

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK MODERNLEŞMESİNDE ÖNCÜ BİR KURUM: ANKARA HALKEVİ
(1932-1951)**

Doktora Tezi

Döndü Sena GÖNDÜRÜ

Ankara-2022

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRK MODERNLEŞMESİNDE ÖNCÜ KURUM: ANKARA HALKEVİ
(1932-1951)**

Doktora Tezi

Öğrencinin Adı

Döndü Sena GÖNDÜRÜ

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Sedef BULUT

Ankara-2022

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

TÜRK MODERNLEŞMESİNDE ÖNCÜ BİR KURUM: ANKARA HALKEVİ
(1932-1951)

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Sedef BULUT

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN (Başkan)

.....

Dr. Öğretim Üyesi Sedef BULUT (Danışman)

.....

Prof. Dr. Yasemin DOĞANER

.....

Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

.....

Prof. Dr. Mesut ÇAPA

.....

Tez Sınavı Tarihi : 21 Haziran 2022

Prof. Dr. Temuçin F. ERTAN

Enstitü Müdürü

ÖZET

1930 yılı sonunda, gerçekleştirilen inkılapların ve rejiminin halka ulaşamadığı anlaşılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi inkılapları ve parti prensiplerini halka benimsetmek ve bu sayede kalıcı olmalarını sağlamak amacıyla Halkevlerinin açılmasına karar vermiştir. 19 Şubat 1932 tarihinde 14 Halkevi açılmıştır. Kısa sürede sayıları artarak yurdun her tarafına yayılan halkevleri, toplumda büyük bir eksikliği gidermiştir. Halk, çağdaşlaşmaya yönelik devrimlerin anlamını, içeriğini ve getirdiği yenilikleri, Halkevlerinin faaliyetleriyle hissetmiş, kültür, edebiyat ve sanatla ilgili birçok konu halkevleri bünyesinde hayat bulmuş, çağdaş yaşama ilişkin tüm etkinlikler halkevleri çatısı altında organize edilmiştir.

İlk açılan Halkevlerinden biri olan Ankara Halkevi de 1932'den 1951'e kadar faaliyetlerini sürdürmüştür. Ankara Halkevi başkent Halkevi olması dolayısı ile Evlerin en faali olduğu gibi merkezi olmayan Halkevleri için de örnek ve yol gösterici olmuştur. Faaliyette bulunduğu 19 yıllık süre zarfında dil, tarih ve edebiyat, güzel sanatlar, temsil, spor, sosyal yardım, köycülük, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphane ve neşriyat, müze ve sergi şubeleri ile kentin durağan sosyal yaşamına renklilik katmıştır. İlk kurulduğu yıllarda sosyal mekanlar açısından yetersiz olan Ankara'da önemli bir boşluğu doldurmuştur.

Ankara Halkevi, İnönü Dönemi'nde de 9 kol üzerinden faaliyetlerine devam etmiştir. Halkevi II. Dünya Savaşı'nın Türkiye'ye ve kente olumsuz yansımalarına rağmen müzik, tiyatro, sergi, konferans, sosyal yardım, köy gezileri gibi etkinlikler ile sosyal yaşamına katkı sunmaya gayret etmiştir. Ankara'da giderek sayıları artan sosyal mekanlar ile birlikte şehrin sosyal yaşamına canlılık katmıştır.

Ankara Halkevi başkentte bulunması ve bizzat CHP Genel Sekreterliği'ne bağlı olması dolayısı ile aynı zamanda partinin görüşlerini yansıtan ve yayan bir kurum olmuştur. Üyeleri arasında yer alan siyasetçi, bürokrat ve sanatçılar ile sosyo-kültürel yaşama büyük ölçüde katkı sunmuş ve yön verme çabasında olmuştur. CHP'nin bir örgütü niteliğinde olan Halkevleri 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesinin ardından çıkarılan 8 Ağustos 1951 tarihli yasa ile kapatılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Halkçılık, Atatürk, İsmet İnönü, Halkevleri, Ankara Halkevi, Cumhuriyet Halk Partisi

ABSTRACT

At the end of 1930, it was understood that the reforms and the regime could not reach to the people. The Republican People's Party decided to open People's Houses in order to make the people adopt the reforms and party principles and thus ensure their permanence. 14 People's Houses were opened on February 19, 1932. The People's Houses, which increased in number in a short time and spread all over the country, filled a great deficiency in the society. The people felt the meaning, content and innovations of these revolutions towards modernization through the activities of the People's Houses, many issues related to culture, literature and art came to life within the People's Houses, and all activities related to contemporary life were organized under the umbrella of the People's Houses.

Ankara People's House, one of the first People's Houses opened, continued its activities from 1932 to 1951. Since the Ankara People's House is the most active of the Houses and has been an example and guide for the non-central People's House. During its 19 years of operation, it has added a new dimension to the stagnant social life of the city with its language, history and literature, fine arts, representation, sports, social aid, ruralism, public teaching schools and courses, library and publications, museum and exhibition branches. It filled an important gap in Ankara, which was insufficient in terms of social spaces in the first years of its establishment.

Ankara People's House continues its activities through 9 branches during the İnönü Period. People's House II. Despite the negative reflections of World War II on Turkey and the city, he tried to contribute to his social life with activities such as music, theatre, exhibitions, conferences, social aid and village tours. With the increasing number of social spaces in Ankara, it has added vitality to the social life of the city.

Ankara People's House has also been an institution that reflects and disseminates the views of the party, as it is located in the capital and is affiliated to the General Secretariat of Republican Party. With the politicians, bureaucrats and artists among its members, it has contributed greatly to socio-cultural life and has been trying to give direction. People's Houses, which is an organization of the CHP, was closed with the law dated 8 August 1951, which was enacted after the Democratic Party came to power in 1950.

Keywords: Populism, Atatürk, İsmet İnönü, People's Houses, Ankara People's House, Republican People Party,

ÖNSÖZ

Cumhuriyet yönetiminin dünya görüşünü, aydınlar ve yöresel önderler aracılığıyla halka götürme, yaygınlaştırma, tanıtmaya ve toplumun kültür yapısını canlandırma denemesi olan halkevleri, Türk modernleşme tarihinde önemli bir yere sahiptir. “Türk Modernleşmesinde Öncü Bir Kurum: Ankara Halkevi” başlıklı çalışma ile Ankara Halkevi’nin 19 yıllık faaliyetleri ayrıntılı olarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Ankara Halkevi en faal Halkevi olduğu gibi, her açıdan diğer halkevlerin için yol gösterici olmuştur. Resmi ideolojinin kamuoyuna tercümanı diyebileceğimiz böyle bir öncü kuruluşun faaliyetlerinin ortaya konması halkevlerinin varlık nedenlerinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra Ankara Halkevinin gerçekleştirdiği faaliyetlerin incelenmesi diğer bütün halkevlerinden hangi pratik yararların beklendiğini ortaya koyması açısından da son derece önemlidir. Ankara Halkevi’nin faaliyetlerinin incelenmesi ile Ankara’nın 1932-1951 yılları arasındaki dönemde sosyo kültürel yaşamının ve tek parti dönemi kültür politikasının anlaşılması adına da Halkevi penceresinden bir bakış getirilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmam boyunca kimi zaman danışman kimi zaman bir arkadaş yakınlığı ile ve sabırla bana desteğini sunan, pozitif enerjisi ile beni her daim motive edip tezi bitirmemi sağlayan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sedef BULUT’a, yalnız bir hoca olarak değil bir hayat rehberi olarak da her zaman yanımda olan, mesleğe başlarken ve sürdürürken her zaman örnek aldığım kıymetli hocam Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN’a, tez çalışmama değerli katkılarından dolayı Prof. Dr. Yasemin DOĞANER, Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL ve Prof. Dr. Mesut ÇAPA’ya; bu zorlu süreçte desteğini esirgemeyen arkadaşım Dr. Öğretim Üyesi Hakan YAŞAR’a, doktora başladığım günden beri bir aile sıcaklığı ile emeklerini esirgemeyen tüm TİTE çalışanlarına ve değerli hocalarına, bana kocaman bir aileye sahip olmanın mutluluğu içinde sundukları tüm destek ve emekleri için evlatları olmaktan her zaman gurur duyduğum canım annem ve babama, kardeşlerim Hamide, Leyla, Ayşe, Songül, İbrahim ve onların değerli eşlerine, Canım aileme, 13 yıldır hiç elimi bırakmayan, sabrı ve sevgisi ile bu zorlu süreçte her zaman yanımda olan hayat ve yol arkadaşım Abdurrahman GÖNDÜRÜ ve hayat enerjim biricik kızım kıymetlim Gökçen GÖNDÜRÜ’ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM: HALKEVLERİNİN TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ.....	11
1.1. Türk Ocakları.....	11
1.2.Halkevlerinin Açılma Nedenleri	21
1.3. Halkevlerinin Kurulması ve Örgütlenmesi.....	30
1.4. Halkevi Şubelerinin faaliyetleri.....	39
1.4.1. Dil, Edebiyat Tarih Şubesi	39
1.4.2. Güzel Sanatlar Şubesi.....	44
1.4.3. Temsil Şubesi	46
1.4.4. Spor Şubesi.....	49
1.4.5. İhtimai (Sosyal) Yardım Şubesi	50
1.4.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi	52
1.4.7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi	54
1.4.8. Köycülük(Köycüler) Şubesi	56
1.4.9. Müze ve Sergi Şubesi	60
1.5. Halkevlerinin Kapanışı.....	61

II. BÖLÜM: ATATÜRK DÖNEMİNDE ANKARA HALKEVİ..... 69

2.1. Ankara’da Sosyo-Kültürel Yaşam.....	72
2.2. Ankara Halkevi’nin Kuruluşu	77
2.2.1. Ankara Halkevi Binası	78
2.2.2. Ankara Halkevi Kapılarını Açıyor	80
2.2.3. Ankara Halkevi Yönetimi.....	86
2.2.3.1. Ankara Halkevi Başkanları	86
2.2.3.2. Halkevi Komiteleri ve İdare Heyetleri	90
2.2.4. Ankara Halkevi’nin Bütçesi	94
2.3. Ankara Halkevi’nin Faaliyetleri.....	99
2.3.1. Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesinin Faaliyetleri	101
2.3.1.1. Dil ve Edebiyat Çalışmaları	101
2.3.1.2. Konferanslar	105
2.3.1.3. Önemli Günler, Kutlamalar ve Anmalar	110
2.3.1.4. Tarih Çalışmaları.....	118
2.3.2. Güzel Sanatlar Şubesi Faaliyetleri	124
2.3.2.1. Müzik Çalışmaları	126
2.3.2.2. Resim ve Heykel Çalışmaları	133
2.3.3. Temsil Şubesi Faaliyetleri.....	140
2.3.3.1. Tiyatro Çalışmaları	143
2.3.3.2. Sinema Çalışmaları.....	150
2.3.4. Spor Şubesi Faaliyetleri	152
2.3.5. İktisadi Yardım Şubesi Faaliyetleri	160

2.3.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi Faaliyetleri	167
2.3.7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi Faaliyetleri	171
2.3.7.1. Kütüphane Çalışmaları	173
2.3.7.2. Neşriyat Çalışmaları	179
2.3.8. Köycülük Şubesinin Faaliyetleri	181
2.3.9. Müze ve Sergi Şubesinin Faaliyetleri.....	190
2.3.9.1 Müze Çalışmaları	192
2.3.9.2. Sergi Çalışmaları	198
III. BÖLÜM: İNÖNÜ DÖNEMİNDE ANKARA HALKEVİ.....	200
3.1. Ankara Halkevi'nin Faaliyetleri	201
3.1.1. Dil, Edebiyat Şubesinin Faaliyetleri.....	201
3.1.1.1. Edebiyat Çalışmaları	202
3.1.1.2. Folklor Çalışmaları.....	207
3.1.1.3. Konferanslar	210
3.1.1.4. Önemli Günler, Kutlamalar ve Anmalar	217
3.1.4.1.1. Halkevleri Açılış Yıldönümü Kutlamaları	225
3.1.4.1.2. Anma Törenleri	230
3.1.2. Güzel Sanatlar Şubesinin Faaliyetleri	233
3.1.2.1. Resim ve Fotoğraf Çalışmaları.....	233
3.1.2.2. Müzik Çalışmaları	249
3.1.3. Temsil Şubesi Faaliyetleri	258
3.3.1. Tiyatro Çalışmaları.....	258
3.3.2. Sinema Çalışmaları	268

3.3.3. Karagöz Çalışmaları	271
3.1.4. Spor Şubesinin Faaliyetleri	273
3.1.5. Sosyal Yardım Şubesinin Faaliyetleri	281
3.1.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin Faaliyetleri	287
3.1.7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesinin Faaliyetleri	292
3.1.7.1. Kütüphane Çalışmaları	293
3.1.7.2. Neşriyat Çalışmaları	298
3.1.8. Köycülük Şubesinin Faaliyetleri	299
3.1.9. Tarih ve Müze Şubesinin Faaliyetleri	308
3.2. Ankara Halkevi'nin Kapanması: Ankara'nın Kültür Hayatında Bir Dönemin Sonu.....	312
IV. BÖLÜM: HALKEVLERİNİN REHBER DERGİSİ: ÜLKÜ	317
4.1. Ülkü'nün Yayın Hayatına Başlaması	317
4.2. Ülkü Dergisinin Genel Yayın Politikası.....	325
4.3. Ülkü Dergisinde İşlenen Konular.....	329
4.3.1. Dil	329
4.3.2. Tarih	334
4.3.3. Köycülük	338
4.3.4. İlke ve İnkılaplar.....	345
4.3.5. Eğitim	353
4.3.6. Ekonomi	359
4.3.7. Sanat	365
4.3.8. Halkevi Dergileri	369

4.3.9. Güncel Konular	373
4.3.10. Sağlık, Spor ve Nüfus.....	375
4.4. Ülke'nün Yayın Hayatını Sonlandırması	380
SONUÇ	384
KAYNAKÇA	390
EKLER	420
ÖZGEÇMİŞ	439

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
ASD	: Atatürk Söylev ve Demeçleri
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
bkz.	: Bakınız
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
der.	: Derleyen
DP	: Demokrat Parti
ed.	: Editör
İTC	: İttihat ve Terakki Cemiyeti
s.	: Sayfa
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Halkevleri, Mustafa Kemal Atatürk'ün halkçılık ilkesi doğrultusunda kurulmuş ve söz konusu ilkenin pratiğe döküldüğü kurumlar olmuştur. Atatürk'ün sınıfsız ve her bir ferdinin diğerleriyle dayanışma içerisinde olduğu bir toplum öngören halkçılık ilkesi, cinsiyet, meslek ve sosyal statü ayırt etmeksizin kaynaşmış bir toplum var etmenin önemli bir aracı olarak görülmüştür. İşte halkevleri de bu amaca hizmet etmiştir.

Ankara Halkevi'ni konu alan bu çalışmamızda “halk” ve “halkçılık” kavramlarına sık sık atıfta bulunulacağımız için söz konusu kavramların üzerinde durmak gerekir. Türkçeye Arapçadan geçen halk, sözcük anlamı itibariyle yaratma, yaratış; insanlar, cemiyet-i beşeriye, umum gibi sözcüklere karşılık olarak kullanılmaktadır.¹ Halk kelimesi eski sözlüklerde ahali, tebaa, reaya ve avam anlamlarında da kullanılmaktadır.² Türk Dil Kurumu ise halkı, aynı ülkede oturan ve ortak menfaatlerle birbirine bağlı kişilerin tümü, bir ulusun belli çerçeve içinde yaşayan kısmı, aynı yerde toplanmış kişiler, ulusun aydınlar ya da resmi görevliler dışında kalan kısmı olarak tanımlanmaktadır.³

Halk kavramı sosyolojik açıdan ise belli bir ülkede yaşayan, kan birliği taşıyan, aynı dili konuşan, benzer yaşama alışkanlıkları olan, ortak bir tarihe sahip olan insanların oluşturduğu birlik; birbirleriyle dil ve köken bakımından ayrı olan ama ortak bir devlet yönetimiyle birleşmiş olan ahali; daha geniş anlamda ise bir ulusun belli bir çevre içinde yaşayan kısmı olarak tanımlanmaktadır.⁴ Hilmi Ziya Ülken ise halkı “belirli bir toprakta oturan ve bir dereceye kadar bir cinstenliği olan değişik yerli zümrelerden ibaret toplum” olarak tanımlamaktadır.⁵

Halk, en genel anlamıyla, bir ülkenin yurttaşlarının tümünü ifade etmek için kullanıldığı gibi⁶ daha dar manada sosyal bir statü ifade etmek için de kullanılmış;

¹ Şemsettin Sami, **Kamûs-ı Türki**, Akçağ Yayınları, Ankara 2017, s. 586; Ferit Develioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara 2003, s.318.

² Anıl Çeçen, **Atatürk'ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 2000, s.22.

³ **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, Ankara 1983, s. 496.

⁴ Sezgin Kızılcıkel-Yaşar Erdem, **Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü**, Göksoy Matbaası, Konya 1992, s.196.

⁵ Hilmi Ziya Ülken, **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969, s.124.

⁶ Cezmi Eraslan, **Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk**, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2003, s.12-13.

eğitim görmemiş, sosyal mevkileri aşağı olanlar halktan sayılmıştır.⁷ Benzeri bir tanımlamayla Osmanlı Devleti'nde de aydınların ve imtiyaz sahibi olanların dışında kalanları işaret etmek için kullanılan kavrama⁸ Ziya Gökalp de benzeri bir anlam yükleyerek eğitilmiş elitlerin dışında kalan bütün katmanları halktan saymıştır.⁹ Yusuf Akçura da halka daha çok sınıfsal bir anlam yükleyerek yoksul köylülerin, küçük esnafın ve şehirlerin ücretli emekçilerinin halkı oluşturan zümreler olduğunu ileri sürmüştür.¹⁰ Cumhuriyet'in köycülük politikalarının ideologlarından olan Nusret Kemal (Köymen) ise halkı, "aşağı yukarı aynı kazanç ve yaşayış seviyesinde bulunan büyük orta tabaka" şeklinde tanımlamaktadır.

Halk ve millet kavramlarının kesiştiği ortak yönler olmakla birlikte söz konusu iki kavramın genellikle farklı anlamlar ifade ettiği düşünülmektedir. Milleti ortak bir bilinci yansıtan topyekun bir kitle, halkın da tek tek bireyler olduğu söylenebilir.¹¹ Bu doğrultuda Anıl Çeçen halkı, ortak sınırlarla çevrelenmiş bir toprak parçasında ve belirli bir dönemde topluca yaşayan insanların bütünü olarak tanımlanırken, milleti ise daha çok ortak bir tarihsel geçmişe ve ortak bir gelecek ülküsüne bağlı kalarak yaşayan insan topluluğu olarak ifade edilmektedir.¹² Yusuf Sarıncay ise Atatürkçü düşünce sisteminde halkın milletle eşanlamlı olarak kullanıldığını ileri sürmektedir.¹³ Benzer şekilde İbrahim Kafesoğlu ve Mehmet Saray da Atatürk'ün lügatinde halk kavramının daima milleti ifade ettiğini belirterek bunun sosyalist-komünist rejimlerdeki "proletarya" ile aynı şey olmadığını vurgulamaktadır.¹⁴ Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere Atatürkçü düşünce sisteminde halk; hiçbir

⁷ Mehmet Zeki Pakalın, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.I, MEB. Yayınları, İstanbul 2004, s.112.

⁸ Nejat Tüzün, "Atatürk Halkçılığı", **Atatürk'ün 50. Ölüm Yılı Anma Konferansları**, Gazi Üniversitesi İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 1989, s.21.

⁹ Ziya Gökalp, **Türkçülüğün Esasları**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001, s.55.

¹⁰ Asım Karaömerlioğlu, "Tek Parti Döneminde Halkçılık", **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce, Kemalizm**, Cilt:2, İletişim Yayınları, İstanbul 2001, s.274.

¹¹ Temuçin Faik Ertan(Ed.), **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2019, s.235.

¹² Çeçen, a.g.e.,s.23.

¹³ Yusuf Sarıncay, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005, s.267

¹⁴ İbrahim Kafesoğlu-Mehmet Saray, **Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller**, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul 1998, s.74.

ailenin, zümrenin veya sınıfın ayrıcalıklı ve üstün olmadığı insanlardan oluşmuş bir topluluğu ifade etmektedir.¹⁵

Halk sözcüğünden türetilen “halkçılık” kavramının da üzerinde uzlaşılan bir tanımı olmadığını belirtmek gerekir. Zira bu kavram farklı toplumlarda ve farklı ideolojik gruplar tarafından değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Bununla birlikte halkçılık, “en genel manası ile halkın yararını her sahada en önde ve vazgeçilmez olarak saymak” olarak ifade edilmektedir. Ayrıca halkçılık; bir aydın hareketi, bir orta sınıf yaklaşımı veya bürokrat/aydın kesimin iktidarı ele geçirmek için kullandığı bir söylem olarak kullanılmak gibi pek çok farklı açıdan ele alınmıştır.¹⁶

İsmail Arar’ın da belirttiği üzere, Türk Devrimi’nin sosyal yönünü temsil eden ve ona gerçek kimliğini veren halkçılık,¹⁷ Atatürk ve çalışma arkadaşlarının çok partili demokrasiden kalkınmaya, siyasi rejim sorunundan çalışma hayatına kadar pek çok alanda bakış açısını şekillendirmiştir.¹⁸

Erken Cumhuriyet Dönemi’nde tartışılan ve uygulamaya konulan pek çok fikir gibi halkçılık da Tarık Zafer Tunaya’nın “Cumhuriyet’in siyasal laboratuvarı” olarak nitelendirdiği II. Meşrutiyet Dönemi’nde Osmanlı aydınlarının gündemini meşgul etmeye başlamıştır. Halkçılık akımının Osmanlı Devleti’ne girişinde ve gelişiminde 19. yüzyılın son çeyreğinde Rusya’da ortaya çıkan “Narodnik” hareketinden ve Fransa’daki “Dayanışmacılık” düşüncesinden etkilenilmiştir.¹⁹ Bu dönemde devletin içinde bulunduğu durum, halkçılık akımının yayılması için son derece elverişli bir ortam oluşturmuştur.

Narodnik akımı Rusya’dan gelen ve İttihat ve Terakki (İTC) içerisinde yer alan, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu ve İsmail Gaspıralı gibi isimler aracılığı ile Osmanlı topraklarına taşınmıştır. Ancak İTC dönemi halkçılık fikrine asıl seyrini veren, İTC’nin ideoloğu Ziya Gökalp’tir. Gökalp halkçılığı Marksist sosyalizmden ayırarak “tesanütçülük (dayanışmacılık)” adını verdiği solidarizm ve mesleki temsil

¹⁵ **Atatürkçülük (Atatürkçü Düşünce Sistemi)**, Atatürk Dizisi No:2, MEB. Yayınları İstanbul 2001, s.40.

¹⁶ Eraslan, **a.g.e.**, s.16-17.

¹⁷ İsmail Arar, **Atatürk’ün Halkçılık Programı**, Baha Matbaası, İstanbul, 1963, s.3

¹⁸ Muharrem Tünay, “Atatürk’ün Halkçılık İlkesi ve Çalışma Hayatı, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.II, S.5, Mart 1986, s.505.

¹⁹ İlhan Tekeli, “Türkiye’de Halkçılık”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.7, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s.1929–1930;

fikrine dönüştürmüştür.²⁰ Zafer Toprak, solidarizmi, teşebbüs serbestiyeti ve mülkiyet dokunulmazlığına gölge düşürmeden liberalizm ile sosyalizm arasında bir “orta yol” aramayı amaçlayan, ekonomide devlet müdahaleciliğini öngören, sosyal mevzuatı gündemine alan, toplumsal yaşamda sınıf çatışmasının gereksizliğine inan, çelişkiden arınmış, uzlaşma esasına dayalı organik dayanışmayı benimseyen, laik eğitimi savunan, pasifist uzlaşmacı bir ideoloji olarak tanımlamaktadır.²¹

Halkçılığın, bu sınıfsız, kaynaşmış kitle vurgusu, aynı zamanda, Osmanlı Devleti’nin heterojen, çoğulcu, parçalı, toplumsal ve siyasal yapısına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.²² Bu noktada Niyazi Berkes de, Ziya Gökalp’in de başını çektiği Türkçülüğün, bir ırkçılık sorunu olmadığını, çağdaş bir toplum olma, evrensel ümmet dininden ve evrensel Osmanlı İmparatorluğu’ndan çıkma sorunu olduğunu altını çizmektedir.²³

II. Meşrutiyet döneminde halkçılığın Türkçülük ile bir arada gelişmesinde, her iki fikrin de aynı kesimlerce yani İttihat ve Terakki içerisinde savunulması önemli bir rol oynamıştır. İttihatçıların halkçılığa yönelmesinde hiç kuşkusuz Osmanlı hanedanına verilen egemenlik savaşında ve devletin varlığının devamında dayanak olarak halka ihtiyaç duyulmasının da etkisi vardır. Nitekim halkçılığın tartışılmaya başlandığı, Halka Doğru dergisinin yayın hayatına başladığı 1911 tarihi bu açıdan anlamlıdır. Halka Doğru’da ve onu takip eden Genç Kalemler ve Türk Yurdu gibi dergilerde halkçılık fikri tartışılırken aydınların halktan kopukluğu üzerinde durulmuştur. İTC dönemi aydınları öncüllerinden farklı olarak halktan kopuk olduklarının farkındadır.²⁴ Bu nedenle derginin adında olduğu gibi halka gidilmesi gerektiği savunulmuştur.

Türkçü aydınlar halkı yakından tanıyarak, onları her açıdan yükseltmeyi ve halk ile aydınlar arasında bir birliktelik sağlamayı hedeflemiştir.²⁵ Ziya Gökalp’e göre seçkinler halka iki amaç için gitmelidir: birincisi halktan milli kültür terbiyesi

²⁰ Niyazi Berkes, **Türk Düşününde Batı Sorunu**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1975, s.237.

²¹ Zafer Toprak, “II. Meşrutiyet’te Solidarist Düşünce: Halkçılık”, **Toplum ve Bilim**, Sayı:1, Bahar 1977, s.95.

²² Asım Karaömerlioğlu, **Orda Bir Köy Var Uzakta**, İletişim Yayınları, İstanbul 2021, s.44.

²³ Niyazi Berkes, **Türkiye’de Çağdaşlaşma**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s.438.

²⁴ Berkes, **Türk Düşününde...**, s.230.

²⁵ Sarıay, **a.g.e.**, s.221-223.

almak, ikincisi halka medeniyet götürmek.²⁶ Ancak bu noktada aydınların karşına dil sorunu gibi önemli bir engel çıkmıştır. Dolayısıyla halkçılık hareketi ilk olarak edebiyat alanında kendini göstermiştir.²⁷

Halkçılık tartışmalarının asıl yoğunlaştığı dönem Milli Mücadele yıllarıdır. Halkçılık ilkesinin benimsenmesi Milli Mücadele'nin hem gereği hem de sonucu olarak ortaya çıkmış²⁸ bahsedilen dönemde en başından itibaren milliyetçilik, millî egemenlik ve tam bağımsızlık ilkeleri ile birlikte en fazla vurgulanan unsurlardan biri de halkçılık olmuştur.²⁹ Halkçılık düşüncesi aynı zamanda Milli Mücadele'nin geniş ittifakını da belirlemiştir. Bu doğrultuda Millî Mücadele'nin tek bir sınıfa ya da gruba bağlı olarak değil, toplumun bütün kesimlerini içine alan bir ittifakın ürünü olarak kazanıldığını belirtmek gerekir. Halkçılık ilkesinin bu bütünleştirici niteliği, ilerleyen dönemde Cumhuriyet'in herhangi bir sınıfa dayanmadığının vurgulanması amacıyla da kullanılmıştır.³⁰ Diğer taraftan Osmanlı'da kullanılan "millet" kavramının dini çağrışımının olması 1920'li yılların başından itibaren, "halk" kavramına, "millet"e alternatif olarak işlevsellik kazandırmıştır.

Savaş sonrasında Halk Fırkası'nın kurulması "*halkla bütünleşen bir devlet anlayışında toplumsal sınıflar yerine ortak bir sorumlulukta*" bir arada bulunma fikrinin yansıması olarak ortaya çıktığı söylenebilir.³¹ Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın kurduğu partiye "Halk" ismini vermesi de bu bağlamda ele alınmalıdır. Halkçılık, ilk kurulduğu günden itibaren Cumhuriyet Halk Fırkası (CHF)'nin dayandığı temel ilkeler içinde varlığını sürdürmüştür. Partinin 1923'ten itibaren nizamname ve programlarında da halkçılık ilkesi mutlaka dile getirilmiştir.³² 1931 tarihli programda ilk defa Atatürk'ün altı ilkesi bunlardan biri olarak halkçılık yer almıştır. Söz konusu programda halkçılık şöyle açıklanmaktadır:

²⁶ Gökalp, a.g.e., s.56.

²⁷ Mehmet Özden, "*Türk Halkçılığının Evrimi (1908-1918)*", **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:8, Sayı:16, Ekim 2006 s.90; Berkes, **Türk Düşününde...**, s.232.

²⁸ Esat Öz, **Otoriterizm ve Siyaset, Türkiye'de Tek Parti Rejimi ve Siyasal Katılma (1932-1945)**, Ankara 1996, s.111.

²⁹ Ergun Özbudun, "Atatürk ve Halkçılık", **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1992, s.433.

³⁰ Emre Kongar, **Atatürk ve Devrim Kuramları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981, s.401-402.

³¹ Cahit Tanyol, **Atatürk ve Halkçılık**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984, s.66.

³² CHP'nin 1923 ve 1927 nizamnameleri için bkz. Mete Tunçay, **Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, s. 375-384 ve s.398-412.

“İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifasını tanzim yolunda kullanılması, Fırkaca büyük bir esastır. Kanunlar önünde mutlak bir müsâvat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri, halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.”³³

Halkçılık ilkesi toplumun tüm kesimleri arasında eşitliği öngörmüştür. Başta kadın erkek olmak üzere, zengin fakir, Müslüman gayrimüslim, köylü kentli eşitliğinin sağlanması hedeflenmiş ve doğrultuda adımlar atılmıştır. Medeni Kanunun kabulü, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi söz konusu adımlara örnek verilebilir. Toplumda imtiyaz ve ayrıcalıkların kaldırılmasında ve hedeflenen toplum düzenine ulaşmada laiklik ilkesinin halkçılık için önemli bir tamamlayıcı unsur olduğu ileri sürülebilir. Parti programına göre laiklik ilkesi için

‘Fırka; devlet idaresinde bütün kanunların, nizamların ve usullerin, ilim ve fenlerin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere ve dünya ihtiyaçlarına göre yapılmasını ve tatbik edilmesini prensip kabul etmiştir. Din telakkisi vicdanî olduğundan, fırka; din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve bilhassa siyasetten ayrı tutmayı, milletimizin, muasır terakkide başlıca muvaffakiyet âmili görür.’ Denilmektedir. Berkes’e göre de Türkiye’de çağdaşlaşma *“yalnız dünya ve din güçlerinin eylemlerini kaplamakla kalmayan, bütün toplumu gelenek değerlerinin tutuculuklarından kurtarıp, çağ değerlerinin gereklerine göre dinamikleştiren bir akım ve gidiş sorunudur.”³⁴*

Erken cumhuriyet döneminde de halkçılık milliyetçilikle ile de birlikte ele alınmış, halk ifadesi millet anlamında da kullanılmıştır. Atatürk, Medeni Bilgiler kitabında, Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk ulusu denir tanımı ile farklı dil, din ırka sahip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının bir milleti oluşturduğu vurgusunu yapmaktadır.³⁵ Nitekim CHF 1931 programında milliyetçilik için Türk toplumunun karakterlerini ve bağımsızlığını korumak ifadesi yer alması tesadüfi değildir.³⁶ Bu noktada halkçılığın kültür boyutu karşımıza çıkmaktadır. Zira halk aynı zamanda oluşturulmak istenen milli kimliğin de kaynağını oluşturmaktadır. Meşrutiyet yıllarından itibaren halka doğru hareketinin temelinde milli kültürün kaynağının halk olduğu ve bunun için de aydınların halka gitmesi gerektiği fikri savunulmuştur. Tekinalp’in *“halk kitlesi başsız bir vücut gibi, aydın sınıf vücutsuz bir*

³³ CHF Nizamname ve Programı, TBMM Matbaası Ankara 1931, s.31.

³⁴ Niyazi Berkes, *Atatürk ve Devrimler*, Adam Yayınları, İstanbul 1993, s.126.

³⁵ Gazi Mustafa Kemal Atatürk, *Medeni Bilgiler*, Örgün Yayınevi, İstanbul 2003, s.153; Sedef Bulut, *“Halkçılık İlkesi”*, *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkcilik-ilkesi/> (Erişim Tarihi:2 Mayıs 2022).

³⁶ CHF Nizamname ve Programı, s.31.

baş gibi yaşamaktaydı”³⁷ dediği Osmanlı düzeni yerine aydınların halk ile temasa geçmesi gerektiği ileri sürülmüştür.³⁸

Diğer taraftan halkçılık ilkesi doğrultusunda toplumsal sınıfların varlığı reddedilirken halk sınıfsız kaynaşmış bir kütle olarak kabul edilmiştir. Toplumun kaynaşması konusunda en önde görülen sorun aydınlar ile halk arasında var olan uçurumun varlığıdır. Bu mesafe, meşrutiyet dönemi halkçılarının da dikkat çekmeye çalıştıkları devlet-millet, aydınlar ve köylü, İstanbul ve Anadolu arasında kendisini üreten bir mesafeydi.³⁹ Meşrutiyet halkçılarının halefi olarak cumhuriyet döneminde Kurutuluş Savaşı ile birlikte daha gerçekçi bir şekilde fark edilmeye başlanan ayrışma, toplumun kaynaşmasında ve hedeflenen toplumun meydana getirilmesinde önemli bir engel olarak görülmüştür. Oysaki hayata geçirilen devrimler ve yeni düzenin bir yaşam biçimi olarak tüm kesimlerce benimsenmesi ile süreklilik kazanabilirdi.⁴⁰

Aydınlar ile halk arasındaki mevcut ayrışma bilhassa dil alanında daha çok kendisini göstermiştir. Münevverler ile halkın aynı dili konuşması, yazı dilinin halkın konuştuğu dile yaklaştırılması istenmiş bu ise Dil Devrimini ve dilde sadeleşme çabalarını beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet dönemi halkçılığında münevverler ile halk arasındaki temasın karşılıklı olması öngörülmüştür. Meşrutiyet dönemi halkçılığında, halkın “cahil” olduğu, halkı harekete geçirecek ve ülkenin ilerlemesini sağlayacak gücün münevverler olduğu görüşü cumhuriyet döneminde de geçerli olmakla birlikte münevverlerin de halktan alacağı, toplayacağı kültür birikimi olduğu görüşü hakim olmuştur. Başka bir ifade ile halkı besleyen ve halktan beslenen aydın profili beklentisi söz konusudur. Cumhuriyet yönetimi için bu beklenti Büyük çoğunluğunu kırsalda yaşayanların oluşturduğu ve eğitim seviyesinin düşük olduğu toplumda değişim ve dönüşümü başarabilmek için kilit bir role sahipti.

1930 yılına kadar pek çok inkılap ve yenilik hayata geçirilmiş ancak bunların nüfusun büyük bölümünü oluşturan taşrada açıklamak için bir şey yapılmamıştı. Menemen Olayı “reformların sığ, köksüz tabiatını göz önüne serdi ve reformların kendiliklerinden toplumda kök salamayacağını işaretini verdi. Bunlar, ancak halka

³⁷ Tekinalp, **Kemalizm**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1998, s.166.

³⁸ Anıl Çeçen, **a.g.e.**, s.43; Özden, *a.g.m.*, s.90-91.

³⁹ Özden, *a.g.m.*, s.90

⁴⁰ Kili, **a.g.e.**, s.222.

izah edilerek, halkın onayı ve desteği sağlandığı sürece köklü hale gelebilirlerdi.”⁴¹ Böylece Halkçılığa halk için inkılaplar hayata geçirmenin yanı sıra inkılapları halka götürmek gibi bir misyon da yüklenirken aydınlar söz konusu misyonun neferleri olarak görülmüştür. Çalışmanın konusunu oluşturan Halkevleri söz konusu misyonun ve halkçılığın bahsi geçen hedeflerinin hayata geçirilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır.

Halkevleri Türkiye’de en çok çalışılan konulardan biridir. Bunda Halkevlerinin üstlendiği önemli misyonun, Türkiye’nin değişim ve dönüşümünde oynadıkları rolün, ülke geneline yayılmış 478 şubesi ile faaliyette bulunduğu 1932-1951 yılları arasındaki 19 yıllık sürecin Tek Parti Dönemi’nin kültür politikasının biçimlenmesinde ve hayata geçirilmesinde önemli paya sahip olmaları da etkili olmuştur. Diğer taraftan Halkevlerinin ürettiği yazılı ve görsel malzemelerin çeşitliliği de tarihçilerin konuya ilgi göstermesinde rol oynadığı söylenebilir. Halkevleriyle ilgili birçok araştırma ve inceleme eser ortaya konulmuştur. Söz konusu çalışmalarda ya Halkevleri genel olarak ele alınmış, ya tek bir Halkevi ayrıntılı olarak işlenmiş veya Halkevlerinin faaliyet kollarından biri üzerinde durulmuştur. Bu araştırmalarda daha çok tek bir Halkevi üzerine yoğunlaşmıştır. Yüksek Öğrenim Kurumunun Ulusal Tez Merkezine kayıtlı 125 tezdten 61’i seçilen tek bir Halkevi üzerine yapılmıştır.

Tezimizin konusunu belirlerken Halkevleri üzerine çok sayıda çalışma yapılmasına karşılık “merkezi Halkevi” konumunda olan Ankara Halkevi’nin çalışmalarını bir bütün olarak ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Yalnızca Çiğdem Doğan’ın 2009 yılında “Ankara Halkevi Sergileri” konulu yüksek lisans çalışması tespit edilmiştir.⁴² Çiğdem Doğan bu çalışmada Ankara Halkevinde açılan bireysel sergiler ile Halkevi ve CHP tarafından düzenlenen sergileri incelemiştir.

Tez çalışmamız devam ederken 2018 yılında Şule Demiralp, “Ankara Halkevi’nin Musiki Çalışmaları”⁴³ ve Volkan Yaşar tarafından “Türkiye’nin

⁴¹FerozAhmad, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006, s.108.

⁴² Çiğdem Doğan, **Ankara Halkevi Sergileri**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

⁴³ Şule Demiralp, **Ankara Halkevi’nin Musiki Çalışmaları**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2018.

Modernleşme Sürecinde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1951)”⁴⁴ başlıklı yüksek lisans tezleri yapılmıştır. Veysel Hasar da “Atatürk Döneminde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938)”⁴⁵ başlıklı doktora tezi Ocak 2022’de tamamlanmıştır. Bu çalışma ile söz konusu tezlerden farklı olarak Ankara Halkevinin 1932-1951 yılları arasındaki faaliyetleri bir bütün olarak incelenecektir. Ayrıca gazete kaynaklarından da yararlanarak Ankara Halkevi’nin faaliyetleri ve bu çalışmaların şehrin sosyo kültürel yaşamına etkileri ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Bu çerçevede çalışmanın ilk bölümünde, Halkevlerinin kurulma nedenleri, kuruluş süreçleri açıklanmıştır. Evlerin örgütlenişi ve Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershanesi ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Tarih ve Müze Şubeleri aracılığıyla yürüttüğü faaliyetleri genel hatları ile ele alınmıştır. Ardından da Halkevlerinin kapanış süreci anlatılacaktır.

İkinci bölümde, Evin 1932-1938 dönemi incelenmiştir. Ankara Halkevi’nin açılması, Halkevinin açıldığı süreçte Ankara’daki sosyal yaşam, Evin yönetimi, bütçesi, binası hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ardından Ankara Halkevi şubelerinin Atatürk Dönemindeki çalışmaları ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde, Ankara Halkevi’nin 1939-1951 yılları arasındaki çalışmaları işlenmiştir. Halkevi şubelerinin ele alınan dönem içerisindeki faaliyetler, şube etkinliklerindeki değişim, Ankara’nın değişen sosyo kültürel yapısının Evin faaliyetlerine yansımaları üzerinde durulmuş ve Ankara Halkevi’nin kapanışı anlatılacaktır.

Son bölümde, Halkevleri dergisi olarak çıkan ama özünde Ankara Halkevi dergisi niteliği taşıyan Ülkü (Ülkü Milli Kültür Dergisi, Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi) dergisi incelenmiştir. Ülkü dergisinin yayınlanma nedenleri, derginin yayın politikası, dergide işlenen konular, dergi ile dönemin edebiyat ve

⁴⁴ Volkan Yaşar, **Türkiye’nin Modernleşme Sürecinde Ankara Halkevi Faaliyetleri (1932-1951)**, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2018.

⁴⁵ Veysel Hasar, **Atatürk Döneminde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2022.

siyaset yaşımları arasındaki etkileşim ve derginin kapanış süreci değerdendirilmeye çalışılacaktır.

Bu doğrultuda, Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivlerinde tespit edebildiğimiz belgeler çalışmanın temel kaynaklarından biri olmuştur. Halkevleri dergisi olan ve büyük ölçüde Ankara Halkevince çıkarılan *Ülkü* dergisinin 1933-1950 yılları arasında çıkmış sayıları çalışmanın bir diğer mühim kaynağıdır. Tez çalışması esnasında *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinin 1932-1934, *Ulus* gazetesinin 1934-1951 yıllarındaki sayıları taranmıştır. Hem CHP'nin yayın organı niteliğinde olması hem de bu çalışmaya konu olan dönemde Ankara'nın en önemli süreli yayınlarından olması dolayısıyla söz konusu gazeteler incelenmiştir. Bu sayede çalışmanın derinlemesine ilerlemesinde önemli veriler elde edilmiştir.

CHP Halkevlerinin faaliyetlerinin yıl yıl değerdendirildiğı kitap ve broşürler hazırlamıştır. Parti yönetimi Halkevlerinin birkaç yıllık faaliyetlerini gözden geçirdiğı kitaplar da basmıştır. Bu yayınlar da Ankara Halkevi'ne dair veri toplamak adına oldukça yararlı olmuştur. CHP Katibiumumiliğinin (Genel Sekreterliği) parti teşkilatına gönderdiği tebligatların Halkevlerini alakadar eden kısmı gibi yine CHP tarafından yayınlanan diğer kaynaklardan da yararlanılmıştır.

Ankara Halkevi 1935'ten 1940 yılına kadar her yıl şubelerin bir yıllık faaliyetlerini topluca kitap olarak yayınlamıştır. Bahsi geçen yayınlar Ankara Halkevi şubelerinin çalışmaları konusunda yol gösterici olmuştur. Ayrıca yine Ankara Halkevi'nin kimi etkinlikler için bastırdığı broşür ve davetiyeler de çalışmamız için önemli ipuçları vermiştir.

Söz konusu döneme ve Ankara Halkevi'ne ait anılar da gerek dönemi gerekse halkın Eve yaklaşımını anlamak adına faydalı olmuştur. Çok sayıda ikincil kaynaktan istifade edilmiştir.

I. BİRİNCİ BÖLÜM

HALKEVLERİNİN TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Türk Ocakları

Milliyetçilik fikri yalnız Osmanlı'nın gayrimüslim tebaası üzerinde etkili olup İmparatorluğun dağılışını hızlandırmakla kalmamış, Müslüman halk da bu fikrin etkisi altına girmeye başlamıştır. Türk unsur da görece geç olmakla birlikte milliyetçiliğin rüzgarına kapılmıştır. Türk milliyetçiliğinin gelişim çizgisini Tanzimat Dönemi'ne kadar götürmek mümkündür.⁴⁶ 20. yüzyıl başlarında Osmanlı sınırları içinde yaşayan unsurlar arasında milliyetçilik kaynaklı hoşnutsuzlukların devam ediyor olması, devletin yönetici ve aydın kesimini farklı arayışlara yöneltmiştir. Diğer taraftan Osmanlı aydınlarının Batı ile temasının bir sonucu olarak milliyetçilik fikri Türk unsurlar arasında da yayılmaya başlamıştır. Rusya'dan gelen eğitim düzeyleri yüksek ve Rusya'daki Türkoloji çalışmalarını yakından takip etmiş kişilerin Osmanlı aydınları arasına katılması da bu harekete ivme kazandırmıştır. Yusuf Akçura, Ağaoğlu Ahmet, Gaspıralı İsmail gibi isimler bu konuda önemli rol oynamışlardır.⁴⁷

Balkanlar'da ve Kafkaslar'da kaybedilen topraklardan Osmanlı topraklarına yapılan göçler, Türk ve Müslüman nüfus oranını artırırken Balkan Savaşları bu süreci hızlandırmıştır. "Türk milliyetçiliği siyasi bir güç olarak yükselirken Türklük Anadolu'daki Osmanlı Müslümanları için birleştirici bir kimlik olarak ortaya çıkmıştır. Yine Balkan Savaşları sonrası İttihat ve Terakki Cemiyetinin politikalarında Türk milliyetçiliğinin etkisi daha yoğun bir şekilde hissedilmeye başlamıştır.

İşte bu süreç içerisinde Türklerin kültürel, sosyal ve iktisadî seviyelerinin yükselmesine yönelik bir takım cemiyetler kurulmuştur. Bu doğrultuda ilk

⁴⁶ Bu dönemde Türk Milliyetçiliğinin ilk belirtileri edebiyat alanında görülmüştür. Şinasi, Ziya Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Ali Suavi gibi edebiyatçılar eserlerinde ve yazılarında Türklükten bahsetmişlerdir. Turhan Feyzioğlu, Turhan Feyzioğlu, "Atatürk ve Milliyetçilik", *Atatürk Araştırma Merkezî Yayınları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Mart 1985, s.361.

⁴⁷ Feyzioğlu, a.g.m., s.362.

zikredebileceğimiz Türk Derneğidir.⁴⁸ Kendi adıyla bir dergi de çıkaran dernek çok uzun ömürlü olamamıştır. Bu hareketi Genç Kalemler Dergisi, Türk Yurdu Cemiyeti ve bu cemiyet adına aynı isimle yayınlanan dergi takip etmiştir.⁴⁹ Türkçülük fikrinin en etkili örgütlenmesi Türk Ocakları olmuştur.

Türk Ocakları, “Türk dilinin ve ırkının mükemmelleşmesi için, Türk halkına ulusal bir eğitim vermeyi, onun bilimsel ve toplumsal düzeyini yükseltmeyi” amaç edinen büyük bir kısmı Askeri Tıbbiye öğrencilerinden oluşan öğrenciler ile “Osmanlı Devleti’ni kurtarmak için Türk unsuruna dayanmak gerektiğini” savunan aydınların bir araya gelmesi ile doğmuştur.⁵⁰ Derneğin kurucuları Mehmet Emin (Yurdakul), Ahmet Ferit (Tek), Ağaoğlu Ahmet ve Fuat Sabit beylerdir.⁵¹

Dernek kısa bir süre sonra birçok Türkçü örgütlenmenin desteğini almıştır. Örneğin Türk Yurdu cemiyeti ve dergisi Ocağa katılırken Ziya Gökalp’in de bünyesinde yer aldığı Genç Kalemler de büyük yakınlık göstermiştir. Kenan Akyüz, Ocağın bu ilk faaliyet döneminde elde ettiği başarıyı Balkan Harbi’nin ortaya çıkardığı acı gerçeğe bağlarken⁵², Yusuf Sarımay “*devletin Osmanlıcı politikası gereği siyasi, sosyal, kültürel ve iktisadi birçok bunalımcı olaylar yaşayan Türk unsurun kimlik bunalımına cevap vermeye ve hislerine tercüman olmaya çalışması*” ile açıklamaktadır.⁵³

⁴⁸ Dernek, Yusuf Akçura, Necip Asım, Veled Çelebi, Ahmet Mithad, Emrullah Efendi, Bursalı Mehmet Tahir, Ahmet Hikmet Bey, Korkmazoğlu Celal, Akyığıtzade Musa Bey ve Fuat Raif Bey tarafından kurulmuştur. Bkz. Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasi Partiler**, cilt:1, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s.415-416; Füsun Üstel, **İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği:Türk Ocakları**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010s. 16-17.

⁴⁹ Bu cemiyetler için bkz. Tunaya, **a.g.e.**, s.414-411; Masami Arai, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

⁵⁰ François Georgeon, **Osmanlı Türk Milliyetçiliği(1900-1930)**, YKY Yayınları, İstanbul 2006, s.40. Cemiyetin amacı 1912 tarihli nizamnamesinde, “Türklerin milli terbiye ve ilmi, içtimai, iktisadi seviyelerinin terakki i’tilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır.” Şeklinde açıklanmıştır. Yine nizamnameye göre söz konusu maksada ulaşmak için dernek, “Türk Ocağı adlı kulüpler açarak dersler, konferanslar, müsamereler tertip, kitap, risale neşr edecek, mektep açmağa çalışılacaktır. Milli serveti korumak ve çoğaltmak için her türlü meslek ve sanat erbabıyla görüşerek iktisadi ve zirai teşvik ve irşatlarda bulunacak ve bu gibi müsamerelerin doğup yaşamasına elinden geldiği kadar yardım edecektir.” Sarımay, **a.g.e.**, s.152; Kenan Akyüz, “*Türk Ocakları*”, **Belleten**, C. 1, S.196,(1986), s.202; Üstel, **a.g.e.**, s.100.

⁵¹ Tunaya, **a.g.e.**, s.432.

⁵² Akyüz, **a.g.m.**, s.203.

⁵³ Sarımay, **a.g.e.**, s.146.

Diğer taraftan Ziya Gökalp gibi İttihat ve Terakki yönetiminde etkin olan kişilerin Ocağa katılması ile “İttihat Terakki ile kopmaz bir bağ” kurulmuştur.⁵⁴ İttihat ve Terakki Cemiyeti ile fikirsel yakınlık ve partinin sunduğu maddi olanaklar derneği birçok konuda bu parti ile birlikte hareket etmeye sevk etmiştir. Ancak Ocağın bu yakınlığa rağmen tüzüğünü dikkate alan bir çizgi takip edilmeye çalışmıştır.⁵⁵

Bununla birlikte İttihat ve Terakki Cemiyeti de Ocak üzerinde etkili olmak istemiştir.⁵⁶ Fırka, 1913 yılından sonra siyasal nitelikli tüm dernekleri kapatırken ya da denetim altına alırken Ocak kongresinde özellikle idare heyetinin seçimi ile yakından ilgilenmiştir. İttihat ve Terakki Cemiyeti yönetimi, Ziya Gökalp’in İdare Heyeti üyesi ve Türk Ocağı başkanı olmasını sağlamak istemiştir. Bu yolla Parti ile Ocak arasında doğrudan bir ilişki kurmak hedeflenmiştir.⁵⁷ Başkanlığa Ziya Gökalp yerine özerkliği savunan Hamdullah Suphi (Tanrıöver)’nin getirilmesi derneğin söz konusu duruşunu korumaya çalıştığını ortaya koymaktadır.

Hamdullah Suphi 1913’ten Ocağın kapandığı 1931 senesine kadar başkanlık görevini sürdürmüştür. Onun başkan seçilmesi ile birlikte Ocak faaliyetlerinde ve üye sayısında belirgin bir canlanma olmuştur. Georgeon bu durumu “*Türk Ocaklarının fikir hocası Ziya Gökalp ise örgütleyicisi de Hamdullah Suphi’dir*” sözleri ile ifade etmektedir.⁵⁸

Türk Ocaklarında serbest dersler, muhtaç durumdaki öğrencilere yardım, Fransızca ve Türkçe kitaplardan oluşan kütüphane, fotoğraf koleksiyonu, Selçuklu, Arap ve İran da dahil zengin bir Anadolu çini koleksiyonu, hat koleksiyonu oluşturmak başlıca faaliyetler arasında yer almıştır.

⁵⁴ Tunaya, **a.g.e.**, s.434.

⁵⁵ Türk Ocağı tüzüğünün 3. maddesine göre “Ocak maksadını tahsile çalışırken sırf milli ve içtimai bir vaziyette kalacak, asla siyasetle uğraşmayacak ve hiçbir vakit siyasi fırkalara hadim bulunmayacaktır.” Üstel, **a.g.e.**, 69-70; Sarıay, **a.g.e.**, s.153.

⁵⁶ Üstel bu durumu şu sözlerle değerlendiriyor: “Türk Ocağı ile İttihat ve Terakki Fırkası arasındaki ilişkinin, önceleri Ocağa Parti tarafından belirli miktarda parasal katkıda bulunmak ve bağımsızlık tanımaktan, Balkan Savaşı ve özellikle I. Dünya Savaşı sırasında daha geniş bir etki alanı içine almak yönünde geliştiği ve nihayet Parti tarafından adeta bir rakip olarak algılandığını görüyoruz”, Üstel, **a.g.e.**, s.75

⁵⁷ Üstel, **a.g.e.**, s.76.

⁵⁸ Georgeon, **a.g.e.**, s.44.

Bunların yanı sıra Ocak içinden çıkan bir grup tarafından I. Dünya Savaşı sonrası köycülük hareketi de başlamıştır. Öncülüğünü Dr. Reşit Galip'in yaptığı başta doktorların yer aldığı gönüllüler, Anadolu köylerine hizmet etmeyi amaçlamışlardır. Örnek köyler kurmayı da hedefleyen köycülerin çalışmaları Milli Mücadele'nin başlaması üzerine yarım kalmıştır.

Mütareke Dönemi'nde Türk Ocakları, işgaller karşısında pek bir varlık göstermeyen Osmanlı Hükümeti'ne karşı bir tavır sergilemiştir.⁵⁹ İzmir'de Yunan İşgaline karşı örgütlenirken, İstanbul'da işgalleri ve Osmanlı Devleti'ne yapılan kötü muameleyi protesto için mitingler tertip etmiştir.⁶⁰ Daha sonra Mebusan Meclisi seçimlerinde Milli Mücadele yanlılarının seçilmesi için çaba gösterdikleri gibi Ocak başkanı Hamdullah Suphi ve Ahmet Ferit, Milli Türk Fırkası'ndan aday olarak Mebusan Meclisi'ne girmeyi başarmıştır.

İşgal kuvvetlerinin derneğın genel merkezini basmasının ardından fiilen faaliyetlerini durduran Ocaklılar İstanbul'dan Anadolu'ya geçmeye başlamıştır. Hamdullah Suphi, Halide Edip (Adivar), Akçuraoglu Yusuf, Mehmet Emin (Yurdakul), Ağaoğlu Ahmet gibi önemli Ocaklılar da Milli Mücadele'ye destek vermek için Ankara'ya gelmişlerdir.

Milli Mücadele'nin sona ermesinin ardından Türk Ocakları, başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere yönetimin yoğun ilgi ve desteğı sayesinde yeniden örgütlenmeye girişmiştir.⁶¹ Bu yeni örgütlenme döneminde dernek merkezi Ankara'ya taşınmıştır. Nisan 1924 tarihinde yapılan kurultayda Ocakların faaliyet alanının bütün Türkler arasında olduğı ve millî şuurun takviyesine, Türk harsının meydana çıkarılmasına çalışılacağı kararlaştırılırken ilk dönemde olduğı gibi Ocağın fırka siyaseti ile uğraşmayacağı vurgusu yapılmıştır.⁶² Bunun yanı sıra kurultayda Hamdullah Suphi tarafından Türk Ocaklarının biri Türk vatanının bekçiliğı diğeri Türk devriminin bekçiliğı olmak üzere iki görevi olduğı da dile getirilmiştir.⁶³ Yeni kurulan Türk devleti için ulusal değerlere dayanan laik ve cumhuriyetçi bir yapı

⁵⁹ Akyüz, a.g.e., 205.

⁶⁰ Georleon, a.g.e., s.41.

⁶¹ Tahir Kodal, "Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları", A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi(TAED), 52, Erzurum 2014, s. 302; Georleon, a.g.e., s.41.

⁶² Üstel, a.g.e., s.162.

⁶³ İbrahim Karaer, **Türk Ocakları (1912-1931)**, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara 1992, s.30; Üstel, a.g.e., s.146.

öngörüldüğünde Türk Ocakları bu hedef için destek alınabilecek en uygun kuruluşlardı.

Türk Ocakları mensupları da yeni yönetimin millî bir devlet kurma çabalarını ve bu doğrultuda gerçekleştirilmeye çalışılan inkılapların destekleyicisi olmuşlardır. Şubelerde düzenlenen konferanslarla inkılaplar halka anlatılmaya çalışılmıştır. Türk Ocakları bu yeni faaliyet döneminde konferanslar düzenlemiş, kadınlı erkekli müsameler yapılmıştır. Müzik faaliyetleri de önemli olmuş ve hem Türk hem de Batı musikisine yer verilen konserler verilmiştir. Başta okuma yazma olmak üzere yabancı dil, daktilo, biçki dikiş, muhasebe kursları düzenlenmiştir. Kütüphane ve okuma salonları da Türk Ocaklarının verdiği hizmetler içerisinde yer almıştır.⁶⁴ Ocak bünyesinde sürdürülen köycülük faaliyetlerine “*yeni rejimi ve inkılapları açıklamak ve köylülere sevdirmek gibi bir misyon da yüklemişlerdir.*”⁶⁵ Ayrıca uluslar arası rakamların kabulü ve harf devriminin kısa zamanda halka öğretilmesi ve benimsetilmesi için büyük bir kampanya başlatmıştır. Mütareke öncesinde Türk Ocaklarının yayın organı durumunda olan Türk Yurdu da yeniden çıkarılmaya başlamıştır.

Diğer taraftan köycülük faaliyetleri ile Ocak mensupları eğitim, sağlık gibi konularda çevre köylere hizmet götürmeye çalışmışlardır.⁶⁶ Ancak imkanlar dahilinde bu çalışmalar sınırlı kalmıştır. Bunların yanı sıra yayınlanan Türk Ocakları Mesai Programı aracılığıyla dernek şubelerinin çalışmaları düzenlenmeye çalışıldığı gibi yapılacak etkinlikler için rehber oluşturulmuştur.

Türk Ocakları için 1927 kurultayı önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. Öncelikle Ocak yasasının 2. maddesinde yer alan “bütün Türkler” ifadesi kaldırılmış, ocakların çalışma alanının Türkiye Cumhuriyeti sınırları olduğu ifadesi yer almıştır. Yasa’nın 3. maddesi de “*cumhuriyet, milliyet, muasır medeniyet ve halkçılık mefkureleri takip eden Türk Ocakları, bu mefkureleri tahakkuk ettirmekte Cumhuriyet Halk Fırkası(CHF) ile devlet siyasetinde beraberdir. Türk Ocakları bu mefkureleri neşr ve telkin için ilim, hars ve içtimaiyat sahasında mücadele ve mücahede eder. Hiçbir ocaklı, ocağı şahsi ve siyasi ihtiraslarına alet ve saha*

⁶⁴ Karaer, a.g.e., s.81-115.

⁶⁵ Sarımay, a.g.e., s.342-343.

⁶⁶ Georgeon, a.g.e., s.56.

edemez.” şeklinde değiştirilmiştir.⁶⁷ Diğer taraftan aynı yıl yapılan CHF Büyük Kongresi’nde ülkedeki bütün kuruluşların bu arada Türk Ocaklarının da heyeti müdirelerine gireceklerin CHF müfettişleri tarafından belirlenmesi kabul edilmiştir.⁶⁸ Bazı araştırmacılar bu değişiklik ile derneğin CHF’nin denetimi altına girdiğini iddia etmektedir.⁶⁹

Ne var ki, Türk Ocaklarındaki önemli bir tartışma Ocaklar ile yeni yönetimin özellikle de Mustafa Kemal Paşa’nın önemli bir yol ayrımında olduğunun habercisidir. Ocak içinde de önemli tartışmalara yol açan bu mesele, derneğin kimlere kapılarını açacağı konusudur. Başta Hamdullah Suphi olmak üzere bazı ocaklılar, derneğin seçkinci duruşunu koruması gerektiğini savunmuşlardır. *“Hamdullah Suphi’ye göre ‘Ocak misyoner bir kurumdur.’ Bu nedenle bünyesine ancak oldukça yüksek bir entelektüel düzeye sahip, bu ideali anlayabilecek ve yayabilecek yetenekte üyeleri kabul edebilirdi.”⁷⁰ Reşit Galip’in başını çektiği diğer grup ise “Ocakların halk yığınlarını içine alan halk müesseseleri” olmasını savunuyordu.⁷¹ Tartışmalar sonrası karar “az olsun temiz olsun” görüşünden yani seçkinci tavrın devamından yana olmuştur.⁷² Söz konusu karar ise derneğin etkinliğinin ve faaliyetlerinin etkinlik alanının sınırlı olmasına yol açmıştır. Bu ise inkılapların yaygınlaştırılması konusunda istenen hedefe ulaşamaması sonucunu beraberinde getirmiştir.⁷³*

Türk Ocakları ile iktidardaki CHF arasındaki bir diğer sıkıntı Ocakların bağımsızlığını koruma çabasına karşılık yönetimin derneği kendi kontrolüne alma isteğidir. İktidarın bu arzusu dernek içerisinden de destek görmüş ve Reşit Galip’in başını çektiği bir grup CHF ile birleşmesi gerektiğini savunmuşlardır. Buna karşılık

⁶⁷ Sarıncay, **a.g.e.**, s.296; Karaer, **a.g.e.**, s.31.

⁶⁸ CHF 1927 Nizamnamesi 40.madde bkz. Mete Tunçay, **a.g.e.**, s.402.

⁶⁹ Karaer, **a.g.e.**, s.31.

⁷⁰ Georgeon, **a.g.e.**, s.48.

⁷¹ Samet Ağaoğlu, **a.g.e.**, s.169. Benzer bir durumu Uluğ İğdemir de anılarında kaydetmektedir. Bkz. Uluğ İğdemir, **Yılların İçinden**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s.373,

⁷² Halkevleri kurulmadan bir süre önce Reşit Galip’in Milli Eğitim Bakanlığı’na getirilmesi tesadüf olmasa gerekir.

⁷³ Bu tespitin dönemin iktidar partisi CHF’nca da yapıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Siirt milletvekili Mahmet (Soydan) “Gazi Diyor ki” başlıklı yazısında vatandaşlara ulusal ve yasal sorumluluğu anlatma görevinin parti örgütüne ve T.O.’na ait olduğu görüşünden hareketle parti dışında kalmış unsurların “zaman zaman başka fırka ve heyecanlara kapılmalarının bütün mesuliyetini kendilerine atfetmek doğru değildir. Bu mesuliyette HF’nın, fırka teşkilatının hepimizin hissesi vardır. Fırkamızın gayelerini bütün vatandaşlara anlatacak fırsat ve imkanlardan istifade edemedik.” diye yazacaktır. Milliyet, 3 Mart 1931, no:1837.

Hamdullah Suphi'nin başını çektiği grup ise bağımsızlığı savunmuştur. Söz konusu bölünme Ocak içerisindeki ayrışmayı iyice gözler önüne sererken 1927 yılında yapılan kurultay ile Ocak Yasası'nın 3. Maddesi “ *cumhuriyet, milliyet ve muasır medeniyet, halkçılık mefkurelerini takip eden Türk Ocakları, bu mefkureleri tahakkuk ettirmekte olan Halk Fırkası ile devlet siyasetinde beraberdir.*” şeklinde değiştirilmiştir.⁷⁴

Nitekim aynı yıl gerçekleşen CHF Kongresi'nde Türk Ocaklarının da içinde bulunduğu bütün kuruluşlar CHF denetimine alınmıştır. Ayrıca parti tüzüğündeki bir diğer değişiklik ile “*siyasî, idarî içtimaî, iktisadî, harsî ve bunlara mümasil bilcümle teşekküllerin heyet-i müdirelerine gireceklerin namzetleri fırka müfettişleri tarafından tasvip olunduktan sonra ilan olunur*” denilmiştir. Bir sonraki yıl yapılan “Ocak kurultayında Merkez Heyeti adaylarının listesi CHF genel sekreterinin başkanlık ettiği özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.”⁷⁵ Bu değişimlerde iktidarın yurt genelinde önemli bir örgütlenmeye ve güce sahip olan derneğin denetim ve kontrol altına alma eğiliminin olduğu muhakkaktır.

1930 yılına gelindiğinde, Türk Ocaklarının Serbest Cumhuriyet Fırkası muhalefetine verdiği destek, iktidar partisini ve Mustafa Kemal Paşa'yı tedirgin etmiştir. Başta dernek başkanı Hamdullah Suphi olmak üzere pek çok Türk Ocaklı Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF)'ndan yana bir tutum ortaya koymuşlardır. Yahya Akyüz, Hamdullah Suphi'nin Türk Ocakları başkanı imzası ile yayınladığı yazının “*ocakların her yerde yeni partiye akın etmelerinde, adeta bir genelge bir direktif mahiyetinde*” olduğunu ve dolayısıyla Türk Ocaklarına yönelik olumsuz tutumda önemli rol oynadığını dile getirmektedir.⁷⁶

Özellikle “*1930 belediye seçimleri sırasında İstanbul Türk Ocağı üyeleri ile muhalefet arasında bağlantılar olduğuna dair belirtiler bulunuyordu. Merkez yönetimin denetiminden uzak Anadolu'daki Ocak şubelerinde ise alenen parti*

⁷⁴ Üstel, **a.g.e.**, s. ; Sarıay, **a.g.e.**, s.296; Georgeon, **a.g.e.**, s.51.

⁷⁵ Georgeon, **a.g.e.**, s.51.

⁷⁶ Akyüz, *a.g.m.*, s. 215. Hamdullah Suphi'nin “İçindeki Muhalif Sesi Koruyacaksınız” başlıklı bu yazısı Akşam gazetesinde yer almıştır. Nejat Ölçen, **Halkevleri**, İnönü Vakfı Yayınları, Ankara 2001, s.10

propagandası yapıyordu”⁷⁷ Bu ise zaten Serbest Fırka nedeniyle tedirgin olan iktidarın Türk Ocaklarına karşı olumsuz tutum takınmasında etkili olmuştur.

Ocakların sergilediği söz konusu tutum bu yapının bir gün siyasi parti kimliği ile CHF’nin karşısına çıkabilecekleri şüphesini uyandırmıştır. Yücel Hacaloğlu da bu dönemde en ücra köşelere kadar yayılmış, iki teşkilatın Türk Ocakları ve CHF olduğunun altını çizmektedir. Ona göre “CHF çevrelerinde kolayca muhalefet saflarına kayabilecek bu büyük ve dinamik kitleyi kendi bünyeleri içinde eritmek, onu faal durumdan uzaklaştırmak böylece siyasi hayatta rakipsiz kalmak” düşüncesi de bu kurumun kapatılması kararında etkili olmuştur.⁷⁸

Türk Ocaklarının, nizamnamesinin dışına çıktığını siyasetle uğraşmalarının yanlış olduğunu belirten Hasan Ferit Cansever de Ocakların kapatılmasında bu durumun etkili olduğunu aktarıyor. Bunun yanı sıra Cansever, “*Merkez, yeni teşekkül etmiş şubeleri arzu ettiği gibi kontrol edebilecek bir otoriteye sahip olmamış olduğu cihetle bu nevi hareketlerin önlenmesi de mümkün olmuyordu*” demektedir.⁷⁹

Türk Ocaklarına yönelik olumsuz bakışın oluşmasında SCF tecrübesi ve Menemen Olayı sonrasında inkılapların ve rejimin halk tarafından henüz benimsenememiş olduğu gerçeğinin ortaya çıkması da önemli bir rol oynamıştır. Türk Ocakları inkılapların önemli bir destekleyicisi olmakla birlikte bu konuda yeteri kadar etkili olamamıştır. Uluğ İğdemir, “*Türk Ocakları yeterince yurt düzeyine yayılmamış, halkın eğilimi hele Atatürk devriminin halka indirilmesi konusunda beklenen çabayı gösterememiştir.*” sözleriyle onaylamaktadır.⁸⁰

Anıl Çeçen, Türk Ocaklarının kapatılmasında söz konusu kurumların, eskiye özlem duyanları barındırmaya başlamasının önemli bir etkisi olduğunu öne sürmektedir. Yazara göre Atatürk, bu kuruluşları gerçekçi bir ulusçuluk akımına sürüklemiş, bunları cumhuriyet yönetiminin birer parçası yaparak, ulusçuluk ilkesinin yanı sıra Türk devriminin halkçılığını da bu örgütün çatısı altında

⁷⁷ Günver Güneş “*Serbest Cumhuriyet Partisi Döneminde Türk Ocakları ve Siyaset*” **Tarih ve Toplum Dergisi**, 11/65(Mayıs 1999), s. 15. Samet Ağaoğlu da anılarında bu durumun altını çizmektedir. Samet Ağaoğlu, **Babamın Arkadaşları**, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s.172

⁷⁸ Yücel Hacaloğlu, **Türk Ocakları ve Atatürk**, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara 1993, s.21.

⁷⁹ Mustafa Baydar, **Hamdullah Suphi ve Anıları**, Menteş Kitabevi, İstanbul 1968, s.72.

⁸⁰ Uluğ İğdemir, **a.g.e.**, s.372-373.

örgütlemeye çaba göstermiştir.⁸¹ Yine Çeçen'e göre Türk Ocakları tutucu ve gerici kadroların eline geçmesi ve Atatürk devrimlerine sahip çıkarak bunların halk kitlelerince benimsenmesini tarihsel bir işlev olarak yerine getirebilseydi yeni dönemde kapatılmayabilir ve halkevleri gibi farklı bir örgütlenme biçimi gündeme gelmeyebilirdi.⁸²

Zeki Arıkan da harf inkılabından hareketle bu iddiayı desteklemekle birlikte İbrahim Karaer gibi kimi yazarlar da bu iddialara karşı çıkmakta ve Türk Ocaklarının her zaman inkılapların yanında yer aldığını ve onları halka anlatma konusunda önemli çabalar sarfettiğini öne sürmektedir.⁸³

Türk Ocaklarının pantürkist eğiliminin cumhuriyet döneminde de devam ettirilmesinin de dernek hakkında alınan kararda etkili olduğu pek çok araştırmacı tarafından öne sürülmektedir.⁸⁴ Georgeon Türk Ocaklarının Kemalist dönemde pantürkist fikirlerini dışa vurmadığını ancak dernek yöneticileri arasında yer alan Rusya kökenli Türklerin Rusya'ya yönelik emperyalist düşler beslemesi kuşkusunun mevcut olabileceğini kaydetmektedir.⁸⁵ Söz konusu dönemin tanıklarından Niyazi Berkes bu dönemle ilgili olarak anılarında “*Türk Ocaklarının Mustafa Kemal'in hiç sevmediği serüvenci İttihatçılar zamanında olduğu gibi, Rusyalı mültecilerin etkisi altında Rusya aleyhtarıydı. Mustafa Kemal hem ittihatçılık karşıtı olduğu için hem de Rusya ile barış politikası içinde bulunmaya önem verdiği için Türk Ocakları adlı örgütü hiç gözü tutmuyordu.*” diye yazmaktadır.⁸⁶

Diğer taraftan güney doğudaki aydınların kendi ocaklarını açmak istemelerinin de Türk Ocakları ile ilgili alınan kararda etkili olduğu iddiası da mevcuttur.⁸⁷ Nitekim Hasan Rıza Soyak da anılarında Türk Ocakları ile ilgili daha cumhuriyetin

⁸¹ Çeçen, a.g.e.s.84.

⁸² Çeçen, a.g.e., s.86.

⁸³ Bkz. Karaer, a.g.e., s.71-76.

⁸⁴ Necati Akder, “*Türk Ocakları, Halkevleri ve Kültür Dernekleri*”, **Türk Yurdu**, yıl:50, sayı:287, Ağustos 1960, s.5; Çeçen, a.g.e., 88.

⁸⁵ Goergeon,a.g.e., s.63-64.

⁸⁶ Niyazi Berkes, **Unutulan Yıllar**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010, s.170. Niyazi Berkes, devamla, “bu örgüt gittikçe Mustafa Kemal karşıtı kişilerin yönetimine girmekte; üstelik Başkurt bilgini Zeki Velidi de konferanslarında ‘Atatürk devrimleri’ diye bildiğimiz değişiklikleri Türk dünyasında kültür bunalımı yaratan eylemler olarak nitelendirmekteydi.” demektedir. Berkes, a.g.e., s.169.

⁸⁷ Çeçen, a.g.e., s.90

ilk yıllarında yaşanan tatsız bir hadiseden⁸⁸ sonra “*Türkiye tabiyetinde olan herkesi Türk saymayı, memleket ve devletin kuvveti ve atisi için başlıca şart telakki eden Atatürk’ün her münasebet düştükçe Türkiye’de ayrıca Türk Ocakları olur mu? yahut onlarda bu kabil ocaklar kurmak hevesini yaşatmaz mı? gibi sorularla meseleye temas ediyor, muhatapları ile uzun münakaşalarda bulunuyordu*” diye ifade etmektedir.⁸⁹

Bu sıralanan nedenlere ek olarak, Türk Ocaklarının görece liberal olması da iktidar partisini rahatsız etmiş olmalıdır. Zira söz konusu dönemde CHF otoriter bir tutum takındığı gibi Dünya Ekonomik Buhranı’nın olumsuz koşulları ve mevcut ekonomik sıkıntılar devletçi bir ekonomik politikayı gerekli kılmıştır. İşte bu şartlarda Türk Ocaklarının liberal duruşu da derneğin varlığının tartışma konusu olmasında rol oynamıştır.

Türk Ocaklarının neden kapatıldığı sorusuna cevap arayan pek çok araştırmacının ve söz konusu dönemin tanıklarının hem fikir olduğu noktaların başında CHF’nin tüm güçleri elinde bulundurma çabası içerisinde olduğu gelmektedir.⁹⁰ Yukarıda da belirtildiği gibi Serbest Cumhuriyet Fırkası(SCF) tecrübesi ve Menemen Olayı sonrası inkılapların halka tam olarak anlatılamadığı açığa çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa çıktığı yurt gezisinin de Türk Ocakları hakkında az çok oluşan kararın netleşmesine yol açtığı söylenebilir. Gazi’nin özellikle 1931 yılında uğradığı Türk Ocakları şubelerinde derneğin CHF’nin hars şubeleri olduğu ve CHF ile birlikte çalışması gerektiğini vurgulaması da tesadüf değildir.⁹¹

Mustafa Kemal Paşa’nın yurt gezisinin sonlarına doğru Türk Ocaklarının kapatılacağına dair çeşitli haberler dolaşmaya başlamıştır. Cumhurbaşkanı gezi dönüşünde Hamdullah Suphi, Celal Bayar, Mahmut Esat (Bozkurt), Sadri Maksudi(Arsal), Vasıf (Çınar) ve Reşit Galip beylerle bir araya gelmiştir. Türk Ocaklarının akıbetinin görüşüldüğü bu toplantıda Türk Ocaklarının CHF ile

⁸⁸ Söz konusu hadise İstiklal Savaşı’nda önemli görevler üstlenmiş birkaç zabitan TO’na üyelik için başvurularının kabulünde ırken bir mani olup olmadığının araştırılmasıdır. Hasan Rıza Soyak, **Atatürk’ten Hatıralar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004, s.454.

⁸⁹ Soyak, **a.g.e.**, s.455.

⁹⁰ Necati Akder, *a.g.m.*, s.4; Tunçay, **a.g.e.**, s.306; Sarıncay, **a.g.e.**, s.369; Üstel, **a.g.e.**, s.358.

⁹¹ Bkz. Hacaloğlu, **a.g.e.**, s.12-13.

birleştirilmesine karar verilmiştir.⁹² Ardından 25 Martta, Gazi'nin Ruşen Eşref Bey'e, Türk Ocaklarının CHF ile birleşeceğine dair beyanatı basında yer almıştır.⁹³

Türk Ocaklarının olağanüstü kurultayı, alınan karar doğrultusunda 10 Nisan 1931 tarihinde toplanmıştır. Kurultayda, Türk Ocağı kendini feshederken, derneğin sahip olduğu bütün hakları ve mal varlığı CHF'na devredilmiştir.⁹⁴

Türk Ocakları rejimin ve inkılapların benimsetilmesi konusunda CHF'nın beklentilerini tam olarak karşılayamamakla birlikte, yerini alacak olan Halkevleri için önemli bir alt yapının oluşmasını sağlamıştır. Türk Ocakları üyelerinin Halkevlerinin doğal üyesi sayılması da, yönetimin iki kurum arasındaki bağlantıyı kabul ettiğinin göstergesi olsa gerektir.⁹⁵

1.2. Halkevlerinin Açılma Nedenleri

Milli Mücadele'nin ardından, yönetici kesimde savaş alanında elde edilen zaferin devam edebilmesinin ancak çağdaş muasır medeniyetler seviyesine ulaşmakla mümkün olacağı düşüncesi hakimdi. Bu hedef doğrultusunda siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda bir dizi inkılap hayata geçirildi. Büyük bir kısmı 1923-1930 döneminde gerçekleştirilen bu inkılaplarla yeni bir devlet ve yeni bir toplum düzeni vücuda getirilmeye çalışılmıştır. Ne var ki inkılapların halka ulaştırılamaması, tabana yeteri kadar yayılamaması var olan yöneten yönetilen ayırımını daha da belirginleştirdi.

1929 Dünya Ekonomik Buhranı da yönetici sınıf ile yönetilenler arasındaki mesafeyi hissedilir kılmıştır. Öncelikle Buhran, tüccar ve büyük toprak sahiplerinin olumsuz etkilenmesine ve güç kaybına yol açmış, bu da devlet yönetiminde bürokrat

⁹² Goergeon, a.g.e., s.68.

⁹³ Vakıf, 25 Mart 1931, no. 4744. Beyanatta: "Milletlerin tarihinde bazı devirler vardır ki muayyen maksatlara erebilmek için maddi ve manevi ne kadar kuvvet varsa hepsini bir araya toplamak ve aynı istikamete sevk etmek lazım gelir. Yakın senelerde milletimiz böyle bir toplanma ve birleşme hareketinin verdiği mühim neticeleri idrak etmiştir. Memleketin ve inkılabın içerden ve dışarıdan gelecek tehlikelere karşı masuniyeti için bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lazımdır. Teessüsü tarihinden beri ilmi sahada halkçılık ve milliyetçilik akidelerini neşir ve tamime sadakatle ve imanla çalışan ve bu yolla memnuniyeti mucip hizmetleri sepketmiş olan Türk Ocakları'nın aynı esasları siyasi ve tatbiki sahada tahakkuk ettiren fırkamla ve bütün manasıyla yek vücut olarak çalışmalarını münasip görürüm. Bu kararımı ise, milli müessese hakkında duyduğum itimat ve emniyetin ifadesidir. Aynı cinsten olan kuvvetler müşterek gaye yolunda birleşmelidirler." ifadelerine yer verilmektedir.

⁹⁴ Sarıay, a.g.e., s.364.

⁹⁵ Üstel, a.g.e., s.404.

kesimin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Diğer taraftan buhranın olumsuz etkilerine karşı alınan tedbirler ve daha da ağırlaşan ekonomik koşullar bürokrat kesim ile halk arasındaki uçurumu artırmıştır.⁹⁶

1930 yılında SCF⁹⁷ ile girişilen çok partili siyasal yaşam deneyimi ve Menemen Hadisesi devrimlerin topluma mal edilemediğinin dolayısıyla da rejimin geleceğinin de güvencede olmadığına yansıması idi. Dönemin Amerikan Büyükelçisi, Menemen Olayı'nı "*bir hastalık belirtisi*" olarak tanımlamaktadır. Büyükelçi hadise ile ilgili olarak şu tespitte bulunuyor: "*Türkiye, 1930 Ağustosundan bu yana çok şey öğrenmiştir. Bunların başında batılılaşmanın Ankara'dan gönderilen kararnamelele yapılamayacağı ve bunun başta tahayyül edildiği gibi son derece basit ve tümüyle materyalist bir şey olmadığıdır.*"⁹⁸ Kemal Karpat, ortaya çıkan bu durumun Atatürk'ü inkılapları yaygınlaştırma ve genişleterek rejimin devamını güvenceye alma konusunda harekete geçirdiğini ifade etmektedir.⁹⁹ Yazara göre, Serbest Fırka tecrübesi CHF'na, derin sosyal ve ekonomik tedbirler eşliğinde gerçekleşmeyen siyasi reformların kalıcı olamayacağını göstermiştir.¹⁰⁰

Nitekim 1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesi'nde de, Menemen Olayı'na açık vurgu yapılmış, hadisenin yönetici kesim ve Parti üzerinde ne kadar etkili olduğunu ortaya koymuştur.¹⁰¹ İşte halkevleri öncelikli olarak inkılapların yaygınlaşması, halk tarafından özümsemesi düşüncesiyle kurulmuştur.

⁹⁶ Taner Timur, **Türk Devrimi ve Sonrası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2001, s.163;Tevfik Çavdar, "*Halkevleri*", **CDTA**,cilt:4, İletişim Yayınları, İstanbul 1983, s.879.

⁹⁷ Serbest Cumhuriyet Fırkası ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Çetin Yetkin, **Atatürk'ün Başarısız Demokrasi Deneyimi**, Serbest Cumhuriyet Fırkası, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997; Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler (1858-1952)**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1952; Cem Emrence, **Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

⁹⁸ Joseph Grew, **Yeni Türkiye, Amerika'nın İlk Büyükelçisinin Anıları**, Multilingual Yayınları, İstanbul 1999, s.209-210.

⁹⁹ Kemal Karpat, "*The People's Houses in Turkey: Establishment and Growth*", **Middle East Journal**, Vol. 17, No:1/2(Winter-Spring, 1963), s.58.

¹⁰⁰ Karpat, *a.g.m.*, s.59. Yazar Türk Ocaklarının kapatılıp yerine Halkevleri kurma fikrinin Onun yurt gezisi sonrası gerçekleşmesini de bu etkinin bir sonucu olarak değerlendiriyor. s.58.

¹⁰¹ Talimatname'de de, şu satırlar yer almaktadır: "...Biz şimdi tarihe geçmiş müesseselerin cemiyet bünyesinin en derin tabakalarına kadar işlemiş köklerini sökmek, cumhuriyet ve inkalap esaslarını bütün ruhlarla ve fikirlere hakim mukaddes iman şartları halinde perçinlemek vazife ve mecburiyeti karşındayız. Menemen hadisesi ve emsal vakalardan çok uzak olmadığımız gibi menfi cereyan sahalarını artık bir an evvel tarihe terketmek zarureti aşıkardır.", **CHP, Halkevleri Talimatnamesi**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932, s.4-5.

CHF açısından Halkevlerini gerekli kılan bir diğer sebep yine Serbest Fırka tecrübesi ile gözler önüne serilen önemli bir meseleyi aşma arzusudur. CHF geniş halk tabakalarına ulaşamadığını ve inkılapları uygulayan iktidar olarak halk ile arasında önemli bir mesafe olduğunu fark etmiştir. Weiker'ın değerlendirmesine göre SCF deneyinden çıkarılan ders, alt ve orta sınıflarda ve kasaba ve köy yerleşme birimleriyle derinliğine ve genişliğine daha yakın ilişki kurma gereğidir. CHF bunu halkevleri ile gerçekleştirmeye çalışmıştır.¹⁰²

Parti yöneticilerinin konuşmalarında da halka kendisini anlatma çabasını görmek mümkündür. İsmet İnönü, Halkevlerinin açılış konuşmasında “*Halkevleri CHF'nın prensiplerinin ne olduğu ve bu prensiplerin memlekette nasıl tatbik edildiğini her gün halkımıza söylemek için de başlı başına bir merkezdir.*” demektedir.¹⁰³ Başbakan konuşmasının devamında “Halkevleri fikir olarak ve müessese olarak mesuliyet mevkiinde bulunan siyasi partimizden, bütün özünü ve varlığını halkın geniş tabakalarına anlatması ve sevdirmesi için mühim merkezdir.” sözleri ile Halkevlerinin, partinin halka açılan penceresi olacağı beklentisini dile getirmiştir.¹⁰⁴

Cumhuriyetin erken döneminde, eğitim Parti ideolojisini yayma konusunda önemli bir araç olarak görülmüştür.¹⁰⁵ Halkevlerinin kurulmasına karar verildiği dönemde bu misyon biraz daha öne çıkmaya başlamıştır. Eğitim sayesinde “devrimi gerçekleştirecek, yürütecek sürdürecekt ve geliştirecek güçler, kurumlar yetiştirmek; yeni toplum düzeninin ve çağın istediği yeni yurttaş” sağlanabilecektir.”¹⁰⁶ Böylece yüzlerce yıllık imparatorluk tecrübesinden gelen geleneksel toplum yerine laik ve milli değerlere dayanan bir topluma ulaşmada kayda değer bir başarı elde edilecektir.

¹⁰²WalterWeiker, **Political Tutelage and Democracy in Turkey, The Free Party and Its Aftermath**, Leiden Brill 1973, s.168.

¹⁰³İsmet İnönü, “*Halkevleri Yıl Dönümünde*”, **Ülkü**, sayı:2, cilt:1, Şubat 1933, s.100.

¹⁰⁴**a.g.e.**, s.101.

¹⁰⁵ Örneğin 1931 Parti Programına göre eğitimin amacının cehaletin tamamıyla ortadan kaldırılması ve cumhuriyetçi, milliyetçi, laik vatandaşlar yetiştirmektir. Bu gaye eğitimin her kademesinin temel hedefidir. **CHP Nizamnamesi ve Programı**, TBMM Matbaası, Ankara 1931, s.35. Ayrıca bkz. İ. Hakkı Baltacıoğlu, **Halkın Evi**, Ulus Basımevi, Ankara 1950, s.87.

¹⁰⁶ Rauf İnan, **Gazi'nin Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası**, TTK Yayınları, Ankara 1988, s.890. 1931 Parti Programına göre eğitimin amacı cehaletin tamamıyla ortadan kaldırılması ve cumhuriyetçi, milliyetçi, laik vatandaşlar yetiştirmektir. Bu gaye eğitimin her kademesinin temel hedefidir. **CHP Nizamnamesi ve Programı**, TBMM Matbaası, Ankara 1931, s.35. İ. Hakkı Baltacıoğlu, **Halkın Evi**, Ulus Basımevi, Ankara 1950, s.87.

Bu hedefe ulaşmada okullaşma oranının düşüklüğü, öğretmen sayısının yetersiz olması, bütçe yetersizliği gibi aşılması gereken pek çok sorun vardır.¹⁰⁷ Yetişkin eğitimi o dönemki ifade ile “halk terbiyesi”¹⁰⁸ Partinin en çok üzerinde durduğu meselelerin başında yer almaktadır. “*Yeniden yapılanan milli eğitim sistemiyle genç nesile iletilen cumhuriyet reformlarını gençliklerini Osmanlı düzeninde geçirmiş yetişkin kesime ulaştırmak*”¹⁰⁹ nasıl mümkün olacaktır?

Büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşayan nüfusun 1927 sayımına göre 13.648.000 olan toplam nüfusun %10,6’sı okuma yazma bilmektedir.¹¹⁰ Yine 1927 yılında Türkiye nüfusunun 10.342.391’i belde ve köylerde yaşamaktadır.¹¹¹ Bu durum inkılapların halka ulaşmasını engellediği gibi halkın eğitilmesi, yetiştirilmesi ve onu laik, çağdaş ve ulusçu değerler etrafında kenetlenmiş bir yapıya dönüştürme konusunda önemli bir mesaiyi gerekli kılıyordu.¹¹²

Meşrutiyet Döneminde daha çok teorik düzeyde tartışılan halk eğitimi(halk terbiyesi) Cumhuriyet Döneminde uygulama alanına kavuşmuştur. Milli Eğitim Bakanlığınca 1926 yılında Halk Terbiyesi Şubesi kurulmuş ve Halk Dershaneleri açılmıştır. Harf inkılabının¹¹³ gerçekleşmesi ile birlikte halk eğitimi yeni bir boyut

¹⁰⁷ 1940 yılında Köy Enstitülerinin kurulması için hükümetin öne sürdüğü gerekçede “7-6 yaş aralığındaki şehir ve kasabalarda oturan çocukların %61’i ilk ve orta okullara, köydekilerin de ancak %19’u üç veya beş sınıflı ilkokullara devam edebilmektedir.” Nevzad Ayas, **Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1948, s.157.

¹⁰⁸ Halk terbiyesi meselesinin ehemmiyeti halkevlerinin merkez yayın organı diyebileceğimiz *Ülkü* dergisindeki yazılarda da kendisini hissettirmektedir. Bkz. Hamit Zübeyir, “*Halk Terbiyesi Vasıtaları*”, *Ülkü*, cilt:1, sayı:1, Mart 1933; Nusret Kemal “*Halk Terbiyesi*”, *Ülkü*, cilt:1 sayı:7, Ağustos 1933; Osman Halit, “*Cumhuriyette Halk Terbiyesi*”, *Ülkü*, cilt: 1, sayı: 10, İkinci teşrin 1933.

¹⁰⁹ Arzu Öztürkmen, **Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik**, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, s.94.

¹¹⁰ **Cumhuriyetin 50. Yılında Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973, s.21, Grafik 5.

¹¹¹ **İstatistik Göstergeler 1923-2011**, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara 2012, s.9. Nusret Kemal 1933 yılına ait yazısında “800.000 kilometre murabbına yakın bir sahaya serpili 40.000 köy. 37.000 inde ne mektep var, ne posta, ne de dükkan. Bu kırk bin köyde 11 milyon insan oturuyor. Ancak yüzde ikisinin okuma ve yazması var. Konuşmak ve düşünmek için en zekisinin kullandığı kelime sayısı belki beş yüzü bulmuyor. Yalnız askerden gelmiş birkaç kişi biraz memleketten, dünyadan haberli; köyünün çevresini geçmemiş olanlar var.” Tespitinde bulunuyor. Yazara göre milli iktisadiyatın belkemiği olan köyün kalkındırılması, köyle kentin birbiri ile iletişim içinde olması ve hepsinden önemlisi köylüyü “demokrasi vatandaşı” olarak yetiştirmek gerekmektedir. Nusret Kemal, “*Köy Seferberliği*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933, s.155-157.

¹¹² Esasında halk eğitimi, halk terbiyesi çalışmaları Meşrutiyet Döneminde başlamıştır. I. Dünya Savaşı ile kesintiye uğrayan bu çabalar Milli Mücadele’nin başarıya ulaşmasının ardından tekrar ele alınmaya başlanmıştır. Bkz.İ. Hakkı Baltacıoğlu, **Halkın Evi**,

¹¹³ Harf inkılabı konusunda ayrıntılı bilgi için bkz.

kazanmıştır.¹¹⁴ Okuma yazmayı kolaylaştırarak okur-yazar sayısını artırmak hedeflenenlerin başında gelmektedir. Ne varki bu inkılap ile mevcut okuma yazma bilmeyenlere daha önce daha önce okuma-yazma bilenler de eklenmiştir. Bu ise mevcut yetişkin eğitimi çabalarını daha elzem kılmıştır. Öğretmen Birlikleri, Türk Ocakları, Ordu halk eğitim alanında önemli çalışmalar ortaya koymuşlardır.¹¹⁵

Halk eğitimi konusunda en önemli girişimin Millet Mektepleri ile birlikte geldiği söylenebilir. Millet Mektepleri 16-45 yaş arası kadın ve erkek vatandaşlara öncelikli olarak okuma-yazma öğretmek amacıyla açılmıştır. Millet mekteplerinde yalnız okuma yazma öğretilmemiş vatandaşlara basit hesap ve sağlık bilgileri ve “iyi bir vatandaş olmak için gerekli medeni bilgiler de öğretiliyordu.”¹¹⁶ Çünkü halk terbiyesi ile hedeflenen yalnız okuma yazma öğrenilmesi değil aynı zamanda halkın cumhuriyet değerlerine sahip çıkabilecek yurttaşlara dönüşmesidir.¹¹⁷ Nitekim Baltacıoğlu bu durumu şu sözlerle ortaya koyuyor: “*ben demem ki okuma-yazma bir ahaliyi değiştirmez, fakat iddia ederim ki yalnız elif be ile, kıraat ile böyle bedensizlerden, cansızlardan bir millet yapılamaz. Yalnız başına ve terbiyeden mahrum bir okuma yazma tahavvül yapmaktan daima acizdir.*”¹¹⁸

Bunun yanı sıra Muallimler Birliği, Türk Ocakları, Ordu halk eğitimi alanında mühim çalışmalar ortaya koymuşlardır.¹¹⁹ Başta Türk Ocakları olmak üzere eğitim alanında faaliyet sürdüren dernekler hükümet tarafından büyük ölçüde desteklenmeye çalışılmıştır. Ancak söz konusu kuruluşların çabaları beklentileri karşılamaktan uzak kalmıştır.

İlk açıldığı dönemde 597.010 kişiye okuma yazma öğreten Millet Mekteplerine de zamanla ilgi azalırken okuma yazma bilmeyen vatandaş bulunmaktadır.

¹¹⁴ Ersoy Taşdemirci, “Atatürk’ün Halk Eğitimi Hakkında Görüşleri ve Atatürk Döneminde Türkiye’de Halk Eğitimi”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sayı:7, 1996, s.498.

¹¹⁵ İlhan Başgöz, s. 136; Taşdemir, **a.g.e.**, s.499. Ülkü dergisi’nde çıkan bir yazıda “Halkçı bir devletin en büyük vazifesi halkı mümkün olduğu kadar süratle kendi kendini idare edecek kültür ve şuur seviyesine varıracak tedbirler almaktır.” Bkz. Nusret Kemal, “Halkçılık”, **Ülkü**, sayı:2, Nisan 1933, s.87.

¹¹⁶ Başgöz, **a.g.e.**, s.136, Taşdemirci, **a.g.e.**, s.499. Ülkü dergisinde çıkan bir yazıda “halkçı bir devletin en büyük vazifesi halkı mümkün olduğu kadar süratle kendi kendini idare edecek kültür ve şuur seviyesine varıracak tedbirler almaktır.”, Nusret Kemal, “Halkçılık”, **Ülkü**, sayı:2 Nisan 1933, s.87.

¹¹⁷ Millet Mekteplerinden başarıyla tamamlayanlara Atatürk imzalı anayasa hediye edilmesi de bu açıdan kayda değerdir. Mustafa Albayrak, “Millet Mektepleri, Yapısı ve Çalışmaları (1928-1935)”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, sayı:29, cilt:X, Temmuz 1994, s.479.

¹¹⁸ Baltacıoğlu, **a.g.e.**, s.21.

¹¹⁹ Başgöz, **a.g.e.**, s.138.

Dolayısıyla yetişkin halkın eğitimi önemli bir sorun olmaya devam ediyordu. Oysaki CHP'ne göre çağdaş medeniyetler içerisinde yer alabilmenin ve rejimin mevcudiyetini korumanın, rejimin güvende olmasının yolu laik ve milli değerlere sahip olmaktan geçmektedir.¹²⁰

CHP'nin yayınlamış olduğu 15. Yıl Kitabı'nda “ CHP'nin görüşüne göre milletimizin hususi vasıtalarına uyacak yollardan yürüyerek her derecedeki resmi tahsil dışında onu bir halk terbiyesi ile yükseltmek elzemdi. Bunun için cemiyet hayatının ve kültür hayatının yeni anlayışlar ile ve cemiyetimizin kendi unsurlarından kurulacak yeni ve milli bir teşekkülün çalışması ile beslenmesi düşünüldü.” denilmekte ve bu düşünün Halkevlerinin kurulması ile sonuçlandığı kaydedilmektedir.¹²¹

N. Atuf Kansu da Halkevlerinin 9. yıldönümünde yaptığı konuşmasında, “*Geniş ölçüde bir halk terbiyesi işi Cumhuriyet devrinde C.H.P ile onun hükümetinin işi oldu. 1928’de millet mektepleri hareketi ile bu sahada halk terbiyesine el koyan Cumhuriyet Devrinin Maarif Vekaletidir. Ve yine 1931 senesi 3. Büyük Kongresi ile halk yığınlarının kaynaşması gelişmesi için Halkevleri teşkilatlarının yapılmasına karar veren de C.H. Partisidir.*” sözleri Halkevlerinin açılmasında ‘halk terbiyesi’ hedefinin altını çizmiştir.¹²²

Halkevlerinin yetişkin eğitimi sorununa çare olarak görülmesi bu kurumların yalnız söz konusu kesime yönelik bir girişim olduğu anlamına gelmemelidir. Zira Halkevlerinin kurulma gerekçeleri arasında gençliğin yönlendirilmek istenmesi de sıkça dile getirilen bir durumdur. Başta devletin varlığını ve rejimi gençlere emanet eden Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere CHP yöneticileri, gençlerin Parti ideolojisi doğrultusunda yetiştirilmesi meselesi üzerine oldukça kafa yormuşlardır.

“*Gençliğin inkılap esaslarına göre hazırlanması ve daima inkılabın emrinde kalması*”nın¹²³ altı çizilirken gençliğin kendi haline bırakılamayacağı tıpkı Rusya’da,

¹²⁰ Recep Bey, Halkevleri açılış konuşmasında “bu asırda milletleşmek için, milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır.” Demektedir. **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932.

¹²¹ CHP, **15. Yıl**, Ankara 1938, s.

¹²² N. Atuf Kansu, “*Halkevlerinin 9. Yıldönümü*”, **Ülkü**, cilt:7, sayı:97, Mart 1941, s.5.

¹²³ Şevket Süreyya, “*Halk Evleri*”, **Kadro**, Mart 1932, s.36-37. Necati Akder bu durumu gençliğin kontrol altına alınmak istenmesi olarak yorumluyor. Akder, *a.g.m.*, s.

İtalya’da olduğu gibi gençlerin birlikte hareket etmesi üzerinde durulmuştur.¹²⁴ Kimilerine göre okul sıralarında verilen eğitim bu konuda yeterli değildir. “Türkiye’nin bütün gençlerine toplu hayat yaşatmak, onlara müşterek mesuliyet duygusunu aşlamak; kolektif neşeyi tattırmak; Türk rejimi istikametinde moral vermek; yürüyüş, musiki, tiyatro, edebiyat zevklerini vermek; ilimciliği, endüstriciliği müsavatchılığı aşlamak için” kültür evi olacak bir teşkilata ihtiyaç duyulmuştur.¹²⁵ Halkevleri bu ihtiyacı da karşılamak için kurulmuştur.¹²⁶

Halkevleri aracılığı ile geniş halk kesimlerini rejimin hedefleri doğrultusunda eğitmek ve kaynaştırmak CHP’nin temel gayesini oluşturmakla birlikte bu mesaide başat rol oynayacak olan aydın kesim de etkin kılınmak istenmiştir. Parti yönetimi, Türk aydınlarının enerjilerini bir noktada toplama, daha verimli ve sistemli bir çalışma alanına yönlendirmek arzusundadır. Recep (Peker) Bey, Halkevlerinin açılışında yaptığı konuşmasında şöyle demektedir:

“Arkadaşlar! Bu mahiyette bir Halk evi teşkilatını bütün halk için esas olarak yetiştirecek olgun insanlardan mürekkep bir rehber unsura ihtiyaç vardır. Şuurlandırılacak, yetiştirilecek büyük tabakanın önüne düşecek bu rehber unsurun yokluğundan, kıfayetsizliğinden şikayet edenleri her zaman görürüz. Bu şikayetler her zaman, bu götürücü, yetiştirici, büyük kümelere rehberlik edici insan unsuru nerededir? Diye sorarlar. Bizim kanaatimize göre en yanlış zihniyet Türkiye’de insan olmadığı davasıdır.”¹²⁷

Mesele “yeni rejimin ideolojisini yayabilecek entelektüellerin yokluğu değil, fakat çağdaşlarına göre Türk entelektüellerinin inkılabın prensiplerini yerine getirme konusunda isteksiz oluşlarıdır.”¹²⁸ Parti’ye göre Türk münevverleri yetişmeleri konusunda milletlerine borçludurlar. Bu borçlarını, vatanseverliğin ve insanlığın da icabı olarak, bildiklerini halka öğretmek, halkı yetiştirmek vasıtası ile

¹²⁴ Şevket Süreyya, *a.g.m.*, s.35

¹²⁵ Baltacıoğlu, *a.g.e.*, s.29-30. Ayrıca bkz. Nejat Ölçen, **Halkevleri**, İnönü Vakfı Yayınları, Ankara 2001, s.8

¹²⁶ Halkevlerinin açılacağına dair yazılarda da gençlik vurgusu dikkat çekmektedir. Örneğin Cumhuriyet gazetesinde şöyle bir haber vardır. “Gelecek hafta Cuma günü bütün şehirlerdeki şubelerin küşat resmi yapılacak. Türk gençliği, artık evin açıldı. Oraya git ve gir.” **Cumhuriyet**, 12 Şubat 1932.

¹²⁷ “Recep Beyin Açılış Nutku”, **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932.

¹²⁸ Asım Karaömerlioğlu, “The People Houses and the cult of the peasant”, **Middle Eastern Studies**, Vol.4, Number:4, October’98, s.69. Ş. Süreyya da bu konuya değinir: “her şeyi yapmaya ve gösterilecek her türlü millet işi üstünde heyecanla çalışmaya amade bir nesil en güzel ilim, kültür ve heyecan eserlerini vermek çağına gelmiştir. Bu kütleyi yürütecek ve onu milli san’at, milli birlik yolunda fütuhata sevk edecek rehber unsurların ise yetişmiş olduğuna tamamiyle emniyetimiz vardır.” Ş. Süreyya, *a.g.m.*, s.37.

ödemelidirler¹²⁹ Böylece fark edilmeye başlanan aydın halk kopukluğunun giderilmesi ve bu iki kesim arasında bağ kurulması sağlanacak ve devrimlerin geniş halk kesimlerine ulaşması mümkün olacaktır. Bu girişim halkçılık ilkesinin temel dayanak noktası olan sınıfsız kaynaşmış kütleyi vücuda getirmede önemli bir adım olarak da nitelendirilmiştir.¹³⁰ Burada Türk Ocaklarından farklı olarak elitist bir yaklaşım yerine halkçı bir yaklaşım ideali söz konusudur.¹³¹ Diğer bir ifade ile “halk için, halk içerisinde ve halk eliyle kurulacak bir kültür yuvası” içinde toplanmak.¹³²

Halkevlerinin kurulma gerekçeleri içerisinde dikkat çeken bir nokta da ülke geneline yayılacak bir teşkilat ile memleketi tanıma isteğidir. Halkın öz benliğinde yaşayan ulusal değerleri gün ışığına çıkarmak, bunlardan ulusal değerler yaratmak arzusu da bu kurumun ortaya çıkmasında rol oynamıştır diyebiliriz. Behçet Kemal Çağlar Halkevleri 1932-1935 adlı eserde durumu şu sözlerle ifade ediyor:

*“Memleketimizi daha yakından tanımalıyız. Türkiye’yi coğrafyasından psikolojisine, tarihi eserlerinden sihihi vaziyetine kadar yeniden tanımak ve yoklamak gerekti. Anadolu’yu yeni baştan mânen ve asıl fethedecek nesilleri yetiştirecek yurtlar ve onları memleketin içine salacak teşkilât lâzımdı. Kadın aşkından vatan hamasetine kadar Anadolu’nun bağrından kopmuş seslerin, bestelerin ve menkıbelerin hemen biç birini doğru dürüst bilmiyorduk. Bunları meraklı şahısların naçiz etüdlerine bırakamazdık.”*¹³³

Esasında aydın halk kopukluğu dolayısıyla da münevverlerin ülkeden bihaber olması daha cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren üzerinde durulmaya çalışılan bir sorun idi.¹³⁴ Mustafa Kemal Paşa, Konya Türk Ocağı’ndaki bir konuşmasında şöyle sesleniyordu:

“Arkadaşlar, Bunda muvaffak olmak için münevver sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında tabi bir intibak olması lazımdır. Yani sınıfı münevverin halka telkin edeceği mefkûreler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalı. Halbuki bizde böyle mi olmuştur. O münevverlerin telkinleri milletimizin umku ruhundan alınmış mefkûreler midir?”

¹²⁹ Şükrü Kaya, **Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?**, (için yazdığı giriş yazısı) s.III.

¹³⁰ Bu konuda bkz. Recep Beyin ve İsmet Paşa’nın

¹³¹ M. Necati Öngay, “Türk Ocaklarının ruhu daha ziyade milli bir hüviyet taşıyordu. Halkevlerinin ruhu ise hem milli hem de insani ve sosyal bir hüviyet taşımaktadır.” diye yazmaktadır. “Halkevlerimiz, Halkodalarımız”, **Ülkü**, Cilt:X, sayı:123, Şubat 1946, s.21

¹³² Ayşe Öncü, **Örgüt Sosyolojisi**, Turhal Kitabevi, Ankara, 1982, s.42.

¹³³ CHP, **Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı**, s.2-3.

¹³⁴ Aydınların halktan kopuk duruşu dönemin önde gelen yazarlarının eserlerine de yansımıştır. Bkz. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Yaban**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1999; Şevket Süreyya Aydemir, **Suyu Arayan Adam**, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000.

Şüphesiz hayır, münevverlerimiz içinde çok iyi düşünenler vardır.Fakat umumiyet itibariyle şu hatamız da vardır ki, tetkikat ve tettebbuatımıza zemin olarak alelekser kendi memletimizi,kendi tarihimizi, kendi ananelerimizi, kendi hususiyetimizi ve ihtiyaçlarımızı almaliyiz. Münevverlerimiz belki bütün cihanı, bütün diğer milletleri tanır, lâkin kendimizi bilmeliyiz.”¹³⁵

Başta öğretmen, doktor, memur vb. ülkenin münevver kesimi ile halkın Halkevleri aracılığıyla bir araya gelmesine ve karşılıklı olarak etkileşimde bulunmasına ortam hazırlanmaktadır. Halkevlerinde diğer eğitim müesseselerinden farklı olarak yukarıdan aşağıya değil karşılıklı öğrenme anlayışı esas alınmıştır. Halkın aydından, aydınların da halktan öğrenecekleri pek çok şey olduğu fikri, Halkevlerinin kuruluş felsefesinin temelini teşkil etmiştir.¹³⁶

Halkevlerinin kurulmasının başlıca nedenlerinden biri de “ulus nasıl yaratılır” meselesinde halka ulaşmak için uygun bir araca ihtiyaç duyulmasıdır. 1931 yılından itibaren yeniden şekillendirilen Parti ideolojisinin bir parçasını da mili kimlik oluşturmaktır. Dolayısıyla hedeflenen, aydınların öncülüğünde milli değerlerin gün ışığına çıkarılması suretiyle, çağdaş bir anlayışla yeni milli kimlik ortaya koymaktır. Menemen Olayı ve Doğu’da yaşanan isyanlar sonrasında “*millet kavramı Kemalist ideolojinin içine laiklik ilkesinin bir sonucu olarak dinsel öğelerden arındırılmış biçimde girmiştir*”¹³⁷söz konusu dönemde “*Türk toplumunda yaşayan insanların kendi kimliklerini tanımlayış biçimlerini değiştirmek amacıyla onlara yeni bir alternatif kimlik sunmak*” istenmiştir.¹³⁸

Bu milliyetçi yöneliş Dil ve Tarih devrimleriyle de desteklenmiştir. Dil Devrimi ile Türk dilinin sadeleştirilmesi, yabancı kelimelerden arındırılması amaçlanırken Güneş Dil Teorisi ile de Türk dilinin ve tarihinin önemi vurgulanıyordu. Türk Tarih Tezi ise Osmanlı Dönemini yererken İslamiyet öncesi döneme vurguda bulunmakta ve Türklerin ne kadar eskiye dayanan bir tarihleri olduğunu dile getirmekteydi. Söz konusu girişimler Türklere Batı medeniyeti karşısında güçlü bir milli güven vermeyi amaçlıyordu.

¹³⁵Atatürk Söylev ve Demeçler, cilt 2, s.144.

¹³⁶ Uluğ İğdemir, “Halkevleri ve Halkodaları”, Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1974, s.11; Halim Baki Kunter, Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri, Halkevleri Genel Merkezi Yayınları, İstanbul, 1964, s.10.

¹³⁷ Levent Köker, Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000, s.151.

¹³⁸ Köker, a.g.e., s.153.

Bu doğrultuda tarih ve dil devrimiyle desteklenen milliyetçi söylemin halka ulaştırılması için uygun bir vasıtaya ihtiyaç duyulmuştur.¹³⁹ Halkevlerinin görevi Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu tarafından oluşturulan milliyetçi düşüncelerin halka ulaştırılması, dört duvar arasından çıkarılarak halkın benimsediği, içselleştirdiği fikirlere dönüştürülmesidir. Başka bir ifade ile teoriden eyleme geçiş çabası söz konusudur. Halkevleri aynı zamanda Türk Tarih Kurumu ve Türk Dili Kurumu çalışmaları için gerekli malzemenin derlenmesi görevini de üstlenmiştir.

Halkevlerinin açılmasına dair vurgulanan bir başka nokta da uygar milletlerin gerisinde kalındığı ve Halkevlerinin bu mesafeyi kapatma gayretinin bir aracı olarak kabul edildiğidir. Reşit Galip Bey'in açılış nutkunda bu durum şu sözlerle vurgulanmıştır: *“Davamız millet olarak medeniyet yolunda bir zamandan beri kaybettiğimiz mesafeyi en kısa bir zamanda kazanmak ve medeniyet safında layık olduğumuz mertebeye yani en ileriye varmaktır; Halkevlerinin gayesi bu maksada bağlanacak enerjileri ve hizmet emellerini teşkilatlandırmaktır.”*¹⁴⁰

1.3. Halkevlerinin Kurulması ve Örgütlenmesi

CHF'nin, 1931 Mayıs'ında gerçekleştirdiği 3. Büyük Kongresi, ülke ve parti açısından mühim değişimlerin olacağının adeta habercisidir. İnkılapların yayılması konusunda kararlı olunacağının sinyallerinin de verildiği Kongrede öncelikle altı ok olarak da nitelenen cumhuriyetçilik, milliyetçilik, laiklik, halkçılık, devletçilik ve inkılapçılık ilkelerine parti programında yer verilmiştir.¹⁴¹ Aynı kongrede Türk Ocaklarının kapatma kararı onaylanırken yine kongrede oluşturulan CHP Nizamnamesi ile vilayetlerdeki parti örgütlerine Halkevi açma görevi verilmiştir.¹⁴²

¹³⁹ Emre Kongar, **Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2009, s.283; Ömer Türkoğlu, *“Halkevlerinin Kuruluş Amaçları, Örgütsel Yapısı ve Bazı Uygulamaları”*, **Kebikeç**, sayı:3 Nisan 1996, s.98.

¹⁴⁰ **Hakimiyet-i Milliye**, 20 Şubat 1932.

¹⁴¹ Bu program CHF'nin ilk programı olması açısından da önem taşır. Burada altı ilke ilk defa açıkça dile getirilmiş ve bu prensipler tek tek açıklanmıştır.(s.30-31) Programda vatan ve milletin tanımı da yapılmaktadır. Türk kültürünün, Türk dilinin geliştirilmeye çalışılacağı (s.28-30) Türk tarihine önem verileceği ve bunu gerçekleştirmek için tedbirler alınacağı, müzelere, kütüphane, kitap ve neşriyat işlerine ağırlık verileceği belirtilmektedir.(s.36-37) **C.H.F. Nizamname ve Programı**, TBMM Matbaası, Ankara 1931.

¹⁴² **C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabitleri 10 Mayıs 1931-18 Mayıs 1931**, Devlet Matbaası, İstanbul, 1931,s.256,279; **C.H.F. Nizamname ve Programı**,s.16.

Ülke genelinde faaliyet sürdürecektir bir halk eğitim teşkilatı tasarlanırken başka ülkelerde faaliyet sürdüren benzer kuruluşlar da incelenmiştir. Halkevleri Talimatnamesi'nde Macaristan, Çekoslovakya, İtalya, Almanya ve İngiltere'deki örneklerle yer verilmektedir. Bununla birlikte ekonomik ve kültürel olarak daha iyi şartlara sahip ülkelerde halk eğitimine verilen önem artarken maddi ve manevi vasıtaları yetersiz olan Türkiye'nin de bu maksatla sahip olduğu tüm imkanları birleştirmek lüzumunda olduğu belirtilmektedir.¹⁴³

Anıl Çeçen de Vildan Aşır'ın ve onun Çekoslovakya'daki örgütlenmeye dair izlenimlerinin etkisi üzerinde durmaktadır. Yazara göre Vildan Aşır'ın radyoda verdiği konferans Atatürk'ün Halkevlerini açma kararı üzerinde etkili olmuştur.¹⁴⁴ Mustafa Özsarı ise Atatürk'ün halkevleri kurma kararını söz konusu radyo konuşmasından daha önce aldığını dolayısıyla da Vildan Aşır'ın etkisinin olmadığını ileri sürmektedir.¹⁴⁵ Özsarı'nın iddiası doğru olmakla birlikte Vildan Aşır'ın gözlem ve deneyimlerinden Evlerin kuruluş çalışmalarına yön verilirken faydalanılmış olabilir. Aralarında Vildan Aşır'ın de bulunduğu bir heyet Halkevlerinin kuruluş çalışmaları ile görevlendirilmiştir.¹⁴⁶

Bazı araştırmacılara göre Halkevleri kurulurken Avrupa'daki örneklerden ziyade Rusya'daki "Narodni Dom" teşkilatının etkisi daha fazladır.¹⁴⁷ Şerafettin Zeyrek Halkevleri oluşumunda Rus tesirinin altını çizerek Talimatname'de benzer örgütlenmelere değinilirken Rusya'daki Narodni Dom teşkilatından bahsedilmemesinin dikkat çekici olduğunu yazmaktadır.¹⁴⁸ Falih Rıfkı Atay'ın Rusya gezisi ve Rusya gözlemlerinin anlatıldığı Yeni Rusya¹⁴⁹ eserinin Halkevlerinin şekillenmesine katkı sağladığı da sıkça dile getirilmiştir.¹⁵⁰

C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1931, s.4-5.

¹⁴⁴Çeçen, **a.g.e.**, 93-94.

¹⁴⁵Özsarı, *a.g.m.*, s.6.

¹⁴⁶Heyette Reşit Galip, Recep (Peker), Ali Rana (Tarhan), Hasan Cemil (Çambel), Ziya (Gevher), Münir Hayri (Egeli), Cevdet Nasuhi, İsmail Hüsrev (Tokin), İshak Refet, Hamit Zübeyir (Koşay), Sadi (İrmak), Behçet Kemal (Çağlar), Vildan Aşır (Savaşır) yer almıştır. Anıl Çeçen, **a.g.e.**, s.94; Arkan, **a.g.e.**, s.208.

¹⁴⁷Çavdar, *a.g.m.*, s.879; Başgöz, **a.g.e.**, s.212, Zeyrek, **a.g.e.**, s.20.

¹⁴⁸Zeyrek, **a.g.e.**, s.20.

¹⁴⁹1931 yılında basılan eserde F.R. Atay, "Rusya'dan ben bir ders getiriyorum; bu ders, Türk İhtilalini organize etmek, yeni gençliği yetiştirmek ve Türk cemiyetini birkaç hamlede terbiye etmek usulleridir" sözlerine yer vermektedir.

¹⁵⁰Akder, *a.g.m.*, s.5; Zeyrek, **a.g.e.**, s.21-22. H. Suphi Tanrıöver de mecliste yaptığı konuşmasında Halkevlerinin "muhtelif memleketlerde yapılmış gençlik teşkilatlarının tesiri altında doğdu"nu

Halkevlerinin kuruluş çalışmalarında Türk Ocaklarının köycülük, kurslar, konferanslar, tiyatro ve film gösterileri gibi faaliyetleri yol gösterici olmuştur. Söz konusu kuruluşların 21 yıllık deneyimi halkevleri için önemli birikim teşkil etmiştir. Bunun yanı sıra Evlerin kuruluş çalışmalarında öncelikli olarak Türk Ocakları mensuplarına dayanılmıştır. Reşit Galip, Uluğ İğdemir, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Fuat Köprülü gibi bu cemiyetin tanınmış simalarının Halkevleri çalışmalarında ön sıralarda yer almaları tesadüf olmasa gerektir. Diğer taraftan Reşit Galip'in Halkevlerinin kuruluş çalışmalarını yürütecek komisyonun başkanı olması da bu açıdan dikkat çekicidir. Reşit Galip'in Halkevlerinin açılış töreninde yaptığı konuşması da Türk Ocakları etkisini doğrulamaktadır:

“Talimatname hazırlanmadan önce uzak-yakın birçok memleketin kültür ve gençlik teşekkülleri tetkik edilmiştir, fakat hiçbirisi taklit olunmamıştır. Memleketimizin muhtelif muntakaları içtimai bünyesi, ihtiyaçları ve umumi kültür seviyesi, faal vazifeye girebilecek mesai unsurlarının meslek ve ihtisas işlerinden ayırabilecekleri zamanlar göz önüne alınmış ve 19 yıl milli kültür sahasında çalışmış olan Türk Ocakları'nda geçirilen tecrübelerden istifade edilmiştir.”¹⁵¹

Uluğ İğdemir, *“Halkevleri kurulurken batıdaki buna benzer kurumlar dikkatle incelenmiş olmakla birlikte teşkilatta bunların hiç birisi örnek alınmamıştır. Bu itibarla Halkevlerinin teşkilatı ve çalışma programı tamamiyle millidir ve originaldir.”* sözleriyle bu duruma dikkat çekmeye çalışmıştır ¹⁵²

Açıklanmaya çalışılan nedenler ışığında yeni bir kültür teşkilatının tesis edilmesine karar verilirken bu kuruluşlara “halkevi” adı verilmiştir. “Halkevi” isminin belirlenmesinde Vildan Aşır'ın radyo konuşmasında Türkiye’de “halkın evi” “halk evi” şeklinde yapıların kurulabileceğine değinmesinin ilham kaynağı olduğu ileri sürülmektedir. ¹⁵³ Buna karşılık yeni teşkilatın Halk Fırkası tarafından kurulmuş olması nedeniyle müessesenin adının da “Halk evi” olduğu da iddia edilmiştir. ¹⁵⁴

“Halkevi” isminin CHP'nin adından kaynaklandığı dile getirilse de esasında tıpkı partinin ismine karar verilmesi gibi tüm halkı içine alan tüm kesimlere kapısını açan bir kültür kurumu olduğu vurgulanıyordu. Bunun halkın inkılapları

anlatırken “Bir gün Rusya'da seyahatta bulunan bir gazetecimiz oradan döndüğü vakit Ankara'ya ‘Narodni dom’ fikrini getirdi. ‘Narodni dom’ yani kelime kelime (halkevi).” Sözleri ile Rusya faktörüne işaret etmektedir. **TBMM Tutanak Dergisi**, Cilt:16, Dönem 8, 25.02.1949, s.608.

¹⁵¹ **Ankara Halkevi 1933**, s.27.

¹⁵² Uluğ İğdemir, **Atatürk ve Halkevleri**, s.120.

¹⁵³ Arıkan, **a.g.e.**, s.267-268; Özsanı, *a.g.m.*, s.6.

¹⁵⁴ Akder, *a.g.m.*, s.5.

benimsemesi ve özümsemesi, halkla kaynaşma arzusunun ifadesi olduğu söylenebilir. Asıl etkeni halkçılık yaklaşımında ve ”halk” ifadesi ile ulaşılmak istenen hedefte aramak gerekir. Anıl Çeçen ise halkevleri adının kaynağının halkçılık politikası olduğunu, “Ulusal Kurtuluş Savaşı’ndaki halkçı özün kültürel ve toplumsal bir tabana oturtulması amacını”nın açık göstergesi olduğu görüşündedir.¹⁵⁵

Bundan sonraki süreçte ise Halkevlerinin açılışı için hızlı bir hazırlık dönemine girilerek partinin bütün imkanları seferber edilmiştir. Basında da kuruluşların nasıl işleyeceğine ve halkı Evlere kayıt olmaya özendirici yazılar yayınlamaya başlamıştır.¹⁵⁶ Hazırlıklarını tamamlayan Evlerin toplu açılış töreni ile açılışlarını yapmalarına karar verilmiştir. Toplu açılışa katılacak halkevlerine açılış programı Parti yönetimi tarafından tebliğ edilmiş ve buna uyulması istenmiştir. Merkezden bildirilen program İstiklal Marşı ve Cumhuriyet Yemini ile başlıyordu. Ardından canlı levha, Halkevlerinin açılış nutku, şiir, Halkevlerinde çalışacaklar namına maksadına uygun bir hitabe, mümkünse Halkevleri maksadına uygun bir perdelik oyuna yer verilmesi isteniyordu. Ayrıca programda okunacak şiir de yine tebliğde bildirilmiştir.¹⁵⁷

19 Şubat 1932 tarihinde, 14 Halkevinin aynı anda ve aynı programla açılışı yapılırken Ankara Halkevi’nde konuşma yapan Recep Peker, Reşit Galip’in nutukları radyodan canlı olarak verilmiş ve açılışı yapılan diğer 13 halkevinde de program esnasında dinlenmiştir.¹⁵⁸

Halkevlerinin bu şekilde açılması adeta bir gelenek halini almış ve toplu halde açılan Halkevlerinin açılış törenleri Ankara’dan radyo ile yapılan konuşmalarla başlamıştır. “Halkevlerinin açılışlarında gösterilen bu disiplin ve törenlerdeki içerik, yalnızca Halkevleri merkezîyetçiliğini göstermemekte aynı zamanda Kemalizmin en

¹⁵⁵ Çeçen, a.g.e., s.21-22.

¹⁵⁶ 13 İkinci Kanun 1932 tarihli Hakimiyeti Milliye gazetesinde “Halkevinde Açılma Hazırlığı” duyurulurken 18 İkinci Kanun 1932 tarihli Hakimiyeti Milliye’de diğer illerde de Halkevi açma hazırlığının sürdüğünü öğreniyoruz. 12 Şubat 1932 tarihli Cumhuriyet gazetesi “Halkevleri Açılıyor” başlıklı haberinde “gelecek hafta cuma günü bütün şehirlerdeki şubelerinin küşat resmi yapılacak” açıklamasında bulunulmuştur.

¹⁵⁷ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı**, Mayıs 1931’den Birinci Kanun 1932 nihayetine kadar, cilt:1, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara, 1933, s.62-63.

¹⁵⁸ Ankara Halkevi ile birlikte aynı anda açılış yapılan iller İstanbul, Eskişehir, Afyonkarahisar, Çanakkale, Konya, Aydın, Bolu, Malatya, Diyarbakır, Samsun, Bursa, İzmir ve Denizlidir. **Hakimiyeti Milliye**, 16 Şubat 1932.

önemli prensiplerinden olan milliyetçiğin de ilk önce buralarda yeşereceği işaretini vermektedir.”¹⁵⁹

Halkevleri ilk günden itibaren büyük bir coşkuyla karşılanmış ve iyi bir potansiyel yakalamışlardır.¹⁶⁰ “CHP Genel Sekreterliği de bu coşkunun ve Halkevlerine olan ilginin sürdürülebilmesi için parti teşkilatlarına uyarıcı bir takım yazılar göndermiştir.¹⁶¹ Mustafa Kemal Atatürk de Halkevlerinin açılmasını *“Partimizin Halkevleriyle bütün yurttaşlara kucağını açması vatanı sosyale ve kültürel bir devrim yaptı.”*¹⁶² sözleriyle değerlendirecektir.

1932 yılı sonlarına gelindiğinde Halkevi sayısı 34’e çıkmıştır. Bu sayı 1938 yılında 210’a; Evlerin kapandığı yıl ise 479’a ulaşmıştır.¹⁶³

Halkevleri CHP Umumi İdare Heyeti içinde oluşturulan 5. Büroya bağlı olarak kurulmuştur. Bu büro milli kültür, ilmi hareketler ve bu mevzuda neşriyat ile görevlendirilmiştir.¹⁶⁴ Halkevlerinin bir genel merkezi yoktur. Ancak Evlerin bağlı bulunduğu 5. Büronun genel merkez boşluğunu kısmen doldurduğunu söyleyebiliriz. Genel merkezin olmaması daha ilk günlerden itibaren kafaların karışmasına neden olmuştur. Bu nedenle Parti yönetimi 1 Mart 1932 tarihli tamiminde Halkevlerinin genel merkezi olmadığını ve Ankara Halkevi’nin yalnız Ankara’ya ait olduğunu vurgulama lüzumu hissedilmiştir.¹⁶⁵ Genel merkez boşluğu 5. Büro’nun yanı sıra Ankara Halkevi aracılığıyla da doldurulmaya çalışılmıştır.¹⁶⁶ Ankara Halkevi ilerde de açıklanmaya çalışılacağı üzere diğer Halkevleri için örnek teşkil etmiştir.

Halkevleri resmen açıldıkları 1932’den 1951’e kadar CHP Genel İdare Kurulu tarafından hazırlanan ve onaylanan talimatnameler ile parti genel sekreterliği tarafından gönderilen tamimler ile idare edilmiştir.¹⁶⁷ Halkevleri için yayınlanan

¹⁵⁹ Türkoğlu, a.g.m., s.100.

¹⁶⁰ **Hakimiyeti Milliye**, 3 Mart 1932.

¹⁶¹ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin**, Mayıs 1931’den Birinci Kanun 1932 nihayetine kadar, cilt:1, s.37.

¹⁶² **Söylev ve Demeçler**, cilt:1, s.401.

¹⁶³ Cevat Dursunoğlu, *“Halkevlerinin 18. Yıldönümü Konuşması”*, **Ülkü**, sayı:39, Mart 1950, s.1; Şerafettin Zeyrek, a.g.e., s.24-25.

¹⁶⁴ Tunçay, a.g.e., s.329.

¹⁶⁵ **Cumhuriyet Katibi Umumiliği 1.3.1932 Tarihli Tamimi**, s.40.

¹⁶⁶ Çeçen, a.g.e., s.116.

¹⁶⁷ Halkevleri için ilk talimatname 1932 yılında çıkarılmıştır. Söz konusu talimatname 1935 yılında dilde sadeleşme veya “öztürkçeleşme” politikası sebebiyle “Halkevleri Öğreneği” adını almıştır. 1940 senesine gelindiğinde ise gerek Evlerin sayılarının artması ve gerekse zaman içinde ortaya çıkan

talimatnameye göre Evler 9 şubeden oluşmaktaydı. Bunlar: Dil, Tarih ve Edebiyat Şubesi, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, Spor Şubesi, İçtimai Yardım Şubesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi, Kütüphane ve Neşriyat Şubesi, Köycüler Şubesi, Müze ve Sergi Şubesi idi.¹⁶⁸

Halkevleri fırkaya kayıtlı olan olmayan bütün vatandaşlara açıktır. Burada Evlerin herkese açık olduğu belirtilmekle birlikte görev alabilmek yani şubelerin faaliyetlerine katılmak ve Halkevi komitelerinde yer alabilmek için CHF'na mensubiyet şart koşulmuştur.¹⁶⁹ Talimatnameye göre Halkevlerinin açılma kararı da Fırka Umumi İdare Heyeti'ne, kurulma işlemleri ve faaliyetleri Vilayet İdare heyetine aittir.¹⁷⁰ Böylece söz konusu örgütlerin faaliyetlerinde yerel parti teşkilatı görevlendirilmiştir. Bu durumda Halkevleri ile Parti ilişkisini ortaya koyuyor öte yandan da “ CHP ile devlet arasındaki özdeşlik de vurgulanmış” oluyordu.¹⁷¹

Halkevi İdare Heyeti İdare komitelerinin kendi aralarından seçecekleri birer temsilciden meydana gelirken seçimlerin iki yılda bir yapılması kararlaştırılmıştır. Halkevi başkanı vilayet fırka heyetinin kendi üyelerinden seçilecektir.¹⁷² Yalnız Ankara Halkevine özel bir statü atfedilmiştir. Ankara Halkevi başkanı Parti Umumi İdare Heyeti tarafından seçilirken bütçesinin de yine Umumi İdare Heyetince sağlanması kararlaştırılmıştır.¹⁷³ Söz konusu ayrıcalıkta “ülkedeki tüm Halkevlerine kusursuz bir örnek olmasının istenmesi kadar yabancı diplomatlara ve liderlere örnek bir ulusal kuruluş olarak tanıtmak istenmiş olabilir.”¹⁷⁴ Ankara Halkevi'nin başkentte bulunuyor olması dolayısıyla devleti ve Partiyi temsil ettiği de düşünülmüş olabilir.

Diğer Evlerin bütçeleri ise yine vilayet fırka heyetinin temin ve tespitine bırakılmıştır.¹⁷⁵ Ayrıca Evlerin bütçesi CHP il yönetimin kontrolünde olacaktır. Dolayısıyla Halkevleri önemli ölçüde CHP'nin maddi desteğine dayanmıştır. Bu durum ister istemez Parti ile Evleri birbirine bağlarken ilerde söz konusu kuruluşların

değişim ve gelişmelere paralel olarak Halkevi şubelerinin faaliyetlerini daha sistemli hale getirmek üzere “Halkevleri Çalışma Talimatnamesi” ve bu kuruluşların idari işlerini tespit etmek üzere “Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi” yürürlüğe girmiştir.

¹⁶⁸ Halkevleri Talimatnamesi, s.6.

¹⁶⁹ Halkevleri Talimatnamesi, s.5.

¹⁷⁰ Halkevleri Talimatnamesi, s.5.

¹⁷¹ Kongar, a.g.e., s.284.

¹⁷² Halkevleri Talimatnamesi, s.8.

¹⁷³ Halkevleri Talimatnamesi, s.5.

¹⁷⁴ Sefa Şimşek, a.g.e., s.73.

¹⁷⁵ Halkevleri Talimatnamesi, s.7.

kapatılması konusunda önemli tartışmalardan birini oluşturacaktır. Bununla birlikte Halkevi çalışmaları gönüllülük esasına dayanmaktaydı. “Halkevlerinde katip, odacı vs. gibi lüzumlu müstahdemlere aylık verilmekte, aydınlatma ve ısıtma masrafları gibi zaruri işlere para harcanmakta idi.”¹⁷⁶

Halkevi açılabilmesi, gerekli bina, para ve diğer maddi vasıtalar sağlandıktan sonra en az üç şubenin faaliyetini sağlayabilmesine bağlıdır. Talimatname ile Halkevi binalarının temini için de CHP İdare Heyetleri görevlendirilmiştir. Bu örgütler için öncelikli olarak Türk Ocağı binaları kullanılmıştır.¹⁷⁷ Halkevi salonları parti ilkelerine muhalif olmayan veya başka siyasi fırkalara mensup olmayan bütün milli cemiyetlerin toplantılarına açık olacaktır. Halkevlerinde bilardo, salon tenisi ve diğer salon jimnastikleri için yer ayrılacağı radyo ve sinemalardan yararlanma şeklinin de merkezce belirleneceği talimatname ile dile getirilmektedir.¹⁷⁸ Ayrıca Halkevlerinin faaliyetlerine katılanlara özel yer ayrılmayacağı da vurgulanıyordu. Ancak devlet otoritesine saygı göstergesi olarak Reiscumhur Gazi Mustafa Kemal, başbakan, meclis başkanı, vali, kaymakam ve nahiye müdürleri ile bölgenin en büyük kumandanına yer hazırlanacağı belirtilmiştir.¹⁷⁹

Halkevlerinin, 25 Haziran 1932 tarihinde kamu yararına çalışan müesseseler olduğu kabul edilmiş ve Halkevlerinin bu doğrultuda bir takım imtiyaz ve muafiyetler tanınmıştır.¹⁸⁰ Bununla birlikte Halkevleri, CHP ile olan organik bağı nedeniyle aynı dönemde mevcut olan kurum, dernek, tesis ve hayır cemiyetleri ile aynı statüde olmamıştır. Söz konusu kuruluşların hukuki durumunu değerlendiren Özacun’a göre de bu kuruluşlara yasal bir kimlik bulmak oldukça zordur. Yazar, Halkevlerinin Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu ya da Türk Hava Kurumu gibi hayır ve sosyal yardım derneklerine benzemediğini kaydetmektedir. Bundan dolayı bu kuruluşlar bağış ya da ödenti toplayamamıştır. Tüm yardımlar CHP sinden geldiği

¹⁷⁶ Baki Kunter, *a.g.e.*, s.7.

¹⁷⁷ Karpat, *a.g.m.*, s.59-60. Örneğin Türk Ocağı Merkez binası Ankara Halkevi olarak kullanılmıştır. Karpat bu malların kullanıcısı Halkevleri olmakla birlikte sahibinin CHF olduğunu, bunun yanı sıra Evlere Parti tarafından sağlanan binalar ile bu kuruluşlara bağışlanan malların sahibinin de CHF olduğunu ileri sürmektedir. Bu durum yazar tarafından partiye mülk toplamının dolaylı yolu olarak değerlendiriliyor. Karpat, *a.g.m.*, s.60.

¹⁷⁸ **Halkevleri Talimatnamesi**, s.7.

¹⁷⁹ **Halkevleri Talimatnamesi**, s.7.

¹⁸⁰ **C.H.F. Katibiumumiliğinin**, cilt:1, s.241.

gibi taşınmazları da tapuda CHP adına kaydedilmiştir.¹⁸¹ Halkevleri statüsündeki bu belirsizlik ilerde açıklanacağı üzere bu kuruluşların kapatılmasında öne sürülen gerekçelerden biri olmuştur.

Halkevlerinin gerek faaliyetleri gerekse sayılarındaki artış hızı değerlendirildiğinde 1932-1940 tarihleri arası daha verimli geçmiştir. II. Dünya Savaşı ve sonrasında çok partili siyasi hayata geçilmesi nedeniyle bir önceki dönemin hızı ve heyecanı korunamamıştır.¹⁸² Buna karşılık küçük yerleşim birimlerinde Halkevi açmak için gerekli şartların sağlanması da bir hayli zordu. Daha önemlisi ülkedeki büyük yerleşim yerlerinin pek çoğunda zaten Halkevi açılmış durumdadır. CHP 1940 yılından itibaren kırsal kesime ağırlık vermeye başlamış ve daha az gideri olan Halkodaları açılmıştır.¹⁸³ Esasında Halkodalarının açılmasını söz konusu koşulların ışığında ele almakla birlikte iktidar partisinin 1940 yılından itibaren köye yönelik girişimlerinin bir parçası olarak değerlendirmek yanlış olmasa gerekir.¹⁸⁴ CHP, Odalar aracılığıyla etkinliğini köylere kadar götürmek, parti prensiplerini yurdun tüm damarlarına ulaştırmak istemiştir.

Halkodaları Partinin kırsal kesime ulaşmasında önemli rol üstlenmişlerdir. *“1940’lı yıllarda köylerde toplanacak yerlerin çok yetersiz olduğu düşünülürse gerçekten oldukça önemli bir adımdır. Halkodalarının açılması, odada bir araya gelinmesi, kitap okunması, Türkiye’deki gelişmelerden haberdar olunması, özellikle gençleri içkiden korumada ve kahvehanelerden uzak tutmak adına mühim bir girişimdir.”*¹⁸⁵

Diğer taraftan 1939 yılından sonra yani İsmet İnönü’nün cumhurbaşkanı seçilmesinin ardından Evlerin yeniden yapılanma sürecine girdiği gözlenmektedir. Söz konusu dönemde CHP içinde söz sahibi olmağa başlayan eğitimcilerin, yaygın halk eğitimi ilkesini canlandırmak amacıyla Halkevlerinde yenileme hareketine giriştikleri görülür. Bu dönemde Evlerin faaliyetlerinde yerli sanat ve folklor

¹⁸¹ Orhan Özacun, “Halkevlerinin Dramı”, **Kebikeç**, sayı:3, 1996, s.87-88.

¹⁸² Çavdar, a.g.e., s.882.

¹⁸³ Zeyrek, a.g.e., s.25-26.

¹⁸⁴ Köy Enstitülerinin de aynı yıl açılıp faaliyete başlaması bu anlamda önemlidir.

¹⁸⁵ Zeyrek, a.g.e., s.34.

alışmaları ağırlık kazanırken Halkevlerinin yeniden düzenlenmesi gündeme gelmiştir.¹⁸⁶

Bu amaçla CHP'nin söz konusu kuruluşlar üstündeki denetimini kuvvetlendiren yeni bir talimatname hazırlanarak 1940 yılında yürürlüğe konulmuştur. Yeni talimatnamede şubelerin faaliyetlerinin daha da belirginleştiği görülür. Ayrıca Halkevleri faaliyetlerine daha işlerlik kazandırmak adına şubeler yeniden düzenlenmiştir. Örneğin Dil Tarih Edebiyat şubesi, Dil ve Edebiyat şubesi olarak, Müze şubesi da Müze ve Tarih şubesi olarak faaliyetlerine devam etmeye başlamıştır.¹⁸⁷ Aynı yıl Evlerin faaliyetlerini artırma adına Asgari alışma Planı hazırlanmıştır.¹⁸⁸

Aynı hedef doğrultusunda 1942 yılında Halkevleri bürosu genişletilmiştir. Bir çeşit genel müdürlük hüviyeti alan Halkevleri merkez teşkilatının başına Halim Baki Kunter getirilmiştir. Halkevleri Bürosu bir takım uzmanlık bölümlerine ayrılmış ve bu birimlerin başına Halkevi faaliyetlerinde tecrübe kazanmış isimlere yer verilmiştir.¹⁸⁹

1.4. Halkevlerinin Faaliyetleri

Halkevleri 9 kol üzerinden çalışmalarını srdrmştir: Dil, edebiyat ve tarih şubesi, güzel sanatlar şubesi, temsil şubesi, spor şubesi, içtimai yardım şubesi, halk dershaneleri ve kurslar şubesi, kütüphane ve neşriyat şubesi, köycüler şubesi, müze ve sergi şubesi. Faaliyetleri incelendiğinde, şubelerin, Evler ile ulaşılmak istenen hedefler doğrultusunda oluşturulduğu söylenebilir. Halkevi şubelerinin farklı farklı görevleri olmakla birlikte birbirleri ile işbirliği içerisinde çalışma esasına dayalı bir anlayışla hareket ettikleri görülmektedir.

¹⁸⁶ nc, **a.g.e.**, s.50; Karpat, **a.g.e.**, s.61.

¹⁸⁷ **Halkevleri alışma Talimatnamesi**, Zerbamat Matbaası, Ankara, 1940, s.5.

¹⁸⁸ Kadri Kaplan, "*Halkevleri*", **Atatürk ve Halkevleri**, s.137-139; Ziya G. Mugulko, "*Halkevlerinin Gelişme Dönemi*", **a.g.e.**, s.146-147.

¹⁸⁹ Kunter, **a.g.e.**, s. 17-19. Uzmanlık birimleri : Halk dershaneleri ve kurslar, Tarih-müze ve folklor, Müzik, Güzel sanatlar, Temsil, Köycülük ve sosyal yardım, Spor, Kitaplıklar, Dil edebiyat ve yayın, Teknik işler, İdare ve Teşkilat, Hesap işleri, Halkodaları, Yazışmalar, Arşiv ve kütüphane ile Donatım ve yollama idi. **a.g.e.**, s.18.

1.4.1. Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi

Dil, edebiyat ve tarih şubesinin görevi talimatnamede şöyle tanımlanmıştır:

“Muhitin umumi bilgisini yükseltmeye yarayacak konuşmalar ve konferanslar tertip eder. Bu münasebetlerde cumhuriyet ve inkılap prensiplerinin kökleşmesine, memleket sevgisinin vatandaşlık vazifeleri duygusunun yükseltilmesine çalışmak.

Türk dilinin bugünkü yazı ve edebiyatta kullanılmayan, fakat halk arasında yaşayan kelimeleri, istilahları ile kadim milli masalları, atasözlerini toplar; milli tarihin mahalli safhalarına bilhassa muhitteki göçebe Türk aşiretleri arasında olmak üzere alelumum kadim milli anane ve adetleri tetkik etmek. Bu maksatlar üzerinde neşriyatta bulunmak ve genç istidatları himaye etmek”¹⁹⁰

1940 Talimatnamesinde “Dil ve edebiyat şubesi faaliyetlerinde Türkçenin yabancı kelimelerden arındırma çabasına yapılan vurgu dikkat çekmektedir. Nitekim Reşit Galip daha Halkevlerinin açılış töreninde “*Dilimiz, edebiyatımız, tarihimiz yabancı unsurların tesir ve istilasından en fazla masun bulunmak lazım gelirken en sürekli taarruzlara uğramış ve en derin yaralar almış milli kültür müesseseleridir.*” sözleriyle mevzuya dikkat çekmiştir. Reşit Galip’e göre “...*dilcilerin, edebiyatçıların ve tarihçilerin en sıkı bir çalışma birliği gütmeleri elzemdir.*” Milli dilin milli tarihin sağlam temeller üzerinden yükselmesi için bu çalışma birliği ve onu temin edecek teşkilatlanma şarttır.”¹⁹¹

Bu şubeden beklenen öncelikle ulus devlet olma yolunda temel dayanaklar olan milli dil ve tarih konularında çalışmalar yapılması ve halkta bir milli bilinç uyandırılmasıdır. Dil, edebiyat ve tarih şubesine Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu tarafından kurumsallaştırılan fikirleri halka ulaştırmak gibi önemli bir vazife verilmiştir.¹⁹² Dil devrimi ile Türk Dilini yabancı kelimelerden arındırmak ve Halk ile aydınlar arasında var olan dil ayrılığını ortadan kaldırmak hedeflenmiştir. Halkevlerinin bu konuda önemli katkı sunduğunu söylemek mümkündür.¹⁹³

Halkevleri, halk arasında kullanılan Türkçe kelimelerin toplanması ile Türkçenin gelişmesine katkı sunmaya çalışmışlardır.¹⁹⁴ Bunun yanı sıra halk arasında söylene gelen deyişler, atasözleri, destanlar, hikayeler de derlenerek defterlere kaydedilmiş ve merkeze gönderilmiştir. Şubenin bu faaliyeti Türk Dil Kurumu, dil

¹⁹⁰ Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s.10.

¹⁹¹ Hakimiyeti Milliye, 20 Şubat 1932.

¹⁹² Necip Ali, “Halkevlerinin Birinci Yıldönümü Nutku”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933, s.109.

¹⁹³ Yasemin Doğaner, “Atatürk İnkılabının Yerleşmesinde Halkevlerinin Rolü”, *KÖK Araştırmalar*, Cilt:2, Sayı:2 (Güz 2000), s.81.

¹⁹⁴ CHP, *Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942*, Ankara 1942, s.4.

bilimciler ve halk bilimciler için önemli kaynak oluşturmıştır.¹⁹⁵ Yalnız sözcükler, atasözleri değil halk şairlerinin eserleri, anonim türküler, masallar, maniler de derlenmiş, tasniflerden sonra neşredilmiştir.¹⁹⁶

Dil, edebiyat ve tarih şubeleri, Türk Dil Kurumu'nun tüzüğüne göre bulundukları yerlerde bu kurumun şubesi haline getirilmiştir. Başlangıçta iki yılda bir tekrarlanan kongrelerine Halkevleri tarafından birer temsilci gönderilmiş, alınan kararlar takip edilmiştir. Kongreye katılan Halkevi delegesi dönüşünü takip eden günlerde kongrede edindiği izlenimleri Halkevinde verdiği konferanslarla halka ve Halkevlilere anlatmıştır.¹⁹⁷

Kolun başlıca faaliyetleri içerisinde konferanslar ve törenler önemli yer tutmaktadır.¹⁹⁸ Konferanslarda halkın ilgileneceği konuların tercih edilmesi ve konuşmacıların halkın anlayacağı bir dil kullanması istenmiştir. Ayrıca 1940 yılından itibaren konferans metninin önceden Halkevleri reisinin kontrolüne sunulması zorunlu hale getirilmiştir.¹⁹⁹ Söz konusu uygulanmanın Halkevlerinde giderek belirginleşen merkeziyetçiliğin yansıması olduğu söylenebilir.

Konferansların sayısı ve konuşmacıların durumu illere göre değişkenlik göstermiştir. Ankara, İstanbul gibi üniversitelerin bulunduğu şehirlerde üniversite hocalarından da faydalanılmıştır. Diğer şehirlerde ise Halkevi üyeleri içerisinde seçilenler ve Parti yönetimince gönderilen kişiler tarafından verilmiştir. Hilmi Uran hatıralarında Parti'nin kendisini Edirne'de konferans vermekle görevlendirdiğini anlatmaktadır. Uran, biri "inkılap" diğeri "istiklal" adlı iki konferans verdiğini ve konferansların dinleyicilere göre oldukça ağır olduğunu kaydetmektedir.²⁰⁰

Önemli günler ve milli bayramlar Halkevlerinde kutlanırken ilim sanat, edebiyat sahalarında isim yapmış Türk büyüklerini anmak ve halkın onlara karşı duyduğu saygıyı belirtmek için törenler tertip edilmeye çalışılmıştır. Halkevcilere

¹⁹⁵ 1933 Yılında Denizli Halkevi 2672 kelime, 2200 atasözü, İstanbul Halkevi 10731 kelime, Kayseri Halkevi 3140 kelime derlemesi yapmıştır. Bkz. **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası**, Ulus Basımevi, Ankara 1934.

¹⁹⁶ **Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevleri Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı?**, t.y., b.y.y., s.23.

¹⁹⁷ **103 Halkevi...**, s.16-17.

¹⁹⁸ **Halkevleri 1932-1942**, s.4.

¹⁹⁹ **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, 1940, s.5.

²⁰⁰ Hilmi Uran, **Meşrutiyet, Tek Parti ve Çok Parti Hatıralarım**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s.244-245.

göre söz konusu çalışmalar, “*öviinen, güvenen ve çalışan Türk milleti*”nin milli bayramları yeni bir anlayışla kutlama girişimidir.²⁰¹

Tarih çalışmaları da 1940 yılında yapılan düzenlemeye kadar bu şube tarafından yürütülmüştür.²⁰² Daha önce de dile getirildiği üzere Halkevleri milli kimlik oluşturmada önemli araçlar olarak görülmüştür. Türk Tarih Kurumu tarafından oluşturulan “Türk Tarih Tezi”²⁰³ Halkevleri aracılığıyla yayılmaya çalışılmıştır. “CHP Konferansları” olarak adlandırılan ve hemen hepsi Halkevlerinde verilen konferanslarda ve çeşitli yerlerde çıkan Halkevi dergilerinde Tez’in yansımalarını taşıyan yazılar görmek mümkündür.²⁰⁴

Halkevleri ayrıca yerel tarih çalışmalarının başlaması ve yaygınlaştırılması adına önemli görevler üstlenmişlerdir. Halkevleri, bulundukları bölgedeki tarihi eserlerin tespiti, korunması, yöre tarihinin incelenmesi ve buna dair eserlerin yazılmasına dair çalışmalar yapmış, Halkevi dergilerinde ulaşılan verilerle ilgili yazılar kaleme alınmış ve fotoğrafları paylaşılmıştır.²⁰⁵ Söz konusu çabalar yapılacak araştırmalar için kaynak oluşturmaları açısından kayda değerdir.

Bunların yanı sıra öz Türkçe olmadığı düşünülen köy ve sokak adları incelenmiş ve bazıları değiştirilmiştir. Soyadı Kanunu sonrası soyadı bulma çabaları, dil konusunda neşriyat, konferans ve Türkçe öğretme çabaları da bu şubenin faaliyetleri arasındadır.²⁰⁶

Şube yine talimatnameye dayanarak genç yetenekleri desteklemeye çalışmıştır. Şiir, nesir, hikaye gibi alanlarda düzenlenen müsabakalarla genç yeteneklerin keşfedilmesi, gençlerin edebiyata ilgilerinin artması hedeflenmiştir. Bu bağlamda Halkevleri tarafından çıkarılan dergiler önemli bir araç olmuşlardır.

Nurettin Güz Halkevi dergilerinin tek parti ideolojisini yaymaya çalışmakla birlikte yayınladıkları yörenin, sosyal, kültürel ve ekonomik durumu ile ilgili

²⁰¹ **103 Halkevi...**, s.22.

²⁰² 1940 yılında yayınlanan Halkevleri Çalışma Talimatnamesi ile tarih çalışmaları müze ve sergi şubesinin çalışma alanına alınmıştır. Bkz **a.g.e.**, s.29.

²⁰³ Türk Tarih Tezi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Büşra Ersanlı Behar, **İktidar ve Tarih, Türkiye’de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu**, Afa Yayınları, İstanbul 1992.

²⁰⁴ Suavi Aydın, “*Halkevleri ve Türk Tarih Tezi*”, **Kebikeç**, Yıl:2, Sayı:3, 1996, s.123.

²⁰⁵ Halkevlerinin merkez yayın organı olarak nitelendirilen **Ülkü Dergisi**’nde Halkevi dergilerine dair çıkan yazılara baktığımızda dergilerden öncelikle beklenenin yerel tarih ve kültüre dair yazılara ağırlık verilmesi ısrarla istenmektedir.

²⁰⁶ **103 Halkevi**, s.19-20.

bilgiler vermeleri, folklor açısından zengin bir kaynak oluşturmaları açısından önem taşıdıklarının altını çizmektedir.²⁰⁷

İlk halkevi dergisi Eskişehir Halkevi tarafından 1932 Haziranında yayınlanmaya başlanan *Halkevi* dergisidir.²⁰⁸ Zamanla sayıları 70'i bulan Halkevi dergilerinin sayısı 1940'lı yıllarda 22'ye kadar düşmüştür.²⁰⁹ Dergilerindeki bu sayı değişiminin başlıca nedenlerinin II. Dünya Savaşı'nın beraberinde getirdiği zorluklar, özellikle maddi zorluklar, matbaa ve kağıt imkanları, yazı bulmakta zorluk çekilmesi olduğu söylenebilir.²¹⁰

Halkevi dergileri sahip olunan imkanlar göz önünde bulundurularak il merkezlerinde çıkarılmıştır. Dergilerin yazı kadrolarını genellikle çıkarıldıkları şehirlerdeki öğretmen, doktor, yargıç, mimar, mühendis gibi eğitim düzeyi yüksek kişiler oluşturmuştur.²¹¹

Halkevi dergilerinin yayın politikası CHP yönetimince titizlikle ele alınmış, çıkarılan talimatname ve gönderilen tebligatlarla yayın çizgileri belirlenmiştir. Ayrıca Ülkü dergisi de denetleyici ve yol gösterici işlevini yerine getirmiştir.²¹² Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına 1940 tarihli tebligatında, dergilerde yer alacak yazılarda şu kurallara dikkat edilmesi istenmektedir: Bulunulan çevrenin tarihi ve folklorik birikimine ait derlemelere yer verilmesi, milli dayanışmayı, devletle fert arasındaki bağların kuvvetlendirilmesini teşvik edici yazıların yazılması, devletçiliğin hedeflerinin ve ekonomik teşkilatlanmanın öneminin vurgulanarak iktisadi faaliyetlerde yol gösterici olunması, vatandaşlık eğitimine yer verilmesi, kadın haklarına ve kadının toplumdaki rolü

²⁰⁷ Nurettin Güz, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları, Halkevi Dergileri (1932-1950)**, Kariyer Matbaacılık, Ankara 1995, s. 3.

²⁰⁸ Mesut Erşan, "Eskişehir Halkevi ve Halkevi Dergisi", **CTAD**, yıl:6, sayı:12 (Güz 2010), s.101-124; Mahmut H. Şakiroğlu, "Halkevi Dergileri ve Neşriyatı", **Kebikeç**, yıl:2, sayı:3, 1996, s.139.

²⁰⁹ Hasan Taner, **Bibliyografya**, CHF Halkevleri Yayını, Ankara 1946, s.105-107.

²¹⁰ Nurettin Güz, **a.g.e.**, s.160-164. Nitekim halkevlerinin 10 yıllık çalışmaları anlatılırken Halkevi dergilerine dair şu satırlar dikkat çekmektedir: "Halkevi dergileri yıllardan beri elemanlarının değişmesine, baskı işlerinin güçleşmesine rağmen çıkmaya devam etmekte ve gittikçe içindeki yazıları olgunlaştırıp güzelleştirmektedirler. Bu Dergiler; çıktıkları muhitlerin istidatlarından, imkânlarından, âdetlerinden, ananelerinden, sanatlarından ve tarihlerinden haber vermek sureti ile okumaya ve aramaya meraklı insanlarımıza en güzel ve en salâhiyetli bir yardımcı olmakta; hem muhitlerinin hem Halkevi çalışmalarının birer sadık aynası vazifesini görmekte devam ettikçe râğbet ve ehemmiyet kazanmaktadırlar." **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1932-1942**, s.4.

²¹¹ Bkz. **Halkevi Dergilerinin Yazı Kadroları**, Ankara, 1939.

²¹² Özacın, **a.g.e.**, s.90. Ülkü dergisi sayfalarında sık sık diğer Halkevi dergilerine dair yazılara yer verilmiştir.

hakkında yazılar kaleme alınması, dış tehlikelere karşı uyanık olunması yolunda telkinlerin yapılması, halk sağlığı, köy hayatı ve köycülük çalışmalarına dair yazıların bulunması, bunların yanı sıra dergi sayfalarında spor oyun eğlence ve güzel sanatlar gibi konulara da yer verilmesi uyarısı yapılmaktadır.²¹³

Halkevi dergileri yayınlanmaya başladıkları 1932'den 1950'ye kadar gerek Türk basın hayatına gerekse Türk halk bilimine önemli katkıda bulundular. Halk dilinin, masal atasözü gibi çeşitli ürünlerini derleyip, yayınlamaya büyük çaba sarf ettiler. Yazı diline girmemiş ancak halk arasında kullanılan pek çok söz listelenerek bu dergilerde yayınlanmıştır. Bunun yanı sıra arşiv kaynaklarından, kadı sicillerinden yerel malzeme ve yabancı eserlerden geniş ölçüde yararlanarak bulundukları yörenin tarih araştırmalarına önemli bir katkıda bulunmuşlardır.²¹⁴

Diğer taraftan söz konusu dergiler aydınların yol göstericiliğinde faaliyet sürdürürken aynı zamanda genç aydınlar da yetiştiren bir kültür ve düşünce kurumu da olmuştur.²¹⁵ Bu noktada dergiler önemli bir vasıta olmuştur. Anadolu'nun en ücra köşelerinde bulunan yetenekli kalemler seslerini duyurma fırsatı bulmuştur. Halkevi dergileri yayımlandıkları şehrin kültür sanat hareketi olma özelliğini de taşımıştır. Özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde yayınlanan Ülkü, Yeni Türk ve Fikirler gibi dergiler sadece bu illerin değil tüm ülkenin kültür meşalesi olmuş, bu dergilerde Türk Edebiyatının, Türk bilim ve fikir hayatının pek çok önemli isminin yazıları ve eserleri yer almıştır.²¹⁶

²¹³ **Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, 1 İkinci Kanun 1940'dan 30 Haziran 1940 Tarihine Kadar**, cilt: 20, Ankara 1940, s.166-168.

²¹⁴ Arkan, *a.g.m.*, s. 274; İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Yeni Türk Tarihinde Vesikacılık", **Belleten**, 7/8 (1938), s.367-371.

²¹⁵ Mustafa Oral, **Kemalist Cumhuriyetin İnşası Bir İdeolojik Aygıt Olarak Ülkü Dergisi**, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul 2016, s.106.

²¹⁶ Ülkü Dergisi'nde Ahmet Ağoğlu, Pertev Naili Boratav, Tahsin Banguoğlu, Şevket Aziz Kansu, Emin Erişirgil, Falih Rıfkı Atay, Ruşen Eşref Ünaydın, Menduh Şevket Esendal, Cahit Külebi, Atilla İlhan, Necati Cumalı, Sebahattin Eyüpoğlu gibi isimler yazılarını paylaşmıştır. Agah Sırrı Levent, Abdülkadir İnan, Sabri Esat Siyavuşgil, Hilmi Ziya Ülken, Faruk Nafiz Çamlıbel, Halide Nusret, Yeni Türk ve Halk Bilgisi dergilerinde okuyuculara seslenmişlerdir. Fikirler dergisinde, Mustafa Rahi Balaban, Fuat Edip Baksı, Vedide Baha Pars, Hüseyin Avni Ozan, Murtaza Gürkaynak öne çıkan isimler arasındadır. Ö. Faruk Huyugüzel, "Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Halkevlerinin Rolü", dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/799/10212.pdf, s.396-397.

Halkevi dergileri hakkında altı çizilmesi gereken noktalardan biri de dergilerin hem batılılaşma hem de yerellik vurgusunu ortaya koyan “iki başlı” misyonu yaymada önemli bir vazife üstlenmiş olmalarıdır.²¹⁷

1.4.2. Güzel Sanatlar (Ar) Şubesi

Halkevleri ve Halkodalarının 18. Yıldönümü kitapçığında,

“Yurtta geniş halk tabakaları arasında yaşayış ve görüş ayrılıklarını azaltmaya, yeni bir milli sanata, bir dünya görüşüne ve kültüre sahip olmanın yolunu bulmağa ve açmağa çalışan Halkevlerimizin memlekette ileri, medeni ve milli benliğini kaybetmemiş bir insan topluluğu yetiştirmeye çalışırken öte yandan insanlık camiasının müşterek ihtiyaçlarına da cevap vermesi bu kurumlarımızın ne kadar isabetli bir buluşun mahsulü olduğunu göstermektedir.” denilmektedir.²¹⁸

Güzel sanatlar şubesinden beklenen, musiki, resim, heykel tıraşlık, mimari gibi sahalarda profesyonel ve amatör sanatçıları bir araya getirerek güzel sanatları yaymak ve genç yetenekleri teşvik etmektir.²¹⁹ Kulağa ve göze hitap eden, evrensel bir dil sayılabilen bu sanat dallarında ilerleme kaydetmenin yanı sıra bunları telkin aracı olarak kullanma çabasının da söz konusu olduğu söylenebilir

Halkevleri müzik çalışmalarında esas “milli ruhun derinliklerinde zengin bir hazine olarak yaşamakta olan halk türkülerini” derlemek ve bu türkülerini batı tekniği ile buluşturarak yeni Türk müziği vücuda getirmektir.²²⁰ Necip Ali Küçüka, şubenin amaçlarından birinin “ulusal yaşantımızın ve kimliğimizin melodilerini uluslararası müzik teknikleri ile ifade etmeğe çalışmaktır.” diyor.²²¹

Türkülerin özüne uygun derlenmesi ve halk çalgıları ile çalınmasına dikkat edilmiştir. Derlenen türküler bir araya getirilerek kitap olarak basılmış, Halkevlerine gönderilerek müzik faaliyetlerinde kullanılması sağlanmıştır. Ayrıca radyoda “Bir Halk Türküsü öğreniyoruz” programında hem türküler tanıtılmış hem de halkın halk müziğine olan alakası artırılmak istenmiştir. Radyodan 15 günde bir yapılan “Halkevleri Sanat ve Folklor Gecesi” halk oyunları, adetleri hakkında bilgi verilmesi

²¹⁷ Arzu Öztürkmen, *Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, 98.

²¹⁸ CHP, *18. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları*, Ulus Basımevi, Ankara 1950.

²¹⁹ *Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s.10.

²²⁰ *Halkevleri Talimatnamesi*, 1932, s.11; *Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, 1940, s.10.

²²¹ *Söylevler 1932-1942*, CHP Genel Sekreterliği Halkevleri ve Halkodalarının Onuncu Yıldönümü Yayınlarından, Recep Uslu Basımevi, Ankara 1942, s.77.

ve bu konuda çalışanların onore edilmesine, sanatkarların mevcut çalışmalarından haberdar olmasına vesile olmuştur.²²²

Halk ezgilerinin yanı sıra mahalli ve milli oyunlarının da Halkevlerinde düzenlenen eğlence, kutlama ve törenlerde ön planda yer alıyor olması, etkinliklerin halkın ilgisini çekmesinde mühim rol oynamıştır. Enver Behnan Şapolyo da “*Hele hele halk oyunlarını Halkevlerine sokmamız halkı bize bağladı*” sözleriyle bu durumu tasdik etmektedir.²²³

Halkevleri aracılığıyla yalnız milli bir sanat oluşturmak değil aynı zamanda onu çağdaş sanatlarla buluşturmak gayesi söz konusudur. Bu nedenle resim, fotoğrafçılık, heykeltıraşlık alanlarındaki faaliyetler de dikkat çekmektedir. Ressamları memleket turnesine çıkarmak, meşhur ressamların sergilerini himaye etmekle yetinilmemiştir. Halkevleri aracılığı ile resim sanatının gelişmesi ve halka sevdirelmesi arzu edilmiştir. Amatör resamlara Halkevlerinde çalışacak yer ve imkan sunulmuş, ödüllü sergiler düzenlenmiştir.

1940 yılından itibaren Halkevleri amatör resim ve fotoğraf sergileri düzenlenmeye başlanmıştır. Bu sergiler ile bir taraftan sanat kabiliyeti taşıyan gençlere bu yeteneklerinin inkişafı için zemin hazırlanmış diğer taraftan da bu yetenekli gençler aracılığıyla resim sanatının yurdun en ücra köşelerine kadar ulaşmasına çalışılmıştır.²²⁴ Halkevi resamları yalnız yurt içinde değil yurt dışında da sergilere katılmışlardır.²²⁵ Ayrıca resim kursları ile genç yeteneklerin yetişmesine katkıda bulunulmuştur. Bu kurslara ilaveten fotoğrafçılık ve heykeltıraşlık, piyano, keman kursları da düzenlenmiştir.

Güzel sanatlar kolundan beklenenlerden biri de ulusal marşların ve şarkıların halka öğretilmesi ve etkinliklerde birlikte söylenmesini sağlamaktır. Parti yönetimi Halkevlerinin halkın radyo ile temasını sağlamasına da önem vermiştir. Merkezden Halkevlerine radyo gönderilerek her Halkevinin radyo sahibi olması hedeflenmiştir. Örneğin 1942 yılında 162 eve radyo gönderilmiştir.

²²²Halkevleri 1932-1942, s.5.

²²³ Enver Behnan Şapolyo, “Atatürk ve Halkevleri”, Atatürk ve Halkevleri(Atatürkcü Düşünce Üzerine Denemeler), Türk Tarık Kurumu Basımevi, Ankara 1974, s.69.

²²⁴ Ahmet, Muhip Dıranas, Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğrafçılık Sergileri, CHP Neşriyatından, Ankara 1941, 17-19.

²²⁵103 Halkevi, s.46.

1.4.3. Temsil Şubesi

Halkevleri aracılığı ile iktidardaki Halk Partisi halka ulaşmak, halkın parti prensiplerini ve devrimleri benimsemesini sağlamak ve toplumu ulus devletin bir parçası olarak kaynaşmış bir kütle olarak birleştirmek istemiştir. Söz konusu hedefe ulaşmak için tiyatro en etkili araçlardan biri olarak görülmüştür. Dolayısı ile Temsil Şubesi Halkevleri için ayrı öneme sahip olmuştur. Nitekim daha evlerin açılış töreninde Reşit Galip Bey, “Halkevleri temsil şubelerini bu teşkilatın en mühim vazife cihazlarından biri sayıyoruz. Halkevleri sahnesi, bir milli kültür mektebi olacaktır. Orada çalışan milli müdafaa için emek veren mücahitler sayılacaklardır.” sözleri ile şubeden beklentileri ortaya koymaktadır.

Reşit Galip Bey, tiyatronun önemini şu sözlerle anlatmaktadır:

“Memleketimizde kitap dergi gibi neşir vasıtalarının yayılış sınırları maalesef henüz pek dar bulunuyor. Nutuklar ve konferanslar ise bilirsiniz ki çok daha mütevazı nispetlerde muhatap buluyor. Ankara’da 5 gün zarfında 6000 kişinin dinlediği Akın temsili verilmesinden edindiğimiz tecrübe, göstermiştir ki her zaman için ve herhalde daha çok zaman için, fakat bilhassa bugün için memleketimizde en iyi, en güzel ve en faydalı neşir vasıtası temsildir. Önümüzdeki yılda vilayetlerde 100 Halkevi kurabileceğimizi kabul ederken aynı piyesin her Halkevinde mükerrer temsillerin ortalama olarak 2000 kişi tarafından görülmeyecek bir fikrin, bir tezin 3-4 gün içerisinde 200.000 vatandaşa yormadan sıkmadan en cazip şekilde yapılabileceği anlaşılır.”

sözleri tiyatronun gücünden faydalanmak istendiğine işaret etmektedir.²²⁶

Levent Boyacıoğlu temsillere verilen önemi yazılı kültürün zayıflığına bağlar. Okur yazar oranının çok düşük olduğu toplumda “temsiller, görsel işitsel özellikler ile okur yazarlık engelini aştığı gibi temaşa ve eğlence yönleri ile insanları çekmektedir”²²⁷

Talimatnameye göre Halkevi temsil şubesi, temsil sanatına heves ve istidadı olan kadın ve erkek üyelerden oluşan bir temsil grubu oluşturur, Halkevi müsamerelerinde Parti Umumi Heyeti tarafından belirlenmişler arasından tercih edilecek piyesleri temsil eder.²²⁸

²²⁶Hakimiyeti Milliye, 20 Şubat 1932

²²⁷ Levent Boyacıoğlu, “İnkılap Temsilleri”, **Tarih ve Toplum**, sayı:102, Haziran 1992, s.31.

²²⁸Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, 1940, s.14; Halkevleri Talimatnamesi, 1932, s.11. temsil şubelerinin bu doğrultuda çalıştığını Halkevleri için hazırlanan kitapçık teyit etmektedir:“Halkevlerinde temsil faaliyetlerini başı boş bırakmamak, piyesten alınacak dersin ve telkinin insanı daha iyiye güzele ve doğruya sevk edecek mahiyette olmasına dikkat edilmektedir.

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nde de Halkevi sahnelerinin amacı şöyle sıralanmıştır:

1. Halkevinde bir hayat ve bereket uyandırmak,
2. Şehir ve kasabaların tiyatro ihtiyacını gidermeye yardım etmek,
3. Gençleri güzel ve serbest konuşturmaya alıştırmak,
4. Gençlerin fikir, sanat ve dil terbiyelerine yardım etmek,
5. Tiyatro artisti olabilecek kabiliyetlerin kendilerini göstermelerine imkan vermek
6. İyi hatip yetiştirmek
7. Memleket ve cemiyet için faydalı telkinlerde bulunmak²²⁹

Talimatnamelerde Halkevi sahnelerinde temsil edilecek oyunların Parti merkezince belirlenen oyunların içerisinden seçilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir.²³⁰

Daha Evlerin açıldığı gün oynanacak oyunların konu çerçevesi de çizilmiştir. Yine Reşit Galip açılış konuşmasında “*Halkevi sahnelerinde yalnız milli tezleri müdafaa eden mevzularda piyesler temsil edilir*” derken Halkevlerinde oynanacak oyunların konularını şöyle izah ediyor: “*Bizim mevzularımız umumi Türk tarihi ile milli mücadelenin her biri bir millete edebiyat şeref ve iftihar sermayesi olabilecek sayısız safhaları Türk'ün güzel ahlakı, yüksek faziletleri, Türk ruhundaki manevi sonsuz kudretler gibi membalardan alınacaktır.*”²³¹

Evlerin 3 yıllık çalışmalarının değerlendirildiği kitapta adı geçen konulara ilave yapılmaktadır: “*Yalnız tarih tezini ve milli mücadeledeki kahramanlıkları değil devrimlerin neden yapıldığını, değişimin önemi ve güzelliklerini anlatan piyeslere yer verilmiştir.*”²³²

Ayrıca piyesler yeni Türk toplumunun çağdaş yaşamını bütünlemeli, ulusal duyguları doyurmalı, devrim ilkeleri ışığında ulusal sorunları işlemeli, devrimin

Bunun için Halkevlerine ancak merkezce tespit edilen repertuvara dahil piyesleri oynamak hakkı verilmiştir. **Halkevleri 1932-1942**, s.6

²²⁹ **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, 1940, s.13-14.

²³⁰ Zaman zaman bu kuralın dışına çıkıp Parti onayı olmadan farklı bir piyes oynamak isteyen Halkevleri de olmuştur. Nitekim CHP Genel Sekreterliği'nin tebligatı da bunu ortaya koymaktadır.

²³¹ **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932.

²³² **103 Halkevi**, s.55.

dünya görüşüne uygun halk yaşamı, değişimler, ilerlemeler konu edilmeli her sınıfa seslenebilen yetiştirici türden oyunlar olmalıdır.²³³

Temsillerde dikkat çeken bir nokta, piyeslerin hepsinde görülen Dil ve Tarih tezlerinin savunusudur. Osmanlı öncesi dönemi işleyen Beyaz Kahraman, Akın, Özyurt ve Çoban gibi oyunları buna örnek gösterebiliriz. Temsillerde işlenen bir diğer konu bireyin kendisini topluma feda etmesidir.²³⁴ Toplumu ön plana çıkarma eğilimi Tek Parti rejiminin bireyin var olabilmesinin topluma bağlı olduğu görüşünden kaynaklanmaktadır.

Temsil şubelerinin en sık karşılaştığı sorun oyuncu bulmak olmuştur. Öncelikli olarak oyuncu bulmak özellikle de kadın oyuncu bulmakta zorluk yaşanmıştır.²³⁵ Söz konusu sorun özellikle de küçük yerleşim yerlerinde daha sık görülmüştür. Parti yönetimi ise daha ilk günlerden itibaren kadının da tiyatro sahnesinde yer alması konusunda kararlı bir duruş sergilemiştir. Talimatnamelerde de kadın rollerinin sadece kadınlar tarafından oynanabileceği maddesi yer almıştır.²³⁶ Ayrıca gerek Halkevi kitapçıklarında gerekse Halkevi yöneticilerinin konuşmalarında oyuncularını bilhassa kadın oyuncularını teşvik edici sözler de dikkat çekmektedir.²³⁷

Ülkenin her yanında onlarca yüzlerce açılan Halkevi tiyatro kollarına yetiştirici çalıştırıcı bulmak da sorun olmuştur. Çalıştırıcı ihtiyacını karşılamak amacıyla 5 Bölge Rejisörlüğü kurulmuştur. Temsil kolu klavuzu hazırlanarak örgüte dağıtılmıştır.²³⁸

Tiyatronun yanı sıra Karagöz gösterileri de temsil kolu etkinlikleri içerisinde yer almıştır. Sahne oyununa göre hazırlaması, taşınması ve oynatılması çok kolay olması birçok Halkevinin Karagöz oyununa etkinliklerinde yer vermesini sağlamıştır.

²³³ Nurhan Karadağ, “1932-1942 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları”, **Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, sayı:8 1988, s.136.

²³⁴ Boyacıoğlu, *a.g.m.*,

²³⁵ Nurhan Karadağ, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları(1932-1951)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s.98; Doğaner, *a.g.m.*, s.89.

²³⁶ **Halkevleri Talimatnamesi**, s.11; **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.14.

²³⁷ 1939 Broşüründe Nafi Atuf Kansu, “Halkevleri sahneleri, elbette Türk milletinin iddialı bir sahne değildir. Ancak kadının sahneye çıkışının ve alelumum sahnenin bu memleketle lanetlemeyi göz önüne getirince, Devlet ve Parti eliyle tutulan bir sahne hareketinin ne derin bir manayı ihtiva edeceği kolaylıkla anlaşılabilir. Sadece bu bakımdan bile önemli bir ifade olan Halkevi sahnelerinin gayretli amatörler elinde yer yer muvaffak olduğunu da söylemek zevkli bir kadirşinaslıktır.”, **CHP, 1939’da Halkevleri**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1940, s.4.

²³⁸ Karadağ, *a.g.e.*, s.102; **CHP, 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları**, Ankara 1946.

Diğer taraftan Parti merkezi de Halkevlerinin Karagöz'e önem vermesini istemiştir.²³⁹ Bunlarla birlikte geniş halk kitlelerine parti ideolojisini ulaştırmak için sinema da Halkevlerinin ve temsil kollarının faydalandığı bir araç olmuştur.

1.4.4. Spor Şubesi

“Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.” sözü erken cumhuriyet dönemi için, özellikle 1930’lu yıllarda temel düsturlardan biri olmuştur. “*Fikren, ilmen, fennen, bedenlen kuvvetli ve yüksek seviyeli muhafızlar*”²⁴⁰ yetiştirilmesi gayesine katkıda bulunmak şubenin önemli bir varlık nedenidir. Halkevlerinin açılış konuşmasında Halkevleri şubeleri tanıtılırken spor şubesi sporcu yetiştirmenin yanında bedence olduğu kadar ahlakça ve fikirce sıhhatli vatandaşlar yetiştirmek ve her yaşa uygun spor şekillerinin olduğunu halka anlatmak gibi iki temel esası olduğunun altı çizilmiştir.²⁴¹ Halkevleri neşriyatlarından da sporun salgın hastalıkların etkisiyle bozulmuş bedenin tamiri, tedavisi için bir yol olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.²⁴²

Halkevleri Talimatnamesi’nde “*Türk gençliğinde Türk halkında spor ve beden hareketlerine sevgi ve alaka uyandırmalı bunları bir kütle hareketi, milli bir faaliyet haline getirmelidir.*” denilmektedir.²⁴³ Yine Talimatnameye göre bu kol “*Türkiye İdman Cemiyeti ittifakına dahil bulunan ve bulunmayan spor teşekküllerinin intişarını terviç etmelidir.*” Jimnastik başta olmak üzere futbol, boks, ata binme, kayak, avcılık, yelken sporu gibi dalların gelişmesi için çaba harcanması istenmektedir.²⁴⁴ Bunların yanı sıra güreş, cirit gibi milli sporlara önem verilmesi, bu sporların yeniden canlandırılması da vurgulanmaktadır.²⁴⁵

Bu doğrultuda Halkevlerinde spor faaliyetleri önemli bir yer tutmuştur. Spor kolu çalışmalarındaki çeşitlilik başta Halkevinin bulunduğu bölgenin özelliklerine ve imkanlarına göre değişmektedir. Yürüyüş, güreş, avcılık ve atletizm en revaçta faaliyetlerdir. Gerek Halkevleri içerisinde gerekse Halkevleri arasında düzenlenen

²³⁹ XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1948, s.10.

²⁴⁰ Söylev ve Demeçler, Cilt:III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1997, 178.

²⁴¹ “Reşit Galip’in Halkevleri Açılış Nutku”, **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932; **Atatürk ve Halkevleri**, s.23.

²⁴² 103 Halkevi..., s.66-67.

²⁴³ Halkevleri Talimatnamesi, s.12.

²⁴⁴ Halkevleri Talimatnamesi, s.13.

²⁴⁵ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.16-17.

müsabakalar ile hem spor dallarının gelişip yaygınlaştırılmasına hem de halkın kaynaşmasına çalışılmıştır.²⁴⁶

Parti yönetimince Evlerin spor faaliyetlerini destekleyici yardımlar yapılmıştır. Halkevi binalarında spor salonları oluşturulmaya gayret edilirken mevcut salonlardan Halkevlerinin spor faaliyetleri için yararlanılması sağlanmıştır.²⁴⁷ Bu kuruluşların salonları da sadece Halkevi üyelerine değil kulüplerin ve okulların spor faaliyetleri için kullanıma açılmıştır. Diğer taraftan kispet, güreş mayosu ve fotinleri, deniz donu ve başlığı, futbol, basketbol ve voleybol topları, kayak takımı, boks eldiveni eşofman gibi malzemeler merkezce Evlere gönderilmiştir.²⁴⁸

Milli oyunlar da bu kolun çalışma alanı içine alınmıştır. “Milli sporları ve rakısı ön planda tutularak unutulmuş olanları diriltmek, dar muhitlerden çıkarıp yayarak millileştirmek” hedeflenmiştir.²⁴⁹ Spor komitesi bu konuda köycülük şubesi ile birlikte çalışmıştır. Köyler arasında güreş, cirit müsabakaları düzenlenmiştir. Söz konusu etkinliklerin yanı sıra spor konusunda konferanslar da verilmiştir.

1.4.5. İctimai (Sosyal) Yardım Şubesi

İctimai yardım şubesinin görevi Halkevlerinin bulunduğu bölgede yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, maluller ve bakıma muhtaç ihtiyarlar ve hastalar konusunda toplumun şefkat ve yardım duygularını uyandırmak ve artırmaktır.²⁵⁰

Şubenin bu maksat doğrultusunda kimsesiz çocukların elbise, yemek ve barınmaları ile meşgul olmak, bakıma muhtaç hastaların hastanelerde tedavisine yardımcı olmak köyden gelen ve ihtiyaç sahibi kimselerin tedavisi ile ilgilenmek, yoksul ailelere yardımlarda bulunmak gibi çalışmalar yapması istenmiştir. Sosyal yardım şubesinin söz konusu faaliyetleri yerine getirirken bulundukları bölgedeki

²⁴⁶ 103 Halkevi..., s.75; CHP, XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1947, s.11.

²⁴⁷ Halkevleri 1932-1942, s.7; Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.16.

²⁴⁸ XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, s.12. 1932-1942 yılları arasında Halkevleri salon ve avlularına muhtelif çeşitte ve büyüklükte 13116 parça jimnastik ve spor eşyası ve aletleri gönderilmiştir. Ayrıca Dağcılık ve kayak sporlarına elverişli bölgelerdeki Halkevlerine 354 çift kayak ve aynı sayıda kayak ayakkabısı gönderilmiştir. Halkevleri 1932-1942, s.7.

²⁴⁹ Halkevleri 1931-1942, s.7.

²⁵⁰ Halkevleri Talimatnamesi, s.12; Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.19.

yardım kuruluşları ile birlikte çalışması, yardım kuruluşlarının bulunmaması durumunda bunların kurulması için çaba sarf etmesi de talimatnamelerde istenmiştir.

İçtimai yardım şubesi talimatnamede belirlenen çalışmaları için kaynak bulmakla da mükelleftir. Bunun için müsamereler, balolar, gezintiler düzenlenerek yardım faaliyetleri için gelir sağlanmaya çalışılmıştır. Bu hususta gerek tek başına gerekse temsil şubesi, güzel sanatlar ve köycülük şubeleri ile ortak çalışmalar yürütülmüştür. Ayrıca diğer sosyal yardım müesseseleri ile işbirliğinde bulunulmuştur.

Şube aynı zamanda halk zümreleri arasında kaynaştırma işlevi görmeye çalışmaktadır. Milli bir gelenek olarak ele alınan sosyal yardım ve dayanışma aynı zamanda halkçılığın bir parçası olarak da düşünülmüştür. Nitekim içtimai yardım şubesinin çalışmaları Parti yönetimince “Halkçılığın sadece edebiyatını değil tatbikatını da yapmak” şeklinde nitelendirilmiştir.²⁵¹ Yine Cumhuriyet Halk Partisi’nin hazırladığı broşürde Halkevleri, cömert “Türk milletini kaynaşmış bir kütle yapmak yolunda halkın birbirinin sevinç ve dertlerine ortak olmalarını telkin etmenin; dertlilerin derdi üzerine eğilmenin, yoksulları korumanın şart olduğu” vurgusu yer almıştır.²⁵² Dolayısı ile içtimai yardım şubesinin kaynaşmış topluma ulaşmada halkı birbirine kenetlemesi de sadece köylü kentli değil zengin-fakir kaynaşmasını hedeflediği söylenebilir.

Halkevlerinin sosyal yardım konusunda ilk öne çıkan faaliyeti yoksul çocukların korunması ve desteklenmesidir. 1935 yılında Aydın Halkevi 237, Gaziantep Halkevi 212, Konya Halkevi 316 yoksul öğrencinin yemeğini karşılamış; Bilecik Halkevi 24, Burdur Halkevi 100 öğrenciyi giydirmiş; Gümüşhane Halkevi 36, Uşak Halkevi 500 talebeye kitap defter yardımı yapmıştır.²⁵³

İl merkezlerinde bulunan Halkevlerinde yoksul hastalar için muayenehane açılması da bu koldan istenilenler arasındadır.²⁵⁴ Binası müsait olan Halkevlerinde yardıma muhtaç vatandaşlar için poliklinik oluşturulmuştur. 1940 yılında 44.596 hasta muayene edilirken II. Dünya Savaşı’nın etkisindeki 1945 senesinde 25.000’den

²⁵¹ 103 Halkevi..., s.82.

²⁵² Halkevleri 1932-1942, 82.

²⁵³ 103 Halkevi..., s.86-88.

²⁵⁴ Uluğ İğdemir, *Yılların İçinden: Anılar, Makaleler, İncelemeler*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1976, s.287; *Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, s.21.

fazla hasta muayene edilmiştir.²⁵⁵ 1947 yılında ücretsiz muayenehane sayısı 80'e ulaşmıştır.²⁵⁶ Bu muayenehanelerde Halkevlerine kayıtlı gönüllü doktorlar, dişçiler hizmet vermiştir.²⁵⁷ Bu bağlamda şubelerin köylere yönelik sağlık çalışmaları da dikkat çekicidir. Köycülük şubesi ile birlikte gönüllü doktorlar ile köylünün ücretsiz muayene edildiği gibi ücretsiz ilaç yardımı da yapılmıştır. Ayrıca tespit edilen acil hastaların tedavisine de yardımcı olmaya çalışılmıştır.²⁵⁸

Bahsi geçen çalışmaların yanı sıra diğer yardım faaliyetleri de önemli yer tutmuştur. Halkevleri yardıma muhtaç vatandaşlara destek olmak için kayda değer mesai sarf etmişlerdir. Örneğin 1940 yılında 59.171 kilo yiyecek, 37.589 kilo yakacak, 37.393 takım giyecek, 11.668 ilaç yardım sahiplerine ulaştırılmıştır.

1.4.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Halk dershaneleri ve Kurslar Şubesi halkın seviyesini yükseltmek doğrultusunda okuma-yazma ve yetiştirme faaliyetlerini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.²⁵⁹ Diğer ifade ile şube Halkevlerinin halk eğitiminin bir parçası olarak görülmesinin bir yansıması olmuştur. Bu amaç doğrultusunda başta okuma yazma kursları olmak üzere yabancı dil, biçki dikiş, resim, fotoğrafçılık, musiki, muhasebe, daktilo şoförlük, hasta bakıcılığı gibi alanlarda kurslar düzenlenmiştir.

Okuma yazma kursları bu şubenin en öne çıkan faaliyetidir. Daha önce de vurgulanmaya çalışıldığı üzere Halkevleri çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşma konusunda derdine deva olarak görülen araçlardan biri olmuştur. Söz konusu şube de önemli bir yara olan okur yazar oranını artırma konusunda mühim bir vazife üstlenmiştir. Reşit Galip de Halkevleri açılışında halk dershaneleri ve kurslar şubesi sayesinde “*Ümmilikle mücadeleden başka memlekete belki her yıl başına beş yıl*

²⁵⁵ CHP, **Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları**, Ankara 1941, s.75; CHP, **1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları**, Ankara 1946, s.18.

²⁵⁶ CHP, **XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, Ulus Basımevi, Ankara 1947, s.19.

²⁵⁷ Aynı uygulama Halkodaları için de söz konusudur. Ceyhan Atuf Kansu, Halkevlerine dair anılarında kendisinin de Etlik Halkodasında kurulan muayenehanede gönüllü olarak çalıştığını kaydetmektedir. “*Halkevlerinin Kaynağı*”, **Atatürk ve Halkevleri**, s.245.

²⁵⁸ Örneğin Elaziz Halkevine kayıtlı 5 doktor 110 köyü dolaşmış 2861 sıtma, 1129 göz, 115 trahom ve 1200 ishal rahatsızlığı olan hastayı tedavi etmiştir. **103 Halkevi...**, s.89-90.

²⁵⁹ **Halkevleri Talimatnamesi**, s.15.

*kazandıracak kadar faideli ve müsbet neticeler verebileceği ümidinin” beslendiğinin altını çizmiştir.*²⁶⁰

Okuma yazma kursları sadece Halkevi binaları ile sınırlı kalmamış bu çaba cezaevlerine, köylere kadar ulaşmış, buralarda okuma yazma bilmeyen vatandaşlara da okuma-yazma öğretilmeye çalışılmıştır. Köycülük şubesinin de desteği ile köylülere yalnız okuma yazma değil aynı zamanda ziraat kursları düzenlenmiş, köy muhtarları ve ihtiyar heyeti azalarına köy işleri ile ilgili dersler verilmiştir.

Şubenin ilgi çeken faaliyetlerinden biri de yabancı dil kurslarıdır. Fransızca, Almaca ve İngilizce gibi yabancı diller gönüllü yabancı dil öğretmenleri ve yurt dışına okumaya gönderilmiş kişiler tarafından verilmiştir. Ayrıca İngiliz Kültür Derneği’nin bazı şubeleri Halkevleri ile birlikte yabancı dil kursları düzenlemiştir. Yine bu dernek aracılığıyla İngilizce filmler gösterilmiştir.²⁶¹

Halk dershaneleri ve kurslar kolunun öğrencileri bitirme sınavlarına hazırlama, ikmale kalan öğrencilere yardım gibi çalışmaların yanı sıra çiçekçilik, muhasebe, daktilo gibi kurslarla meslek edindirmeye yönelik çalışmalar da ortaya konmuştur.

Şube tarafından hayata geçirilmeye çalışılan önemli bir girişim de Türkçe kurslarının düzenlenmesidir. Özellikle doğu ve güneydoğu illerinde faaliyet sürdüren Halkevleri Türkçe bilmeyen vatandaşlara Türkçe öğretmeye çalışmışlardır.²⁶² Söz konusu çalışma çoğu zaman köycülük şubesi ile işbirliği içinde gerçekleştirilmiştir. Şevket Beysanoğlu Diyarbakır Halkevi’ne dair anılarında Türkçe öğretme çalışmalarına değinmektedir. Bahsi geçen anılara göre Diyarbakır Halkevinin Türkçe derslerini pekiştirmek amacıyla Türkçe konuşma yarışmaları yapılmış, kazananlara hediye olarak öküz vb. köylü için önemli olan hediyeler verilmiştir.²⁶³

²⁶⁰ **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932.

²⁶¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Özer, “İngiliz Kültür Derneği (British Council) ile Halkevleri Arasında Kültürel Münasebetler (1939-1950)”, **TSA**, yıl:14, sayı:2, Ağustos 2010, s.95-138.

²⁶² Söz konusu dönemde “kaynaşmış bir kitle” hedeflenirken toplumun yalnız köylü kentli değil Müslim-gayri Müslim, Türk- gayri Türk bütün unsurların kaynaşması istenmiştir. Bu nokta Türkçe önemli bir kaynaştırma aracı olarak görülmüş ve tüm vatandaşların Türkçe konuşması arzu edilmiştir. Bu hususta “Vatandaş Türkçe Konuş Kampanyası” başlatılmıştır. Füsun Üstel, **Makbul Vatandaşın Peşinde**, İletişim Yayınları, İstanbul 2004, s.66-67. bu konuda ilginç bir örnek olması açısından ayrıca bkz. Avram Galanti, **Vatandaş Türkçe Konuş**, Kebikeç Yayınları, Ankara 200.

²⁶³ Şevket Beysanoğlu, “Anılarımda Diyarbakır Halkevi”, **Kebikeç**, Sayı:3 Nisan 1996, s.162.

Tıpkı diğer Halkevi şubelerinin etkinliklerinde olduğu gibi hatta hepsinden fazla halk dershaneleri kolunun çalışmalarını büyük ölçüde öğretmenler üstlenmiştir. Talimatnamede “*vatandaşa öğretme şerefi*”nin gönüllülük esasına dayanacağı da bildirilmiştir.²⁶⁴

1.4.7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

Kütüphane Halkevlerinin ilk kurulma şartlarından biridir. Şubenin gayesi, milli kültürü benimseyecek eserleri çoğaltmak ve mümkün olduğu kadar her zümrede okuma zevkini uyandırmak için mümkün olan her türlü tedbiri almak, idare heyeti tarafından tavsiye edilen kitap ve gazetelerin okunmasını sağlamaktır.²⁶⁵

Talimatnameye göre binası müsait olan Halkevlerinde mutlaka kütüphane ve okuma odası olmalıdır. Binası müsait olmayan Halkevleri bir kitap dolabı ve rafı olsun bulundurmmalıdır. Şubenin temel görevlerinden biri de kütüphaneyi herkes için ihtiyaç haline getirmektir.²⁶⁶ Uluğ İğdemir Halkevi kütüphaneleri ile ilgili şu satırları paylaşıyor:

*“Tecrübe ile sabit olmuştur ki, Halkevi kütüphaneleri halka en faydalı kurullardır. Evlerinde okuyacak sıcak ve müstakil oda bulamayan okul talebelerine bu kütüphaneler sakin ve sevimli bir köşe vazifesi gördüğü gibi faydalı eserleri türlü gazete ve dergileriyle halkın okuma ihtiyacını karşılamakta ve kültürün geniş halk tabakaları arasında yayılmasına hizmet etmektedir.”*²⁶⁷

Şube halkın kütüphaneye ve okuma yazmaya ilgisini artırmak amacıyla farklı çabalar da ortaya koymuştur. Bunların başında kitap özetleme müsabakalarının düzenlenmesi, ocakbaşı sohbetleri, gezici kütüphaneler kurmak, kitap sergileri açmak, köylerde okuma odaları oluşturmak gibi etkinlikler gelmektedir.²⁶⁸

Halkevleri kütüphanelerine kitap ve mecmualar bağış yoluyla, Halkevlerinin kendi bütçelerinden satın alma yolu ile ya da CHP Genel Sekreterliği tarafından temin edilmiştir.²⁶⁹ Kütüphanelere eklenecek kitaplara öncelikle kütüphane ve neşriyat kolu karar veriyordu. Söz konusu karar talimatnamede belirlenen esaslar

²⁶⁴ Halkevleri Talimatnamesi, s.16.

²⁶⁵ Halkevleri Talimatnamesi, s.18; Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.26.

²⁶⁶ Halkevleri Talimatnamesi, s.17.

²⁶⁷ İğdemir, a.g.e., s.287.

²⁶⁸ Kunter, a.g.e., 16; İğdemir 288. 1940 yılında 52 Halkevinde kitap sergisi düzenlenmiştir. Halkevleri ve Halkodaları 1940 Çalışmaları, s.59.

²⁶⁹ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.25; Halkevleri Talimatnamesi, s.17.

doğrultusunda olmalıydı. Kütüphaneye “*dini mahiyette olan, Türk İnkılabı ideolojisine uymayan, yabancı rejim ve ideolojileri tasvir eden, şehvet ve ihtiras temayülleri kamçılayan ve gençliği sıhhata muzır ihtiyatlara teşvik eden eserler*” konulamazdı.²⁷⁰ Bu sebeplerle Türkçe yayınları ve kitapları incelemek Evlere tavsiyelerde bulunmak üzere Parti merkezinde kitap tetkik komisyonu oluşturulmuştur.²⁷¹

Halkevleri kütüphaneleri ilk üç yıl içerisinde önemli rakamlara ulaşmıştır: Alaşehir Halkevi 552, Beyoğlu Halkevi 2913, Bilecik Halkevi 700, Diyarbakır Halkevi 1500, Giresun Halkevi 850, Muğla Halkevi 1015, Burdur Halkevi 3430 kitabı ile okuyuculara hizmet vermiştir.²⁷²

Neşriyat, şubenin bir diğer önemli görevidir. Neşriyat faaliyeti Halkevlerince yürütülen çalışmaların kalıcılığını ve somutlaşmasını sağlarken, araştırma ve yazma konusunda yetenekli kişilerin desteklenmesi anlamında da önemli bir işlev görmüştür. Tıpkı kitaplar hususunda olduğu gibi Halkevleri tarafından gerçekleştirilecek yayın faaliyetleri için de geçerlidir. Basılacak eserlere kütüphane ve yayın kolu karar verse de nihai karar verici Parti merkezidir.²⁷³

Yayın faaliyetleri dil, edebiyat ve tarih şubesi ile birlikte yürütülmüştür. Yerel tarihten sağlığa, tarımdan Halkevi çalışmalarına, dil çalışmalarından coğrafyaya, yerel edebiyata farklı kategorilerde eserler yayınlanmıştır. 1932- 1951 yılları arasında bine yakın kitap Halkevleri tarafından basılmıştır.²⁷⁴ Halkevlerince basılan bu eserler için Halkevleri Yayın katalogları oluşturulmuştur.²⁷⁵

Her geçen gün Halkevi kütüphanelerinin içeriği zenginleştirilmeye çalışılırken kütüphaneden sorumlu görevlilerinin daha düzenli hizmet verilmesi adına da çalışmalar yapılmıştır. Halkevlerinde kütüphane çalışmaları için bir rehber kitap

²⁷⁰ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.25.

²⁷¹ CHP Halkevleri ve Halkodaları 1940 Çalışmaları, s.60. Reşit Galip de Halkevleri açılış konuşmasında bu noktanın altını çizmekte ve “Halkevleri kütüphanelerinde Halkevi maksat ve gayelerine uygun kitaplara yer verilmeye dikkat olunacağını tafsile hacet yoktur” demektedir. “Reşit Galip’in Halkevleri Açılış Nutku”, *Hakimiyeti Milliye*, 20 Şubat 1932

²⁷² 103 Halkevi..., s.105-106.

²⁷³ Beysanoğlu, *a.g.m.*, s. 162.

²⁷⁴ Bkz. Orhan Özacun, *CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası (1932-1951)*, İstanbul 2001.

²⁷⁵ Ayni Candar, *Bibliyografya Halkevi Neşriyatı*, Ulus Basımevi, Ankara 1939; Hasan Taner, *Halkevi Bibliyografyası*, Recep Ulusoglu Matbaası, Ankara 1944.

hazırlanmıştır.²⁷⁶ Bunun yanı sıra Ankara Halkevi'nde Halkevi kütüphane memurlarına yönelik bir kurs düzenlenmiştir.

1.4.8. Köycüler (Köycülük) Şubesi²⁷⁷

Köycülük şubesi Halkevlerinin en önemli kollarından biridir. Halkevlerinin kurulma nedenlerinden biri de “*millet yaratma çabasında*” önemli bir bayrak taşıyıcısı olmaktır. Evlerin faaliyette bulunduğu dönemde Türkiye nüfusunun büyük bir bölümünün köylerde yaşadığı ve genel olarak köy koşullarının iyi olmadığı düşünüldüğünde köycülük şubesinin üstlendiği misyonun çok önemli olduğu söylenebilir.

Halkevlerinin kurulması için gerekli şartlardan biri de köycüler kolunun bulunmasıdır. Şubenin vazifesi “*köylerin sıhhi, medeni, bedii inkişaf ve tekamülüne, köylü ile şehirli arasındaki karşılıklı tesanüt duygularının kuvvetlenmesine çalışmak*” olarak tanımlanmaktadır.²⁷⁸ Bunun için de çevre köylerin mümkün olduğu kadar sık ve çok Halkevleri müsamerelerine davet edilmesi, Halkevi mensuplarının da uygun mevsimlerde köylerde tertip edilecek kır bayramlarına katılmasını bu suretle iki kesimin, yani köylü ile şehirlilerin ve köylü ile münevverlerin kaynaşması için ortam yaratılması istenmektedir. Ayrıca Halkevlerinin dersane ve kurslar şubesi ile birlikte okuma yazma bilmeyen köylülere okuma yazma öğretilmesi, okuma yazma bilmeyen köylülerin mektuplarının yazılması, içtimai yardım şubesi ile birlikte hasta köylülerin şehirde muayene ve tedavisine yardımcı olmak da Talimatnamede altı çizilen görevler arasındadır. Bunun yanı sıra temsil şubesi ile birlikte temsiller, Karagöz, kukla ve milli folklor gösterileri ile köylerde neşe ve şeraitin artmasına çalışılması istenmektedir.²⁷⁹ Köy öğretmenleri “*hayat ve mevcudiyetlerini köylünün yükseltilmesine ve saadetine vakfetmiş olmak itibarıyla*” şubenin doğal üyesi kabul edilmiştir.²⁸⁰

Halkevlerinin ilk devresinde köycülük kolunun faaliyetlerinin bilhassa daha ön plana çıktığını görürüz. Şubesinin faaliyetlerine bakıldığında köy gezilerinin ilk

²⁷⁶ Bkz. Uluğ İğdemir, **Halkevi Kütüphaneleri için Rehber**, Tisa Matbaası, Ankara 1941.

²⁷⁷ Şube 1932 yılından 1940 yılına kadar “köycüler” 1940 yılından itibaren “köycülük” adını almıştır.

²⁷⁸ **Halkevleri Talimatnamesi**, s.19.

²⁷⁹ **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.29.

²⁸⁰ **Halkevleri Talimatnamesi**, s.20; **Halkevleri Çalışma Talimatnamesi**, s.28.

sırada yer aldığı görünmektedir. Halkevlerinin açılışı yapılırken Evlerde köycülük faaliyetine katılacaklara önemli uyarılarda bulunmaktadır. Reşit Galip'e göre Halkevlerinin köycülüğü, bilhassa köylü ile şehirli, köylü ile münevver zümre arasında temas ve münasebetin artırılmasını amaçlar. Bunun için de münevverlerin gökten inmiş ıslahatçılar tavrı ile değil, müsavi Türklük ve kardeşlik şartları ile köylerin ilerlemesine çalışmalarını istemektedir.²⁸¹

Halkevlerinin 15. Yıldönümünde de köycülüğün gerekliliği “*Nüfusumuzun dörtte üçünden çoğu köylerde oturan yurdumuzda köycülük önemli bir davadır. Ancak bizim bu meseleyi anlayışımız tek taraflı bir aydınlatma, öğretme ve yetiştirme iddiası değildir. Biz aydınların da köyden çok şey alacağına, öğreneceğine inanıyoruz. Milli birliğimizin aydınlarla halkın bu kaynaşmasından doğacağını biliyoruz.*” sözleri ile anlatılmaktadır.²⁸²

Köy gezileri için oluşturulan heyette her meslekten birkaç kişinin bulunmasına dikkat edilmiştir. Dolayısıyla doktor, ziraatçı, edebiyatçı, sanatçı gibi köy için faydalı mesleklerden gönüllülerin köylülerle bir araya gelmesi sağlanmıştır.²⁸³

1935 yılında yapılan köy gezisi sayısı 495'tir.²⁸⁴ 1940 yılında köy gezisi sayısı 1492'ye çıkmıştır.²⁸⁵ Anadolu merkezli bir milliyetçilik anlayışı ortaya konmaya çalışılırken Halkevlerinin bu faaliyeti Anadolu'yu daha yakından tanıma çabasında önemli rol oynadığı söylenebilir.

Köy gezileri ile beraber “*köy monografileri*” kaleme alınmaya başlanmıştır. Köy monografileri “*küçük yerleşim birimleri hakkında oldukça detaylı bilgiler derleyerek neredeyse bir ‘memleket haritası’ çiziyor ve bunu tasvir ediyorlardı.*”²⁸⁶ Halkevi dergilerinde önemli bir yer tutan bu çalışmalar için Ülkü Dergisinde “*köy anketi*” yol gösterici olarak yayınlanmıştır.²⁸⁷ Ülkü dergisinin ilk sayılarından itibaren de çıkan yazılarda köycülük çalışmalarına verilen önemi yansıtmaktadır.²⁸⁸

²⁸¹ “Reşit Galip’in Halkevlerini açılış nutku”, **Hakimiyeti Milliye** 20 Şubat 1932.

²⁸² **XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları**, s.15.

²⁸³ **103 Halkevi...**, s.118.

²⁸⁴ **CHP, Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası**, Ulus Basımevi, Ankara 1936, s.238.

²⁸⁵ **Halkevleri ve Halkodaları 1940 Çalışmaları**, s.20.

²⁸⁶ Öztürkmen, **a.g.e.**, s.110.

²⁸⁷ **Ülkü**, cilt:1, sayı:6, Temmuz 1933, s.362-364.

²⁸⁸ Bkz. Aptullah Ziya, “*Köy Mimarisi*”, **Ülkü**, cilt:2, sayı:7, Ağustos 1933, s.37-41; Dr. Zeki Nasır, “*Köylerimizin Sağlık İşleri*”, **Ülkü**, cilt:2, sayı:7, Ağustos 1933, s.42-45; A.Rıza, “*Akça Köy*”, **Ülkü**,

Köyün hem ekonomik hem de kültürel kalkınmasını hedefleyen şubenin öncelikle yapması gereken “köy” ü tanımaktır. “*Köy kavranmadıkça, onun toplumsal yapısı taşıdığı özellikleri, gereksinimleri ve olanakları bilinmedikçe, köylerde değil olumlu çalışmalar yapmak, sonuçlar elde etmek, köycülerin kendilerini köye kabul ettirmeleri bile mümkün olamaz*” görüşü söz konusudur.²⁸⁹

Tüm bu çabalara rağmen münevverlerin köye yaklaşımı konusunda önemli sıkıntılar mevcuttur. “Orda bir köy var uzakta” sözleri adeta aynı zamanda aydın kesimin köye ne kadar uzakta olduğunu dile getirir niteliktedir. Niyazi Berkes anılarında “*Halkevinin çalışma bölümlerinden birinin adı ‘Köycülük Şubesi’ydi. Üyelerin köye gitmesi şöyle dursun, tek köylünün oraya gelmesi akla gelecek bir şey değildi.*” diye yazarken köy gezilerine katılanların köye giderken giydikleri kıyafetlerden, tutumlarına kadar köyle aralarındaki mesafeyi ortaya koyduğunu, buna dikkat edilmediğini yazmaktadır.²⁹⁰

Kemal Karpat da köycülük politikasının başarıya ulaşamadığı görüşündedir. Yazara göre “*kendi köyünü*” tanı programına rağmen köylüler her zamanki gibi ihmal edildi. Programın gayesi şehirlerdeki etkinliklerle ancak eşleştirmektir. Şehir ve köy arasında uğraşlardan ve gelir dengesizliğinden kaynaklı farklı uçurum daha belirgin hale geldi.²⁹¹ Halim Baki Kunter’e göre ise köycülük kolu geniş halk toplulukları ile yakından karşılaşması halka memleket davalarını anlatmak onlara birçok ihtiyaçlarını, dertlerini, problemlerini öğrenip kabil olanlarının çarelerini bulmak, aydınlara geniş halk topluluklarını ve özelliklerini yakından tanıma fırsatını vermek bakımından çok faydalı olmuştur.²⁹²

Köy bayramları da şubenin öne çıkan etkinlikleri arasındadır. Köy bayramları ile hem köylerin birbiri ile kaynaşması hem de köylü ile şehirlilerin kaynaşması hedeflenmiştir.²⁹³ Bu vesile ile köylü ile kentli arasındaki bağlılığın artması hedeflenmiştir. Bunların yanı sıra köycülük kolu köylerde okuma odaları açmaya gayret etmiştir. Köy mimarisi de köycülük kolu için önemlidir. Köyün daha

Cilt:2, sayı:7, Ağustos 1933, s.64-69; Nusret Kemal, “Bir Köycülük Projesi Tecrübesi”, *Ülkü*, cilt:2, sayı:8, Eylül 1933, s.118-125.

²⁸⁹ Şevket Gedikli, “Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim”, *Atatürk ve Halkevleri*, s.166-167.

²⁹⁰ Berkes, *a.g.e.*, s.88-90.

²⁹¹ Karpat, *a.g.m.*, s.61.

²⁹² Kunter, *a.g.e.*, s.17

²⁹³ *Halkevleri 1932-1942*, s.15; İ.Demir *a.g.e.*, s.288

yaşanılabilir bir yer olması, köycülük şubesi için mühim meselelerden biridir. Köylülerin başlıca sıkıntısı olan salgın hastalıklarla mücadele konusunda onlara badana, kullanılan suyun temizliğinin sağlanması gibi hususlarda yardım etmeye çalışılmıştır. Salgın hastalıklar konusunda köylü aydınlatılmaya çalışılmıştır.²⁹⁴

Cumhuriyet meydanı ya da köy meydanı alanının düzenlenmesi yine köylülerin bir araya gelmesini kolaylaştıracak, köy odalarının yapılması bunun yanı sıra köylerdeki okuma öğretme çabalarını destekleyen okuma odalarının açılması da önemli faaliyetlerdir.²⁹⁵ Köylülere köy yaşantısına dair konuların yanı sıra ziraat, hayvancılık, salgın hastalıklarla ilgili konferanslar verilmiştir.²⁹⁶

Halkevleri sık sık köylü geceleri düzenlemiştir. Bu etkinliklerde şehre gelen köylüler Halkevine davet edilmiştir. Örneğin Balıkesir, Zonguldak, Uşak, Ödemiş Halkevleri bu konuda ön sırada yer almıştır.²⁹⁷ Ağaç bayramları da köycülük şubesinin köy hayatına katkıda bulunma çabasıdır.

1.4.9. Müze ve Sergi (Tarih ve Müze) Şubesi

Halkevi müze ve sergiler grubu olarak iki kola ayrılan şubenin sorumlu olduğu görevler şöyleydi: Halkevinin bulunduğu bölgedeki tarihi eserlerin korunması konusunda ilgili makamları aydınlatmak, bölgede müze varsa onları zenginleştirmek, yoksa müze kurulması konusunda çalışmak, imkanlar doğrultusunda eski yazılar, ciltler, tezhipler, divanlar, minyatürler, çiniler, halılar ve nakışlar gibi milli kültür vesikalarıyla eski milli kıyafetler, oyalı yazmalar, çevreler, eski kılıçlar, tüfekler, tabancalar vb. silahlar, sedef, altın, gümüş vb. kakmalar ve oymalar gibi milli kültüre ait vesikaların toplanması suretiyle mahalli müzelerin kurulmasına yardımcı olmaktır.²⁹⁸ Sergi kolunun görevi ise halkevi bölgesinde yada diğer bölgelerde bulunan sanatçıların (ressamların, heykeltıraşların, mimarların, tezhip ve hat ustalarının) eserlerini Halkevi binası içinde halkla buluşturmak ve bu eserlerin

²⁹⁴ Halkevleri 1932-1942.s.14

²⁹⁵ 1940 yılında 90 köyde okuma odası açılmıştır. Halkevleri 1932-1942, s.13

²⁹⁶ Bkz. Halkevleri 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi.

²⁹⁷ Halkevleri 1932-1935, s.126 ve 127.

²⁹⁸ Halkevleri Talimatnamesi, s.20.

umuma açık yerlerde bulunması için çalışmak ayrıca yerli malların tanıtılması hususunda gayret göstermektir.²⁹⁹

Halkevlerinin söz konusu faaliyetleri ülke sınırları içinde yaşayan farklı etnik unsurları bir bellek etrafında birleştirerek milli bir kimlik kazandırmak istenmiştir. Bu doğrultuda şubenin faaliyetlerine daha işlerlik kazandırmak adına dil tarih ve edebiyat şubesi altında yürütülen tarih çalışmaları müze ve sergi kolunun bünyesine alınmıştır. 1940 yılından itibaren tarih ve müze şubesi olarak çalışmaları sürdürmüştür.³⁰⁰ Tarih ve müze şubesi yerel tarihin gün yüzüne çıkarılması tarihi eserlerin tespit edilip korunmaya alınması konusunda kayda değer çalışmalar ortaya koymuştur. Halkın tarihe ilgi ve merak duyması, özgüven duygusunun geliştirilmesinde tarih önemli bir araç olarak görülmüştür. Bu bağlamda mahalli ve milli tarihle ilgili konularda konferanslar verilmiş, yazılar yazılmış ve sergiler düzenlenmiştir.

Remzi Oğuz Arık, müze ve tarih kolunun üstlendiği işlevleri şöyle sıralamaktadır:

- 1) Bölgenin tarihi, coğrafi ve arkeolojik, etnoğrafik açıdan tanınması
- 2) Bölgede sanat, tarih ve müze ruhunun canlandırılması
- 3) Bölgedeki etnoğrafya, folklor, tarih, sanat ve arkeoloji belgelerinin tanınması, korunması değerlendirilmesi
- 4) Bölgenin turizm bakımından işlenip hazırlanması
- 5) Müze, üniversite, sanat enstitüleri bulunan yerlerimizde bu kurullarla sıkı bir işbirliği kurulması.³⁰¹

Türk Tarih Kurumu'nun birer şubesi olarak görünen bu kol sayesinde “yerel tarih ve kültür birikiminin değerli ve korunması gereken bir alan olduğu bilincini yerleştirmeleri, folklor derlemeciliğine popüler bir anlamda belirli bir meşruiyet sağladı. Öte yandan ülkenin değişik yerlerinin folkloruna dair bir bilgi akışı

²⁹⁹ Halkevleri Talimatnamesi, s.21.

³⁰⁰ Bkz. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.29

³⁰¹ Remzi Oğuz Arık, Halkevlerinde Müze Tarih ve Folklor Çalışma Klavuzu, Ankara 1947,s.117.

sağlayarak ve bu bilgileri milli sınırlar içerisinde yayarak zaman içerisinde belirli bir ‘folklor repertuarı’ oluşmasına zemin hazırladı.”³⁰²

Talimatnameye göre Halkevlerinin arkeoloji müzesi oluşturması doğru bulunmazken folklor ve etnoloji malzemeleri toplamaları salık verilmektedir. Toplanacak eserlerin envanterinin titizlikle tutulması da istenmektedir.³⁰³ Bununla birlikte 17 Halkevi topladıkları etnografik eserlerden oluşan müzeler kurmuşlardır. Aydın, Ankara, Balıkesir, Bergama, Gümüşhane Halkevi bunlar içerisinde yer almaktadır.³⁰⁴

Tarih ve müze şubesi derleme ve tarihi eserlerin tespit faaliyetlerinin yanı sıra tarih gezileri düzenlemiş, yerel ve milli tarih üzerine konferanslar düzenlemiş, sergiler açılmış, Halkevi dergilerinde yazılar kaleme alınmış ve pek çok eser basılmıştır.

1.5. Halkevlerinin Kapatılması

Halk Odaları ile birlikte yurt çapında önemli bir örgüte dönüşmüştür. Türk toplumunun söz konusu dönemdeki kültür ihtiyacını önemli ölçüde karşılayan Halk Evlerinin çok partili siyasi yaşama geçilmesi ile birlikte tartışma konusu olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası esen demokrasi rüzgarı Türkiye’yi de etkisi altına almıştır. 1945 yılından itibaren yeni siyasi partiler Türk siyasi hayatında yerini almaya başlamıştır.³⁰⁵ 1946 senesinde çok partili seçimler yapılmıştır. Seçimi iktidardaki CHP kazansa da Demokrat Parti (DP) de hatırı sayılır bir sandalye elde etmiştir.³⁰⁶

Bu tarihten itibaren, Halkevlerinin devlet bütçesinden destek almasına karşın CHP’ne bağlı olarak çalışması Demokrat Partililer tarafından iktidara yönelik suçlamalardan biri olmuştur. Giderek artan sayıları ile bütçeden ayrılan paydan daha

³⁰² Öztürkmen, a.g.e., s.116

³⁰³ Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.30

³⁰⁴ Halkevleri ve Halk odaları 1940 Çalışmaları s.59.

³⁰⁵ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Kemal Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul 1999;

³⁰⁶ Bu seçimlerde CHP’si 465 sandalyeden 397’sini, DP ise 61’ini kazanmıştır. DP listesinden 3 bağımsız 2 milletvekili de bağımsız olarak seçime girerek Meclise girmeyi başarmıştır.

az yararlanan Halkevlerine 1947 yılından itibaren daha az bütçe ayrılmaya başlamıştır.³⁰⁷

Halkevlerinin ayrı bir merkezinin olmaması, bu kuruluşların CHP'ye bağlı Halkevleri Bürosunun sorumluluğunda olması, haliyle iktidarın yan kuruluşu olarak nitelendirilmesine yol açmıştır.³⁰⁸ Dolayısıyla iktidar partisi, Türkiye'deki yeni düzene Halkevlerini uyarlama onları CHP'sinden bağımsız bir kurum olarak düzenleme ihtiyacı hissetmiştir. Evlerin statüsü meselesi CHP'nin 1947 yılında yapılan 7. Büyük Kurultayı'nda ele alınmıştır.³⁰⁹ Kurultay, Halkevlerinin durumunu incelemek ve alacakları statüyü belirlemeleri için bir komisyon oluşturulmasına karar vermiştir.³¹⁰

Halkevleri Bürosu'nun raporunu³¹¹ ve Evlerin durumunu inceleyen komisyon bu kuruluşların "tesise dönüştürülmesi" ve bu doğrultuda Halkevleri Talimatnamesi'nin yeniden düzenlenmesi önerisini ortaya koymuştur. Kurultayca da komisyonun önerisi kabul edilmekle birlikte CHP yönetimi kararın gerçekleştirilmesi konusunda çok da istekli olmamıştır.³¹²

Şerafettin Zeyrek, CHP'nin iktidarı kaybetmeyeceğini düşünmüş olmasının bu yaklaşımda payı olduğunu ileri sürmektedir.³¹³ CHP'sinin bu tutumunda hiç kuşkusuz Halkevleri gibi yurt çapına yayılmış, Halkodaları ile köylere kadar ulaşmış bir örgütlenmeyi kaybetmek istememesi de önemli rol oynamıştır.³¹⁴ Söz konusu

³⁰⁷ 1945 yılında Halkevlerine ayrılan 2.047.000, 1946'da iken 1947'den itibaren 1.950.000 liraya düşmüş 1950 de ise bu rakam 1.250.000 lira olmuştur. **Tutanak Dergisi**, D:13, Cilt:9, Toplantı:1, s.585.

³⁰⁸ Toksoy, **a.g.e.**, s.109; Şimşek, **a.g.e.**, 204-205.

³⁰⁹ 1947 Kurultayı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **C.H.P. Yedinci Büyük Kurultayı**, Ankara 1948; Hakan Uzun, "İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1947 Olağan Kurultayı", **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XVII/25(2012-Güz), ss.101-139.

³¹⁰ Komisyon üyeleri Fahrettin Gökay, Ekrem Özden, N.Aksu, Ragıp Tüzün, Abbas Ülkü, Ahmet Selgil, Reşat Ergene, Ahmet Bilgin, Emin Ataç, R. Öksüz, H. Ulusoy, M. Korkut, S. Karaosman, T. Karaoguz, N. Çubukçu ve E. Koçak'tan oluşmuştur. Çeçen, **a.g.e.**, s.182-183.

³¹¹ Halkevleri Bürosu'nun hazırladığı raporda da ülkede yeni bir döneme girildiği bunun sonucu olarak ortaya yeni siyasi gelişmelerin yaşanacağı ve Halkevlerinin hukuksal yapısına ve ana statüsüne de yeni bir yapı kazandırmak gerektiği açıkça belirtilmiştir. Çeçen **a.g.e.**, s.182. Komisyonun raporu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Ülkü**,

³¹² Karpat, **Türk Demokrasi Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul 1996, s.104.

³¹³ Şerafettin Zeyrek, **Halkevleri ve Halkodaları**, Am Yayınları, İstanbul 2006, s.113.

³¹⁴ Parti yönetiminin 1946 seçimlerinde bazı Halkevlerine CHP için çalışmaları yönünde yazı gönderilmesi söz konusu kuruluşların Partinin bir uzantısı olarak görüldüğüne işaret etmektedir. Ömer Obuz, "Halkevlerinin Kapatılmasının Türk Basınına Yansımaları", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8, Sayı:41, Aralık 2015, s.504.

dönemde CHP'nin parti örgütlenmesini ulaştıramadığı yerlerde dahi Halkevleri ve Halkodaları faaliyet yürütüyor aynı zamanda parti adına çalışıyordu.³¹⁵

1950 yılında iktidar CHP ile DP arasında el değiştirene kadar Halkevlerinin yapısında ve işleyişinde herhangi bir değişiklik yapılamamıştır. DP'nin iktidara gelmesi ile birlikte Halkevleri için yeni bir dönem başlamıştır. Daha muhalefet sıralarında iken Halkevlerinin CHP'ne bağlı varlığından rahatsız olan DP, iktidara geldiğinde bu kuruluşlara yönelik olumsuz tavrını sürdürmüştür. Diğer taraftan CHP'sinin 1950 Kurultayı'nda da "Halkevlerinin CHP'nin kendi mali imkanları içinde hizmetlerine devam ettirilmesi" kararı alınmıştır.³¹⁶

İkinci Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz ekonomik koşullar ve çok partili yaşama geçişle birlikte cazibesini kaybetmeye başlayan bu kuruluşların faaliyetlerine katılım da azalmıştı. İktidarın el değiştirmesi ise bu kuruluşların faaliyetlerine ilginin daha da azalması sonucunu beraberinde getirmiştir. Evlerin Halk Partisi ile organik bağının devam etmesi bu kuruluşların faaliyetlerinde önemli rol üstlenen memur öğretmen gibi geniş bir kitlenin politik düşünce ve zorunluluklarla Halkevleri çalışmalarından uzak kalmaya başlamasını da beraberinde getirmiştir.³¹⁷

Çok partili yaşama geçişin ardında Halkevlerine bütçeden ayrılan pay da azalmıştır. Daha önce pek çok özel muafiyete tabi olan Evlerin iktidarın el değiştirmesi ile bu imtiyazları da kalkmaya başlamıştır. Örneğin bütün muharebe ve müvasele maddelerinde binde 5 ücret ödeyen Halkevlerinin bu ayrıcalıklarına 8 Haziran 1950 tarihli yeni posta kanunu ile son verilmiştir.³¹⁸ Muhtemeldir ki Halkevleri kendisine "kan ve can veren" CHP'nin iktidardaki ve toplum üzerindeki etkisinin değişmesi ile gücünü büyük ölçüde yitirmiştir.

Türk Ocaklarının 1949 yılında yeniden kurulması da Evler üzerindeki tartışmaları artırmıştır. Başta DP milletvekili ve eski Türk Ocakları başkanı H. Suphi

³¹⁵ Örneğin Diyarbakır'da Halk Partisi teşkilatının 1945 yılında kurulmasına karşın Diyarbakır Halkevi 1932 yılında açılmış ve Parti için çalışan bir kuruluş olarak varlığını sürdürmüştür. Bkz. Beysanoğlu, *a.g.m.*

³¹⁶ "Halkevleri Hakkında CHP Genel İdare Kurulunun Açıklaması 26.XI.1951", **Mülkiye**, cilt:XXV, sayı:227, s.293.

³¹⁷ DP hükümeti, memur ve öğretmenlerin Halkevlerinde görev almalarını yasaklamıştır. **BCA**, 490.1.0.0/1061.1075.1; "Öğretmenler Halkevinde Çalışamayacak", **Ulus**, 26 Kasım 1950, s.3; Kunter, **a.g.e.**, s.121.

³¹⁸Kunter, **a.g.e.**, s.20.

Tanrıöver olmak üzere bazı iktidar milletvekilleri bir zamanlar Ocaklara ait olan ve Halkevlerine devredilen malların geri verilmesi gerektiği iddiasını dile getirmeye başlamıştır. Tanrıöver Mecliste yaptığı konuşmasında Türk Ocaklarının baskı sonucu kapatıldığını ve mallarına haksız bir şekilde el konulduğunu ileri sürmüştür.³¹⁹

Diğer taraftan CHP, iktidarı kaybetse de halen DP'yi tedirgin etmektedir. Bunun yanı sıra yeni iktidar partisi Halkevlerini CHP'nin gücünü muhafaza etme konusunda önemli bir avantaj olarak görmektedir. 478 şubesi ile ve taşınmaz malları ile Evler önemli bir gücü ifade etmektedir. Muhalefet partisinin gücünü kırmak isteyen DP için Halkevleri önemli bir hedeftir. DP bu örgütlenme aracılığı ile CHP'ni güçsüz kılmak istemiştir. Zira Evlerin kapatılması ile muhalefet partisi hem maddi hem de manevi olarak hatırı sayılır bir kayba uğratılacaktır. Daha önce de belirtildiği üzere Halkevleri ile Halk Partisi'nin yönetim düzeyindeki organik bağı, mal varlığı konusundaki iç içe geçmiş yapısı iktidarın eline önemli bir koz vermiştir.³²⁰

Ayrıca Halkevleri üzerinden CHP'ne yönelik bir saldırı, DP'ye kendi içinde var olan bir takım çekişmelerin bu konuya kanalize edilmesine ve parti içi tartışmaların önüne geçilmesine de yardımcı olacağı düşünülmüştür.³²¹

DP'li milletvekilleri tarafından iktidara gelmelerinden kısa bir süre sonra Halkevleri ile ilgili kanun teklifleri verildiği görülmektedir. İlk olarak Eskişehir milletvekili İsmail Hakkı Çevik, "Cumhuriyet Halk Partisi ve Halkevlerine Teberru Edilen ve Ucuz Bedelle Satılan Gayrimenkullerin Eski Malikleri adına Tashihine Dair" kanun önerisi vermiştir. Bunu Tokat milletvekili Haluk Ökeren'in "Eski Türk Ocaklarının feshi üzerine Cumhuriyet Halk Partisi'ne devredilen malların yeniden Türk Ocaklarına iadesi" ve Antalya milletvekili Akif Sarıoğlu ve dört arkadaşının Halkevleri hakkındaki ve Erzurum milletvekili Nurullah Nutku'nun "Cumhuriyet Halk Partisi'ne devlet bütçesiyle hususi bütçeden verilen paraların iadesi" kanun teklifleri izlemiştir.³²²

Halkevleri meselesi Anayasa Komisyonunda da görüşülmüş, kanunlara uygun bir çözümün bulunabilmesi konusunda anlaşarak DP ile CHP arasında ikili

³¹⁹ Toksoy, **a.g.e.**, s.122.

³²⁰ Özacın, **a.g.m.**, s.93.

³²¹ Zeyrek, **a.g.e.**,

³²² **Halkevleri Hakkında...**, s.294.

görüşmelerle sorunun halline karar verilmiştir.³²³ Ardından Başbakan Adnan Menderes ile CHP adına Faik Ahmet Barutçu arasında 14-15 Aralık 1950 tarihlerinde görüşme yapılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda Halkevlerinin çok partili yaşamın icaplarına uygun bir tesise dönüştürülmesine karar verilmiştir. CHP de bir komisyon kurarak Evlerin tesise dönüştürülmesi için bir proje hazırlamış ve Başbakan'a sunmuştur. 1951 haziranına kadar görüşmeler ağır aksak devam etmiştir. DP'nin, Halkevlerinin varlığını sürdürmesi konusunda çok da istekli olmadığı anlaşılmaktadır. Zira muhalefet ile görüşmeler devam ederken anayasa komisyonu toplanarak söz konusu kuruluşlar hakkında verilen dört kanun önerisini görüşmeye başlamıştır. CHP'nin doğal olarak karşı çıktığı bu girişimin ardından Refik İnce ve 7 arkadaşı yeni bir kanun teklifinde bulunmuşlardır. *“Resmi daire ve müesseselerin ve siyasi partilere bedelsiz mal devir edemeyeceklerine ve bu daire ve müesseselerle münfesi derneklere ait olup siyasi partilere terk edilmiş olan gayrimenkul mallarla bu partiler tarafından genel menfaatler için yapılmış olan binaların sahiplerine ve hazineye iadesine”* dair kanun teklifi ile Halkevleri, Halkodaları ve CHP'ne ait mallara el konulmak istenmiştir.

İki parti arasındaki Halkevleri üzerinden yapılan tartışma basına da yansımıştır. DP taraftarı basın iktidarın söz konusu kuruluşlara yaklaşımını destekleyen minvalde yazılar kaleme almıştır. Örneğin Zafer gazetesi iktidarın tutumunu desteklerken “milletin malının millete verildiği” ve CHP tarafından “gasp edilen mallar” vurgusu yapmıştır.³²⁴

Buna karşılık CHP taraftarı basın yapılmak istenenin “müsadere” olduğunu iddia ederek iktidarın Halkevlerine yönelik bu girişimine karşı çıkmıştır. Ulus gazetesindeki bir yazısında Hüseyin Cahit Yalçın söz konusu durumu “suikast” olarak nitelendirmiştir.³²⁵ Asım Us ise Vakit gazetesinde Atatürk tarafından kurulmuş olan Halkevlerinin kapatılmasının antidemokratik bir yaklaşım olduğunu savunmuştur.³²⁶

Kanun teklifi 6-7-8 Ağustos 1951 tarihlerinde görüşülmüştür. Görüşmelerin ilk gününde Meclis iki taraf arasında hararetli tartışmalara sahne olmuştur. CHP, DP'yi

³²³ a.g.e., s.296.

³²⁴ Bkz. **Zafer Gazetesi** 25 Temmuz 1950 ve 7 Ağustos 1951.

³²⁵ “*Müsadere Kanunu Çıktı*”, **Ulus**, 9 Ağustos 1951.

³²⁶ **Vakit**, 10 Ağustos 1951

öncelikli olarak iktidarı Halkevleri hususundaki müzakereleri devam ettirmemekle suçlamıştır. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü 6 Ağustos'taki kanun hakkındaki görüşmelerde yaptığı konuşmasında “Bir anlaşma ile büyük meselenin hallindeki geniş faydalar yerine fevkalade bir kanun ile müsadere yoluna gidilmesinin mahzurlarını memleketimiz uzun yıllar çekmek zorunda kalacaktır.” derken durumu Halkevlerinin ilgası kapatılması olarak değerlendirmiştir. İnönü’ye göre Halkevlerinin kapatılması memleketi yirmi seneden beri ona hizmet eden büyük bir içtimai kültür müessesesinden mahrum kılmaktadır.³²⁷ Muhalefet Halkevlerinin tesise dönüştürülmesi konusunda ısrarını meclis görüşmesinde de sürdürmüştür.³²⁸ Ayrıca söz konusu kanunun uygun olmadığı ileri sürülmüştür.³²⁹

DP’li milletvekilleri ise CHP’sini haksız iktisap yapmakla suçlarken söz konusu kanun ile “*milletin malının yine millete verildiği*”ni ısrarla vurgulamıştır. Halkevlerinin CHP’nin yan kuruluşu olduğu da iktidar partisince dile getirilmiştir. Başbakan Adnan Menderes³³⁰ de söz alarak yasayı şu sözlerle savunmuştur:

*“Halkevleri ve Halkodaları kurmak, gençlik teşkilatını ele almak faşist vari telakki ve düşüncelerin mahsulü olsa gerektir. Bu münasebetle eğer bilmiyorlarsa haber vereyim ki Halkevleri çoktan beri fiilen mesdüt bulunmaktadır. Bunlar içtimai ve siyasi bünyemiz içinde tamamiyle abes, beyhude, geri ve bir yabancı uzuv halindedirler. Bunları demokratik fikirlerin neşir ve tamimi için bir mektep haline getirmek hayali gene arkaik, dar bir telakkinin mahsulü olmaktan başka bir mana ifade etmez.”*³³¹

7 Ağustos’taki görüşmelere CHP’li milletvekilleri kanun önerisini protesto etmek amacıyla katılmamışlardır. Muhalefet partisi 8 Ağustos’ta kanun teklifinin

³²⁷ **TBMM Tutanak Dergisi**, D:9, Cilt:9, Toplantı:1, 6 Ağustos 1951, s.583.

³²⁸ **a.g.e.**, s.602.

³²⁹ **a.g.e.**, 600-603.

³³⁰ Adnan Menderes 1931-1945 yıllarında CHP’nde Aydın milletvekilliği yapmıştır. Menderes Aydın Halkevi’nin açılışını yaparken “Cemiyet hayatımızda Halkevlerinin açılması bir merhaledir. Bir tarih başlangıcıdır. Bu teşekküle çok büyük ihtiyaç vardır... İnkılabımız Halkevleriyle medeniyet ve yükselme yolundaki zaferlerini tamamlayacaktır. Bu bizce yepyeni bir mevzu ve harekettir. Ve belki güçtür. Münevverlerimizin ve arkadaşlarımızın vazifesi bu hareketin ehemmiyetini alakalı arkadaşlara anlatmaktır... Milletın maddi ve manevi yükselmesine hizmet etme emel ve arzusunu taşıyan her Türk Halkevlerini bu emelin tahakkukuna müsait bir zemin ve vasıta olarak bulacaktır.” Müslime Güneş, “*Adnan Menderes ve Halkevleri*”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XII/25(2012-Güz), 145-146.

³³¹ **Tutanak Dergisi**, D:9, Cilt:9, Toplantı:1, 7 Ağustos 1951, s.662. Menderes daha önce bir grup toplantısında Halkevlerine yönelik şu cümleleri sarfetmiştir: “Halkevleri denilen müessese bugün toplumsal, siyasal bir işlevi kalmamış kapılarına zincir vurulmuştur. Buyurdular ki halkı demokrasi terbiyesi ile yoğuracak kurumlar haline getirmek lazımdır. Kendilerini ikaz ederim, hiç farkında olmadan totaliter bir zihniyetin ifadesinde bulunuyorlar.”, **DP Meclis Grubu Müzakere Zabıtları**, Cilt.X, 12 Aralık 1950, s.122-123.

oylandığı görüşmeleri de protesto etmiştir. Sadece DP milletvekillerinin katıldığı oylamaya 487 milletvekilinden 342'si katılmıştır. 339 mebus yasanın kabulünden yana oy kullanırken 3 kişi red oyu kullanmıştır.³³²

Kanunun kabul edilmesi ile birlikte CHP ile Halkevlerine ve Halkodalarına ait mallara el konulmaya başlanmıştır. Halkevleri mallarına el konulması bu kuruluşların kapatılması olarak ele alınmaktadır. Ancak DP'li milletvekilleri söz konusu kanunun Evlerin ilgası anlamına gelmediğinin altını çizmişlerdir. Benzer yargıyı Orhan Özacun da vurgulamakta Halkevlerinin resmi olarak kapatılmadığını sadece mallarının tasfiye edildiğini ileri sürmektedir.³³³

Halkevleri resmen olmasa da fiilen kapatılmıştır. Zira kanunun kabulünün hemen ertesinde bu kuruluşların kapılarına kilit vurulmuştur. Bir aylık boşaltma müsaadesi beklenmeden el koyma işlemleri başlamıştır. Henüz kanun mecliste tartışılırken bazı DP'li milletvekillerinin sordukları sorulardan biri Halkevlerine ait malların akıbetinin ne olacağı meselesidir. Gerek kanun teklifi aşamasında gerekse kanunun uygulama aşamasına gelindiğinde hükümetin herhangi bir planı yoktur. “İktidar Halkevlerinin gelecekte ne olacağına yönelik herhangi bir planlamada bulunmamış kurumlar kaderine terk edilmiştir. Bu durum da Halkevlerinin kısa zaman içinde tasfiyesi anlamına geliyordu.”³³⁴ Ülke genelindeki pek çok Halkevi binası valiliklerin emrine verilerek hastane, okul ya da toplantı mekanları haline dönüştürülmüştür.³³⁵

Halkevleri ile birlikte CHP de mal varlığını kaybetmiştir. Bu durum Parti açısından oldukça sarsıcı olmuştur. “Bu nedenle değil Halkevleri gibi kültür kuruluşlarına yer bulmak, kendi örgüt merkezlerini bile yeniden kurmak için büyük sıkıntılara girmiştir.”³³⁶ Eylülde yapılacak olan ara seçimlerin hemen öncesinde kanunun uygulamaya konulmuş olmasının da Halkevlerinin kaderine terk edilmesinde rol oynadığı söylenebilir.

³³² **Tutanak Dergisi**, D:9, Cilt:9, Toplantı:1, 8 Ağustos 1951, s.741. Red oyu verenler Remzi Oğuz Arık, Yusuf Ziya Eker ve Cezmi Türk'tür. **a.g.e.**, 742.

³³³ Özacun, *a.g.m.*, s.94.

³³⁴ Fevzi Çakmak, “Halkevlerinin Kapatılması ve C.H.P. Mallarına El Konulması”, **International Journal of History**, Volume 7, Issue 3, Sep. 2015, s.5.

³³⁵ *a.g.m.*, s.10.

³³⁶ Özacun, *a.g.m.*, s. 94.

Böylece Halkevlerinin 19 yıllık çalışma dönemi sona ermiştir. Taşınmaz mallar ile taşınmaz içerisinde yer alan taşınır malların ne olacağı konusunda da belirsizlik söz konusudur. Evler kapatılırken 19 yıllık birikimleri, çeşitli belge, film, fotoğraf, tablo, afiş, plaklar, söz konusu kuruluşların arşivleri, kütüphaneleri de onlarla beraber yok olmuştur.³³⁷

Halkevlerinin kapatılması konusunda önemli eleştirilerden biri, pek çok araştırmacının da üzerinde durduğu nokta, Evler kapatılırken onların yerini alabilecek bir oluşuma gidilememiş olmasıdır. İsmet İnönü Halkevlerinin kapatılmasını, “iktidarın yirmi yıllık bir feyiz ocağını günlük politikalarına kurban etmesi zihinleri durduracak bir faciadır” sözleri ile eleştirmektedir.³³⁸

Cevad Odyakmaz da anılarında söz konusu durumu “Bütün memlekete yayılmış Halkevleri kütüphanelerinin memlekete nasıl aydınlık bir pencere açtığını söylemek lazımdır. Halkevlerinin kapatılması ve bu kitapların dağılması irfan hayatımız için acı olmuştur.” ifadesiyle dile getirmektedir.³³⁹

Kemal Karpat’a göre ise Halkevlerinin kapatılması ile halkın sosyal gelişmesini hedef tutan çok faydalı bir devrime son verilmiştir.³⁴⁰

³³⁷ Şerafettin Turan, **İsmet İnönü, Yaşamı, Dönemi, ve Kişiliği**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s.237.

³³⁸ **Cumhuriyet**, 22 Eylül 1951, s.1.

³³⁹ Cevad Odyakmaz, **Anılarla Düünden Bugüne**, 12 Levha Yayıncılık, İstanbul 2011, s.246.

³⁴⁰ Karpat, **a.g.e.**, s.304.

II. BÖLÜM

ATATÜRK DÖNEMİNDE ANKARA HALKEVİ

Ankara'ya Genel Bir Bakış

23 Nisan 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nin açılmasından itibaren Milli Mücadele'nin merkezi olan Ankara, 13 Ekim 1923 tarihinde yeni Türk devletinin başkenti olmuştur. Böylece hem Osmanlı Devleti ile hem de eski rejimle özdeşleşen İstanbul'un yerine Kurtuluş Savaşı'nın merkezi olmanın prestijini taşıyan Ankara seçilmiştir. Böylece İlhan Tekeli'nin ifadesi ile rejim seçimi ile onun karar merkezinin seçiminde bir özdeşlik kurulmuştur.³⁴¹

Anadolu'nun ortasında yer alması diğer bir ifade ile “Türkiye'nin kalbinde”³⁴² yer alması dolayısıyla devlet elinin her yere ulaşmasının kolaylaşması, ülkenin kalkındırılması ve imkanlarının eşit dağıtılması noktasında Ankara'nın ön plana çıkmasını sağlamıştır. 18 Ekim 1923 tarihli Hakimiyet-i Milliye gazetesinde “Hükümet Merkezi” başlıklı yazıda şehrin başkent ilan edilmesine yönelik eleştirilere karşı şöyle denilmektedir: “*Evet Ankara tozludur! Lakin İstanbul haricinde tozlu ve harap olmayan memleketin hangi kısmı vardır?...Tozlar içinde memleketi kurtarmaya azmetmiş olanlar, bu kerede memleketi bu tozlardan kurtarmaya azmetmişlerdir. İşte merkezi hükümetin Ankara'ya naklinin hikmet ve sırrı.*”³⁴³

Lozan Barış Antlaşması (24 Temmuz 1923) ile elde edilen haklara sıkı sıkıya sarılan yeni Türk devletinin yöneticileri onu kaybetmemek adına çok titiz davranmışlardır. İstanbul yerine Ankara'nın temsili bu anlamda iç ve dış siyasette önemli bir mesaj niteliği de taşımıştır. Diğer taraftan büyük çoğunluğu Müslüman nüfustan oluşan ve Anadolu kültürünü üzerinde taşıyan Ankara'nın devlet merkezi yapılması ulus devlet ideolojisini ve ülke sathında hakim kılmayı hedeflediği kültürü ve yaşamı da temsil edeceği düşünülmüş en azından kentin bu doğrultuda inşa

³⁴¹ İlhan Tekeli, “Ankara'nın Başkentlik Kararının Ülkesel Mekan Organizasyonu ve Toplumsal Yapıya Etkileri Bakımından Genel Bir Değerlendirilmesi”, **Tarih İçinde Ankara, Eylül 1981 Seminer Bildirileri**, Der. Ayşıl Tükel Yavuz, TBMM Basımevi, Ankara 2000, s.320.

³⁴² Mehmet Kemal, **Türkiye'nin Kalbi Ankara**, ; August R. Von Kral, **Kemal Atatürk'ün Ülkesi, Modern Türkiye'nin Gelişimi**, Alfa Aynları, İstanbul 2010, s.174.

³⁴³ “Hükümet Merkezi”, **Hakimiyeti Milliye**, 18 Ekim 1923.

edilebileceği tasavvur edilmiştir. Ankara'nın değişime ve biçimlendirilmeye açık bir şehir olduğunun düşünülmesi de onun tercih edilmesinde etkili olmuştur.³⁴⁴ Falih Rıfkı Atay şu tespitte bulunmaktadır: *“Ankara bir şehrin ismi değil, memleketin zinde kuvvetlerinin topunun birden yarattığı yeni bir düşünüşün, yeni bir duyuşun, muazzam bir terkinin ismidir.”*³⁴⁵

Ekim 1923'te yeni bir devletle birlikte yeni bir başkent var edilme süreci bir arada başlamıştır. 1920'li, 1930'lu yıllar boyunca kentin imarındaki başarı rejimin başarısı ile özdeşleştirilmiştir.³⁴⁶ Dolayısıyla Ankara'nın imarı cumhuriyetin yönetici kadrosu açısından büyük önem taşımıştır. *“Ulus-devlet iktidarını mekan üzerinde görünürlük ve etkili kılmak zorundadır. Özellikle de ulus-devleti sembolize eden başkent, her açıdan bu iktidarın göstergesi olmalıdır.”*³⁴⁷ Bu amaçla ilk olarak Ankara belediyesi, Ankara Şehremaneti'ne³⁴⁸ dönüştürülmesidir. İstanbul'un tecrübeli Şehremini Haydar Bey de Ankara Şehremaneti'nin başına getirilmiştir. Her açıdan örnek bir başkent yapmaya kararlı olan cumhuriyet yönetiminin öncelikle Ankara için bir şehir planı hazırlanması işine girişmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak Lörcher planı hazırlanmıştır.³⁴⁹ Ancak başkent Ankara için asıl temel alınan Jansen Planı olmuştur.³⁵⁰

Türk şehirciliğinin Ankara ile başladığı ve başkent imar girişiminin Anadolu'nun diğer kentleri için bir okul olduğu öne sürülür.³⁵¹ “Ulus-devleti temsil

³⁴⁴ L. Funda Şenol Cantek, *“Yaban”lar ve “Yerliler, Başkent Olma Sürecinde Ankara*, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s.39.

³⁴⁵ Falih Rıfkı Atay, *Eski Saat*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998, s.567.

³⁴⁶ Gönül Tankut, *“Ankara'nın Başkent Olma Süreci”*, s.96.

³⁴⁷ Cantek, s.69.

³⁴⁸ Şehremaneti 1855 yılında İstanbul'un diğer Avrupa başkentlerinde olduğu gibi modern belediyeçilik anlayışı ile oluşturulmuş ve başkente özgü bir uygulama idi. Bkz. Erdoğan Öner, *İstanbul Şehremaneti(Belediyesi)'nin Kuruluşu ve 1917 Bütçesi*, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara 2008.

³⁴⁹ Lörcher Planı için bkz. Ali Cengizkan, *Ankara'nın İlk Planı 1924-1925 Lörcher Planı*, Arkadaş Yayıncılık, İstanbul 2018.

³⁵⁰ Başta Ankara belediye başkanı Nevzat Tandoğan olmak üzere planın uygulanmasında aksaklıklar olmuştur. Jansen de Atatürk'ü söz konusu planın uygulanmasının zorlukları için uyarmıştır. Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*,

³⁵¹ Gönül Tankut, *“Jansen Planı Uygulamacı Sorunları ve Cumhuriyet Demokrasisinin Kent Planına Yaklaşımı”*, *Tarih İçinde Ankara Eylül 1981 Bildirileri*, Ortadoğu Üniversitesi Yayınları, Ankara 1984, s.303; Sarıoğlu, a.g.e., s.32.

eden yeni başkentte ilk kez uygulanan şehircilik anlayışı, bu örnek üzerinden tüm ülkeye yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır.³⁵²

1923'ü takip eden yıllarda Ankara geniş bir şantiye alanı gibidir.³⁵³ “Kerpiç³⁵⁴ evli Ankara'nın yanı başında modern bir başkent yükselmeye başlamıştır. 1920'li yıllarda imar çalışmaları ilk olarak Meclis binasının da yer aldığı Ulus (o günkü Hakimiyet-i Milliye Meydanı³⁵⁵)'tan başlanmış, gerek kamu gerekse özel binalar inşa edilmiştir. Daha sonra Ulus'tan Kızılay'a doğru Atatürk Bulvarı'nın doğrultusu çizilmiş ve bulvar üzerinde yeni yeni binalar kendini göstermeye başlamıştır.”³⁵⁶ Böylece şehrin Ulus'tan Çankaya'ya doğru bir gelişim çizgisi yaşanmıştır. “Kızılay bölgesini de bünyesinde barındıran Yenişehir, otuzlarda hem İstanbul'dan ve diğer şehirlerden Ankara'ya göç etmiş bürokrat ve siyasetçilerin hem de eski şehrin rejimle uyumlu kimi zengin sakinlerinin yeni ikametgahı olmuştur.”³⁵⁷

1923'ten itibaren Ankara'nın çehresi hızla değişti. Falih Rıfkı Atay'a göre Ankara, Atatürk'ün büyük işleri ve eserleri arasındadır.³⁵⁸ Ancak bu çok zorlu bir süreçtir. İstanbul yerine Ankara'nın başkent tercih edilmesine yönelik eleştiriler bir tarafa şehirde önemli bir konut sıkıntısı, alt yapı yetersizliği vardır ve sosyal yaşam yok denecek düzeydedir.³⁵⁹ 1920 yılı başlarında küçük bir Anadolu kenti olan Ankara, Meclis'in açılması ile birlikte bir anda kalabalıklaşmaya başlamıştır. Asker

³⁵² Cantek, 47.

³⁵³ Paul Gentizon, **Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu**, çev. Fethi Ülkü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983, s.244.

³⁵⁴ Norbert Von Bichoff Ankara'da kerpiç'in yerini tuğla, taş beton gibi yapı malzemelerinin almasını kurulmakta olan devletin kalıcı olmasının işareti olarak yorumlamakta ve Ankara'nın Türklerin kurduğu ilk şehir olduğunu kaydetmektedir. **1930'larda Ankara, Avusturya Büyükelçisi'nin Gözüyle**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2015, s.164.

³⁵⁵ Daha önceleri *Taşhan Meydanı* olarak bilinen Meydan Büyük Millet Meclisi'nin açılmasının ve meclis binasının burada yer alması ile *Hakimiyet-i Milliye* Meydanı olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Sonraki yıllarda *Millet Meydanı* ve meydana yapılan Zafer(Atatürk) Anıtı nedeniyle *Zafer Meydanı* denilmiş, Dil Reformu ile başlayan süreçte meydanın ismi Türkçeleştirilerek *Ulus Meydanı* olmuştur. Meydanın çevresine de Ulus semti denilmiştir. Bkz. Elif Selena Ayhan Koçyiğit, “A Tale of Ulus Square: Emergence, Transformation and Change”, **Ankara Araştırmaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:7, 2019, s.27-73.

³⁵⁶ **50 Yıllık Yaşantımız 1923-1933**, Milliyet Yayınları, İstanbul 1975, s.19. Yakup Kadri Karaosmanoğlu “Yeni Ankara baş döndürü bir hızla inkişaf ediyordu. Taşhan'ın önünden Samanpazarı'na, Samanpazarı'ndan Cebeci'ye, Cebeciden Yenişehir'e Yenişehir'den Kavaklıdere'ye doğru uzanan sahalarda apartmanlar, evler resmi binalar, sanki yerden fıskırırcasına yükseliyordu.” Sözleri ile Ankara'daki değişimi anlatmaktadır. **Ankara**, İletişim Yayınları, İstanbul 2020,127.

³⁵⁷ Cantek, s.47

³⁵⁸ Falih Rıfkı Atay, **Çankaya**, s.417.

³⁵⁹ **Küçük Asya**, s.382.

ve sivil bu yeni nüfusu barındıracak yeterli konut yoktur.³⁶⁰ Kentin devlet merkezi ilan edilmesinin ardından şehir nüfusu hızla artmaya devam etmiştir. Hızla artan nüfusa karşılık kentteki bina miktarının düşüklüğü beraberinde barınma ve konut sorununu getirmiştir. Konut sıkıntısı şehir nüfusun artmaya devam ettiği cumhuriyetin ilk yıllarında da önemli bir mesele olmuştur. Evler oda oda kiralanmıştır.³⁶¹ Devlet daireleri için de benzer durum söz konusu olmuştur.

Barınma sorununun yanı sıra su ve elektrik sıkıntısı da vardır.³⁶² Başta konut sorunu olmak üzere şehirde var olan sıkıntıları gidermek cumhuriyet yönetimi için oldukça önemlidir. Söz konusu sorunlar, başkente gerek Milli Mücadele yıllarında gerekse sonradan gelenleri ve gelecek olanları burada tutmak açısından çözümü acil meseleler olarak görülmüştür. İlk yıllar için Ankara'nın imarı kadar benimsenmesi de güç olmuştur.³⁶³ Ankara'nın imkansızlıkları bunu güçleştirmişse de başta Atatürk olmak üzere yöneticilerin kararlı tutumu ile modern bir kent görünümü almaya başlamıştır.

2.1. Ankara'da Sosyal Hayat

Ankara modern bir başkent olarak imar edilirken onun modern bir kültüre sahip olması da istenmiştir. Şehrin cumhuriyet açısından bu kültürün yaratılacağı ve diğer kentlere yayılacağı bir merkez özelliği taşıması istenmiştir. Aynı zamanda bir ilim ve kültür merkezi olarak tasarlanan kent yeni rejimin gösteri alanı olarak ele alınmıştır.³⁶⁴ Oysa 1920'lerin başında Ankara'da sosyal hayat yok denecek

³⁶⁰ Gentizon, **a.g.e.**, 247.

³⁶¹ Atay, **Çankaya**, s.420. Dönemin iki canlı tanığı Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Memduh Şevket Esendal da romanlarında söz konusu durumu anlatırlar. Bkz. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **a.g.e.**; Memduh Şevket Esendal, **Ayaşlı ve Kiracıları**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2020. Altan Öymen anılarında 1930'larda dahi sorunun devam ettiğinden bahseder.

³⁶² **50 Yıllık Yaşantımız**, s.39. Falih Rıfkı Atay'ın deyimiyle "*ilk zamanlar bir avuç su bulmak devlet reisinin ve hükümetin belli başlı gündelik derdleri arasında idi.*" Atay, **Çankaya**, s.420.

³⁶³ **50 Yıllık Yaşantımız**, s.25. Falih Rıfkı Atay bunu şu sözlerle ifade ediyor: "Ankara'ya bir hayli zaman herkes eğreti gözü ile bakmıştı. Ne Türkler ailelerini getirdiler, ne de Ruslardan gayri ecnebler esash yerleşme niyeti gösterdiler. Onlar için başkent, hala İstanbul idi. **Çankaya**, 412.

³⁶⁴ Mehmet Sarioğlu, **Ankara Bir Modernleşme Öyküsü**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s.30.

düzeydedir. Kentte sosyal yaşamın durağanlığı da şehre yeni gelenler, bilhassa İstanbul gibi büyük şehirlerden gelenler, için önemli bir sorun olarak görülmüştür.³⁶⁵

Milli Mücadele yıllarında ve Cumhuriyetin ilk senelerinde şehirde “eski Ankaralılar” ya da “yerliler” ile “yeni Ankaralılar” başka bir ifade ile “yabancılar” olmak üzere iki kesim vardır.³⁶⁶ Yerliler geleneksel bir yaşam sürdürmektedir.³⁶⁷ Onlar için günlük yaşam kale içinde ve hemen onun yanındaki mahalleler, avlularda ve ev içlerinde geçiyordu. Diğer bir ifade ile oldukça içine kapanık bir yaşam sürdürülmektedir. Söz konusu hayat tarzı Ankara’ya İstanbul gibi büyük şehirlerden gelen yeni Ankaralılar açısından oldukça durağan ve sıkıcı olarak görülmüştür.³⁶⁸

Ulus 1920’li yıllarda her iki Ankara’yı da birleştiren bir mekan olmuştur. Ulus hem kentin kamusal mekanı olmuş hem de meydanlar, parklar resmi yapıların bahçeleri ile modern yaşamın çeşitli aktiviteleri için kullanılmıştır. İlk meclis binasının karşısında yer alan Millet Bahçesi bunların başında gelmektedir. Bilhassa 1920’li yıllarda gerek Ankaralıların gerekse milletvekili ve bürokratların önemli bir uğrak yeri olan mekanda film gösterileri, müzik dinletileri yapılmıştır.³⁶⁹ Yine TBMM binasının halka açık bahçesi de sıkça gidilen yerlerdendir.

Daha sonraki yıllarda Atatürk Bulvarı üzerinde yapılan Havuzlu Park da Ankaralıların belli başlı uğrak yerlerinden biridir. Cumhurbaşkanlığı orkestrası burada konserler vermiştir.³⁷⁰ Sonraki yıllarda Kızılay binasının yanında da bir park oluşturulmuş ve burası da Ankaralıların vakit geçirmek için kullanılmıştır.

1920’lerin başlarında kentte otel lokanta, pastane, kahvehane gibi mekanlar yok denecek kadar azdır. Olanlar ise oldukça iptidaidir. Ankara’nın başkent olmasının ardından bahsi geçen mekanların sayısında yavaş yavaş artış görülürken

³⁶⁵ Bu konuda en meşhur örnek, Yahya Kemal’in Ankara’nın en çok İstanbul’a dönüşünü seviyorum yaklaşımıdır.

³⁶⁶ Atay, *Çankaya*, s. 352.

³⁶⁷ Deniz Tanrıkulu, “Ankara’da Eğlence Yaşamı 1928-1938”, *Mimarlık Dergisi*, Yıl 23, Sayı 2-3, 1985, s.23. “Kapitalizm öncesi bütün toplumlar gibi Türkiye’de de hayatın temposu oldukça yavaştı. Sayısı zaten az olan şehirlerde, kasabalarda ve köylerde, geleneksellik, hayatın belirleyici ilkesiydi.” Murat Belge, “Türkiye’de Günlük Hayat”, *CDTA*, Cilt:3, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s.840.

³⁶⁸ Hürriyet Bilgen, “Ankara’da Günlük Yaşam 1928-1938”, *Mimarlık Dergisi*, Yıl 23, Sayı 2-3, 1985, s.17.

³⁶⁹ Nuray Bayraktar, “Başkent Ankara’da Cumhuriyet Sonrası Yaşanan Büyük Değişim:Modern Yaşam Kurgusu ve Modern Mekanlar”, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:4, Haziran/Temmuz 2016, s.68-69; Tanrıkulu, *a.g.m.*, s.25.

³⁷⁰ *50 Yıllık Yaşantımız*, s.62.

aynı zamanda hizmet kalitesinde de belirgin yükselme dikkat çekmektedir. Şehre yeni gelenler için konaklayacak yer en önemli sıkıntıdır. İlk Meclis binasının karşısında yer alan Taşhan³⁷¹ en çok rağbet edilen yerdir. Ayrıca Bentderesi civarlarında daha vasat oteller de mevcuttu. Konaklama koşullarının yetersizliği Ankara'ya gelen yabancı diplomatlar açısından da önemli bir sorun teşkil etmiştir.³⁷²

Kentin başkent olmasının ardından konaklama yerlerinde de artış ve iyileşmeler olur. Taşhan 1920'li yılların en tercih edilen konaklama yerlerinden biridir. 1928 yılında faaliyete geçen Ankara Palas konaklama ihtiyacının çözümü konusunda önemli bir rol oynamıştır. Burası Ankara'ya gelenlerin kalabileceği modern bir otel olmuş hem de şehrin eğlence hayatı açısından da rol oynamıştır. Diğer taraftan Ahu Sunbas, Ankara Palas'ı sadece yeni elitlere ve halka dönük bir yeni yaşam tarzının simgesi değil; aynı zamanda yabancı devlet adamlarının da Türkiye'yi tanıdıkları bir mekan olarak tanımlamaktadır.³⁷³ Erken cumhuriyet döneminde oteller konaklama amacının yanında Ankara bürokratlarının ve ailelerinin bir araya geldiği, yemek yiyip sohbet ettiği, yabancıların uğradığı, resmi toplantıların yapılıp politik kararların alındığı çok amaçlı mekanlardır.³⁷⁴ Ankara Palas en gözde olanıdır.

Yeme-içme ihtiyacını karşılayacak mekanlarda da 1923'ten itibaren sayıca ve hizmet kalitesi açısından artış söz konusudur.³⁷⁵ Atatürk'ün isteği ile İstanbul'dan Ankara'ya getirilmiş bir beyaz Rus tarafından işletilen Karpiç Lokantası Ankara'nın önde gelen isimlerinin uğrak yerlerinden birisi olmuştur. Zaman zaman Atatürk de burada yemek yemiştir.³⁷⁶ Ortalama ekonomik güce sahip Ankaralı için Zevk, Smyrna, Lezzet, Yıldız, Gümüş Kepçe gibi Türk mutfağından lezzetler sunan

³⁷¹ Daha sonra yerine Sümerbank binası yapılmıştır.

³⁷² Ankara Garı'nda vagonda konaklamayı tercih eden diplomatlar da vardı.

³⁷³ Ahu Sunbas, "Türk Modernleşmesi'ni Ankara Palas Üzerinden Okumak: 'Doğu'dan Batı'ya Açılan Bir Pencere'", **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:31, Sayı:1, Haziran 2013, s.176.

³⁷⁴ Tanrıku, *a.g.m.*, s.23.

³⁷⁵ Yemek yenilip bir şeyler içilebilecek neredeyse tek bir yer (Kemal'in Lokantası) vardır. Geceleri oturulabilecek olduğu kaydedilmektedir. **50 Yıllık Yaşantımız**, s.24.

³⁷⁶ Önce Taşhan'ın avlusunda daha sonra da Millet Bahçesi'nin bir kısmına yapılan Şehir Çarşısı'nda 1953 yılına kadar hizmet vermiştir.

lokantalardır.³⁷⁷ İstanbul Pastanesi başkentte aydınların önemli buluşma mekanlarındandır.³⁷⁸

Ankara'nın ilk sineması Ulus Meydanı'nda bulunan Büyük Sinemadır.³⁷⁹ Sinema 1928-1929 tarihlerinde çıkan bir yangında küle döner. Olay'ın Ankara halkını büyük üzüntüye sevk ettiği anlatılır.³⁸⁰ Sosyal yaşamın yavaş yavaş gelişmekte olduğu başkentte sinemanın önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Daha sonra yine Ulus Meydanı'nda Klüp Sineması açılır. Ankara'nın üçüncü sineması da Ulus'ta faaliyete başlar.³⁸¹ Yeni Sinema'da Atatürk için de özel bir loca yapılmıştır. 1930 yılında Ankara Türkocağı binasında da sinema gösterileri başlamıştır. Sinema sayısındaki artışın ve bilet fiyatlarının Ankaralıların sinemaya olan ilgisini ortaya koyduğu söylenebilir.³⁸²

Başkent Ankara'nın sosyal yaşamında tiyatroya da değinmek gerekir. Cumhuriyetin ilk yıllarında tiyatro gösterileri için Türkocağı'nın ilk binası kullanılmıştır. Burada Sadi Fikret'in topluluğu tiyatro gösterileri sunmuştur. Ankara'ya gelen tiyatro toplulukları Ulus'taki Yeni Sinema'da ya da Bentderesi'ndeki Cumhuriyet Tiyatrosu'nda (Cumhuriyet Bahçesi) Türkocağı'nın yeni binasının hizmete başlaması ile birlikte Ankara da tiyatro sahnesine kavuşmuştur.³⁸³

Gramofon sakin gündelik hayatı canlandıran belli başlı unsurlardan biridir. Cumhuriyetle birlikte gramofon yaygınlaşmaya başlamıştır. Plak şirketlerinin en büyük pazarlarından biri haline gelmesi halkın talebini ortaya koymaktadır.³⁸⁴ Radyo da Ankaralıların günlük yaşamında önemli bir yere sahiptir. 1926 yılında başlayan merkezi radyo yayını ile Ankaralıların hayatında yeni bir pencere açılmaya

³⁷⁷ Tanrıkulu, *a.g.m.*, s.24-25.

³⁷⁸ Bayraktar, *a.g.m.*, s.72; 50 Yıllık, s.52.

³⁷⁹ Bilal N. Şimşir, **Ankara Ankara: Bir Başkentin Doğuşu**, Bilgi Yayınları, Ankara 2006, s.371.

³⁸⁰ Halil Makaracı'dan nakleden Ali Esat Bozyiğit, "Eski Ankara Sinemaları", **Kebikeç**, Sayı:9, 1999, s.172.

³⁸¹ **Cumhuriyet'in Ütopyası: Ankara**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2012, s.526.

³⁸² *Yeni Sinema*'da 1932 yılı için sinema bilet fiyatları balkon 75, mevki mahsus 50, birinci 40, duhuliye 25 kuruştur. Halk ve talebe matinelerinde balkon 60, mevki mahsus 30, birinci ve ikinci duhuliye 20 kuruştur. **Cumhuriyet'in Ütopyası: Ankara** s.528.

³⁸³ Bayraktar, *a.g.m.*, s.70.

³⁸⁴ Belge, *a.g.m.*, s.

başlanmıştır.³⁸⁵ Ancak gerek elektriğin her yere ulaşmasının zaman olması gerekse yurt dışından gelmesi sebebiyle pahalı olması, radyonun yaygınlaşmasını yavaşlatmıştır. “Cumhuriyetin ilk yıllarında, hatta bütün 1923-33 döneminde Ankara’da kültür ve eğlence hayatı çok sınırlı, çok sönüktü. Eğlence sadece erkeklerin gidebildiği birkaç ‘bar’dan ve nihayet Karpiç’te yemeklerden sonra orkestra refakatinde danstan ibaretti.”³⁸⁶

Başkent Ankara’nın ilk günlerinde dikkat çeken hususlardan biri kadınların sosyo kültürel yaşamdaki yokluklarıdır.³⁸⁷ Milli Mücadele yıllarında ve şehrin yeni başkent olduğu dönemde sokaklarda kadına rastlanmazdı. Atay o günlerde bir milletvekilinin eşini İstanbul çarşafı ile Karaoğlan çarşısına çıkarmasının günlerce dedikoduya sebep olduğuna dikkat çekmektedir.³⁸⁸

1920 yılına kadar içine kapalı bir taşra kenti olan Ankara’da “asrileşme” oldukça hızlı bir şekilde kendini göstermiştir. Ev dekorasyonundan giyime günlük aktivitelere önemli ve hızlı değişimin yaşandığı bir sürece girilmiştir.³⁸⁹ Günlük hayat, giyim-kuşam, sosyal hayat açısından yaşanan değişim özellikle kadınlarda daha belirgin yaşanmıştır. İstanbul gibi büyük kentlerden gelen kadınların tavrı şehirde yadırganırken, şehre gelenlerde de uyum sağlamakta zorlanmıştır.³⁹⁰

Ankara’da hızla değişen şeylerden biri de ulaşımdır. Önceleri at, eşek, yaylı arabalar ile ulaşım sağlanırken 1930’larda otomobil ve otobüsler devreye girmeye başlamıştır. Kent yerleşiminin artması ile birlikte Cebeci, Kızılay, Ulus, İstasyon, Etlik arasında otobüs seferleri başlamıştır. Bu ise kentte sosyal aktivitelerin düzenlenmesini ve katılımını olumlu yönde etkilemiştir.

³⁸⁵ Özden Çankaya, radyonun önemini şu sözlerle ifade etmektedir: “1930’lu yıllarda, radyolar, evlerin başköşelerinde, kocaman tahta mobilyaların içinde, yüksekçe rafların üzerinde dünyanın dört bir yanından sesleri evlerin içine taşırdı. Radyo, diğer kentlerde yaşayanlar için olduğu gibi Ankaralıların da dünyaya açılan pencereleriydi.”, Özden Çankaya, “Ankara Radyosu’nda Geçmişe Yolculuk: Radyo Tiyatrosu”, *Cumhuriyetin Ütopyası: Ankara*, s.493.

³⁸⁶ 50 Yıllık Yaşantımız, s.83.

³⁸⁷ Şimşir, a.g.e., 370; 50 Yıllık Yaşantımız, s.25.

³⁸⁸ Atay, Çankaya, s.353; 50 Yıllık Yaşantımız, s.25. Ahmet Ağaoğlu’nun kızı Süreyya Ağaoğlu da 1925 yılında, bir kız arkadaşı ile birlikte lokantaya gittiklerini ve iki genç kadının lokantada öğle yemeği yemesi dedikodulara yol açtığını anlatır. Süreyya Ağaoğlu, *Bir Ömür Böyle Geçti*, Ağaoğlu Yayınevi, 1984, s.40-43.

³⁸⁹ Bilgen, a.g.m., s.19.

³⁹⁰ 50 Yıllık Yaşantımız, s.117.

Örneğin Atatürk Orman Çiftliği'nin faaliyete başlaması Ankaralıların sosyal yaşamına hareketlilik katmıştır. Daha çok trenle gidilen çiftlik hem mesire alanı olarak hem de havuzları ile yüzme ihtiyacını karşılamak adına önemli işlev görmüştür. Yine ulaşım imkanlarının gelişmesi kent halkının Kayaş bahçeleri gibi biraz daha şehrin dışına doğru uzanmasına imkan sağlamıştır.

1923'ten itibaren Ankara'da giderek artan sosyo kültürel faaliyetler daha ziyade belirli kesimlerin faydalanabildiği imkanlar olmuştur.³⁹¹ Bunda eğitim seviyesi, yaşam tarzı gibi etkenler rol oynamakla birlikte hiç şüphesiz ekonomik durumun elverişli olmasının önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Diğer taraftan kentteki kültürel faaliyetler hedeflenen düzeye henüz ulaşamamıştır. Eğer Ankara kültürel açıdan örnek bir şehir olaksa sosyo kültürel yaşamın daha canlı ve üretken olması ve söz konusu faaliyetlerin daha geniş çevrelere ulaşmasını sağlamak gerekmektedir. Ankara Halkevi, 1932 yılında hem tüm şehrin evi olarak kurulmuş ve hem de faaliyetlerini ücretsiz olarak Ankaralılara sunmuştur. Bu bağlamda Halkevinin eski Ankaralılar ile yeni Ankaralıları bir araya getirmeyi hedeflediği söylenebilir.

2.2. Ankara Halkevi'nin Kuruluşu

2.1.1. Ankara Halkevi Binası

1931 yılı Nisanında kapanan Türk Ocakları'nın merkez binası, Ankara Halkevi çalışmalarına ev sahipliği yapmıştır. Binanın yapımına 1926 yılında başlanmıştır. Erken cumhuriyet dönemi mimarisinin önemli örneklerinden biridir. Türk Ocaklarının çalışmaları için kalıcı bir konuta yerleşme ihtiyacı doğrultusunda hem Ankara Türk Ocağı çalışmaları hem de Türk Ocakları merkez binası olarak kullanılacak bir binanın yapılmasına karar verilmiştir. Namazgah Tepesi'nde temin edilen arazi üzerinde başlayan çalışmalar 1930 yılında tamamlanmıştır.

Eser mimar Arif Hikmet (Koyunoğlu) Bey³⁹² tarafından yapılmıştır. Mimar Arif Hikmet Bey, davetli bir yarışmayı kazanarak Türk Ocağı binasının hem

³⁹¹ Tanrıkulu, a.g.m., s.23.

³⁹² Arif Hikmet Koyunoğlu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. "*Arif Hikmet Koyunoğlu (1889-1982)*", *Atatürk Ansiklopedisi*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/arif-hikmet-koyunoglu-1889-1982/>

mimarlığını hem de inşâî işlerini yapmak üzere görevlendirilir.³⁹³ Binanın mimarı Arif Hikmet Koyuncu Osmanlı son dönem başlayan ve 1920’ler boyunca devam eden Milli Mimari Rönesansı, Osmanlı canlandırmacılığının önemli temsilcilerinden biridir.³⁹⁴ Milli mimarının modernlikle buluşması olarak da ifade edilebileceğimiz bu üslupta temel fikir, klasik Osmanlı mimarisinden alınan dekoratif unsurlar (özellikle yarım küre şeklindeki Osmanlı kubbeleri, destekleyici dirsekleri olan geniş çatı konsolları, sivri kemerler ve tezyini çini dekorasyonu) ile yeni inşaat tekniklerinin (betonarme, demir ve çelik) birleştirilmiştir. Sibel Bozdoğan, İttihat ve Terakki’deki Türk milliyetçileri ve onların erken cumhuriyetteki takipçileri tarafından Milli Mimari Rönesansın, öncelikle bir Türk milli üslubu olarak görüldüğüne dikkat çekmektedir.³⁹⁵

1930 yılında, Cumhurbaşkanı adına başbakan İsmet Paşa’nın katılımıyla açılan bina “*Türk Ocaklıların kuruluştan bu yana çok sık kullandıkları ‘mabed’ benzetmesinin somutlaşmış bir ürünüdür*”³⁹⁶ inşaatın devam ettiği günlerde Türk Yurdu dergisinde eser, milli içtima ve ilmi gayeler uğrunda çalışan Ocaklıların bir mefkure mabedi olarak tanımlanmıştır.³⁹⁷ Yapı aynı zamanda “milli hars ve garp medeniyeti bütünleşmesinin bir yansımasıdır.”³⁹⁸ Türk Ocakları binası, “cami külliyesi yerine kültür, eğitim ve eğlence işlevleri olan laik kamu mekanlarını koymayı amaçlayan cumhuriyetçi mekansal pratiklerin bir örneğiydi.”³⁹⁹

Yapı, Türk Ocaklarının faaliyetlerine paralel olarak derslik, atölye, toplantı ve konferans salonları, tiyatro ve sinema salonları, kütüphane ve yönetim odalarına sahiptir. Bina iki ayrı bodrum katı, zemin kat, birinci kat ve iki ayrı çatı katından oluşmaktadır. Yapının bodrum katında matbaa ve ek odaları, hizmetli odaları, dekor dolapları, kalorifer ve havalandırma dairesi, mutfak, kömür depoları, jeneratör odası, tamirat atölyesi, musiki salonu, kağıt depoları yer almıştır. Oldukça gösterişli olan

³⁹³ Ömer Faruk Güneç, “Ankara’nın İnşasında Bir Mimar: Arif Hikmet Koyunoğlu”, **Sosyoloji Divanı**, Yıl:4, Sayı:7, Ocak-Haziran 2016, s.148.

³⁹⁴ Sibel Bozdoğan, **Modernizm ve Ulusun İnşası, Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Mimari Kültür**, Metis Yayınları, İstanbul, 31.

³⁹⁵ Bozdoğan, **a.g.e.**, s.34.

³⁹⁶ Üstel, **a.g.e.**, s.321.

³⁹⁷ “Türk Ocakları Merkez Binası”, **Türk Yurdu**, Mart-Nisan 1930, Tutibay Yayınları, Ankara 2002, s.79.

³⁹⁸ Oğuzhan Bozdağ, **Türk Ocakları İdeojisi ve Mimarisi (1913-1931)**, Türk Ocakları Yayını, Ankara 2014, s.66.

³⁹⁹ Bozdoğan, **a.g.e.**, s.58.

giriş holüne sahip olan giriş katta tiyatro salonu, sahne, arkasında sahne deposu, kütüphane, müze, toplantı salonları, koridorlar, vestiyer ve sanatçı odaları bulunmaktadır. Gösterişli bir merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Bu katta Atatürk'ün isteği ile Ankara konakları örnek alınarak oluşturulan Türk Salonu⁴⁰⁰, İlim ve Sanat Heyeti salonu ve büroları, yatak odaları, banyolar ve çay salon, sigara odası ve sanatçı odaları vardır. Çatı katında 4 oda ve bir resim atölyesi bulunmaktadır. Son çatı katında da bir depo ve bir oda bulunmaktadır.⁴⁰¹

Betonarme işlerini 'Wella' isminde bir Avusturya şirketi, elektrik tesisatını Siemens, kalorifer tesisatını 'Körting Kanor' yapmıştır.⁴⁰² Binanın yapımında kullanılan malzemeler (mermer, betonarme, vs.) ve büyüklüğü dolayısıyla hayli masraflı olması eserin tamamlandığı dönemde tartışma konusu olmuştur. İnşaatin Türk işçilerce gerçekleştirilmesi, Türk kültürünün en özel detaylarının uygulandığı, Türk Ocakları'nın çalışmalarının ve başarılarının gösteri mekanına dönüşmüş, ülke çapında sembolik bir değer kazanmıştır.⁴⁰³

1931 Nisanında, Türk Ocakları kapanırken ocaklara ait mal varlığı da CHF'na devredilmiştir. Türk Ocakları merkez binası da CHF'na intikalinden sonra binanın akıbeti de merak konusu olmuştur. Binanın parti binası olarak kullanılacağı iddiaları konuşulurken 25 Mayıs 1931 tarihli gazetede yer alan haberde Fırka Umumi Katipliği ve bürosu eski meclis binasında kalacak, umumi Reis vekili ve umumi katip için Ocak binasında birer daire bulunacaktır.” denilmekte ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti yeni binada çalışacak kütüphane ve bürosunu orada tesis edecektir. Büyük Şark salonu aynı kabul salonu olarak kullanılacaktır. Salonların bir kısmının sürekli

⁴⁰⁰ Arif Hikmet Koyuncuoğlu Atatürk'ün Türk salonu fikrini çok beğendiğini ifade etmektedir. Onunla şöyle bir anısı geçmiştir: Atatürk geldi bir akşam; "Hamdullah (Suphi Tanrıöver) bu Türk Salonundan bahsetti bana" dedi. "Ben eski Türk tezyinatını çok severim, hatta kütüphaneme bu konuda birçok kitap da getirttim, baktım. Fakat ben başka bir şey düşünüyorum: Bu eski Ankara evlerinde, eski tezyinatlı odalarda birçok mühim kararlar verdik, sonunda muvaffak olduk. Yapacağın bu tezyinat, eski Ankara evlerinden alınan ilhamla yapılsın ki, buraya gelince eski hatıralarımızı yad edelim. Sen gezmeyi seversin, kaleye çık; kroki hazırla, ona göre yap" dedi. (Bina tamamlandıca), Atatürk geldi, şöminenin yanındaki koltuğa oturdu, "Çok teşekkür ederim Hikmet" dedi, "buraya baktıkça kendimi eski bir Ankara evinde zannediyorum, büyük hatıraları yadediyorum." Güven Birkan-Selçuk Pehlivanlı, "Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile Bir Söyleşi", *Mimarlık*, Yıl:15, Sayı:150, 1977, s.12-13.

⁴⁰¹ Oğuzhan Bozdağ, *a.g.e.*, s.151-152.

⁴⁰² Güven Birkan-Selçuk Pehlivanlı, *a.g.m.*, Yıl:15, Sayı:150, 1977, s.12.

⁴⁰³ Hikmet Eldek Güner, "Türk Ocakları, Mimarisi ve Geleneksel Öğeleri:Ankara ve İzmir Örneği", *Online Journal of Art and Design*, volume 6, issue 1, January 2018, s.110.

halka açık olmasına, kütüphane ve okuma odasının bulunmasına karar verilmiştir. Eski Türk Ocağı binasının partinin kültür işleri için ayrıldığı söylenebilir.⁴⁰⁴

Daha sonraki günlerde, Halkevlerinin kurulma sürecine geçilirken Türk Ocakları merkez binasının Ankara Halkevi olmasına karar verilmiştir. Yapı 1932 den 1951 yılına kadar Ankara Halkevi olarak şehrin önemli binalarından biri, kentin sosyo kültürel yaşamına yön veren önemli bir merkez olacaktır. Neşe Gurallar Türk Ocaklarının ocaklara atfettikleri mabet anlayışını Halkevlerinin de devraldığını, evlere de “milli bir mabet” gözüyle bakıldığını ileri sürer.⁴⁰⁵ Namazgâh Tepesi’nde, Etnoğrafya Müzesi ile aynı çizgi üzerinde bulunan eski Türk Ocakları Genel Merkezi, yeni Ankara Halkevi, başkent Ankara’nın ana arteri olan Atatürk Bulvarı’na paralel kurgulanmıştır. Eser hem Bulvar’ı seyretmekte hem de Bulvar’dan görülmektedir. Türk Ocakları Genel Merkezi’nde gerçekleşen bu kente hâkim, ehemmiyetli yapı yapma geleneği, Halkevleri yapılarında da büyük oranda varlığını korumuştur. Halkevleri, kimi illerde hükümet konakları, belediye binaları gibi idari yapılarla birlikte kimi illerde cami ya da kilise gibi ibadet mekânlarına yakın konumlanarak kent merkezinde yer alan önemli yapılar olarak inşa edilmişlerdir.⁴⁰⁶

2.2.2 Ankara Halkevi Kapılarını Açıyor

Türk Ocakları 1931 yılında kapatılırken yerini alacak olan Halkevleri kurulması için çalışmalar başlamıştır. Hedef aynı anda tüm şehirlerde Halkevi şubesi açılması ise de ilk etapta 14 ilde Halkevi açılacaktır. 19 Şubat 1932 tarihinde 14 Halkevi için toplu açılış töreni yapılması ve Evlerin faaliyetlerine başlaması kararlaştırılmıştır. Ancak Ankara Halkevi için durum farklı olmuştur. Ankara Halkevi 1931 yılı sonlarından itibaren çalışmalarına başlamıştır.

⁴⁰⁴ “*Fırkamızın Yeni Dairesi*”, **Hakimiyet-i Milliye**, 25 Mayıs 1931, s.1. Buradan Türk Ocağı Merkez binası için daha inşası devam ederken, bazı partililerin binayı parti merkezi yapma niyetini doğrular niteliktedir.

⁴⁰⁵ Yazara göre Hamdullah Suphi’nin önerisi ile camilerdeki hadisler gibi Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi’nin panolara yazılması, Türk Ocağı binasının adeta bir ibadet mekanı olarak algılanışına işaret etmektedir. Neşe Gurallar, “*Mabet: Türk Ocakları Genel Merkezi’nden Halkevleri’ne*”, **Ankara Resim Heykel Müzesi**(ed. Zeynep Yaman), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2012, s.30.

⁴⁰⁶ Gurallar, a.g.e., s.32; Ayşe Durukan-Türkan Uluşu Uraz, “*Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları*”, **itüdergisi/a**, Cilt:7, Sayı:1, Mart 2008, s.41-42. Halkevi binaları için bkz. Neşe Gurallar Yeşilkaya, **Halkevleri:İdeoloji ve Mimarlık**, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

Ankara Halkevi çalışmaları için hali hazırda bir binanın olması hiç şüphesiz Evin açılışını hızlandıran önemli etkenlerden biridir. Tiyatro, konser ve konferanslar için uygun bir salona sahip eski Türk Ocakları binası Halkevi binası olarak kullanılacaktır. Başkent olması sebebiyle giderek artan sosyal faaliyetler için şehirde toplantı, konser vb etkinlikler için salon ihtiyacı da Ankara Halkevi'nin çalışmalarına erken başlamasında etkili olduğu söylenebilir. Ankara Halkevi faaliyetlerinin, açılış çalışmalarını sürdüren Halkevleri için örnek teşkil etmesi de arzu edilmiş olabilir. Dolayısıyla gerekli imkanlara sahip olan kurum, resmi açılışı beklemeden “Ankara Halkevi” adı ile etkinliklere ev sahipliği yapmaya başlamıştır.

Ankara Halkevi üzerine ilk haberlere 20 Eylül'de rastlanmaktadır.⁴⁰⁷ 20 Eylül 1931 tarihli Hakimiyeti Milliye gazetesi 4. Milli Tıp Kongresi'nin Halkevinde yapılacağını duyurmaktadır.⁴⁰⁸ Sonraki birkaç gün de Ankara Halkevi'nde devam eden kongre haberleri vesilesi ile evin bahsi geçmektedir. Kasım ayında evin daha aktif çalışmaya başladığı görülür. 16 Kasımdan 24 kasıma kadar ücretsiz sinema gösterimi, farklı gruplara yönelik olarak verilir.⁴⁰⁹

18 Aralık 1931 tarihinde Halkevleri teşkilat, idare ve mesai talimatnamesi halka duyurulmuştur.⁴¹⁰ Ertesi gün Ankara Halkevi'nde Reşit Galip Bey başkanlığında Halkevlerinin açılış programını yapmak amacıyla 4 saat süren bir toplantı gerçekleşmiştir. Toplantı sonunda açılış töreninin programı hazırlanmış ve “*külfetsiz, nümayişsiz, vazih ve samimî*” bir açılış olması kararlaştırılmıştır.⁴¹¹

Bu arada Ankara Halkevi'nin daha erken açılmasına karar verildiği anlaşılmaktadır. Ancak “*memleketin her tarafındaki Halkevlerinin teşkilatını tamamlaması ve Halkevlerinin açılma merasiminin mevzî olmaktan çıkıp bütün bir memleket hareketi olması için*” 25 Aralık 1931 günü yapılması planlanan açılış diğer evlerin de hazırlıklarını tamamlamasının ardından yapılacağı duyurulmaktadır.⁴¹² Dolayısıyla açılış için diğer Halkevleri beklenirken meclisin tatile girmesi ile birlikte

⁴⁰⁷ Haberlerin, Aka Gündüz'ün “Neler İstiyoruz” başlıklı yazısından sonra evin kullanılmaya başlanması, Halkevleri konusunda parti yönetiminin de gerekli çalışmaları tamamladığı şeklinde yorumlanabilir. Zira söz konusu yazıda Aka Gündüz, inkılabı besleyecek sinema, tiyatro, musiki, resim ve kitap isteğini dile getirmektedir.

⁴⁰⁸ “4. Milli Türk Tıp Kongresi”, **Hakimiyeti Milliye**, 20 Eylül 1931, s.1.

⁴⁰⁹ “C.H.Fırkası Halk Evi Sinemasında”, **Hakimiyeti Milliye**, 15 Kasım 1931, s.2

⁴¹⁰ “Halkevleri Teşkilat, İdare ve Mesai Talimatnamesi”, **Hakimiyeti Milliye**, 18 Şubat 1931, s.1-2.

⁴¹¹ “Halkevlerinin Açılmasına Doğru”, **Hakimiyeti Milliye**, 19 Şubat 1931, s.1.

⁴¹² “Ankara Halkevinin Açılması Bu Cuma Değil”, **Hakimiyeti Milliye**, 24 Birincikanun 1931, s.1.

meclisin tekrar çalışmalarına başlaması beklenecek ve 18 Şubat 1932 tarihinde tekrar göreve başlaması ile törenin 19 Şubat 1932 'de yapılmasına karar verilecektir.⁴¹³

Açılış çalışmaları devam eden Ankara Halkevi, Ankaralıları hizmet vermeye de devam etmektedir. Gençler 25 Aralık 1931'de Menemen Olayı'nın yıl dönümünde irticayı kınamak ve Kubilay'ı anmak amacıyla Halkevinde toplanmıştır. Aynı gün Gaziantep'in işgalden kurtuluş yıl dönümü kutlanmıştır. 2 Ocak'ta prova gösterimini yapan Akın piyesi 4 Ocak 1932'de Halkevinde büyük bir kalabalık önünde oynanmıştır. Oyun 8 Ocakta da seyirci ile buluşmuştur.⁴¹⁴

13 Ocak 1932 tarihli gazetede Ankara Halkevinin açılma hazırlığına başlandığı ve bu nedenle Ankaralıların 15 Ocak Cuma günü saat 3'te yapılacak toplantıya davet edildiği haber verilmektedir. Habere göre yapılacak bu toplantı ile Ev fiilen çalışmaya başlamış olacaktır.⁴¹⁵ Fırka yönetimi tarafından Ziya Gevher Bey Halkevi başkanlığına tayin edilmiştir. Cuma günü toplantı CHF katibiumumisi Recep Bey başkanlığında toplanmıştır. Recep Bey'in açılış konuşmasının ardından talimatname hakkında açıklama yapılmıştır. Daha sonra bu içtimaya davetli katılanlar, hangi mesai şubesinde çalışacaksa o şubeye ayrılacaktır. Halkevinin koridoruna dokuz şube için birer masa konulmuş ve hangi şube tercih edilecek ise onun defterine isimler yazılmıştır. Recep Bey de Ankara'da oturan ve Halkevlerine ön ayak olmaya çalışan bir vatandaş olarak spor şubesine kaydını yapmıştır.⁴¹⁶ 15 Ocakta yapılan bu toplantı sonrasında kaydolanların sayısı 328'dir.⁴¹⁷ Bundan sonraki günlerde Ankara Halkevi'nde kayıt defterlerinin vatandaşları beklediği sık sık duyurulmuştur.⁴¹⁸

Kayıt defterlerinin Halkevlerinin açılış törenine kadar açık olacağı gazetede her gün duyurulmuştur. Açılıştan 3 gün önce, tören programı ve saati halka duyurulmuştur. Buna göre saat 3'te başlayacak merasimin akışı şöyledir.

- İstiklal marşı

⁴¹³ "Halkevinde Çalışma Hazırlığı", **Hakimiyeti Milliye**, 16 İkincikanun 1932, s.1

⁴¹⁴ "Akın Bugün Saat 16'da Temsil Edilecek", **Hakimiyeti Milliye**, 8 İkincikanun 1932, s.2.

⁴¹⁵ "Halkevi", **Hakimiyeti Milliye**, 13 İkinci Kanun 1932, s.1.

⁴¹⁶ Ankara Halkevine ilk kayıt olanlardan biri de Enver Behnan Şapolyodur. Şapolyo, kayıt defterinde numarasının 6 olduğunu dile getirmektedir. Şapolyo, a.g.m., s.64.

⁴¹⁷ "Halkevinde Çalışma Hazırlığı", **Hakimiyeti Milliye**, 16 İkinci Kanun 1932, s.1. 15 Şubat itibari ile Ankara Halkevinin üye sayısı 700'ü aşmıştır. "Ankara Halkevi", **Hakimiyeti Milliye**, 16 Şubat 1932, s.1

⁴¹⁸ "Her Vatandaş Şubelere Yazılabilir", **Hakimiyeti Milliye**, 19 Şubat 1932, s.3; "Her Vatandaş Şubelere Yazılabilir", **Hakimiyeti Milliye**, 19 Şubat 1932, s.2

- Cumhuriyet yemini
- Canlı levha
- CHF Katibiumumisi Recep Bey'in nutku
- Behçet Kemal Bey'in açılış şiiri
- Reşit Galip Bey'in nutku
- Çoban Piyesi

Törene katılacaklar için ayrıca davetiye gönderilmemiş ve kimseye yer ayrılmamışsa da merasime sadece Halkevine üye olanların katılabileceği söylenmiştir.⁴¹⁹ 18 Ocakta, törenden bir gün önce, Çoban piyesi basın temsilcileri için oynanmıştır.⁴²⁰ Bu tıpkı Akın oyununda olduğu gibi kalabalık karşısına çıkmadan önceki son bir prova niteliği taşımıştır.

19 Şubat günü Ankaralıların açılışa çok yoğun bir ilgisi vardı. Daha saat 12'de salon dolmuş ve salondaki doluluk nedeniyle saat birde kapılar kapanmıştır.⁴²¹ Ankara Halkevi ve 13 Halkevi için yapılan merasimde Büyük Millet Meclisi Başkanı Kazım Paşa, bakanlar, milletvekilleri ve binden fazla kişi katılmıştır. Tören Halkevi önünde toplanan kalabalığa hoparlörden, başta açılış yapılan 13 Halkevi olmak üzere tüm yurda radyodan naklen verilmiştir. Merasim istiklal marşının okunması ile başlamış, cumhuriyet yemini⁴²² edildikten sonra Recep Bey'in nutkuna geçilmiştir. Recep Bey Halkevlerinin kuruluş amacını ve ruhunu anlatan bir konuşma yapmıştır. Recep Bey'e göre *"bu asırda milletleşmek için, milletçe kütleleşmek için mektep tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak ve halkı bir arada ve birlikte çalıştırmak esasının kurulması lazımdır."* İşte

⁴¹⁹ **Ankara Halkevi**, 1933, s.7; *"Ankara Halkevi"*, **Hakimiyeti Milliye**, 16 Şubat 1932, s.1.

⁴²⁰ *"Halkevi Açılıyor"*, **Hakimiyeti Milliye**, 18 Şubat 1932, s.2.

⁴²¹ *"Ankara'da Kışat Merasimi"*, **Cumhuriyet**, 20 Şubat 1932, s.1.

⁴²² Cumhuriyet yemini Atatürk'ün gençliğe hitabesindeki son cümlesi ile geçliğin ağızından verilen bir cevabıdır: "Ey Türk milleti!, Birinci vazifen Türk istiklalini, Türk Cumhuriyetini dünya durdukça korumaktır.", "Ey Gazi Reis! Birinci vazifem, Türk İstiklalini, Türk Cumhuriyetini, dünya durdukça korumak ve yükseltmektir.", **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibi Umumiliği...**, C.1, s.65; **Ankara Halkevi**, 1933, s.8.

Halkevleri ile ulaşılmak istenen gaye bu idi. Halkevlerinin, CHF'nın siyasi yapısından farklı ama idari açıdan partiye bağlı olduğu da ifade edilmiştir.⁴²³

Behçet Kemal Bey'in Halkevleri için yazdığı "Açılırken" şiirini okumasının ardından Reşit Galip Bey kürsüye gelerek evlerin işleyişine dair bir konuşma yapmıştır. Reşit Galip Bey de Halkevleri içinde faaliyet sürdürecektir şubeler ve bu şubelerin çalışma hedeflerinden bahsetmiş, evlerin takip edeceği müşterek ve genel hedefler hakkında bilgi vermiştir. Reşit Galip Bey Halkevlerinin gayesini *"medeniyet safında, milletçe layık olunan mevki almak, yani en ileriye ve en yükseğe varmak"* olarak ifade etmiştir. Ona göre milli mefkurenin yasası: *"Medeniyet safında en ileri olmak hakkımız ve vazifemizdir. Yaptık, yapabiliriz, yapacağız."*⁴²⁴

Programın sonunda Ankara Halkevi'ne mensup amatör oyuncular tarafından Çoban piyesi oynanmıştır. Oyun şair Behçet Kemal tarafından kaleme alınmış, İsmet Paşa Kız Enstitüsü müdürü Münir Hayri Bey'in çabaları ile sahneye konulmuştur. Çoban piyesinin, Halkevlerinin açılışında evlerin gaye ve varlık nedeni için bir mesaj niteliği taşıdığı söylenebilir. Piyeste *"bir halk çocuğu olan çobanın düşman istilas karşısında yurdunu müdafaa eden yegane kahraman olması"* anlatılır. Milli tarihe vurgu yapılır. Halkevi sahneleri seyirci ile buluşurken Akın ve Çoban gibi oyunlarla başlanması bu anlamda önemlidir. Hakimiyeti Milliye gazetesi de Çoban piyesi için *"milli tarihi bugünkü inkılap idealine göre izah eder."* yorumunda bulunur.⁴²⁵

Tören sonrası Büyük Millet Meclisi başkanı Kazım Paşa sanatkarları kabul ederek eserde ve temsilde gösterdikleri başarıları dolayısıyla memnuniyetini dile getirmiştir. Sanatkarların bu çalışmaları ile memlekette Halkevlerinin neler bulabileceğine güzel bir örnek olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Recep Bey de açılışta görev alan gençleri tebrik etmiştir.⁴²⁶ Daha sonraları da sıkça rastlanacak

⁴²³ "Recep Bey'in Nutku", **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932, s.1; "Ankara'daki Küşat Resmi", **Cumhuriyet**, 20 Şubat 1932, s.5.

⁴²⁴ Ankara Halkevi, 1933, s.18-32.

⁴²⁵ "Halkevinde Çoban ve Sanatkarlarımız", **Hakimiyeti Milliye**, 21 Şubat, s.5.

⁴²⁶ "Dün Halkevi Açıldı", **Hakimiyeti Milliye**, 20 Şubat 1932, s.1; Halkevlerinin Doğuşu, Güneş Matbaacılık, Ankara 1971, s.5.

olan bu takdir edişin, Halkevi çalışmalarına katılımı teşvik etme amacı taşıdığı söylenebilir.

Ankara Halkevinin açılışı büyük ilgi ile karşılanmıştır. Ertesi günkü gazeteler halkevinin dolup taşmasından, binanın önünde tören boyunca hatırı sayılır bir kalabalığın beklediğinden bahsetmektedir. Çoban piyesinin de halktan yoğun ilgi görmesi üzerine 21, 23 ve 25 Şubatta Ankara Halkevi'nde tekrar seyirci ile buluşmuştur. 25 Şubat Perşembe günkü temsil radyodan da verilmiştir.⁴²⁷

Halkın gösterdiği ilgi parti yönetimince de takdirle karşılanmıştır. CHF Sekreterliği'nin parti idare heyetine gönderdiği yazıda Ankara Halkevi'nin açılışı şu sözlerle anlatılmaktadır: *“toplama çok samimi coşkun ve hararetli tezahürler arasında saat on beşten yirmiye kadar sürmüştür. Baştan sonuna kadar salona heyecan ve halk ruhunun ihtişamı hakim oldu. Halkevlerine daha açılış gününde gösterilen bu büyük alaka Fırkamızın bu teşkilata verdiği ehemmiyetin isabetini teyit etmiştir”*.⁴²⁸ Yine Parti genel sekreterliğinin Ankara Halkevi ve aynı gün açılan 13 eve gönderdiği tamimde *“On dört vilayet merkezinde açılan Halkevlerinin umumi surette halkın alakasını celp ettiği görüldü.”* denilerek evlerden bu “hararet ve hareketi” devamlı surette muhafaza etmeleri istenirken halkın alakasını besleyip kuvvetlendirmenin vazife olarak görülmesinin altı çizilmektedir.⁴²⁹

İlk Halkevlerinin açıldığı gün olan 19 Şubat Halkevleri Bayramı olarak kutlanacaktır. Her yıl Halkevlerinin açılış yıldönümü ve yeni eklenen Halkevlerinin kuruluşu 1951 yılına yani evlerin kapanmasına kadar devam edecektir. Her sene Ankara Halkevinde düzenlenen törende hemen hemen aynı program takip edilmiştir. Bunda hiç şüphesiz Ankara Halkevinde düzenlenen ilk programın beğenilmesi ve halktan ilgi görmesinin önemli payı vardır.

Ankara Halkevi, aynı anda açılan 14 evden biridir. Ancak Halkevlerinde ve bazı çevrelerde, Ankara Halkevinin, Halkevlerinin merkezi olduğu gibi bir kanı ortaya çıkmıştır. Halkevleri talimatnamesinde evlerin bir merkezi olmadığı vurgulanmıştır. Ankara Halkevi'nin yönetim ve işleyişinin farklı olması, doğrudan

⁴²⁷ “Ankara ve Vilayetlerde Halkevleri”, **Hakimiyeti Milliye**, 21 Şubat 1932, s.1.

⁴²⁸ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibi Umumiliğinin**, Mayıs 1931 den Birincikanun 1932 nihayetine kadar, Cilt:1, s.67

⁴²⁹ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibi Umumiliği**, Mayıs 1931 den Birincikanun 1932 nihayetine kadar, s.37-38.

CHP genel sekreterliğine bağlı olması, Halkevi açılış töreninin Ankara'dan yapılması ve başkentte bulunuyor olmasının ister istemez böyle bir kanıya yol açtığını söylemek mümkündür.

Parti yönetiminin evlerin açılmasından kısa bir süre sonra, 24 Şubat 1932 tarihli toplantısında aldığı kararlarda, Ankara Halkevi'nin merkez Halkevi olmadığını vurgulama ihtiyacı hissetmiştir. Halkevlerine gönderilen tamimde “Bazı gazete neşriyatı, bazı aldığımız mektuplar ve telgraflarda bazı konuşmalarımız halkevleri teşkilatı için mühim bir yanlışlık olduğunu gösteriyor.” denilmekte ve Ankara Halkevi'nin yalnız Ankara'nın olduğu hatırlatılmaktadır.⁴³⁰

Halkevinin açılmasından bir hafta önce de duyurulduğu üzere komite seçimleri yapılmış ve Evin dokuz şubesi çalışmalarına başlamıştır.

2.2.3. Ankara Halkevi'nin Yönetimi

2.2.3.1. Ankara Halkevi Başkanları

Ankara Halkevi'nin idaresi parti yönetimince oldukça önemsenmiştir. Halkevleri Talimatnamesinde Evin yönetimi diğer Halkevlerinden farklı olarak düzenlenmiştir. Talimatnamede, “Ankara Halkevinin reisi partinin Umumi İdare Heyetince seçilir. Evin bütçesi Umumi İdare Heyeti tarafından onaylanır. Ankara Halkevi doğrudan doğruya Katibi Umumi ile görüşür ve raporlarını buraya gönderir denilmektedir.”⁴³¹

Ankara Halkevi başkanının parti yönetimince atanmasında Evin başkentte bulunuyor olması ve şehirde protokol ağırlıklı bir sosyal yaşamın olması, Halkevi reisinin milletvekilleri içinden seçilmesinde belirleyici olmuştur. Hatta sıradan bir milletvekili değil de parti içinde etkili olanlardan tercih edilmesi de bu kanıyı desteklemektedir. Başkenti temsil eden Halkevinin yönetimini şansa bırakmama düşüncesi de parti yönetiminin bu konudaki hassasiyetinin sebebi olsa gerektir. Evin, yabancı diplomat ve liderlerin de ağırlandığı bir yer olması da Halkevi başkanının parti yönetimince önemli olmasında bir diğer etken olduğu söylenebilir.

⁴³⁰ a.g.e., s.40.

⁴³¹ Halkevleri Talimatnamesi, s.5.

Ağırlamalarda Halkevi reisinin de protokolde yer almasında, yabancı misafirler karşısında hakkıyla temsil etmesi de önemli rol oynayacaktır.

Ferit Celal Güven'in Halkevi başkanlığından istifası üzerine İsmet İnönü ile konuşması söz konusu yargıları desteklemektedir: “ ‘Halkevinden neden istifayı verdin?’ dedi. Halkevinden istifa ettim mebus olmayınca.’ Dedim Paşam, siz beni Halkevine mebus sıfatıyla getirdiniz. Ankara Halkevi başkanı olarak daima mebus koyuyorsunuz. Beni de öyle getirdiniz. Ben burada protokole dahilim. Sefaretler beni yemeğe çağırırlar. Bu şartlar altında tepelenir insan, yani mebusken kafa tutar dedim.”⁴³²

Ankara Halkevi'nin ilk başkanı Ziya Gevher (Etili) Beydir. Ziya Bey 15 Ocak 1932 tarihinde Halkevi başkanlığına tayin edilmiştir. Babasının mesleği sebebiyle Ankara'da büyüyen Ziya Gevher Bey, İstanbul'da hukuk eğitimi görmüştür. Mezuniyetinin ardından çeşitli gazetelerde çalışmıştır. I. Dünya Savaşı'nın ardından tekrar Ankara'ya dönmüş, bir süre Fransızca öğretmenliği yapmış daha sonra Hakimiyet-i Milliye Gazetesi yazı işleri müdürlüğü görevine getirilmiştir. Ziya Gevher Bey, bu görevini 1926 yılına kadar devam ettirmiştir. 1927 seçimlerinde Çanakkale milletvekili olmuştur.⁴³³ Milletvekilliğinin yanı sıra 15 Ocak 1932'den 18 Ocak 1933 tarihine kadar Halkevi başkanlığında bulunmuştur.

Ziya Gevher Bey'in Ankara Halkevi başkanlığına getirilmesinde Reşit Galip Bey başkanlığındaki Halkevlerinin kuruluş çalışmalarının ilk gününden itibaren içerisinde yer almasının önemli bir rolü olduğu söylenebilir.⁴³⁴ Evin ilk başkanı olarak açılış hazırlıkları, ilk yönetimin belirlenmesi komitelerin faaliyetlerine başlaması onun döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemi halk ile Halkevlerinin tanışma ve evlerin kendi varlık nedenlerini anlama devri olarak adlandırabiliriz. Nitekim Ziya Bey'in başkanlık döneminde Ankara Halkevi çalışanlarından olan Niyazi Berkes'in⁴³⁵ anlattığı şu ilginç olay da bunu destekler niteliktedir:

⁴³² Arı İnan, **Tarihe Tanıklık Edenler, Cumhuriyet'in Kurucu Kuşağıyla Söyleşiler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018, s.96-97.

⁴³³ Kazım Öztürk, **Türk Parlamento Tarihi**, TBMM 3. Dönem (1927-1931), Cilt:3, Ankara 2006, s.176; Murat Karataş, “Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Siyasal Bir Portre: Ziya Gevher Etili”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Yıl:2014, Sayı:35, s.341-375.

⁴³⁴ Çeçen, a.g.e., s.94-95.

⁴³⁵ Niyazi Berkes 22 Aralık 1932 tarihinde Ankara Halkevi kütüphane memuru olarak işe başlamıştır. **B.C. A. 490.1.0.0/382.1612.6**; Berkes, a.g.e., s.

“Bu çok nazik kişinin, son derece süslü merdivenleri çıkarken gördüğüm bir davranışı beni çok şaşırtmıştı. Kılık kıyafetinden ‘halktan’ olduğu belli olan biri geçiyordu. Bunu gören Ziya Gevher adeta bir histeri geçirdi. Bağırıp çağırıyor, adamı koğuyor, hademeler koşuyordu. Adamı yaka paça dışarı attılar. Zavallı meğer tiyatro bileti almaya gelmiş. Ankara’nın tek piyes oynanan yerinin orası olduğunu sahneyi gezdirildiğim zaman öğrenmiştim. Başkan, hademelere sıkı tembihler etti, böyle ne olduğu bilinmeyen kişiler sokulmayacaktı.”⁴³⁶

Ziya Gevher Bey, 19 Ocak 1933 tarihinde görevi Nafi Atuf (Kansu) Bey’e devretmiştir. Ziya Gevher Bey’in uzun süren hastalığı nedeni ile görevinden istifa ettiği duyurulmuştur.⁴³⁷ Berkes anılarında, bu değişimin biraz da politik güç dengeleri ile ilgili bir karar olduğu imasını yapar.⁴³⁸ Yine Berkes anılarında başkan değişimi ile beraber Evin yönetim anlayışında da değişim yaşandığını dile getirmektedir. Yazar Halkevindeki yeni dönemi şu sözlerle anlatır: *“Omun gelişi ile Halkevi’nde bir devrim oldu. Kapılar açıldı. Yönetim odaları değişti. Yeni başkan eskinin o dar, bir köşeye saklanmış gibi görünen odası yerine binanın ön yanındaki aydınlık, geniş bir odaya geçti. Memurların birbirini yemelerine son verdi. Bana da her türlü kolaylığı göstermeye başladı.”⁴³⁹* Nafi Atuf’un çalışanlarının düşüncelerine daha önem veren yönetimi ile birlikte Halkevi çalışmalarında da belirgin bir artış göze çarpar.

Ankara Halkevi’nin ikinci başkanı Erzurum mebusu Nafi Atuf(Kansu) Bey’dir. Mülkiye mezunu olan Nafi Atuf Bey maarıfte görev yapmış, eğitim konusunda dergi çalışmalarında bulunmuştur. Milli Mücadele yıllarında Ankara’ya gelmiş, ilk önce Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumisinde görev yapmıştır. Bir süre Hakimiyet-i Milliye Gazetesi’nin yazı işleri müdürlüğünü üstlenmiştir. Bu görevi Ziya Gevher Bey’e devreden Nafi Atuf Bey, öğretmenlik mesleğine geri dönmüş ve Darülmuallimat okulunda öğretmenlik yapmış, Ankara Lisesi müdürlüğünde bulunmuştur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun hazırlanmasında, Maarif Kongreleri ve Heyeti İlmiye Toplantılarının düzenlenmesinde rol oynamıştır. 1927 yılında Erzurum milletvekili olarak meclise girmiş, vefatına kadar mebusluğu devam etmiştir.⁴⁴⁰

⁴³⁶ Berkes, a.g.e., s.72.

⁴³⁷ “Halkevinde”, **Vakit**, 19 Kanunusani 1933, s.2; **BCA**, 409.1.0.0/386.1643.4

⁴³⁸ Berkes, a.g.e., s.74.

⁴³⁹ Berkes, a.g.e., s.75.

⁴⁴⁰ Nafi Atuf Kansu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Metin Atuf Kansu-K. Işık Kansu, **Cumhuriyet eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949)**, Mülkiyeliler Birliği Yayını, Ankara 2011.

Kansu, Ocak 1933'ten 1935'e kadar bu görevde kalmıştır. Nafi Atuf Kansu'nun 16 Mayıs 1935'te CHP Genel Yönetim Kurulu üyeliğine seçilmesinin ardından Halkevi başkanlığına İçel mebusu Ferit Celal Güven tayin edilmiştir. Ferit Bey, hukuk eğitiminin ardından Güzel Sanatlar Akademisinde eğitim almaya başlamış ancak I. Dünya Savaşı nedeniyle eğitimi yarıda kalmıştır. I. Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'nde görev yapmış, Mondros sonrası Adana cephesinde görev üstlenmiştir.⁴⁴¹ Milli Mücadele yıllarında Yeni Adana gazetesinde çalışmış, savaştan sonra da Türk Sözü gazetesini çıkarmaya başlamıştır.⁴⁴² Adana Türk Ocağı çalışmalarında ve Türk Ocakları Müfettişliği görevinde bulunmuştur. 1927 yılında İçel mebusu olarak meclise girmiş ve 1946 senesine kadar milletvekilliğini sürdürmüştür.⁴⁴³

Şinasi Özdenoğlu, Ferit Celal Güven'i şu sözlerle tanımlamaktadır: “*son derece çalışkan, alabildiğine titiz, dakik, disiplinli ve bunların yanında sevecen ve duygulu bir insan.. Ve yaratıcı bir başkanın çabalarıyla, Ankara Halkevi; bir fikir ve sanat arenasına dönüşüyor.*”⁴⁴⁴ Ferit Celal Güven'in başkanlığı döneminde kurumsal yapısını tamamlamış olan Halkevinin daha sistemli ve daha yoğun çalıştığını, Evin kapılarının daha da açıldığı söylenebilir.

Ferit Celal Güven, 1946 seçimlerinde seçilemeyince 11 yıldır sürdürdüğü Ankara Halkevi başkanlığından istifa etmiştir. İstifası sonrası dönemin cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kendisine neden istifa ettin diye sorması hiç şüphesiz onun başkanlığından duyulan memnuniyeti göstermektedir. Halkevinin her iki döneminde, Atatürk ve İnönü dönemlerinde, de başkanlık yapan Ferit Celal Güven'nin yerine Halkevi başkanlığına Ragıp Tüzün getirilmiştir. Tüzün Ağustos 1951'de Halkevlerinin kapanmasına kadar bu görevde kalmıştır.⁴⁴⁵ Ragıp Tüzün gibi,

⁴⁴¹ Öztürk, **a.g.e.**, s.606.

⁴⁴² Ankara Halkevi başkanlığı yapan her üç başkanın (Ziya Gevher Etili, Nafi Atuf Kansu ve Ferit Celal Güven)da gazetecilik tecrübelerinin olması ilginç bir noktadır. Bunda Halkevinin önemli faaliyetlerinden birinin neşriyat olmasının ve Halkevi dergisi olan Ülkü ile evin bağlantısının önemli bir etkisi olduğu ileri sürülebilir. Örneğin Nafi Atuf Kansu Celal Sahir'in istifası üzerine Ülkü mecmuası müdürlüğüne de tayin edilmiştir. **BCA. 490.1.0.0/386.1634.4.**

⁴⁴³ İnan, **a.g.e.**, 68.

⁴⁴⁴ Şinasi Özdenoğlu, “Yaşadığım Ankara”, **Başkent Söyleşileri**, Kent Koop Yayınları, Ankara 1979, s.186.

⁴⁴⁵ Ülkü Dergisinde Ankara Halkevi başkanı değişimi şu şekilde veriliyor: “*Dr. Ragıp Tüzün'ün Ankara Halkevi Başkanlığına getirilmesini herkes memnunlukla karşılamıştır. Bu işin gönüllü bir eri olarak yıllarca İkinci Başkanlık yapmış olan Dr. Ragıp Tüzün'e başarılar dileriz.*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:11, Sayı: 121, 1 Ekim 1946, s.23

milletvekili olmayan ama Halkevine büyük emekleri olan bir ismin Ankara Halkevi başkanı olmasından çok partili siyasi hayata geçilmesinin etkisi olduğu söylenebilir. Kendisinden önceki üç başkanın partinin önde gelen mebusları içerisinde seçilmesine karşılık siyasi vasfı olmayan bir kişinin seçilmesi Halkevlerinin tüm partililere açık olduğu mesajı olarak da yorumlanabilir.

Ragıp Bey, tıp eğitimi almıştır. Ankara Halkevinin açıldığı günden itibaren evin yönetiminde yer almış, içtimai yardım şubesinin komitesinde 1942 yılına kadar komite başkanı olarak çalışmıştır.⁴⁴⁶ CHP Ankara il yönetiminde faal olarak bulunmuş il yönetim kurulu içerisinde yer almıştır. Ferit Celal'in başkanlığı döneminde Halkevi başkan yardımcısı olarak görev almıştır. Onun istifasının ardından Halkevi reisliğine atanmıştır. Tüzün, bu görevinin yanı sıra Şubat 1948'de belediye başkanlığına seçilmiştir.⁴⁴⁷

2.2.3.2. Halkevi Komiteleri ve İdare Heyeti

Halkevi idare heyeti evlerin işleyişinde ve karar alma mekanizmasında önemli rol oynamışlardır. Talimatnameye göre, Halkevi yönetim kurulu 9 şubenin temsilcisi ve evin başkanından oluşacaktır.⁴⁴⁸ Halkevi idare heyetinin görev ve yetkileri de şu şekilde tespit edilmiştir:

- Milli bayramlara ait genel halk kutlamalarının düzenlenmesi ve idare edilmesi,
- Halkevi müsamere programlarının uygulanması,
- Şubeler arasında çalışma ahenginin sağlanması,
- İhtilaf ve anlaşmazlık durumlarında şubeler arasında hakemlik yapılması,
- Şubelerin kendi faaliyetlerini düzenlemek için hazırlayacakları özel talimatnamelerin incelenmesi ve onaylanması,
- Halkevi hesaplarının tutulması ve demirbaş eşyanın bakımının sağlanması,
- Halkevi bütçesinin düzenlenmesi ve uygulanmasını temin etmek.

⁴⁴⁶ BCA, 490.1.0.0/971.753.3.

⁴⁴⁷ BCA, 30.11.1/195.5.11; Birgül Ayman Güler(ed), **Açıklamalı Yönetim Zaman Dizini 1940-1949**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi KAYAUM Merkezi, Ankara 2008, s.995.

⁴⁴⁸ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.8-9.

Halkevleri talimatnamesi ile her şubenin kendi aralarında yapacakları seçimle şube komitesini ve şube temsilcisini seçmeleri ön görülmüştür. Üye sayısı 50 ve üzerinde olanların 5, üye sayısı 50'nin altında olan şubeler de 3 kişilik komite belirleyecektir.⁴⁴⁹ Talimatnamede ayrıca, komite seçimlerinin iki yılda bir yapılacağı belirtilmektedir.⁴⁵⁰ Ankara Halkevi'nde de ilk seçimler Şubat 1932 de yapılacak, sonrasında her iki yılda bir şubat ayında seçimler yenilenecektir. Komitelerin herhangi birinde üyelere birinin çeşitli sebeplerle ayrılması üzerine boşalan üyelik için de seçimler yapılması kararlaştırılmıştır. Yapılacak seçimler, Evin üyelerine Halkevi başkanlığı tarafından Hakimiyeti Milliye gazetesi aracılığı ile önceden duyurulmuştur.⁴⁵¹

Halkevleri açılmazdan evvel komitelerin ve Halkevi idare yönetiminin seçilme işinin, resmi açılıştan sonra talimatnameye uygun olarak yapılması bildirilmiştir.⁴⁵² Ankara Halkevi için de önce resmi açılış yapılmış resmi açılıştan sonraki Cuma günü(26 Şubat) şube komiteleri seçimi gerçekleştirilmiştir. Seçimlerin yapılacağı gün Hakimiyeti Milliye gazetesi aracılığı ile Halkevi üyelerine çağrıda bulunulmuştur.⁴⁵³

26 Şubatta Halkevinde Reşit Galip Bey'in başkanlığında genel toplantı salonunda üyeler bir araya gelmiştir. Toplantıda Reşit Galip Bey üyelere seçim usullerini anlatmış ve soruları cevaplamıştır. Daha sonra şubeler her biri ayrı odada seçimlerini yapmışlardır.⁴⁵⁴ Söz konusu toplantılarda halk dersaneleri ve kurslar şubesi haricindeki 8 şubenin komite seçimi tamamlanmıştır. Seçimi yapılamayan son şube için 4 Mart Cuma günü toplanılmış ve komite seçimi tamamlanmıştır. Halk dersaneleri ve kurslar komitesinin belirlenmesiyle tamamlanan Halkevi idare heyeti ile Halkevi başkanı Ziya Gevher Bey ilk toplantılarını gerçekleştirmişlerdir.⁴⁵⁵

Ankara Halkevi'nin ilk komitelerinde yer alan isimler şunlardır.

⁴⁴⁹ **Halkevleri Talimatnamesi**, s.6.

⁴⁵⁰ **Halkevleri Talimatnamesi**, s.8.

⁴⁵¹ “*Halkevi Reisliğinden*”, **Hakimiyeti Milliye**, 26 Şubat 1932, s.1; “*Halkevi Azasına*”, **Hakimiyeti Milliye**, 4 Şubat 1934, s.2.

⁴⁵² **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiğinin**, Mayıs 1931 den Birincikanun 1932 nihayetine kadar.Cilt:1, s.62; “*Halkevinde Çalışma Hazırlığı*”, **Hakimiyeti Milliye**, 16 İkincikanun 1932, s.1.

⁴⁵³ “*Halkevi Reisliğinden*”, **Hakimiyeti Milliye**, 26 Şubat 1932, s.1. Gazetenin birinci sayfasında büyük punto ile yazılmış “*bugün Halkevinde İntihap Günüdür*”, yazısına da yer verilmiştir. Ayrıca gazetenin köşe yazısı da Ankara Halkevindeki komite seçimine yönelik olarak kaleme alınmıştır. “*Halkevi Şubeleri*”, **Hakimiyeti Milliye**, 26 Şubat 1932, s.1.

⁴⁵⁴ **Ankara Halkevi**, 1933, s.35.

⁴⁵⁵ “*Halkevinde*”, **Hakimiyeti Milliye**, 5 Mart 1932, s.1.

Tablo 1. Ankara Halkevi 1932 yılı komite üyeleri⁴⁵⁶

Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesi	Celal Sahir B., Behçet Kemal B., Hüseyin Namık B. , İshak Refet B., Hıfzı Oğuz B.
Güzel Sanatlar Şubesi	Ferhunde Remzi Hn., Necdet Remzi B., Mümtaz B., Ülvi Cemal B., Cevat Memduh B.
Temsil Şubesi	Hami B., Münir Hayri B., Muhittin B., Mahmut B., Sadi B.
Spor Şubesi	Vildan B., Saffet B., Mümtaz B., Ekrem B., Namık Rahmi B.
İçtimai Yardım Şubesi	Dr.Ragıp İbrahim B., Terbiyecisi Hilmi Malik B., Dr. Saip Ragıp B., Dr. Sadi B., Diş tabibi Ali Rız B.
Halk Dersaneleri ve Kursları Şubesi	Rıdvan Nafiz B., Reşat B., Şefik B., İhsan B.
Kütüphane ve Neşriyat Şubesi	İhsan B., Mecdi Saderttin B., Cevdet Nasuhi B, Neşet Halil B., Servet Rifat B.
Köycüler Şubesi	Naci B., Kerim Ömer B., Ali Vahit B., Cevat Fazıl B., Edip B.
Müze ve Sergiler Şubesi	Sami B., Şevket Süreyya B., Hamit Zübeyir B.

27 Şubat itibari ile şubelerdeki üye sayısı da şöyle idi: Dil, edebiyat ve tarih şubesinin 105'i muhtelif mesleklerden 71'i öğrenci olmak üzere 176 kişi; güzel sanatlar şubesinin 78'i muhtelif 43'ü öğrenci olmak üzere 208; temsil şubesinin 102 muhtelif mesleklerden 106 öğrenci olmak üzere 208; spor şubesinin 72'si muhtelif mesleklerden, 88'i öğrenci olmak üzere 160; içtimai yardım şubesinin 93'ü muhtelif mesleklerden 21'i öğrenci olmak üzere 144; halk dersaneleri ve kurslar şubesinin

⁴⁵⁶ Tablo, “Halkevinde İntihabat”, **Hakimiyeti Milliye**, 27 Şubat 1932, s.1; **Ankara Halkevi**, 1933, s.35-36 kaynaklarındaki veriler kullanılarak oluşturulmuşturç

108' muhtelif mesleklerden 147'si öğrenci olmak üzere 255; kütüphane ve neşriyat şubesinin 106'sı farklı mesleklerden 37'si öğrenci olmak üzere 143; köycüler şubesinin 92'si muhtelif mesleklerden 23'ü öğrenci olmak üzere 115; müze ve sergi kolunun ise 25'i muhtelif meslek 15'i öğrenci olmak üzere 40 üyesi vardır.⁴⁵⁷

Şubeler faaliyet şekil ve tarzlarına ve komite azaları arasındaki iş bölümüne ait hususi talimatnamelerini kendileri tertip edeceklerdi.⁴⁵⁸ Ankara Halkevi'nde de açılıştan kısa bir süre sonra her şube için ayrı hususi talimatname hazırlanmış ve hummalı bir çalışma başlamıştır.

Açıldığı günden itibaren başta aydınlar ve gençler olmak üzere başkentlilerin önemli bir uğrak yeri olan Halkevi ilk yılında 160 talebeye öğle yemeği ve kırtasiye yardımında bulunmuş, muhtaç vatandaşlara yardım etmiştir. Köycülük şubesi Ankara'nın çevre köylerine ziyaretlerde bulunmuş ve arı kovanı, horoz götürmüş aynı zamanda neşriyat çalışmalarında bulunmuştur. Halk dersaneleri ve kurslar şubesi yabancı dil kursları düzenlemiş, güzel sanatlar şubesince konserler verilmiş, sergiler açılmıştır. Temsil şubesi pek çok eser sahneye koymuştur. Müze şubesi Ankara'da inkılap müzesi kurmak için çalışmalara başlamıştır. Dil, tarih ve edebiyat şubesi kendi arasında toplantılar ve münakaşalar düzenlemiş, neşriyat çalışmaları yapmıştır. Kütüphane ve neşriyat şubesi de Ankara'nın en temiz ve en modern kütüphanesini halkın hizmetine sunmuştur.⁴⁵⁹

⁴⁵⁷ **Ankara Halkevi**, 1933, s.36.

⁴⁵⁸ Ankara Halkevi'nde açılıştan kısa bir süre sonra 9 ayrı şube için hususi talimatname hazırlanmıştır.

⁴⁵⁹ **Ankara Halkevi**, 1933, s.65-66.

Tablo 2. 1932 yılında Ankara Halkevi'nde Oynanan Piyeler ve İzlenme Oranları⁴⁶⁰

Piyenin Adı	Gösterim Sayısı	İzleyici Sayısı
Akın	11	10.500
Mavi Yıldırım	11	11.000
Çoban	10	11.500
Ergenekon	4	3000
Mete	3	3000
Beyaz Kahraman	2	-
Asri Kızlar	2	3000 ⁴⁶¹
Büyük Baba	2	3000
İkizler	2	3000
Vazife	2	-
Azizlik	2	-

2.2.4. Ankara Halkevi'nin Bütçesi

Halkevleri talimatnamesinde evlerin vilayet fırka heyetlerinin temin ve tespit edeceği gelir ile idare edileceği bildirilmiştir. Evlerin bütçeleri vilayet fırka idare heyetleri tarafından onaylanacak ve denetlenecektir.⁴⁶² Ankara Halkevinin bütçesi CHF Umumi İdare Heyeti tarafından onaylanacak ve Ankara Halkevi Katibi Umumi'ye rapor verecektir.⁴⁶³ Diğer bir ifade ile evin harcamaları CHP yönetimince karşılanacak ve denetlenecektir.

Halkevlerinin açılmasından kısa bir süre sonra, 6 Temmuz 1932'de, evlerin muhasebesinin tutulmasında izlenecek usule dair bir talimatname gönderilmiştir. Talimatnamede her türlü masrafın ait olduğu fasıl ve madde itibarı ile senet veya bordro karşılığında ve halkevi reisinin tasdiki ile yapılacağı aynı şekilde gelirlerin de makbuz ile reis ve muhasip azanın onaylanacağı belirtilmektedir.⁴⁶⁴ Parti yönetiminin evlerden istediği, her türlü gelir ve giderin belgeli bir şekilde

⁴⁶⁰ Tablo, **Ankara Halkevi**, 1933, s.74'ten yararlanılarak oluşturulmuştur.

⁴⁶¹ Ankara Halkevi salonunun kapasitesi açılış törenine yazılarda dair 1.000 olarak veriliyor. Çoban, Asri Kızlar, Büyük Baba ve İkizler oyunlarında izleyen kişi sayısı salon kapasitesine göre fazladır. Bu da söz konusu oyunlarda izleyicilerin talepleri doğrultusunda kapasitenin zorlandığını göstermektedir.

⁴⁶² **C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi**, s.7

⁴⁶³ **C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi**, s.5; **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin...**, C.1, s.249.

⁴⁶⁴ **Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin...**, C.1, s.246-249.

kaydının tutulması ve evlerin hesap verebilir olmasıdır.⁴⁶⁵ Bir diğer nokta da Halkevlerinin paralarını İş Bankası veya Ziraat Bankası'na koyması istenmiştir. Ankara Halkevi banka işlemlerinde İş Bankasını kullanmış, Evin paraları bu bankada tutulmuştur.

Ankara Halkevi, çalışmaları için parti yönetiminden gelen bütçe ile çalışmalarını sürdürmüştür. Partiden her ay düzenli olarak para gönderilmiştir. Hususi talimatnamesinde belirtildiği şekilde içtimai yardım şubesinin yardım toplamak amacıyla düzenlediği balo vb. etkinlikler de olmuştur. Zaman zaman da içtimai yardım şubesi çalışmaları için farklı kurumlardan da maddi destek almıştır. İnönü Döneminde yardım balosunun yanı sıra Ankara Halkevinin farklı gelir kaynakları da olmuştur. Evin düzenlediği tiyatro, Karagöz, konser gibi bazı etkinlikler zaman zaman paralı yapılmıştır. Evin salonları düğün, konser, toplantı, tiyatro vb. etkinlikler için kiralanmaya başlanmıştır.

Ankara Halkevi'nin bütçe ve harcama kayıtları ayrıntılı bir şekilde ve ay ay tutulmuştur. Bütçe kayıtları incelendiğinde hatırı sayılır bir bütçe tahsis edildiği görülür. 1935 yılında sayıları 103'e ulaşan Halkevleri için bütçeden 312.000 lira ödenek ayrılırken Ankara Halkevi'nin senelik bütçesi 65.000 civarındadır. Halkevlerine 1932-1950 yılları arasından yapılan yardımların toplamı kimi rakamlara göre 45.771.230 kimi rakamlara göre 48.637.780'dir.⁴⁶⁶ Söz konusu zaman diliminde Ankara Halkevine ayrılan bütçe yaklaşık 1.900.000 civarındadır.⁴⁶⁷

Ankara Halkevi bütçesinin belirlenmesi ve Evin harcamalarının karşılanması CHP Umumi İdare Heyeti tarafından yapılırken kontrolü de parti yönetimince yapılmakta ve harcamaların hesabı da buraya verilmektedir. Temmuz 1932'den itibaren Halkevinin tüm harcamaları en ince ayrıntılarını kadar tutulmuştur.⁴⁶⁸ Evin aylık giderleri yıllık olarak parti müfettişleri tarafından da teftiş

⁴⁶⁵ Ankara Halkevinin muhasebesine dair harcamaların ve belgelerin de Temmuz 1932 tarihinden itibaren düzenli tutulmaya başlandığı anlaşılmaktadır. Söz konusu tamimin evlerin harcamaların düzenli tutulmasını sağladığı söylenebilir.

⁴⁶⁶ Ahmet Akter, "Halkevleri Bütçesi İçin Bir Deneme: Gelir Gider Tablosunun Tespiti", **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:63, Güz 2018, s.10-11.

⁴⁶⁷ Halkevinin ilk yıllarında Evin aylık bütçesi 60.000 civarındadır. 1940'lı yılların sonuna yaklaşırken 115.000'e 1951'e gelindiğinde 154.000 civarındadır. 19 yılın ortalaması alındığında yuvarlak hesap.

⁴⁶⁸ Evin hesapları tutulurken 100 liralık orkestra bedelinden 22 liralık elektrik malzemesine, 25 kuruşluk pul ücretinden 12,5 liralık teneke kılıça tüm ödemeler kayda geçmiş ve belgelendirilmiştir.

edilmiştir. Ankara Halkevi 1935 ve 1936 yılı harcamalarını teftiş eden CHP Divanı Muhasebat üyeleri Yusuf Ziya Arslan ve Mehmet Ali Apak'dır.

Ankara Halkevi'nin ilk yıllarında bütçe dağılımı şöyledir:

Tablo 3. Ankara Halkevi Temmuz 1932 Bütçesi⁴⁶⁹

Memur aylıkları	9.780
Müstahdimin aylıkları	7.176
Dil, Edebiyat, Tarih Şubesi	2.000
Temsil Şubesi	7.000
Güzel Sanatlar Şubesi	2.000
Müze Şubesi	1.500
İçtimai Yardım Şubesi	2.000
Köycülük Şubesi	4.000
Halk Dershaneleri Şubesi	1.000
Spor Şubesi	3.000
Neşriyat Şubesi	5.000
Kırtasiye, müteferrik masraf	2.500
Tenvir(aydınlatma ve Teshin(ısıtma)	10.000
Adi Tamirat	2.500
Melbusat ⁴⁷⁰	720

Söz konusu dağılım sonraki Halkevinin kapanışına kadar neredeyse değişmeden uygulanmıştır. Ankara Halkevinin harcamalarında, tabloda görüldüğü üzere ve Evin üstlendiği misyonun da gereği olarak 9 şubeye ayrılan pay oluşturmaktadır. 9 şube içerisinde en fazla bütçe 7.000 lira ile temsil şubesindir. Bunda hiç şüphesiz şubenin etkinliklerinden beklenen fayda ve şubenin faaliyeti için gerekli masraflar etkili olmuştur. Temsil şubesinin harcamalarında ilk sırada dekor ve kostüm masrafları yer almıştır. Halkevinin oldukça geniş bir oyun dağarcığı

⁴⁶⁹ Temmuz 1932 bütçesi ve harcamaları için bkz. **BCA**, 490.1.0.0/738.16.1. Aralık 1933 bütçesi ve harcamaları için bkz. 490.1.0.0/729.20.1.

⁴⁷⁰ Devlet çalışanları için giyecek yardımı. Ankara Halkevi yönetimi çalışanları için, özellikle hizmetliler için giysi diktirmiş ve iskarpin satın almıştır.

vardır. Evin neredeyse her oyunu için kostüm dikilmiş, kumaş ve terzi ücretleri ödenmiştir. Yine her piyesin kendi dekoru olmuş, Evin sahne memuru ve sahne teknisyeni bulunmakla birlikte sahne için gerekli malzemeler ve işçilik önemli harcama kalemleri olmuştur. Ayrıca oyuncuların makyajı, kuaförü, sahnede kullanılan tabelalar da masraf kalemleridir. Her oyun için basılan giriş kartları şubeye ayrılan bütçeden ödenmiştir.⁴⁷¹

Evin ikinci büyük bütçesi kütüphane ve neşriyat şubesine aittir. Şubenin giderlerinin başında yayın faaliyetleri gelmektedir. Evin kitap basım işleri bu şubenin bütçesinden yapılmaktadır. Bunun yanı sıra şubenin kütüphane mobilyası, kütüphane defteri ve kartonu, kitap cilt masrafları, teşhir dolabı, film bedelleri gibi giderleri vardır.⁴⁷²

Bütçe açısından üçüncü sırada yer alan şube köycüler şubesidir. Köylülere dağıtılan arı kovanları, kırtasiye masrafları, köy gezilerinin masrafları, köylerdeki etkinliklerde köylülere dağıtılan üzüm, fıstık gibi yiyeceklerin bedeli, köylülere yapılan yardımlar şube harcamaları arasındadır.⁴⁷³

Spor şubesinin giderleri içerisinde öncelikle spor malzemeleri ve jimnastik salonunun bakımı gelmektedir. Kırtasiye masrafları, davetiye ve giriş kartı basma, spor filmi bedeli, sporcuların ulaşım vb giderleri ve spor dersleri için yapılan ödemeler de şubenin bütçesinden yapılmıştır.⁴⁷⁴

Edebiyat şubesinin harcamalarının başında kırtasiye masrafları gelmektedir. Çığır mecmuasına verilen abonelik ücretleri şube bütçesinden ödenmiştir. Ayrıca konferans, tören gibi etkinlikler için bastırılan davetiye kartları da şube harcamaları içerisinde yer almaktadır. Şubenin düzenlediği çaylı toplantılar da kendisine ayrılan bütçeden tahsis edilmiştir.⁴⁷⁵

⁴⁷¹ **BCA**, 490.1.0.0/739.19.1; **BCA**, 490.1.0.0/740.22.1; **BCA**, 490.1.0.0/746.36.1; **BCA**, 490.1.0.0/748.43.1; **BCA**, 490.1.0.0/754.57.1; **BCA**, 490.1.0.0/759.70.1.

⁴⁷² **BCA**, 490.1.0.0/739.20.1; **BCA**, 490.1.0.0/744.32.1; **BCA**, 490.1.0.0/747.41.1; **BCA**, 490.1.0.0/755.58.1; 762.79.1.

⁴⁷³ **BCA**, 490.1.0.0/741.24.1; **BCA**, 490.1.0.0/747.39.1; **BCA**, 490.1.0.0/751.50.1; **BCA**, 490.1.0.0/756.60.1; **BCA**, 490.1.0.0/759.72.1

⁴⁷⁴ **BCA**, 490.1.0.0/739.19.1; **BCA**, 490.1.0.0/740.22.1; **BCA**, 490.1.0.0/746.36.1; **BCA**, 490.1.0.0/748.43.1; **BCA**, 490.1.0.0/754.57.1; **BCA**, 490.1.0.0/759.70.1.

⁴⁷⁵ **BCA**, 490.1.0.0/739.19.1; **BCA**, 490.1.0.0/739.20.1. **BCA**, 490.1.0.0/740.22.1; **BCA**, 490.1.0.0/746.36.1; **BCA**, 490.1.0.0/748.43.1; **BCA**, 490.1.0.0/754.57.1; **BCA**, 490.1.0.0/759.70.1.

Güzel sanatlar şubesinin yıllık bütçesi ilk yıllar için 2.000 liradır. Şubeye ayrılan bütçeden yapılan harcamaları içerisinde Orkestra masrafları, akustik sahne tertibatı, kırtasiye, müzik aleti, nota defteri, müzik derleri için öğretmenlere yapılan ödemeler, müzisyenlerin ulaşımı gibi giderler yer almıştır. Bunların yanı sıra konserler için basılan giriş kartları ve davetiyeler de şube giderlerindendir.⁴⁷⁶

İçtimai yardım şubesinin bütçe giderlerini fakir öğrencilerin yurt ve yemek masrafı, öğrencilere yapılan giysi, yol parası, kırtasiye, ayakkabı vb yapılan yardımlar, yardım toplamak amacıyla yapılan baloların masrafı, aynı yardımlar, sağlık malzemeleri ve ilaç gibi harcamalar oluşturmaktadır. Diğer taraftan şube bir takım etkinliklerle ve bazı kurumların da desteği ile bütçe gelirlerini artıracaktır. İnönü Döneminde II. Dünya Savaşı yıllarında artan ekonomik olumsuzluklar ve Ankara'da artan öğrenci sayısı şubenin faaliyetlerinin öne çıkmasına yol açarken en fazla bütçe sosyal yardım şubesine ayrılmıştır.⁴⁷⁷

Halk dersaneleri ve kurslar şubesinin yaptığı harcamalar, tebeşir, ilan, öğretmen ücreti, kitap ve kırtasiye gibi ödemeleri içermektedir. Müze ve sergi şubesinin ilk yıllarında açılması düşünülen müze için yapılan ödemeler bütçenin ilk sırasını oluşturmuştur. Kırtasiye ve davetiye masrafları bütçe giderleri içerisinde yer almıştır.

Ankara Halkevinin bütçe giderlerinin ikinci sırasında Evin çalışanlarına ödenen aylıklar yer almıştır. Harcama kalemlerinde memurlara ve müstahdemlere ödenen aylıklar ayrı ayrı gösterilmiştir. Evin kurulduğu günden itibaren faaliyetleri artarken ve çeşitlenirken evin çalışan sayısında da artış olmuştur. Halkevinde daimi çalışan sayısı 1932 yılında toplam 18 iken 1938 yılında bu rakam 23'e çıkmıştır. Bunlar içerisinde daire müdürü, katip, kütüphaneci, kaloriferci, rejisör, sahne teknisyeni, ressam, bahçıvan, gece bekçisi hademe gibi görevliler bulunmaktadır. Evin toplam çalışan sayısı 1946 yılında 33'e ulaşmıştır.⁴⁷⁸

Evin genel harcamalarında ikinci büyük kalem ısınma ve aydınlatmadır. Ankara Halkevi büyük bir binaya sahiptir. Evin ısınması kalorifer tesisatı ile

⁴⁷⁶ BCA, 490.1.0.0/739.20.1; BCA, 490.1.0.0/745.34.1; BCA, 490.1.0.0/749.45.1; BCA, 490.1.0.0/756.60.1;762.79.1. BCA, 490.1.0.0/767.94.1; BCA, 490.1.0.0/770.103.1.

⁴⁷⁷ BCA, 490.1.0.0/739.20.1; BCA, 490.1.0.0/744.32.1; BCA, 490.1.0.0/748.43.1; BCA, 490.1.0.0/750.47.1; BCA, 490.1.0.0/753.54.1

⁴⁷⁸ BCA, 490.1.0.0/735.8.2.

yapılmıştır. Ankara Halkevi haftanın yedi günü açık olmuş ve çoğu zaman gece saatlerine kadar etkinlikler sürmüştür. Diğer taraftan Ankara kışın sert geçtiği bir şehirdir. Bu da ısınma için önemli miktarda kömür ve odun gerektirmiştir. Aralık 1932’de evin ısınması için alınan kömür miktarı 120 tondur.⁴⁷⁹

Bu iki önemli giderin dışında tamirat ve tadilat bedelleri, telefon ödemeleri, kırtasiye, ilan, hademelere diktirilen elbiseler, iskarpinler, temizlik malzemesi, su masrafı Ankara Halkevi’nin harcamalarını oluşturmuştur.

2.3. Atatürk Döneminde Ankara Halkevi’nin Faaliyetleri

2.3.1. Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesinin Faaliyetleri

Ankara Halkevinin en faal şubelerinden biridir. Halkevinin açılmasının ardından şube talimatnameye göre çalışmalarına başlamıştır. Halkevleri talimatnamesine göre dil, tarih edebiyat kolundan beklenen müsahabeler, konferanslar düzenlemesi, milli dil ve folklor çalışmaları yapması, neşriyat çalışmalarında bulunması ve genç yeteneklerin korunması ve teşvik edilmesidir.⁴⁸⁰

Ankara Halkevi dil, edebiyat ve tarih şubesinde kayıtlı üye sayısı ilk 4 yıl için şöyledir:

⁴⁷⁹ BCA, 490.1.0.0/729.20.1.

⁴⁸⁰ CHF Halkevleri Talimatnamesi, s.10. Ankara Halkevi, Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932, s.3-4.

Tablo 4. Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesine Kayıtlı Üyeler⁴⁸¹

Yıl	Avukat	Öğretmen	İşçi	Diğer meslekler	Tüccar	Kadın	Erkek	Toplam
1932		21		139		10	150	160
1933	-	21	-	136	-	10	147	157
1934	9	26	-	190	-	5	220	225
1935	4	14	106		2	4	222	126

1933 yılında dil, edebiyat ve tarih şubesi komitesi Hüseyin Namık Bey(başkan), İshak Refet Bey, Halit Vedat Bey, Yahya Saim Bey, Hıfzı Oğuz Bey'den oluşur.⁴⁸² Zaman içinde komite üyelerinde değişiklik görülür. 1934 senesinde oluşturulan komitede Kazım Nami, Enver Behnan, Hüseyin Namık, Hıfzı Oğuz, İzzet Ulvi ve İshak Refet beyler yer alır.⁴⁸³ 1936 yılında ise Hıfzı Oğuz Bekata, Enver Behnan Şapolyo, Halil İbrahim, Münir Müyyet Bekman, Şeref Bilgiç, dil, edebiyat ve tarih şubesi komitesini meydana getirmiştir.⁴⁸⁴ 1938 senesinde ise, Hamdi Akverdi, Saim Sarıgöllü, Münir Müyyet Bekman ve Behçet Kemal Çağlar komiteyi oluşturmuştur.⁴⁸⁵

⁴⁸¹ Tablo, B.C.A., 490.01/846.346.1; **Ankara Halkevi**, 1933, s.70; **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1934, s.82-83; **Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s.137-138; **Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, Ulus Basımevi, Ankara 1936, s.122-123'ten yararlanarak oluşturulmuştur.

⁴⁸² **Ankara Halkevi**, 1933, s.

⁴⁸³ “*Halkevinde İntihaplar*”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Şubat 1934, s.1

⁴⁸⁴ “*Halkevinde Komite Seçimleri*”, **Ulus**, 28 Şubat 1936. 1936 yılı Ankara Halkevi broşüründe komitede Hıfzı Oğuz Bekata yerine Şahap Gürsel verilmektedir. Evin faaliyetlerine dair haberlerde Hıfzı Oğuz'un adı sık sık geçmektedir. Bkz. **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, Ankara 1937, s.63.

⁴⁸⁵ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

2.2.1.1. Dil ve Edebiyat Çalışmaları

Ankara Halkevi dil edebiyat ve tarih şubesi yayınladığı hususi talimatnamede şubenin dil zümresinin gayesinin “*Türk diline tabi hakkını vermek yani her türlü fikri ve hissi mefhumları ifadede istiklalini kazandırmak*” olduğu bunun için de araştırma ve derleme çalışmaları ile yabancı kelimelerin yerine Türkçe kökten yeni kelimelerin üretilmesi şeklinde iki yol takip edileceği ifade edilmektedir.⁴⁸⁶

Şube üyeleri kendi aralarında toplantılar düzenleyerek çeşitli konular üzerine tartışmalar yapmıştır. Bu toplantılar kimi zaman yalnız şube üyelerinin katıldığı kimi zamansa tüm eve açık olmuştur. Örneğin 19 Mayıs 1932 tarihinde çay ziyafetinde bir araya gelen şube üyeleri mesai üzerinde görüşmüştür.

Şube ilk günden itibaren Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin çalışmalarına destek olmaya çalışmıştır.⁴⁸⁷ Ankara Halkevinin köycülük çalışmaları için örnek köy seçilen Kutludüğün köyünde çalışmalar yapan heyete şubeden de üyeler katılmıştır. Köyde antropolojik, tarihi, folklorik vb. incelemeler sonrası bir eser hazırlanmasına girişilmiştir.⁴⁸⁸

Şube ilk zamanlar çalışmalarının somutlaşmadığı yani yayına dönüşmediği konusunda eleştirilmiştir. Aka Gündüz “Eser Vermek Lazım” başlıklı yazısında şubeyi eser vermeleri gerektiği ama vermediğini dile getirirken⁴⁸⁹ bir sonraki yazısında dil, edebiyat ve tarih şubesine inkılap edebiyatı ve yarınki edebiyat için eser vermeleri genç yeteneklerin önünü açmaları konusunda talepte bulunmaktadır.⁴⁹⁰

Ankara Halkevi yeni edebiyat nasıl olmalı arayışını da başlatmış ve bu konudaki çalışmaları diğer Halkevlerine örnek olmuştur.⁴⁹¹ İstanbul Halkevi’nde “Yeni Edebiyatımız Nasıl olmalıdır” konulu konferans üzerine Behçet Kemal Bey, İstanbul “*Ankara gibi konuşmaya başladı*” diye yazmakta ve “*Sözü özü Türk bir edebiyat*” fikrinin ortaya konduğunu belirtmektedir.⁴⁹²

⁴⁸⁶ Ankara Halkevi, **Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932, s.4-5.

⁴⁸⁷ “*Ankara Halkevinde*”, **Hakimiyeti Milliye**, 19 Ağustos 1933, s.1.

⁴⁸⁸ **Ankara Halkevi**, 1933, s.66.

⁴⁸⁹ Aka Gündüz, “*Eser Vermek Lazım*”, **Hakimiyeti Milliye**, 25 Mayıs 1932, s.2.

⁴⁹⁰ Aka Gündüz, “*Gene o Mesele*”, **Hakimiyeti Milliye**, 30 Mayıs 1932, s.2.

⁴⁹¹ **103 Halkevi**, s.25.

⁴⁹² Behçet Kemal, “*Yeni Edebiyat Nasıl Olmalı*”, **Hakimiyeti Milliye**, 6 Nisan 1933, s.2.

Halkevi dil, tarih edebiyat şubesinin 1932 ve 1933 yıllarında sürdürdüğü milli edebiyat, inkılap edebiyatı nasıl olmalıdır tartışmaları 1934 yılında yoğunlaşarak devam etmiştir. Senenin başında çaylı bir toplantı yapan şubenin bütün üyeleri bir araya gelmiştir. Toplantıda şiirler okunmuş, söyleşi yapılmış ve şube 15 günde bir perşembeleri toplanmaya karar vermiştir.⁴⁹³ Bu toplantıların ilki 25 Ocakta gerçekleştirilmiş, Kazım Nami Bey inkılap edebiyatı, Hasan Bey, Tarık Bin Ziyat'ın hayatı üzerine konuşma yapmıştır.⁴⁹⁴

1934 yılında da şube Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin çalışmalarına katkı vermeyi sürdürürken ilk defa Dil Bayramı kutlanmıştır.⁴⁹⁵ 26 Eylül 1934 tarihinde Halkevinde yapılan törene Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, Başbakan İsmet Paşa da katılmıştır. Dil Cemiyetinden Besim Atalay Bey konuşma yapmış, Hikmet Rıza Hanım halk türküleri söylemiş, İshak Refet Bey öztürkçe şiir okumuş, Hüseyin Namık Bey, Türk dilinin diğer diller arasındaki yerini anlatmıştır.⁴⁹⁶

Dil bayramı sonraki yıllarda Halkevinin her sene tekrarlanan etkinliklerinden biri olmuştur. Dil bayramı törenleri Türk Dili Tetkik Cemiyeti ile birlikte düzenlenmiştir. Bu işbirliği Halkevinin dil çalışmalarında da cemiyet ile birlikte olduğunu ortaya koymuştur. 1935 yılı Dil Bayramında da dil devriminin ruhuna uygun olarak öz Türkçe ve Güneş Dil teorisi vurgusu yapılmıştır. Halkevi Başkanı Ferit Celal Güven açılış konuşmasında şöyle demektedir:

“ Dil birliği ulusun en kuvvetli yanıdır... (İmparatorluk)Türk ulusunun varlığına bir yandan da onu dil ayrılığına düşürmek suretile kıymıştır. Birkaç yıllık uğraşma dilimizin sonsuz güzellik ve zenginliğini ortaya çıkarmıştır. Büyük bir ulus olan Türkün tarihi ve soysallığı gibi dilinin de büyük, geniş eski olması kadar tabii ne olabilir.

Rüzgar bir yerden tohumları nasıl alıp yüksek dağlardan ovalardan aşırarak bir ülkeden diğer ülkeye götürüp yayarsa, Türk akınları, Türk akınlar ile dünyayı kucaklayan Türk soysallığı, türk dilini de en yüksek yerden en engin yerlere kadar akıtmış, dağıtmış, tohumunu diğer ulusların dillerine atmıştır. Çok geçmiyecek duru, çağiltılı, kaynağı elmas gibi göz ve gönül kamaştıran ana dilimiz, Türk dili, dillerin en alımlısı en cana yakını olduğunu ve bu dilin diller anası olduğuna dünya çok geçmeden inanacaktır. Var olduğu gibi dilimize dönen ana dilin tümünden konuşulduğu yazıldığı gün, geriye attığımız uydurma, o ne olduğu bellisiz dilin çirkinliğine bir defa olsun dönüp bakmağa güzel duygularımız dayanamayacaktır.

⁴⁹³ “Halkevinde Dil, Edebiyat ve Tarih Şubesinin Bir Toplantısı”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Ocak 1934, s.1

⁴⁹⁴ “Halkevinde Toplantı”, **Hakimiyeti Milliye**, 25 Ocak 1934, s.6.

⁴⁹⁵ **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.55.

⁴⁹⁶ “Ankara ve İstanbul’da Dil Bayramı Nasıl Kutlandı”, **Hakimiyeti Milliye**, 27 Eylül 1934, s.1.

Dil devriminin Türk ulusuna vereceği sayısız faydalara onun değer biçilmez kuvvetine içten inanarak bağlıyız. Dilimizdeki yabancı alışkanlıkların üzerinde uyuşup kalmak devrim alanında şahlanmış bizim gibi bir nesle elbette yaraşmaz. Biz yapılamaz, olamaz denilen şeyleri yapan bir önderin ordusuyuz. En kuvvetli yanımızda imkansızlıklara diz çökertmektir."⁴⁹⁷

Dil, edebiyat ve tarih şubesi üyeleri Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin direktifleri doğrultusunda tarama ve derleme çalışmaları sürdürmüş bunun yanı sıra "dil davası" üzerine birçok gazete ve dergiye de yazılar yazmışlardır.⁴⁹⁸

1936'da mevcut dil çalışmalarının yanı sıra 24 Ağustosta İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda yapılan Dil Kurultayı'nın devam ettiği 5 gün boyunca Ankara Halkevi tarafından hem evin iç salonlarında hem de evin meydanına davet ettiği halka "dil davası"nın esasları ve hedefler anlatılmıştır. Yine bu beş gün boyunca Halkevinde gündüz ve gece etkinlikler yapılmıştır. Dil konusunda uzmanlarca konferanslar verilmiş, dil üzerine şiirler okunmuş, saz şairleri türküler söylemiştir. Dolmabahçe Sarayı'nda başta Türk Dili Araştırma Kurumu başkanının konuşması olmak üzere radyodan yapılan yayınlar da dinletilmiştir.⁴⁹⁹

Dil Bayramı da 26 Eylülde Halkevinde kutlanmıştır. Programda önceki yıllarda olduğu gibi konuşmalar, şiirler söylenmiş, türküler dinlenmiştir. 1936 yılında farklı olarak Dil kurulunun o zamana kadar meydana getirdiği eserlerden, fişlerden oluşan bir sergi açılmıştır. Buna ilave olarak dil hareketlerini konu alan bir fotoğraf sergisi hazırlanmıştır.⁵⁰⁰ Ankara Halkevi'nin, yoğunlaşan dil çalışmaları ile ilgili bu sergi ile münevverler arasında yaymaya çalışılan dil "davası"nı daha geniş kesimlere yayma çabasının neticesi olarak yorumlanabilir.

Ankara Halkevinin neşrettiği broşürde şube komitesinin dil işleri üzerine değerli bilginlerden oluştuğu kaydedilmektedir. Komite "yeni dilin ve yeni terimlerin" yazı kültürüne dahil olması için eser vücuda getirenlere telkinlerde bulunmuş, Evin törenlerinde yapılacak konuşmaların, okunacak şiirlerin bu esaslara göre hazırlanmasını sağlamaya çalışmıştır.⁵⁰¹

⁴⁹⁷ "B. Ferid Celal'in Açış Söylevi", *Ulus*, 27 Eylül 1935, s.3.

⁴⁹⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, Ankara 1936, s.5.

⁴⁹⁹ "Halkevimizde Bayram Nasıl Kutlandı", *Ulus*, 27 Eylül 1936, s.1

⁵⁰⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, Ankara 1937, s.15.

⁵⁰¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, Ankara 1938, s.15.

Dil, edebiyat ve tarih şubesinin edebiyat çalışmaları 1937 yılında da yoğun bir şekilde devam etmiştir. Yılın başlarında, edebiyat komitesi memleketteki edebiyat çalışmalarına nasıl bir genel yön verilmesi gerektiğinin araştırması amacıyla Ankara'daki edebiyatçılar Halkevine davet edilmiştir.⁵⁰² 24 Sonkanun 1937 tarihinde yapılan toplantıya 100 civarında üye katılmıştır. Toplantı ile edebiyatın o günkü durumunu incelemek ve Atatürk devrine layık bir edebiyatın alması lazım gelen veçheler üzerinde düşünceleri tespit etmek ve bir fikir birliği sağlamak amaçlanmıştır. Şube başkanı Enver Behnan Şapolyo, Halkevi başkanı Ferid Celal Güven ve Behçet Kemal Çağlar konuşma yapmış ve toplantının gayesini anlatmıştır. Saat 15'ten 18'e kadar devam eden toplantıdan bir netice çıkmamakla birlikte Halkevlerinin varlık nedeni açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir.⁵⁰³

Halkevlerinin edebiyat çalışmalarında amaç şöyle ifade edilmektedir:

*“Edebiyat alanında yeni buluşlara ve canlı bir kımıldanışa müsait hava ve heyecan uyandırmak; edebi yazılarda öz Türkçe kelimeleri kullanmak ve yaymak; edebiyatta çağdaş ulusların tekamüllü yolundan ayrılmamakla beraber milli hüviyeti bozacak zararlı tesirlerden korunmak, Edebi eserlerde Türk devrimini yaymak; Türklüğün tarihi onurunu ve ulusal savaş hatıralarını göz önüne koymak, işlemeye ve çoğaltmaya çalışmak...”*⁵⁰⁴

Dil, edebiyat ve tarih şubesi üyeleri de ürettikleri şiir, hikaye piyes vb eserler ile bu gaye doğrultusundaki çalışmıştır. Konuları halkın günlük yaşamından ya da parti yönetimince önemli görülen olaylardan alan ve sade bir dille yazılmış hikayeler, şiirler ortaya konmuştur. Başta Akın, Çoban, Özyurt, Mete gibi piyesler olmak üzere edebiyatın dil ve tarih tezlerinin desteklenmesi ve yayılması konusunda da kullanılabilmesi adına örnek olmuşlardır. Hikayeler, şiirler Ülkü dergisi aracılığı ile piyesler ise CHP'nin çoğaltıp diğer Halkevlerine dağıtması ile tüm yurda ulaşabilmiştir. Bu sayede Ankara Halkevi'nin diğer halkevlerine ve edebiyatçılara, genç yeteneklere yol gösterici olduğu ileri sürülebilir.

Edebiyat konusunda şubenin düzenlediği edebiyat geceleri de kayda değer çalışmalar içerisinde. Gerek bir edebiyatçının ele alınıp onun eserleri üzerine

⁵⁰² “Halkevinde Edebi Bir Toplantı”, **Ulus**, 21 Sonkanun 1937, s.2.

⁵⁰³ “Halkevlerinin Sanatta Rolü, Sanat Etrafında Fikir Münakaşaları Yapılmak Üzere Halkevinde Bir Toplantı Oldu”, **Ulus**, 25 Sonkanun 1937, s.4.

⁵⁰⁴ **103 Halkevi**, s.20.

konusulduğu, gerekse bir araya gelip edebi mevzularda sohbet edildiği, üyelerin şiir vb. yazdıkları eserleri paylaştıkları toplantılar düzenlenmiştir.

2.2.1.3. Konferanslar

Ankara Halkevinde konferansları veren kişiler çeşitlilik göstermektedir. Milletvekillerinden, bilim adamlarına, sanatçılardan öğretmenlere farklı kesimlerden kişiler konferans vermiştir.

Bazı konferanslarda çevirmenler de katkı sunmuşlardır. Yabancı profesörlerin yabancı misafirlerin konferansları dinleyiciler için tercüme edilmiştir. Örneğin Prof. Kroza'nın konuşmasını doçenti Orhan Arslan, Bela Bartok'un konferanslarını Hamit Zübeyir Koşay, Adnan Adıvar ve Hasan Ferid , Prof. Fander Hayd'ın konferansını Esfendiyar Esat Bey çevirmiştir.⁵⁰⁵

Şubenin görevlerinden biri halkın genel bilgisini yükseltmeğe yarıyacak konularda söyleşiler ve konferanslar tertip etmektir. Bu söyleşilerde cumhuriyet ve inkılap prensiplerinin kökleşmesine, memleket sevgisinin, vatandaşlık vazifeleri duygusunun yükselmesine daha fazla yer ayrılacağı da belirtilmiştir.⁵⁰⁶ Bu doğrultuda gerek parti yönetimi gerekse Halkevi yönetimi tarafından konferanslar “memlekette bir kültür ve gençlik kaynaşmasını doğurabilecek” ana etkenlerden biri olarak görülmüştür.⁵⁰⁷

Halkevinde verilecek konferanslar genel olarak dil, edebiyat ve tarih şubesinin faaliyetleri içinde yer alsa da zaman zaman diğer şubelerde çalışma alanları ile ilgili konferanslar düzenlemişler ya da dil, tarih edebiyat şubesi ile birlikte çalışmışlardır. İlk senelerde konferansları takiben konser, piyes, film gösterimi vb türü etkinlikler düzenlenmiştir. Halkın daha ziyade ilgisini çeken bu tür etkinlikler ile konferanslara katılım artırılmaya çalışılmıştır. Söz konusu etkinlikler, Halkevinin de ilk seneleri olması sebebiyle halkın eve alıştırılması açısından da düşünülmüş olabilir. Nitekim Ankara Halkevi'nin 1936 yılı faaliyetlerinin anlatıldığı broşürde bu durumun altı şu sözlerle çizilmektedir:

⁵⁰⁵ “M. Ragıp Kösemihal, “*Bela Bartok Aramızda*”, *Ülkü*, Cilt:9, Sayı:50, Nisan 1937, s.132-138.

⁵⁰⁶ *CHF Halkevleri Talimatnamesi*, s.10.

⁵⁰⁷ *Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı*, Ankara 1939, s.5.

*“Konferanslara halk ve gençliği alakalı tutmak hususu için alınan tedbirler iyi neticeler vermiştir. Bu tedbirlerin başında konferansçıyı iyi olarak seçmek, mevzu kısaca daha önceden gazetelere vermek, bilhassa davetiyeleri iyice etrafa yaymaktır. Konferanslara sinema, projeksiyon, biraz müzik koymak, konferans saatlerini kısa tutmak, ekseriye müsahabe şeklinde tanzim etmek faydalı olmuştur.”*⁵⁰⁸

Sonraki yıllarda bu uygulamadan vazgeçildiği görülmektedir. Söz konusu değişimin, konferans vb etkinliklere gösterilen ilgi ve alakanın sonucu olduğu söylenebilir.

Ankara Halkevi kurulduğu ilk günden itibaren bu konferanslar aracılığı ile halkı bilgilendirme ve eğitime doğrultusunda çalışmalar içerisinde bulunmuştur. 1932 yılında 15 konferans düzenlenmiş, 122 toplantı yapılmış, bu toplantılara 87375 kişi katılmıştır.⁵⁰⁹

8 Nisan 1932 tarihinde Hasan Cemil Bey gençliğin yetiştirilmesi üzerine bir konferans vermiştir. Konferansa Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal ve Başbakan İsmet Paşa da katılmıştır. Hasan Cemil Bey konuşmasında, Gençliğin özelliklerini ve önemi üzerinde durmuş, Türk gençliğinin muhtelif fikirler karşısında zapt olunmaz bir kale gibi salim ve müspet kalacağını dile getirmiştir.⁵¹⁰ Konferansın ardından güzel sanatlar şubesinin konseri olmuştur. Ağustos 1932’de Prof. Dr. Tevfik Remzi Bey’in “Cumhuriyet ve İlim” konulu bir konferans vermiştir. Konferansı sıtma ile mücadele ve anne sütü konulu iki kısa film gösterimi takip etmiştir.⁵¹¹

1933 yılında konferans sayısı 31’e çıkarken umumi halk toplantısı yapılmış ve bu toplantılara 63.565 kişi katılmıştır.⁵¹² Halkevlerinin varlık nedenlerinin başında gelen halk terbiyesi, Konferanslarda üzerinde durulan konulardan biridir. Hilmi Malik Bey, 1 Nisan 1933 günü yeni nesil ile eski nesil arasındaki uçuruma ve yeni neslin bunu kapatması gerektiğine değinmiştir.⁵¹³

⁵⁰⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.16-17.

⁵⁰⁹ **B.C.A.**, 490.01/846.346.1

⁵¹⁰ “*Ergani Halk Demiryolu İstikrazı İçin Ahmet İhsan Beyin Konferansı*”, **Hakimiyeti Milliye**, 15 Nisan 1933, s.1; “Halkevinde Bu Cuma Hem Bir Konferans Hem de Bir Konser Verilecek”, **Hakimiyeti Milliye**, 5 Nisan 1932, s.1; “Hasan Cemil Beyin Konferansı Alaka ile Dinlendi ve Hararetle Alkışlandı”, **Hakimiyeti Milliye**, 9 Nisan 1932, s.1;

⁵¹¹ “*Halkevinde Profesör Dr. Tevfik Remzi Bey Bugün Konferans Veriyor*”, **Hakimiyeti Milliye**, 16 Ağustos 1932, s.1.

⁵¹² **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.120.

⁵¹³ **Hakimiyet-i Milliye**, 1 Nisan 1933.

1933 yılında verilen konferansların başında dahili istikraz ve Ergani istikrazı konuları gelmektedir. 1933 yılı devletçi ekonomiye geçişte önemli adımların atıldığı bir dönemdir. CHP'nin halka açılan penceresi diyebileceğimiz Halkevleri söz konusu gelişmeleri halka anlatma bakımından rol oynamaya çalışmışlardır. Ankara Halkevi'nde söz konusu konferanslar ile hükümetin ekonomi politikasını anlatmayı hedeflemiştir.⁵¹⁴ Konferanslar milletvekili Ali İhsan Bey, Merkez Bankası ve Ziraat Bankası'ndan üst düzey yetkililer ile profesörler tarafından verilmiştir.

Şube bir konferanslar dizisi planlamıştır. Bu dizinin ilki Aptullah Battal Bey "Fin İli ve Fin Dili" konulu konferansıdır.⁵¹⁵ "Kumar Alışkanlığı"⁵¹⁶, "Osmanlı Borçlarından Bugünkü Anlaşmaya"⁵¹⁷, "Şehircilik ve Şehirlerin Yenileşmesi Hakkında"⁵¹⁸, "Köylü ve Köyün Morfolojisi"⁵¹⁹, "Lozan'ın Manası ve Ehemmiyeti"⁵²⁰ gibi konularda da konferanslar verilmiştir. Bu konferansların sonunda da etkinlik yer almıştır.

1934 yılında Ankara Halkevinde verilen konferans sayısı 16'dır.⁵²¹ 1934 senesinde düzenlenen konferansların başında inkılap dersleri gelmektedir. İnkılap dersleri son sınıf yüksek öğrenim öğrencileri için Recep Peker, Mahmut Esat Bozkurt, Yusuf Kemal Tengirşek, Yusuf Hikmet Bayur gibi dönemin önemli isimleri tarafından verilmiştir. 1934-1937 yılları arasında aralıkla devam eden bu derslerin Ankara ayağı Halkevinde gerçekleşmiştir. Dersleri yalnız öğrenciler değil şehrin önde gelen isimleri ve Halkevi üyeleri de takip etmiştir. Derslerin açılışını ve ilk dersi 20 Martta Başbakan İsmet İnönü yapmıştır.⁵²²

⁵¹⁴ "Ergani Yolunun Büyük Değeri", **Hakimiyeti Milliye**, 20 Nisan 1933, s.1; "Halkevinde Bugün Mühim Bir Konferans Var", **Hakimiyeti Milliye**, " 21 Nisan 1933, s.5; *Halkevinde İki Mühim Konferans*", **Hakimiyeti Milliye**, 27 Nisan 1933, s.1; "Halkevinde Konferans", **Hakimiyeti Milliye**, 10 Aralık 1933, s.4.

⁵¹⁵ "Halkevinde Aptullah Battal Bey'in Konferansı", **Hakimiyeti Milliye**, 3 Nisan 1933, s.4.

⁵¹⁶ "Ankara Halkevinde Konferans ve Temsil", **Hakimiyeti Milliye**, 27 Mayıs 1933, s.4.

⁵¹⁷ "Halkevinde Semih Nafiz Beyin Konferansı", **Hakimiyeti Milliye**, 8 Haziran 1933, s.4.

⁵¹⁸ "Şehircilik ve Şehirlerin Yenileşmesi Hakkında", **Hakimiyeti Milliye**, 19 Haziran 1933, s.1.

⁵¹⁹ "Köylü ve Köyün Morfolojisi, Şevket Aziz Bey'in Halkevinde Verdiği Değerli Bir Konferans", **Hakimiyeti Milliye**, 26 Temmuz 1933, s.1.

⁵²⁰ "Halkevinde Lozan Gecesi, Cemil Bey Salahiyetli Diliyle Lozan'ın Manasını ve Değerini Anlattı", **Hakimiyeti Milliye**, 25 Temmuz 1933, s.1.

⁵²¹ **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1935, s.196.

⁵²² "İsmet Paşa Dün İnkılap Tarihi Kürsüsünde Türk İhtilalinin Ana Prensiplerini İzah Etti", **Hakimiyeti Milliye**, 21 Mart 1934, s.1.

Halkevinde 1934 yılında verilen konferanslar içinde gıda üzerine verilen konferanslar da vardır. Türkiye Umumi Kimyagerler Cemiyeti tarafından verilen “Halk için Kimya Konferansları”nda yağlar, içilen sular, gıda ve hazım kimyası gibi kimyanın halkın gündelik yaşamını kolaylaştırıcı yönü aktarılmaya çalışılmıştır.⁵²³

1935 yılında Ankara Halkevi’nde 22 konferansın verildiği bu konferanslara 6.487 kişinin katıldığı belirtilmektedir.⁵²⁴ Bu konferanslardan bazıları doğrudan şube tarafından bazıları ise şubenin başka kurumlarla ortak çalışması ile düzenlenmiştir. Doğrudan bu kol tarafından düzenlenen konferanslara örnek olarak: Kazım Nami Duru, Vatan; Halil Vedad, Milli Edebiyat; Enis Behiç Koryürek, Halkçılık; Enver Behnan Şapolyo, Hitabette Usul ve Nevi; İshak Refet Işıtman, Halk Edebiyatımız; Orhan Münir, Türk Hukukunda Devlet Fikri; Hikmet Turhan Dağlıoğlu, Kamus Sahibi Mütercim Asımın Hayatı ve Eserleri; Hamid Gürrel, Yeni Resim; Şükrü Eralçin, Sergi ve Panayırlar; verilebilir.⁵²⁵ Şube 1935 senesinde Hukuk İlmini Yayma Kurumu ile birlikte 8 konferans düzenlemiştir.

1936 yılında konferans sayısı 79’a çıkmıştır. Halkevi konferanslarına katılanların büyük çoğunluğu gençlerden oluşmuştur. Orta mektep öğrencileri ile farklı iş kollarında çalışan vatandaşlar da konferanslara gelmiştir.⁵²⁶

Önceki yıllarda olduğu gibi bu konferansların bir kısmı doğrudan şube tarafından bir kısmı da diğer kurumlar ile birlikte düzenlenen konferanslardır. Düzenlenen konferansların 14’ünü Evin gerçekleştirdiği ekonomi konferansları serisi oluşturmaktadır.⁵²⁷ Bu sene içerisinde Hukuk İlmini Yayma Kurumu ile birlikte 24 konferans verilmiştir.⁵²⁸

Evin konferansları 1937 yılında da devam etmiştir. Türk ve yabancı profesörlerin verdiği konferanslar dikkat çekmektedir. Ankara Halkevi kitapçığında 1937 konferansları şu sözlerle anlatılmaktadır: “*Bu konferansların hemen hepsinde salonlarımız tamamen dolmakta bilhassa gençlerimiz bu konferanslardan çok*

⁵²³ “Halkevinde Umum Kimyager Cemiyetinin Konferansları Başladı”, **Hakimiyeti Milliye**, 16 Mayıs 1934, s.5; “Halk İçin Kimya Konferansları”, **Hakimiyeti Milliye**, 23 Mayıs 1934, s.3; “Halk için Kimya Konferansları”, **Hakimiyeti Milliye**, 28 Mayıs 1934, s.3.

⁵²⁴ **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, Ulus Basımevi, Ankara 1936, s.203.

⁵²⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, Ankara 1936, s.6.

⁵²⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.16.

⁵²⁷ “Halkevinde Kış Konferansları”, **Hakimiyeti Milliye**, 14 Şubat 1936, s.2.

⁵²⁸ “Hukuk Konferansları”, **Hakimiyeti Milliye**, 30 Şubat 1935, s.3.

*faydalanmaktadır. Konferanslar bir metot dahilinde takip edilmekte ve her çeşit ilim üzerinde konferanslar tertip olunmakta ve icabına göre bunlara filimler ve projeksiyonlar da ilave olunmaktadır. ”*⁵²⁹

Ankara Halkevi konferanslarında dikkat çeken noktalardan biri de teknolojiyen mümkün mertebe faydalanılmasıdır. Bilhassa 1935’ten itibaren projeksiyon gibi teknolojik cihazların da Evde verilen konferanslarda kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Hiç şüphesiz Evin başkentte bulunuyor ve bizzat parti yönetimi tarafından destekleniyor olması teknolojinin kullanımını kolaylaştırmıştır. Nitekim 1937 yılında Eve son model bir projeksiyonun alınması şu sözlerle anlatılmaktadır: *“Konferanslarda gösterilecek resim, kroki, fotoğraf gibi vesikaların iyi aksettirilmesini temin maksadıyla en son sistem bir projeksiyon makinesi alınmıştır ki, bu Türkiye’ye şimdiye kadar celbedilen makinelerin en modern ve kuvvetlisidir.”*⁵³⁰ Teknolojiden de faydalanılması başkent Halkevinin konferansları daha cazip ve etkileyici kılarken bu konuda diğer Halkevlerine örnek oluşturduğu söylenebilir.

1938 yılında Ankara Halkevi konferanslarında dikkat çeken bir artış söz konusudur. CHP tarafından İstanbul Üniversitesi ile Ankara’daki fakülte ve yüksek okullardaki hocalar Halkevinde konferans verilmeye teşvik edilmiştir. Ocak 1938’de başlayan konferanslar yıl boyu devam etmiştir. Bu çerçevede psikolojiden hukuğa, Hint kültüründen veterinerliğe, sağlıktan antropolojiye, edebiyattan spora ve tarihten ekonomiye çok farklı konuları içeren 61 konferans verilmiştir.⁵³¹ Bu konferansların bir kısmı parti yönetimi tarafından broşür olarak bastırılmıştır. Söz konusu konferansların yanı sıra Halkevince de konferanslar düzenlenmiştir. Ayrıca 1936 ve 1937 yıllarında verilen Hukuk İlmini Yaymaya Kurumu’nun konferansları 1938’ yılında da devam etmiştir.

Ankara’da Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi’nin açılması Ankara Halkevi çalışmalarını hızlandıran önemli etkenlerden biri olmuştur. Fakülte’nin hocaları, başta konferanslar olmak üzere etkinliklerde yer almıştır. Öğrenciler de hem dinleyiciler olarak hem de Halkevi üyesi olarak şubelerin faaliyetlerinde yer alarak

⁵²⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s. 16.

⁵³⁰ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.16.

⁵³¹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, Ankara 1939, s.9-13.

Evin çalışmalarına önemli katkı sunmuşlardır. 1936, 1937 ve 1938 yıllarında konferanslara katılanların miktarındaki kat ve kat artış durumu da bu katkıyı ortaya koymaktadır.⁵³²

Halkevinin halka ulaşma konusunda yaptığı işlerden biri de Evin üyeleri tarafından kahvehanelerde verilen küçük konferanslardır. 1935 ve 1936 senelerinde köylülere verem, tifo, frengi ve bel soğukluğu gibi hastalıklar konusunda bilgilendirmeye yönelik olarak başlatılan etkinliğin 1938 yılında yine kahvehanelerde farklı konular üzerinden devam ettirildiği anlaşılmaktadır. 2 Ocak tarihli bir haberde Ankara Halkevinin kahvehane konferanslarına davet edilen N. Baydar'ın iki yüzden fazla kalabalığa, ağaçlar üzerine verdiği konferansına ve ardından ağaçlar ile Ankara'nın eski ve yeni halini anlatan iki filme alaka gösterdiği anlatılmaktadır. Haberde ayrıca, köylerde de benzer bir çalışmanın olduğu aktarılırken Halkevinin etkinliğinden övgü ile bahsedilir.⁵³³

Ankara Halkevinde 1932-1938 yıllarında verilen konulara baktığımızda daha ilmi konular olduğu görülür. Diğer Halkevlerinde verilen konferansların CHP ideolojisi, dil ve tarih tezleri, sağlık, halk eğitimi gibi daha geniş kesimlere hitap eden konular tercih edilirken başkent Halkevinin daha ziyade münevver kesime hitap ettiği söylenebilir.

2.2.1.4. Önemli Günler, Kutlamalar ve Anmalar

Halkevlerinin önemli işlevlerinden biri kaynaştırılmış bir toplum düzeni var edebilmektir. Bu amaç doğrultusunda toplumun farklı kesimleri Halkevi çatısı altında birleştirilmeye çalışılmıştır. Törenler de yine halkın kaynaştırılmasında ve halka ulusal bilinç kazandırılmasında önemli araç olmuştur. Bu bağlamda Halkevleri önemli günlerin kutlandığı önemli merkezler olmuştur. Ankara Halkevi ise başkent Halkevi olarak önemli günlerin kutlamasında il genelinde tören programlarının hazırlanmasında ön planda yer almıştır. Hem başkent halkının önemli günler vesile ile bir araya gelmesini kaynaşmasını sağlamak, kutlamaların canlı bir şekilde olması

⁵³² 1935 yılında Ankara Halkevinin konferanslarına katılanların sayısı 6 civarında iken bu rakam 1936 senesinde 33.000, 1937'de 24.000 ve 1938 yılında 28.000'e ulaşmıştır. **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.51.

⁵³³ Nasuhi Baydar, "Halkevi'nin Yeni Halk Hatibi", **Ulus**, 2.1.1938, s.1,3.

adına hem de diğer şehirlere ve Halkevlere önemli günlerin kutlamasında yol göstermek adına etkin olmaya çalışmıştır. Halkevinde düzenlenen kutlamaları organize eden dil, edebiyat ve tarih şubesi olmuştur. Törende yer alan etkinliklere göre, başta temsil ve güzel sanatlar kolları olmak üzere, diğer şubelerle birlikte çalışmıştır.

23 Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 30 Ağustos Zafer Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, 24 Temmuz Lozan Günü gibi tüm yurttan kutlanan milli bayramlarda aktif rol oynamıştır. Ayrıca Atatürk'ün Ankara'ya gelişi, Dil Bayramı Halkevinin her yıl düzenlediği etkinlikler arasındadır.

Halkevinin ilk yer aldığı tören 1932 yılı 23 Nisan kutlamalarıdır. Törende Gazi'nin Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı konuşmasından parçalar okunmuş, Büyük Millet Meclisi'nin açılışı sırasında Ankara anlatılmıştır. Projeksiyonla o günlere ait fotoğraflar perdeye yansıtılmış, Reiscumhur orkestrası İstiklal Harbi zamanlarına ait parçalar çalmıştır.⁵³⁴

Ankara Halkevi, 30 Ağustos 1932 tarihinde yapılacak Zafer Bayramı kutlamalarının hazırlığında görevlendirilmiştir. Zafer Bayramı kutlama hazırlıkları Temmuz ayında başlamıştır. 30 Ağustos'ta Halkevinde ilk olarak Erkanı Harp Binbaşı Asım Bey tarafından 30 Ağustos Muharebesi ve neticesi hakkında bir konferans verilmiştir. Akşamki tören 18.00'de Aka Gündüz Bey'in konuşması ile başlamıştır. Ardından dil edebiyat tarih şubesi üyesi Enis Behiç Bey'in Süvariler şii, muhtelif tablolar, marşlar ve türküler yer almıştır.⁵³⁵

Mustafa Kemal Paşa'nın Ankara'ya gelişinin yıl dönümü olan 27 Aralık Ankara Halkevince ilk yılından itibaren kutlanan önemli bir gün olmuştur. 1932 yılındaki ilk kutlama için Aralık ayı başında bir heyet oluşturulmuştur. CHF Ankara vilayet idare heyeti de Halkevine yardım etmek amacıyla bir heyet kurmuştur.⁵³⁶ Parti yönetimi de çalışmaları desteklemiştir.⁵³⁷ 27 Aralık günü kazalardan gelen halk

⁵³⁴ “Ankara Halkevinde Bu Gece Verilecek Müsamere”, **Hakimiyeti Milliye**, 23 Nisan 1932, s.1.

⁵³⁵ “Başkumandanlık Zaferinin Onuncu Yıl Dönümü”, **Hakimiyeti Milliye**, 30 Ağustos 1932, s.1.

⁵³⁶ “Büyük Gazi'nin Ankara'ya Gelişi Şenlikleri”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Birincikanun 1932, s.1.

⁵³⁷ CHF Genel Sekreteri Recep Bey tören öncesindeki son provalara katılmış ve gençlerle bir araya gelmiştir. “Gazi'miz 1919'da Bugün Buraya, Gelmiş ve O Gündenberi Ankara HürTürkiyenin Kalbi Olmuştur”, **Hakimiyeti Milliye**, 27 Aralık 1932, s.1.

temsilcileri Halkevinde toplanmış, köylerden de çok sayıda köylü gelmiştir. Program Maarif Vekili Reşit Galip'in konuşması ile başlamış, ardından Ankara Halkevi başkanı Ziya Gevher Bey konuşma yapmıştır. Enver Behnan Bey anılarını anlatmış ve Mustafa Kemal Paşa'yı karşılayanların anlattıkları da paylaşılmıştır. Dil edebiyat ve tarih, temsil ve güzel sanatlar şubesinin ortak çalışması olan Ergenekon Destanı canlandırılmıştır. Son olarak milli oyunlar oynanmıştır.⁵³⁸

1933 senesinde Ankara Halkevi'nde yapılan milli kutlamalar: Gazi Günü, 23 Nisan, Gazi'nin Samsun'a çıkışı Zafer Bayramı ve onuncu yıl kutlamalarıdır. Bu yıl da Halkevi 23 Nisan kutlamalarının yapıldığı mekanlardan biridir. Törende Gazi'nin nutkundan parçalar okunmuş, İshak Refet Bey "Çankaya" isimli şiirini okumuş, hukuk öğrencisi Cavidan Hanım ile Samih Oktay Bey birer konuşma yapmıştır. Enver Behnan Bey, TBMM'nin nasıl açıldığını anlatmış, ardından da Mete piyesi sahnelenmiştir.⁵³⁹ Halkevinin kütüphane açılışı da 23 Nisan'a denk getirilmiştir.

Ankara Halkevindeki ilk 19 Mayıs kutlamalarında⁵⁴⁰ Halkevi başkanı Nafi Atuf Bey günün önemi üzerine bir konuşma yapmış, Behçet Kemal Bey kısa bir konuşmanın ardından "Samsun'a Ayak Bastığı Gün" şiirini okumuştur. Akın piyesi oynanmış, film gösterilmiş son olarak da ant içilmiştir.⁵⁴¹ 1934 ile 1935 yıllarında Gazi Mustafa Kemal'in Samsun'a çıkışının kutlandığına dair bir veriye rastlanamamıştır.

1933 yılı Zafer Bayramı kutlamaları için Ankara Halkevi tarafından 26 Ağustos- 30 Ağustos'a kadar 5 günlük bir program hazırlanmıştır. Kutlamaların ilk günlerinde radyodan Dumlupınar'a dair 10 ar dakikalık programların yapılmasına karar verilmiştir.⁵⁴² 30 Ağustos zafer bayramı kutlaması öğleden sonra başlamıştır. Toplantıyı Halkevi başkanı Nafi Atuf Bey kısa bir konuşma ile açmış, Yüzbaşı Hicri

⁵³⁸ "Dün Gece Ankara Halkevinde", **Hakimiyeti Milliye**, 28 Birincikanun 1932, s.1; "Ankara'nın Büyük Şenliği", **Hakimiyeti Milliye**, 28 Birincikanun 1932, s.5; "Halkevinde Gazi Günü'nün Gecesi", **Hakimiyeti Milliye**, 29 Birincikanun 1932, s.1.

⁵³⁹ "Halkevinde Dün Gece", **Hakimiyeti Milliye**, 24 Nisan 1933, s.5. 19 Mayısın milli bayram olarak kutlanmasına 1935 yılında karar verilmiştir.

⁵⁴⁰ 19 Mayıs kutlamaları için ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Uzun, "Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk'ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Döneminde Kutlanışı", **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt:6, Sayı:24, Kış 2010, s.109-125.

⁵⁴¹ "Gazi'nin Anadolu'ya Ayak Bastığı Millet Bayramı Günü", **Hakimiyeti Milliye**, 20 Mayıs 1933, s.1.

⁵⁴² "Dumlupınarın 11inci Yılı, Ankara Halkevi Kutlulama Programını Hazırladı", **Hakimiyeti Milliye**, 24 Ağustos 1933, s.1.

Bey Başkumandan Muharebesini anlatmış, İshak Refet Bey'in nutku sonrasında Behçet Kemal Bey'in şiiri ve Ahmet Nuri Bey'in Vazife piyesi yer almıştır.⁵⁴³

Bu yılın asıl önemli kutlamaları yalnız yurt içinde değil yurt dışında da büyük ilgi uyandıran cumhuriyetin onuncu yılı kutlamalarıdır. Kutlama hazırlıkları aylar öncesinden başlamıştır. Parti yönetimi önce Recep Bey başkanlığında bir yüksek komisyon kurmuş sonra da yardımcı komisyonlar oluşturulmuştur. Parti yönetimince valilere gönderilen genelge ile de her ilde kutlama hazırlıkları için bir komisyonun oluşturulması istenmiştir. Ankara Halkevi başkan ve üyeleri, gerek yüksek komisyon altındaki alt komisyonlarda gerekse Ankara valisi başkanlığında toplanan vilayet kutlama heyetinde yer alarak katkı sunmuş, Halkevi binası söz konusu çalışmalara zaman zaman ev sahipliği de yapmıştır.

Ankara Halkevi, cumhuriyet kutlamalarında oldukça aktif bir rol oynarken başta dil, edebiyat ve tarih şubesi olmak üzere tüm şubeler yoğun bir çalışma ortaya koymuşlardır. Halkevinde, kutlamalar için milli marşlar öğretilirken en dikkat çeken cumhuriyetin 10. yılı şerefine yazılan Onuncu Yıl Marşı'nın⁵⁴⁴ öğretilme çalışmalarıdır. Çalışmalar 4 Ekimde başlamış, Ankara'daki okulların öğrencilerinin katıldığı ilk toplantıya CHF Genel Sekreteri ve Maarif Müdürü de katılmıştır.⁵⁴⁵

Cumhuriyetin onuncu yılı kutlamaları 29-30 ve 31 Ekim olmak üzere 3 gün devam etmiştir. İlk gün halkevi üyeleri Ankaralılarla birlikte kutlamaların yapılacağı meydana toplanmış ve kutlamalara katılmıştır. Akşam Halkevinde bir balo verilmiştir. İkinci gün saat 15'te ve 20.30'da olmak üzere iki ayrı program hazırlanmıştır. İstiklal marşı ve Onuncu yıl marşı ile başlayan programların birincisinde Haşim Cevdet Bey bir konuşma yapmış, Kahraman piyesi oynanmış, Hasan Cemil Bey bir konferans vermiş son olarak da Şeriye Mahkemesi piyesi oynanmıştır. İkinci program da Kemalettin Kami Bey şiir okumuş, kahraman ve Şeriye Mahkemesi piyesleri sahnelenmiştir. Üçüncü gün arka arkaya üç program hazırlanmıştır. Bu programlar da istiklal marşı ve onuncu yıl marşı ile başlamıştır. İlk programda halk türküleri, bir konferans, halk oyunları ve tiyatro gösterisi yer

⁵⁴³ “Halkevinde Merasim”, **Hakimiyeti Milliye**, 30 Ağustos 1933, s.2.

⁵⁴⁴ Onuncu Yıl Marşı Behçet Kemal Çağlar ve Faruk Nafiz Çamlıbel tarafından yazılmış ve Ulvi Cemal Erkin tarafından bestelenmiştir. “Cumhuriyetin Onuncu Yıl Marşı”, **Hakimiyeti Milliye**, 24 Eylül 1933, s.1

⁵⁴⁵ “Onuncu Yıl Marşını Millete Öğretmek İçin”, **Hakimiyeti Milliye**, 4 Teşrinievvel 1933, s.1

almıştır. İkinci programda bir konferans ve tiyatro gösterileri yapılmıştır. Akşamki programda da piyes ve klasik müzik konseri verilmiştir. Ayrıca Türk ressamlarının inkılabı dair eserlerinden oluşan bir resim sergisi de açılmıştır.⁵⁴⁶

Gazi günü Ankara Halkevi'nin geleneksel kutlamalarından biri olmuştur. 1933 yılı kutlamaları Necip Ali Bey'in konuşması ile başlamış ardından Ankara Halkevi başkanı Nafi Atuf Bey bir konuşma yapmış, Behçet Kemal Bey şiir okumuştur. Daha sonra Vazife ve Zafer piyesleri oynanmış Ankara seğmenlerinin halk oyunu gösterisi olmuştur.⁵⁴⁷

Ankara Halkevi tarafından kutlanmaya başlanan Gazi Günü, Halkevi sayesinde şehre mal olan, şehir halkınca kutlanan bir güne dönüşmeye başlamıştır. 1932 ve 1933 yıllarında Gazi'nin Ankara'ya gelişi Halkevinde kutlanırken 1934'ten itibaren şehrin gününe dönüşmeye başlamıştır. Ankara Halkevince organize edilen kutlama gündüz Hakimiyeti Milliye Meydanı'nda yapılmış, akşam da Halkevinde kutlamalara devam edilmiştir. Buradaki törene Atatürk, İsmet İnönü, bakanlar, milletvekilleri, kordiplomatik ve şehrin önde gelen isimleri de katılmıştır.⁵⁴⁸ Ankara Halkevi başkanlığınca gecede “müzikal-festival” verileceği duyurularak festivale davet edilenlerin siyah giymeleri rica edilmiştir.⁵⁴⁹

1934 ve 1935 yıllarında da 23 Nisan, 30 Ağustos, 29 Ekim ve 27 Aralık günleri Halkevince kutlanmıştır. Söz konusu günlerdeki törenlerin önceki yıllarda düzenlenenler ile benzer şekilde devam ettirildiği görülmektedir. 1936 yılında 19 Mayıs da bu kutlamalara dahil olmuştur.

Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin 17. yılı kutlamaları her sene olduğu gibi kutlanırken ilk defa Halkevi tarafından, Ankara koşusu düzenlenmiştir.⁵⁵⁰ Koşu Atatürk'ün Ankara'ya girdiği Dikmen sırtlarından başlamış Ulus Meydanı'nda son

⁵⁴⁶ “Ankara Halkevinin Bayram Programı”, **Hakimiyeti Milliye**, 27 Birinciteşrin 1933, s.6

⁵⁴⁷ “Gazi Günü”, **Hakimiyeti Milliye**, 28 Ağustos 1933, s.1,3.

⁵⁴⁸ “Atatürk'ün Ankara'ya Geldiğinin 15nci Yıldönümü”, **Hakimiyeti Milliye**, 28 Aralık 1934, s.1

⁵⁴⁹ “Atatürk'ün Ankara'ya Geldiğinin Onbeşinci Yıldönümünü kutluyoruz”, **Hakimiyeti Milliye**, 27 Aralık 1934, s.1

⁵⁵⁰ Ankara Halkevinden, **Atatürk 19 Yıl Önce Bugün Ankaraya Gelmişlerdi 29.XII.1919**, Ulus Basımevi, 1938, s.25.

bulmuştur. Ankara koşusu sonraki yıllarda yapılan 27 Aralık kutlamalarında yer almaya devam etmiştir.⁵⁵¹

Ankara Halkevinde kutlanan önemli günlerden biri de Lozan Günü'dür. Lozan Günü için 1951 yılına kadar her yıl tören yapılmıştır. 1933'te Prof. Dr. Cemil Bey Lozan'ın anlam ve önemini anlatan bir konferans vermiş, Mavi Yıldırım piyesi oynanmıştır.⁵⁵² 1934 yılında Hukuk Fakültesi profesörü Veli Bey konferans vermiş, Himmet Oğlu müzikal piyesi sahnelenmiştir.⁵⁵³ 1936 yılında Lozan Günü dil edebiyat ve tarih şubesi başkanı Hıfzı Oğuz Bekata'nın konuşmasının ardından Münir Hayri Ürgüplü Lozan'ın siyasi ve hukuki tahlilini yapmış, İsmet İnönü'nün hediye ettiği resmi Evin duvarına asılmış ve Türk ordusuna dair bir film izlenmiştir.⁵⁵⁴ 1937 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi şube başkanının konuşması, ardından İshak Refet Işıkman'ın konuşması olmuş, askeri mızıkasının halk türkülleri çalması ile program son bulmuştur.⁵⁵⁵

Ankara Halkevi'nin ilk yılından itibaren ev sahipliği yaptığı kutlamalardan biri de Halkevleri Açılış törenleridir. Halkevleri açılış törenlerinde hem daha önce açılan Halkevlerinin kuruluş yıldönümleri hem de yeni kurulan Halkevlerinin açılışları kutlanmıştır. Halkevlerinin 19 Şubat 1932'de yapılan ilk açılışı dolayısıyla kutlama 19 Şubata denk gelen ilk cuma günü yapılmıştır. Yine ilk açılış töreninden itibaren Halkevleri bayramlarında ilk olarak başbakan, parti genel sekreteri gibi üst düzey bir devlet adamı ardından Reşit Galip, Necip Ali Küçüka, Nafi Atuf Kansu gibi Halkevlerinden sorumlu bir siyasetçi konuşma yapmıştır. Bir şiir okunmuş, konser ve tiyatroya yer verilmiştir. İlk açılış töreninin beğeni görmesi muhtemeldir ki sonraki yıllardaki törenlerde de benzer tören programları uygulanmıştır. Söz konusu törenlerin hazırlanması, törendeki şiir, piyes konser gibi etkinlikler Ankara Halkevi şubelerince gerçekleştirilmiştir.

⁵⁵¹ Ankara Halkevinde başlatılan Atatürk'ün Ankara'ya gelişi kutlamalarına eklenen bu gelenek bugün de "Büyük Atatürk Koşusu" adı ile sürdürülmektedir.

⁵⁵² "Halkevinde Lozan Gecesi", **Hakimiyeti Milliye**, 26 Temmuz 1933, s.1.

⁵⁵³ "Halkevinde Lozan Günü", **Hakimiyeti Milliye**, 24 Temmuz 1934, s.3.

⁵⁵⁴ "Lozan Zaferinin Yıldönümü Dün Halkevinde Büyük Bir Törenle Kutlandı", **Ulus**, 25 Temmuz 1937, s.1.

⁵⁵⁵ "Lozan'ın Sulhunun On Dördüncü Yılı Dün Ankara ve İstanbul Halkevlerinde Büyük Günü Kutlamak İçin Törenler Yapıldı", **Ulus**, 25 Temmuz 1937, s.1,5.

Ankara Halkevi hazırladığı Halkevleri açılış törenleri ile diğer evlere örnek teşkil etmiş, yol göstermiştir. Parti yönetiminin Halkevleri çalışmalarına vermek istediği istikametinin sinyallerinin Ankara Halkevindeki açılış törenleri ile verildiği söylenebilir. Bahsi geçen törenler radyodan da canlı verilmeleri sayesinde, piyes müzikal vb etkinliklerin diğer Halkevlerine ve hatta tüm yurda tanıtılması anlamında rol oynamıştır. Bu bağlamda Ankara Halkevi'nin CHP'nin gösteri alanı olduğu söylenebilir.

İlk Halkevleri açılış törenlerinde milli duygulara hitap eden tiyatro oyunlarına yer verilmiştir: 1932'de Çoban piyesine, 1933'te İkizler piyesine ve Birlik Revüsü'ne, 1934'te O ve Biz revüsüne yer verilir. 1935'te Göthe'nin ideolojik ve felsefi eseri İfigenia ve ardından yabancı besteler ile Ülvi Cemal ve Cemal Reşid'e ait bestelere yer verilen klasik müzik konseri programda yer almıştır. 1936'da ise Özsoy operasından parçalar ve yine yerli kompozitörlerin besteleri halka sunulmuştur.⁵⁵⁶ 1937 töreninde milli kültür ile batı kültüründen örnekler sunulmuştur. Bu yılki konserde halk müziği ezgilerine de yer verilmiş, iki perdelik Karanlıktan Aydınlığa isimli kukla oyunu oynanmış, Karagöz oyunu ve son olarak Shakespeare'in Venedik Taciri oyunu sahnelenmiştir.⁵⁵⁷ 1938 yılında tarihi ve manzum Timur piyesi oynanmış, Cumhurbaşkanlığı salon orkestrasının konseri olmuştur.⁵⁵⁸

Her yıl mutlaka Ankara Halkevine mensup şairlerden birinin Halkevleri ile ilgili yazdığı bir şiire de yer verilmiştir.

Dil, Edebiyat ve Tarih şubesinin faaliyetleri içerisinde yer alan etkinliklerden biri de anmalardır. Şube Mimar Sinan, Ziya Gökalp, Namık Kemal, Kubilay, Reşit Galip gibi önemli isimler için anma törenleri düzenlemiştir. Ayrıca Sami Çölgeçen, Celal Sahir Erozan, Ali Rıza Çankaya ve İbnirrefik Ahmet Nurettin gibi Ankara Halkevi çalışmalarına büyük katkı sunmuş kişiler de Halkevince her yıl anılmıştır.

Ankara Halkevi'nin önem verdiği günlerden biri de Kubilay Günüdür. Daha Halkevinin resmi açılışı öncesinde gerçekleştirilen etkinliklerden biri de Menemen Olayı sırasında öldürülen Asteğmen Kubilay'ın Ankara Halkevinin gençleri

⁵⁵⁶ "Dünkü Kutlama", **Ulus**, 23 Şubat 1935, s.3.

⁵⁵⁷ "Halkevleri Kuruluşunun 5. Yıl Dönümü", **Ulus**, 21 Şubat 1937, s.1.

⁵⁵⁸ "Ankara Halkevindeki Tören Tafsilatı", **Ulus**, 24.2.1938, s.2.

tarafından yapılan törenle anılmasıdır.⁵⁵⁹ Sonraki yıllarda Kubilay Günü düzenli olarak bilhassa Halkevi gençleri tarafından tekrarlanmıştır.⁵⁶⁰ 1936 anmasında Dil tarih ve edebiyat şubesi başkanı Enver Behnan Şapolyo açılış konuşması yapmış ardından Devrim okulu öğretmenlerinden Fahrieddin Bey ile kız ve erkek liselerinden birer öğrenci söz almışlardır.⁵⁶¹ 1937 senesinde Halkevi bahçesinde büyük bir kalabalık ile yapılan törende de ilk olarak Münire Hanım daha sonra da Hukuk Fakültesi öğrencilerinden Fahrettin Öztürk konuşmuştur.⁵⁶²

Kubilay Günü'nde dikkat çeken nokta günün daha çok gençler tarafından gerçekleşiyor olmasıdır. Yine dikkat çeken bir diğer husus parti yönetiminden ya da siyasetçilerden kimsenin katılmamasıdır. Gençlerin mümkün olduğu kadar inkılap hareketi içerisinde olmasına önem veren parti yönetiminin devrimlere karşı mücadele eden bir inkılap kahramanının anılması üzerinden devrimlerin korunmasının gençlerin görevi olduğu mesajının verildiği söylenebilir. 1936 anma töreninde liseli bir genç “İşit Kubilay, sana bir gençliğin, Türk inkılabı için, Türk vatani için bütün varlığını vermekten asla çekinmeyen Türk gençliğinin andığı söylüyorum” derken⁵⁶³, 1937'deki anma gününde konuşma yapan bir öğretmen “Atamızın biz gençlere emanet ettiği cumhuriyeti her türlü tehlikelere karşı müdafaa edecek ve bu uğurda icab ederse gözlerimizi kırpmadan ölümü kendimize minnet ve şeref bileceğimize onun büyük başına and içeriz.” Diye seslenirken hukuk fakültesi öğrencisi de “Biz burada kalbimizde birer Kubilay yaratan arslanların varlığını duymak ve yaşamak için toplandık. Burada teneffüs ettiğimiz Kubilayın havası heyecan ve imanın sembol olmuş şeklidir.” Sözleri ile duygularını ifade etmiştir.⁵⁶⁴

Ankara Halkevi, faaliyetleri ile hem inkılapların benimsenmesini hem de yayılmasını sağlamaya çalışmıştır. Bunun önemli örneklerinden biri Soyadı Kanununa verilen destektir. Evin yönetimi soyadı konusunda Ankaralılara yardımcı

⁵⁵⁹ “Dün Ankara Gençleri, İnkılap Şehidi Kubilay'ın Hatırasını Tazizİçin Toplandılar.”, **Hakimiyeti Milliye**, 26 Birinci Kanun 1931, s.5.

⁵⁶⁰ “Ankara Halkevinde”, **Ulus**, 27 İlkkanun 1934, s.6; “Ankara Dün, İnkılap Uğruna Başını Veren Kubilayı Saygı ile Andı”, **Ulus**, 24 İlkkanun 1935, s.1;

⁵⁶¹ “Halkevinde Kubilay İhtifali”, **Ulus**, 24 İlkkanun 1936, s.3.

⁵⁶² “Kubilay Günü, 3 Binden Fazla Genç Büyük Şehidi Dün Heyecanla Andılar”, **Ulus**, 24.12.1937, s.2

⁵⁶³ “Halkevinde Kubilay İtilaflı, Ankara Gençliği, Dün İnkılab Şehidini Heyecan ve Saygı ile Andılar”, **Ulus**, 24 İlkkanun 1936, s.3.

⁵⁶⁴ “Kubilay Günü, 3 Binden Fazla Genç Büyük Şehidi Dün Heyecanla Andılar”, **Ulus**, 24.12.1937, s.2.

olmaya, yol göstermeye gayret etmiştir. Dil, edebiyat, tarih şubesi Halkevinde soyadı koyma günü düzenlemiş, toplantıda Türklerde nasıl ad konulduğu, soyadı seçmenin kanuni yolları anlatılmış, seçilmiş olan bazı soyadlarından örnekler verilmiştir. Daha sonra Halkevi üyeleri ve toplantıya katılanlar soyadlarını seçmiştir.⁵⁶⁵ Evin üyeleri bir an önce soyad alarak ve bunu duyurarak da Ankaralıların soyadı almasını teşvik etmeyi hedeflemiştir.⁵⁶⁶

2.2.1.5. Tarih Çalışmaları

Halkevlerinin tarih çalışmalarının gayesinin “Türkün eski ana medeniyetini, dünyada zaman ve mekan imtidadınca sürekli ve yaygın izlerini halka tanıtmak, Türk harsının medeni verimini yükseltmek için mazisini tetkik etmenin kıymet ve ehemmiyetini halka anlatmak” olduğu belirtilmektedir. Söz konusu gayenin gerçekleştirilmesi için;

- Cihan tarihinde Türkün eski ve büyük yerini tebarüz ettirmeğe ve bu hakikati inkar ve ihmal eden iddiaların ve etüdlerin çürüklüğünü inandırıcı delillerle ortaya koyar,

- Türk medeniyetinin tarihi anıtlarını, yazılı belgelerini göstermeğe, bu medeniyet ve kültüre hizmet eden büyük adamların şahsiyetlerini ve eserlerini meydana çıkarmağa önem vererek kıymetlerini tanıtır ve hatıralarını canlandırır konferanslar tertip etmek,

- Türk tarih ve medeniyeti etrafında yabancı dillerde yazılmış faydalı eserleri dilimize çevirmek,

- Çevresinde tarih gezileri yaparak tarih, coğrafya ve folklor incelemelerine girişmek, her türlü tarihi eserlerin korunması için halka telkinde bulunmak

yolları takip edilecektir.⁵⁶⁷ Talimatnameden anlaşıldığı üzere dil, edebiyat ve tarih şubelerinin Türk tarih tezi doğrultusunda çalışması beklenmektedir.

Ankara Halkevi dil, edebiyat ve tarih şubesi de daha ilk günden itibaren Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti’nin çalışmalarına ortak olmaya gayret etmiştir.⁵⁶⁸ Şubenin

⁵⁶⁵ “Halkevinde Soyadı Koyma Şenliği Bugün Yapılacaktır.”, **Ulus**, 7 İlkkanun 1934, s.5.

⁵⁶⁶ “Halkevinde Soyadı Alanlar”, **Ulus**, 2 Sonkanun 1935, s.3.

⁵⁶⁷ **103 Halkevi**, s.28; Ankara Halkevi, **Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi**, s.7-8.

⁵⁶⁸ “Ankara Halkevinde”, **Hakimiyeti Milliye**, 19 Ağustos 1933, s.1.

üyeleri içerisinde aynı zamanda Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti üyeleri olanların bulunması ve kurum merkezi ile Evin aynı şehirde olması da bu ortaklığı kolaylaştırdığı söylenebilir. Bu bağlamda Halkevi ve şube 2-11 Temmuz 1932 tarihinde Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti tarafından düzenlenen I. Tarih Kongresi'ne ev sahipliği yapmıştır. Yurdun farklı yerlerinden gelen 200 den fazla tarih öğretmeni, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti üyeleri, Darülfunun hocaları, fikir adamları mebuslar, gençler, farklı kesimlerden katılımcılar kongreyi takip etmiştir. Kongreyi Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal de takip etmiştir.⁵⁶⁹

Şube 1932 yılında tarihi eserlerin ve anıtların korunması hususunda konferanslar vermiş, yazılar yazdırmıştır.⁵⁷⁰ 1933 senesinde şube diğer çalışmalarının yanı sıra Eti hiyeroglifleri üzerine eser hazırlayan bir yazara yardım edilmiştir. Kutludüğün köyünde tarihi ve folklorik araştırmalar yapılmıştır.⁵⁷¹

Tarih çalışmalarından biri de büyük şahsiyetler için düzenlenen özel günlerdir. 1 Ekim 1934'te Firdevsi Günü düzenlenmiştir.⁵⁷² İran büyükelçiliği erkanı da davet edilmiştir. İran ile Türkiye'nin yakın ilişkiler içerisinde olduğu, İran Şahı'nın Türkiye'yi ziyaret ettiği günlerde böyle bir gecenin düzenlenmesi anlamlıdır. Bu bağlamda Halkevinin yalnız Ankara halkını bir araya getiren bir kültür kurumu olmasının ötesinde parti yönetimine iç ve dış politikada destek vermeye çalışan bir kurum olduğu görülür.

Ziya Gökalp Halkevince anılmıştır. 25 Ekim 1934 tarihinde düzenlenen günde ölümünün 10. Yılında Ziya Gökalp farklı yönleri ile anlatılmıştır. Programda Hıfzı Oğuz Bekata, Sadri Ertem, Enver Behnan Şapolyo, Veli Necdet, Kazım Nami Duru, Enis Behiç Koryürek söz almıştır.⁵⁷³

Halkevinin tarih çalışmalarının başında konferanslar gelmektedir. 1934 yılında "Eski Türklerde Milli Armalar" konulu münakaşalı bir konferans verilmiştir.⁵⁷⁴ 1935

⁵⁶⁹ "Tarih Kongresi Dün Büyük Gazi'nin Huzuru ile Açıldı", **Hakimiyeti Milliye**, 3 Temmuz 1932, s.1.

⁵⁷⁰ **B.C.A.**, 490.1.0.0/1005.880.2.

⁵⁷¹ **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi**, s.9.

⁵⁷² "Ankara Halkevinde Firdevsi Günü", **Hakimiyeti Milliye**, 1 Birinciteşrin 1934, s.1,4.

⁵⁷³ "Ziya Gökalp Günü Büyük Bir Kalabalık Tarafından Yaşatıldı", **Hakimiyeti Milliye**, 26 Birinciteşrin 1934, s.1; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.6-7.

⁵⁷⁴ "Halkevinde Konferans", **Hakimiyeti Milliye**, 31 Sonkanun 1934, s.4.

yılında tarih üzerine verilen konferanslarda artış görülür. Bu artışta şubenin her Perşembe ilmi konferanslar yapmaya karar vermesinin önemli bir etkisi vardır. Bu konferans dizisi içerisinde yer alan konferanslardan bazıları: Kazım Nami Duru, “Vatan Nedir? Tanzimatçılarda Vatan Duygusu, Vatandaşlık Bağları, Tarih ve Coğrafyanın Vatan Sevgisini Telkindeki Hizmeti”; Hüseyin Namık Orkun, Oğuzlar, Oğuzların menşei, Anadolu’ya gelişleri, Balkan yarım adasındaki tarihleri; Enis Behiç Koryürek, İdarede, iktisatta ve kültürde halkçılık; Hasan Fehmi Turgal, Ahiler menşe ve kolları; Babaoğlu Orhan Münir, Milli Türk hukuk telakkisinde devlet fikri; Hamit Zübeyir, Eski Türk Tarihinde Etilerle muasır Hurrilere Dair’dir⁵⁷⁵

1935 yılında Halkevinde Mimar Sinan için bir anma gecesi gerçekleştirilmiştir. Güzel sanatlar şubesi ile birlikte gerçekleştirilen etkinliğe Başbakan İsmet İnönü, bakanlar, elçiler, bakanlık ileri gelenleri mimarlığa ilgisi olanlar öğrenciler vs. den oluşan bir kalabalık bulunmuştur. Önce sergi açılışı yapılmış ardından farklı yönleri ile Mimar Sinan anlatılmıştır.⁵⁷⁶

Dil, edebiyat ve tarih şubesi müze ve sergi şubesi ile birlikte çalışmalar da yürütmüştür. 1936 senesinde tarihi eserler üzerine konferanslar düzenlenmiştir. Yine 1936 yılında Afet İnan da Alacahöyük kazıları hakkında bir konferans vermiştir. Etkinliğe Atatürk, İsmet İnönü, eğitim bakanı, bakanlar, milletvekilleri, üst düzey yetkililer ve büyük bir kalabalık katılmıştır.⁵⁷⁷

Şubenin tarih çalışmaları içerisinde kurtuluş günlerinin yapılması da sayılabilir. Bu etkinlikler ile hem Milli Mücadele günlerinin hatırası diri tutulmakta hem de illerin tanıtımı yapılmakta ve yurt içerisinde bir kaynaşma ortamı oluşturulmaktadır. 1934 yılında Ankara Halkevi 40 kişilik bir heyet İzmir’e giderek 9 Eylül İzmir’in düşman işgalinden kurtuluşu kutlamalarına katılırken⁵⁷⁸ 1935, 1936, 1937 ve 1938 yıllarında Adana’nın kurtuluşu Ankara Halkevi tarafından kutlanmıştır.⁵⁷⁹

⁵⁷⁵ **Ankara Halkevi Dil-Tarih-Edebiyat Komitesi Konferansları**, 1935.

⁵⁷⁶ “Sinan ve Sanat Günü”, **Ulus**, 10 Nisan 1935, s.1,3.

⁵⁷⁷ “Bayan Afet Alacahöyük Kazılarının Meydana Çıkardığı Tarihi Hakikatlere Dair Halkevinde Bir Konferans Verdi”, **Ulus**, 12 Nisan 1936.

⁵⁷⁸ “Ankara Halkevi İzmir’in Kurtuluş Yıldönümünü Kutlulamak Üzere 40 Kişilik Bir Heyet Gönderdi”, **Hakimiyeti Milliye**, 8 Eylül 1934, s.1.

⁵⁷⁹ “Adananın Kurtuluş Yıldönümü Halkevinde Kutlandı”, **Ulus**, 5 Ocak 1936, s.1; “Adananın Kurtuluşu Dün Halkevinde Kutlandı”, **Ulus**, 5 Ocak 1936, s.4; “Ankara Halkevinde Kutlama Gecesi Çok Coşkun ve Manalı Oldu”, **Ulus**, 5 Ocak 1937, s.4; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.8.

Gazete sütunlarından 1931 ve 1936 yıllarında Antep'in düşman işgalinden kurtuluşunun yıl dönümü için de Ankara Halkevi'nde tören yapıldığını öğreniyoruz.⁵⁸⁰ 1937 senesinde de Antep'in kurtuluşu kutlanmış, kutlamalara Atatürk, Başbakan Celal Bayar, iç işleri, milli savunma ve kültür bakanları da katılmıştır. Aynı yıl Hataylı gençler tarafından Hatay gecesi düzenlenmiştir. Gecede Hatay'ın bayramı kutlanırken gençler Hatay'da yaşanan gelişmeler dolayısı ile Atatürk'e minnetlerini ve bağlılıklarını dile getirmişlerdir.⁵⁸¹ Hatay Meselesinin oldukça sıcak olduğu günlerde yapılan söz konusu kutlama önemlidir.

1938 yılında Muğla ve Maraş'ın kurtuluş yıldönümleri için de Halkevinde toplanılmıştır. Bahsi geçen kutlamaların yanı sıra Niğde, Bursa, illeri ile Ege ve Toros bölgelerinin hususiyetlerini tanıtmak amacıyla geceler düzenlenmiştir.⁵⁸²

Neşriyat da Halkevlerinden beklenen çalışmalarından biridir. Ankara Halkevi de yayın işlerinde mühim işler ortaya koymuştur. Dil, edebiyat ve tarih şubesi gerek kendi içerisinde gerekse diğer şubelerle çalışarak farklı konularda eserler yayınlamıştır. Ankara Halkevi'nin ilk yıllarında şube tarafından basılan eserler şunlardır:⁵⁸³

- Namık Edip - 30 Ağustos 1922 Dumlupınar Başkumandanlık Meydan Muharebesi ve İnkılabımız
- Niğmet Turgut, Ulu Tuğ - Kımız
- Avni Candar - Ankara'dan Nevşehir'e
- Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü
- Kerim Ömer - İnkılap Bilgisi
- Hilmi Malik - Annelerin Kızlarına Öğütleri
- İshak Refet - Karacaoğlan

1934 yılında İshak Refet'in Cumhuriyet Destanı Ankara Halkevi dil edebiyat ve tarih şubesi tarafından basılmıştır. 1935 yılda Hamit Zübeyir Koşay'ın Ankara

⁵⁸⁰ "Gaziantepin Kurtuluş Günü, Dün Halkevinde Toplanan Gaziantepililerin Hararetili Tezahüratı", **Hakimiyeti Milliye**, 26 Ocak 1931, s.1; "Gaziantepbin Kurtuluşu Halkevinde Güzel Bir Törenle Kutlanacak", **Ulus**, 22 İlkkanun 1936, s.1; "Gaziantepin Kurtuluş Yıldönümü Atatürk, Halkevinde Yapılan Törene Yüksek Huzurlarıyla Şeref Verdiler", **Ulus**, 26 İlkkanun 1937, s.8.

⁵⁸¹ "Halkevinde Hatay Gecesi", **Ulus**, 30.11, 1937, s.8

⁵⁸² **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.8.

⁵⁸³ **Ankara Halkevi**, 1933, s.67; Özacın, a.g.e., s.1-14.

Budun Bilgisi, şube tarafından hazırlanan Halkevinden Halka basılmış ve Enver Behnan Şapolyo da Ülkü dergisi için cumhuriyetin 10. Yılı'nın Ankara'da nasıl kutlandığına dair bir kitap ilavesi hazırlamıştır.⁵⁸⁴

Aka Gündüz, Ankara Halkevi'nin tarih ve neşriyat konusunda çalışmalar yaparken Milli Mücadele yıllarında Ankara'nın tarihini yazmalarını, anlatmalarını ister. Bunun "Büyük Türk İnkılap Tarihi"ni yazma konusunda önemli bir başlangıç oluşturacağını ve diğer şehirlerin de bunu takip edeceklerini dile getirmektedir.⁵⁸⁵

Dil, edebiyat ve tarih şubesinin yayın faaliyetleri 1936 yılında da devam etmiştir. Bu yıl içerisinde Münir Hayri Ürgüplü'nün Lozan, Ali Süha Delibaş'ın İbnürrefik Ahmet Nuri Sekizinci'nin Hayatı eserleri ile Evin 1935 çalışmalarının anlatıldığı ve Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı kitabı yayınlanmıştır.⁵⁸⁶ 1936 yılında Ankara Halkevi tarafından ülke içerisinde edebiyat çalışmaları yapan genç yetenekleri tanıtmak amacıyla başlattığı çalışmanın ilk neticelerinden biri olarak şiirler derlenerek bir kitap olarak Halkevi tarafından bastırılmıştır.⁵⁸⁷

1937 yılında Hamdi Akverdi'nin Halkevinde verdiği 5 konferans kitap haline getirilmiş ve Hitabet Sanatı ve Teknik Psikolojisi adı ile basılmıştır.⁵⁸⁸ Yine Ankara Halkevi'nde Budapeşte Üniversitesi tarih doçenti Fakete Lajos'un verdiği konferans da kitapçık olarak yayınlanmıştır. Ankara Halkevi 1936 faaliyetlerini konu alan Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı altında Topladı eseri de neşredilmiştir.⁵⁸⁹

1938 senesinde şube tarafından üç kitap yayınlanmıştır. Daha önce basımı yapılmış ama tüm nüshaları tükenmiş olan Halkevinden Halka kitabı yeni ekleme ve düzenlemelerle tekrar basılmıştır. Bir halk şairi olan Aşık Ömer'in Ankaralı Aşık

⁵⁸⁴ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.8-9; Özacun, a.g.e., s.17-24.

⁵⁸⁵ Aka Gündüz, "Ankara'nın İnkılap Tarihi", *Hakimiyeti Milliye*, 23 Mart 1932, s.2.

⁵⁸⁶ Özacun, a.g.e., s.27-34; Cumhuriyet Halk Partisi, **1937 Yıldönümü Broşürü: Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?**, Ulus Basımevi, Ankara 1937, s.30.

⁵⁸⁷ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.16

⁵⁸⁸ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.17.

⁵⁸⁹ Özacun, a.g.e., s.34-36.

Ömer Destanı'nı şube neşrettirmiştir. Ayrıca Atatürk 19 Yıl Önce Bugün Ankara'ya Gelmişlerdi isimli bir broşür hazırlanmıştır.⁵⁹⁰

Şube söz konusu çalışmaların yanı sıra Ülkü dergisinin çıkarılmasında önemli görev üstlenmiştir. Her ne kadar Halkevleri dergisi olarak çıksa da Ankara Halkevi'nin parti yönetimi ile aynı şehirde olması, başkentte bulunması ve kentteki sanatçı ve düşünürlerinin büyük çoğunluğunun Ankara Halkevi'nin üyesi olması Ülkü dergisi ile Ankara Halkevinin özdeşleşmesini de beraberinde getirdiği söylenebilir. Nitekim Ankara Halkevi adına bir derginin olmaması da bunu ortaya koymaktadır. Biz de bu doğrultuda Ülkü dergisini çalışmamız kapsamında ele almayı uygun gördük.

Başta Halkevinin başkanları ve dil, edebiyat ve tarih şubesi üyeleri olmak üzere Ankara Halkeviden pek çok ismin Ülkü dergisinin yazarları arasında yer almıştır. Diğer bir ifade ile Ülkü dergisinin yazarlarının büyük çoğunluğu Ankara Halkevi üyesidir. Nafi Atuf Kansu, Ferid Celal Güven, Kamuran Bozkır, Enver Behnan Şapolyo, Behçet Kemal Çağlar, Adnan Saygun, R. Oğuz Arık,

Dil, edebiyat ve tarih şubesi, yalnız neşriyat çalışmalarında bulunmamış aynı zamanda yazarlara, şairlere destek olmaya da gayret etmiştir. Ankara Halkevi parti yönetimine göre bu konuda en gayretli Halkevidir. Komite, Terbiye Enstitüsü son sınıf öğrencisi 580 Turgut'a tez çalışması için maddi yardımda bulunmuş, 50 civarında gence çalışmalarında yol gösterici olmuştur.⁵⁹¹ Yine komite, yazarların eserlerinden satın almış ve bunları Halkevinin faaliyetlerine katkıda bulunan üyelerine armağan etmiştir.⁵⁹² Böylece hem yazarlar desteklenmiş hem de Ankara Halkevi'nin faal üyeleri takdir edilmiştir.

Şube etkinliklerinde ve şube içi toplantılarında genç yeteneklerin kendilerini göstermelerine imkan yaratmaya gayret etmiştir. Ayrıca üniversite öğrencileri ve öğretmenler için düzenlenen çaylı toplantılar da bu bağlamda ele alınabilir. 1938 yılında 12 hafta çaylı toplantı düzenlenmiş, bu toplantılara 500-600 civarı bir

⁵⁹⁰ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.7-8.

⁵⁹¹ Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, s.12; Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.9.

⁵⁹² Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.17.

kalabalık bir araya gelmiştir. Böylece yeteneklerini sergileme ve birbirleriyle tanışma fırsatı oluşturulmuştur.⁵⁹³

2.2.2. Güzel Sanatlar Şubesi Faaliyetleri

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Türkiye’de devlet desteğiyle ayakta duran sınırlı bir sanat ortamı vardır. Sanatçı sayısı azdır daha da önemlisi, boya, fırça ve tuval gibi resim malzemeleri kısıtlıdır. Bunun yanı sıra yapılan eserleri sergileyecek mekân sıkıntısı ayrı bir sorundur.”⁵⁹⁴ Diğer taraftan muasır medeniyetler seviyesine ulaşma ve bu doğrultuda halk eğitimini gerçekleştirmede topluma sanatı öğretmek ve sevdirmek gibi bir hedefi de söz konusudur. Bu amaçla konser, sergi gibi çeşitli sanatsal etkinliklerle halkın sanatla tanışması ve toplumun sanata bakış açısının değiştirilmesi planlanır.⁵⁹⁵ Halkevi bu iki amacı birleştiren mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem sanatçıların desteklenmesini sağlama, hem de hükümetin sanat politikasını halka ulaştırma konusunda Halkevleri ve evlerin güzel sanatlar şubesi önemli görev üstlenmiştir. Şube müzik, resim ve heykel alanlarında faaliyetlerde bulunmuştur.

1932 tarihli Halkevleri Talimatnamesi’ne göre şubeden beklenenler şöyledir:

- Halkevlerinin umumi müsamere programlarının kısmını ihzar ve tatbik etmek
- Halk için umumi musiki akşamları tertip etmek,
- Musikide modern ve beynelmilel musiki zevkini arttırmak ve yükseltmek için radyo, gramofon gibi vasıtalarından istifade etmek,
- Açılacak kurslarla güzel sanatlar üyelerini çoğaltmak ve muhitte bedii duyuş ve anlayış seviyesini yükseltmek
- Bütün halkın milli marşları ve şarkıları öğrenmesine yardım etmek ve bunları milli bayramlarda törenlerde bir ağızdan söylenmesini sağlamak.

⁵⁹³ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.8-9.

⁵⁹⁴ Candaş Keskin, “Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Resminde Toplumsallıktan Bireyselliğe Geçiş Süreci” TSA / YIL: 18 S: 1, Nisan 2014, s.92.

⁵⁹⁵ Keskin, a.g.m., s.93.

- Özellikle köylerde ve aşiretlerde söylenen milli türkülerin, oyunların derlenmesine çalışmak.⁵⁹⁶

Ankara Halkevi binasının konser salonuna, atölyelere, dersliklere sahip olması, sergi düzenlemeye elverişli olması güzel sanatlar şubesinin çalışmalarını kolaylaştırmıştır. Diğer taraftan başkent Halkevi olması amatör ya da profesyonel sanatçıların varlığı da güzel sanatlar şubesi çalışmalarını destekleyen bir durum olmuştur.

Halkevleri açılış törenin de üç önemli unsur neredeyse değişmeden sürdürülmüştür: edebiyat, tiyatro ve müzik. Daha önce de vurgulandığı üzere Parti yönetimi törenler üzerinden söz konusu konularda Ankara Halkevi örneği üzerinden Halkevlerinin çalışmalarını yönlendirmek istemiştir.

Güzel Sanatlar şubesi ilk komitesi, Ferhunde Remzi Hanım, Necdet Remzi, Mümtaz, Ulvi Cemal ve Cevat Memduh beylerden oluşmuştur.⁵⁹⁷ 1934'te Sami, Faruk, Nusret, Sabit, Refik ve Hulusi beyler komite üyesi olarak seçilmiştir.⁵⁹⁸ 1936 senesinde oluşturulan komitede Refik, Hurşit, Nusret ve Hulusi beyler ile Perihan Hanım yer alır.⁵⁹⁹ 1938 senesinde ise, Nuri Cemil Erdoğan, Sadık Göktuna, Refet Başokçu ve Ulvi Cemal komiteyi oluşturmuştur.⁶⁰⁰

Tablo 5. Ankara Halkevi Güzel Sanatlar Şubesine Kayıtlı Üyeler⁶⁰¹

Yıl	Öğretmen	İşçi	Güzel Sanatlar	Tüccar	Diğer Meslekler	Kadın	Erkek	Toplam
1932	17	-	-	-	91	17	91	108
1933	28	-	27	1	121	19	153	172
1934	9	2	52	1	87	6	146	152
1935	11	-	58	6	116	10	181	191

⁵⁹⁶ Halkevleri Talimatnamesi, s.10-11.

⁵⁹⁷ Ankara Halkevi, 1933, s.35.

⁵⁹⁸ “Halkevinde İntihaplar”, Hakimiyeti Milliye, 10 Şubat 1934, s.1.

⁵⁹⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.64.

⁶⁰⁰ BCA, 490.1.0.0/971.753.3.

⁶⁰¹ Tablo, B.C.A., 490.1.0.0/846.346.1; Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, s.106-107; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, s.144-145; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, s.130-131'ten yararlanarak oluşturulmuştur.

2.2.2.1. Müzik Çalışmaları

Ankara Halkevinin yoğun mesailerinden birini de müzik çalışmaları oluşturmaktadır. Halkevinin müzik çalışmaları diğer konularda olduğu gibi parti yönetiminin belirlediği politika doğrultusunda sürdürülmüştür.

Ankara Halkevinde müzik çalışmaları ilk günlerinden itibaren kendini göstermiştir. Evin güzel sanatlar şubesi ilk yılında 15 günde bir cuma günleri Ankaralıları konser vermiştir. Bu konserlerde Ferhunde Ulvi, Leyla Necdet Hanımlar ile Adnan, Cezmi, Necdet Remzi, Ulvi Beyler bu konserlerde yer almışlardır.⁶⁰² Halkevi konserlerinin ilki 11 Mart 1932’de başlamıştır. Konserde hem Mozart, Chopin, Schuman, Hubay gibi klasik batı müziği bestekarların eserlerinden parçalar çalınmış hem de Ülvi Cemal Bey’in “*modern bir surette armonize ettiği milli eseri*” Beş Damla eseri çalınmıştır. Konsere Büyük Millet Meclisi başkanı Kazım Paşa, Başbakan İsmet Paşa ile Dahiliye Vekili Şükrü Bey’de katılmış ve konser sonrasında sanatkarları kabul ve tebrik etmişlerdir.⁶⁰³ Devlet ricalinin konserlere katılımı, sanatçıları motive etme ve Ankaralıları hükümetin konserlere verdiği önemi göstermesi onları da konserlere gelme konusunda teşvik etme açısından önemlidir.⁶⁰⁴

Güzel sanatlar şubesi musiki folkloru konusunda da çalışmalara başlamıştır. Gazetede derleme çalışmalarına başlayan şubenin, Ankara ve çevresinde halk arasında söylenen şarkılar ve dans havalarının toplanarak “Ankara Sesleri” isimli koleksiyonunun yapılacağı duyurulmaktadır.⁶⁰⁵

1932 yılında bir diğer önemli faaliyeti müzik dersleridir. 13 Nisan 1932 tarihinde Halkevinde keman, piyano, solfej ve musiki nazariyatı derslerinin başlayacağı arzu edenlerin başvurabileceği duyurulmuştur. İlane göre keman dersini Necdet Remzi ve Cezmi Rıfkı beyler, piyano dersini Ferhunde Remzi Hanım ve Ülvi

⁶⁰² Bahsi geçen isimlerin hepsi yurt dışında müzik eğitimi almışlardır.

⁶⁰³ “Halkevinde Konser”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Mart 1932, s.1; “Halkevinde Dünkü Konser”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Mart 1932, s.1.

⁶⁰⁴ Başbakan İsmet Paşa sanatçıları bizzat tebrik ederken “size konseri tertip ettiğinizden dolayı çok teşekkür ederim, çok mütehassim. Musikin halk terbiyesinde büyük rolü var. Sizin bunu başardığınıza ve başaracağınıza eminim. Sizi gördükten ve dinledikten sonra ümitlerim büsbütün arttı, hepinizi tebrik ederim.” Demiştir. “Halkevinde Dünkü Konser”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Mart 1932, s.1.

⁶⁰⁵ “Ankara Halkevinde, Ev, Musikişinasları ve Musiki Meraklılarını Çağırıyor”, **Hakimiyeti Milliye**, 21 Nisan 1932, s.2.

Cemal Bey, Solfej, nazariye ve koro derslerinin Ahmet Muhtar ve Cevat Memduh beyler tarafından verilecektir.⁶⁰⁶ 1 mayıstan itibaren de Çarşamba ve Cumartesi günleri solfej ve nazariyat, Pazar piyano, Pazar pazartesi keman dersleri verilmiştir.⁶⁰⁷

Şubenin 15 günde bir verdiği konserler 1933 yılında da devam etmiştir. Musiki Muallim Mektebinde konserler veren Riyaseticumhur Filarmonik Orkestrası da her Pazar akşamı Ankara Halkevi'nde düzenli olarak konser vermeye başlamıştır. Böylece Halkevinde hem cuma hem de pazar günleri müzik keyfi yaşatılmaya çalışılmıştır.⁶⁰⁸ Diğer taraftan bu yıl da modern musiki ve şan derslerine devam edilmiştir.⁶⁰⁹ Güzel sanatlar şubesinin müzik dersleri de sürdürülmüştür. Halkevi yönetimi, Ankara halkına keman ve ses dersleri verileceğini duyurmuştur.⁶¹⁰

Ankara Halkevi'nin düzenlediği tören, piyes, konferans vb etkinliklere destek vermek amacıyla ar şubesi de yoğun mesai sarf etmiştir. Piyeslerin dekorları, müzikleri, yine tören ve konferanslardaki müzik dinletileri şubenin işleri çalışmaları arasındadır. 1933 yılında cumhuriyetin onuncu yılı kutlamalarına mühim katkı sağlamıştır. Şube kutlamalardan önce halka Onuncu Yıl Marşı'nı öğretmek için yoğun mesaiye girmiştir. Halkevinde, 4 ekimden itibaren Cuma hariç her gün 18.30'da marşı öğretmek için çalışma yapılmıştır.⁶¹¹

Onuncu yıl kutlamalarında Halkevi şubeleri kendi çalışma sahaları ile alakalı katkılar sunmuştur. Güzel Sanatlar şubesinin, onuncu yıl kutlamalarına sunduğu katkılardan biri de düzenlenen konserdir. Konserde Ferhunde Ulvi Hanım ile Ulvi Cemal ve Necdet Remzi beyler tarafından Poganni, Chopin, Tartini, Korsakof,

⁶⁰⁶ “Ankara Halkevinde Musiki Dersleri Açılıyor”, **Hakimiyeti Milliye**, 13 Nisan 1932, s.1

⁶⁰⁷ “Halkevinde Musiki Derslerinin Günleri”, **Hakimiyeti Milliye**, 4 Mayıs 1932, s.5; “Halkevinde Musiki Derslerinin Günleri”, **Hakimiyeti Milliye**, 5 Mayıs 1932, s.2.

⁶⁰⁸ **Ankara Halkevi**, 1933, s.66. Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası konserleri müzik vasıtası ile halkı eğitime işinin bir parçası olarak görülüyor. Yunus Nadi Nayır bu yaklaşımı şu cümlelerle ifade ediyor: “Filarmonik orkestrasının konserleri Ankara'nın sanat severleri için gerçek bir iç besleni olmuştur. Cuma ve pazar gecesi Musiki Muallim Mektebi ve Halkevi salonlarını dolduran kalabalıkları ve her gün bir parça daha garp tekniğine alıştıran ve gerçek sanatla tanıştıran bu konserler halkın musiki terbiyesi yükünü üzerine almış bir okuldur.”, “*Konseri Dinlerken*”, 2 Birinci kanunun 1934, s.5

⁶⁰⁹ **Halkevleri 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi**, s.9.

⁶¹⁰ “Halkevinde Keman ve Resim Dersleri Veriliyor”, **Hakimiyeti Milliye**, 23 Ağustos 1933, s.3.

⁶¹¹ “Onuncu Yıl Marşı”, **Hakimiyeti Milliye**, 4 Birinci Teşrin 1933, s.1

Kreisler ve Bach'tan parçalar ile Ulvi Cemal Bey'in halk musikisinden ilham aldığı besteleri çalınmıştır.⁶¹²

1934 yılında Halkevi güzel sanatlar şubesinin konserleri sona ererken Riyaseticumhur Filarmonik Orkestrası her pazar konserlerini sürdürmüştür.⁶¹³ Bunun yanı sıra daha etkin olmaya karar veren şube, Halkevinde bir koro ve orkestra kurulması yönünde çalışmalar başlamıştır.⁶¹⁴ Müzik dersleri de sürdürülen etkinliklerdendir. 1934 yılında mandolin, kitare ve keman dersleri verilmiştir.⁶¹⁵

Kasım 1934'te Atatürk'ün müziğe dair sözleri müzik politikasında yaşanacak değişimin sinyali vermiştir. Atatürk müzikte değişime açık olunması, halk ezgilerinin derlenmesi ve bunların batı tekniği ile yoğrulması çağrısında bulunur.⁶¹⁶ 1934 yılı sonundan itibaren hükümetin müzik politikası değişirken Halkevleri de kendilerinden beklenen doğrultuda müzik çalışmalarını biçimlendirecektir. Müzik geniş halk kitlelerine ulusal kimlik kazandırma çabalarının kaynağı olarak görülmekte ve Osmanlı zamanındaki çok kültürlülüğün aksine Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan halk ezgileri milli kimliği besleyen unsurlardan biri olarak ele alınmaktadır.⁶¹⁷ Diğer taraftan da topluma ulaşma onlara dokunma açısından da araç olmuştur.

“Milli Musiki yaratma ve halk musikisini toplama işi günün sorucusu”na dönüşürken Ankara'da yapılan yılı 1935 Halkevleri açılış töreninde Klasik batı müziğinden bestelerin ve yerli bestecilerin kompozisyonlarının yanı sıra Ülvi Cemal Bey'in armonize ettiği iki halk türküsü ile Necil Kazım Bey'in bestelediği bir türküye yer verilmiştir.⁶¹⁸

⁶¹² **Cumhuriyetin X uncu Yılı Programı**, 1933, www.ferhundeerkin.com adresinden (Erişim tarihi:23 Şubat 2022)

⁶¹³ **Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası**, s.11; “*Halkevinde Konser*”, **Hakimiyeti Milliye**, 14 Ocak 1934; “*Ankara Halkevinde Konser*”, **Hakimiyeti Milliye**, 4 Şubat 1934; “*Halkevinde Halk Konseri*”, **Hakimiyeti Milliye**, 4 Mart 1934.

⁶¹⁴ “*Halkevi Güzel Sanatlar Musiki Kolu Faaliyeti*”, **Hakimiyeti Milliye**, 5 I. Teşrin 1934, s.3.

⁶¹⁵ “*Ankara Halkevi Reisliğinden*”, **Hakimiyeti Milliye**, 25 I. Teşrin 1934, s.2.

⁶¹⁶ **ASD**, Cilt:1, s.396.

⁶¹⁷ 19. Yüzyılda Avrupa'da folklordan beslenen romantik bir milliyetçilik anlayışı gelişmiş, halk müziği de bunun dayanaklarından biri oluşturmuş ve bu çerçevede pek çok ülkede “yeni” milli müziği yaratmaya çalışılmıştır. Cenk Güray, “*Cumhuriyet Politikalarının Halk Müziğine Yaklaşımı: Bir Toplumsal Dönüşüm Modeli*”, **Cumhuriyetin Müzik Politikaları**, der. Fırat Kutluk, H2O Kitap, İstanbul 2018, s.20-21.

⁶¹⁸ “*Dünkü Kutlama*”, **Ulus**, 23 Şubat 1935, s.3.

Ankara Halkevi üzerinden Halkevlerine müzik çalışmalarında nasıl bir yol takip edeceklerine dair de mesaj verilmiştir. Ankara Halkevi yıl içerisindeki faaliyetleri ile de değişimin uygulayıcısı olmuştur. Evin müzik çalışmalarında halk sanatkarlarına yer verilmiş, Halkevi Ankara'daki profesyonel ve amatör sanatçıların konserlerine kapılarını açmıştır.⁶¹⁹ önemli günlerin kutlamalarında hem halk ezgileri hem de batı ezgileri bir arada sunulmuştur.⁶²⁰ CHF'nın dördüncü kurultayı vesilesi ile Ankara delegeleri şerefine verilen konserde sadece Ulvi Cemal, Hasan Ferid ve Necil Kazım gibi halk ezgilerini batı tekniği ile harmanlayan (ok sesli forma dönüştüren) Türk bestecilerinin eserleri çalınmıştır.⁶²¹

Güzel sanatlar şubesi köylerde topladığı müzisyenlerden bir köylü korosu meydana getirmiştir. Halk türküleri söyleyen koro ulusal danslı  konser vermiştir.⁶²²

1935 yılında müzik çalışmalarında ulusal musikiye yöneliş devam ederken klasik batı müziği ve onun etkisinde ortaya konan Türk musikisini konu alan faaliyetler de srdrlmştir. Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası'nın konserleri devam ettirilmıştir. Bunun yanı sıra şu konserler Evin çatısı altında verilmiştir:

- Alman Operet Anita Oberlaender'in konseri⁶²³
- Varşova Operası sanatçılarından Marya Boyar'ın konseri⁶²⁴
- Moskova Büyük Akademik Devlet Tiyatrosu sanatçılarının verdiği 7 konser⁶²⁵

⁶¹⁹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı atısı Altında Topladı**, s.14; **Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hlasası**, s.12.

⁶²⁰ 27 Eylül 1935'teki Dil Bayramı kutlamalarında hem türküler söylenmiş hem de Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası parçalar çalmıştır. "*Dil Bayramı Ankara Halkevinde Dn ok Güzel Bir Törenle Kutlandı*", **Ulus**, 27 Eylül 1935, s.1.

⁶²¹ Konser için gazetede şu ifadeler yer almaktadır: "Birkaç defa da, bu stnlarda yazdığımız gibi, dn gecek müzik gecesi, ulusal kompozitrlerimizi halka tanıtınak ve modern teknikle yapılmış, ulusal eserlerin zevkini halka aşılamak bakımından çok güzel ve yerinde bir girişim olmuştur. Bizim Halkevinden beklediğimiz bu neviden konserlerin sık sık hazırlanması ve aynı konserin birkaç defa tekrarlanmasıdır.", "*Dn Akşamki Konser ok İyi Oldu*", **Ulus**, 19 Mayıs 1935, s.6.

⁶²² **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı atısı Altında Topladı**, s.14.

⁶²³ Yaşar Nabi Nayır, "*Halka İftira Etmiyelim*", **Ulus**, 13 şubat 1935, s.3. Nayır yazısında Ankaralıların opera konserine gösterdiği yoğun ilgiye dikkat çekmekte ve Ankaralıların, halkın tiyatro ve sanata ilgi göstermedikleri, "Halkevini dolu göstermek için sahnede davul zurna aldırmaktan başka are yoktur" diyenleri yanıltıklarını dile getirmektedir.

⁶²⁴ "*Halkevinde Konser*", **Ulus**, 3 Nisan 1935, s.2.

- Güzel sanatlar şubesinin konserleri
- Sekiz salon konseri⁶²⁶
- Prof. Paul Grümmer'in konseri⁶²⁷
- Profesör Kenf ve Muallim Safa tarafından verilen 2 piyano konseri

Şube bu yıl içerisinde müzik dersleri vermeye devam etmiştir. Müzik derslerine 16 kişi düzenli olarak gelmiştir. Müzik tarihi üzerine konferanslar da verilmiştir.⁶²⁸

Milli Musiki çalışmaları 1936 yılında da sürdürülmüştür. Şubat 1936'daki açılış töreninde Halkevi korosu Öz Soy operasından bir parça, Zile Türküsü, Gençlik yürüyor parçaları söylenmiş, Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası Hasan Ferid, Ulvi Cemal ve Necil Kazım'dan parçalar çalmıştır. Burada da yabancı bestelere yer verilmemiştir.⁶²⁹

Macar besteci ve halk müziği derlemecisi Bela Bartok 1936 kasımında Ankara Halkevi'nin davetlisi olarak Türkiye'ye gelir. Türk halk müziği temelinde Milli musikinin meydana getirilmesi konusunda uzman bir isme ihtiyaç duyulmuş ve Macaristan'da ulusal ezgiler temelinde çok sesli müzik çalışmaları yürüten Bartok ile irtibata geçilmiştir.⁶³⁰ Bartok'un seyahat, nota ve plak masrafları ile Türkiye içerisinde yapacağı derleme gezilerinin masrafları Ankara Halkevi tarafından karşılanır.⁶³¹

Bartok Halkevinde 3 konferans ve bir konser vermiştir. Sanatçı birinci konferansında Macar ve Türk halk müziklerinin köken birliklerinden ve folklorun Macar müziği üzerindeki rolü, ikinci konferans halk türkülerinden kompozisyonda

⁶²⁵ “Dün Akşamki Büyük Konser”, **Ulus**, 18 Nisan 1935; Celal Esad Arseven, “Sovyet Artistlerinin Konseri”, **Ulus**, 19 Nisan 1935, s.3; “Dün Geceki Konser”, **Ulus**, 23 Nisan 1935, s.3.

⁶²⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.14.

⁶²⁷ “Bugünkü Konser”, **Ulus**, 24 Sonkanun 1935, s.3.

⁶²⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.14.

⁶²⁹ “Yarın Otuz İki Halkevi Daha Açılıyor”, **Ulus**, 22 Şubat 1936, s.5.

⁶³⁰ H. Sehan Sarıkaya-Sancar Tunalı, “Bela Bartok'un Türk Müziğine Katkılarının İncelenmesi”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:16, Sayı:2, Aralık 2014, s.302.

⁶³¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.24.

istifade yolları ve üçüncü konferansta halk müziği nasıl toplanır? konularını anlatmıştır. Ayrıca bir de konser vermiştir.⁶³²

Ankara Halkevi'nin bu çalışmalar ile ulusal musiki çalışmalarına öncülük etmeye çalıştığı söylenebilir. Söz konusu çabalarında hiç şüphesiz Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Hasan Ferit Alnar ve Necil Kazım Akses gibi önemli isimlerin Evin üyeleri olmalarının büyük payı vardır.

Güzel sanatlar şubesinin 1936 yılı müzik çalışmalarında hem milli musiki hem de klasik batı müziği yer almıştır. Bu yıl içinde Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası'nın her hafta düzenlediği konserlerin yanı sıra 19 Ocakta Violon solist David Zirkin ve piyanist Karl Malli'nin⁶³³, 8 şubatta flütist Ahmet Bey'in⁶³⁴, 6 Nisanda Berlin Devlet Operası sanatçılarından Maria Müller'in konseri⁶³⁵, 16 Mayısta oda müziği konseri olmuştur. Halkevinde kurulan 4 kişilik müzik grubu (kuartet) konser vermiştir.⁶³⁶ 8 Kasım'da da Bela Bartok'un konseri olmuştur.

Halk müziği ezgileri Halkevinde daha çok duyulur olmuştur. Osman Pehlivan ve öğrencileri tarafından halk müziği konseri verilmiş, bu konsere 800 kişi gelmiştir.⁶³⁷ 30 Ağustos zafer bayramı kutlamalarında halk ozanlarına geniş yer verilmiştir. Anadolu'nun farklı yerlerinden halk sanatçıları da halka tanıtılmıştır. Zafer bayramının 3. günü kutlamaları Nevşehirli saz şairlerinin türkülerini ile açılmış, Anadolu'da bilinen türküler söylenmiştir.⁶³⁸

Halkevinde düzenlenen Gaziantep, Kars, Adana Azerbaycanlılar ve Bursa geceleri de halk ezgilerine dair etkinlikler içerisinde sayılabilir. Bu gecelerde o ile ait türküler ve halk oyunları da söylenmiştir.

Şubenin 1936 yılı etkinliklerinde dikkat çeken çalışmalardan biri de Halkevinde koro kurulmasıdır. Adnan Saygun tarafından kurulan koro öğrenciler,

⁶³² **Halk Müziği Hakkında Bela Bartok'un (3) Konferansı**, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1936; M.Ragıp Kösemihal, "Bela Bartok Aramızda", **Ülkü**, Cilt:9, Sayı:50, Nisan 1937, s.132-138; M. Ragıp Kösemihal, "Bela Bartok Aramızda", **Ülkü**, Cilt:9, Sayı:52, Haziran 1937, s.292-298.

⁶³³ "Halkevinde Çello Konseri", **Ulus**, 20 Sonkanun 1936, s.2.

⁶³⁴ "Ötey Akşam Halevinde Verilen Konser", **Ulus**, 10 Şubat 1936, s.2.

⁶³⁵ **Ankara Halkevi Şarkı Gecesi, Bayan Maria Müller Tarafından**, 6 Nisan 1936. Maria Müller konseri ictimai yardım şubesi yararına vermiştir.

⁶³⁶ "Halkevi Kuartetinin Konserleri", **Ulus**, 17 Mayıs 1936, s.2.

⁶³⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.24.

⁶³⁸ "Bayramları Bu Gün Ankara Nasıl Kutliyacak?", **Ulus**, 30 Ağustos 1936, s.2; "Zafer ve Tayyare Bayramları", **Ulus**, 31 Ağustos 1936, s.5. Gazetede yer alan habere göre bazı türküler birkaç defa çalınmıştır. Bu da halkın türkülere duyduğu ilgiyi ortaya koymaktadır

öğretmenler, memurlar ve serbest meslek sahibi kişilerden oluşmuştur.⁶³⁹ Koro, Şubat 1936'dan itibaren Halkevinin müzik programlarında yer almaya başlamıştır. Mahmut R. Kösemihal, Ankara Halkevi'nde koronun çalışmaları vesilesiyle Ülkü'de kaleme aldığı yazısında “şimdiye kadar yaptığımız denemeler işe girişmek için gerekli genç koristlerin ve koro şeflerinin aramızda varlığını göstermiştir.” demektedir. Yazar koroların desteklenmesi gerektiğini anlatırken Ankara Halkevinin koro çalışmalarında da örnek olduğuna dikkat çekmektedir.⁶⁴⁰

Halkevinde yine keman ve mandolin dersleri düzenlenmiştir. Müzik dersleri 1937 yılında keman ve halk şarkıları olmak üzere devam etmiştir. Ayrıca koro dersleri de Ulvi Cemal Erkin tarafından sürdürülürken çocuk korusu kurma çalışmaları da başlamıştır.⁶⁴¹

Ankara Halkevi'nin müzik çalışmalarındaki çizgisi de 1937 yılında sürdürülmüştür. Bu sene içerisinde 73 halk konseri, 6 senfoni konseri düzenlenmiştir. Bu konserlere toplam 64.130 kişi gelmiştir.⁶⁴² Cumhurbaşkanlığı Orkestrası Halkevinde konserlerini sürdürürken senfoni ve salon müzikleri de önemsenmiştir. Bela Bartok'un öğrencilerinden Roji Sabo, Halkevinde bir konser vermiştir. Konserde Beethoven, Mozart, Chopin ve Schumann'dan parçalar ile Macar ve Türk bestecilerinden parçalar çalınmıştır.⁶⁴³

Halkevinde, Ankara'da güzel saz çalan ve söyleyen halk sanatçılarını bir araya getirerek onlardan bir heyet kurmuştur. 20 Nisan'da dördüncü konserini veren topluluğun her hafta konser vermesi kararlaştırılmıştır⁶⁴⁴ Ankara Halkevi'nin düzenlediği kutlamalarda da bahsi geçen topluluğun varlığı dikkat çekmektedir. Ankara Halkevi yaylı sazlar heyeti ile birlikte türküler de daha fazla dile gelirken halkın Halkevine ilgisinin de arttığı söylenebilir. 1936 yılında 9.000 kişi Evin

⁶³⁹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.23.

⁶⁴⁰ Kösemihal yazısını “Ne mutlu bize ki Ankara Halkevimizin koro şefi ve Halkevlerinin musiki direktörü Ahmet Adnan ilk adımı demir gibi sağlam attı.” Sözleri ile bitirmektedir. Mahmut R. Kösemihal, “*Halk İçin Koroller*”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı: 40, Haziran 1936, s.317-320.

⁶⁴¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.24; “*Çocuk Koro Dersleri*”, *Ulus*, 29 Sonkanun 1937, s.5.

⁶⁴² **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.24.

⁶⁴³ **Roji Sabo Piyano Konseri**, Ankara Halkevi Ar Şubesi, t.y.; “*Halkevinde Roji Sabo nun Piyano Konseri*”, *Ulus*, 29.1.1937, s.5; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.24.

⁶⁴⁴ “*Ankara Halkevinde Halk Konserleri*”, *Ulus*, 21.04.1937.

konserlerine gelirken bu sayının 1937 yılında 64.130 kişiye dönüşmesi bu açıdan dikkat çekicidir.⁶⁴⁵

1938 yılında da “halkın müzik zevkini yükseltmek maksadile” halk konserleri düzenlenmiştir. Bir yıl içinde 36 halk konseri ve 5 salon konseri verilmiş ve 11. 908 kişi katılmıştır.⁶⁴⁶ Halkevinin 1938’de de ünlü sanatçıları ağırladığı görülür. Sosyal yardım şubesi yararına piyanist Madam Stangl’in konseri ve yine piyanist Alfred Cortot’un konserleri gerçekleşmiştir.⁶⁴⁷

Cumhurbaşkanlığı filarmoni orkestrası her Pazar ve Perşembe günleri düzenli olarak konserler vermiştir. Komite resim atölyesi, keman ve ses dersleri açma hazırlıklarındadır. Ayrıca farklı kişiler tarafından 4 resim sergisi açılmıştır.⁶⁴⁸

2.2.2.2. Resim ve Heykel Çalışmaları

Şubenin yalnız musiki de değil, resim, heykel, mimarlık ve süsleme sanatlarında da profesyonel veya amatör sanatçıları bir araya toplaması ve genç yetenekleri desteklemesi istenmiştir. Evin ilk yılında müzik çalışmaları yoğun bir şekilde sürdürülürken resim, heykel gibi alanlarda yeteri kadar varlık gösterilememiştir. Bunun nedeni olarak söz konusu alanlarda Ankara’da ve dolayısı ile Halkevi güzel sanatlar şubesi içerisinde yeteri kadar üyenin olmaması gösterilmektedir. 1933 ten itibaren şube yönetimine güzel sanatların her dalından birer temsilcinin katılımı ve yeni bir çalışma programının hazırlanması ile Ankara Halkevi’nin güzel sanat alanındaki çalışmaların çeşitlendiği kaydedilmektedir.⁶⁴⁹

Ankara Halkevinde ilk olarak Cevad Bey’in küçük bir resim sergisi olmuştur. İkinci sergi Macar ressamlardan ve Budapeşte Güzel Sanatlar Akademisi profesörlerinden M. Runday ve şark sanatı tarihi alimi M. Zayti Ferene’nin sergisidir. 10 gün ziyaretçilere açık olan sergi Macarların Türk halkına olan sevgisini göstermek amacıyla düzenlenmiştir.⁶⁵⁰ Ardından Yunan ressam Mille Talia Diplaraku’nun sergisi Başbakan İsmet Paşa, Hariciye vekili Tevfik Rüştü, Maarif

⁶⁴⁵ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.82.

⁶⁴⁶ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.17.

⁶⁴⁷ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.17.

⁶⁴⁸ Ankara Halkevi, 1933, s.66.

⁶⁴⁹ “Ankara Halkevinde Şubelerde Yeni Verimler”, *Hakimiyeti Milliye*, 19 Ağustos 1933, s.1.

⁶⁵⁰ “Macar Resim Sergisi”, *Hakimiyeti Milliye*, 27 Nisan 1932, s.3.

Vekili Esat, Meclis başkan vekili Vasıf beyler, Yunan büyükelçisi ve eşi gibi önemli isimlerin de katılımı ile açılmıştır.⁶⁵¹ Aynı yıl Ankara Erkek Lisesi resim öğretmeni Şeref Kamil Bey'in sergisi Halkevinde sanatseverler ile buluşmuştur.⁶⁵²

1933 yılında Ankara Halkevinin ev sahipliği yaptığı en önemli sanat hareketlerinin başında İnkılap Sergisi gelmektedir. Cumhuriyetin onuncu yılı kutlamaları şerefine Halkevinde 60 tablo ve 6 heykelden oluşan bir sergi açılmıştır. Tablolar serginin adından da anlaşılacağı üzere Türk inkılabının 10 yıllık sürecini konu almıştır. Elif(Naci), Hikmet(Onat), Turgut(Zaim), Çallı İbrahim, Şeref(Akdik), Refik(Epikman), Cemal(Tollu) Sergiye katılan ünlü ressamlardan birkaçıdır.

İnkılap Sergisi, tıpkı müzikte olduğu gibi ulusal sanat yaratma çabasının bir parçasıdır. Bu doğrultuda ressamlar modern ve milli bir anlayışı ile eser vermeleri beklenmiştir. Ressamlar da manzara ve natürmort resimlerden ziyade Milli Mücadele ve inkılaplar konularını işleyen tablolara yönelmiştir. İnkılap Sergileri gibi etkinliklerde *“Kübist ya da dışavurumcu bir biçim dili kullanarak yaptıkları resimlerde kitap okuyan köylüler, omuz omuza çalışan kadın ve erkeklerin yanı sıra, Kurtuluş Savaşı sırasında gösterilen kahramanlıklar ve genç devletin sanayileşme yolunda yaptığı atılımlar da görselleştirilmiştir.”*⁶⁵³

Sergi'yi cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal de beğeniyle gezmiştir. Gazi bilhassa Şefik Bey'in “Millet Mektebi” tablosunu beğenmiş ve beraberindekilere “Resmi çok beğendim, bu resmi aldınız mı?” diye sormuştur.⁶⁵⁴ Sergide yer alan

⁶⁵¹ “Mille.Diplaraku'nun Resim Sergisi”, **Hakimiyeti Milliye**, 20 Mayıs 1932, s.4.

⁶⁵² “Halkevinde Ressam Şeref Kamil Bey Bir Sergi Açıyor”, **Hakimiyeti Milliye**, 20 Haziran 1932, s.1; Münir Hayri, “Bir Sergi Münasebetile”, **Hakimiyeti Milliye**, 25 Haziran 1932, s.5.

⁶⁵³ Meryem Uzunoğlu, “Kültür-Sanat İlişkisi Bağlamında Cumhuriyetin İlk Yıllarında Özgün Türk Resmi Oluşturma Çabaları”, **İdil**, Cilt:2, Sayı:10, 2013, s.163; Candaş Keskin, “Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Resminde Toplumsallıktan Bireyselliğe Geçiş Süreci”, **TSA**, Yıl:18, Sayı:1, Nisan 2018, s.94. Server Rifat da sergiyi değerlendirdiği yazısında şu satırlara yer vermiştir: “Çoktanberi harekete gelmesini ve millî, vatanî mevzular etrafında çalışmasını beklediğimiz ressamlarımız da nihayet, cumhuriyetin onuncu yıl dönümü münasebetiyle almış kadar resim ile bu sevinçli günlerin faaliyetine katıldılar. Sergiye gerek kemiyet, gerek keyfiyet itibariyle kuvvetli denemez. Ancak bizi çok memnun eden bir ciheti varsa, o da nihayet Türk ressamları fırçalarının da inkılap mevzuu için çalışmaya başlamalarıdır. On beş inkılap senesi, baş döndürücü faaliyet.. Öyle ki; canla, başla didinme, çarpışma ressamlarımızı da nihayet vazo ve çiçek önünden, Göksu deresinden ve Boğaziçi kıyılarından ayırabildi ve memleketin büyük enerjisi şimdi onları topluca bir halde bir sergicik meydana getirmeğe muvaffak etti, muhakkak ki bu sergicik atideki büyük sergilerin başlangıcıdır.”, “Resim Sergisinde” **Hakimiyeti Milliye**, 3 İkinci Teşrin 1933, s.4.

⁶⁵⁴ Elibol, **a.g.e.**, 121.

tablolardan bazıları da parti yönetimince satın alınmıştır.⁶⁵⁵ Parti yönetimi sanatçıları korumak ve desteklemek amacıyla sergilerde bulunan eserlerden satın almıştır. 1934 yılında Halkevindeki muhtelif sergilerden 40 tablo almıştır.⁶⁵⁶ 1935 yılında açılan Devrim Sergisi'nde yer alan eserlerden partinin eserler bakanlıklara ve önemli devlet kurumlarına satın alınmaları için tavsiye edilmiştir.⁶⁵⁷ 1936 yılında düzenlenen devrim sergisindeki eserlerden seçilenler yine alınmaları için tavsiye edilmiştir. Bu sergiden CHP 4 tablo ve bir Atatürk büstü, ekonomi bakanlığı 1, su bakanlığı 1, meclis başkanlığı 1, bayındırlık bakanlığı 1 ve kültür bakanlığı 6 eser satın almıştır.⁶⁵⁸ 1937 senesinde gerçekleştirilen Türk ressamları birleşik resim sergisi için de parti aynı yaklaşımı sergilemiştir.⁶⁵⁹

Güzel Sanatlar Birliği'nin 9. Ankara sergisi de 1933 yılında Halkevinde açmıştır. Sergide 150 kadar eser yer almıştır. Açılışa başbakan İsmet Paşa, meclis başkanı Kazım Paşa, parti genel sekreteri Recep Bey ve pek çok önemli isim katılmıştır.⁶⁶⁰ Bir diğer sergi Bozok'ta resim öğretmenliği yapan Ahmet Beyin sergisidir. Behçet Kemal'in "bozkırda bir seyahate çıktığımı zannettim" dediği sergide Anadolu'dan manzaraların işlendiği tablolar ile oldukça beğeni toplamıştır.⁶⁶¹

Halkevi sergileri 1934 yılında hız kesmeden devam eder. Sergileri gezmeye gelenlerin sayısında da belirgin bir artış söz konusudur.⁶⁶² Yılın ilk sergisi ressam Refik Fazıl Bey ile heykeltıraş Murat Bey'in sergileridir. Sergide Refik Bey'in bazı tabloları inkılabı işlediği için takdir edilmektedir.⁶⁶³ Gazi Terbiye Enstitüsü resim öğretmeni Malik Vicdani Bey ve öğrencilerinin sergisi de beğeni toplamıştır. 200

⁶⁵⁵ Gültekin Elibol, **Atatürk ve Resim-Heykel**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1973, s.64-65.

⁶⁵⁶ **BCA**, 490.01.974/771.1.383.

⁶⁵⁷ **BCA**, 490.01.974/771.1.373; **BCA**, 490.01.974/771.1.373.

⁶⁵⁸ **BCA**, 490.01.974/771.1.364.

⁶⁵⁹ **BCA**, 490.01.974/771.1.359-360. Sanatçılara devlet desteği önemli olmakla birlikte Nahid Sırrı resimlerin neredeyse tek müsterisinin hükümet olmasının sanatçıları tek düzeleştirdiğini, pasifleştirdiği eleştirisinde bulunmaktadır. Nahid Sırrı, "Ankara'daki Resim ve Heykel Sergisi", **Ülkü**, Cilt: 9, Sayı:53, Temmuz 1937, s.394.

⁶⁶⁰ "Güzel Sanatlar Birliğinin Resim Sergisini Dün Maarif Vekili Açtı", **Hakimiyeti Milliye**, 2 Mayıs 1933, s.1,4.

⁶⁶¹ Behçet Kemal, "Halkevinde Resim Sergisi", **Hakimiyeti Milliye**, 26 Haziran 1933, s.4.

⁶⁶² Halkevi resim sergilerini 1932 yılında 8.000, 1933 yılında 12.000 ve 1934 yılında 19.000 kişi gezmiştir. **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.66.

⁶⁶³ "Resim ve Heykel Sergisi", **Hakimiyeti Milliye**, 25 Nisan 1934, s.3.

eserden oluşan sergi genç yetenekleri desteklemek ve Türk resim sanatının gelişimi adına önemli bulunmuştur.⁶⁶⁴

Cumhuriyetin 11. Yılı kutlamaları için de inkılap sergisi açılmasına karar verilmiş daha önce olduğu gibi Halkevinde sergilenecek eserlere karar verilmesi için bir komisyon oluşturulmuştur.⁶⁶⁵ Beğenilen eserler oluşan sergi 29 Ekimde açılmıştır. Halkevi ünlü Alman heykeltıraş Etha Richter'in sergisine de ev sahipliği yapmıştır.⁶⁶⁶

1935 yılında Ankara'da resmi kurumlarda ve okullarda bulunan ve Milli Mücadeleyi anlatan eserler Zafer Sergisi başlığı altında sergilenmiştir. Aralarında Çallı İbrahim, Sami, Mahmut, Namık İsmail beylerinde olduğu ünlü ressamların eserlerinin de bulunduğu 100 den fazla tablo ve heykelden oluşan sergi 9.955 kişi tarafından gezilmiştir. Halkevinin bu sergisi 15 Eylül'e kadar kalmıştır.⁶⁶⁷ 1935 yılının bir diğer önemli sergisi 3. Devrim Sergisi'dir. 29 Ekim günü açılmıştır. Sergide 58 tablo, iki büyük heykel ve süsleme işleri yer almıştır. Sergiyi 5.500 kişi gezmiştir.⁶⁶⁸ Sergide yer alınan eserlerin bir kısmı alınmaları için devlet kurumlarına tavsiye edilmiştir.

Güzel sanatlar şubesi resim sanatına meraklıları için resim ve heykel dersleri verilmesine karar verilmiştir. Dersler ressam Refik Epikman tarafından verilmiştir. 3 ay süren derslere 15 kişi devam etmiştir. Bunların 3 üniversite öğrencisi diğerleri memurdur.⁶⁶⁹ Derslerin yanı sıra Halkevinde bir de resim atölyesi kurulmuştur. Atölye Ankara'daki resamlara hem çalışma ortamı hem de bir araya gelme fırsatı

⁶⁶⁴ Yaşar Nabi, "Muallim Malik Bey ve Talebelerinin Resim Sergisi", **Hakimiyeti Milliye**, 15 Mayıs 1934, s.5; İsmail Hakkı, "Malik Bey ve Talebesinin Resim Sergisi", **Ülkü**, Cilt:3, Sayı:16, Haziran 1934, s.298-303.

⁶⁶⁵ "Sanatkarlar Çağrılıyor", **Hakimiyeti Milliye**, 24 I. Teşrin 1934, s.6.

⁶⁶⁶ "Halkevinde Bir Heykeltıraşlık Serimi", **Ulus**, 7 İlkkanun 1934, s.5; "Bayan Etha Richter'in Abak Sergisi", Cilt:4, Sayı:23, İkincikanun 1935, s.363-364.

⁶⁶⁷ "Halkevinde Zafer Bayramı Hazırlıkları", **Ulus**, 15 Ağustos 1935; "Ar Plastik Sergisi Bir Başarı Örneği Oldu", **Ulus**, 3 Eylül 1935, s.5; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.11.

⁶⁶⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.12.

⁶⁶⁹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.12; "Ankara Halkevi Güzel Sanatlar Komitesinden: Resim Dersleri", **Ulus**, 14 Şubat 1935, s.3.

sağlamıştır. Tabloların Eve verilmesi koşulu ile resim malzemeleri Halkevi tarafından sağlanmıştır.⁶⁷⁰

Şube bu yıl içerisinde konferanslar da tertip edilmiştir. Bu konferanslardan bazıları şunlardır⁶⁷¹:

Burhan Toprak – Fütürizm

Nurullah Berk – Modern Sanat

Malik Aksel – Türk Minyatürleri ve Ressamları

Mahmud Akok – Selçuk Osmanlı Türkleri Tezyinatçılığı

1936 yılında şubenin resim çalışmaları daha sistemli olarak devam etmiştir. Şubat ayında yapılan Halkevleri Açılış kutlamaları vesilesi ile güzel sanatlar şubesine mensup sanatçıların eserleri Evin kütüphanesinde sergilenmiştir.⁶⁷² I. Halkevleri resim ve Heykel Sergisi'nde Cemal Tollu, Malik Aksel, Nurullah Berk gibi önemli isimlerin de aralarında yer aldığı 19 sanatçının 84 eseri sergilenmiştir. Halkevi de resamlara boya, tuval vb malzemeleri ücretsiz vermiştir.⁶⁷³ Şube sanatçılarının eserlerinden oluşan resim ve heykellerinden oluşan bir diğer sergi 23 Nisan kutlamaları çerçevesinde Halkevinde sergilenmiştir.⁶⁷⁴

Halkevinde bir diğer sergi General Halil'a aittir. 200 civarında eserin yer aldığı sergi Kültür bakanı Saffet Arıkan tarafından açılmış ve 6180 kişi tarafından gezilmiştir.⁶⁷⁵ Yozgat Lisesi resim öğretmeni Ahmet Bey'in sergisi de Eylül 1936'da Halkevinde açmıştır. Anadolu'dan izler taşıyan sergiyi 3280 kişi gezmiştir.⁶⁷⁶

⁶⁷⁰ **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası**, s.11; **Ankara Halkevi Bir Yıl İcinde 300.000 Yurddaşı Catusı Altında Topladı**, s.12.

⁶⁷¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İcinde 300.000 Yurddaşı Catusı Altında Topladı**, s.13.

⁶⁷² “*Resim Sergisi*”, **Ulus**, 24 Şubat 1936, s.4; “*Halkevi Resim Sergisi*”, **Ulus**, 26 Şubat 1936, s.3.

⁶⁷³ **Ankara Halkevi Bir Yıl İcinde 384.793 Yurddaşı Catusı Altında Topladı**, s.23.

⁶⁷⁴ “*Halkevinde Bugünkü Tören*”, **Ulus**, 23 Nisan 1936, s.2.

⁶⁷⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İcinde 384.793 Yurddaşı Catusı Altında Topladı**, s. 21-22; “*Ressam General Halil'in Resim Sergisi Dün Açıldı*”, **Ulus**, 21 Haziran 1936, s.1.

⁶⁷⁶ “*Halkevinde Resim Sergisi*”, **Ulus**, 8 Ağustos 1936, s.2; **Ankara Halkevi Bir Yıl İcinde 384.793 Yurddaşı Catusı Altında Topladı**, s.22.

Dördüncü devrim sergisi önceki yıllarda olduğu gibi 29 Ekimde Halkevinde ziyaretçilere açılmıştır. Sergide 35 ressamın 67 eseri yer almıştır. Sergi 15 gün açık kalmıştır. Sergiyi 6.500 kişi gezmiş ve CHP beğendiği eserleri satın almıştır.⁶⁷⁷

Güzel sanatlar şubesi resim kolunun 1937 yılında önceki yıllara göre daha faal olduğu görülür. Halkevi İkinci Resim ve Heykel Sergisi 21 Şubat 1937 tarihinde açılmıştır. 19 sanatkarın 98 eserinden oluşmuştur. Halkevi üyesi sanatkarların bu sergisi 11.000 kişi tarafından gezilmiştir.⁶⁷⁸ Sergi için “Serginin umumi çerçevesi, İstanbuldaki birçok genç ressamların tuttuğu modern teknikten büsbütün başkadır. Çizgiler ve renkler, daha ziyade realist bir ifadenin mahsulüdür. Ve ressamlarımız, realizm yaparlarken, sürrealizme kadar çıkıp hududu aşmamayı, fakat fotoğraftan da çok ayrılmayı bilmişlerdir” değerlendirmesi yapılmaktadır.⁶⁷⁹ Ankara Halkevi ressamlarının CHP’nin beklediği sanatı temsil ettiği söylenebilir.

1937 yılının bir diğer önemli sergisi I. Birleşik Resim Heykel Sergisidir. Ankara Halkevi Mayıs 1937’de açılan I. Birleşik Resim Heykel Sergisi’ne ev sahipliği yapmıştır. Sergide muhtelif gruplara mensup ressamlar ile bağımsız ressamların çalışmaları evin farklı salonlarında ama aynı çatı altında sunulmuştur.⁶⁸⁰ Halkevi serginin düzenlenmesinde ve halkın istifadesinde önemli mesai sarfetmiştir. Ülkü dergisinde Halkevinin rolüne dikkat çekilmekte ve şu yoruma yer verilmektedir:

“Ankara Halkevi’nin salonlarını dolduran, süsleyen ve Türk sanatının bir hakiki ilkbahar tarhına döndüren yeni ve mükemmel sergisi ise, Halkevlerinin yeni Türk sanatı üzerindeki büyük ve hızlı tesirini en iyi en inandırıcı bir şekilde göz önüne koyabilmektedir. Genç ve yaşlı, mühtelif ekollere mütemayil sanatkarlarımız resim ve heykellerini ihtiva eden bu sergide, önlerinde vecihle durulacak ve uzun bir hayal yolculuğuna çıkabilecek eserleri vardı. Halkevlerinden başka bir müessese onun kadar milli, onun kadar sanatla alaka, omunkadar sanat ve heyecan, gençlik ve ümit yuvası olamayacağı için

⁶⁷⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.22; Behçet Kemal Çağlar, “Resim Sergisi”, **Ulus**, 1. İkinciteşrin 1936, s.1,5.

⁶⁷⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.23.

⁶⁷⁹ “Ankara Halkevinde Açılan Resim Sergisi”, **Ulus**, 8.3.1937, s.6. Sergi için güzel sanatlar şubesinin hazırladığı broşürde de şu ifadeler yer verilmektedir: “Burada sanatkar iddiasını ve sanat ihtirasını tamamen inkılabın ve Halkevlerinin takip ettiği gaye uğruna hasretmiştir.”, Ankara Halkevi Ar Şubesi, **II. Resim Heykel Sergisi**, Ankara 1937, s.1.

⁶⁸⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.23; “Ankarada Açılan Resim Sergisi Dün Kapandı”, 2.7.1937, s.2.

*böyle geniş ve birçok gruplara ayrılmış sanatkarları bir arada toplayan bir sergi açılmasına, bu kadar çabuk ve tesirli, ön ayak olamıyacaktı.”*⁶⁸¹

General Halil 1937 yılında da Halkevinde 120 eserden oluşan bir sergi açmıştır. Sergiyi ziyaret edenlerin büyük bir kısmını öğrenciler teşkil etmiş, 12.110 kişi tarafından gezilmiştir. Öğretmen Esat Subaşı'nın sergisi de ilgi uyandırmış ve 6.470 kişi gezmiştir.

Halkevinin ilginç sergilerinden biri de Cevat Örnek'in oyuncak sergisidir. Kendisi oyuncak ustası olan sanatçı 300'den fazla orijinal ve çocuk eğitimi açısından faydalı oyuncak sergilemiştir. Sergiyi 3.630 kişi ziyaret etmiştir.⁶⁸²

1936 ve 1937 yılında resim ve heykel dersleri de devam ettirilmiştir. Dersler Güzel Sanatlar Akademisi mezunu ve Avrupa'da eğitim görmüş öğretmenler tarafından verilmiştir. 1937 yılında 20 kişi derslere devam etmiştir. Şube sanatçıları maddi olarak desteklemeye de gayret etmektedir.⁶⁸³

Güzel sanatlar şubesi 1938 yılında daimi bir sergi salonuna da kavuşmuştur. Belediye Bankası'nın alt katı Halkevine verilmiştir. Halkevi bu galeriyi sanatçıların eserleri için satış noktası olarak değerlendirmiş, eserler galeride resimlerin ayda bir değişmek sureti ile sergilenme imkanı bulmuştur.⁶⁸⁴

Güzel sanatlar şubesinin 1938 senesinde ilk faaliyeti Halkevi Resim ve Heykel Sergisi'dir. Ankara Halkevi'ne mensup 20 ressam ve 2 heykeltıraşın 110 eseri yer almıştır. Refik Epikman, Malik Aksel, Turgut Zaim, Nusret Sunman Nurullah Berk, Rahmi Uluer sergide yer alan sanatçılardan bir kaçıdır.⁶⁸⁵ Önceki senelerde olduğu gibi bu yıl da Evin atölyesi ve malzeme imkanları sanatçılara açılmıştır.

⁶⁸¹ Behçet Kemal Çağlar, “Halkevi Salonları, Türk Sanatının Bahar Tarhları”, *Ülkü*, Cilt: 9, Sayı: 53, Temmuz 1937, s.389.

⁶⁸² “Halkevinde Güzel Bir Sergi Açıldı”, *Ulus*, 30.11.1937; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.24.

⁶⁸³ “Resim ve Heykel Dersleri”, *Ulus*, 14 Mart 1936; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.24.

⁶⁸⁴ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.15-16.

⁶⁸⁵ “Halkevinin Üçüncü Resim ve Heykel Sergisi Dün Açıldı”, *Ulus*, 27.2.1938; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.15

Bulgar Sava İvanof'un 80 parçalık sergisi Halkevinde ziyarete açık olmuştur.⁶⁸⁶ Halil Paşa bu yıl da Halkevinde sergi açmıştır.⁶⁸⁷ II. Birleşik Resim ve Heykel Sergisi de Halkevinin 1938 yılında ev sahipliği yaptığı sergilerden biridir. 36 sanatçının 350 eseri sergilenmiştir. Sergiden kültür bakanlığı 17eser satın almış 20 eseri de CHP Genel Sekreterliği'ne satın alınması için tavsiye etmiştir.⁶⁸⁸

Sanatçıların eserlerini sergileyecek yer bulma konusunda önemli sorun yaşadığı bir ortamda Ankara Halkevi gerek bizzat düzenlediği gerekse ev sahipliği yaptığı sergiler aracılığı ile sanatçıların çalışmalarına uygun ortam sağlamıştır. Sanatçıların devlet ile olan ilişkilerinin canlanması, sanatın ve sanatçının teşvik edilmesi adına da aracı olma gibi bir vasfı olduğu söylenebilir. Ayrıca Ankara Halkevi'nin resim, müzik vb. çalışmalarla Türk kültürü ile farklı kültürler arasında bir kültür köprüsü vazifesi gördüğü söylenebilir.

2.2.3. Temsil Şubesi Faaliyetleri

Temsiller, parti yönetiminin en önem verdiği faaliyetlerden biridir. Daha Halkevlerinin resmi açılışı yapılmadan evvel Ankara Halkevi salonu parti yönetimi için önemli bir yol gösterici olmuştur. Evin amatör oyuncular tarafından Akın piyesi sahnelenmiştir. Ankaralılar 4 Ocak 1932'de Halkevinin bin kişilik salonunu hınca hınç doldurmuş, pek çok kişi salona girememiştir. İzleyenlerce de beğeni ile karşılanmıştır. Oyun 8 Ocak'ta büyük ilgi ile izlenmiştir. Piyenin büyük ilgi uyandırması CHF yönetimine geniş halk kesimlerine ulaşmak, onlara devrim ideolojisini ve parti prensiplerini aşlamak için "*tiyatromun eşsiz telkin kudreti*"nden yararlanılabileceğini göstermiştir.⁶⁸⁹

Temsil şubeleri Halkevlerinin en aktif şubelerinden biri olmuştur. Okur-yazar oranının oldukça düşük olduğu, konferans vb. etkinlikleri takip eden sayısının istenen düzeyde olmadığı Türkiye toplumunu dönüştürmek, dil ve tarih tezleri

⁶⁸⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.16; "*Resim Sergisi*", **Ulus**, 14.5.1938, s.2.

⁶⁸⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.16; F, 490.1.0.0/2013.8.1. Serginin açılması hususunda Halkevi tarafından CHP Genel Sekreterliği'nden müsaade alınmıştır. Bu da bazı Halkevinin etkinliklerinde parti onayının gerektiği anlaşılmaktadır. **BCA**, 490.1.0.0/974.771.1.342.

⁶⁸⁸ **BCA**, 490.1.0.0/2013.8.1.

⁶⁸⁹ **103 Halkevi**, s.50-51

çerçevesinde oluşturulmak istenen milliyetçilik anlayışını halka benimsetmek adına temsil şubeleri önemli bir vazife üstlenmiştir. Evlerin faaliyete başladıkları ilk yıllarda, ki bu dönem dil ve tarih tezlerinin en yoğun olarak gündemde olduğu dönemdir, parti ideolojisini ve tarih tezini konu alan oyunlar Halkevi sahnelerinde seyirci ile buluşmuştur.⁶⁹⁰ Ankara Halkevi bu noktada da diğer evlere öncülük etmiştir. Söz konusu oyunlar devrimin merkezi olan Ankara’da üretilmiş ve ilk olarak Ankara Halkevi temsil şubesi tarafından sahnelenmiştir.⁶⁹¹

Çalışmalarına evin resmi açılışından önce başlayan temsil şubesi Ankara Halkevi’nin de en etkin şubelerinden biridir. Şubenin ilk çalışması Akın piyesidir.

Temsillerin büyük bir kısmı ilk olarak Ankara Halkevi’nde oynanmıştır. Halkevinin oldukça donanımlı bir tiyatro salonuna sahip olması hiç şüphesiz evin tiyatro faaliyetlerinin yoğun olmasında önemli rol oynamıştır. Bunun yanı sıra başkentin tiyatroya ve tiyatro salonuna olan ihtiyacı da Halkevi’ni ve temsil şubesini şehirde etkin kılmıştır. Diğer taraftan başkent Halkevi olması evin tiyatro çalışmaları için oyuncu bulunması konusunda sorun yaşanmamasını sağlamıştır. Pek çok Halkevinde başta kadın oyuncu olmak üzere tiyatro oyuncusu bulmak önemli bir sorunken Ankara Halkevi bu konuda oldukça şanslı olmuştur. Kentte cumhuriyetle beraber gelen yeni toplum düzeni ve sosyal hayatı benimseyen geniş bir kitlenin varlığı, bilhassa öğretmenler, memurlar ve öğrenciler, evin faaliyetlerinin canlılığını besleyen önemli bir etken olmuştur.

1932 yılında temsil şubesi komitesi Hami, Münür Hayri, Muhittin, Mahmut ve Sadi beylerden oluşmuştur.⁶⁹² 1934 yılında yapılan komite seçiminde İbnirrefik Ahmet Nuri Bey, Naciye Halil Hanım, Servet Şefik Bey, Ali Rıza Bey, Rıfat Bey ile Nüzhet Bey seçilmiştir.⁶⁹³ 1936 yılında Mecdi Kut, Nahit, Mualla Çakinak, Bedri Yıldırım Arzuman Nurettin temsil komitesinde yer almıştır.⁶⁹⁴ 1938 de ise Mecdi

⁶⁹⁰ Bu konuda bkz. Nurhan Karadağ, **a.g.e.**, s.125-164; Hamdiye Algan, **Halkevlerinde İnkılap Temsilleri (1932-1951)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış YL Tezi, Ankara 2011.

⁶⁹¹ Akın ve Özyurt piyeslerini yazan Faruk Nafiz Çamlıbel, Çoban ve Atilla piyeslerinin yazarı Behçet Kemal Çağlar, Mete ve İnkılap oyunlarının yazarı Yaşar Nabi Nayır, Mavi Yıldırım oyunun yazarı Aka Gündüz piyeslerini yazdıkları dönemde Ankara’nın parti yönetimine yakın edebiyatçılarıdır ve Ankara Halkevi üyesidirler.

⁶⁹² **Ankara Halkevi**, s.35.

⁶⁹³ “Halkevinde İntihaplar”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Şubat 1934, s.1

⁶⁹⁴ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.64.

Kut, Nahit Hanım, Nigar Hanım, Bedri Yıldırım ve Hasan Karagöz seçilmiştir.⁶⁹⁵ 1938 senesinde ise, Bedri Yıldırım, Hasan Karagöz, Necdet Özel ve Nahit Bey komiteyi oluşturmuştur.⁶⁹⁶ Şube yönetiminde kadın üyelerin varlığı dikkat çekmektedir. Şubenin ilk dört yıla ait üye dağılımı şu şekildedir:

Tablo 6. Ankara Halkevi Temsil Şubesine Kayıtlı Üyeler⁶⁹⁷

Yıl	Doktor	Öğretmen	İşçi	Güzel Sanatlar	Tüccar	Diğer Meslekler	Kadın	Erkek	Toplam
1932	1	144	20	3	3	224	144	281	395
1933	3	145	34	7	7	339	139	419	555
1934	5	14	13	4	-	262	47	252	298
1935	5	20	50	12	-	277	60	304	364

Şubenin üyeleri içerisinde kadınların oranı diğer şubelere nazaran oldukça yüksektir. İlk yıla göre kadın üye sayısında düşüş olmakla birlikte şube bu özelliğini muhafaza etmiştir. Gerek erkek gerekse kadın oyuncuların öğretmen, memur ve öğrenci olduğu görülmektedir.

Kadın üye ve kadın oyuncu temsil şubelerinde en fazla yaşanan sıkıntıların başında gelirken Ankara Halkevi'nin bu konuda fazla zorlanmadığı söylenebilirse de diğer Halkevlerinde olduğu gibi burada da kadın oyuncuların temini konusunda diğer evler ile aynı yol izlenmiştir. Kadın oyuncu rolünü üstlenenler Milletvekili ve bürokratların kızları, bayan öğretmen ve memurlar ile lise ve üniversite öğrencileridir.

Akın piyesinde rol alan oyuncular Kız Lisesi ve Gazi Enstitüsü öğrencileridir.⁶⁹⁸ Çoban oyununda erkek oyuncular piyesin yazarı Behçet Kemal Bey, Devlet Demiryollarında memur olan Tevfik Sadi, Adil, Cemil, Vasfi ve Enver

⁶⁹⁵ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.48.

⁶⁹⁶ BCA, 490.1.0.0/971.753.3.

⁶⁹⁷ BCA, 490.1.0.0/846.346.1; Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, s.86-87; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, s.150-151; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası, s.138-139'ten yararlanılarak oluşturulmuştur.

⁶⁹⁸ "Halkevinde 'Akın' Oynandı", Hakimiyeti Milliye, 6 İkincikanun 1932, s.6.

Beyler, Devlet Bankası meclisi idare baş katibi mülkiye mezunu Savni Bey'den oluşurken kadın oyuncu rollerinde Kars mebusu Faik Bey'in kızı Sabiha Faik, Sular Müdüriyetinde Türkan Asım, Muallim Mektebi mezunu ikinci noterlikte memur Seniha ve Erenköy Kız Lisesi mezunu Devlet Demiryollarında Safiye Feyzi Hanımlar görev almıştır.⁶⁹⁹ Öz Soy operetinde öğretmen Nurullah Şevket Bey, eşi öğretmen Nimet Vahit Hanım, Nimet Hanım'ın öğrencisi Semiha ile Nurullah Bey'in öğrencisi Süleyman rol almıştır. Ayrıca Ankara Kız Lisesi, Kız orta mektebi ve Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencilerinden oluşan 84 kişilik bir kadro onlara eşlik etmiştir. Dans kısmında Selma ve Azade Selim Sırrı Hanım rol almıştır.⁷⁰⁰

2.2.3.1. Tiyatro Çalışmaları

Tiyatro faaliyetleri temsil şubesinin çalışmalarında ilk sırada yer almaktadır. Ankara Halkevi'nin bin kişilik bir tiyatro salonuna sahip olması temsil faaliyetlerini kolaylaştırdığı gibi oyunların izlenme oranını artırmıştır. 1932'den Ağustos 1933'e kadar 53 tiyatro oyununu 54.000 civarında kişi seyretmiştir. 1935 yılında 73 tiyatro oyununu 30.625 kişi izlemiştir. Hiç şüphesiz Halkevinin çok sayıda memur, öğretmen ve öğrencinin yaşadığı başkentte bulunuyor olması ve kentte başka bir tiyatronun olmaması da Evin seyirci konusunda bir sıkıntı yaşamamasına hatta çoğu zaman seyirci bolluğu ile karşı karşıya olmasını da beraberinde getirmiştir. Kemal Zeki Gençosman, Evin ilk temsiline gösterilen ilgiyi şu sözlerle anlatıyor:

“Ankara Halkevi daha yeni yapılmış; Halkevi daha yeni kurulmuş; bir temsil verilecek... O zamana kadar halk, temsil adına, arada bir uğrayan tiyatro kumpanyalarından ve mektep müsamerelerinden gayri bir şey görmemiştir. Halkevindeki temsil haberi Ankaralıları belki bir yeniliğe, belki de kör kalmış güzel sanat duygularının hasret çektiği yola çekmiştir. Temsil saatinden bir hayli erken Halkevinin salonu dolmuştur. Fakat ucu bu salonda düğümlenen zincirin bir türlü arkası gelmek bilmiyor. Halkevi idare memuru telaşa düşmüş. Reisi telefonla evinde bulmuş: Efendim, demiş halk akın ediyor, salon doldu. Kapılardan geçilmiyor. Biz dış kapıyı kapamak, salona sığmayanları çıkarmak istedik. Çıkmadılar. Israr ettik, yangın

⁶⁹⁹ “Halkevinde Çoban ve Sanatkarlarımız”, **Hakimiyeti Milliye**, 21 Şubat 1932, s.5.

⁷⁰⁰ “İlk Türk Operası Öz Soy'un Son Temsili Dün Verildi”, **Hakimiyeti Milliye**, 23 Haziran 1934, s.5

musluklarını açtılar. Bir hadise çıkacağa benziyor. Reis, merhum Reşit Galip, bu hadiseyi haber verene aynen şunları söylemiştir: ‘Tamam... işte bizim istediğimiz de bundan başka bir şey değildir. Halkı oraya akın ettirebilmek... hiç kimseyi yerinden etmeyiniz. Görebilenler görsünler. Yalnız yangın musluklarını kapatınız.’”⁷⁰¹

Ankara Halkevi yönetimi Evin faaliyetlerinde düzeni sağlamak, salonda yer bulma hususunda olası arbedelerin önüne geçmek amacıyla kart uygulaması başlatmıştır.⁷⁰² Evin açılışından iki hafta sonra, gazeteden Halkevi konser ve toplantılarında kart dağıtılacağı duyurulmuş ve bilhassa tiyatro, konser ve tören gibi kalabalık toplantılar öncesinde kart uygulaması yapılmış ve etkinlik haberi ile birlikte kartlı olduğu da belirtilmiştir. Söz konusu uygulamada salonun kapasitesi kadar giriş kart bastırılmış, Ankaralılar Halkevinden ve şehirde belirtilen noktalardan ücretsiz olan kartları temin edip etkinliği izlemiştir. Bu sayede olası yer sorunu yaşanmasının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

İlk zamanlar Ankara Halkevinde oynan oyunlar parti yönetiminin belirlediği, daha çok tarih tezi doğrultusunda ya da Milli Mücadele’yi konu almıştır. Daha sonra inkılap ideolojisini, eski dönem ile yeni dönemin karşılaştırmasını, halkçılık, inkılapçılık, cumhuriyetçilik, laiklik gibi ilkeleri işleyen oyunlar da eklenmiştir. Bu ideolojik piyeslere zamanla farklı konularda oyunlar eklenmişse de özellikle Atatürk dönemi için söz konusu piyesler azınlıkta kalmıştır.⁷⁰³

Ankara Halkevi temsil şubesi tarafından 1932 yılında Çoban, Akın, Mavi Yıldırım, Sel, İkizler, Büyük Baba, Azizlik, Othello, Kral Ödip, Faust, Kuttaşı, Vatan Yahut Silistre, Vazife, Beyaz Kahraman, Mete, Asri Hulyalar oyunları oynanmıştır.⁷⁰⁴ Çoban ve Mavi Yıldırım piyesleri Halkevleri açılış törenlerinde sahnelenmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere açılış töreni mevcut ve açılacak evlere çalışmaları konusunda örnek oluşturmaktadır. Diğer taraftan söz konusu oyunlar

⁷⁰¹ Kemal Zeki Gençosman, “Bir Halkodasında: Ankara Halkevi Tiyatro Anısı”, Ülkü Milli Kültür Dergisi, Cilt:2, Sayı:13, 1942, s.8.

⁷⁰² “Halkevindeki Konser İçin Kart”, **Hakimiyeti Milliye**, 6 Nisan 1932, s.1.

⁷⁰³ Farklı konularda kaleme alınmış piyeslere de yer verilmesi şu şekilde açıklanmaktadır: “Halkevleri repertuarlarında doğrudan doğruya bir içtimai ve milli maksada ve teze malik olmayan piyeslerin seçilmiş olması, temsili kolay ve hareketli piyeslerle istidatların oynama kabiliyetini ve halkın alaka hassasını alıştırmak ve geliştirmek sebebedir...”, **Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?**, s.11.

⁷⁰⁴ **Ankara Halkevi**, 1933, s.66.

halkın ilgisini daha çabuk çekebildiği için halkın Eve alışmasını, faaliyetlerine katılmasını kolaylaştırmak adına da etkili olmuştur.⁷⁰⁵ Yine ilk yıllarda konferans gibi halkın çok da aşına olmadığı faaliyetlere halkın ilgisini çekmek onların alıştırmak adına piyesler önemli bir vasıta olmuştur.

Halkın terbiyesinde önemli vasıta olarak görülen tiyatro ve milli bayramlar Halkevi çalışmalarında bir araya getirilmiştir. Diğer ifade ile halkın milli bilinç kazanmasında ön planda tutulan ulusal bayramları daha etkili kılmak adına tiyatro gösterileri Halkevlerinin milli bayram kutlamalarında vazgeçilmez unsurlardan biridir. Temsil kolu Ankara halkında tören kültürünü yerleştirmek, törenleri daha eğlenceli ve etkili kılmak adına tüm törenlerde Ankara Halkevi temsil kolu tarafından sahneye konan piyeslere de yer verilmiştir.⁷⁰⁶

Her yıl Ankara Halkevinde yapılan Halkevleri yıldönümü törenlerinde Evin temsil şubesi mutlaka görev almıştır. Şube 1932’de Çoban, 1933’te İkizler oyunu ve Birlik revüsü, 1934’te O ve Biz revüsü, 1935’te İfigenia, 1936’da Halkevi belgeseli ile Bahar ve Kelebekler sahnelenmiştir. 1937’de kukla ve Karagöz oyunları, 1938’de de Timur piyesi oynanmıştır.

1933 senesinde Akın, İkizler, Mete, Mavi Yıldırım, Kahraman, Şeriye Mahkemesi piyesleri birçok defa oynanmıştır. Şube cuma günleri öğrenciler için temsillerine devam etmiştir. 30 bin civarında kişiyi Halkevine çekmeyi başaran temsil şubesi oynan oyun sayısını artırırken oyuncu sayısını da artırmaya Ankara Halkevi’ne yeni oyuncular kazandırmaya çalışmaktadır. Şube perşembe akşamları şube üyeleri ve şubeye katılmak isteyenler için danslı gece tertip etmiştir. Bu sayede şube içinde kaynaşma ve yeni yeteneklerin ortaya çıkması hedeflenmiştir.⁷⁰⁷

1934 yılında fırkaca kabul edilmiş eserlerden bir kısmı temsil edildiği gibi Himmetin Oğlu, Babaların Günahı, Özyurt, Ceza Kanunu gibi eserler birkaç defa

⁷⁰⁵ Hakimiyeti Milliye gazetesinde *Mavi Yıldırım* oyunu değerlendirilirken şu değerlendirmede bulunuluyor. “Ankara Halkevi üçüncü milli piyesini göstermeğe başladı. Salon gene mutat fazla alakalı kalabalıkla dolup boşalıyor. Ankaralılar Halkevine daha çok ısınıyor; onu daha çok seviyorlar, Evlerin büyük gayesi için bu adımlar özlü ümiyeler gibi.” “*Mavi Yıldırım*”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Haziran 1932, s.5.

⁷⁰⁶ 24 Temmuz 1933’te Lozan Konferansı’nın yıldönümünde *Mavi Yıldırım* oynanmış (“Halkevinde Lozan Günü”, **Hakimiyeti Milliye**, 24 Temmuz 1933, s.1; 30 Ağustos Zafer Bayramı’nda *Zafer* piyesi sahnelendi(“*Halkevinde Merasim*”, **Hakimiyeti Milliye**, 30 Ağustos 1933, s.2); 23 Nisan 1934’te *İstiklal* piyesinden bir perde oynanıyor.

⁷⁰⁷ “Ankara Halkevinde Şubelerde Yeni Verimler”, **Hakimiyeti Milliye**, 19 Ağustos 1933, s.2.

tekrarlanmıştır. 1934’de törenler dışındaki konferans, toplantı vb etkinlikler de tiyatro gösterilerine de yer verilmesi uygulanmasından vazgeçildiği görülür. Bununla birlikte Evin temsil faaliyetlerinde artış devam eder. Ayrıca Halkevi temsil şubesinin tecrübeleri de artmış, oyuncularının yeteneklerini daha çok geliştirmiştir. Zaman zaman Ankara Halkevi tiyatrosu ile diğer tiyatroların oyuncuları da karşılaştırılır. Mete piyesinin İstanbul ve Ankara Halkevlerindeki gösteriminin karşılaştırıldığı bir yazıda gerek dekor, gerek rejisör gerekse oyunculuk açısından Ankara Halkevi’nin daha başarılı olduğu ifade edilmektedir.⁷⁰⁸

Halkevinde oynan oyunlar bazen olumlu bazen olumsuz açıdan değerlendirilirken Evin seyircilerine yönelik şikayet ve değerlendirmelere de rastlanır. Seyircilerin tiyatro usul ve adabına uygun olmayan tarzda davrandıkları şikayetleri de yapılır. Burhan Asaf, 4 Şubat 1935 tarihli bir yazısında, “*Geçen gün ‘düşün farkı’ adlı piyes verilirken yukarı localarda yapılan gürültüler, aşağıdaki koltuklardan yükselen çocuk ağlamaları ve söz atmalar, araya niçin geldiklerini ve nasıl gelinmesini bilenler üzerinde çok fena bir tesir bırakmıştır.*”⁷⁰⁹ der ve buna dikkat edilmesi çağrısında bulunur.⁷⁰⁹ Bir sonraki yıl Halkevi seyircisinin eskiye nazaran “tiyatronun vakit geçirmek için tertip edilmiş bir eğlence mevzuu olmadığını, tiyatronun bir mektep olduğunu daha etraflı idrak etmektedir.”⁷¹⁰

Şube 1935 yılında da oyun repertuarını genişletmeye devam etmiştir. Düşünüş Ayrılığı, İfjenia, Makbet, Yanık Efe, Sakarya Teyyarecisi, Mantar Mehmed eserleri Ankara Halkevi sahnesinde seyirci ile buluşmuştur. Yeni oyunlardan Düşünüş Ayrılığı 7, İfjenia 1, Mantar Mehmed 1, Sakarya Teyyarecisi 3 ve Yanık Efe 6 kez oynanmıştır. Bunun yanı sıra önceki yıllarda oynanan oyunlar sahnelenmeye devam edilmiştir. Bu oyunlardan İstiklal 8, Has Bahçe 3, Şeriye Mahkemesi 1, Mavi Yıldırım 2 defa oynanmıştır. Temsil şubesi 1935 yılında 38 eseri sahneye koymuştur.⁷¹¹

1936 yılında da Hülleci, Mahcuplar, Taş Parçası, Sekizinci, Çakır Ali, Bahar ve Kelebekler ve İnaniş gibi yeni oyunlar Ankara Halkevi Temsil kolunun repertuarına eklenmiştir. Şubenin 51 tiyatro gösterisi seyirci ile buluşmuştur. Bu gösterilere

⁷⁰⁸ “Mete ve Amatörler”, **Hakimiyeti Milliye**, 7 Mayıs 1933, s.5.

⁷⁰⁹ Burhan Asaf, “Tiyatro ile Seyirci”, **Ulus**, 4 Şubat 1935, s.3.

⁷¹⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.31.

⁷¹¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.16.

35.970 kişi gelmiştir.⁷¹² Bu yıl içerisinde temsil komitesi İzmir'in işgalden kurtuluş yıldönümü kutlamalarına edebiyat komitesi ile birlikte İzmir'e gitmiştir. Ankara Halkevi temsil şubesi üyeleri burada 3 gün sahne almış, Hülleci, İstiklal ve Mahcuplar oyunları oynanmıştır. Evin amatör oyuncularını Ankara'da açılan Yüksek Tiyatro Mektebi'nin açmış olduğu sınavda da başarı göstermiştir.⁷¹³

1937 senesinde 22 yeni eserin Halkevinde oynandığı belirtilmektedir. Bunlar Çakır Ali, Tırtıllar, Zehirli Kucak, Hisseyi Şayia, Zevcim Olunuz, Beşte Gelen, Ceza Kanunu, Venedik Taciri, Kılıbık, Otello, Kızıl Çağlayan, Meraki, Eşber, Tezer, Ay Işığı, Vatan Vazife, Tasarruf, Palavra, Bir Gönül Masalı ile bir kukla, bir Karagöz ve bir orta oyunudur.

Halkevi salonları ve tiyatro sahnesinin diğer şubeler ve Ankara'daki diğer kurumlar tarafından da kullanılıyor olması, temsil şubesinin çalışmalarını kısıtlamasına karşılık şubenin tiyatro gösterilerinde belirgin bir artış söz konusudur. Bu yıl içerisinde 67 tiyatro gösterisi yapılmış, 4 kukla ve 4 orta oyunu oynanmıştır.⁷¹⁴

1938 yılında Halkevi binasında uzun süren bir tadilat olmuş, Atatürk'ün ölümü dolayısı ile Evin sahnesinin bir ay kapalı kalmasına karşılık 87 piyes oynanmış, 54.300 kişi izlemiştir. 1938 senesinde de yeni oyunlar Halkevi repertuarına yeni oyunlar eklenmiştir. Bu oyunlardan Hülleci 2, Palavra 3, Timur 8, Uzun Mehmed 4, Zehirli Kucak 2, Kavgı 5, Fermanlı Deli Hazretleri 3, Şeriatçısı 5 kez oynanmıştır. Bir de orta oyunu sahnelenmiştir. Aynı yıl Ankara Halkevi temsil kolu piyesler sahnelerken Şehir Tiyatrosu sanatçıları ile ortak oyunlar da sahnelenmiştir. Halkevinin amatör oyuncularını yine Halkevi sahnesinde Ankara Şehir Tiyatrosu'nun oyunlarında da rol almışlardır.⁷¹⁵

Ankara Halkevinde temsillere gelen sayısında seyircinin daha ziyade dikkatini çeken “şarkılı ve operet tarzındaki piyesler ile küçük vatani piyesler”in sayısındaki

⁷¹² **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.29.

⁷¹³ “*Ankara Halkevileri İzmirde*”, **Hakimiyeti Milliye**, 5 Eylül 1936, s.2; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.30.

⁷¹⁴ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.27.

⁷¹⁵ Ankara Halkevi oyuncularını, Ankara Şehir Tiyatrosunun Sözü'nün Kısası, Size Öyle Geliyor, İntikam Maçı, Fidanaki, Bilmece, Kör, Pencereden Pencereye, Mavi Boncuk, Makber Ateş Böceği, Bir Adam Yaratmak, Satılık Kiralık, Afacan Alev, Aşk Uyumaz, Pergünt Kral Lir oyunlarında oynamışlardır. **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.19.

düşüşle açıklanabileceği gibi film gösterilerinin da devreye girmeye başlaması da ilginin tiyatrodan sinemaya kaydığı da söylenebilir.⁷¹⁶

Halkevinin amatör sanatçılarının ortaya koydukları oyunculuk, sahnede gösterdikleri çaba takdirle karşılanmıştır. *Sel* müzikaline dair bir yazıda şu ifadeye yer veriliyor: “Gençler eşhas rollerini temsilde istidat göstermişlerdir. Zaten biz, onların rolleri yapmaktaki profesyonel maharetlerini değil; oynamak için gösterdikleri asıl şevki ve temiz feragati takdirlerle karşılamaktayız...”⁷¹⁷

Ankara Halkevi’nin başkent Halkevi olması ve maddi olarak bizzat parti yönetimince destekleniyor olması tiyatro faaliyetlerini olumlu yönde etkilemiştir. Diğer Halkevlerinden farklı olarak Evin kadrolu bir yönetmeni vardır. Sahne işlerinde çalışan elemanları vardır. Bu ise oyunların sahnelenmesini, oyuncuların yetiştirilmesini kolaylaştırmıştır. Ankara Halkevi’nin “yenilikleri ilk tatbik eden” sahne olduğu ifade edilmektedir. Evin bütçe konusunda daha rahat olması piyeslerin kostüm, dekor vb. konularda başarılı çalışmalar ortaya konmasını olumlu yönde etkilemiştir.⁷¹⁸

Ankara Halkevi’nin temsil şubesi faaliyetlerine Ankaralıların ilgisi 1932’den 1938’e kadar hızla artmaya devam etmiştir. Bu süreçte hem oynanan oyun hem de izleyici sayısında da sürekli bir artış yaşanmıştır. Ankara’da yüksek öğrenim öğrenci sayısının arttığı 1936 yılından itibaren bu yükseliş hızlanmıştır. Seyirci sayısındaki artış zaman zaman Evin tiyatro salonunun yetersizliğini de gündeme getirmiştir. Salonun hiç olmazsa iki üç bin kişilik olması gerektiği ifade edilmiştir.⁷¹⁹ Behçet Kemal Çağlar, Halkevinin bin kişilik salona kapasitesinin yetersizliği, yoğun ilgi nedeniyle hınca hınç dolması sebebiyle “küçük salon” olarak da adlandırıldığını yazar.⁷²⁰

Temsil kolu tiyatro oyunlarının yanı sıra müzikal ve opera türlerini de seyirci ile buluşturmaya çalışmıştır. *O ve Biz*, *Sel*, *Özsoy*, *Taş Bebek* gibi eserler Ankara Halkevi’nde sahnelenmiştir.

⁷¹⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.17.

⁷¹⁷ “*Sel’in İlk Temsili*”, **Hakimiyeti Milliye**, 25 Temmuz 1932, s.4.

⁷¹⁸ Mete piyesinin İstanbul ve Ankara Halkevlerinde sahnelenmesi karşılaştırılırken İstanbul Halkevi’nin Akın piyesi için kullanılan kostümleri giydiği ancak Ankara Halkevi’nin piyese uygun kostümler kullandığı belirtilmektedir. “*Mete ve Amatörler*”, **Hakimiyeti Milliye**, 7 Mayıs 1933, s.5.

⁷¹⁹ “*Mavi Yıldırım*”, **Hakimiyeti Milliye**, 26 Temmuz 1933, s.3.

⁷²⁰ Behçet Kemal Çağlar, “*Halkevleri Salonları Seyircilere Dar Geliyor*”, **Ulus**, 10.5.1937, s.5

Temsil şubesi tiyatro aracılığı ile halkın “terbiyesine” çalışırken halkın tiyatro konusunda bilgilенmesine önemli görölmüştür. Bu doğrultuda zaman zaman tiyatro üzerine konferanslar da düzenlemiştir. Örneğin 1933 yılında trajedi konulu bir konferans düzenlenmiş ardından da ünlü trajedilerden bölümler sahnelenmiştir.⁷²¹

Ankara Halkevi temsil kolunun üzerinde durulması gereken çalışmalarından bir de Karagöz gösterileridir. Parti yönetimi Halkevlerinin “*pek az masrafla etkili bir telkin aracı olan*” Karagöz ve kukla işine de ağırlık verilmesi çağrısında bulunmuştur.⁷²² Unutulmaya yüz tutmuş bu geleneksel oyunun canlandırılması ve “rejime uygun senaryolar” ile sahneye konması yoluyla “halkın tenviri” arzu edilmiştir.⁷²³

Ankara Halkevi’nin de bilhassa 1937’den itibaren Karagöz ve kukla gösterilerine yer verdiği görülür. Ankara’da Karagöz gösterilerinin başlamasında Karagöz ustası Hayali Küçük Ali’nin tayini dolayısıyla Ankara’ya yerleşmesi rol oynamıştır. Sanatçı hem kentte hem de Halkevinde gösteriler düzenlemeye başlamıştır. 1937 yılı Halkevleri açılış töreninde Karagöz ve kukla gösterilerine yer verilmesi anlamlıdır.⁷²⁴ Bu yıl içerisinde yazın Halkevi bahçesinde, kışın Evin salonlarında, İtfaiye ve belediye işçileri salonlarında Karagöz gösterisi yapılmıştır.⁷²⁵ Yine kahvehaneler Karagöz oyunu oynatılan bir diğer mekanlardır. Karagöz oyunlarının senaryoları “inkılab ve ileri hayata göre” Halkevi tarafından hazırlanarak oynatılanlara verilmiştir.⁷²⁶

Oyun yalnız Evin salonunda yada şehir merkezindeki muhtelif yerlerde değil köylerde de oynanmıştır. Temsil şubesi, köycülük kolu ile birlikte köylere giderek

⁷²¹ “Halkevinde Bir Temsil Konferansı Tertip Edildi”, *Hakimiyeti Milliye*, 18 Nisan 1933, s.5.

⁷²² **Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı**, s.13. Kitapçıkta Kadıköy, İzmir ve Şehremini halkevlerinin bu Karagöz çalışmaları övülürken diğerlerinden de benzer çaba beklenmektedir.

⁷²³ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.27.

⁷²⁴ “Halkevlerinin Kuruluşunun 5 inci Yıl Dönümü”, *Ulus*, 21 Şubat 1937, s.1. Burhan Belge de “Ankara Halkevi, bu iki oyuna sahnesini vermekle tam ve kamil bir eser yaratmış olmak iddiasında değildir. Bizlere yalnız, bu iki halk oyununu nasıl canlandırabileceğimiz hakkında bir fikir vermek istemiştir. Bu bakımdan çok yerinde ve muvaffak olmuştur.” sözleri ile Evin girişimini takdir etmektedir. “Halkevleri”, *Ulus*, 28.2.1937.

⁷²⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.14.

⁷²⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.14.

buradaki halka da Karagöz gösterileri yapmıştır. Bu hususta Karagöz ustalarının yanı sıra amatörlerden de istifade edilmiştir.⁷²⁷

Ankara Halkevi, diğer Halkevlerine oyunların tercihi ve sahnelenmesi konusunda örnek olurken, piyeslerin basılıp diğer evlerle paylaşılmasını sağlayarak da destek olmuştur. Ayrıca temsil şubesinde sahnelenen oyunlara ait kostümler de zaman zaman diğer evlerle paylaşılmıştır.⁷²⁸

Karagöz oyununun yanı sıra yine geleneksel oyunlardan ortaoyunu ve kukla da Halkevi gösterilerine dahil olmuştur. 1937 yılında 4 kukla ve 4 ortaoyunu sahnelenmiştir.⁷²⁹ 1938 yılında da ortaoyunu sahnelenmiştir.⁷³⁰

2.2.3.2. Sinema

Ankara Halkevi temsil kolunun en az tiyatro kadar ilgi uyandıran faaliyeti film gösterileridir. Tıpkı tiyatro gibi sinema da halkı eğitmek için etkili bir araç olarak görülmüştür. Bu doğrultuda Halkevinde gösterilen filmler daha çok eğitim hedeflidir. Sanayi, ziraat, sağlık üzerine filmler ile ülkede milli bayram kutlamalarına, resmi törenlere ait filmler gösterilmiştir.⁷³¹

Ankara Halkevi'nin ilk yılından itibaren film gösterileri yapılmıştır. Tespit edilebildiğimiz ilk film gösterimi 19 Eylül 1932 tarihinde Halkevinde subaylara izlettirilen zehirli gazlardan korunma ve gaz maskesi ile ilgilidir.⁷³² 12 Kasım'da Temsil şubesinin bir toplantısında da ziraat vekaletinin 2 filmi gösterilmiştir. 30 Kasım'da Ankara'daki okullara ziraat mektebinin verdiği film gösterilmeye başlanmış okulların ardından halka hayvan besleme ve ziraat usullerine ait parçalar izlettirilmiştir. 19 Aralık'ta da köy üzerine bir konferansın ardından köy teşkilatına dair bir film gösterilmiştir.⁷³³

⁷²⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.19.

⁷²⁸ Akın piyesi kostümleri Kayseri ve Bursa Halkevlerince talep edilerek kullanılmıştır. **BCA** 490.01/738.18.1.53; **BCA** 490.01/738.18.1.54 .

⁷²⁹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.27.

⁷³⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.19.

⁷³¹ **103 Halkevi**, s.62

⁷³² “Halkevinde Zabitana Mahsus Bir Film”, **Hakimiyeti Milliye**, 19 Eylül 1932, s.1.

⁷³³ “Prof. Dr. Stamper Köy Sağlık Bakımına Dair Konferans Verdi”, **Hakimiyeti Milliye**, 19 Aralık 1932, s.1, 3.

1935 yılında 43 film gösterisi olmuş ve 148.360 kişi gelmiştir.⁷³⁴ Bu yıl Halkevi bahçesine bir açık hava sineması kurulmuştur. Halkevi binası ile Etnoğrafya Müzesi arasına bir perde gerilmiş ve halka ücretsiz filmler izletilmiştir.

Halkevinin ve bilhassa temsil şubesinin üyelerinin önemli bir kısmı öğrenci ve öğretmenlerden oluşmaktadır. Okulların kapalı olduğu 1 Temmuz- 29 Ekim tarihleri arasında tiyatro gösterilerine ara verilmektedir. Piyeslere ara verilmesinde yaz sıcağında kapalı salonda tiyatro gösterilerinin sıkıntı olmasının da etkili olduğu belirtilmektedir.⁷³⁵ Halkevinde açık hava sinemasının devreye girmesi yaz döneminde de Evin faaliyetlerinin devam ettirilmesinde etkili olmuştur.

Açık hava sinemasının ücretsiz oluşu Ankaralıların yoğun ilgisini beraberinde getirmiştir. Paralı özel sinemalara gidebilen üst ve orta sınıf dışındaki halk için sinemanın ulaşımının kolaylaştığı söylenebilir.⁷³⁶ İlk olarak İran Şahı'nın Türkiye'yi ziyaretine dair film gösterilmiştir. Daha çok sıhhi ve ilmi filmlerin gösterildiği açık hava sinemasında film aralarında konferanslar da verilmiştir. Halkın film gösterilerine ilgisi parti prensiplerini halka anlatmak ve ulus devlet anlayışını yerleştirmek adına Halkevi tarafından fırsat olarak görülmüştür.⁷³⁷

Münir Hayri, 1936 tarihli bir yazısında:

“Ankara Halkevi'nin yazın açık havada gösterdiği filmler 156 bin kişi toplamıştır. Bu halk ayakta durmağa razı, saatlerce beklemekten memnun gösterilen filmleri büyük bir alaka ile takip eden kütlenin bir ifadesidir. Şu tecrübe memleketimizde film meselesinin ehemmiyetini bir kere daha göze serdikten sonra artık daha beklemeden fenni filmlerin bizde de geniş ölçüde çoğalmasını beklemek hakkımızdır.”

sözleri ile Ankara halkının ilgisine ve sinemanın etkili bir propaganda aracı olduğuna dikkat çeker.⁷³⁸

1936'da 66 sinema gösterilmiş, 141.955 kişi izlemiştir.⁷³⁹ Ankara Halkevi temsil şubesi film gösterilerinin yanı sıra kendi imkanları ile başta milli kutlamalar

⁷³⁴ Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, s.203.

⁷³⁵ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.28.

⁷³⁶ Özde Çeliktemel-Thomen, “Halkevlerinde Eğitici Sinema Repertuarı: Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Sinema, Eğitim, Propaganda (1923-1945), *Sinecine*, 6(2), Güz, 2015, s.59.

⁷³⁷ “Ankara, Bolu, Balıkesir, Diyarbakır, Isparta Halkevleri Nasıl Çalışıyor?”, *Ülkü*, Cilt: 5, Sayı:30, Ağustos 1935, s.478.

⁷³⁸ Münir Hayri, “Sinema ve Eğitim”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:36, Şubat 1936, s.430.

⁷³⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.783 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.12.

olmak üzere film çekimleri de yapmıştır.⁷⁴⁰ Bu çalışmaların en önemlilerinden biri Evin temsil kolu tarafından 1936 yılında çekilen Halkevi belgeselidir. Belgesel, Ankara Halkevi'nin 9 şubesinin günlük faaliyetlerini anlatmıştır. Belgeselin çekiminde sadece Evin üyeleri görev almış ve Evin atölyesinde işlemleri tamamlanmıştır. Belgeselin seslendirmesi parti merkezi tarafından yapılmıştır.⁷⁴¹

1937 yılında 65.000 kişi sinema gösterilerine katılırken, 1938 yılında Halkevi binasındaki tadilat ve Atatürk'ün ölümü sonrasındaki yasın da etkisi ile 28.000 civarındaki Ankaralı film izlemeye gelmiştir.

Temsil şubesi yalnız Halkevi çatısında değil, diğer şubelerle birlikte kentteki kahvehanelerde de film gösterileri yapmıştır. Sağlıkla ve toplumla ilgili filmler haftada iki gece kahvehanede bulunanlara izlettirilmiştir. Yine eğitici filmlerin öğrenciler tarafından izlenmesini sağlamak amacıyla okullarda sinema gösterileri düzenlenmiştir.⁷⁴² Köycülük kolu ile birlikte köylerde halka sinema izlettirilmiştir.⁷⁴³

2.2.4. Spor Şubesi Faaliyetleri

Spor ve beden sağlığı erken cumhuriyet döneminin üzerinde durduğu konulardan biridir. Uzun süren savaşlar, salgın hastalıklar, beslenme koşullarının yetersizliği gibi etkenler Türk halkının beden sağlığını olumsuz etkilemiştir. Atatürk'ün Türkiye İdman Cemiyeti'ni kabulündeki “Tarihlerde cihan hakimi olmuş koskoca Türk milletine bugünkü neslimiz varis zamanda bu koca milleti biraz zayıf biraz hasta biraz cılız bulmuştuk. Efendiler gürbüz, yavuz evlatlar isterim.” sözleri erken cumhuriyet döneminde yönetimin spora ve beden terbiyesine yaklaşımı ortaya koymaktadır.⁷⁴⁴ Spor, halkın sağlığına kavuşması ve sağlıklı nesiller yetiştirmenin önemli bir aracı olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda da beden terbiyesi halk terbiyesinin bir parçası olarak görülmüştür. Halk eğitimi odaklı olarak kurulan Halkevlerinin çalışma programları içerisinde spor ve beden terbiyesi de yer almıştır.

⁷⁴⁰ 103 Halkevi, s.63.

⁷⁴¹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.29-30.

⁷⁴² Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.14.

⁷⁴³ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.19; Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.13.

⁷⁴⁴ ASD, Cilt:2, s.262.

Halkevleri talimatnamesinde spor şubesinde Türk gençliğinde Türk halkında spor ve beden hareketlerine sevgi ve alaka uyandırması, bunları bir kütle hareketi, milli bir faaliyet haline getirmesi istenmektedir. Talimatnamede Halkevleri kürek çekme, yüzme, atletizm gibi sağlık amaçlı ve bedeni spor çeşitleri; eskrim, boks, bisiklet, yüzme, binicilik gibi kuvvet ve beceri gerektiren sporlar ile cirit, dağcılık, kayak avcılık gibi tehlike de içeren sporlardan bulundukları bölgenin hususi şartlarına uygun olanla meşgul olacağı belirtilmektedir.⁷⁴⁵

Ankara Halkevi spor şubesi de açıldığı ilk günden itibaren talimatname doğrultusunda çalışmaya başlamıştır. Şube ilk olarak komite seçimini yapmıştır. 1932 yılındaki ilk seçimde belirlenen komitede Vildan, Saffet, Mümtaz, Ekrem Namık, Namık Rahmi beyler yer almıştır.⁷⁴⁶ 1934 seçimlerinde Zehra Hanım ve Nizamettin Rifat, İlyas, Namık Rahmi ve Rifat beyler seçilmiştir.⁷⁴⁷ 1936'da belirlenen komite Namık Rahmi Katoğlu, Zehra Cemal, Tayfur Rana Tarhan, Mustafa Atak ve Kemal beyden oluşmuştur.⁷⁴⁸ 1938 seçimlerinde ise Namık Rahmi Katoğlu, Zehra Cemal, Necdet Tarkaner, Sedat Şahin Ekrem seçilmiştir.⁷⁴⁹

Halkevinin ilk 4 yılında spor şubesine kayıtlı üyelerin sayısı ve meslek dağılımı şöyledir:

Tablo 7. Ankara Halkevi Spor Şubesine Kayıtlı Üyeler⁷⁵⁰

Yıl	Doktor	Öğretmen	İşçi	Güzel sanatlar	Diğer meslekler	Tüccar	Kadın	Erkek	Toplam
1932	2	67			169		51	187	238
1933	2	66	3		172	14	51	206	257
1934		3	8		74		2	83	85
1935	2	10	90	2		80	15	169	184

⁷⁴⁵ Halkevleri Talimatnamesi, s.12.

⁷⁴⁶ Ankara Halkevi, 1933, s.35.

⁷⁴⁷ “Halkevinde İntihaplar”, Hakimiyeti Milliye, 10 Şubat, s.1-6.

⁷⁴⁸ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.64.

⁷⁴⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.48.

⁷⁵⁰ BCA, 490.1.0.0/846.346.1; Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, s.114-115; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, s.156-157'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Ankara Halkevi'nin spor faaliyetlerini büyük ölçüde şehrin iklim ve coğrafi koşulları belirlemiştir. Şubenin 1932-1938 yıllarında çalışma alanı içerisinde yürüyüş, jimnastik, eskrim, avcılık, güreş, cirit, boks, kayak gibi spor dalları yer almıştır.

Halkevinde tespit edebildiğimiz ilk spor etkinliği Halkevi sporcuları ile Rus sporcular arasında yapılan müsabakadır. Müsabaka öncesinde Halkevinde Rus sporcular için çay ziyafeti verilmiştir.⁷⁵¹ Sonraki yıllarda da devam edecek olan bu müsabakalar üzerinden Halkevinin kültür ve dostluk köprüsü oluşturduğu söylenebilir. İki takım arasındaki futbol müsabakası 28 Ekimde yapılmış, maçı izleyenler arasında başkan İsmet Paşa, Meclis başkanı Kazım Paşa, vekiller ve Sovyet Rusya büyükelçisi de yer almıştır.⁷⁵²

1933 yılında Halkevinde spor ve gençlik konulu film gösterilmiştir.⁷⁵³ Jimnastik salonu inşası tamamlanmıştır. Salon çalışmalarına 1934 yılında başlamıştır. Halkevi spor komitesi salonda jimnastik ve spor dersleri verilmeye başlamıştır. Dersler hem bayanlar hem erkekler için ama farklı gün veya saatlerde ücretsiz olarak verilmiştir. Bayanlarla öğretmen Zehra Cemal Hanım, erkeklerle öğretmen İlyas bey ilgilenmiştir.⁷⁵⁴ Evin hedefi gençleri kahvehaneden çıkararak onları nezih ve faydalı uğraşlarla meşgul etmek, onlara “içtimai ve terbiyevi olduğu kadar bedeni kültür alanında” yararlı olmaktır.⁷⁵⁵

Halkevinde eskrim çalışmaları da başlamıştır. Şube doğa yürüyüşleri de düzenlemiştir. 1933 yılında civar köylere üç yürüyüş yapılmıştır. 1934 yılında köycülük şube ile birlikte yürüyüşler planlanmıştır.⁷⁵⁶

⁷⁵¹ **BCA**, 490.1.0.0/738.18.1; “Ankara Halkevinde Rus Oyuncuları Şerefine”, **Hakimiyeti Milliye**, 26 Birinciteşrin 1932, s.1

⁷⁵² “Türk-Rus Top Oyunu”, **Hakimiyeti Milliye**, 29 Birinciteşrin 1932, s.5.

⁷⁵³ “Halkevinde Temsiller”, **Hakimiyeti Milliye**, 27 Haziran 1933, s.2

⁷⁵⁴ “Halkevi Jimnastik Salonu Açılıyor”, **Hakimiyeti Milliye**, 31 Sonkanun 1934, s.4; **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hûlasası**, s.11. Gazetede zaman zaman Halkevi jimnastik salonun reklamı yer almakta ve Ankaralıları Halkevine davet edilmektedir. “Halkevi Jimnastik Salonu”, **Hakimiyeti Milliye**, 4 Mart 1934, s.5; “Halkevi Jimnastik Salonu”, **Hakimiyeti Milliye**, 24 Mart 1934, s.10.

⁷⁵⁵ “Halkevinde İntihaplar, Spor Komitesinin Raporu”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Şubat 1934, s.6.

⁷⁵⁶ “Halkevinde İntihaplar, Spor Komitesinin Raporu”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Şubat 1934, s.6.

Evin jimnastik salonu 1935 yılında Ankaralıları hizmet vermeye devam etmiş, bu yıl içinde 100 erkek, 20 kadına jimnastik dersi verilmiştir.⁷⁵⁷ Salona gelen kadınlar içinde memur, öğretmen ve talebeler; erkekler içinde işçi, memur ve öğrenciler vardır.⁷⁵⁸ Hafta da bir 5-15 yaş arası çocuklar için de ayrı bir saat ayrılmıştır. 1935 yılında eskrim derslerine devam eden sayısında artış söz konusudur. Eskrim derslerini alanlara 3 bayan da katılmıştır. Macar öğretmen tarafından verilen dersler haftada iki gün verilmiştir.⁷⁵⁹ Zamanla ders sayısında da artış olmuştur.⁷⁶⁰ Orduda bulunan subaylar da eskrim talimleri için Halkevi salonuna gelerek eskrim uzmanı eşliğinde çalışmışlardır. Şube zaman zaman eskrim müsabakaları düzenlemiştir.

Şube boks dersleri de vermiştir. Boks ile meşgul olanlar arasında boks maçları gerçekleşmiştir.⁷⁶¹ Halkevi himayesinde yapılan kayak sporuna ilgi de artmıştır. Kayak malzemelerinin pahalı olması Halkevi üyelerinin Evin malzemeleri ile kayak yapmaya sevk etmiştir. Ancak malzemelerin pahalılığı evin de sınırlı sayıda malzemeye sahip olmasını beraberinde getirmiştir. Şube 30 kayakçı hazırlayabilmiştir. Kayak çalışmaları Elmadağ, Dikmen sırtları ve Gölbaşında yapılmıştır. Sporcular arasında müsabakalar düzenleyen şube Uludağ'a da gezi düzenlemiş ve kayak yarışmalarına katılmıştır.⁷⁶²

1935 yılında avcılık sporu da şubenin çalışma alanına alınmıştır.⁷⁶³ Avcılık koluna 87 kişi kaydolmuştur. Üye olanlar içinde memur, doktor, sanatkar, tüccar, esnaf, çiftçi ve diğer mesleklerden kişiler vardır. Avcılık kolunun açılışı Beynam ormanında yapılan av bayramı ile gerçekleşmiştir. Şubeye kayıtlı avcılar her hafta düzenli olarak ava gitmişlerdir.⁷⁶⁴

Şube ayrıca memleketi gezmek amacıyla bisikletle seyahate çıkan bisikletçilere de yardımda bulunmuştur. Fethiye'den 3, Denizli'den 6 bisikletçi Halkevi tarafından

⁷⁵⁷ Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi, s.12.

⁷⁵⁸ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.22.

⁷⁵⁹ "Halkevinde Eskrim Dersleri", *Ulus*, 27 Haziran 1935, s.3;

⁷⁶⁰ "Eskrim Dersleri", *Ulus*, 22 Senteşrin 1935, s.5.

⁷⁶¹ "Boks Maçları", *Ulus*, 27 Senteşrin 1935, s.6.

⁷⁶² Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.23.

⁷⁶³ "Halkevi Spor Komitesi Başkanlığından", *Ulus*, 23 Haziran 1935, s.4.

⁷⁶⁴ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.24.

karşılanmış ve misafir edilmiştir.⁷⁶⁵ Bu yıl da Türk ve Sovyet sporcular arasında müsabakalar yapılmıştır. İki ülke sporcuları eskrim, futbol ve güreş karşılaşmaları olmuştur.⁷⁶⁶

1936 yılında Evin salonundan beden eğitimi için bayanlar ile çeşitli kulüplere mensup gençler, öğrenciler, memurlar, serbest çalışan gençler ve sanatkar erkekler yararlanmıştır. Yaşı ileri olanlar için farklı saatler ayarlanmıştır. Spor şubesi beden kolu bir yıllık çalışmalarını bir gösteri ile Ankaralılara sergilemiştir. Müsamerede ilk önce yaşları 16 ve altında 12 kişilik kız sporcuları sahneye çıkmış ve jimnastik gösterisi yapmış, ardından 14 genç erkek sporcu sahneye çıkmış ve birçok beden hareketinden oluşan gösterilerini sunmuşlardır. Boks ve eskrim gösterilerinden sonra erkek sporcular tekrar sahneye çıkarak bar, şövale, paralel ve minder üzerinde hareketler yapmışlardır.⁷⁶⁷

Evin boks çalışmaları boks hocasının Ankara'dan ayrılması dolayısıyla yarıda kalmıştır. Buna karşılık eskrimde yoğun ilgi vardır. 1936 yılında Evin salonunda 30-40 civarında amatör sporcu çalışmıştır. Halkevinde resmi ve özel müsabakalar düzenlenerek sporcular teşvik edilmeye çalışılmıştır. Hem bayanlar hem de erkekler arasında yapılan eskrim müsabakalarına seyirciler de oldukça ilgi göstermiştir.⁷⁶⁸

Kayak 1936 yılında da Halkevinin ilgi gösterilen etkinliklerinden biri olmuştur. Çalışmak isteyenlerin çokluğuna karşılık malzeme yetersizliği malzemenin sıra ile kullanılması ile çözülmeye çalışılmıştır. Ayrıca ucuz ve kayak takımlarını taşımak için uygun vasıta bulmak da sıkıntı olmuş, Halkevinin araç temin etmesi ile mesele çözülmüştür.

Avcılık kolu Nenek koruluğunda yapılan avcılık bayramı ile mevsimini açmıştır.⁷⁶⁹ Kendi aralarında oluşturdukları gruplar ile düzenli olarak avlanmaya

⁷⁶⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.24

⁷⁶⁶ “Ankarada Yapılacak Türk-Rus Spor Yarışmalarının Hazırlıkları Devam Ediyor”, **Ulus**, 13 İlkteşrin 1935, s.5; “Türk-Sovyet Spor Temasları”, **Ulus**, 20 İlkteşrin 1935, s.3; “Bu Akşamki Güreşler”, **Ulus**, 20 İlkteşrin 1935, s.3.

⁷⁶⁷ “Halkevimiz ve Beden Terbiyesi”, **Ulus**, 3 Nisan 1936, s.5.

⁷⁶⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.36. “Eskrim Karşılaşmaları”, **Ulus**, 8 Sonkanun 1936, s.5; “Eskrim Müsabakaları”, **Ulus**, 11 Sonkanun 1936, s.5; “Eskrim Teşvik Müsabakaları”, **Ulus**, 19 Mart 1936, s.5; “Eskrim Kupa Müsabakaları”, **Ulus**, 15 Mayıs 1936, s.6.

⁷⁶⁹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.37; “Ankara Halkevi Avcılar Bayramı”, **Ulus**, 22 Ağustos 1936, s.2.

başlamıştır. Halkevinde 1936 yılında güreş kısmı da açılmıştır. Halkevi güreş müsabakalarına ev sahipliği yapmanın yanı sıra güreş çalışmalarına da ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Güreş meraklıları salonu doldurmaktadır.⁷⁷⁰

Şube genç sporcular arasında haftada üç gün sabahları sokak koşuları düzenlemiştir. Sporcular arasında ayda bir de özel yarış yapılmıştır. Spor şubesi tarafından düzenlenen önemli etkinliklerden biri Ankara Koşusu'dur. Koşu, Atatürk'ün Ankara'ya gelişinin yıldönümünde 27 Aralık 1936'da gerçekleşmiştir. Atatürk'ün Ankara'ya girdiği Dikmen Sırtlarından, Ankara'nın ilk görüldüğü noktadan başlamış, Ankara valilik konağında son bulmuştur. Koşuculara Halkevi tarafından hediye verilmiştir.⁷⁷¹ Halkevi tarafından yürüyüşler de düzenlenmiştir.⁷⁷²

Halkevinde spor üzerine konferans da verilmiştir. Vefa Cemal Bey "Beden Terbiyesinin Sistemik Öğretim Mevzuu" konusunu anlatmıştır.⁷⁷³ Önceki yıllarda yapılan Türk ve Rus sporcular arasında yapılan müsabakalar 1936 yılında Sovyet Rusya'da yapılmıştır. Ankara Halkevi ve diğer Halkevlerinin oyuncularından oluşan Halkevleri kfilesi Sovyet Rusya'ya gitmiştir.⁷⁷⁴

Evin salonu, salonu olmayan lise ve ortaokullara beden eğitimi dersleri için de kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁷⁵ Ankara Halkevi'nin 1930'lar Ankara'sında şehrin kapalı spor salonu vazifesi gördüğü söylenebilir. Gerek amatör gerekse profesyonel sporculara açtığı ücretsiz salon ve hoca desteği sağlamıştır. Evin şehirdeki kapalı spor faaliyetlerinin geliştirilmesi ve sürdürülmesinde önemli katkı sunduğu söylenebilir.

1937 yılına gelindiğinde gerek etkinliklerin çeşitlenmesi gerekse katılımın artması şubeyi haftalık programlar yaparak Halkevi salonunun daha etkin kullanımını sağlamaya sevk etmiştir. Bu yıl, çocuklar ve ileri yaştakilere günler ayrılamamış ama farklı saatler belirlenebilmiştir. Evin salonuna gelen bayanlar içinde çoğunluğu

⁷⁷⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.37.

⁷⁷¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.38.

⁷⁷² Bu yürüyüşlerde katılmak isteyenlerin yiyeceklerini de beraberinde getirmeleri istenmiştir. Şube bütçesinin yetersiz olduğunu ortaya koyduğu söylenebilir. "*Halkevi Spor Şubesinin Dağ Yürüyüşü*", **Ulus**, 22 Sonkanun 1936, s.5

⁷⁷³ "*Halkevinde Dünkü Konferans*", **Ulus**, 16 Nisan 1936, s.5.

⁷⁷⁴ "*Halkevleri Sporcuları Kfilesi Bugün Sovyet Rusyaya Hareket Ediyor*", **Ulus**, 14 Eylül 1936, s.1.

⁷⁷⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.35.

öğretmenler oluşturmaktadır. Atletizme de spor şubesi çalışmaları içerisinde yer verilmiştir. Ankaralı atletler için ayrı saat ayrılmış ve hoca desteği sağlanmıştır.⁷⁷⁶

Kayağa artan ilgi ve kayak malzemesi sıkıntısı devam etmektedir. Evin kayakçıları ve kayağa meraklı olanlar her hafta Perşembe günü toplantı yapılmış, kayakçılık konusunda konuşmalar yapılmış, bu spor ile ilgili mecmua ve kitaplar okunmuştur. Çalışmalarını Elmadağ, Gölbaşı ve Dikmen’de yapan kayakçılar gittikleri Uludağ’da takdir toplamışlardır.⁷⁷⁷

Halkevi çatısı altındaki 1937 yılı eskrim çalışmaları hocasız devam ettirilmek durumunda kalınmıştır. Bununla birlikte özellikle bayanların artan ilgisi söz konusudur. Halkevinde bazı spor dallarında yaşanan malzeme sıkıntısı eskrimde de hissedilmiştir.⁷⁷⁸ Eskrim müsabakaları bu sene de devam etmiştir.

Boks çalışmaları da devam etmiş, boksörler arasında maçlar yapılmıştır. Avcılık faaliyeti her yıl olduğu gibi avcılık bayramı ile başlamıştır. Avcılar her hafta av gezileri düzenlemiştir. Halkevi tarafından Ankara Koşu’nun ikincisi düzenlenmiştir.⁷⁷⁹ Spor şubesi bu yıl ilk defa su sporları yarışması tertip etmiştir. Yarışma Atatürk Orman Çiftliği’ndeki Karadeniz havuzunda yapılmıştır. Halkevi salonu yine spor salonu olmayan okulların beden eğitimi derslerine ev sahipliği yapmıştır. Evin salonları kentte yapılan müsabakalar için de kullanılmıştır. Spor şubesi spor kulüplerinin etkinliklerine de destek olmuştur.⁷⁸⁰

Spor şubesinin 1938 yılı faaliyetlerine baktığımız zaman önceki senelerden farklı olarak yürüyüşün ön plana çıkarılmasıdır. Ankara’nın hem çevresini görmek, hem spor yapmak hem de eğlenmek amaçlanan yürüyüşlerin ilki Hüseyingazi dağına yapılmıştır. daha sonra Çubuk, Gölbaşı, Elmadağ, Etlik üzerinden İvedik, İncesu’dan İmrahor istikametlerine yürüyüşler tertip edilmiştir. Gençlere dağıtılan ağız

⁷⁷⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.33.

⁷⁷⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.34; “*Halkevi Kayakçıları*”, **Ulus**, 25.1.1937; “*Halkevi Sporcuları Dün Uludağa Gittiler*”, **Ulus**, 20.2.1937.

⁷⁷⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.33-34.

⁷⁷⁹ “*Dikmenden Ulus Meydanına Kadar Yapılan Koşu Heyecanla Takip Edildi*”, **Ulus**, 28.12.1937, s.6.

⁷⁸⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.34-35.

mızıkaları ile yürüyüşler eğlenceli hale getirilmek istenmiştir.⁷⁸¹ Halkevi rakamlarına göre bu yürüyüşlere 902 genç katılmıştır.⁷⁸²

1938 yılında Ankara Halkevi'nde yürüyüşün yanı sıra beden terbiyesi, güreş, boks, kayak, eskrim, avcılık faaliyetleri görmektedir. Beden terbiyesi hususunda yine kadın, erkek ve çocuklara ayrı saatler ayrılmıştır. Ankaralı atletler, futbolcular ve diğer branşlara mensup sporcular kondisyon için Halkevi salonunu kullanmışlardır. Eve beden terbiyesi için gelen kadın sayısında artış yaşanmıştır. Bir yıl içinde beden eğitimi için 2420 kadın 5865 erkeğin geldiği bildirilmektedir.⁷⁸³ Halkevi güreş hususunda başarılarını artırmıştır. Türkiye güreş birinciliği kazanılmıştır. Ankara'daki bütün güreşçiler Halkevinde çalışmalarını sürdürmüş, Halkevindeki müsabakalar da devam etmiştir.⁷⁸⁴ Ayrıca Halkevinde Atatürk Güreş Günü gerçekleştirilmiştir.⁷⁸⁵ Hoca eşliğinde boks çalışmaları spor şubesinin himayesinde devam etmiştir. Kayakçılar Ankara bölgesi Dağcılık ve Kayakçılık Ajansı ile birlikte çalışmıştır. Kayakçılar kışın her Pazar kayağa gidilmiştir. Gençlere kayak dersi verilmiştir. Kayakçılar toplantısı da sürdürülmüştür. Bir kısmı dışarıdan kendi malzemesi ile katılanlar olmak üzere 236 genç 1938 yılında Halkevi ile kayak yapmıştır.⁷⁸⁶

Spor şubesi eskrim konusundaki başarılarını da sürdürmüştür. Üç yıldır hocasız çalışan eskrimcilere en tecrübeli 3 eskrimci hocalık yapmıştır. 703 genç Halkevinde eskrim çalışmaları gerçekleştirmiştir.⁷⁸⁷ Halkevi eskrim müsabakalarına devam etmiştir.⁷⁸⁸ 1938 yılında da su sporları müsabakası Karadeniz Havuzu'nda yapılmıştır. Yine 3. Ankara Koşusu Halkevi tarafından tertip edilmiştir. Bu yılki koşuya 47 sporcu katılmıştır.⁷⁸⁹

⁷⁸¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.22.

⁷⁸² **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.23.

⁷⁸³ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.21.

⁷⁸⁴ “Güzel Bir Teşebbüs, Halkevinde Güreşçiler İçin Bir Müsabaka Hazırlandı”, **Ulus**, 28.1.1937; “Halkevindeki Güreş Müsabakaları”, **Ulus**, 8.5.1937; “Bölge Güreş Müsabakaları Başladı”, **Ulus**, 1.8.1937.

⁷⁸⁵ “Atatürk Güreş Günü”, **Ulus**, 20.9.1937.

⁷⁸⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.22.

⁷⁸⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.21.

⁷⁸⁸ “Eskrim Faaliyeti Başlarken Halkevi Sporculara Bir Çay Ziyafeti Verdi”, **Ulus**, 28.1.1937, s.2.

⁷⁸⁹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.23; “Dikmenden Ulus Meydanına Kadar Yapılan Koşu Heyecanla Takip Edildi”, **Ulus**, 28.12.1937.

2.2.5. İctimai(Sosyal) Yardım Şubesi Faaliyetleri

İctimai Yardım Şubesi Halkevinin en etkin şubelerinden biridir. Şubesinin vazifesi Halkevlerinin bulunduğu bölgede yardıma muhtaç kimsesiz kadınlar, çocuklar, maluller ve bakıma muhtaç ihtiyarlar ve hastalar konusunda toplumun şefkat ve yardım duygularını uyandırmak ve artırmaktır.⁷⁹⁰ Şube bu amaç doğrultusunda bir talimatname hazırlamıştır. Talimatnamede verilen görevi yerine getirmek için

1. Mevcut hayır kurumları ile teşriki mesaide bulunmak,
2. Memlekette mevcut genel yardım kurumları ile görüşmek,
3. Şirket, esnaf ve işçi örgütleri ile görüşmek,
4. Muhtaç talebeye yardım,
5. Hastalara yardım,
6. Tedavi için gelecek köylülere yardım,
7. Doğal afet vb durumlarda vatandaşlara yardım,
8. İhtiyaç sahiplerine yardım,
9. Okula devam edemeyen muhtaç çocuklara çocuk evleri açmak,
10. Veremle mücadele etmek

Çalışmalarının yürütüleceği belirtilmiştir.⁷⁹¹ Söz konusu çalışmalar için Halkevi bütçesinden ayrılan miktara ilave olarak müsamereler, gezintiler, mevsim baloları düzenlenerek ek gelir oluşturması da kararlaştırılmıştır.⁷⁹²

İctimai yardım şubesinin ilk oluşturulan komitesinde Dr. Ragıp, Hilmi Malik, Kemal, Dr. Sadi ve Ali Rıza beyler yer almıştır.⁷⁹³ 1934 komite yılında Perihan Naci Hanım, Dr. Ragıp, Hilmi Malik, İhsan ve Ali Rıza Beylerden oluşmuştur.⁷⁹⁴ 1936 yılı Dr. Ragıp Tüzün, Fatma Memik, Hilmi Malik Evrenol, Behiye Uluöz İhsan Karabatır komiteyi oluşturmuştur.⁷⁹⁵ 1938 seçiminde Dr. Ragıp Tüzün, Dr. Fatma Memik,

⁷⁹⁰ Halkevleri Talimatnamesi, s.12; Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, s.19.

⁷⁹¹ Ankara Halkevi İctimai Yardım Şubesi Hususi Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932, s.5-10.

⁷⁹² Ankara Halkevi İctimai Yardım Şubesi Hususi Talimatnamesi, 11.

⁷⁹³ Ankara Halkevi,1933, s.37.

⁷⁹⁴ “Halkevinde İntihaplar”, Hakimiyeti Milliye, 10 Şubat 1934, s.1

⁷⁹⁵ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.64.

Hilmi Malik Evrenol, Behiye Uluöz, İhsan Karabatır komite üyesi olarak seçilmiştir.⁷⁹⁶

Ankara Halkevi'nin ilk dört yılında içtimai yardım şubesine kayıtlı üyelerin sayısı ve mesleki dağılımı şöyledir:

Tablo 8. Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesine Kayıtlı Üyeler⁷⁹⁷

Yıl	Doktor	Öğretmen	İşçi	Güzel sanatlar	Diğer meslekler	Tüccar	Kadın	Erkek	Toplam
1932	2	67			169		51	187	238
1933	2	66	3		172	14	51	206	257
1934		3	8		74		2	83	85
1935	2	10	90	2		80	15	169	184

Üyeler içerisinde diğer şubelerde olduğu gibi öğretmenler ve doktor dikkat çekmektedir.

Şube Halkevi bütçesinden ayrılan tahsisat ile yardım faaliyetlerini sürdürmekle birlikte yardım balosu, konser, tiyatro vb. etkinlikler aracılığı ile de bütçesini artırmaya çalışmıştır. Ankara valiliği, belediye gibi farklı kurumlar Evin yardım çalışmalarına maddi destek verirken kentteki yardım kuruluşları ile ortak çalışmalar yürütülerek şube bütçesi yeterli kılınmaya çalışılmıştır.

Şubenin ilk çalışmaları fakir öğrencilere yardımdır. Şube 1932 yılında 160 ihtiyaç sahibi öğrenciye öğle yemeği vermiştir. Kitap defter, kalem gibi kırtasiye yardımları yapılmıştır. Ayrıca yardıma muhtaç vatandaşlara maddi yardımda bulunulmuştur.⁷⁹⁸

1933 senesinde daha çok öğrenciye yardım etmek adına şube, Hilali Ahmer Gençlik Teşkilatı ile görüşmüş ve tespit edilecek öğrencilerin yemeklerinin ortaklaşa

⁷⁹⁶ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, s.48.

⁷⁹⁷ BCA, 490.1.0.0/846.346.1; Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, s.114-115; Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, s.156-157; Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, s.146-147'den yararlanarak oluşturulmuştur.

⁷⁹⁸ BCA, 490.1.0.0/1464.2.1; Ankara Halkevi, 1933, s.65.

verilmesine karar verilmiştir.⁷⁹⁹ Böylece 1000 okul öğrencisine yemek verilebilmiştir. Yine şube diğer yardım kurumlarının da desteği bir öğrenci yurdu açmıştır.⁸⁰⁰ Şubenin bu girişiminde il ve ilçelerden gelen lise ve ortaokul öğrencilerinin kalabileceği yurt benzeri bir yerin olmaması etkili olmuştur. Halkevi tarafından tutulan binaya Hilali Ahmer ve Türk Maarif cemiyetleri karyola ve yatak temininde bulunmuştur. 21 öğrencinin kaldığı yurdun yemek giderleri de şube tarafından karşılanmıştır.⁸⁰¹

1933 yılında bir diğer etkinlik de yardım gecesi düzenlenmesidir. Halkevinde daha önce de gösteri yapmış olan Süreyya Opereti içtimai yardım şubesi yararına bir temsil vermiştir. Gecede 125 ila kar edilmiştir.⁸⁰² Yine Nisan 1933'te şube yararına Halkevinde Çiçek Balosu düzenlenmiştir. Buradan da 2.181 lira kazanılmıştır.⁸⁰³

Şube halkın eğitimi ve aydınlatılması için de çalışmalar yürütmüştür. Üyelerinden doktor Hamit Osman Bey verem ile ilgili bir broşür, Hilmi Malik Bey de Annelerin Kız Çocuklarına Öğütleri broşürünü hazırlamıştır. Broşürler çoğaltılarak ücretsiz olarak dağıtılmıştır.⁸⁰⁴

1934 senesinde Halkevinin 20 kişilik yurdu daha önce özel okul olarak kullanılan bir binaya taşınmış ve Türk Maarif Cemiyeti ile birlikte 65 kişilik bir yurda dönüştürülmüştür. Kültür bakanlığı da yurda karyola ve yatak yardımında bulunmuştur.⁸⁰⁵ Yurda yerleşemeyen yoksul lise ve hukuk fakültesi öğrencilerinden 10 kişiye yatacak ver ve yemek temin edilmiştir. 1934 yazında Ankara'da bulunan ihtiyaç sahibi 22 talebenin kiralanan binada barınması ve beslenmesi sağlanmıştır. Ankara Valiliği bu konuda Halkevine destek olmuştur.

⁷⁹⁹ “Halkevi İçtimai Yardım Komitesinin Raporunu Neşrediyoruz”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Şubat 1934, s.5.

⁸⁰⁰ **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.11.

⁸⁰¹ “İçtimai Yardım Komitesi Bir Talebe Yurdu Açtı”, **Hakimiyeti Milliye**, 24 Eylül 1933, s.1; “Halkevi İçtimai Yardım Komitesinin Raporunu Neşrediyoruz”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Şubat 1934, s.5.

⁸⁰² **BCA**, 490.1.0.0/1470.11.1; “Halkevi İçtimai Yardım Komitesinin Raporunu Neşrediyoruz”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Şubat 1934, s.5.

⁸⁰³ **Ankara Halkevi İçtimai Yardım Komitesi Mesai Raporu**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934, s.10; “Çiçek Balosu”, **Hakimiyeti Milliye**, 7 Nisan 1933, s.1.

⁸⁰⁴ **Ankara Halkevi İçtimai Yardım Komitesi Mesai Raporu**, s.5.

⁸⁰⁵ **Ankara Halkevi İçtimai Yardım Şubesinin 1934 Çalışma Raporu**, Ankara 1935; **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.11.

Şube tarafından beş kız öğrenci, kadın yardım cemiyetinin binasına yerleştirilmiştir. Genel sekreterlik tarafından Maraş'tan Halkevine gönderilen gencin masrafları da yine şube tarafından karşılanmıştır. Musiki Muallim Mektebi öğrencilerinden ihtiyaç sahibi başarılı bir öğrencinin de hem derslerine destek olunmuş hem de yeme barınma gibi ihtiyaçları şubece ödenmiştir.

Hilali Ahmer Merkezi ile birlikte eski bir medrese binası Ankara'ya gelen savaş gazileri, dul kadınlar ve kimsesiz öğrencilerin barınması için yardım evine dönüştürülmüştür. Binada bir muayenehane ve aşevi açılması da planlanmıştır. Ayrıca okullarda fakir çocukların ilaç masrafları da içtimai yardım komitesince karşılanmıştır. Fakir öğrencilere kırtasiye yardımları da yapılmıştır.

Şube yardıma muhtaç vatandaşlara da yardım etmiştir. 1934 yılında yardıma muhtaç 8 vatandaşa yardım edilmiş, 3 sakatın bakım masrafı karşılanmış, işlerinin takibi için Ankara'ya gelen 2 muhacirin konaklaması sağlanmıştır.⁸⁰⁶

Şube çalışmaları için gelir oluşturmaya da çalışmıştır. Bunun için 1934'ten itibaren her yıl Halkevleri açılış kutlamaları çerçevesinde paralı Halkevi balosu düzenlenmeye başlanmıştır. Geliri içtimai yardım şubesine ayrılan baloda piyango çekilişi, dans yarışması gibi eğlenceler yer almıştır.⁸⁰⁷

1935 yılında Kızılay, Türk Hava Kurumu, Türk Maarif Cemiyeti, Kadın Esirgeme Kurumu ve Çocuk Esirgeme Kurumu ile beraber çalışmalar yürütmüştür. Bu yıl da yine öğrenci yardımlarının ağırlık taşıdığı görülür. Maarif Cemiyeti ile birlikte açılan 65 kişilik erkek talebe yurdu faaliyete devam ederken Kadın Esirgeme Kurumunun binasından faydalanılarak 10 kişilik kız öğrenci yurdu açılmıştır. Yurt sosyal(içtimai) yardım komitesi tarafından idare edilmiştir.⁸⁰⁸ Kızılay Ankara merkezi ile birlikte açılmış olan 22 kişilik yurt da 50 kişiye çıkarılmıştır. Yurdun yemek ihtiyacı için şube Gençlik Kızılayı ve Kızılay Ankara merkezi desteği ile

⁸⁰⁶ “Ankara halkevi İçtimai Yardım Şubesi Bir Yılda Neler Yaptı?”, **Ulus**, 24 Sonkanun 1935, s.6; **Ankara Halkevi İçtimai Yardım Şubesinin 1934 Çalışma Raporu**, Ankara 1935; **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.8-9.

⁸⁰⁷ “Ankara Halkevi İçtimai Yardım Şubesinin Balosu”, **Hakimiyeti Milliye**, 14 Şubat 1934, s.3.

⁸⁰⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s. 27; “Halkevinde Sosyal Yardım Şubesinin Çalışmaları”, **Ulus**, 1 Mayıs 1935, s.2.

sıcak yemek pişirilmeye başlanmış, 240 öğrenci ile 110 kimsesize sıcak yemek verilmiştir.⁸⁰⁹

Komite şehirdeki 148 yoksul ilkokul öğrencisi için müzikli ve çaylı bir toplantı düzenlemiştir. Bu öğrenciler kıyafet ve ayakkabı dağıtılmıştır. Öğrencilere oyuncak ve hediyeler de verilmiştir. Sosyal yardım şubesi komitesi Çocuk Esirgeme Kurumu ve kültür bakanlığı yardımı ile 6174 ilkokul öğrencisinin diş muayenesi yapılmıştır.⁸¹⁰

Bu yardımların yanı sıra 31 öğrenciye elbise, 17 öğrenciye para, 10 öğrenciye palto, 51 öğrenciye iç çamaşırı, 12 öğrenciye kitap parası, 34 öğrenciye ayakkabı, 11 öğrenciye kasket, 39 öğrenciye yemek parası, 12 öğrenciye okul işlemlerini yaptırabilmesi için para verilmiştir.

Komite 210 hastanın ilacını karşılamış, 72 kimsesize para yardımında bulunmuştur. 14 kimsesize yemek, 32 düşküne memleketlerine gidebilmeleri için yol parası vermiştir. 8 hamile ve gaziye yol ve tedavi paraları da veren komite iş için başvuran birçok kişiye de iş bulmuştur.⁸¹¹

Sosyal yardım şubesi 1935 çalışmaları için Halkevi bütçeden ayrılan 2.000 liranın yanı sıra Halkevi balosundan elde edilen geliri, yardım temsilinden elde edilen geliri⁸¹², yeni yıl takvimi çıkarılmış ve bundan elde edilen geliri kullanmıştır.⁸¹³

1936 yılında sosyal yardım şubesinde öğrencilere yardımlar şöyledir:

- Şehir merkezindeki 2139 öğrenciye 10.050 parça, 2034 köy öğrencisine 4214 parça kırtasiye dağıtılmış,
- 4 kız öğrencinin pansiyon giderleri karşılanmış,
- Lise, enstitü ve üniversite öğrencilerinden 8 öğrenci sürekli komitenin korumasına alınmış,
- 32 öğrencinin barınma ve beslenmesi temin edilmiş, bunların önemli bir kısmı komitenin şevkat yurdunda kalmış,

⁸⁰⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.28.

⁸¹⁰ “Halkevinde Sosyal Yardım Şubesinin Çalışmaları”, Ulus, 1 Mayıs 1935, s.2; Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.28.

⁸¹¹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.29.

⁸¹² “Halkevinde İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu”, Ulus, 3 Mayıs 1935, s.2.

⁸¹³ “Kızılay Şevkat Yurdu ve Halkevi”, Ulus, 24 Sonkanun 1935, s.3.

- Şefkat yurdunda kalan talebelere kırtasiye ve kitap yardımı yapılmış,
- 274 öğrenciye elbise, palto, ayakkabı ve çamaşır yardımlarında bulunulmuş,
- 240 öğrenciye para yardımı yapılmış, 40 lise öğrencisine yiyecek yardımı yapılmış,
- 1000 kişilik bir çocuk balosu düzenlenmiştir.⁸¹⁴

Komitenin şefkat yurdu binasında muhtaç ve fakir vatandaşların tedavisi için poliklinik açılmıştır. Poliklinik sosyal yardım şubesi üyeleri tarafından yönetilmiştir. 1936 yılı içinde 1809 hasta muayene edilmiş ve 1262 hastanın reçetesi komite tarafından ödenmiştir.⁸¹⁵

Bahsi geçen yardımların yanı sıra 70 ihtiyaç sahibi kişiye yardımda bulunulmuş, işsizlere iş temin etmiştir. Askeri emekliler kurumuna ve sağır, dilsiz ve körleri koruma kurumuna yardım yapılmıştır. yine Türk Hava Kurumu çalışmalarına destek verilmiştir.⁸¹⁶

Şube 1936 yılındaki yardım çalışmalarını karşılamak amacıyla önceki senelerde olduğu gibi Halkevi yardım balosu düzenlemiştir⁸¹⁷, diğer yardım kurumları ile birlikte çalışmıştır. Halkevinin salonları düğün ve nişan törenlerine tahsis edilmiştir.⁸¹⁸ Halkevinde şube yararına tiyatro gösterileri de yapılmıştır. Dönemin ünlü tiyatrocularından Şadi ve heyeti Ankara Halkevi tiyatro oyuncularını ile paralı gösteriler yapmış, gösterilerin karı şubeye verilmiştir.⁸¹⁹

Sosyal yardım komitesi tarafından açılan poliklinik 1937 yılında da faaliyetlerine devam etmiştir. Bu yıl içerisinde 1656 hasta muayene edilmiş, bunların 1249'unun reçetesi komite tarafından karşılanmıştır. Ayrıca zor durumda olan 42 kişiye para yardımı yapılmış, cezaevindeki 129 mahkuma 726 kırtasiye malzemesi verilmiştir.⁸²⁰

⁸¹⁴ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddası Çatısı Altında Topladı**, s.42-43.

⁸¹⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddası Çatısı Altında Topladı**, s.41.

⁸¹⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddası Çatısı Altında Topladı**, s.43-44.

⁸¹⁷ “Ötey Geceki Balo”, **Ulus**, 24 Şubat 1936, s.5.

⁸¹⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddası Çatısı Altında Topladı**, s.43.

⁸¹⁹ Yardım gecelerinden birinin geliri de hayatını kaybeden Halkevi üyelerinden İbnirrefik Ahmet Nuri'nin ailesine verilmiştir. “Halkevinde Sekizinci Gecesi”, **Ulus**, 16 Mart 1936, s.2; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddası Çatısı Altında Topladı**, s.43.

⁸²⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddası Çatısı Altında Topladı**, s.41.

Komitenin asıl yardımlarında önceki yıllarda olduğu gibi öğrencilere yapılan yardımlar öne çıkmaktadır. Köy okullarında okuyan 2.932 çocuğa, şehir merkezindeki okullarda okuyan 4350 fakir çocuğa 11.857 parça kırtasiye malzemesi verilmiştir. Halkevinden yardım isteyen 393 öğrenciye yardım edilmiş, 166 öğrenciye kıyafet yardımı yapılmış, 19 öğrenci komitenin sürekli korumasına alınmış, 37 öğrencinin bütün okuma malzemeleri verilmiş, 6 öğrencinin pansiyon ücreti ödenmiş, şefkat yurdunda kalan 37 öğrencinin ihtiyaçları da karşılanmıştır.⁸²¹

Halkevi kütüphanesi öğrencilerin ders çalışması için açık tutulurken şehirde çocuklar için okuma odası ve kütüphane olmadığını dikkat alan şube Halkevinde bir çocuk okuma odası açmıştır. Çalışma odasından 5000 öğrenci faydalanmıştır.⁸²² 1937 ve 1938 yıllarında da şubenin yardım toplama etkinlikleri devam ettirilmiştir.⁸²³

Şubenin 1938 yılında en dikkat çekici faaliyetlerinden biri Kırşehir depremzedelerine yardım toplama girişimidir. 1938 mayısında Kırşehir’de yaşanan deprem sonrası evsiz kalanlar için Halkevinde tiyatro ve sinema haftası hazırlanmıştır. Haftanın 916 liralık hasılatı depremzedelere gönderilmiştir.⁸²⁴

Halkevinin eğitim yardımları aynı hızla devam etmiştir. 7.000’i köy okulları ile öğretmenli köy okullarına, 8.176 ‘sı kent merkezindeki okullara olmak üzere 15.176 parça kırtasiye malzemesi dağıtılmıştır. 360 öğrenciye çeşitli ihtiyaçları için para yardımı yapılmıştır. Ayrıca 140 civarında öğrenciye yol parası, 30 öğrenciye giyecek parası, 13 öğrenciye kitap parası verilmiştir. 5 kız öğrencinin okul masrafları ile 40 öğrencinin masrafları karşılanmıştır. 31 yardıma muhtaç öğrenci komitenin korumasına alınmış, 8 talebenin kira bedelleri ödenmiştir. Ankara Hukuk Fakültesi öğrenci cemiyetine 200 lira verilmiştir.⁸²⁵

⁸²¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 375.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.41-42.

⁸²² **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.42.

⁸²³ 1937 yılı yeni yıl kutlamaları Halkevinde de yapılmıştır. Bilhassa gençlere yönelik bir eğlence programında iki caz, ucuz büfe, milli oyunlar ve sürprizler yer almıştır. Yılbaşı partisinin geliri şefkat yurduna verilmiştir. “Yılbaşı Eğlenceleri Halkevinde”, **Ulus**, 26 İlkanun 1936, s.3.

⁸²⁴ “Zelzeleden Zarar Görenler İçin Ankara Halkevinin Sinema ve Tiyatro Haftası 8 Mayıs’ta Başlıyor”, **Ulus**, 6.5.1938, s.5; “Kırşehir Felaketzedeleri İçin”, **Ulus**, 24.5.1938, s.2.

⁸²⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.26-27.

Halkevi içerisinde açılan çocuk okuma odası da hizmet vermeyi sürdürmüştür. Ayrıca küçük yaştaki çocuklar için Halkevinde haftada bir gün Karagöz ve sinema seansları düzenlenmiştir.⁸²⁶

Halkevinin 1936 yılından beri idare ettiği poliklinikte şube üyesi doktorlar muayeneye devam etmiştir. Poliklinikte 1938 yılında muayene edilen ya da hastalığı takip edilen hasta miktarı 3.081'dir. Bu hastalardan 2.468'inin reçetesi Halkevi tarafından ödenmiştir.⁸²⁷ 53 vatandaşa para yardımı yapılmış, komiteye başvuran işsiz kişilere iş bulunmuştur.⁸²⁸

2.2.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesi

Cumhuriyet yönetiminin halk eğitiminde iki önemli hedefi vardır: Halkın okuma-yazma öğrenmesi başta olmak üzere halkın kültür seviyesini yükseltmek ve rejimin ve inkılapların benimsenmesini sağlamak. Okul çağındaki çocuklara mekteplerde bu kazanım verilirken okul çağını geçmiş halkın eğitimi sorunu Halkevleri ile çözülmek istenmiştir. Halk dershaneleri ve kurslar şubesi halkın seviyesini yükseltecek her türlü okutma, yazdırma ve yetiştirme faaliyetlerini üstlenmiştir.⁸²⁹ Şubede, başta okuma-yazma, vatandaşlık, yabancı dil, daktilo, hesap bilgisi gibi halkın kültür seviyesini artıracak ve iş imkanı yaratacak kurslar dikkat çekmektedir.

Halk dershaneleri ve kurslar şubesinin ilk komitesi Rıdvan Nafiz, Reşat, Şefik ve İhsan beylerden oluşmuştur.⁸³⁰ 1934 yılındaki seçimlerde İffet Hanım ile Salahattin Habip, Mecdi, Arzuman Nurettin, Hüseyin Avni beyler komiteye seçilmiştir.⁸³¹ 1936'da komitede Salahattin H. Taner, Zahide Özveren, Hüseyin Avni Çubukgil, Mazhar Karaeğe ve Fethi Bey yer almıştır.⁸³² 1938'de de Hüseyin Avni Çubukgil, Fehmi Aktan, Ali Rıza Dümer, Mazhar Karaeğe, Nezih Manyas seçilmiştir.⁸³³

⁸²⁶ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.28.

⁸²⁷ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.25-26.

⁸²⁸ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.27-28.

⁸²⁹ Halkevleri Talimatnamesi, 15.

⁸³⁰ Ankara Halkevi, 1933, s.35.

⁸³¹ "Halkevinde İntihaplar", Hakimiyeti Milliye, 10 Şubat 1934, s.1.

⁸³² Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.64.

⁸³³ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.49.

Halkevinin ilk 4 yılında halk dershaneleri ve kurslar şubesine kayıtlı üyelerin sayıları ve meslek dağılımları şöyledir:

Tablo 9. Ankara Halkevi Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesine Kayıtlı Üyeler

Yıl	Avukat	Çiftçi	Öğretmen	İşçi	Güzel sanatlar	Diğer meslekler	Tüccar	Kadın	Erkek	Toplam
1932	1	1	40	7	3	160	3	36	179	215 ⁸³⁴
1933	1	1	42	9	4	206	7	37	233	270 ⁸³⁵
1934	1		5	1	1	55		4	59	63 ⁸³⁶
1935	1		5	105	1			9	107	116 ⁸³⁷

Halk dershaneleri ve kurslar şubesinin açılışı için bir müsamere yapılmıştır. Gösteride temsil şubesi Beyaz Kahraman piyesini oynamıştır. Ardından halk dershanelerinin çalışma tarzı anlatılmıştır.⁸³⁸ Şube Aralık 1932 de okuma-yazma ve yabancı dil kursları ile faaliyetlerine başlamıştır. Okuma-yazma bilmeyenlere verilen kursun yanı sıra İngilizce, Almanca, İtalyanca, Fransızca kursları açılmıştır. Yabancı dil kursuna binden fazla başvuru olmuştur. Öğretmenlik için de başvurular olmuş, ilk etapta dört kişi ders vermeye başlamıştır. Dersler Gazi İlk Mektebi'nde verilmiştir.⁸³⁹

1933 yılında okuma yazma, Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca dersleri düzenlenmiştir. Stenografi kursu açılmıştır.⁸⁴⁰ 1934 yılına girilirken önceki yıl başlayan dil kursları devam etmektedir.⁸⁴¹ Ankara'da okullar 1 Temmuz ile 29 Ekim arası tatildir. Halkevi de kursları okulların açık olduğu ve kent nüfusunun arttığı dönemlere denk getirmektedir. 29 Ekim 1934 de yeni kurs dönemi başlamıştır. yabancı dil olarak İngilizce, Almanca ve Fransızca dersleri açılmıştır. Her dil iki kademe üzerinden verilmiş, öğrenciler kabul edilmemiştir. Dersler özel Bizim

⁸³⁴ BCA, 490.1.00/846.346.1.

⁸³⁵ Halkevleri 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, s.110-111.

⁸³⁶ Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, s.168-169.

⁸³⁷ Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, s.162-163.

⁸³⁸ "Halkevinde Bu Akşamki Müsamere", Hakimiyeti Milliye, 28 Kasım 1932, s.1.

⁸³⁹ "Halkevinde Okuma Yazma ve Yabancı Diller Kursu Açıldı", Hakimiyeti Milliye, 4 İlkanun 1932, s.1

⁸⁴⁰ Halkevleri 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hılasası, s.10; Ankara Halkevi, 1933, s.66.

⁸⁴¹ "Halkevinde Dil Kursları", Hakimiyeti Milliye, 6 Sonkanun 1934, s.5.

Mektep okulunda verilmiştir.⁸⁴² Bu yıl içerisinde Halkevi tarafından açılan kurslara 790 erkek ve 120 kadın katılmıştır.⁸⁴³

Ankara Halkevi okuma-yazma kurslarından ziyade yabancı dil kurslarına ağırlık vermiştir. Bunda hiç şüphesiz o yıllarda Ankara’da çok sayıda millet mektebi çerçevesinde açılan halk dershanesinin bulunmasının önemli bir etkisi söz konusudur.⁸⁴⁴

1935 yılında şube 4 yabancı dil kursu açmıştır. Önceki yıllardaki İngilizce, Fransızca ve Almancanın yanı sıra Rusça dersi de verilmiştir. Dersler yine iki kademeli olarak ve her sınıfta 25 öğrenci olacak şekilde düzenlenmiştir.⁸⁴⁵

Ankara Halkevi 1935 yılında hapishanede bir okul açmıştır. Halkevi tarafından görevlendirilen bir öğretmen her gün 14 ile 16 arası mahkumlara okuma yazma, coğrafya, tarih, vatandaşlık bilgisi derslerini vermiştir.⁸⁴⁶ Yıl içinde her biri 100’er kişilik 3 gruba kurs düzenlenmiştir.⁸⁴⁷ Sosyal yardım şubesi ile işbirliği yapılarak mahkumlara ders teçhizatlarının ücretsiz dağıtılması sağlanmıştır.

Evin şubeleri ile işbirliği içinde olan şube kentteki öğretmenler ile de yakın temas da olmaya çalışmıştır. Kentteki öğretmenler ile Halkevi üyeleri bir çay şöleninde bir araya getirilmiş, öğretmenler ile Halkevi işbirliği arttırılmaya çalışılmıştır. Şube Halkevinin açık hava sinemasından faydalanarak eğitici filimler vasıtası ile halkın eğitime ve kültür seviyesinin artırılmasına ve milli bilincin oluşmasına katkı sağlamaya çalışmıştır.⁸⁴⁸

Tecim(Ticaret) Lisesi bakaloryasını (bitirme sınavını) geçmek isteyen öğrencilerin talebi üzerine öğrencilere tecim kursu açılmıştır. Kursun ilk dersine Halkevi Başkanı Ferit Celal Güven, halk dershaneleri ve kurslar şube başkanı Salahattin Bey ve kursun yönetimini üstlenen Ticaret Lisesi müdürü Şevket Süreyya

⁸⁴² “Halkevi Lisan Kursları Başlıyor”, **Hakimiyeti Milliye**, 17, 22, 23 İkteşrin 1934, s.3.

⁸⁴³ ⁸⁴³ **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi**, s.11

⁸⁴⁴ 1933 yılında Ankara’da, 39 halk dershanesi açılmış ve 39 muallim görevlendirilmiştir. A dershanelerine 673 kadın, 2234 erkek devam etmiş, B dershanelerine 734 kadın ve 734 erkek katılmıştır. “Bu Yıl Halk Dershanelerinde 167.372 Vatandaş Okudu”, **Hakimiyeti Milliye**, 26 Mayıs 1933, s.5

⁸⁴⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.31; “*Lisan Kursları*”, **Ulus**, 16 İlkanun 1935, s.3

⁸⁴⁶ “*Hapisevinde Radyo ve Okul*”, **Ulus**, 14 Temmuz 1935, s.3. **BCA**, 490.1.0.0/752.51.1.

⁸⁴⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.31.

⁸⁴⁸ **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi**, s.13; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.32.

Bey de katılmıştır. Kurs yedi ay sürmüş ve 50 öğrenci faydalanmıştır.⁸⁴⁹ Ayrıca yıl içerisinde 11 ticaret konferansı verilmiştir.

Halkevinin 1936 yılı yabancı dil derslerinde İngilizce, Fransızca ve Almanca olmak üzere üç dil öğretilmiştir. İngilizceye 60, Fransızcaya 50 ve Almancaya 65 kişi devam etmiştir. Ayrıca Fransızca bilen ancak konuşmada sıkıntı yaşayanlar için bir Fransız öğretmen eşliğinde konuşma dersi de açılmıştır.⁸⁵⁰ Geçen sene çeşitli sebeplerle yüksek tahsiline devam edemeyen gençler için açılan tecim kursu da açılmış, 65 öğrenci Ticaret lisesi sınavlarına hazırlanmıştır.⁸⁵¹ Cezaevinde mahkumlara verilen dersler de sürdürülmüştür. 100 kişilik bir mahkum grubuna verilen dersler tamamlandıktan sonra 100 kişilik yeni bir kurs başlamıştır. 20 kişilik bir stenografi kursu da açılmıştır.⁸⁵²

Halkevinin açık sinemasında halka gösterilen filimler aracılığı ile halkı inkılap prensipleri doğrultusunda eğitmeye çalışan şube, havanın müsait olmadığı zamanlarda Evin sinema salonundan faydalanmıştır.⁸⁵³

1937 yılında şubenin dil kurslarına başvuranların artması Halkevinin yetersiz kalması üzerine maarif vekaleti ile görüşülerek Ticaret Mektebi'nde verilmiştir.⁸⁵⁴ Yine Almanca, İngilizce ve Fransızca dersler gösterilmiştir. Dil derslerinin yanı sıra stenografi kursu düzenlenmiş ve 6 kişiye belge verilmiştir. Cezaevindeki dersler de devam etmiştir.⁸⁵⁵

Şubenin 1937 senesinde gerçekleştirdiği önemli işlerden biri de köycülük, temsil, içtimai yardım şubeleri ile işbirliği yaparak şehrin kahvehanelerine yönelik çalışmalardır. Şube kahvehanelerde halka sağlık, imar, ziraat gibi konularda filmler gösterip ardından toplum, ekonomi ve tarım hususunda konuşmalar ile halkı aydınlatmayı hedeflemiştir. Gidilecek kahvehaneye bir iki gün önceden haber verilmiştir. Kahvehanelerin de bu etkinliklerden memnun olduğu anlaşılmaktadır.

⁸⁴⁹ “Halkevinde Tecim Kursu”, *Ulus*, 14 Senteşrin 1935, s.3; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.32.

⁸⁵⁰ “Halkevinde Kurslar”, *Ulus*, 10 Senteşrin 1936, s.2; “Halkevinde Halk Dershane ve Lisan Kursları”, *Ulus*, 24 İlkkanun 1936, s.5.

⁸⁵¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.47.

⁸⁵² “Halkevinde Kurslar”, *Ulus*, 10 Senteşrin 1936, s.2.

⁸⁵³ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.48

⁸⁵⁴ Ticaret Mektebi Halkevinin hemen çaprazında yer almaktadır. Eve yakınlığı dolayısı ile dersler için oldukça elverişli bir bina olmuştur.

⁸⁵⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.49.

Zira etkinliğin reklamı kahvehanece yapılmaktadır. Etkinlik vesilesi ile de mekana daha fazla kişi gelmektedir.⁸⁵⁶

Şube yine temsil şubesi ile işbirliği yaparak kukla ve Karagözün halk terbiyesindeki etkin gücünden yararlanmaya gayret etmiştir. İnkılapları, rejimi, eski dönemin olumsuzluklarını anlatan içerikleri ile bu sahne sanatları halkla buluşturulmuştur. Sinema yine şubenin halk eğitiminde kullandığı vasıta ve etkinlik olmuştur.⁸⁵⁷

1938 yılında da yabancı dil kurslarına ilginin artmasına karşılık yer sorunu da devam etmiştir. Yine İngilizce, Fransızca ve Almanca dersleri verilirken Fransızca bilenlerin pratik yapması için Fransızca konuşma dersi de açılmıştır. Diğer taraftan cezaevindeki dersler de sürdürülmektedir. Kurs sayesinde mahkumların büyük bir bölümü okuma yazma öğrenmiştir. Cezaevine ve bazı kahvelere kütüphane konulmuştur.⁸⁵⁸

“İnkılap terbiyesini işlemek maksadı ile” halkın toplu bulunduğu yerlerde propaganda faaliyetlerine de önem verilmiştir. Kahvehaneler, belediye temizlik işleri hanı, itfaiye koğuşu şubenin daha sık uğradığı yerlerdir. Gerek buralarda gerekse Halkevinde sinema, Karagöz, kukla gibi etkinliklerden yararlanılmıştır.⁸⁵⁹

2.2.7. Kütüphane (Kitapsaray) ve Neşriyat Şubesi Faaliyetleri

Anadolu genelinde ve hatta başkent Ankara’da önemli sıkıntılardan biri halkın okuma imkanlarının kısıtlı olmasıdır. Ülkede ekonomik şartların iyileşmesi konusunda belirgin sıkıntıların varlığı okuma konusunda kütüphaneleri ön plana çıkarmıştır. Diğer taraftan harf devrimi ile yeni alfabenin kabulü üzerinden henüz çok geçmemişken ve eski yazı ile yazılan kitapların yeni kuşaklar için okunmaz hale geldiği düşünülürse Halkevi kütüphaneleri, İlhan Başgöz’ün deyimiyle, yeni yazının ilk okuma yuvaları olmuştur.⁸⁶⁰ Bununla birlikte eski yazı ile okuyup şimdi yeni yazıyı öğrenenler için de önemli bir başvuru noktası olacaktır.

⁸⁵⁶ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.49.

⁸⁵⁷ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.50.

⁸⁵⁸ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.31-32.

⁸⁵⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.32

⁸⁶⁰ Başgöz, a.g.e., s.216.

Halkevleri kurulurken göz önünde bulundurulan en önemli unsurlardan biri kütüphanedir. Evlerin konferans, tiyatro, konser, ders, söyleşi ve kutlamalar ile halkın, rejimi, inkılapları benimsemesi, milli kültüre, görgü kurallarına sahip olması sağlanırken bu sürecin bilgi kaynağı olan kütüphane ile desteklenmesi düşünülmüştür. Talimatnameye göre kütüphane Halkevi açmanın şartlarından biri olarak kabul edilmiştir. Her zümrede okuma zevkini artırması hedeflenen Halkevi kütüphanesi tüm halka açık olacaktır.⁸⁶¹

- Gençleri Halkevlerinin gayelerine uygun olan kıymetli kitaplarla buluşturmak,
- Gençleri alakadar edecek canlı ve kıymetli eserleri kütüphanede bulundurmak ve kütüphaneyi mütemediyen zenginleştirmek,
- Bu eserler hakkında bibliyografya neşretmek, eserler hakkında hasbihaller yapmak izahat vermek, konferanslar vermek,
- Yeni çıkan eserlerin intişarını dikkati celbedecek vasıtalarla haber vermek, yeni çıkan eserleri kütüphane salonu dahilinde dikkati celbedecek bir yerde bir müddet bulundurmak,
- Yeni çıkan eserler hakkında gazete ve mecmualarda çıkan makaleleri kesip, kütüphanede dikkati celbedecek yerlere asmak, gençlerin ne gibi eserleri okumak istediklerini tespit etmek.

Kütüphane ve neşriyat şubesinin amaçları arasında yer almaktadır.⁸⁶² Bu noktada Gençlerin okumaya ve kütüphaneye olan ilgisinin artırılmak istendiği söylenebilir. Talimatnameden şubenin gençlerin ilgisi doğrultusunda kütüphanenin zenginleştirilmesi ve eserlerin çeşitlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca yeni yayınların duyurulması ile ülkede yayıncılığın desteklenmesi durumu da söz konusudur.

Ankara Halkevi diğer şubelerde olduğu gibi kütüphane ve neşriyat şubesinin çalışmalarında, bilhassa kütüphane oluşturulmasında halkevi binasının elverişliliği önemli bir etken olmuştur. Halkevinin açılmasının hemen ardından diğer şubeler ile birlikte kütüphane ve neşriyat şubenin komite seçimi gerçekleşmiştir. Komitede

⁸⁶¹ Halkevleri Talimatnamesi, s.17-18.

⁸⁶² Ankara Halkevi Kütüphane ve Neşriyat Şubesi Hususi Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1933, s.7-9.

İhsan, Mecdi Sadrettin, Cevdet Nasuhi, Neşet Halil ve Servet beyler yer almıştır.⁸⁶³ 1934'te komite İhsan, Cevdet Nasuhi, Mecdi Sadrettin, Münir Mazhar ve Nebil beylerden oluşmuştur.⁸⁶⁴ 1936 komite seçimlerinde İhsan Sungu, Nebil Buharroğlu, Dr. Cevdet Nasuhi Savran, Muhittin Doğan İnöz, Münir Mazhar Kamsoy seçilmiştir.⁸⁶⁵ 1938 yılında ise komitede İhsan Sungu, Nebil Buharroğlu, Server R. İskit, Muhittin Doğan İnöz ve Münir Mazhar Kamsoy yer almıştır.⁸⁶⁶

Ankara Halkevinin ilk dört yılında kütüphane ve neşriyat şubesine kayıtlı üyelerin sayısı ve meslek dağılımı şöyledir:

Tablo 10. Ankara Halkevinin Kütüphane ve Neşriyat Şubesine Kayıtlı Üyeler

Yıl	Öğretmen	İşçi	Güzel sanatlar	Diğer meslekler	Tüccar	Kadın	Erkek	Toplam
1932	28		1	117		15	131	146 ⁸⁶⁷
1933	28		1	137	1	15	152	167
1934	3			29	2		34	34
1935	2	47			3	2	50	52

2.2.7.1. Kütüphane Çalışmaları

17 Kasım 1932 tarihli gazete haberinden Ankara Halkevi'nde kütüphane kurulması için çalışmaların sürdürüldüğünü öğreniyoruz. Kütüphaneye masa, dolap gibi malzemeler İmalatı Harbiye fabrikasında yapılmaktadır. 6.000 den fazla kitap tasnif edilmiş, 10.000 civarında kitabın tasnifine devam edilmektedir. Türkçenin yanı sıra Fransızca, Latince ve Almanca yazılmış edebiyattan tıpa çok sayıda eser Halkevi kütüphanesinde yer alacaktır.⁸⁶⁸

Ankara Halkevinde kütüphane memuru olarak çalışan ve kütüphanenin açılmasında büyük emekleri olan Niyazi Berkes Evin kütüphanesinde işgal

⁸⁶³ **Ankara Halkevi**, 1933, s.36.

⁸⁶⁴ “*Halkevinde İntihaplar*”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Şubat 1934, s.1.

⁸⁶⁵ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurttaş Çatısı Altında Topladı**, s.64.

⁸⁶⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurttaş Çatısı Altında Topladı**, s.49.

⁸⁶⁷ **BCA 490.1.0.0/846.346.1**

⁸⁶⁸ “*Halkevi Kütüphanesi*”, **Hakimiyeti Milliye**, 17 İkinciteşrin 1932, s.1.

yıllarındaki faaliyetleri nedeni ile kapatılan bir Rum cemiyetinin kütüphanesinden getirilen kitaplar⁸⁶⁹, Sovyet Rusya tarafından hediye edilen kitapların da yer aldığını belirtmektedir.⁸⁷⁰ Berkes'in anılarından Sovyet Rusya'dan gönderilen kitapların sakıncalı bulunduğu anlaşılmaktadır.⁸⁷¹

Gazetede kütüphanenin Aralık 1932'de açılacağı duyurulsa da açılış ancak nisan 1933'te olmuştur. Açılış 23 Nisanda Çocuk bayramı kutlamaları çerçevesinde yapılan bir tören ile gerçekleşmiştir. Törene maarif vekili Reşit Galip ve riyaseticumhur katibi umumisi Hikmet beyler, mebuslar, Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti üyeleri ve Halkevi üyeleri katılmıştır. Halkevi başkanı Nafi Atuf Kansu yaptığı konuşmasında kütüphanenin Türk tarihinin çok eski zamanlarında olmasına karşılık Osmanlı zamanında kütüphanelerden yararlanma çabasının olmadığını, kütüphane fikrinin cumhuriyetle birlikte canlandığına vurgu yapmıştır.⁸⁷²

23 Nisan 1933 itibari ile 20.000'e yakın kitabın tasnifi biten önemli bir kısmı Ankaralıların kullanımına açılmıştır.⁸⁷³ Kütüphanede Türkçe eserlerin yanı sıra farklı dillerde eserler yer almıştır. Açılış gününde kütüphane girişinde bulunan ve elektrikle aydınlatılmış teşhir vitrininde Gazi Mustafa Kemal'in Nutku, inkılabı anlatan çeşitli kitaplar, yeni Türk tarihi kitapları ve medeni bilgiler serisinin yer alması da Halkevlerinin kuruluş amaçlarının yansımasıdır.

⁸⁶⁹ Niyazi Berkes'in anılarında bahsettiği sandıklar dolusu kitap İstanbul Helen Edebiyat Cemiyeti'ne aittir. Cemiyetin işgal yıllarında Yunanistan lehine faaliyette bulunması üzerine İstanbul'un işgalden kurtarılmasının ardından Cemiyet kapatılarak tüm mal varlığına el konulmuştur. Cemiyetin kütüphanesinde yer alan kitaplar da Ankara'ya gönderilmiştir. Bkz. Elçin Macar, "*İstanbul'dan Ankara'ya: İstanbul Helen Edebiyat Cemiyeti (Syllogos) Kütüphanesi'nin İzinde*", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:12, Sayı:23, Bahar 2013, s.139-149.

⁸⁷⁰ Berkes, **a.g.e.**, s.75

⁸⁷¹ Berkes Necip Ali Küçük ile arasında geçen şu diyalogu aktarır: " 'Kuzum Niyazi, şu Bolşevikler ne inatçı kişiler. İlle bizi komünist yapacaklar.' (eliyle odanın köşesine konmuş bir kitap yığını gösterdi) 'Yine sefaretten bir alay kitap hediye ettiler. Şimdi ne yapalım. Geri çevirsek olmaz, kitaplığa koysak olmaz. Hade ...sen bu kitapları aal, bir köşeye koy. Kayda geçirme. Öyle dursun. İstersen sen kendin al oku. Kötü şeyler değil. Shakespeare, Gogol, Tolstoy, Turgenief, hatta bizim Reşat Nuri bile var. Hepsi Türkçe. Bu yapıtlar bizde bile Türkçeye çevrili değil. Ama hepsi ya Azeri ya da Kazan Türkçesi. Yalnız hınzırlar araya bir adet Marx bir tane Lenin koymuşlar.' ", Berkes, **a.g.e.**, s.79.

⁸⁷² "*Halkevinin 20.000 Ciltli Kütüphanesi Dün Açıldı*", **Hakimiyeti Milliye**, 24 Nisan 1933, s.5.

⁸⁷³ "*Halkevinin 20.000 Ciltli Kütüphanesi Dün Açıldı*", **Hakimiyeti Milliye**, 24 Nisan 1933, s.5; **Ankara Halkevi**, 1933, s.66-67. Niyazi Berkes Ankara Halkevi kütüphanesinin tasnifini yaparken gördüğü eserlerin önemli bir kısmının Yunancadan Latinceye, Arapçaya çoğu yüksek düzeyde bilim, sanat ve felsefe yapıtları olduğunu ve bir Halkevi kitaplığında olamayacak düzeyde olduğunu fark etmiştir. Berkes, **a.g.e.**, s.76.

Sonraki süreçte Hakimiyeti Milliye gazetesinde zaman zaman Ankara Halkevi kütüphanesinin reklamlarını ve gençlere çağrısını görüyoruz. Bunlar birinde şu ifadeler yer almaktadır: “ Gençlere! Boş Vakitlerinizde Ankara Halkevi Kitaphanesine Gidiniz. Kitaphanede Her Lisandan En Yeni Mecmualar, ve On Binden Fazla Kitap Vardır.”⁸⁷⁴ Çağrıdan da anlaşıldığı üzere Halkevleri gençlerin dikkatini kütüphaneye çekmeye çalışmaktadır.

Kütüphane ve neşriyat şubesinin şubat 1934’te açıkladığı faaliyet raporuna göre kütüphanenin açıldığı 23 Nisan 1933’ten şubat 1934’e kadar 650 kitap satın alınmıştır. 1000 kitap resmi devir, kütüphaneler, cemiyetler, yazarlar tarafından Halkevine hediye edilmiştir. Ciltsiz olan kitaplar için bir ciltci tutulmuş ve 1800 kitap ciltlettirilmiştir. Kütüphanede iki memur çalışmaktadır. Kütüphaneye 30 Türkçe, 1 Macarca, 3 Fransızca, olmak üzere 34 aylık ve haftalık dergi, 41 Türkçe, 1 Fransızca, 1 Almanca, 1 Arapça, 1 Bulgarca olmak üzere 45 günlük ve haftalık gazete gelmiştir. Şube Ankara’da çıkan Çığır mecmuasından her ay 100 adet satın alarak halka ve öğrencilere ücretsiz dağıtmıştır. Kütüphaneye gelenlerin %75 ini öğrenciler oluşturmuştur.⁸⁷⁵

1934 yılında Halkevi kütüphanesinde, “en yeni neşriyattan eserler yer almakta ve bu kitaplar gençliğin kullanımına sunulmaktadır. 18.200 cilt kitabı olan kütüphanesinde bir yıl içinde 11.054 yurttaş kitap okumuştur.”⁸⁷⁶ Kütüphane daha önce her gün 14.00 ile 20.00 saatleri arasında açık olmuştur. Daha sonraları aynı saatler çalışmakla birlikte perşembe günleri kapalı olmuştur.⁸⁷⁷

1935 yılında kütüphanedeki kitap sayısı 18.953’tür. Bu kitapların 3.311’i edebiyat, 2.126’sı sosyal ilimler, 1.832’si tarih ve edebiyat, 1.309’u felsefe, 1.117’si müsbet ve tabii ilimler, 518’i dil, 166’sı sanat ve 8574’ü tıp, eczacılık, ziraat, baytarlık, vb. alanlara aittir.⁸⁷⁸ 1935 yılında da ciltleme işine devam edilmiş, 2100 kitap ciltlenmiştir. Kütüphane deposu yetersiz gelmeye başlamıştır. Depoda yer

⁸⁷⁴ “Halkevi Kitaphanesi”, **Hakimiyeti Milliye**, 6 Ağustos 1933, s.1. Bir diğer ilanda “Gençlere! Boş vakitlerinizde Ankara Halkevi kitaphanesine gidiniz. Serin ve sakın bir odada on binden fazla kitap, her lisanda mecmualar, gündelik gazeteler sizin için hazırlandı.”, “Halkevi Kitaphanesi”, **Hakimiyeti Milliye**, 9 Ağustos 1933, s.1; “Halkevi Kitaphanesi”, **Hakimiyeti Milliye**, 12 Ağustos 1933, s.2.

⁸⁷⁵ “Neşriyat Komitesinin Raporu”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Şubat 1934, s.6.

⁸⁷⁶ **Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası**, s.11.

⁸⁷⁷ “Ankara Halkevi”, **Hakimiyeti Milliye**, 24 İkinciteşrin 1934, s.3

⁸⁷⁸ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurttaş Çatısı Altında Topladı**, s.34.

sorunun yaşanmasının kütüphaneye gelen kitap yoğunluğunu ortaya koyduğu söylenebilir. Şube yönetimi bir anketle kütüphaneye gelen okuyucuların kütüphanede olmasını istedikleri kitapları öğrenmeye çalışmıştır. Bu kitaplardan kütüphanede mevcut olanlar okuyucuya duyurulurken olmayanlar şubenin bütçesi nispetinde tedarik edilmeye çalışılmıştır. 1935 yılında 316 kitap satın alınmıştır.⁸⁷⁹

Okuyucular gerek 1933, gerek 1934 ve gerekse 1935 yılında birinci sırada gazete ve mecmuaları, ikinci sırada edebiyat ve coğrafya, üçüncü sırada riya ziye ve tabi bilimler konusundaki kitapları okumuşlardır.⁸⁸⁰

1933 yılında 6.197 olan okuyucu sayısı 1935 yılında 16.539'a çıkmıştır. Kütüphaneden hizmet alan okuyucuların mesleklerine baktığımızda büyük çoğunluğu öğrenciler, sonra memurlar, sonra da öğretmenler oluşturmuştur. 1935 yılında 16.539 okuyucunun 15.473'ü öğrencidir. Hiç şüphesiz öğrencilerin özellikle de fakir öğrencilerin kitap alma konusunda sorun yaşaması kadar kışın da sıcak bir mekan olan kütüphaneyi ders çalışma mekanı olarak kullanmasının önemli bir etkisi vardır.⁸⁸¹ Şube sosyal yardım şubesi ile birlikte çalışarak Halkevinin idare ettiği yurtların öğrencileri de ders çalışmak için Evin kütüphanesini kullanmışlardır. Nitekim sosyal yardım şubesinin faaliyetleri öğrencilerin söz konusu dönemde oldukça zor koşullarda okuduklarını, pek çoğunun ya yurtlarda ya da pansiyonlarda kaldığını ortaya koymaktadır. Bu noktada Ankara Halkevi önemli bir boşluğu doldurduğu ileri sürülebilir. Diğer taraftan her geçen yıl kentteki öğrenci sayısında da belirgin bir artış vardır. Başta öğrenciler olmak üzere halkın okuyucu salonundan daha fazla faydalanabilmesi için öğleden sonra da okuma odası açık tutulmuştur.⁸⁸²

1936 yılında Halkevi kütüphanesindeki kitap sayısı 22.400'e ulaşmıştır. 3.447 kitap kütüphaneye kazandırılmıştır. Bu kitapların bir kısmı şube tarafından satın alınmış bir kısmı CHP tarafından hediye edilmiştir. Partinin hediye ettiği kitaplar ciltli olup yabancı dillerdeki klasiklerden, Türkiye üzerine yabancı dillerde yazılmış

⁸⁷⁹ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.35.

⁸⁸⁰ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.36.

⁸⁸¹ Ankara Halkevi kalorifer ile ısındığı için kışın binanın geneli sıcak olmaktadır. Kışın sert geçtiği ve soba ile ısınmanın yaygın olduğu Ankara'da Halkevinin sıcak binası öğrenciler için önemli bir çalışma mekanı olmuştur.

⁸⁸² Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.37.

eserlerden oluşmaktadır. Halkevi de Servetifünun dergisi ve Fransızca Illustration Theatral koleksiyonlarını satın almıştır.⁸⁸³

1936 senesinde Ankara Halkevi kütüphanesinde yer alan kitapların konulara göre miktarı şu şekildedir:⁸⁸⁴

Edebiyat.....	5.280
Sosyal ilimler	2.364
Tarih, Coğrafya	2.110
Felsefe.....	1.374
Müsbet ve tabi ilimler	1.145
Dil	671
Ar	239
Diğer konular	9.217

Bu yıl içerisinde kütüphaneye gelen okuyucu sayısı 26.349'dur. Okuyucular içerisinde yine en fazla oranı öğrenciler oluşturmaktadır. 1936 yılı Ankara'da öğrenci sayısının hızla arttığı bir yıldır. Daha önceki bölümlerde dikkat çekildiği üzere Dil Tarih Coğrafya Fakültesi açılmış, Devlet Konservatuvarı kurulmuştur. Yüksek Ziraat Enstitüsü, Hukuk Fakültesi, Gazi Terbiye Enstitüsü ve Musiki Muallim Mektebi öğrenci sayısı da yıldan yıla artış göstermiştir. Halkevi kütüphanesi yüksek öğrenim öğrencilerinin önemli uğrak yerlerinden biri olmuştur. Kütüphaneye gelen sayısındaki hızlı artışın başlıca sebeplerinden birinin Ankara'daki yükseköğrenim öğrenci miktarındaki yükseliş olduğu söylenebilir.⁸⁸⁵

Önceki yıl olduğu gibi kütüphanede en fazla okunan gazete ve dergilerdir. Yine ikinci sırada edebiyat yer alırken, üçüncü sırada tarih kitapları okunmuştur. Halkevine 75 mecmua parasız olarak gelirken 12 mecmuaya abone olunmuştur.

⁸⁸³ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.52. Ankara'da 1936 yılında Devlet Konservatuvarı kurulmuş ve bu okulda sahne sanatları bölümü açılmıştır. Bu koleksiyonun alınması da öğrencilere destek olarak değerlendirilebilir.

⁸⁸⁴ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.52.

⁸⁸⁵ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.52

Halkevinin kütüphane konusundaki uygulamalarından biri de kitapların ödünç verilmemesi, yalnız kütüphane içerisinde okunmasıdır. Bilim adamlarından biri veya bir eser üzerinde inceleme yapması gereken kişi ancak Halkevi idare heyetinin kararı ve alan kişinin imzalı kağıdı ile ödünç alabilmektedir. Bu durum kütüphaneye gelen okuyucuların sayısının her geçen gün artmasına da bağlı olarak okuma salonunun yetersiz kalmasını beraberinde getirmiştir. Ayakta bekleyenlere ya da yer olmadığı için geri dönenlere rastlanmaktadır.⁸⁸⁶

Halkevi kütüphanesine, 1937 yılında gelen okuyucuların sayısı iki katına çıkarken önceki yıllarda olduğu gibi öğrenciler büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Ankara Halkevinin yayınladığı faaliyet raporuna göre okuma salonundan yararlanan kişi sayısı 51.943'dür. Bu rakamın 30.124'ünü gazete ve mecmua okuyanlar teşkil etmiş yine bunların büyük bir kısmını da öğrenciler oluşturmuştur. Geriye kalan 21.819 okuyucunun 19.396'sı öğrencidir. 1937 yılı içinde içtimai yardım şubesi ile birlikte çocuklar için ayrı bir okuma salonu oluşturulmuş, çocuk kitapları buraya konmuştur. Çocuk okuma salonuna yıl boyunca gelen okuyucu sayısı 5.013'tür. Halkevi Çocuklar için sıcak okuma ve ders çalışma alanı olmuştur.⁸⁸⁷ Halkevinde yaz ayları için açık okuma salonu da oluşturulmuştur.

Halkevinin 22.400 olan kitap sayısı 1937 senesinde 23.376'ya çıkmıştır. Yeni gelen 976 kitabın 248'i satın alınmış, 728'i CHP ve diğer kurumlar tarafından hediye edilmiştir. Halkevi tarafından satın alınan kitapların mühim bir kısmı Fransızca, İngilizce ve Almanca tarih ve sanat kitaplarıdır.⁸⁸⁸ Halkevinde en çok okunan edebiyat kitaplarıdır. Geçen yıla oranla bu alanda okunan kitap sayısında önemli bir artış söz konusudur. 1936 yılında 8.124 edebiyat kitabı okunurken 1937 yılında 10.893 edebiyat kitabı okunmuştur.⁸⁸⁹

Halkevi okuma alışkanlığını yaymaya çalışırken köylerde okuma salonları açmak, seyyar bir kütüphane kurmak gibi yollara da başvurmuştur. Kütüphane ve

⁸⁸⁶ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurttaşı Çatısı Altında Topladı, s.52.

⁸⁸⁷ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475651 Yurttaşı Çatısı Altında Topladı, s.57.

⁸⁸⁸ Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurttaşı Çatısı Altında Topladı, s.55.

⁸⁸⁹ Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurttaşı Çatısı Altında Topladı, s.57.

neşriyat şubesi, köycülük şubesinin açmış olduğu okuma odalarına köylüler için faydalı gördüğü 320 kitap seçmiştir.⁸⁹⁰

1938 yılında Halkevi kütüphanesinin hem kitap sayısı hem de okuyucu sayısı artmaya devam etmiştir. 1938 senesi içerisinde 587 kitap kütüphaneye eklenmiştir. Bu kitapların 258'i satın alınmış, 396'sı önceki yıllarda olduğu gibi CHP ve diğer kurumlarca armağan edilmiştir. Yeni kitapların da gelmesi ile birlikte dar gelen kitap deposunun iyice dolması üzerine okuma salonu ile depo arasına raflar yapılmıştır.⁸⁹¹

Okuyucu sayısı 1938 yılında 60.061'e ulaşmıştır. Halkevi iki ay süre ile tadilat nedeniyle kapalı olmasına karşılık 8.118 kişilik bir artış söz konusudur. Halkevine duyulan ilgi her geçen artmaktadır.⁸⁹²

2.2.7.2. Neşriyat Çalışmaları

Şubenin ağırlıklı faaliyetleri kütüphane işleri olmakla birlikte talimatname gereği fırkanın ve Halkevinin neşriyat işlerine yardımcı olmuştur.⁸⁹³ Şube yeni çıkan yayınları duyurmaya çalışmıştır. Halkevinde her şube kendisi hazırladığı için şubeleri tarafından hazırlanan eserlerin basılması konusunda aracı olmuş, diğer şubeler ile işbirliği yapmıştır.⁸⁹⁴

Ankara Halkevi tarafından 1932-1938 yılları arasında basılan eserler şunlardır.⁸⁹⁵

Dil, Tarih Edebiyat Şubesi

- Hamit Zübeyir Koşay - Budun Bilgisi
- İshak Refet - Karacaoğlu
- Hamdi Akverdi - Hitabet Sanatı Teknik ve Psikoloji
- Eski ve Yeni Çağlarda Akdeniz Havzasında Doğum ve Vasıtaları
- Halkevinden Halka
- Ali Süha Delilbaş - İbnirrefik Ahmet NuriSekizincinin Hayatı

⁸⁹⁰ Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.57

⁸⁹¹ Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.34.

⁸⁹² Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, s.34.

⁸⁹³ Halkevleri Talimatnamesi, s.19.

⁸⁹⁴ "Neşriyat Şubesinin Raporu", Hakimiyeti Milliye, 10 Şubat 1934, s.6.

⁸⁹⁵ Özacın, a.g.e., 1-67; Ankara Halkevi, 1933, s.67.

- Münir Hayri Ürgüplü – Lozan
- Nîmet Turgut – Ulu Tuğ - Kımız
- İshak Refet - Cumhuriyet Destanı
- Kerim Ömer Çağlar - İnkılap Bilgisi
- Avni Candar - Ankara'dan Nevşehir'e
- Atatürk 19 Yıl Önce Bu Gün Ankara'ya Gelmişlerdi

Köycülük Şubesi

- Kerim Ömer - Bozkır Haznesi
- M. Cemal - Hayvan Yemleri
- İsfendiyar Esat - Gübre ve Ağaç
- Ekrem Rüştü - Sütçülük
- M. Vamık - Tohumluk
- M. Cemal - Hayvan Nasıl Beslenir
- Alaaddin Güleç - Küçük Yozgat Köyü

Müze ve Sergi Şubesi

- Katalog
- Sovyet Sanatkarları Sergisi
- Türkiye'de 1935 Yılındaki Arkeoloji İşleri
- Hamit Zübeyir Koşay - Arşiv Nedir?
- Remzi Oğuz Arık – Türkiye'de 1936 Yılında Arkeoloji İşleri
- Ankara Halkevinde Arşivist Dr. Feleke Lojos Tarafından Verilen Konferans
- Şevket Aziz Kansu - Prehistorya Araştırmalarında Metodlar

Güzel Sanatlar Şubesi

- Halk Müziği Hakkında Bela Bartok'un 3 Konferansı
- III. Üncü Resim Heykel Sergisi

Temsil Şubesi

- K. Hulusi Suphi - Himmetinoğlu
- Münir Hayri - Taş Bebek
- Behçet Kema Çağlar - Atilla

- Jul Romen (çev. Ali Süha) - Knock
- Faruk Nafiz Çamlıbel - Akın
- Münir Hayri - Bayönder

İçtimai Yardım Şubesi

- Verem - Hamit Osman
- Hilmi Malik - Annelerin Kızlarına Öğütleri

2.2.8. Köycülük (Köycüler) Şubesi Faaliyetleri

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni bir devlet kurulurken mücadele konularından biri de nüfusun % 90'ını oluşturan ve büyük çoğunluğu köylerde yaşayan halkın içinde bulunduğu durumdur. Nusret Köymen bu durumu “*Türkiye Cumhuriyeti Osmanlı yıkıntısından canlı insanların gömülü bulunduğu harap mezarlıklara benzeyen sayısı belirsiz köylerle bütün insani ve ekonomik varlıkları sömürülmüş köylü denen gene sayısı belirsiz, büyük bir kalabalık miras aldı...*” sözleri ile anlatmaktadır.⁸⁹⁶ Erken cumhuriyet döneminde söz konusu “büyük kalabalığa” yani köylüye ulaşmak, köylerin kalkınmasını sağlamak, rejimi ve inkılapları bu geniş halk kitlelerine anlatabilmek önemli bir mesele olmuştur.

Halkevlerinin kurulması söz konusu meselenin çözümüne yönelik bir adımdır. Köycüler şubesi CHP yönetiminin ve dolayısıyla Halkevlerinin en önem verdiği şubelerden biri olmuştur. Şube talimatnamede belirtildiği üzere köylerin sıhhi, medeni, bedii gelişimine ve ilerlemesine, köylü ile şehirli arasında karşılıklı sevgi ve dayanışma duygularının kuvvetlenmesine çalışmıştır. Talimatnameden de anlaşılacağı üzere köycüler kolunun iki önemli misyonu vardır.

1. Köyün ve köylünün her açıdan gelişimini sağlamak
2. Köylü ile kentli daha doğru bir ifade ile halk(köylü) ile münevver arasındaki kaynaşmayı sağlamak

Köycülük şubesi Ankara Halkevinin en aktif şubelerinden biridir. Halkevi ilk açıldığı günlerde Naci, Kerim Ömer, Ali Vahit, Cevat Fazıl ve Edip beyler şube

⁸⁹⁶ Nusret Köymen, “Köycülük Çalışmaları”, *Ülkü*, C.6, S.33, İkinciteşrin 1935, s.387.

komitesini teşkil etmiştir.⁸⁹⁷ 1934 yılında yapılan seçimde Kerim Ömer, Naci, İsfendiyar, Nusret Kemal, Adnan Beyler seçilmiştir.⁸⁹⁸ 1936 yılında Doktor Celal Puyan, Doktor Remzi Gönenç, Doktor Kerim Ömer Çağlar, Bahadır Dülgeroğlu ve Saffet Dengi komitede yer alan isimlerdir.⁸⁹⁹ 1938 yılında ise Celal Puyan, Remzi Gönenç, Dr.Ali Menteşoğlu, Sezai Erkut ve Saffet Dengi komitede yer almıştır.⁹⁰⁰

Halkevinin ilk dört yılında köycülük şubesine kayıtlı üyelerin sayıları ve meslek dağılımları şöyledir:

Tablo 11. Ankara Halkevi Köycülük Şubesine Kayıtlı Üyeler⁹⁰¹

Yıl	Avukat	Doktor	Çiftçi	Öğretmen	İşçi	Güzel Sanatlar	Diğer Meslekler	Tüccar	Kadın	Erkek	Toplam
1932	-	8	-	-	-	-	120	-	2	126	128
1933	-	10	-	7	-	-	204	-	6	215	221
1934	5	8	5	13	4	2	270	10	10	307	317
1935	5	11	120	20	-	-	197	28	27	354	381

Bu üyelerin yanı sıra Halkevleri talimatnamesine göre köy muallimleri, köycüler şubesinin doğal üyesi kabul edilmiştir. 1932-1933 yıllarında Ankara merkez kazasına bağlı okullarda çalışan on altı köy öğretmeni şube üyeleri ile birlikte çalışmıştır.⁹⁰²

Şubat 1932’de açılan Ankara Halkevi’nin köycülük çalışması havaların ısınması ile birlikte başlamıştır. İlk olarak toprak bayramı kutlaması yapılmıştır. 21 Mart 1932’de toprağın uyanışı Halkevinde kutlanmıştır.⁹⁰³ Toprak bayramı “köylü ile tanışma ve kaynaşma meseleleri ve köy için propaganda yapmak” için fırsat

⁸⁹⁷ **Ankara Halkevi**, 1933, s.36.

⁸⁹⁸ “*Halkevinde İntihaplar*”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Şubat 1934.

⁸⁹⁹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.65; “*Halkevinde Komite Seçimleri*”, **Ulus**, 28 Şubat 1936, s.4.

⁹⁰⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.49.

⁹⁰¹ **BCA**, 490.1.0.0/846; **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.98-99; **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.180-181; **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası**, s.178-179’dan yararlanarak oluşturulmuştur.

⁹⁰² “*Ankara Halkevinin Çalışmaları*”, **Hakimiyeti Milliye**, 18 Haziran 1933, s.5.

⁹⁰³ “*Halkevinde*”, **Hakimiyeti Milliye**, 21 Mart 1932, s.1.

olarak görülmüştür.⁹⁰⁴ Şube köylerde sütçülük, yumurtacılık kooperatifi, kentin toprak ve suları, damızlık kümes hayvanları, numune arı kovanları gibi konular üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Köycüler kendilerine Ankara merkeze 25 km mesafedeki 160 haneli Kutludüğün köyünü örnek köy olarak seçmiştir.⁹⁰⁵ Halkevinden farklı şubelerden üyelerin de bulunduğu 40 kişilik bir heyet Kutludüğün köyüne giderek köye bayrak dikmiştir.⁹⁰⁶ Köye arı kovanları ve damızlık horoz götürülmüştür. Köylülerin sağlık sorunları ile ilgilenilmiştir. Bazı köylülerin devlet dairelerindeki işlerine yardımcı olunmuştur. Daha sonra köye giden 15 kişilik heyet 15 gün süre ile köyde sosyoloji, tarih, dil, ziraat incelemeleri yapmıştır.⁹⁰⁷

Berkes anılarında Halkevçilerin köye yaklaşımını eleştirir. Ona göre, Halkevinin kurulduğu günlerde, halkçılık ve köye yaklaşım yüzeyseldir. “*Köye gitmek şöyle dursun tek köylünün oraya(Halkevine) gelmesi akla bile gelecek bir şey değildir.*”⁹⁰⁸ İlk defa köye giden Golf pantolonlu köycülerin köylüye yaklaşımını da küçümseyici bulur.⁹⁰⁹

Kutludüğün köyüne yapılan geziyi Niyazi Berkes şöyle anlatmaktadır:

“*Köye girmeden önce duruldu. Bayrak direği konmuş. Bir küme köylü toplanmış, ayrı bir yerde, korku içinde bize bakıyorlardı. Program gereği marş söylenerek bayrak çekildi. Behçet Kemal mahut şiirlerinden birini okudu ve ondan sonra da heyecanlı nutuklar söylendi. Köylü, ‘bu işten bakalım başımıza ne gelecek’, der gibi bakıyor, yada içlerinde dünya görmüş olanları ortaoyunu seyreder gibi bakıyordu. Bu aşamada benim programımın hiçbir yeri yoktu. Köylünün ‘efendileri’ köyü gemek istedilerse de gördükleri pislik, hayvan leşleri kokusu karşısında bu köy gezisinin bir tadı olmadığını anlayarak otobüse doldular, bize de ‘eyvallah’ diyerek gittiler.*”⁹¹⁰

⁹⁰⁴ “Ankara Halkevinin Çalışmaları”, **Hakimiyeti Milliye**, 18 Haziran 1933, s.5.

⁹⁰⁵ 1933 yılında Ankara Halkevinde kütüphane memuru olarak çalışan Niyazi Berkes anılarında Kutludüğün köyünü kendisinin önerdiğini yazmaktadır. Yakınında başka bir köyün bulunması sebebiyle bu köyü seçtiğini ifade etmektedir. Berkes, **a.g.e.**, s.89.

⁹⁰⁶ “Ankara Halkevi Kutludüğün Köyünü Örnek Köy Yapmağa Karar Verdi”, **Hakimiyeti Milliye**, 15 Temmuz 1933, s.1-5.

⁹⁰⁷ “Halkevinde, 15 Kişilik Bir Heyet Köy Bünyesini Tetkiyke Gitti”, **Hakimiyeti Milliye**, 15 Temmuz 1933, s.1,5; **Ankara Halkevi**, 1933, s.65; “Köycüler Bölümü”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933, s.63.

⁹⁰⁸ Berkes, **a.g.e.**, s.88.

⁹⁰⁹ Berkes, **a.g.e.**, s.90.

⁹¹⁰ Berkes, **a.g.e.**, s.90-91.

Örnek köyün yanı sıra Ankara civarında Solfasol, Kalaba, Haymana, Kayaş, Mamak, Bayındır, İvedik köyleri de ziyaret edilmiş ve arıcılık, tavukçulukla uğraşmıştır. Bunların yanı sıra neşriyat çalışmaları da yapılmıştır.⁹¹¹

Köycülüğün hedeflerinden biri köyün yaşam koşullarının iyileştirilmesidir. Ankara Halkevi köycüleri de köylüleri köyün imarı konusunda teşvik etmeye çalışmış, köylülerin imece usulü ile ekip hasılatı köyün imarına harcamaları için yönlendirmiştir. Ziraat Bankası müdür yardımcılarında Muhterem Kaya Bey Fethiye köyündeki 200 dönümünü bu maksatla köylülere bırakmıştır.⁹¹²

Şube 23 Nisan kutlamaları için yakın köylerdeki çocukları şehir merkezine getirerek onların da bayram kutlamalarına katılmalarını sağlamıştır.⁹¹³

Köycülük şubesi arıcılığı canlandırmak ve daha modern ve sağlıklı koşullarda yapılması için çalışmalar yapmıştır.⁹¹⁴ İlk etapta 50 kovan yaptırılmış ve arıcılıkla uğraşan köylülere ücretsiz dağıtılmıştır. Şube üyelerinden ziraatçi ve arıcılık konusunda uzman olan Yadigar Bey köylülere kovanların kullanımı ve oğul arıları kovana yerleştirme gibi konularda yardımcı olmuştur.⁹¹⁵ Bayındır, Kayaş Hasanoğlu, İvedik, Köşreli, Kızık köyleri ile Yenişehir ve Halkevi civarında arıcılık yapanlara ve ilgilenenlere dağıtılmıştır.⁹¹⁶

Şubenin ilk yıllarında bir diğer faaliyeti damızlık horoz dağıtımıdır. Ülkede yetiştirilen yumurtanın kalite ve miktarını artırmak isteyen Halkevi köylülere bir yerli horoza karşılık iki damızlık horoz verilmiştir. Horozlar Ziraat Vekaleti Tavuk Enstitüsü'nden temin edilmiştir.⁹¹⁷ Şube tarafından hayvancılığı geliştirmek amacıyla kitapçıklar da hazırlanmıştır. Köycülük şubesinin hazırladığı bu kitapçıklar şunlardır:

- İsfendiyar Esat - Gübre ve Ağaç

⁹¹¹ **Ankara Halkevi**, 1933, s.65.

⁹¹² “Halkevi Köycülük Şubesinin Bir Teşebbüsü”, **Hakimiyeti Milliye**, 16 Nisan 1933, s.1.

⁹¹³ “Halkevinde 23 Nisan Hazırlığı”, **Hakimiyeti Milliye**, 21 Nisan 1933, s.5.

⁹¹⁴ Arıcılığın Anadolu’da önemli bir uğraş olduğu daha önceki senelerde Ankara’da arıcılığın önemli bir geçim kaynağı olduğu vurgusu **Ülkü** dergisinde de ele alınmakta ve fenni kovan vurgusu yapılmaktadır. Celal Davut, “Arıcılık”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:4, Mayıs 1933, s.334-336.

⁹¹⁵ “Halkevi Köycülük Şubesinde Arıcılık Faaliyeti Faydalı Semereler Verecek”, **Hakimiyeti Milliye**, 28 Haziran 1933, s.5.

⁹¹⁶ “Fenni Kovanlar”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Mayıs 1933, s.5; “Ankara’da Arıcılık”, **Hakimiyeti Milliye**, 30 Temmuz 1933, s.1,4.

⁹¹⁷ **Halkevleri 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi**, s.10; “Ankara Halkevinin Faaliyeti”, **Hakimiyeti Milliye**, 16 Temmuz 1933, s.5.

- Dr. M. Vamık - Tohumluk
- M. Cemal – Hayvan Nasıl Beslenir
- M. Cemal – Hayvan Yemleri
- Ekrem Rüştü – Sütçülük

Ayrıca Köycülük şubesi üyesi Kerim Ömer'in Bozkır Haznesi isimli eseri de şube tarafından basılmıştır.⁹¹⁸

1934 yılı çalışmaları hakkında fazla bir bilgiye ulaşılamazken 11 Kasım 1934'te bir toplantı yapan şube iş yükünü paylaşmak adına kendi içinde takımlar oluşturmuştur. Toplantıda bilgi ve kültür, bayındırlık, iş kovalama, ekonomi ve imece, ekim ve öğüt, sağlık ve sosyal olmak üzere 6 takım belirlenmiştir. Köycülük şube komitesi Kutludüğün köyündeki çocuklara kitap, defter, kalem kağıt gibi kırtasiye malzemeleri dağıtmıştır. Doktor Celal Bey hastaları muayene etmiş, ilaçları Halkevince verilmiştir.⁹¹⁹

1935 yılında da toprak bayramı Halkevi köycüleri tarafından kutlanmıştır. Kutlama sabah 400 civarında köylünün Atatürk'ün heykeline çelenk bırakılması ile başlamıştır.⁹²⁰ Halkevinde yapılan konuşmalarla devam törende halk müziği ve halk oyunlarının ardından İstiklal ve Hasbahçe oyunları oynanmış, köylülere CHP'nin köylüler için çıkardığı Yurt gazetesi dağıtılmıştır.⁹²¹

Şube diğer köylere yaptığı gezileri buralardaki çalışmalarını da devam ettirmiştir. Şube 1935 senesinde Karaağaç, Kayaş Kusunlar, Gölbaşı, Çakallar, Üreğil, Mamak, Kıbrıs, Zir, Solfasol, Lodum, Kalaba, Yuva, Karacakaya, Orhaniye, Memlik, Yakacık köylerine gidilmiştir. Her hafta köylere gidilmeye çalışılmıştır. Köycüler 15 köye kitap ve broşür dağıtmıştır. Köy çocuklarına da kırtasiye yardımları yapılmıştır.⁹²² Köylülerle ekonomi, tarım, toplum, sağlık üzerine

⁹¹⁸ **Ankara Halkevi**, 1933, s.67.

⁹¹⁹ “*Ulusevi Köycüleri, Hakimiyeti Milliye*, 12 İkinciteşrin 1934, s.9.

⁹²⁰ “*Dün Ankara’da Toprak Bayramı Kutlandı*”, **Ulus**, 23 Mart 1935, s.1. **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.42’de kutlamalara katılan köylü sayısı 2.000 olarak verilmektedir. Bu rakam oldukça abartılıdır.

⁹²¹ “*Dün Ankara’da Toprak Bayramı Kutlandı*”, **Ulus**, 23 Mart 1935, s.3.

⁹²² **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.40; “*Dün Ankara’da Toprak Bayramı Kutlandı*”, **Ulus**, 23 Mart 1935, s.3.

konuşmalar yapılmış, cumhuriyet rejiminin faydaları anlatılmıştır. Gidilen köylerdeki hastalar muayene edilmiş, alamayacak durumda olanlara ücretsiz ilaç verilmiştir.⁹²³

Balgat köyü örnek köy olarak belirlenmiştir. Şube köyde bir yardım sandığı kurulmasına çalışmıştır. Halkevinin maddi desteği ve Balgat köylülerinin emeği ile köyde bir okuma evi kurulmuştur. Okuma evi Halkevinden gelen 50 kişilik bir heyetin de katılımı ile törenle açılmıştır. Okuma evinde genel toplantılar, köye gelen başta Halkevliler olmak üzere misafirler ve muhtarlık hizmetleri için odalar yer almıştır.⁹²⁴

Köycülük şubesinin önemli görevlerinden biri de köylerde yaşayan halkın eğitimidir. Şube bunun için köylülerle temas ettiği her fırsatta gerek köylüler için gerekli bilgiler gerekse rejim ve inkılaplar konusunda anlatımlarda bulunmuştur. Şehre gelen köylülerin sıkça uğradıkları kahvelerde konferanslar vermek, film göstermek gibi yöntemlere de başvurulmuştur.⁹²⁵ Diğer taraftan şube köycülük çalışmaları konusunda münevverleri bilgilendirmeye de çalışmıştır. Bunun için şube tarafından iki radyo konferansı hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra köy öğretmenleri ile karşılıklı fikir alışverişleri de gerçekleştirilmiştir.⁹²⁶

Köyün sıhhi şartları ile de meşgul olunmuştur. Şube üyeleri ziyaret ettikleri köylerde tuvalet çukurlarının yaptırılması konusunda yönlendirmeye çalışmıştır. Köylerin kullandıkları içme suları tetkik edilmiş, dokuz köyden numune alınarak laboratuarda tahlili istenmiş ve içime uygun olduğu anlaşılmıştır.⁹²⁷

Bu çalışmaların yanı sıra köycülük şubesi tarafından köylerin bir haritası çıkarılmıştır. Dikmen ve Keçiören’de köylülere bağcılık ve bahçıvanlık kursu

⁹²³ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.39.

⁹²⁴ “*Dün Bir Köyümüzde Daha Okuma Odası Açıldı*”, **Ulus**, 17 Senteşrin 1935, s.3; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.40.

⁹²⁵ “*Ankara Halkevinin Faydalı Çalışmaları*”, **Ulus**, 10 Sonkanun 1935, s.3; “*Kahvelerde Halk İçin Konferans*”, **Ulus**, 16 Sonkanun 1935, s.3; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.41.

⁹²⁶ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.42-43.

⁹²⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.40; Kerim Ömer Çağlar, “*Ankara Köylerinde Bir Toprak ve Su Etüdü*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:24, Şubat 1935, s.440-443.

verilmiştir.⁹²⁸ İzmir’de açılan köycülük etütleri faaliyetlerine katılacak gençlerin masrafları şube tarafından ödenmiştir.⁹²⁹

1936 yılında da şubenin en önemli faaliyeti köy gezileridir. Bu yıl içerisinde 44 köyde çalışılmıştır. Gezilerde sosyal, ekonomik ve folklorik tetkikler yapılmaya gayret edilmiştir. Köy gezilerine kadın üyelerin de katılımı ile “köy kadınları ile yakından hasbihal ederek onlara yeni hayatı anlatmak ve görgülerini inkişaf ettirmek” hedeflenmiştir. Köylere yatılı olarak giden heyetler geceleri köylüye çeşitli hastalıklar ve hastalıklardan korunma çareleri, iktisadi konular üzerine filmler göstermiştir. Daha önce de olduğu gibi köylerdeki hastalar muayene edilmiştir.⁹³⁰

Halkevi bu yıl da toprak bayramı kutlama programı hazırlamıştır. Hakimiyeti Milliye Meydanı’nda yapılan törenin ardından Yüksek Ziraat Enstitüsü’ne gidilmiş, köylüler burayı gezmişler ve ziraat öğrencileri ve Halkevlilerle bir arada vakit geçirmişlerdir. Akşam da Halkevinde köylüler için tiyatro ve sinema gösterisi olmuştur.⁹³¹ Evin üyeleri bu günü Ankara’nın çevre köylerinden gelen köylülere inkılaplar ve halkevlerinin köycülük çalışmaları hakkında bilgilendirme fırsatı olarak değerlendirmiştir.⁹³² Yine bu yıl da muhtelif kahvehanelerde düzenlenen konferans film gösterisi vb. çalışmalar da devam etmiştir.

Şube köy incelemelerini de teşvik etmeye çalışmıştır. Küçük Yozgat başmuallimi Alaettin Güleç’in Küçük Yozgat Köyü adlı coğrafi, ekonomik, folklor ve tarihi açıdan incelemeler içeren eseri Halkevi tarafından 1500 adet basılarak dağıtılmıştır.⁹³³

1937 yılında Halkevinin aldığı kamyonet köycülük çalışmalarını kolaylaştırmıştır. Bu sayede hem heyet rahat ulaşım sağlamış hem de kütüphane,

⁹²⁸ BCA, 490.1.0.0/752.51.1; “Dün Ankara’da Toprak Bayramı Kutlandı”, *Ulus*, 23 Mart 1935, s.3.

⁹²⁹ BCA, 490.1.0.0/752.51.1; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.43.

⁹³⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.55.

⁹³¹ “*Toprak Bayramı Dün Samimi Bir Hava İçinde Kutlandı*”, *Ulus*, 23 Mart 1936, s.1. Gazetede kutlamaya binlerce kişinin katıldığı belirtilmekte ve ilk toprak bayramının on beş kişi tarafından kutlandığı hatırlatılmaktadır. Toprak bayramı kutlamalarına katılımın artmasında hem Halkevi köycülüğünün kendini geliştirmesinin hem de köycülük faaliyetlerinin sürdürüldüğü alanın genişlemesinin etkili olduğu söylenebilir. Ankara Halkevi köycülük şubesi ilk yılında birkaç köy üzerinde çalışırken ve o köylerle irtibatla bulunurken zamanla köylerin sayısında artış olmuştur. Yine gazetedeki habere göre 50 köyden köylüler kutlamaya katılmıştır.

⁹³² **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.56.

⁹³³ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 393.793 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.57.

ecza dolabı ile köy gezilerinde gerçekleştireceği film, tiyatro, Karagöz vb etkinlikler için gerekli teçhizatı daha rahat taşıyabilmiştir. Yine köylerde kullanılmak üzere sinema makinesi alınması Avrupa'dan getirilen sağlık ve sosyal içerikli filmlerin gösterimini de kolaylaştırmıştır.⁹³⁴

Ankara Halkevi köycüleri 1937 yılında Balgat Lodumlu, Karakusunlar, Möhye, Bitik, Karalar, Zir, Gölbaşı, Pursal, Orhaniye, Küçükyozgat, Hılkaun, Yabattal, Çubuk, Karaoğlu, Çakal Etimesgut, Kayaş, Bayındır, Kutludüğün köylerinde çalışmalarda bulunmuştur. Köylerde 422 hastaya bakılmış, faydalı filmler gösterilmiştir. Evin kitap, broşür, dergi vb. yayınlarından okuma yazma bilen köylülere ve köy okullarına dağıtılmıştır.⁹³⁵ 8 çocuklu bir anneye maddi yardımda bulunulmuştur. Sosyal yardım şubesi ile birlikte fakir köy çocuklarına kırtasiye malzemesi dağıtılmıştır. Fakir köylülere parasız ilaç verilmiştir. Köylülere devlet dairelerindeki işlerinin takibinde yardımcı olunmuştur.⁹³⁶

Köycülük faaliyetlerinde üzerinde durulan konulardan biri köyün imarı meselesidir. Köydeki fiziksel koşulların iyileştirilmesi şube ev, ağıl, ahır, kümes, çeşme, tuvalet ve yolların temizliği, evlerin daha havadar yapılması hususunda telkinlerde bulunulmuştur. Şube köylerde daha hijyenik tuvalet ve kümesler yaparak köylüye örnek olmaya çalışmıştır.⁹³⁷

Şube dört günlük kurban bayramında da etkinliklerine devam etmiştir. 4 kişilik bir kafil 12 köyü ziyaret etmiştir. Beraberinde götürdüğü okul malzemesi ve kitapları dağıtmış, iki yerde film göstermiş, köylülerle konuşmalar yapmış, dertleri dinlemiştir. Bazı köylerin ağaç, kitap gibi ihtiyaçları Halkevi yönetimine iletilmiş ve teminine geçilmiştir.⁹³⁸

1937 ve 1938 yıllarında köycülük çalışmalarında dikkat çeken noktalardan biri toprak bayramının köyde kutlanmasıdır. Daha önceki yıllarda Halkevinde yapılan kutlamalar asıl mekanı olan köyde yapılmıştır. 1937 toprak bayramı kutlamaları Möhye köyünde yapılmış, orta oyunu, cirit oyunu, pehlivan güreşleri tertip

⁹³⁴ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.13.

⁹³⁵ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.63.

⁹³⁶ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.64

⁹³⁷ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.64.

⁹³⁸ "Ankara Halkevinin Dört Günlük Bayramda Çalışmaları", Ulus, 1.3.1937, s.2.

edilmiştir. Halkevinin farkı şubelerinden üyeler de folklor incelemeleri yapmıştır.⁹³⁹ 1938 toprak bayramı Taşpınar köyünde yapılmıştır. 14 köyden iki bine yakın köylü kutlamalara katılmış, önceki yıl olduğu gibi Ziraat Enstitüsü öğrencileri de Halkevlilerle birlikte gitmiştir. Kutlamada konuşmalar yapılmış, seyyar ziraat ve el işleri sergisi açılmış, okuma, güreş, “gürbüz ve iyi bakılmış çocuk” ve iyi hayvan bakımı yarışmaları yapılmış ve hediyeler verilmiştir. Cirit oyunu tertip edilmiş ve ağaç dikilmiştir.⁹⁴⁰ Halkevinin halk musikisi heyeti konser vermiş, temsil heyeti orta oyunu oynamıştır. Ayrıca köye 1500 dikilmiştir.

Köycülük şubesi 1938 yılında etkinlik alanını daha da genişletmiştir. Yıl içinde gezilen köy sayısı 92’dir. Bu köylerden otuzunda başlanılan işlerin takibi, toprak bayramında dikilen ağaçların bakımı ve kontrolü yapılmıştır. Köy gezilerinde sıhhi, zirai, terbiyevi, ve kültürel filimler izlettirilmiştir, Kemalist rejim ve inkılaplar anlatılmıştır. 1938 yılında 9960 Halkevi yayını dağıtılmıştır. Köylerde çalışan öğretmen, eğitmen, ziraatçi ve sağlıkçılarla işbirliği içinde olmuştur.⁹⁴¹

Şube Ankara’nın tüm köylerinde içinde faydalı broşürler, destanlar, köylüye yarayan kitaplar bulunan birer kütüphane koymaya karar vermiştir.⁹⁴² Bunun yanı sıra her köye bir ecza deposu konulması kararı da alınmıştır. Dokuz köye içinde ilaçlar ve malzeme olan ecza deposu verilmiştir.⁹⁴³

Köycülük şubesi gezilen köy sayısını artırırken gezilen köylerde bilhassa folklor araştırmaları yapmıştır. Milli ve mahalli adetler tespit edilmiş ve canlandırılması için teşvik edilmiştir. Bala ve Haymana köylerinde mahalli çalgılar, oyunlar ve milli kıyafetler görülmüş ve bunların korunması özendirilmiştir.⁹⁴⁴

Ankara Halkevi köycülük şubesi gerek sadece şube olarak gerekse Evin sosyal yardım, temsil, halk dershaneleri ve kurslar şubesi gibi şubeleri ile birlikte yoğun bir mesai sarf etmiştir. Bir köyle başlayan köy gezileri 1938 yılında 92 köye

⁹³⁹ “Möhye Köyünde Toprak Bayramı Çok Neş’eli Geçti”, *Ulus*, 22 Mart 1937, s.1; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.64.

⁹⁴⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.41.

⁹⁴¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.41-42.

⁹⁴² Şube ilk etapta Elvan, Susuz, İlyakut, Balakayı, Peçenek, Lodumu, Odabaşı, Virancık, Eryaman, Ergazi, Balgat, Yuva, Karapürçek, Bucuk, Mülk, Zirpeçenek, Akçeviran, Teşrek, Ovacık, İvedik, Yakacık, Bağlıca, Karaoğlan, Virancık, Üreğil köylerine kütüphane kurulmuştur. **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.41

⁹⁴³ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.41

⁹⁴⁴ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.43.

ulaşmıştır.⁹⁴⁵ Birkaç saat süren ziyaretlerin yerini bir veya birkaç günlük geziler almıştır. Halkevi köycülerinin köylü ile daha hemhal olduğu, köycülük konusunda önemli bir yol kat ettikleri söylenebilir.⁹⁴⁶ Ankara Halkevinin 1938 yılı broşüründe yer alan köycülük şubesi çalışma yönetimi de bunu ortaya koymaktadır.

2.2.9. Müze ve Sergi Şubesi Faaliyetleri

Tarihe ve dile dayanan bir ulusal kimlik oluşturma ama diğer taraftan da ulusal güç ve motivasyonu artırma çabasında, Türklerin Anadolu'ya binlerce yıl önce göç ettikleri, dolayısıyla Anadolu'nun Türklerin ana yurdu olduğu iddiası önemli bir sav olmuştur. Bu aynı zamanda Türklerin Anadolu'nun gerçek sahibi olduğunu ortaya koymaya yönelik idi. Bu bağlamda Anadolu'nun sahibi olarak Türklerin, Anadolu'daki tarihi eserlere kültürel miras olarak sahip çıkması ve koruması da Türkiye Cumhuriyeti'ni yönetenler için önem arz etmiştir.

Halkevlerinin müze ve sergi şubesi kültürel mirasa sahip çıkılması, derlenmesi ve korunmasının yurt çapına yayılmasında önemli rol oynamışlardır. Talimatnamede müze ve sergi işlerini bir arada yürüten şubenin görevleri için,

1. *Mensup olduğu halkevi mintikadaki tarihi eser ve abidelerin iyi muhafazası hususunda alakadar resmi makamları tenvir eder. Bu eserlerin muhafazası maksadiyle teşekkül eden hususi cemiyetlere müzaheret eder.*
2. *Halkevinin bulunduğu yörede resmi müzeler varsa onları zenginleştirmeğe, eksiklerini tamamlamaya, yoksa bunların kurulmasına çalışır. Tarihi abidelerin fotoğraflarını almak, mümkün olan yerlerde alçıdan küçük modellerini yaptırmak, üzerlerindeki yazıların fotoğraf veya kopyelerini almak.*

⁹⁴⁵ Bu değişiklikte hiç şüphesiz ülkede ulaşım konusunda imkanların daha elverişli hale gelmesinin, Halkevinin kamyonet vb. imkanlarına kavuşmasının da önemli bir etkisi olmuştur. 1933 yılında Kutludüğün köyüne yolculuğu Berkes şu sözlerle tasvir ediyor: “Bizi taşıyan otobüs Kayaş’a kadar rahatça geldi. Ondan sonra yol yok! Bir süre eşeklerin, kağnıların düzleştirdiği yollardan tozu dumana katarak ilerledik. Otobüsün de geçemeyeceği bir yere gelince birer ikişer dışarı çıktık. Otobüs çukur yerlerden ağır ağır selamete çıktıktan sonra yerlerimize geçtik.” Berkes, **a.g.e.**, s.90.

⁹⁴⁶ Broşürde şubenin çalışma yöntemi şöyle anlatılmaktadır: “gelecek yıllardaki çalışmalarımızın daha esaslı ve verimli olması için gidilen her köyün nüfus vaziyeti iktisadi, zirai, sağlık durumlarını ictimai hususiyetlerini, tabii ve coğrafi ahvalini esaslı bir surette tespit ve çalışmalarımızı her köyün hususiyetine göre tayin ve teksif edebilmek için her köy için bu mevzularda sualleri ihtiva eden fişler bastırılarak ve alfabe sırasile tertip ve tanzim edilerek yaptırılan hususi dolaplarda sıralanmıştır. Bir köye gidildiği zaman köyün muhtelif bakımlardan yapılan tetkikler, görüşler, resmi kayıtlara istinat eden rakamlar alınarak alakadar dairelerde mevcut istatistikler ve malumat ile takviye ve kontrol ve aynı mevzuda birkaç arkadaşın tesbit ettiği malumat birbirleriyle de kontrol edildikten ve doğruluğuna kanaat geldikten sonra dolaplardaki daimi fişlere bu malumat dercedilecektir.” **Ankara Halkevi bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s43.

3. *Teberru ve maddi imkan varsa satın alınma suretiyle tarihi kıymeti haiz eski yazılar, ciltler, tezhipler, divanlar, minyatürler, çiniler, halılar ve nakışlar gibi milli kültür vesikalarıyla eski milli kıyafetler, oyali yazmalar, çevreler, eski kılıçlar, yatağanlar, tüfekler, tabancalar ve alelumum silahlar, sedef altın, gümüş vesair kakmalar ve oymalar gibi milli etnoğrafya vesikalarını taplamaya çalışmak sureti ile mahalli müzelerin tevessü ve teşekkülüne hizmet eder.*

Denilmektedir.⁹⁴⁷ Sergi kolunun görevleri ise şöyle belirtilmektedir:

1. *Güzel sanatlar kısmı gerek halkevi mıntıkasında, gerek memleketin diğer taraflarında bulunan ressamların, heykeltıraşların, mimarların, hattatların, tezhipçilerin ve emsali sanatkarlarla temasa girerek, bunların gönderilme masrafları kendilerine ait olmak üzere muvakkat veya daimi surette teşhir edilmesini isteyecekleri eserlerin halkevi binası içinde halka tanıtır; muhtelif muesseselerle kulüplerde, gazinolarda, kahvelerde, ticarethanelerde milli bedii zevkimizi yükseltecek eserlerin yer bulmasını ve memlekette hakiki sanatın revaç kazanmasını temine çalışır.*
2. *Sergi kısmı, memleketin her tarafındaki alakadarların yine daimi veya muvakkat kaydıyle ve masraflarıyla gönderecekleri milli mamulat ve mahsulat numunelerini teşhir eder. Alım ve satıma şube namına fiilen vasıta olmamakla beraber mal sahiplerinin adresleriyle malların satış şartlarını muhite tanıtır.*
3. *Milli tasarruf ve iktisat şubelerinin bulunduğu ve bu işi bizzat görmek istediği yerlerde halkevi sergi kısımlarının vazıfesi bu cemiyet şubelerine muzaheret ibaret kalacaktır.*⁹⁴⁸

Ankara Halkevi'nin 19 Şubat 1932 tarihinde açılmasının ardından müze ve sergi şubesi de kendi arasında seçimle komitesini belirleyerek çalışmaya başlamıştır. Şubenin ilk komitesinde Sami, Şevket Süreyya ve Hamit Zübeyir beyler yer almıştır. 1934 şubatında belirlenen komite Hamit Zübeyir, Remzi Oğuz, Sabit beylerden oluşmuştur.⁹⁴⁹ 1936 seçiminde Uluğ İğdemir, Fehmi Kural ve Haydar Ocak komiteye seçilmiştir.⁹⁵⁰ 1938 yılında da komitede aynı isimler yer almıştır.⁹⁵¹

Halkevinin ilk dört senesinde müze ve sergi şubesine kayıtlı üyelerin sayısı ve meslek dağılımları şöyledir:

⁹⁴⁷ **Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932, s.3-4.

⁹⁴⁸ **Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi**, s.4-5.

⁹⁴⁹ “*Halkevinde İntihaplar*”, **Hakimiyeti Milliye**, 10 Şubat 1934, s.2;

⁹⁵⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384793 Yurttaş Çatısı Altında Topladı**, s.65.

⁹⁵¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurttaş Çatısı Altında Topladı**, s.49.

Tablo 12. Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesine Kayıtlı Üyeler⁹⁵²

Yıl	Avukat	Öğretmen	İşçi	Güzel sanatlar	Diğer meslekler	Kadın	Erkek	Toplam
1932		3		1	27	1	30	31
1933		3		3	28	1	33	34
1934	1	7			37		45	45
1935		6	26	1		1	32	33

2.2.9.1. Müze Kolu Çalışmaları

Ankara Halkevi müze ve sergi şubesi söz konusu maddeler doğrultusunda hazırladığı hususi talimatnamesinde, ayakta kalabilmiş eserleri korumayı milli ve medeni borç kabul etmiştir. Ayrıca bu meselede memleketin ve milletin haysiyetinin mevzu bahis olduğunun ve düşmanlara Türkiye'ye karşı kullanabilecekleri etkili bir propaganda için fırsat verilmemesi gerektiğinin altı çizilmektedir.⁹⁵³

Şube, “Türk medeniyetine şahit olan eserlerin” korunmasına çalışmak, bu abidelerin yapılacak tamirlere temel oluşturmak amacıyla iki veya üç kişilik mimar heyeti tarafından rölövelerinin yapılması hedeflerini belirlemiştir. Rölövesi yapılması düşünülen eserler de şöyle gruplanmıştır:⁹⁵⁴

1. Anadolu’da iki asırlık bir dönem oluşturan Selçuklu, Danişmendi vb. Türk eserleri
2. Bursa ve İznik havalisinde başlayan birinci dönem Osmanlı eserleri
3. İstanbul’un Fethinden sonra burada yapılan Osmanlı mimarisi
4. III. Ahmet döneminde başlayıp II. Mahmut devrine kadar devam eden barok tesiri altında kalan mimari.

⁹⁵² BCA, 490.1.0.0/846.346.1; **Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası**, s.102-103; **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası**, s.186-187; **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hulasası**, s.186-187’den yararlanarak oluşturulmuştur.

⁹⁵³ **Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi**, s.6. Hamit Zübeyir Koşay da aynı noktaya dikkat çeker. Koşay “Bir çok memleketlerde eski eserlerle uğraşmak nihayet meselesi olabilir. Fakat bizim için bunun fevkinde bir vazifedir. Zira bu toprağın üstü ve altı beşeriyet tarihinin en değerli vesikalarını saklamaktadır. Ona hakkiyle varis olmak mecburiyeti aşıkardır.” demektedir. Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi, **Katalog**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934, s.12-13.

⁹⁵⁴ **Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi**, s.7-8.

Bu çerçevede şube üyelerinin tarihi eserlerin korunması kadar bakıma muhtaç olanların tespit edilip şubesine haber vermesi ve bir inkılap müzesi kurulması kararlaştırılmıştır.⁹⁵⁵

Şubenin ilk çalışmalara başladığı yıllarda, şube, daha önce kararlaştırıldığı üzere muhafazaları ve tahripten korunması gereken tarihi eserler ilgili makamlara bildirmiştir. Sızık'te değerli bir heykel ve Siirt'te Selçuklu minberi bu şekilde koruma altına alınmıştır. Şube üyeleri tarafından Ankara ilinin meşhur tarihi ve arkeolojik yerlerini gösteren bir harita hazırlanmıştır. Bu vesile ile halkın kentin belirli yerlerini ve tarihi eserlerini ve turizm potansiyelini öğrenmesini sağlamak hedeflenmiştir.⁹⁵⁶

Müzeciliğin arkeoloji dayanan cephesi kadar etnografya, folklor ve inkılap tarihi ile alakalı cephesi de şube açısından mühimdir.⁹⁵⁷ Bu doğrultuda 1932 ve 1933 senelerinde inkılap tarihi, güzel sanatlar ve etnografya bakımından değeri olan tablo, fotoğraf ve eşyalar satın alınmıştır. Şubenin hedefi bir inkılap müzesi kurulmasıdır.

İnkılap müzesi ihtiyacı şu sözlerle anlatılmaktadır: “Ulusal devrimin apojesi sayılan cumhuriyetin on ikinci yıl dönümü pek yakında kutlulayacağız. Büyük kurtuluş savaşımızın anıları gün geçtikçe daha uzaklaşıyor ve birçokları ölüm, kaza ve kayıpsızlık yüzünden kaybolmakta bulunuyor. Her gün yeni işler başarıyor. Bir araya toplanarak öne serildiği zaman büyük devrimimizin önemini yar ve yad gözlere çok kuvvetle serecek olan bu günlük ilerleyişlerin angıları çok defa gönlün istediği kadar göze çarpmadan kaybolup gidiyor... Bunları düşünerek şeflerimizin gün geçirmeden ‘devrim müzesi’ işini ele ve öne almalarını saygıyla anmak istedim.”⁹⁵⁸ Ayrıca “*yapılan işin büyüklüğüne ve ortaya konan gayelerin yüksekliğine rağmen bunu ne memleketimizde ne de hariçte tanıtacak esaslı bir teşkilat*” ın olmamasının da bu girişimi ortaya çıkarmıştır.⁹⁵⁹

Komite 1933 yılında inkılap müzesinin ayrıntılı programını hazırlamıştır.⁹⁶⁰ Diğer taraftan da komite üyesi Şevket Süreyya tarafından bir rapor hazırlanmıştır.

⁹⁵⁵ Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi, s.9-10.

⁹⁵⁶ “Müze ve Sergi Şubesinin Raporu”, **Hakimiyeti Milliye**, 11 Şubat 1934, s.1,5.

⁹⁵⁷ Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi, a.g.e., s.14.

⁹⁵⁸ BCA, 490.1.0.0/1199.205.1.

⁹⁵⁹ BCA, 490.1.0.0/1199.203.1.

⁹⁶⁰ “Müze ve Sergi Şubesinin Raporu”, **Hakimiyeti Milliye**, 11 Şubat 1934, s.5;

Şubenin hedefi müzenin başlangıcını cumhuriyetin onuncu yıl dönümü kutlamalarına yetiştirmektir.⁹⁶¹

Halkevinin inkılap müzesi girişimi CHP genel sekreterliği tarafından da onaylanmıştır. Halkevi binasında müze çalışmaları için bir depo oluşturulmuştur. Müze için kurumlarla görüşülmüş, asker kıyafeti, tablo, fotoğraf vb malzemeler talep edilmiştir. Yazışmalardan çalışmanın hem parti yönetimince hem de kurumlarca desteklendiği anlaşılmaktadır. Maarif Vekaleti Etnoğrafya Müzesi'nde 8 sandık hazırlamıştır. Halkevi de tablo, heykel, fotoğraf vb. eşyalar satın almış, olaylara tanıklık edenlerden vesikalar istenmiştir.⁹⁶² Mustafa Kemal Paşa'yı Samsuna'a götüren Bandırma Vapuru hakkında bilgi toplanmıştır.⁹⁶³

Ankara Halkevi müze ve sergi şubesi üyelerinden Sami Bey ve eşi Sıdika Nevin Hanım o güne kadar biriktirdikleri 300 parçadan oluşan koleksiyonlarını Halkevine bağışlamıştır.⁹⁶⁴ Müze ve sergi şubesi de bu eserleri tanıtan bir katalog yayınlamıştır.⁹⁶⁵

Ankara Halkevi'nin başlattığı devrim müzesi çalışmalarının 1935 yılına gelindiğinde parti yönetimince devir alınmaya başlandığı söylenebilir. Devrim müzesi kurulması parti programına dahil edilmiştir.⁹⁶⁶ CHP genel sekreterliği Halkevi başkanlığının müzeye dair hazırladığı dosya varsa istenmiş, Halkevi başkanlığı da hazırladığı dosyayı parti yönetimine sunmuştur. Sunulan dosyada yer alan bilgilere inkılap müzesi kurmuş İtalya, Almanya ve Rusya'daki örnekler de incelenmiştir. Devrim Müzesi için toplanacak eşyaların derlenmesi için eski büyük harbiye binası kullanılması düşünülmüş ancak buranın müsait olmaması üzerine şimdilik kiralık bir yer tutulması kararlaştırılmıştır. daha sonraki süreçte söz konusu proje için "Ankara Halkevinin toplayabileceği bir komite ve bu komitenin kararları

⁹⁶¹ Abdülhak Şinasi, "Bir İnkılap Müzesi İçin", **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:9, Birinci Teşrin 1933, s.261.

⁹⁶² Şube, yeni devletin kuruluş sürecinde Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşlarının Erkanı Harbiye dairesinde küçük bir masa etrafında toplanarak kararlarını verdikleri fikrinden hareketle bu sahnenin de devrim müzesinde canlandırılması için çalışmalara başlamış, bunun için de heykeltıraş Nusret Bey'e sipariş verilmiştir. **BCA**, 490.1.0.0/1199.203.1.

⁹⁶³ **BCA**, 490.1.0.0/1199.203.1.

⁹⁶⁴ "Halkevine Kıymetli Armağanlara Karşı Recep B. Teşekkür Ediyor", **Hakimiyeti Milliye**, 15 Şubat 1934, s.1.

⁹⁶⁵ Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi, **Katalog**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934.

⁹⁶⁶ CHP 1935 programında " Parti, bir devrim müzesi kuracaktır. Bunu, halka devrim fikir ve duygularını aşlamak için etkin araç sayarız.", denilmektedir. **C.H.P. Programı**, s.40-41.

ile işe koyulacak Halkevi organizasyonu yetişmemektedir.” denilmektedir. Bundan sonraki süreçte Ankara Halkevinin çalışma programında yer almadığını görüyoruz.

Şube 1935 yılında daha çok Türk Tarih Kurumu’nun Halkevlerinden beklediği görevlerden biri olan tarihi eserleri ve kalıntıları halka sevdirmek ve bu eserlerin korunması ve bu hususta halkı bilinçlendirmek amacı doğrultusunda

- Ankara’nın turistler tarafından görülebilecek tarihi eserlerini içeren bir kılavuzunu hazırlamak,
- Türkiye’deki Tarihi eserler konusunda uzman kişilere konferans verdirmek,
- Tarihi eserlerin fotoğraflarını okullara ve kurumlara dağıtmak,
- Ülkedeki tarihi anıtların ve müzelerdeki eserlerin küçük monografilerini yazdırıp, bastırmak,
- Radyoda konferanslar verdirmek,
- Ülkedeki tarihi eserlerin kart postallarını yaptırmak,

gibi kararlar almıştır. Ne var ki şubeye kayıtlı üyelerin azlığı ve komitede yer alan kişilerin Ankara’dan ayrılmaları gibi sebeplerle düzenli bir çalışma planı takip edilememiştir. Şube bu yıl içerisinde sadece Halkevi binasındaki antika eserler ve tablolar düzenlemiş ve kayıtları yapılmıştır.⁹⁶⁷

Müze ve sergi şubesi planladığı konferansları 1936 yılında uygulamaya başlamıştır. İlk olarak 12 Mart 1936 tarihinde İstanbul Arkeoloji Enstitüsü⁹⁶⁸ yöneticisi Profesör Schede projeksiyonla “Ankara Tapınağı” konulu bir konferans vermiştir. Konferansa kordiplomatik ve önemli isimler de davet edilmiştir.⁹⁶⁹ İkinci konferans 28 Mart’ta İstanbul Fransız Arkeoloji Enstitüsü üyelerinden Pierre Devambez tarafından verilmiştir. “İstanbul Müzesi’ndeki Greko-Romen” konulu konferansta projeksiyon ile 41 fotoğraf gösterilmiş ve Anadolu sanatının Greko-Romen eserleri üzerindeki etkisini anlatmıştır. Konferansı yine elçiler,

⁹⁶⁷ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.45-46.

⁹⁶⁸ İstanbul Arkeoloji Enstitüsü 1931 yılında eski Fransız elçilik binasının bir bölümünde, Türk Hükümeti’nin izniyle kurulmuştur. Türk ve Türkiye tarihi, arkeoloji gibi konular üzerine araştırmalar yapması öngörülmüştür. Semavi Eyice, “*Albert-Louise Gabriel*”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gabriel-albert-louis>.

⁹⁶⁹ “*Ankara Tapınağı Hakkında Bir Konferans Veriliyor*”, **Ulus**, 10 Mart 1936, s.2; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.61.

milletvekilleri, öğretmenler ve gençler takip etmiştir.⁹⁷⁰ Üçüncü konferansı Prag Müzesi müdürü ve İstanbul Fransız Arkeoloji Enstitüsü üyesi Gabriel vermiştir.⁹⁷¹ Profesör Gabriel, Anadolu’da Türk Sanat Eserleri” konulu konferansta Likya ve Kilikya’daki tarihi kalıntıların önemi ve Orta Asya’daki eserler ile bezerliği üzerinde durmuş, daha sonra da Selçuklu Dönemi Türk eserlerinden bahsetmiştir.⁹⁷²

Şubenin bu yıl içerisinde gerçekleştirdiği önemli etkinliklerden biri de Mimar Sinan için bir anma günü düzenlemesidir. Anma gününde Mimar Necmettin Emre bir konferans vermiştir. Konferansa gelenlere Mimar Sinan’ın Münir Hayri Bey tarafından yapılan resmi verilmiştir.⁹⁷³

Müze ve sergi şubesi yayın faaliyetlerinde de bulunmuştur. Şube üyelerinden Hamit Zübeyir Koşay’ın Arşiv Nedir? Kitabı ve yine şube üyelerinden Remzi Oğuz Arık’ın yazdığı Türkiye’de 1935 Yılında Arkeolojik Çalışmalar adlı eserleri şube tarafından bastırılmıştır.⁹⁷⁴

Şubenin arkeoloji konferansları çalışmaları 1937 senesinde de devam etmiştir. 1936 yılında açılan Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi(DTCF) ile aynı yıl Ankara’ya taşınan Siyasal Bilgiler Fakültesi(SBF) hocalarının müze ve sergi şubesi faaliyetlerine katkı sunmuşlardır. Mart ve Nisan Aylarında düzenlenen konferanslardan tespit edebildiklerimiz şunlardır:

- Profesör H. Lui – “Anadolu Tabiatı ve Onun Yerleşme Üzerinde Tesiri” (DTCF)⁹⁷⁵

- Profesör Hamit Sadi Selen – “Şarki Anadolu” (SBF)⁹⁷⁶

- Profesör B. Lansberger – “Asur Ticaret Kolonileri” (DTCF)

- Arkeolog Remzi Oğuz Arık – “Truva Hafriyatı”⁹⁷⁷

⁹⁷⁰ “İstanbul Müzesinin Değeri, Halkevindeki Dünkü Konferans Çok Enteresan Oldu”, **Ulus**, 29 Mart 1936, s.5; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.61.

⁹⁷¹ “Pr. Gabriel’in İlk Konferansı”, **Ulus**, 24 Mayıs 1936. **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.61’de üçüncü konferansı veren yanlışlıkla önce Pierre Devambez olarak belirtilmiş, sonraki satırlarda Albert-Louis Gabriel olduğu belirtilmiştir.

⁹⁷² “Pr. Gabriel’in İlk Konferansı”, **Ulus**, 24 Mayıs 1936; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.61.

⁹⁷³ “Büyük Dahi Koca Sinan Dün Ankaranın Kalbinde Yaşadı”, **Ulus**, 10 Nisan 1936, s.1,5; **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.62.

⁹⁷⁴ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı**, s.62.

⁹⁷⁵ “Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi Konferansları”, **Ulus**, 6.3.1937, s.6.

⁹⁷⁶ “Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi Konferansları”, **Ulus**, 19.3.1937, s.2.

⁹⁷⁷ “Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi Konferansları”, **Ulus**, 17.4.1937, s.4.

- Profesör Rahne – Magma Mater (DTCF)⁹⁷⁸
- Profesör Pittard – “Medeniyetin Menşeleri”⁹⁷⁹

Türk Tarih Kurumu’nun beklentileri doğrultusunda çalışan şube 1937 yılında bu kurumla işbirliği çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Ankara’nın Gölbaşı nahiyesine bağlı Karaoğlan köyü yakınlarındaki höyükte ortak bir kazı çalışması başlatılmıştır.⁹⁸⁰

Şubenin yayın faaliyetleri de devam etmiştir. Ankara Halkevi 1937 kitapçığında şubenin yayına hazırladığı 3 kitaptan bahsedilmektedir. Bu kitaplardan biri Remzi Oğuz Arık’ın yazdığı Türkiye’de 1936 Yılında Arkeoloji Faaliyetleri’dir. Diğer iki eser, Truva Hafriyatının Eski ve Yeni Tarihçesi ve Arkeolojik Neticeleri ile Arkeolojide kullanılan 3000 Kelimeye Yakın Terimlerin Terimlerin Türkçe Mukabillerini ve İzahlarını İhtiva Eden Arkeoloji Lügatı’dır.⁹⁸¹

1938 yılında müze ve sergi şubesinin konferansları sürdürülmüştür. Halkevinde edebiyattan felsefeye, ziraatten sağlığa, hukuktan ekonomiye geniş bir konferanslar serisi gerçekleştirilirken şube de düzenlediği arkeoloji konferansları ile katkı sunmuştur.⁹⁸² Yıl içerisinde düzenlenen 6 konferans şunlardır: İstanbul Müzeleri Umum Müdür Yardımcısı ve eski zamanlar tarihi doçenti Arkeolog Arif Hikmet Mansel, Trakların Cenaze Adetleri ve Lüleburgaz Hafriyatı; Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Profesörü Von der Osten, Eski Anadolu Harabeleri; Kültür Bakanlığı müzeler dairesi müdürü Z. Hamit Koşay Alacahöyük Hafriyatı ve Elde Edilen Neticeler; Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Profesörü Şevket Aziz Kansu, Tarihten Önceki Zamanlar Bilgisi Nasıl Doğdu; İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü müdürü Profesör Bossert, Eski ve Yeni Çağlarda Akdeniz Havzasında Doğum; Dini Bakımdan Ehemmiyeti ve Vesaiti; Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Coğrafya Profesörü H. Louis, Türkiye’nin Dünya Üzerindeki Mevkii.⁹⁸³

⁹⁷⁸ “Halkevinde Bugünkü Konferans”, **Ulus**, 22.4.1937.

⁹⁷⁹ “Medeniyetin Menşeleri, Türk Yurdu Medeniyetin İlk Çıktığı Yerlerdir”, **Ulus**, 9 Birinci Teşrin 1937, s.1,5.

⁹⁸⁰ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.69.

⁹⁸¹ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.69. Söz konusu kitaplardan Remzi Oğuz Arık’ın kitabı basılırken, diğer ikisinin basılamadığı anlaşılmaktadır.

⁹⁸² Konferanslar için bkz. **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.9-13.

⁹⁸³ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.45.

1938 senesinde de tekrarlanan etkinliklerden biri Sinan Günüdür.⁹⁸⁴ Mimar Sinan'ı anma gününün aynı zamanda Türk sanatının ve milli yeteneğinin kanıtı olarak ele alındığı ve önemsendiği söylenebilir. Halim Baki Kunter'in toplantıda yaptığı konuşmasını *"Biz Sinan'ın eserlerinde onun taştan bir abide şeklinde dehasını görürüz. Sinan'ın kendisinde ve dehasında da Orta Asya'dan cihanın dört köşesine medeniyet ve umran götüren ırkımızın, büyük Türk milletinin yüksek dehasını ve vasıflarını selamlarız."* sözleri ile bitirmesi de bu yaklaşımı ortaya koymaktadır.⁹⁸⁵

Şube 1938 yılında çalışma sahası ile ilgili önemli eserler yayınlamıştır. Geçen yıl hazırlanan Remzi Oğuz Arık'ın Türkiye'de 1936 Yılında Arkeoloji Faaliyetleri bastırılmıştır. Profesör Şevket Aziz Kansu'nun Prehistorya Araştırmaları ve Metotları, Profesör Bossert'in Eski ve Yeni Çağlarda Akdeniz Havzasında Doğum, Dini Bakımdan Ehemmiyeti ve Vasaiti, Profesör Roşani'nin Macar Arkeolojisinde Hunlar, Avarlar, Macarlar kitapları da şube tarafından yayınlanmıştır.

2.2.9.2. Sergi Kolu Çalışmaları

Şubenin faaliyet alanlarından biri de sergi işleridir. Halkevinin milli sanatkarların eserlerini sergilemelerine ön ayak olma işinde görev almıştır. Yine talimatname doğrultusunda yerel ürünlerin tanıtımında da vazife almış ve etkinlikler düzenlemiştir. Bu faaliyetlerde Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti ile birlikte gerek Halkevinde yapılan Tasarruf ve Yerli Malı kutlamalarında gerekse şube olarak düzenlediği geceler ile yerli malı teşviki ve tanıtımları yapmıştır. Şubenin gerçekleştirdiği Türk meyveleri gecelerini örnek verebiliriz. Bu gecelerde ülkede yetişen ve ihraç potansiyeli olan bir meyve seçilerek tanımı yapılmıştır. tanıtılan ürünün en fazla yetiştirildiği yörelerin milletvekillerinin de katıldığı gecelere Türkofis⁹⁸⁶ de destek vermiştir.⁹⁸⁷

⁹⁸⁴ **Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı**, s.46

⁹⁸⁵ *"Büyük Türk Mimarı Sinan İçin Güzel Bir İhtilaf Yapıldı"*, **Ulus**, 10 Nisan 1938, s.1,7.

⁹⁸⁶ 1934-1939 yıllarında faaliyet sürdüren Türkofis (Dış Ticaret Reisliği) İktisat Vekaletine bağlı bir kuruluştur. 1929 Ekonomik Bulramı sonrasında Türk ihracatını canlandırmak, milli iktisatı korumak ve dış ticarete dair işlemleri yürütmenin yanı sıra Türk mallarının tanıtımını, bu konuda propaganda ve neşriyat çalışmaları ile görevlendirilmiştir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Feyza Kurnaz Şahin, *"Türk Ofis"*, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turkofis-1934-1939/> (Erişim tarihi: 3 Nisan 2022)

⁹⁸⁷ *"Halkevinde Türk Meyveleri Gecesi"*, **Ulus**, 21 Nisan 1936, s.5; *"Halkevinde Çilek Gecesi"*, **Ulus**, 22 Mayıs 1936, s.2; *"Ankara Halkevinde Elma Gecesi"*, **Ulus**, 28.11.1937, s.2.

Şube ayrıca 1937 ve 1938 senelerinde, Halkevinde tarihi eserlerin tanıtımı amacıyla planladığı serginin hazırlıklarını da sürdürmüştür.⁹⁸⁸

⁹⁸⁸ Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475651 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.69; Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddaşı Çatısı Altında Topladı, s.45.

III. BÖLÜM

İNÖNÜ DÖNEMİNDE ANKARA HALKEVİ

1939 yılında Dünyanın önemli bir kısmı savaşıyla mücadele ederken Türkiye ve onun başkenti Ankara huzur içerisinde yaşamını ve gelişimi sürdürebilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın, ekonomik etkileri başta olmak üzere Türkiye'ye olumsuz yansımaları olmakla birlikte Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Türk hükümetinin tarafsızlık konusundaki ısrarı Türk halkını savaş boyunca güvende tutmayı başarmıştır.⁹⁸⁹ Söz konusu güven ortamı içerisinde, dönemin iktidarı CHP yönetimince göz önünde tutulan önemli unsurlardan biri de güzel sanatların gelişimine önem verilmesidir. 1940'lı yıllar sanat ve sanatçının desteklendiği bir dönem olmuştur. Yönetimin bu desteği, sanatın ve edebiyatın önemli merkezlerinden biri olan Ankara'da önemli ölçüde hissedilmiştir. Bununla birlikte halkın kültür sanat faaliyetlerine zamana ve para ayırma oranının da azalmasına yol açmışsa da şehrin nüfusundaki artış ile birlikte sosyal faaliyetlerde artış söz konusudur.⁹⁹⁰

Ankara Halkevi dokuz şubesi üzerinden kentin sosyal yaşamını canlı tutmaya çalışmıştır. 1940'lı yıllarda Başkent Ankara'da yeni mekanlar da bu sosyal yaşamın canlılığını beslemiştir. 1930'lu yıllarda yayına başlayan Ankara Radyosu 1940'lı yıllarda daha profesyonel yayın programları gerçekleştirmiştir. Hem ülkede hem de Ankara'da radyo sahiplerinin sayısı artarken, müzik, sağlık, edebiyat, ev idaresi, radyo tiyatrosu programları ile halkın gündelik yaşamında önemli bir yere sahip olmuştur.⁹⁹¹ Ayrıca radyo bünyesinde radyo sanatçıları yetismeye başlamış ve Radyoevi bir sanat okulu olmuştur. 1936 yılında açılan Devlet Konservatuvarı 1941 yılında mezun vermeye başlarken okulun öğrencileri yeni yeni eserleri Ankaralıları için sahnelemişlerdir. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi 1940 yılında yapımı tamamlanan binasına taşınmıştır.⁹⁹² Fakülte, konferans salonu ve diğer salonları ile

⁹⁸⁹ Sedef Bulut, "Milli Korunma Kanunu Çerçevesinde Türkiye'de Kira Denetimi Meselesi (1940-1960)", **Belgi**, Cilt:2, Sayı: 20, s.2634.

⁹⁹⁰ Ulus Gazetesi'nin 1940-1945 yılları arasında çıkan sayılarında ilan sayfalarına bakıldığında sinema, tiyatro ve konser reklamlarının önemli bir yekün tuttuğu görülür.

⁹⁹¹ Altan Öymen, **Bir Dönem Bir Çocuk**, Doğan Kitap, İstanbul 2002, s. 309-317; Enis Kortan, **Ankara 1939-1945**, Boyut Yayınları, İstanbul 2014, s.95.

⁹⁹² Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi ilk kurulduğu yıllarda Evkaf Apartmanı'nda faaliyette bulunmuştur. Afet İnan, "Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin Kuruluş Hazırlıkları Üzerine", **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:0, Sayı:1 1957, s.10.

Ankaralıları için önemli bir kültür mekanı da olmuştur. 1942 senesinde Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü kurulmuştur.⁹⁹³ Tıp fakültesinin açılmasının ardından 1946 yılında Ankara Üniversitesi kurulmuştur.⁹⁹⁴ Ankara’da her geçen yıl yeni bölümler ve fakülteler açılırken şehirdeki üniversite öğrencisi sayısında da hızlı bir artış söz konusudur. 1948 yılında Milli Kütüphane kapılarını açmıştır.⁹⁹⁵ 1947 yılında Küçük Tiyatro açılmış, 1949 yılında da Büyük Tiyatro hizmete başlamıştır.⁹⁹⁶ Böylece Ankara da tiyatro binalarına kavuşmuştur. Kentteki sinema sayıları ve sinema salonlarının kapasitesinde de artış vardır.

1940’lı yıllarda, Atatürk Döneminde sergilerin önemli mekanları Ankara Halkevi ve Sergi Evi yanı sıra özel sergi salonları da açılmıştır. Spor konusunda 1936 yılında hizmete açılan 19 Mayıs Stadı ve salonları hizmeti sürdürürken Ankara kulüplerinin tesisleri de bahsi geçen dönemde, Ankaralıları hizmet vermiştir. Ankara’nın sosyal yaşamına 1943 yılında Gençlik Parkı da eklenir. Diğer taraftan Atatürk Orman çiftliği de güncelliğini korumaktadır. Atatürk Dönemi’nin iki önemli mekanı, Karpiç lokantası ve Ankara Palas, İnönü Dönemi’nde de şehrin gözde mekanlarıdır.⁹⁹⁷

3.1. Ankara Halkevinin Faaliyetleri

3.1.1. Dil ve Edebiyat Şubesinin Faaliyetleri⁹⁹⁸

Dil, edebiyat şubesinin 1939 yılı komite üyeleri; Hıfzı Oğuz Bekata, Münir Mueyyet Bekman, Hamdi Akverdi, Saim Sarıgöllü ve Behçet Kemal

⁹⁹³ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü’nün kurulma amacı, Türk İstiklal Savaşı, Türk İnkılabı ve Türkiye Cumhuriyeti rejimine ait yayınları ve belgeleri toplamak, araştırmalar yapmak ve inkılap tarihi derslerini düzenlemektir. Sedef Bulut, “*Türk Dünyasının Ortak Tarihini Oluşturmada Arşivlerin Rolü*”, **Dünya Uygarlığı İçinde Türk Uygarlığı Tarih ve Dil Meseleleri Krultayı 26-29 Haziran 2014**, Eskişehir Valiliği Kültür Yayınları, Eskişehir 2014, s.87

⁹⁹⁴ Ankara Üniversitesinin kurulu ve gelişimi için bkz. Temuçin Faik Ertan, “*Ankara Üniversitesi’nin Kuruluşu ve Gelişimine Genel Bir Bakış*”, **Cumhuriyetin 90. Yılında Başkent Ankara ve Ankara Üniversitesi**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2016, s.1-9

⁹⁹⁵ Leman Şenalp, “*Milli Kütüphanemizin Kuruluş Yılları Üzerine*”, **Türk Kütüphaneciliği**, Cilt:2, Sayı:2, 2009, .383

⁹⁹⁶ Zehra Aslan, “*Devlet Tiyatroları ve Operası*”, **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>, s.1-2. (Erişim tarihi 20 Nisan 2022)

⁹⁹⁷ Kortan, a.g.e., s.102.

⁹⁹⁸ Şube 1932’den 1939 yılına kadar dil, edebiyat ve tarih şubesi olarak faaliyette bulunmuş, 1940 yılında yapılan düzenleme ile tarih çalışmaları müze ve sergi şubesi bünyesine alınmıştır. Şube de dil, edebiyat şubesi olarak çalışmalarını sürdürmüştür.

Çağlar'dır.⁹⁹⁹1940 yılında Faik Reşit Unat, Mümtaz Faik Fenik, Behçet Kemal Çağlar ve Nusret Hızır şube komitesini oluşturmuştur.¹⁰⁰⁰ Komiteye, 1942 yılında Ahmet Muhip Dranas, Fehime Güven, Mümtaz Faik Fenik, Hıfzı Oğuz Bekata ve Naki Tezel seçilmiştir.¹⁰⁰¹ 1944 senesinde seçimlerde Naki Tezel, Fehime Güven, Mehmet Tuğrul, Ziya İlhan ve Selahattin Çoruh komiteyi oluşturmuştur.¹⁰⁰² Komitenin sonraki yıllardaki üyeleri için herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

3.1.1.1. Edebiyat Çalışmaları

Dil ve edebiyat şubesi hem genç yetenekleri desteklemiş hem de onlara yeteneklerini ortaya koyma fırsatı sunmuştur. Diğer yandan da edebiyatın geliştirmesi için çalışmalarda bulunulmuştur. Ankara, Atatürk döneminde olduğu gibi bu dönemde de yoğun bir edebiyat ortamına sahipti. 1940 yılında kurulan Tercüme Bürosu'nun bunda önemli bir katkısı olmuştur. Nurullah Ataç, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Cahit Sıtkı Tarancı, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Sabahattin Ali, Bedrettin Tuncel, Necati Cumalı gibi isimler Ankara'da edebiyat hayatına önemli katkı sunarken Ankara Halkevi'nin de bu ortamdan beslendiği ve bu ortamı beslediği söylenebilir.

Ankara Halkevi'ndeki edebiyat çalışmaları, Tercüme Bürosu çevresinde oluşan Hümanizmacı yeni anlayıştan etkilenmiştir. Evin ilk döneminde, inkılabın hizmetinde onun öncüsü olarak halktan beslenen edebiyatın yerini yine sade bir dile ve halka dayanan ama Batıdan da beslenen bir edebiyat anlayışı almıştır. Nitekim Halkevinde, edebiyat üzerine düzenlenen konferanslarda batı edebiyatından örneklerin ve isimlerin de incelendiği görülmektedir. Bu bağlamda, Ankara Halkevinin hem döneminin edebiyatından etkilendiğini hem de yön verdiğini söylemek mümkündür. Bu doğrultuda dil ve edebiyat şubesinin düzenlediği şiir geceleri ile halk geceleri önemli bir yere sahipti. İlk olarak Nisan 1940'ta, Fransız aktör ve rejisör Jacques Copeau için Halkevinde bir şiir gecesi düzenlenmiş, Copeau

⁹⁹⁹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.20.

¹⁰⁰⁰ "Ankara Halkevinde Komite Seçimleri Bitti", **Ulus**, 13 Mart 1940, s.2; **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir**, s.26.

¹⁰⁰¹ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁰⁰² **BCA**, 490.1.0.0/ 971.753.3; "Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu", **Ulus**, 1 Nisan 1944, s.2.

Fransız şiirlerinden eserler okumuştur.¹⁰⁰³ Şube, Temmuz 1940'ta da bir şiir okuma gecesi düzenlemiştir. Gece için savaşı, yiğitliği, gözü pekliği, vatan ve millet uğrunda fedakarlığı öven 30 şiir seçilmiştir. Nurettin Artam'ın açılış konuşmasından sonra Orhan Şaik Gökyay, Orhun Kitabelerinden ve Dede Korkut Hikayeleri'nden parça okumuş; Behçet Kemal Çağlar, Atatürk üzerine yazdığı bir şiirini; Ahmet Muhip Dranas, Bayrak şiirini; Munis Faik Ozansoy, babasının ve amcasının şiirlerinden okumuştur. Konservatuar öğrencileri de Mehmet Akif, Namık Kemal, Faruk Nafiz Çamlıbel ve Abdülhak Hamit'in şiirlerinin yanı sıra Koroğlu, Dadaloğlu, Öksüz Aşık gibi halk ozanlarından parçaları seslendirmişlerdir.¹⁰⁰⁴

Şube 1941 yılında, şiir okumak üzerine bir konferans tertip etmiştir.¹⁰⁰⁵ Bir önceki yıl oldukça ilgi toplayan halk edebiyatı gecesi tekrarlanmıştır. Geceyi Ahmet Muhip Dranas açmış, Naki Tezel halk edebiyatı üzerine konuşmuş, nesir ve manzum örnekler okunmuş ve halk türküleri dinlenmiştir.¹⁰⁰⁶ Dil ve edebiyat şubesi aynı zamanda Halkevine üye genç şairler ve edebiyata meraklılar için her cumartesi toplantılar düzenlemiştir. Bu toplantılarda Türk sanatına dair konuşmalar yapmaları ve şiirlerini birbirleri ile paylaşıp değerlendirmelerine zemin hazırlayarak genç yetenekleri desteklemeye çalışılmıştır. Diğer taraftan Ankara Halkevi üyeleri, Ülkü dergisindeki yazı ve şiirleri ile “Anadolu şiiri” akımı oluşturma çabası içerisinde olmuşlardır.¹⁰⁰⁷

Nitekim, Behçet Kemal Çağlar da şiir gecelerinden birinde, “yeni şiiri” değerlendirirken; insan fikrini ve muhayyilesini işgal eden “mesele”lerin önemli yer tuttuğunu, şeklin ve ahengin güzellik için esas sayıldığını ifade etmiştir. Çağlar ayrıca, yeni şairlerin Anadolu ve halk çocuğu olduğunu, bu itibarla memleket koşelerinin güzelliklerini içe sindirmesini ve bize benimsetmesini çok iyi bildiklerini dile getirmiştir.¹⁰⁰⁸

Şubenin söz konusu toplantıları zaman zaman Ankaralıları açılmış, şairler şiirlerini geniş kitlelere sunma fırsatı bulmuştur. 1942 yılında Halkevi gençleri için

¹⁰⁰³ “Jacque Copeau Halkevinde ve Radyoda Şiir İnşad Edecek”, **Ulus**, 22 Nisan 1940, s.1.

¹⁰⁰⁴ “Ankara Halkevinde Hamasi Şiirler Gecesi”, **Ulus**, 8 Temmuz 1940, s.2.

¹⁰⁰⁵ “Konferans”, **Ulus**, 30 Mayıs 1941, s.2.

¹⁰⁰⁶ “Halkevinde Halk Edebiyatı Gecesi”, **Ulus**, 19 Mayıs 1941, s.2.

¹⁰⁰⁷ Şinasi Özdenoğlu, **Anılar ve Portreler**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2000, s.29.

¹⁰⁰⁸ “Halkevimizde Şiir Gecesi”, **Ulus**, 20 Nisan 1944, s.2.

bir şiir gecesi düzenlenmiştir. 20 kadar genç şair, şiire ve edebiyata meraklı bir kitle önünde yeteneklerini ortaya koyma fırsatı elde etmiştir. Şiirler genelde halk hayatı, toprak, ve Anadolu konularını işlemiştir. Abidin M. Kısakürek, Baki Süha Ediboğlu, Fethi Giray, Halim Yağcıoğlu, İbrahim Zeki Burdurlu, Kerim Yund, Kemal Or, Mehmet Necati Öngay, Mehmet İğnebekçi, Mehmet Kurşunoğlu, Mithat Erden, Muvaffak Sami Onat, Osman Atilla, Şinasi Özden, Turhan Oğuzkan gecede şiir okuyan gençlerden bazılarıdır. Orhan Şaik Gökyay, Cahit Beğenç, Naki Tezel ve Ahmet Kutsi Tecer gibi tanınmış şairler de şiirler okumuştur.¹⁰⁰⁹

Ankara Halkevi üyelerinden Şinasi Özdenoğlu, şiir gecelerini şu sözlerle anlatmaktadır:

“ Biz Dil-Edebiyat Komitesi yönetimindeyiz. Yanılmıyorsam, en genç üye de bendim. Her cumartesi edebiyat ve şiir toplantıları yapıyoruz. Ve şiirlerimizi o dönemin en güçlü şairlerinin ve edebiyat adamlarının önünde okuyoruz. Sonra şiirlerin değerlendirilmesine geçiliyor. Ünlüler, bir çeşit ‘jüri’ oluşturluyorlar. Sonunda, beğenilen şiirler, CHP’nin bilim ve sanat dergisi olan Ülkü’de yayınlanıyor. Ve yayınlanan her şiir için şairine 5 lira telif ödeniyor. Genç şairler için bir çeşit ‘sınav günü’ olarak bilinen bu ‘cumartesi’lerde jüri genellikle şu kişilerden oluşurdu: Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Ömer Bedrettin Uşaklı, Kemalettin Kamu, Tahsin Banguoğlu, Behçet Kemal Çağlar ve Bedrettin Tuncel.”¹⁰¹⁰

Halkevinde yapılan şiir geceleri sonraki yıllarda da devam etmiştir.¹⁰¹¹ Şiir gecelerinde yeni yetenekler tanıtılırken diğer taraftan “halk sanatı” geceleri ile de eski ve yeni halk ozanları gençlere tanıtılmaya çalışılmıştır. Söz konusu toplantılara Aşık Veysel, Ali İzzet, Süleyman Çetin, Hasan Sözeri, Sarı Recep, Ali Erbaş, Ama Mahmut, Zülfikar gibi halk sanatçıları da katılmıştır.¹⁰¹² Bu etkinliklerle amaç halk sanatının tanıtılması ve yeni yetişen sanatçıların bu birikimden beslenmesini sağlamaktır.

Şube, Ocak 1945’te Halkevinde bir Karacaoğlan gecesi tertip etmiştir. Gecede, Pertev Naili Boratav Karacaoğlan’ın hayatı, edebi kişiliği ve edebiyatta yeri konularında bilgi aktarmıştır. Karaoğlan’ın şiirlerinden örnekler okunmuş, Avni

¹⁰⁰⁹ “Ankara Halkevinde Şiir Gecesi”, **Ulus**, 12 Mayıs 1942, s.2.

¹⁰¹⁰ Şinasi Özdenoğlu, “Yaşadığım Ankara”, **Başkent Söyleşileri**, Kent-Koop Yayınları, Ankara, 1979, s.186.

¹⁰¹¹ “Halkevi Edebiyat Kolu Bugün Toplanıyor”, **Ulus**, 1 Ağustos 1943, s.2; “Halkevimizde ‘Şiir Gecesi’”, **Ulus**, 20 Nisan 1944, s.2.

¹⁰¹² **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurttaş Gelmiştir**, s.18.

Özbenli de Karacaoğlan'dan parçalar çalıp söylemiştir.¹⁰¹³ Bir başka gecede ise Şarkışlalı Ali İzzet Özkan tanıtılmıştır. Sanatçının da katıldığı gecede onun hayatı, eserleri anlatılmış ve ozan kendi şiirlerini okuyarak iki halk hikayesi anlatmıştır.¹⁰¹⁴ Bunun yanı sıra Evin en faal üyelerinden şair Behçet Kemal Çağlar da Ankaralı Aşık Ömer adı ile halk ağzı destanlar yazmış ve kimi zaman törenlerde okumuştur.¹⁰¹⁵ Aynı yılın Mayıs ayında ise sanat gecesi düzenlenmiştir. Gecede folklor üzerine çalışmalar yapan Pertev Naili Boratav halk edebiyatı hakkında bir konuşma yapmış, ardından halk sanatçıları Şarkışlalı aşık Ali İzzet ve Süleyman Çetin birlikte çalıp söylemiştir. Behçet Kemal Çağlar da yeni araştırmalar ile bulunmuş ve henüz hiçbir yerde yayınlanmamış halk şiirlerinden parçalar okumuştur. Halk hikaye ve karşılaşmalarından da birer örnek verilmiş, Kırşehir, Rize İnebolu, Çerkeş, Beypazarı ve Aksaray'dan halk sanatçılarının çalıp söylediği türkülerle gece son bulmuştur.¹⁰¹⁶

Şube, genç yetenekleri desteklemek amacıyla çeşitli yarışmalar da düzenlemiştir. İlk olarak 1943 yılında Ankara'da bulunan gençler arasında bir edebiyat yarışması tertip edilmiştir. Müsabaka dört kategoriden oluşmuştur: manzum ve mensur şiir, küçük hikaye ve çocuk masalı. Konun serbest olduğu yarışmada her bölüme yalnız bir tek eserle girilebilecek, isteyen 4 kategoriye de başvurabilecekti. Yazıların hiçbir yerde yayınlanmaması şartlar arasında yer alırken, şiir için 50 mısra, nesir için 2, küçük hikaye için 8 ve çocuk masalı için de 5 sayfa sınırlaması getirilmiştir. Yarışmayı kazanacak gençlere ödül olarak, jürinin belirleyeceği bir kitap serisinin verileceği de duyurulmuştur.¹⁰¹⁷ Yarışma sonucu, 19 Şubat 1944 tarihinde açıklanmıştır.¹⁰¹⁸ Kazanan eserler bir broşür olarak basılmış ve kazanlara ödülleri Halkevinde yapılan bir törenle verilmiştir.¹⁰¹⁹

Halkevi'nin ikinci edebiyat yarışması, 1945 yılında düzenlenmiştir. Yarışma yine manzum ve mensur şiir, küçük hikaye ve çocuk masalı dallarında olmuştur.

¹⁰¹³ "Ankara Halkevinde Karacaoğlan Gecesi", **Ülkü Milli, Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:81, 1 Şubat 1945, s.IV; "Ankara Halkevinde Karacaoğlan Gecesi", **Ulus**, 29 Ocak 1945, s.2.

¹⁰¹⁴ "Ankara Halkevinde Halk Şiiri Gecesi", **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:84, 16 Mart 1945, s.IV; "Halk Şiiri Gecesi", **Ulus**, 4 Mart 1945, s.2.

¹⁰¹⁵ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurttaş Gelmiştir**, s.19.

¹⁰¹⁶ "Dün Gece Halkevinde Tertip Edilen Sanat Gecesi Çok Güzel Oldu", **Ulus**, 1 Mayıs 1940, s.2

¹⁰¹⁷ "Ankara Halkevi Bir Edebiyat Müsabakası Açtı", **Ulus**, 27 Kasım 1943, s.2.

¹⁰¹⁸ "Ankara Halkevinin Edebiyat Müsabakası", **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:61, 1 Nisan 1944, s.IV.

¹⁰¹⁹ "Halkevimizde Edebiyat Müsabakalarının Derece Alan Gençlerine Dün Armağanları Verildi", **Ulus**, 26 Mart 1944, s.2.

Şube yarışmayı kazanan adayları jüri üyelerinin de bulunduğu tanışma toplantısında tanışmış, genç edebiyatçılar toplantıda bulunanlara kendi eserlerini okumuştur.¹⁰²⁰ Ankara Halkevi'nin üçüncü edebiyat yarışması için başvurular ise Şubat 1946'da başlamıştır.¹⁰²¹ Üçüncü edebiyat yarışmasında, çocuk masalına yer verilmemiş, manzum ve mensur şiir ile küçük hikaye alanlarından başvuru kabul edilmiştir. Şiir alanına 83, mensur şiire 32 ve hikaye dalına 34 başvuru yapılmıştır.¹⁰²² Yarışmayı kazanan eserler *Ülkü* dergisinde de okuyucu ile buluşmuştur.¹⁰²³

Dördüncü edebiyat yarışması ise iki yıl sonra yapılmıştır. Başvuruları Kasım 1948'de başlamıştır. Bir önceki yarışmada üç olan kategori sayısı mensur ve manzum şiir, küçük hikaye, hitabet ve şiir okuma olmak üzere beşe çıkmıştır. Hitabete lise ve üniversite öğrencileri, şiir okumaya ilkokul öğrencileri başvurabilecektir. Şiir ve hikaye kategorisinde kazananlara, Halkevi tarafından belirlenen sayıda ve kazanan kişilerin kendi seçtiği kitaplar armağan olarak verilecektir. Yarışmada hitabette dereceye girenlere de kitap hediye edilecektir.¹⁰²⁴ Yarışma çerçevesinde ilkokullar arasındaki inşad ve gençler arasındaki hitabet müsabakaları, 27 Şubat 1949'da yapılmıştır. Müsabakalarda jüride Halide Nusret Zorlutuna, Profesör Necmettin Halil Onan, Ahmet Muhip Dranas, Profesör Selahattin Batu ve Halil Soyuer yer almıştır.¹⁰²⁵ Yarışmanın şiir ve hikaye kısmının sonuçları ise 25 Mart 1949'da açıklanmıştır. Şiir kategorisinde, 61 şiir içerisinden Suphi Aytimur birinci, Hilmi Balkış ikinci ve Orhan Bener üçüncü olmuştur. Hikaye kategorisine ise 31 eser başvurmuş, jüri üyeleri eserlerin hiçbirini dereceye girmeye uygun görmemişse de, 4 hikaye takdire layık görülmüştür.¹⁰²⁶

Ankara Halkevi, sonraki edebiyat müsabakasını 1950 yılında düzenlemiştir. Yarışma mensur ve manzum şiir, küçük hikaye ve çocuk masalı olmak üzere 4 kategoride düzenlenmiştir. Şiir 50 mısra, nesir 2, küçük hikaye 8 ve çocuk masalı 5 sayfa ile sınırlandırılmıştır. Yarışmada dereceye girenlere derecelerine göre jürinin

¹⁰²⁰ “*Halkevindeki Tanıştırma Toplantısında*”, *Ulus*, 4 Mayıs 1945, s.2.

¹⁰²¹ “*Halkevimizin 3 üncü Edebiyat Müsabakası*”, *Ulus*, 9 Şubat 1946.

¹⁰²² “*Üçüncü Edebiyat Müsabakasının Neticeleri*”, *Ulus*, 19 Mayıs 1946, s.2.

¹⁰²³ “*Ankara Halkevi Edebiyat Yarışmasında Kazanan Eserler*”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:10, Sayı:113, 1 Haziran 1946, s16-17.

¹⁰²⁴ “*Dördüncü Edebiyat Müsabakası*”, *Ulus*, 19 Kasım 1948, s.2.

¹⁰²⁵ “*Halkevinde*”, *Ulus*, 26 Şubat 1949, s.4; “*İlkokullar Arası İnşat Müsabakası Dün Yapıldı*”, *Ulus*, 28 Şubat 1949, s.2.

¹⁰²⁶ “*Halkevinin Şiir-Hikaye Müsabakası Sona Erdi*”, *Ulus*, 25 Mart 1949, s.4

belirleyeceği kitap serileri ödül olarak verileceği ve dereceye giren eserlerin bir kitap olarak basılacağı duyurulmuştur.¹⁰²⁷

1949 ve 1950 yıllarında Halkevinin dil edebiyat şubesi çalışmalarında daha ziyade şiir günleri ön plana çıkmaktadır. Oldukça ilgi gören etkinlikler dil edebiyat şubesi ve Türk Kültür Derneği tarafından tertip edilmiştir. Türk Kültür Derneği, Halkevinde üç şiir günü düzenlemiştir. Söz konusu günlerin ilkinde Necati Akder açılış konuşmasını yapmıştır. Güne ünlü şairler de katkı sunmuştur. Yahya Kemal Beyatlı, Halide Nusret Zorlutuna, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek, Behçet Kemal Çağlar, Ahmet Muhip Dranas, Cahit Sıtkı Tarancı gibi önemli isimler de bu faaliyete katılmıştır.¹⁰²⁸ Sonraki günlere tanınmış şairlerinin yanı sıra genç şairler de katılmıştır. Halkevi salonunun hınca hınç dolu olduğu 3. Şiir günü Munis Faik Ozansoy'un konuşması ile açılmıştır. Rıza Polat, Mehmet Çakırtaş, Bekir Sıtkı Erdoğan, İlhan Geçer, Mehmet Çınarlı, Necati Karaer, Yahya Benekay, Kamuran Özbir, Fikret Sezgin gibi isimler kendi şiirlerini okumuştur.¹⁰²⁹

Dil ve edebiyat şubesi tarafından düzenlenen şiir günleri o kadar ilgi görmüştür ki izdiham olmaması için giriş kartı basılmıştır. Bu toplantıya da usta şairler, genç şairler ve daha genç şairler bir arada katılmıştır.¹⁰³⁰ Şiir günlerinin, edebi çevreleri kaynaştırmanın yanı sıra genç şairler için kendilerini tanıtmaya aynı zamanda da ustalardan şiiri öğrenme adına önemli rol oynadığını söylemek mümkündür.

3.1.1.2. Folklor Çalışmaları

Ankara Halkevi'nin bu dönemindeki çalışmalarında folklor günleri de ayrı bir önem arz etmekteydi. Düzenlenen folklor geceleri ile çeşitli yörelerin tanıtılması hedeflenmiştir. Çoğu zaman, geceye konu olan bölgenin milletvekillerinin de katıldığı toplantılarda; yöreye ait bilgiler aktarılmış, türküler söylenmiş ve halkoyunları gösterilmiştir. Bahsi geçen gecelerde yöresel ürünler de tanıtılmıştır.

¹⁰²⁷ "Ankara Halkevinde", **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:41, Mayıs 1950, s.41; "Ankara Halkevi'nin Edebiyat Müsabakası", **Ulus**, 21 Nisan 1950, s.7.

¹⁰²⁸ "Ankara Halkevinde", **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, Sayı:28, Nisan 1949, s.44; "Şiir Günü", **Ulus**, 15 Mart 1949.

¹⁰²⁹ "Ankara Halkevinde Dün Üçüncü Şiir Toplantısı Yapıldı", **Ulus**, 21 Mart 1949, s.2.

¹⁰³⁰ *Yılın Son Şiir Günü*, **Ulus**, 21 Mayıs 1949, s.2; "Şiir Günü", **Ulus**, 1 Ocak 1950, s.2.

Ankara’da her geçen gün sayıları artan üniversite öğrencileri de kendi şehirlerinin tanıtıldığı gecelerde oldukça faal olmuşlar hatta kimi zaman öğrenciler bu geceleri tertip etmiştir.

Halkevinde 1939 yılında Erzurumlular gecesi, Malatya kayısı gecesi ve Ege gecesi düzenlenmiştir.¹⁰³¹ 1940 yılında Erzurumlu gençler tarafından yine Erzurum gecesi tertip edilmiştir.¹⁰³² 1942 yılında Ankara Radyosunda da, Halkevleri folklor geceleri programı yapılmaya başlanmıştır. Halkevleri bulundukları yöreye ait türküler ile folklor hayatını en doğal şekli ile anlatmak ve yörelerinin güzelliklerini tanıtmak amacıyla yerel sanatçılardan oluşturdukları ekiplerini ciddi hazırlıklarla Ankara’ya göndermiştir.¹⁰³³ Ankara’ya gelen folklor ekipleri, aynı zamanda Halkevindeki folklor gecelerine katılmıştır. Radyoda Halkevleri ilk olarak Ankara Halkevi ile başlamıştır. Program sonrası Ankara Halkevinde de Ankara folklor gecesi yapılmıştır. Ankara’nın köylerinden ve İçhisar’dan gelenler Ankara’nın yöresel oyunlarından ve türkülerinden örnekler sergilemişlerdir. Ayrıca bir de yüzük oyunu sahnede oynanmıştır.¹⁰³⁴ Yine radyo programına gelen Konyalılar ve Bolulular da Ankara Halkevi’nde folklor gecesine katılmışlardır.¹⁰³⁵

1943 yılında Ankara’ya gelen Kırşehir, Erzincan Kemaliye ve Urfa Halkevleri ekipleri ile birlikte Ankara Halkevinde birer folklor gecesi düzenlenmiştir.¹⁰³⁶ Yozgat Halkevi de radyo programı ile birlikte Ankara Halkevinde folklor programı düzenlemiştir. Programda CHP Yozgat il başkanı Fazlı Bilecen, şehrin tarihi, doğal güzellikleri, ekonomisi, edebiyatı konularında bilgi vermiş, Yozgatlı gençler şehrin şairlerine ait şiirleri okumuşlar ve kentin yöresel oyunları oynanmıştır.¹⁰³⁷ Maraşlılar

¹⁰³¹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.10; “Halkevinde Ege Gecesi”, **Ulus**, 2 Nisan 1939, s.2.

¹⁰³² “Erzurum Folklor Gecesi”, **Ulus**, 14 Şubat 1940.

¹⁰³³ Erol Evcin, “Ankara Radyosu’nda Halkevleri Sanat ve folklor Saati”, **9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi(20-23 Kasım 2017/Ordu)**, Kültür Bakanlığı, Ankara 2018, s.138; Mesut Çapa, “Ankara Radyosu’nda Halkevleri Sanat ve Folklor Saati ve Trabzon Halkevi Programı”, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, Cilt:5, Sayı:15, Nisan 2013, s.132.

¹⁰³⁴ “Radyoda ve Halkevinde Folklor Gecesi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:8, 1 İkinci Kanun 1942, s.7.

¹⁰³⁵ “Konya Halk Sanatkarlarının Konseri”, **Ulus**, 15 Mart 1942, s.2; “Bolu Halkevinin Ankara Halkevindeki Folklor Günü”, **Ulus**, 12 Nisan 1942, s.4.

¹⁰³⁶ “Ankara Halkevinde Kırşehir Folklor Gecesi”, 5 Mart 1943, s.1; “Halkevinde Urfa Gecesi”, **Ulus**, 10 İlkkanun 1943, s.2; Behçet Kemal Çağlar, “Kemaliye”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:5, Sayı:56, 1 İkincikanun 1943, s.6; Hamdi Olcay, “Urfa Gecesi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:10, Sayı:56, 1 İkincikanun 1943, s.8-10; Evcil, *a.g.m.*, s.154-155.

¹⁰³⁷ “Ankara Halkevinde ve Radyoda Yozgat Gecesi”, **Ulus**, 15 Nisan 1944; Evcin, *a.g.m.*, s.156.

da Halkevinde bir Maraş gecesi gerçekleştirmiştir. Ankara’da bulunan Elazığlı gençler tarafından düzenlenen gecede Elazığ çeşitli yönleri ile anlatılmış, Elazığ türküleri söylenmiş, kına gecesi temsil edilmiştir.¹⁰³⁸

Folklor gecelerine halkın yoğun ilgisi ve kentte farklı illerden gelen öğrenci sayısının artması söz konusu etkinliklerin miktarını artırmıştır. Ankara’da bulunan Adanalı gençler de Adana’nın kurtuluşunun yıldönümünde Halkevinde Çukurova gecesi tertip etmişlerdir.¹⁰³⁹ Maraş’ın kurtuluşu vesilesi ile de Maraşlı gençler bir gece düzenlemiştir. Gecede şiirler okunmuş halk oyunları oynanmış, radyo sanatçıları türküler söylemiştir.¹⁰⁴⁰

Sonraki süreçte folklor gecelerinin yine Halkevinde düzenlenmekle birlikte paralı olmuş, daha çok Ankara’da okuyan ve o yöreden gelen üniversite öğrencilerine yardım amacı doğrultusunda tertip edilmiştir. Ankara Halkevi salonları, bu tür organizasyonlara ev sahipliği yapmış, Halkevi salonları talimatname doğrultusunda kiralanmaya başlanmıştır. 11-12 ve 13 Mart 1947 yılında Erzurumlu Öğrencilere Yardım Derneği, Halkevinde Erzurum gecesi düzenlemiştir.¹⁰⁴¹ Bunu Elazığ, Isparta ve Malatya geceleri takip etmiştir.¹⁰⁴²

Folklor geceleri 1948 yılında da devam etmiştir. Bu yıl içerisinde Ayaşlıların Halkevinde bir etkinlikleri olmuştur. Gecede Ayaş’ın şairleri anılmış, genç şairleri tanıtılmış ve Ayaş folklorundan örnekler sunulmuştur.¹⁰⁴³ Muzaffer Sarısözen’in de eşliğinde Elazığ gecesi yapılmıştır.¹⁰⁴⁴ Isparta Yüksek Tahsil Talebe Birliği tarafından Gül gecesi gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁴⁵

Dernek ve toplulukların Halkevi salonlarında biletli olarak gerçekleştirdiği folklor gecesi Ev kapanana kadar devam etmiştir.

¹⁰³⁸ “Elazığlılar Bir Folklor Gecesi Tertip Ettiler”, **Ulus**, 14 Nisan 1944, s.2.

¹⁰³⁹ “Çukurovalıların Yarınki Kutlama Programı”, **Ulus**, 4 Ocak 1947, s.2.

¹⁰⁴⁰ “Maraş’ın Kurtuluşu Dün Törenle Kutlandı”, **Ulus**, 13 Şubat 1947, s.2.

¹⁰⁴¹ “Erzurum Folklor Gecesi”, **Ulus**, 4 Mart 1947, s.2.

¹⁰⁴² “Elazığ ve Çevresi Folklor Gecesi” **Ulus**, 10 Nisan 1947, s.2; “Isparta Folklor Günü”, **Ulus**, 13 Nisan 1947, s.2; “Malatya Gecesi”, **Ulus**, 22 Nisan 1947, s.4.

¹⁰⁴³ “Ayaşlıların Kültür Müsameresi”, **Ulus**, 8 Mart 1948, s.2.

¹⁰⁴⁴ “Elazığ Halk Musikisi”, **Ulus**, 25 Nisan 1948, s.2.

¹⁰⁴⁵ “Gül Gecesi”, **Ulus**, 4 Haziran 1948, s.2.

3.1.1.3. Konferanslar

Dil ve edebiyat şubesi, Atatürk Dönemi'nde olduğu gibi tarih ve dil alanlarında Türk Tarih ve Türk Dil kurumlarının beklentileri doğrultusunda çalışmalar yapmaya devam etmiştir. Genç yeteneklerin teşviki ve dil, edebiyat sahasında korunmaya değer yayınların desteklenmesi hedefi doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Halkevi, yine önceki dönemdeki gibi “*milli günlerin mana ve şümülünü memleket mîkyasında belirtmeğe, Ankara gençliğini Halkevi çatısı altında ve milli ülküler etrafında toplamakla*” vazifelendirilmiştir.¹⁰⁴⁶

Halkevi çalışmalarında önemli bir yer tutan rejimin ve inkılapların telkini yanı sıra, değişen dünya koşulları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda iç siyasette meydana gelen değişimler karşısında halkı bu vaziyet karşısında haberdar etmek ve yönlendirmek misyonu da üstlenmiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ortaya çıkardığı zorlayıcı koşullar Türkiye'yi de etkilerken hükümetin aldığı tedbirler halka anlatılmaya çalışılmıştır. Halkevinde verilen konferanslar, halkın kültür seviyesini artırmayı, parti prensiplerinin kökleşmesini sağlamayı hedeflemiş aynı zamanda mevcut gelişmeler karşısında halkın aydınlatılması işini de üstlenmiştir. Bu doğrultuda Dr. Şeref Nuri Bey'in, Harbin ekonomik ve sosyal hayat üzerindeki etkileri konulu konferansını¹⁰⁴⁷ ve Cevdet Kerim İncedayı'nın dünyadaki gelişmelerden, onların tarihi arka planı ve Türkiye'nin politikasının ana hatları üzerine verdiği konferanslar örnek verebilir.¹⁰⁴⁸

CHP Genel Sekreterliği de söz konusu amaç doğrultusunda il teşkilatlarından konferans tertip edilmesini istemiştir. Ankara il yönetimi radyodan da propaganda ve irşad hususunda yararlanılabileceğini bildirirken, mahalli vasıtalardan istifade edilmesini önermiştir.¹⁰⁴⁹ Halkevleri halka ulaşmak, halkı bir araya toplama anlamında her zaman devrede olmuştur. Ankara Halkevi söz konusu konferanslara ev sahipliği yapmıştır. CHP yönetimi, konferansların düzenlenmesine olduğu kadar katılıma da önem vermiştir. Konferanslara katılım noktasında ise memurların iştirak

¹⁰⁴⁶ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542.940 Yurddaş Gelmiş, Evin Çalışmalarından Faydalanmış, Evin İşlerine Yardımcı Olmuştur**, 1939, s.9.

¹⁰⁴⁷ “*Harp ve Ekonomiye dair Bir Konferans*”, **Ulus**, 15 Sonkanun 1939, s.2.

¹⁰⁴⁸ “*Günün Hadiseleri Karşısında Türkiye*”, **Ulus**, 30 Haziran 1940, s.1,5; **BCA**, 490.1.0.0/1007.886.2.

¹⁰⁴⁹ **BCA**, 490.1.0.0/1007.886.2.

etmesi daha elzem görülmüştür. Parti yönetimi bilgin ve aydın kitle içinde memurların çoğunluğu oluşturduğu görüşündedir. Bu nedenle bakanlıklara gönderilen yazıda “*memurlarımızın bu konferanslara iştirakleri hususunda lazım gelenlere emir ve tebliğlerde bulunulması*” denmekte ve söz konusu kesimlere ulaşmak hedeflenmektedir. Memurların katılımını kolaylaştırmak adına konferans saati 18.00 olarak belirlenmiştir.¹⁰⁵⁰

1938 yılında olduğu gibi 1939 yılında da, memleket gençlik ve münevverlerini ilmin her gün şahidi bulunduğumuz yeni terakkileri ile yakından ilgilendirerek onların malumat ve bilgilerini artıracak düşünülen seri konferanslar verilmiştir. İstanbul Üniversitesi ve Ankara’daki fakültelerin hocaları tarafından edebiyat, tarih, hukuk, ekonomi, sosyoloji alanlarından oluşan 34 konferans verilmiştir.¹⁰⁵¹ Konferanslar Ankara Halkevinin faaliyet takvimine uygun olarak Şubat 1939’dan Mayıs 1939’a kadar sürmüştür.¹⁰⁵² Bahsi geçen konferanslar aracılığıyla halk ile üniversite hocalarının diğer bir ifade ile aydınların bir araya getirilmek istendiği de söylenebilir.

Bu konferansların yanı sıra Profesör Eric Averbach’ın Ankara Halkevi’nde “Avrupa kültüründe roman filolojisinin mevki” konulu¹⁰⁵³, Nurullah Ataç’ın “Yeni Şiir” üzerine¹⁰⁵⁴, Profesör N. Politis’in “Zamanımız Hadiseleri Altında Devletler Hukukunda Hasıl Olan Değişiklik”¹⁰⁵⁵ konulu konferanslar olmuştur. Hukuk İlmini Yayma Kurumunun konferansları da Evin çatısı altında devam etmiştir. Ankara Halkevi’nin verdiği rakamlara göre 1939 yılı içerisinde verilen toplam konferans sayısı 57’dir. Bu konferansların özellikle Ankara Halkevi’nde verilmesine dikkat edilmiş ve Halkevi adeta bir “halk üniversitesi” haline gelmiştir.¹⁰⁵⁶

Hukuk İlmini Yayma Kurumunun seri konferansları, 1940 yılında da Halkevinde sürdürülmüştür. Bunun yanı sıra Prof. Louis Massignon, Prof. Andre

¹⁰⁵⁰ BCA, 490.1.0.0/1007.886.2.

¹⁰⁵¹ Bkz. Ek 9.

¹⁰⁵² BCA, 490.1.0.0/1007.886.2.

¹⁰⁵³ “Profesör Averbach Ankara’ya Geliyor”, **Ulus**, 18 Ocak 1939, s.2.

¹⁰⁵⁴ “B. Nurullah Ataç’ın Halkevindeki Konferansı”, **Ulus**, 9 Mayıs 1939, s.2

¹⁰⁵⁵ “Profesör Politis’in Verdiği Konferans”, **Ulus**, 7 Haziran 1939, s.2; **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542.940 Yurddaş Gelmiş, Evin Çalışmalarından Faydalanmış, Evin İşlerine Yardımcı Olmuştur**, 1939, s.14.

¹⁰⁵⁶ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542.940 Yurddaş Gelmiş, Evin Çalışmalarından Faydalanmış, Evin İşlerine Yardımcı Olmuştur**, 1939, s.11-14.

Siegfried, Jacques Copeau, Prof. Lord Dunsany gibi uluslar arası alanda tanınmış isimler Ankara Halkevinde konferanslar vermiştir.¹⁰⁵⁷ Parti yönetimince oldukça önemli görülen propaganda konusunda Matbuat Umum Müdürü Burhan Belge, üç konferans vermiştir. Konferanslarda “propaganda ve etkileri”, “propagandanın tekniği” ve “davamıza göre propagandamız” konularını anlatmıştır.¹⁰⁵⁸ Ziraat Mühendisleri Birliğinin seri konferansları, Halil Bedi Yönetken’in batı müziği üzerine 3 konferansı, Celal Antel de kültür üzerine konuşmuştur.¹⁰⁵⁹

1941 yılında da Hukuk İlmini Yayma Kurumunun konferansları önemli bir yer tutmaktadır. Bu yıl içerisinde dikkat çeken bir nokta ise İngiliz Kültür Heyeti(British Council)’nin Ankara Halkevi’nde konferanslar vermeye başlamasıdır. II. Dünya Savaşı’nda İngiltere, Türkiye’yi kendi yanına çekmek için yalnız siyasi açıdan değil kültürel olarak da etkilemeye çalışmıştır. Türk kamuoyunu kazanmak için 1941 yılından itibaren İngiliz Kültür Heyeti, Türkiye’de faaliyet sürdürmeye başlamıştır. İngiliz Kültür Heyeti, Halkevleri aracılığı ile etkinliğini, faaliyetlerini gerçekleştirmiştir. Ankara Halkevi, İngiliz Kültür Derneği’nin önemli bir faaliyet alanı olmuştur. İlk olarak Profesör Dumdaz, Yakın Şarkın içtimai ve iktisadi hayatı üzerine konuşmuştur. Bunu Profesör Hamley’in, İngiliz terbiyesinin ruhu konulu bir konferansı izlemiştir. İngilizler ilk zamanlar daha çok eğitim üzerine sonraki yıllarda farklı konularda ve giderek artan sayıda konferans düzenlemişlerdir. Bunun yanı sıra dil ve edebiyat şubesi de, İngiliz edebiyatı üzerine konferanslar düzenlemiştir.

Hukuk İlmini Yayma Kurumu, 1942 yılından itibaren konferanslarını Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi’nde sürdürmeye başlamıştır. 1942 yılında, dil ve edebiyat şubesi ve Ankara Halkevi’nin diğer şubeleri seri konferanslar düzenlemiştir. 10 etnoloji ve folklor, 14 güzel sanatlar konferansı Halkevi etkinlikleri arasında yer almıştır. İngiliz Kültür Heyeti’nin faaliyetleri 1943’te de devam etmiştir. Halkevinde, Profesör Hamley çocuk psikolojisi üzerine 3¹⁰⁶⁰, Profesör İfor Evans’ın eğitim

¹⁰⁵⁷ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.21; “Prof Massignon Geliyor”, **Ulus**, 30 Sonkanun 1940, s.2; “Ankara Halkevinde Andre Siegfried’in Konferansı Büyük Alaka İle Dinlendi”, **Ulus**, 17 Mart 1940, s.1.

¹⁰⁵⁸ “Ankara Halkevinde Konferans”, **Ulus**, 5 Şubat 1940, s.2; “Burhan Belge’nin İkinci Konferansı”, **Ulus**, 13 Şubat 1940, s.2; “Burhan Belge’nin Dünkü Konferansı”, **Ulus**, 21 Şubat 1940, s.2.

¹⁰⁵⁹ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.21.

¹⁰⁶⁰ “Halkevinde Konferans”, **Ulus**, 12 Mayıs 1943.

üzerine 1, Vivan Gateby ise dil öğrenme üzerine 2¹⁰⁶¹ konuşma yapmıştır. Diğer taraftan kütüphane ve neşriyat şubesi kitap ve okuma alışkanlığı hakkında seri konferansları tertip etmiştir.¹⁰⁶² Bu konferanslarda İhsan Sungu, Faik Reşit Unat, Prof Rahde, Adnan Ötüken, Nevin Sevim, Aziz Berker gibi isimler konuşmacı olarak bulunmuştur.

1943 yılı içerisinde bir diğer konferans serisini hariciye memurlarından Reşid Anamur, Güney Amerika üzerine vermiştir. 8 bölümden oluşan konferanslar Aralık 1943'te başlamıştır. Reşid Anamur, Güney Amerika hakkında genel bir çerçevenin ardından Mexico, Guatalama, Panama gibi orta Amerika ülkeleri ile ilgili bilgiler aktarmıştır.¹⁰⁶³ Güney Amerika konferansları 1944 senesinde de devam etmiştir. Reşid Anamur, Venezüela, Brezilya, Kolombiya, Şili ve Peru'yu anlatmıştır.¹⁰⁶⁴

Halkevinde 1944 yılında güzel sanatlar alanında konferansların devam ettirildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra Teşkilatı Esasiye Kanunu'nun kabulünün 20. yıldönümü vesilesi ile Prof. Bülent Nuri Esen de bir konferans vermiştir.¹⁰⁶⁵ Diğer taraftan İngiliz Kültür Heyeti de, Halkevindeki konferanslarını sürdürmüştür. 1944 yılında Heyet tarafından verilen konferanslar şöyledir: Prof. S.G. Davis - "İngiltere'de Teknik Öğretim" ve İlim İlerlemeleri", Clive Perry - "İngiliz Adli Sistemi" (2 konferans), Thomas Royds - "Yıldızlar", John Bell- "Modern Ziraatin Birkaç Cephesi" ve "Sanayide Teknik Öğretim", Charles Plume- "Britanya'da İçtimai Yardım Hizmetleri" (3 Konferans)¹⁰⁶⁶

Dil ve edebiyat şubesi 1945 yılında ise edebiyat konuşmaları düzenleme kararı almıştır. 9 Şubatta başlayan toplantılar 15 Nisana kadar sürmüştür. Bu konferansın konuları şöyledir: Behçet Kemal Çağlar, Yahya Kemal; Prof. Suut Kemal Yetkin, Bugünkü Şiir; Prof. Cemal Köprülü, Faust; Nasuhi Baydar, Anatole France; Nurullah Ataç, Şiire Dair; F. Zahir Törümküney; Macar Edebiyatında Romantizm; Mustafa

¹⁰⁶¹ "Dil Öğrenmenin Genel Prensipleri", **Ulus**, 15 Kasım 1943, s.2.

¹⁰⁶² "Kütüphanesinden Gençlerin Faydalanabilmeleri İçin Ankara Halkevi Güzel Çareler Buldu", **Ulus**, 29 Sonkanun 1943, s.1.

¹⁰⁶³ "Ankara Halkevinde Çok İlgi Verici Bir Konferans Serisi, Cenup Amerika", **Ulus**, 17 İlkkanun 1943, s.2.

¹⁰⁶⁴ "Halkevinde Dün Verilen Konferans", **Ulus**, 11 Sonkanun 1944, s.2; "Halkevinde Peru Hakkında Konferans", **Ulus**, 25 Sonkanun 1944, s.2; "Ankara Halkevinde Cenup Amerika'ya Dair Konferans", **Ulus**, 30 Sonkanun 1944, s.2; "Halkevindeki Konferans", **Ulus**, 1 Şubat 1944, s.2.

¹⁰⁶⁵ "Prof Bülent Nuri Esen'in Halkevinde Verdiği Konferans", **Ulus**, 25 Mayıs 1944, s.2.

¹⁰⁶⁶ "Halkevinde Üçüncü İngilizce Konferans", **Ulus**, 28 Ağustos 1944, s.2.

Nihat Özün, Bizde Roman; Prof. Nurettin Sevin, Shakespeare; Ahmet Kutsi Tecer; Toprağın Sesi; Doç. Dr. Orhan Burian, İngiliz Edebiyatı.¹⁰⁶⁷

Bunların yanı sıra Nurullah Ataç'ın "Fayda"¹⁰⁶⁸, Profesör Cemal Arif Alagöz'ün "İç Anadolu'da Coğrafi Görüşler"¹⁰⁶⁹ Profesör Salih Murat Özdilek'in "Atom Alemi"¹⁰⁷⁰ konulu konferansları da 1945 yılında Ankara Halkevi'nin etkinlikleri içerisinde yer almıştır. Önceki yıl olduğu gibi İngiliz Kültür Heyeti de Ankara Halkevi'nde konferanslar düzenlemiştir. Heyet tarafından ocak ile mayıs ayları arasında neredeyse her hafta bir konferans verilmiştir. Söz konusu konferanslar yönetim, dokuma, aile, İskoçya, mühendislik, ziraat, sanayi, jeoloji, gemi inşaatı, üniversite eğitimi gibi çok çeşitli konular üzerine olmuştur. Dikkat çeken bir nokta önceki yıllarda konferanslarda İngiliz profesörlere de yer verilirken bu yıl içerisinde verilenlerde konuşmacıların yalnız İngiliz Kültür Heyeti'nde çalışan ve İngilizce öğretmenliği yapan kişiler olmasıdır.

1946 yılından itibaren İngiliz Kültür Heyeti'nin konferanslarında belirgin bir azalma dikkat çekmektedir. Hiç şüphesiz savaşın bitmiş olmasının bunda önemli bir etkisi vardır. Tespit edebildiğimiz kadarı ile bu yıl içerisinde 2 konferans verilmiştir. 1947'de ise İngiliz şehirciliğine dair üç, Sheakespeare hakkında 4 konferans düzenlenmiştir.¹⁰⁷¹ 1948 senesinde ise İngiliz büyükelçisinin eşinin iki konferansı mevcuttur.

Dil ve edebiyat şubesi tarafından düzenlenen seri kış konferansları 1946 yılında da Ankara Halkevi'nin önemli etkinlikleri arasındadır. Ocak ayında başlayan, özellikle edebiyat üzerine olan bu konferanslar mayıs ayına kadar sürmüştür. Behçet Kemal Çağlar'ın "Edebiyatımızda Hamaset", Necati Akder'in "Halkçılık ve İlimcilik", Cemal Köprülü'nün "Faust", Arif Kaptan'ın "Resim Sanatının Bugünkü Durumu", Nasuhi Baydar'ın "Balzac", Mümtaz Faik Fenik'in "Londra İntibaları",

¹⁰⁶⁷ "Ankara Halkevinde Edebiyat Konuşmaları", **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:82, 16 Şubat 1945, s.IV; "Halkevimizde Edebiyat Konuşmaları", **Ulus**, 8 Şubat 1945, s.2.

¹⁰⁶⁸ "Nurullah Ataç'ın Konuşması", **Ulus**, 15 Mayıs 1945, s.2.

¹⁰⁶⁹ "Prof. Cemal Alagöz'ün Konferansı", **Ulus**, 27 Mayıs 1945, s.2.

¹⁰⁷⁰ "Atom Alemine Dair Yarınki Konferans", **Ulus**, 30 Kasım 1945, s.2.

¹⁰⁷¹ "Büyük Britanya Şehircilik Sergisi", **Ulus**, 24 Ocak 1947, s.4.

Nurettin Sevin'in "Tevfik Fikret", İsmail Habib Sevük'ün "Abdülhak Hamit Tarhan" konferansları bunlardan bazılarıdır.¹⁰⁷²

Bu konferansların yanı sıra modern İngiliz müziği, uçar bombalar ve kısırlık üzerine de konuşmalar düzenlenmiştir.¹⁰⁷³ 1946 seçimleri öncesinde Profesör Bülent Esen de seçimler konulu bir konferans vermiştir.

Dil ve edebiyat şubesinin kış konferansları 1947 senesinde de düzenlenmiştir. 1947 yılındaki seride şu konferanslar yer almıştır: İsmail Hakkı Baltacıoğlu "Türkiye Kültürce ve Medeniyetçe Nasıl Kalkınabilir", Behçet Kemal Çağlar "Her Taşın Altında Bir Hazine", Nusret Namık Uzgören "Türk Kooperatifçiliği", Dr. Fahri Ecevit "Şuur İçinde Zaman Hükümünü Değiştiren Hadiseler", Nurettin Sevin "Shakespeare'in Kadınları", Cemal Alagöz "Coğrafya Bakımından Ankara'nın Yakın Çevresi", Necati Akder "Tanzimattan Bu Yana Fikir Hayatımızda Buhran" ve "Modern Dünya Buhranı Karşısında Türk Fikir Hayatının Durumu".¹⁰⁷⁴

Yüksek Tahsil Talebe Birliği de Ankara Halkevi'nde konferanslar düzenlemiştir.¹⁰⁷⁵

Ankara Halkevi 1948 yılını konferanslar açısından verimli geçirmiştir. Spor şubesi altı parçadan oluşan bir seri konferan düzenlemiştir. Türk Kültür Derneği de Halkevinde 14 konuşmadan oluşan bir seri konferans tertip etmiştir. Bu konferanslardan tespit edebildiklerimiz şunlardır: Fahri Kurtuluş, Türk Milliyetçiliği ve Son Günler Zarfında Dünyada ve Bizde Olanlar ve Hürriyet Meselesi; Hıfzı Oğuz Bekata, Bugünkü Avrupa ve Amerika'nın Görünüşü; Remzi Oğuz Arık, Milliyetçiliğimizin Merhaleleri;

Cafer Kırımer, Rus İhtilali'nin Sebepleri ve Neticeleri ve Komünistlerin Çalışma ve Propaganda Tarzları¹⁰⁷⁶; Reşat Nuri Drago, 17. Asır Fransız Ahlakçıları;

¹⁰⁷² "Halkevinde Edebiyat Konuşmaları", *Ulus*, 23 Ocak 1946, s.2; "Ankara Halkevinde Kış Konferansları", *Ulus*, 3 Şubat 1946, s.2; "Ankara Halkevinde Üçüncü Konferans", *Ulus*, 6 Şubat 1946, s.2; "Resim Sanatının Bugünkü Durumu Konulu Konuşma", *Ulus*, 17 Şubat 1946, s.2; "Balzac", *Ulus*, 27 Şubat 1946, s.2; "Londra Seyahatları İtibarları Konferansı", *Ulus*, 14 Mart 1946, s.2; "İsmail Habib Sevük'ün Konferansı", *Ulus*, 17 Nisan 1946, s.2

¹⁰⁷³ "Modern İngiliz Müziği Hakkında Konuşma", *Ulus*, 23 Ocak 1946, s.2; "Halkevinde Uçar Bombalar Hakkında Konferans", *Ulus*, 30 Mart 1946, s.2; "Kısırlık Üzerine Bir Konferans", *Ulus*, 14 Mayıs 1946.

¹⁰⁷⁴ "Ankara Halkevi'nin 6 Aylık Çalışması", *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:7, Temmuz 1947, s.45.

¹⁰⁷⁵ "Konferans", *Ulus*, 8 Mayıs 1947, s.4; "Yüksek Tahsil Talebe Birliği Konferansları", *Ulus*, 3 Haziran 1947, s.2.

Osman Turan, Türklerin İslam Medeniyetine Girişi ve Bunun Sebep ve Neticeleri; Agah Sırrı Levend, Dilde ve Edebiyatta Türkçülük; Hamdullah Suphi Tanrıöver, Tarih Şuurumuz; Fahri Kurtuluş, 1933 Gençliği Ne idi, Bugünkü Gençliğin Memleket Çapında Ödevleri Nelerdir?

Bu seri konferansların yanı sıra sendikalar¹⁰⁷⁷, petrol¹⁰⁷⁸, Ulu Arif Çelebi¹⁰⁷⁹, harita mühendisliği konularında konferansların yanı sıra İ. Hakkı Baltacıoğlu'nun gençlerle baş başa konulu konuşması olmuştur.

Şubenin kış konferansları, 1949 yılında da önemli etkinlikleri arasındadır. Nurettin Sevin "Sheakespeare'in gençleri ile Moliere'in gençleri", Agah Sırrı Levet "Milli edebiyat nedir ve milli şair kime denir", Suut Kemal Yetkin "Sanatta Şahsiyet", Cevat Köprülü Goethe'nin Wilhelm Meister'in Gençlik Terbiyesi" ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu "Milliyet Nedir" konulu konferans vermiştir.¹⁰⁸⁰ Bunun yanı sıra geçen yıl olduğu gibi Türk Kültür Derneği de konferanslarını sürdürmüştür.¹⁰⁸¹ Azerbaycan Kültür Derneği de Halkevinde Azerbaycan kültürü ve edebiyatı üzerine 3 konferans vermiştir.¹⁰⁸²

1950 yılı başında İsmail Hakkı Baltacıoğlu Halkevinde 5 konferans vermiştir. Baltacıoğlu'nun konferansları,

1. İlim Nedir? Kaç Türlü İlim Vardır? Üniversitelerin Görevleri Nelerdir?
2. Sülüs, Nesih, Celi ve Talik gibi eski Türk Sanatı Yazılarının Morfolojileri ve Estetikleri Üzerine İncelemeler
3. Karagöz, kukla, orta oyunu ve köy oyunu gibi eski Türk temaşa nevilerinin tekniği ve estetiği
4. Baltacıoğlu'nun "içtimai mektep" adını verdiği pedagoji tezinin anlatılması ve bu teze bağlı prensiplerin açıklanması

¹⁰⁷⁶ İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'de başlayan komünizme karşı duruşun Halkevinde verilen konferanslara da yansıdığı söylenebilir.

¹⁰⁷⁷ "Petrol Hakkında Konferans", **Ulus**, 12 Şubat 1948, s.2.

¹⁰⁷⁸ "Konferans", **Ulus**, 14 Şubat 1948, s.4.

¹⁰⁷⁹ "Konferans ve Konser", **Ulus**, 24 Şubat 1948, s.2.

¹⁰⁸⁰ "Konferans", **Ulus**, 20 Ocak 1949, s.4; "Konferans", **Ulus**, 4 Şubat 1949, s.4; "Konferans", **Ulus**, 20 Ocak 1949, s.4; "Konferans", **Ulus**, 17 Şubat 1949, s.4;

¹⁰⁸¹ "Konferans", **Ulus**, 22 Ocak 1949, s.4;

¹⁰⁸² "Konferans", **Ulus**, 25 Mayıs 1949, s.4; "Resulzade'nin Konferans", **Ulus**, 26 Mayıs 1949, s.4; "Konferans", **Ulus**, 17 Haziran 1949, s.4;

5. Amprik, teknik, fizik, metafizik, estetik ve mistik karakter taşıyan altı insan tecrübesi üzerine düşünceler ve bu sırada dini tecrübenin yeri

konuları üzerine olmuştur.¹⁰⁸³ Aynı yıl Türk Kültür Derneği de konferanslar vermiştir. Remzi Oğuz Arık, Müsbet bir savaş faktörü olarak milliyetçilik; Yavuz Abadan, harp sonrası Almanyasında fikri ve ruhi durum üzerine konferans vermiştir.¹⁰⁸⁴ Ayrıca 1949 ve 1950 yıllarında Halkevi sendikaların, iş ve işçi bulma kurumunun işçilere yönelik konferanslarına da ev sahipliği yapmıştır. Yine Azerbaycan Kültür Derneği de 1950 yılında Azerbaycan konulu konferanslarını sürdürmüştür.

3.1.1.4. Önemli Günler, Kutlamalar ve Anmalar

Ankara Halkevi, Atatürk Döneminde kutlamaların, devlet törenlerinin en gözde mekanı olmuştur. Ev, İnönü döneminde de söz konusu etkinliğini korumakla birlikte 19 Mayıs Stadyumu başta olmak üzere yeni kutlama mekanları da eklenmiştir. Halkevi törenlerinde dikkat çeken bir nokta Ebedi Şef Atatürk'ün hatırası önünde eğilerek ve Milli Şef İsmet İnönü'ye milletçe bağlılığın vurgulanmasıdır.

Atatürk Döneminde kutlanan Lozan Gününün 1939'dan itibaren daha heyecanlı bir şekilde kutlandığı dikkat çekmektedir. Bunda hiç şüphesiz Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Lozan Barış Antlaşması'nı imzalayan kişi olmasının büyük etkisi vardır. 1939 yılı Lozan Günü töreninde Dil ve edebiyat şubesi başkanı Hıfzı Oğuz Bekata, Lozan'ın manası üzerine konuşma yapmış, milli filmler izlenmiş, milli oyunlar oynanmıştır. Ardından bando milli havalar çalmıştır.¹⁰⁸⁵ Kutlama büyük bir kalabalıkla Halkevi önündeki meydana yapılmış, Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanması ile Hatay'ın anavatana katılması birlikte kutlanmıştır.¹⁰⁸⁶ Halkevi meydanında yapılan bir diğer kutlama 30 Ağustos Zafer Bayramı'dır. Halkevi önünde toplanan kalabalığa bir konuşma yapılmış, Karagöz

¹⁰⁸³ “Konferans”, *Ulus*, 3 Ocak 1950; “Ankara Halkevi Çalışmaları”, *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:38, Şubat 1950, s.42; “Ankara Halkevi Çalışmaları”, *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, Cilt:3, Sayı:41, Mayıs 1950, s.41; *Ankara Halkevi Çalışmaları*, *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:42, Haziran 1950, s.40.

¹⁰⁸⁴ “Konferans”, *Ulus*, 21 Ocak 1950, s.4; “Konferans”, *Ulus*, 1 Şubat 1950, s.4.

¹⁰⁸⁵ “Lozan Zaferinin Yıldönümü Halkevinde Bugün Törenle Kutlanıyor”, *Ulus*, 24 Temmuz 1939, s.2.

¹⁰⁸⁶ “Lozan Kahramanı İnönü Şükran ve Minnetle Anıldı”, *Ulus*, 25 Temmuz, s.1,6,

gösterisi sunulmuş, konuşma ve şiirlerin ardından Yaşayan Ölü oyunu sahnelenmiştir.¹⁰⁸⁷

1940 yılında Dil Bayramı da Halkevinde yoğun bir program ile kutlanmıştır. Behçet Kemal Çağlar Dil İnkılabı hakkında konuşmuş, Muhiddin Doğan İnözü ve diğer Halkevi üyeleri tarafından eski ve yeni dilden örnekler okunmuştur. Ardından Osmanlı münevverleri ile Türk aydınlarının birbirlerini anlamamasını konu alan bir Karagöz oyunu oynatılmıştır.¹⁰⁸⁸ Aynı yıl 29 Ekim’de Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla balo düzenlenmiştir.¹⁰⁸⁹

Ankara’da İnönü Zaferi kutlamalarının mekanı 1941 senesinde de Halkevidir. Kutlamada yine konuşmalar şiirler ve Milli Şef’e ait filmler yer almıştır.¹⁰⁹⁰ 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı için Ankara Halkevi’ndeki törende dil ve edebiyat komitesi üyelerinden Mümtaz Faik Fenik konuşmuş, Behçet Kemal Çağlar, manzum bir eserini okumuş ve Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencileri halk oyunları oynamıştır.¹⁰⁹¹ Lozan Günü’nde de İstiklal Marşı sonrası Mümtaz Faik Fenik’in konuşması, Reşat Nuri Gültekin’in İstiklal piyesi oynanmış ve film gösterisi olmuştur.¹⁰⁹² 1941 yılı Zafer Bayramı’nda Halkevi meydanında bir tören düzenlenmiştir. Törende dil ve edebiyat şubesi üyelerinden Naki Tezel bir konuşma yapmış, Halkevi gençleri şiirler okumuş ve İstiklal Piyesi sahnelenmiş ve Karagöz oynatılmıştır.¹⁰⁹³

Aynı yıl Dil Bayramı cumhurbaşkanı, başbakan, maarif ve hariciye vekillerinin de katılımıyla gerçekleşmiştir. Türk Dil Kurumu başkanı İ. Necmi Dilmen’in konuşmasından sonra İshak Refet halk şiiri ile divan şiirini karşılaştırmıştır. Genç şairler Ziya Gökalp’ten, Darendeli Ahmet Erdem’den okumuş, Köroğlu’ndan birer şiir okumuştur.¹⁰⁹⁴

¹⁰⁸⁷ “Zafer Bayramı Heyecanla Kutlandı”, **Ulus**, 31 Ağustos 1939, s.6.

¹⁰⁸⁸ “Dil Bayramı Dün Yurdun Her Yerinde Kutlandı”, **Ulus**, 26 Eylül 1940, s.5.

¹⁰⁸⁹ “Cumhuriyet Bayramımızı Heyecanla Kutladık”, **Ulus**, 30 Birinciteşrin 1940, s.6.

¹⁰⁹⁰ “Dün Ankara Halkevi Salonunda Güzel Bir Kutlama Töreni Yapıldı”, **Ulus**, 2 Nisan 1941, s.1.

¹⁰⁹¹ “Halkevinde Dün Akşamki Tören”, **Ulus**, 19 Mayıs 1941, s.1.

¹⁰⁹² “Dün Akşam Ankara Halkevinde Lozan Günü Büyük Bir Törenle Kutlanacak”, **Ulus**, 24 Temmuz 1941, s.1.

¹⁰⁹³ “Ankara Halkevinde 30 Ağustos Zafer Bayramı Yıldönümü”, **Ulus**, 30 Ağustos 1941, s.2
“Ankara’da Yapılan Tören ve Geçit Resmi”, **Ulus**, 31 Ağustos 1941, s.5.

¹⁰⁹⁴ “Dil Bayramı”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2. 16 Birinciteşrin 1941, s.23; “Dil Bayramı Dün Gece Halkevinde Özden Törenle Kutlandı”, **Ulus**, 27 Eylül 1941, s.1.

1 Nisan 1942 tarihinde İnönü Zaferi'nin yıldönümü Halkevinde yapılan törenle kutlanmıştır. Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramında da bir tören düzenlenmiştir. Dil ve edebiyat komitesinden Mümtaz Faik Fenik ve ardından iki fakülte öğrencisi konuşma yapmış, şiirler okunmuş ve İsmet İnönü'nün çocuklarla bir arada olduğu bir film gösterilmiştir.¹⁰⁹⁵ Atatürk döneminde Halkevi törenlerinde büyük çoğunlukla piyeslere yer verilmiş ve halkı etkilemek ve “biçimlendirmek” için tiyatronun gücünden faydalanılmak istenmiştir. İnönü Döneminde ise giderek etkisi artarken sinemanın gücünden faydalanılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde tören ve etkinliklerde mutlaka film gösterisine, bilhassa Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye ait filmlere, yer verildiği görülmektedir.

19 Mayıs 1942 tarihinde Ankara Halkevi'nde kutlama merasimi yapılırken Gençlik ve Spor Bayramı münasebetiyle o güne kadar Atatürk hakkında yapılan Türkçe ve yabancı dillerdeki kitaplardan oluşan bir de sergi açılmıştır.¹⁰⁹⁶ 30 Ağustos Zafer Bayramı her yıl olduğu gibi Halkevinde de kutlanmıştır. Aynı yıl Dil Bayramı için de yoğun bir program hazırlanmıştır. Ruşen Eşref Üneydin, Ahmet Muhip Dranas, Abdullah Taymas konuşma yapmış, İshak Refet, Ceyhun Atuf Kansu ve Muhtar Kumral şiirler okumuş, radyo sanatçıları tarafından koro ve solo türküler seslendirilmiştir.¹⁰⁹⁷ Cumhuriyet Bayramı'nda da Evde bir balo verilmiştir.

1943 yılında yine İnönü Zaferi Halkevinde kutlanmış, 23 Nisan için bir yürüyüş yarışması tertip edilmiştir.¹⁰⁹⁸ Gençlik ve Spor Bayramı'nda resim sergisi açılmış, Lozan Günü'nde de kutlamaların merkezi Ankara Halkevi olmuş, Behçet Kemal'in konuşmasını türküler takip etmiştir. Zafer Bayramı'nda marşlar söylenmiş, Nurettin Artam'ın açılış konuşmasından sonra Celal Dinçer Büyük Taarruz'u anlatmış, Kamuran Bozkır şiir okumuş ve radyo sanatkarları türküler söylemiştir.¹⁰⁹⁹ Dil Bayramı da yine büyük bir törenle kutlanmıştır.

İnönü Zaferi 1944 yılında da Ankara Halkevi'nde yapılan törenle kutlanmıştır. Halkevi başkanı Ferit Celal Güven'in konuşmasının ardından Halkevi küçükler korusu 3 şarkı söylemiş, Kurmay Yarbay Asım Eren konuşma yapmış ve üniversite

¹⁰⁹⁵ “Ankara Halkevinde Güzel Bir Tören Yapıldı”, **Ulus**, 24 Nisan 1942, s.1,6.

¹⁰⁹⁶ “Ankara Halkevinde güzel Bir Tören Yapıldı ve İki Sergi Açıldı”, **Ulus**, 20 Mayıs 1942, s.1,2.

¹⁰⁹⁷ “Halkevimizde Dil Bayramı”, **Ulus**, 26 Eylül 1942, s.1.

¹⁰⁹⁸ “Halkevi'nin Yürüyüş Müsabakası”, **Ulus**, 23 Nisan 1943, s.4.

¹⁰⁹⁹ “Başkumandanlık Muharebesi'nin Yıldönümü”, **Ulus**, 30 Ağustos 1943, s.1.

öğrencileri şiirler okumuş, Ankara Halkevi gençler Karadeniz, Sivas, Mudurnu ve Erzurum yörelerinden oyunlar oynamış, İstiklal Mücadelesini konu alan bir film izlettirilmiştir.¹¹⁰⁰ Halkevi, 1944 senesinde Ulusal Egemenlik Bayramı'nın kutlandığı mekanlardan biridir. İstiklal marşı ve Yavuz Abadan'ın konuşması sonrasında milli marşlar söylenmiş ve bir çocuk piyesi oynanmıştır.¹¹⁰¹ 19 Mayıs törenlerinde istiklal marşı ve gençlik marşını Uluğ İğdemir'in konuşması, halk oyunları ve tiyatro gösterisi takip etmiştir.¹¹⁰² 30 Ağustos da yine konuşma, şiirler ve kahramanlık türkülerinin ardından piyes ile sona ermiştir.¹¹⁰³

1945 yılında da II. İnönü Zaferi, önceki yıllarda olduğu gibi kutlanmış ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye bağlılık telgrafi çekilmiştir.¹¹⁰⁴ Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nda Mümtaz Fail Fenik konuşmuş ve Siyasal Bilgiler Okulu öğrencileri Moliere'in 6 perdelik Scarpi'in Dolapları oyununu sahnelemiştir.¹¹⁰⁵ 19 Mayıs için Halkevinde, konuşma, Gazi Terbiye Enstitüsü öğrencilerinin halk oyunları gösterileri ve tiyatro oyunundan oluşan bir tören yapılmıştır. Lozan Günü'nde bakanlar müstakil grup ve CHP milletvekilleri ve çok sayıda kişinin katılımı ile kutlanmıştır.¹¹⁰⁶ 30 Ağustos da Halkevinde bir önceki yıl ile aynı program gerçekleştirilmiştir. Dil bayramında Behçet Kemal Çağlar'ın dil davası üzerine konuşmuş, halk şiirleri ve halk şairlerinden parçalar okunmuş, Halkevinin edebiyat yarışmasında kazananlara ödülleri verilmiş ve halk türkülleri söylenmiştir.

Çok partili yaşama geçiş sonrasında, ilk İnönü Günü kutlaması oldukça canlı geçmiştir. İlk olarak bir kutlama töreni tertip edilmiş, törene İnönü Halkeviden de bir ekip gelmiş, konuk Halkevinin başkanı da konuşma yaparken kırk kişilik bir grup İnönü ve yöresinde oynan halk oyunlarını sergilemişlerdir. Merasim sonrasında II. İnönü zaferinin 23. Yıldönümü şerefine bir sanat gecesi düzenlenmiştir. Programa İsmet İnönü, BMM başkanı, başbakan, bakanlar, CHP genel sekreteri ve genelkurmay başkanı da katılmıştır. Geceyi Mithat Fenmen Beethoven ile açmış,

¹¹⁰⁰ “İkinci İnönü’ Günü Dün Kutlandı”, *Ulus*, 2 Nisan 1944, s.1,3.

¹¹⁰¹ “Halkevinde”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:6, Sayı:63, 1 Mayıs 1944, s.III; “23 Nisan Dün Kutlandı”, *Ulus*, 24 Nisan 1944, s.1,4.

¹¹⁰² “Halkevinde Bu Akşam”, *Ulus*, 19 Mayıs 1944, s.2.

¹¹⁰³ “Büyük Taarruzun 22. Yıldönümü”, *Ulus*, 30 Ağustos 1944, s.1.

¹¹⁰⁴ “İkinci İnönü Zaferinin 24. Yıldönümü”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:8, Sayı:85, 1 Nisan 1945, s.19; “İkinci İnönü Günü Kutlandı”, *Ulus*, 2 Nisan 1945, s.2.

¹¹⁰⁵ “Halkevinde”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, 1 Mayıs 1945, s.19; “Başkentimizde 23 Nisan Bayramı”, *Ulus*, 24 Nisan 1945, s.6.

¹¹⁰⁶ “Lozan Bayramı”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:8, Sayı:93, 1 Ağustos 1945, s.19.

Ahmet Muhip Dranas ve Behçet Kemal Çağlar şiir okumuş, Tokat Reşadiye'den Aziz Torun kaval ile iki parça çalmış, Süleyman Güler, Vedat Gürten, Muazzez Ünal ve Reffan Alan arylar söylemiştir. Gecenin sonunda da Adnan Saygun Yunus Emre oratoryosunu çalmıştır.¹¹⁰⁷ Halkevinde kutlanan diğer günler de önceki yıllarla benzer programlar yapılmıştır.

1946 yılından itibaren kutlanmaya başlanan Toprak Bayramı'nın kutlama mekanı da Ankara Halkevi olmuştur. 11 Haziran 1945 tarihinde kabul edilen Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun kabul edildiği gün Toprak Bayramı olarak kutlanmaya başlanmıştır. Kanunun kabul edilışinin bayram olarak kutlanması CHP'nin çıkardığı kanuna sahip çıkması, ona verdiği önemi göstermeye çalışması aynı zamanda kanunun tanıtımını sağlamak istemesi olarak yorumlanabilir.

Kutlamalar Ankara'nın çevre köylerinden gelen köylülerle birlikte Halkevinin önündeki alanda yapılmıştır. İlk Toprak Bayramı kutlamasında CHP adına Naşit Uluğ, Yüksek Ziraat Enstitüsü doçenti Sedat Kansu ve köycülük şubesi başkanı Halil Sezai Erkut ve Susuz köyünden Halil Türkoğlu konuşma yapmıştır. Konuşmalarda toprak bayramının milli egemenlik ve zafer bayramları gibi büyük bayramlardan biri olduğu vurgulanmıştır. Ziraat marşı söylenmiş, davul zurna ile oyunlar oynanmıştır.¹¹⁰⁸

1947 yılında II. İnönü Zaferi yine Halkevinde kutlanmış, Ev Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramında kutlama mekanlarından biri olmuştur. Gençlik ve Spor Bayramı vesilesi ile 18 Mayıs'ta milli oyunlar ve tiyatro gösterisinden oluşan bir program tertip edilmiştir. Halkevinde Toprak Bayramı için de kutlama programı hazırlanmıştır. Toprak bayramını kutlamaya gelen Köylüler zirai kombinaları, Tavukçuluk Enstitüsünü ve Ankara Tohum Islah İstasyonunu ziyaret etmişlerdir.¹¹⁰⁹ Lozan Günü, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve Dil Bayramı kutlamalarının yanı sıra her yıl olduğu gibi Cumhuriyet Bayramı için Ankara Halkevinde bir balo düzenlenmiştir.

Gerek 1947 gerekse önceki yıllarda Halkevinde yapılan milli bayram kutlamalarında dikkat çeken noktalardan biri neredeyse her kutlamada türkölere ve

¹¹⁰⁷ "Ankara Halkevi nde Dün Güzel bir Tören Yapıldı", **Ulus**, 2 Nisan 1946, s.1

¹¹⁰⁸ "Toprak Bayramı Şenlikleri Güzel Oldu, Şehrimizdeki Törene Köylü Grupları da Katıldı", **Ulus**, 17 Haziran 1946, s.1.

¹¹⁰⁹ "Yarın Toprak Bayramı Kutlanacak", **Ulus**, 14 Haziran 1947, s.2.

halk oyunlarına yer verilmesidir. Bu aynı zamanda partinin folklor ve folklor çalışmalarına verdiği önemi de göstermektedir. 1948 yılı kutlamaları da alışıla geldiği şekli ile diğer bir ifade ile istiklal marşı, günün anlamına binaen konuşma/konuşmalar, şiir/şiirler, halk oyunları, türküler ve tiyatro gösterisinin yer aldığı programlarla kutlanmıştır.

1949 ve 1950 yıllarındaki İnönü Günü'ne İnönü Halkevi'nden gelen halk oyunları ekipleri de iştirak etmiştir.¹¹¹⁰ Ankara Halkevi'nin halk oyunları ve türküleri ekibi tüm törenlerde yer almıştır. 23 nisan da yine halk oyunları ve türkülerle kutlanmıştır. Seçim sonuçlarının gölgesinde geçen 19 Mayıs da Halkevinde kutlanmıştır.¹¹¹¹

15 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimi kaybeden CHP muhalefete geçmiştir. Resmi tören kutlamalarının önemli bir ayağı olan Evin statüsü de iktidar değişikliği ile birlikte değişmiştir. Bununla birlikte Halkevi 1951 yılı kutlamalarına ev sahipliği yapmıştır. Bilhassa CHP Genel başkanı İsmet İnönü'nün ön plana çıktığı İnönü Zaferi'nin ve Lozan Barış Antlaşması'nın yıldönümleri Halkevinde aynı coşku ile kutlanmıştır. Söz konusu törenlerde program yine istiklal marşı, günün anlamı üzerine bir konuşma, şiirler, Ankara Halkevi ekibinden türküler ve halk oyunlarından oluşmuştur.¹¹¹²

Ankara Halkevinde kutlana gelen günlerden biri de Yerli Malı Haftası'dır. Her sene Ankara Halkevinde yapılan tören ile yerli malı kutlamaları başlamaktadır. Başbakanın konuşması ile açılan 1940 açılış törenine meclis başkanı, vekiller, parti genel sekreteri, milli savunma ve genel kurmay erkanı, belediye ve büyük bir kalabalık katılmıştır.¹¹¹³ 1941 yılında yerli malı haftası maliye bakanının Halkevinde yaptığı konuşma ile açılmıştır. Ankara Ses ve Tel Birliği korusu Adnan Saygun'un armonize ettiği türkülerini çalmış, Maarif Koleji öğrencileri tiyatro oynamıştır.¹¹¹⁴

¹¹¹⁰ Söz konusu törenlerde İnönü Halkevi başkanı ve İnönü İlkokulu başöğretmeni de konuşma yapanlar arasındadır. "İnönü Zaferinin Yıldönümü Dün Kutlandı", **Ulus**, 2 Nisan 1949, s.2; "İnönü Zaferi'nin 29. Yıldönümü", **Ulus**, 2 Nisan 1950, s.3.

¹¹¹¹ 15 Mayıs'ta yapılan seçim sonucunda iktidar CHP'den Demokrat Parti'ye geçerken hükümetin el değiştirmesi işleri dolayısıyla Gençlik ve Spor Bayramı ülke genelinde de gecikmeli olarak kutlanmıştır.

¹¹¹² "Halkevinde Bir Tören Yapılacak", **Ulus**, 1 Nisan 1951, s.1; "Halkevinde Bir Anma Töreni Var", **Ulus**, 24 Temmuz 1951, s.1.

¹¹¹³ "Tasarruf ve Yerli Malı Haftası Dün Açıldı", **Ulus**, 13 İlkkanun 1940, s.1.

¹¹¹⁴ "Maliye Vekilimiz Dün Halkevinde Güzel Bir Nutuk Verdi", **Ulus**, 13 İlkkanun 1941, s.1.

Başbakanın nutku ile açılan 1942 kutlamalarında da yine meclis başkanı bakanlar müstakil grup reisi, vekiller ve mebuslar ile Mevhibe İnönü'nün de yer aldığı büyük bir kalabalık iştirak etmiştir.¹¹¹⁵ 1943, 1944 ve 1945 yıllarında da Tasarruf ve Yerli Malı haftası açılışı Ankara Halkevinde ve üst düzey katılımı ile gerçekleştirilmiştir.¹¹¹⁶ Tören'in üst düzey katılımı ile gerçekleştirilmesi ve bizzat başbakan tarafından açılması hükümetin Tasarruf ve Yerli Malı haftasına verdiği önemi de ortaya koymaktadır. Sonraki yıllarda tasarruf ve yerli malı kutlamaları radyodan yapılan bir konuşma ile başlamış, Ankara Halkevindeki yerli malı kutlamaları terk edilmiştir.

Atatürk Döneminde Halkevinde düzenli olarak kutlanan günlerden biri de Atatürk'ün Ankara'ya geliş yıldönümüdür. Her yıl 27 Aralıkta hem tören yapılmış hem de 1936 yılından itibaren Atatürk koşusu tertip edilmiştir. İnönü Döneminde ise Atatürk Koşusu her yıl Halkevi tarafından düzenlenmeye devam edilmiştir. Bu dönemde koşu hem Türkiye genelini kapsamaya sadece Ankara'dan değil diğer illerden de katılım almaya başlamıştır. Koşuya katılım her geçen yıl artarken katılımcılar gerek cinsiyet gerek yaş olarak katagorize edilmeye de başlanmıştır. Diğer taraftan koşuya katılımların kulüpler bazında da ele alınarak daha profesyonel olarak yapıldığı da görülmektedir.

Atatürk'ün Ankara'ya gelişi için yapılan törenlerin ise görece daha sönük olduğu. Halkevi 1939-1942 yıllarında yalnız koşu ve koşu sonrasında Halkevinde kazananlara ödül töreni ve günün anlamına binaen konuşmanın da yapıldığı bir çayın verilmesi şeklinde bir kutlama yapılmıştır. 1943 yılında koşunun yanı sıra daha önceki dönemde olduğu gibi dil ve edebiyat şubesi Halkevinde bir kutlama töreni hazırlanmıştır. Behçet Kemal Çağlar Atatürk'ün Ankara'ya gelişi hatıralarını anlatmış, gençler şiir okumuştur. "Atatürk'ün Ankara'ya ayak bastığı günlerde doğmuş inkılap çocukları adına Füzûzan Hüsrev Tökin bir konuşma yapmıştır.

¹¹¹⁵ "13 üncü Tasarruf ve Yerli Mallar Haftası Başvekilimizin Bir Nutku ile Açıldı", **Ulus**, 13 İlkkanun 1942, s.1.

¹¹¹⁶ "Başvekilimiz Bugün XIV üncü Tasarruf ve Yerli Malı Haftasını Bir Nutukla Açacak", **Ulus**, 12 İlkkanun 1943, s.1; "15 inci Tasarruf Haftası Dün Başladı", **Ulus**, 13 İlkkanun 1944, s.1; "Halkevinde Yapılan Törenle Artırım Haftası Başladı", **Ulus**, 13 Aralık 1945, s.1.

Ankara seğmenleri ve Kemaliye efeleri milli oyunlar oynamışlar, İlhan Başgöz Atatürk'ün gençliğe hitabesini okumuştur.¹¹¹⁷

Bir sonraki kutlama töreninin çok partili yaşama geçişin yaşandığı 1946 yılına denk gelmesi anlamlıdır. 1946 yılında CHP il kongresi 27 Aralıkta Halkevinde toplanmıştır. Hem Atatürk'ün Ankara'ya gelişi hem de kongrenin açılışı birlikte kutlanmıştır.¹¹¹⁸ İlçelerden gelen delegeler ile Ankara il teşkilatı temsilcileri ve parti üyeleri Atatürk'ün Ankara'ya ilk gelişinde Dikmen'den itibaren takip ettiği yolda, Harp Okulu yakınlarında toplanmış, araçlarla gelen partililer Etnoğrafya Müzesi'ne yürümüş ve orada kabir ziyaretinden sonra Halkevine geçilmiştir.¹¹¹⁹

1947 yılında yine tören yapılmamış yalnız kabir ziyareti olmuştur. 1948 yılında Halkevinde Atatürk'ün Ankara'ya gelişi törenle de kutlanmıştır. Konuşmacılar Atatürk'ün Ankara'ya gelişine ve karşılanmasına dair hatıralardan bahsetmiştir.¹¹²⁰ 1949 yılında Ankara Halkevinde, sadece koşu sonrası yapılan madalya töreni olmuştur.

CHP'nin muhalefette olduğu 27 Aralık 1950'de Ankara Halkevinde tören düzenlenmiştir. Kutlamaya Büyük Millet Meclisi Başkanı, CHP genel sekreteri Kasım Gülek, CHP genel sekreter yardımcısı Zihni Betil'in de aralarında olduğu bir kalabalık katılmıştır. Saygı duruşunun ardından Atıf Benderlioğlu ve Enver Behnan Şapolyo Atatürk'ün Ankara'ya gelişini anlatan konuşmalar yapmışlardır. Şiirlerin ardından halk oyunları ve piyes yer almıştır.¹¹²¹

Ankara Halkevi'nde ilk defa, 1950 yılında Çanakkale Zaferi Kutlaması yapılmıştır. Törende Uluğ İğdemir, günün anlam ve önemine dair bir konuşma yapmış, bando ile Çanakkale marşı çalınmıştır. Ardından Haluk Soyuer 18 Mart isimli şiirini okumuş, Halkevi halk türküleri korusu türküler söylemiş, törene Mehmet Akif Ersoy'un Çanakkale, Haluk Nihat Pepeyi'nin Çanakkale Destanı, Cahit

¹¹¹⁷ “Ebedi Şef Atatürk'ün Ankara'ya İlk Gelişinin 24. Yıldönümü”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:5, Sayı:56, 1 İkincikanun 1943, s.IV; “Atatürk'ün Şehrimize İlk Gelişinin 24. Yıldönümü dolayısıyla Ankara'da Parlak Bir Tören Yapıldı”, **Ulus**, 28 Sonkanun 1943, s.1.

¹¹¹⁸ İsmet İnönü döneminde CHP Ankara il teşkilat kongreleri Atatürk'ün Ankara'ya gelişine atıfla 27 Aralıkta toplanmıştır.

¹¹¹⁹ “Ankara'da CHP İl Kongresi Dün Sabah Açıldı”, **Ulus**, 28 Aralık 1946, s.1,5.

¹¹²⁰ “Atatürk'ün Ankara'ya Gelişi, Üniversitede ve Halkevinde Dün Törenler Yapıldı”, **Ulus**, 28 Aralık 1948, s.3.

¹¹²¹ “Ankara'da Dün Yapılan Tören”, **Ulus**, 28 Aralık 1950, s.1,4.

Aksoy'un Çanakkale Geçilmez şiirleri ile devam edilmiştir. Halkevi sanatçıları Şen Kardeşler tarafından halk türküleri söylenmiş ve tören, Milli Savunma Bakanlığı'nın yardımı ile çevrilen Çanakkale Geçilmez filminin izletilmesi ile sona ermiştir.¹¹²²

İnönü Döneminde Halkevinde yapılan önemli kutlamalardan biri de CHP'nin 20. kuruluş yıldönümüdür. Halkevinde 9 Eylül 1943 tarihinde bir tören hazırlanmıştır. Törene BMM başkanı Abdülhalik Renda, başbakan Şükrü Saraçoğlu, bakanlar, cumhurbaşkanı genel sekreteri Kemal Gedeleş, CHP genel sekreteri Memduh Şevket Esendal, milletvekilleri, CHP ocak, nahiye, kaza vilayet idare üyeleri, partililer, Halkevliler ve halk katılmıştır. Merasim öncesinde Atatürk'ün kabri ziyaret edilmiştir. Halkevinde İstiklal marşının ardından parti umumi idare heyeti üyesi Mehmet Emin Erişirgil CHP'nin kuruluşunu ve gelişimini anlatmıştır. Türküler söylenmiş, parti kurultaylarına ait film gösterimi olmuştur.¹¹²³

Halkevinde dikkat çeken kutlamalardan biri de Tanzimat'ın 100. yılının kutlanmasıdır. Halkevinde Şükrü Kurağan Tanzimat'ın mana ve ehemmiyeti hakkında bir konferans vermiştir.¹¹²⁴

3.1.1.4.1. Halkevlerinin Açılış Yıldönümü Kutlamaları

Halkevlerinin açılış yıldönümü yine 19 Şubatı takip eden ilk Pazar günü Ankara Halkevi'nde kutlanmaya devam edilmiştir. Ankara Halkevi de Halkevlerine ve çalışmalarına örnek olmayı sürdürmüştür. 1939 yılında açılan 158 Halkevi ile birlikte evlerin sayısı 367'ye ulaşmıştır. 19 Şubattaki törende CHP Genel Başkan Vekili ve başbakan Refik Saydam konuşma yapmış, bunu “modern Türk musikisi festivali” takip etmiştir. Bu konserde ünlü Türk bestekarları Cemal Reşit Rey, Hasan Ferit Alnar, Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal Erkin ve Adnan Saygun'dan birer eser çalınmıştır.¹¹²⁵ Milli Şefin zevki göz önünde bulundurularak program içeriğinin

¹¹²² “Çanakkale Zaferi Bugün Kutlanacak”, **Ulus**, 18 Mart 1950, s.2; “Çanakkale Zaferi Törenle Kutlandı”, **Ulus**, 18 Mart 1950, s.3.

¹¹²³ “CHP'nin 20 inci Yıldönümü”, **Ulus**, 9 Eylül 1943, s.1.

¹¹²⁴ “Tanzimat'ın 100 üncü Yıldönümü”, **Ulus**, 4 Senteşrin 1939, s.2.

¹¹²⁵ “Ankara Halkevinde Dün Güzel Bir Tören Yapıldı”, **Ulus**, 20 Şubat 1939, s.8.

oluşturulduğu söylenebilir. Önceki yıllarda olduğu gibi Ankara Halkevi sergisi de programa eşlik etmiştir.¹¹²⁶

1940 yılında Halkevlerinin 8. açılış yıldönümü kutlanırken 6 yeni Halkevi ve ilk defa olarak 140 Halkodası açılmıştır. Bundan sonraki senelerde tören Halkevleri ve Halkodaları açılış yıldönümü olarak kutlanmaya başlanmıştır. Cumhurbaşkanının da katıldığı 1940 töreninde Başbakan Refik Saydam konuşmuş, Halkevi amatörler sanatçıları, Siyasal Bilgiler Okulu ve Hukuk Fakültesi öğrencileri tarafından Kervan müzikali sahnelenmiştir. Oyun, İslamiyet öncesinde Türk devrine ait olan Ferahnaz hikayesini konu almıştır.¹¹²⁷ Bu yıl, ilk defa Halkevleri açılış yıldönümünde Halkevleri resim ve fotoğraf sergisi açılmıştır.

Halkevlerinin 9. ve Halkodalarının 1. açılış yıldönümünde konuşmaların ardından kantat, halk türküleri söylenmiş ve oyunları oynanmıştır. Tel Birliği armonize edilmiş türküler seslendirmiş, Aşık Veysel kendi eserlerinden çalıp söylemiştir. Musiki muallim mektebi öğrencilerinden oluşan grup yöresel kıyafetlerle farklı yörelerden oyunlar oynamıştır. Sivas, Çorum ve Bolu Halkevlerinden gelen gruplar da kendi yörelerinin oyunlarını sahnelemiştir. Oyunlar seyircilerden büyük beğeni almış, uzun uzun alkışlanmıştır.¹¹²⁸ Oyunların oluşturduğu etki parti yönetimini yeni bir adım atmaya yöneltmiştir. Halkevlerine gönderin yazıda evlerin bulundukları yörenin en karakteristik oyununu tespit etmesi ve Halkevi adına, bunu mahalli hususiyetleri ve orijinal karakteri ile oynayanlardan oluşan bir ekip kurulması ve bu ekibi sistemli bir surette çalıştırması istenmiştir. Elinde yeterli elemanı olmayan Halkevi oyunu bilen kimselerin gençlere öğretmesini sağlayacaktır.¹¹²⁹

¹¹²⁶ Ulus Gazetesinde törene dair haberde şöyle denmektedir: “Parti merkezi ve Ankara halkevi bu yılki kutlamada, halkevlerinin milli şefimiz tarafından muhtelif açma nutuklarında belirtilmiş olan güzel sanatlar sahasındaki hizmet ve tesirinin, güzel sanatlara verdiği büyük ehemmiyetin bir delili olarak, bir müzik festivali tertibini uygun bulmuştu.”, **Ulus**, 20 Şubat 1939, s.8.

¹¹²⁷ “Halkevindeki Tören, Milli Şef Verilen Temsili ve Sergiyi Takdir Buyurdular”, **Ulus**, 26 Şubat 1940, s.5.

¹¹²⁸ “Halkevlerinin Dokuzuncu Yıldönümü”, **Ulus**, 23 Şubat 1941, s.1; “B. Nafi Atuf Kansu Halkevleri Faaliyetinin Bir Bilançosunu Yaptı. Kantat, Halk Türküleri ve Memleket Oyunları Çok Beğenildi ve Alkışlandı”, **Ulus**, 24 Şubat 1941, s.1,4. Burhan Belge’ye göre “Bir an, sahne ile seyirciler arasında, adeta temas tessüs eder gibi olmuştur ki, bu, gerçek ve yüksek sanat vakalarına has bir hususiyettir. Bu suretle, Ankara Halkevi sahnesi, şimdiye kadar nadir eriştiği bir muvaffakiyet derecesine yükselmiştir.”, Burhan Belge, “Ankara Halkevi’nde”, **Ulus**, 27 Şubat 1941, s.2.

¹¹²⁹ **BCA**, 490.1.0.0/846.348.1; “Halk Oyunları Teşvik ve İhya Olunacak, CHP Bu Hususta Esaslı Kararlar Aldı”, **Ulus**, 29 Mart 1941, s.1.

1942 yılı açılış yıldönümü kutlamalarında 1941 yılı programına halkın ilgi ve alakasının da etkisi ile halk oyunlarına daha çok yer veriliyor. Törende Erzurum, Trabzon, Kars, Sivas, Urfa, Çorum, Kastamonu, Ödemiş ve Bursa Halkevleri ekipleri yörelerinin oyunlarını sunmuştur.¹¹³⁰ Bir halkoyunları festivali tarzındaki bu program ile Halkevlerinin çalışmalarını ortaya koymasına imkan sunulmuş ve çalışmaları teşvik edilmiştir.¹¹³¹ Bunun yanı sıra diğer Halkevlerine yol göstermek ve cesaretlendirmek istendiği ileri sürülebilir. Açılış törenine her zaman olduğu gibi sergilerde eşlik etmiştir. 1942 töreni çerçevesinde 3 sergi açılmıştır: Halkevlerinin 10 yıllık faaliyetlerini anlatan bir sergi, Halkevleri amatör sanatçılarının sergisi ve yurt gezisine çıkarılan ressamların sergisi.¹¹³²

11. Halkevleri ve Halkodaları açılış yıldönümü merasimi cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de katılımı ile gerçekleşmiştir. Törende başbakan Şükrü Saraçoğlu, Halkevleri ve Halkodalarına değinmekle birlikte Türkiye'nin iç ve dış politikası hakkında da bilgi vermiştir.¹¹³³ Bu açılış programında Kadıköy Halkevi amatör orkestrasının klasik müzik dinletisine yer verilirken Ankara Halkevi korosunun eşlik ettiği Köyde Bir Halkevi Gezisi adlı müzikli oyun sahnelenmiştir. Oyun halk müziği ve halk oyunlarından parçalar içermiştir.¹¹³⁴ 1944 yılındaki törende de halk oyunlarına yer verilirken Eminönü Halkevi bale ve ritmik danslar topluluğunun "Bir Orman Masalı" isimli bale gösterisi de geniş bir kitleye sunulmuştur.¹¹³⁵

1945 yılındaki 13. açılış yıldönümünde İzmir Halkevi yaylı sazlar gurubunun konseri ve Hamdi Olcay'ın yazdığı, müziklerini Nedim Otyam'ın yaptığı "Kafa Kağıdı" isimli köy piyesi tören programında yer almıştır.¹¹³⁶ Törende dikkat çeken noktalardan biri Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun açılış konuşmasıdır. Başbakan konuşmasında Toprak Kanunu tasarısının mecliste görüşüleceği haberini vermiş ve

¹¹³⁰ "Halkevlerimizin Onuncu Yıldönümü", **Ulus**, 22 Şubat 1942, s.4.

¹¹³¹ CHP Genel Sekreteri Fikri Tüzer'in roman yarışması jürisi, törende emeği geçen Halkevleri idare heyetlerinde, komitelerde çalışanlar ile törene katkı sunan 10 misafir Halkevinin ekiplerine Şehir Lokantasında bir çay ziyafeti vermesi de bu bağlamda değerlendirilebilir. "Genel Sekreterin Bugünkü Çayı", **Ulus**, 23 Şubat 1942, s.2.

¹¹³² "Halkevleri Onuncu Yıldönümü Bayramında", **Ulus**, 23 Şubat 1942, s.2.

¹¹³³ "B. Şükrü Saraçoğlu, Türk İç ve Dış Politikasının da Çok Veciz Bir İzahını Yaptı", **Ulus**, 22 Şubat 1943, s.1. Törenin radyo aracılığı ile tüm yurda ulaştığı düşünüldüğünde başbakanın konuşması bir çeşit ulusa sesleniş olarak da değerlendirilebilir.

¹¹³⁴ "Yurttan 7 Damla Gösterisi ve Kadıköy Halkevi Amatörler Orkestrası Çok Alkışlandı", **Ulus**, 22 Şubat 1943, s.2.

¹¹³⁵ "Halkevleri Bayramına Hazırlık", **Ulus**, 19 Şubat 1944, s.1.

¹¹³⁶ "Halkevleri Bayramı Dün Yurdun Kutlandı", **Ulus**, 26 Şubat 1945, s.5.

“vatanın selameti kendilerinden fedakarlık isteyeceğimiz köylülerin süratle, diri, canlı ve varlıklı olmaları lazımdır” demiştir.¹¹³⁷ Programın radyo aracılığı ile canlı olarak tüm yurda ulaştırıldığı düşünüldüğünde Toprak Kanunun da yurt çapında duyurulmak istendiği söylenebilir.

Bir sonraki törende, Müfit İmşir idaresindeki Ankara Halkevi yaylı sazlar orkestrası, Elgar ve Mozart’tan parçalar çalmış, Bor’un Asmaz köyü Halkodası üyesi Aşık Mevlüt Yıldırım Halkevleri destanını söylemiş, Ayvalık Halkevi temsil şubesinin “Kimsesizler” oyunu oynanmıştır. Ardından Gaziantep ve Trabzon Halkevleri yöresel oyunlarını oynamışlardır.¹¹³⁸ Tören günü Halkevinde, Halkevleri amatör resim ve fotoğraf sergisi, Halkevleri neşriyatlarının sergisi ve Gölçük Halkevinin kullandığı Karagöz figürleri sergisi açılmıştır. Tören programı Halkevleri çalışmalarının özeti olarak hazırlanmıştır. Bunun yanı sıra tören programı ile Halkevlerinin garp müziği zevkini yayma ve milli kültürü, folkloru koruyup geliştirici rolleri de vurgulanmaktadır.

1947 yılında da Halkevleri ve Halkodaları açılış yıldönümünde, halk oyunlarına geniş yer verilmiş, Ankara Halkevi temsil kolu bir tiyatro gösterisi hazırlamıştır. Tören çerçevesinde Türk camcılığı sergisi açılmış ve Türkiye’de camcılığa dair film seyrettirilmiştir. Her yıl olduğu gibi Ankara Halkevi tarafından hazırlanan 1948 töreninde de yine türküler ve halkoyunları ön plandadır. Ankara Halkevi de bir perdelik komedi oyunu ve Avni Özbenli’nin türkülerini ile tören programında yer almıştır. Törende konuşma yapan CHP genel sekreter vekili Cevat Dursunoğlu, Halkevlerinin kapısının herkese ve her fikre açık olduğunu, CHP’nin 7. Kurultayında evlere tüzel kişilik vasfı kazandırılması kararını ve bu hususta etüt çalışmalarına başladığını dile getirmiştir.¹¹³⁹ Dursunoğlu’nun sözleri çok partili yaşama geçildiği ve Halkevlerinin varlığının tartışılmaya başlandığı günlerde anlamlıdır.

Görece daha sade yapılan 1948 töreninde Cevat Dursunoğlu Halkevlerinin gerekliliğine dikkat çekmiştir. 1949 yılında da yine sade bir tören olmuştur.

¹¹³⁷ “Başbakanımız Bayramı Dün Özlü Bir Nutukla Açtı”, **Ulus**, 26 Şubat 1945, s.5.

¹¹³⁸ Hamdi Olcay, “Ankara Halkevinde Bayram”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, C.9, Sayı:107, 1 Mart 1946, s.21; “Halkevlerimizin 14. Bayramı”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, C.9, Sayı:107, 1 Mart 1946, s.3; “Halkevi Bayramını Kutluyoruz”, **Ulus**, 24 Şubat 1946, s.2.

¹¹³⁹ “Halkevleri Bayramımız”, **Ulus**, 23 Şubat 1948, s.5

Konuşmaların ardından Ankara Halkevi temsil kolunun gösterisi, türküler ve halkoyunları ile Kars yüksek okul ğrencilerinin Kars yöresi oyunları yer almıştır. Bu yıl yapılan törenlerde Ankara Halkevi salonu 6 oklu CHP bayrakları ile süslenmiştir.¹¹⁴⁰ Bu durum CHP’nin Halkevlerini sahiplenmesinin, partinin bir parçası olduğu yaklaşımının göstergesi olarak yorumlanabilir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün de katıldığı Halkevleri ve Halkodaları 1950 töreninde de hem Aşık Veysel’den hem de Halkevi korosundan halk türküleri dinlenmiş, halk oyunlarını müteakip “Günlerden Beri” oyunu sahnelenmiştir. Tören sonrasında “İstiklal Savaşımız” konulu sergi cumhurbaşkanı İsmet İnönü tarafından açılmıştır.¹¹⁴¹

Ankara Halkevinde yapılan son Halkevleri töreni 1951 yılında gerçekleştirilmiştir. Muhalefet partisi konumuna geçen CHP yönetimi teşkilatlarına Halkevleri açılış törenin yine canlılık içerisinde yapılmasına dair bir yazı göndermiştir.¹¹⁴² Parti yönetimi, söz konusu değişiklik sebebi ile teşkilatlarda olumsuz etki zerine Halkevleri için kutlama yapılması hususunu belirtme ihtiyaı hissetmiş olmalıdır. 1951 Törende konuşma yapan Halil Sezai Erkuť evlerin önemini anlatmış ve Halkevlerinin Atatürk’n Türk milletine emaneti olduğuna vurgulanmıştır. Kutlamada Ferruh Arsuman yönetimindeki Halkevi korusu ve saz ekibi türküler söylemiş, Kars ve Erzurum ekipleri yöresel oyunlarını oynamış ve Ankara Halkevi temsil kolu “Bu şapka Kimin” oyununu sahnelemiştir.¹¹⁴³

Halkevlerinin kapalı olduğu 1952 yılında CHP yönetimi sembolik olarak Halkevleri açılış yildnmnn kutlanmasına karar vermiştir. Tören kutlamadan ziyade anma şeklinde olmuştur. CHP Genel Sekreterliği gönderdiği yazı ile, daha önce Halkevlerinin bulunduğu il, ilçe ve bucaklardaki parti teşkilatlarının parti merkezi veya uygun bir salonda toplanılmasını, eski bir Halkevli tarafından Evlerin yaptėı hizmetlerin ve Halkevlilerin fedakarlıklarının anlatılmasını istemiştir. Aynı yazıda yedi kişiye geçmeyecek bir grubun kapanan Halkevi binalarına, birer demet iek bırakması ve bunun da söz söylenmeden sessizlik içinde yapılması da

¹¹⁴⁰ “Halkevi ve Odalarının 17 nci Yildnm Dn Kutlandı”, **Ulus**, 21 şubat 1950, s.1,5.

¹¹⁴¹ “Halkevlerinin 18 nci Yildnm Dn Kutlandı”, **Ulus**, 20 şubat 1950; s.1,5.

¹¹⁴² **BCA**, 490.1.0.0/ 11.58.3.

¹¹⁴³ **BCA**, 490.1.0.0/814.225.1; “Halkevlerinin Yildnm 19 şubatta”, **Ulus**, 17 şubat 1950, s.2; “Halkevlerinin 19 nc Yildnm”, **Ulus**, 26 şubat 1951.

belirtilmiştir.¹¹⁴⁴ Parti yönetiminin bu vesile ile, tekrar açılması umut edilen Halkevleri düşüncesinin canlı tutulmasını hedeflemiş olmalıdır. Nitekim aynı yazıda “uzak olmayan bir gelecekte partimiz eliyle tekrar gençlik ve millet hizmetine açılacağına” emin olunduğu da ifade edilmektedir.¹¹⁴⁵

3.1.4.2. Anma Törenleri

Ankara Halkevi’nin 1939 yılından itibaren en öne çıkan faaliyetlerinden biri de Atatürk’ü anma törenleridir. Atatürk’ün ölümünün ardından her 10 kasımda yurt çapında anma törenleri yapılırken tören programının içeriği parti merkezince belirlenmiştir. Parti yönetimi programın uygulanmasında sorumluluğu öncelikli olarak Halkevlerine ve CHP il ve ilçe başkanlarına vermiştir.¹¹⁴⁶ Ankara Halkevi de verilen program çerçevesinde anma törenini düzenlemiştir.

Parti yönetince belirlenen program şöyledir.¹¹⁴⁷

- Anma törenin yapıldığı mekanda uygun yere Atatürk’ün büstü veya resmi yerleştirilecek ve Türk bayrağı ve parti bayrakları ile süslenecek
- Açılış konuşması ve saygı duruşuna davet,
- 5 dakikalık saygı duruşu
- Atatürk’ün hayatını, ülke için hizmetlerini ve kahramanlıklarını anlatan konuşma
- Milli Şef’in Atatürk hakkındaki beyannamesinin okunması
- Atatürk heykeli, yoksa büstünün topluca ziyareti

Halkevi anma töreni için vazifeli olmakla birlikte Halkevi binasının Atatürk’ün muvakkat kabrinin yanı başında olması Evin söz konusu törenlerde önemini artıran bir durum olmuştur.¹¹⁴⁸

Halkevinde 1939 yılında düzenlenen ilk Atatürk’ü anma programına bakanlar, parti genel sekreteri Fikri Tüzer, genel idare heyeti üyeleri, milletvekilleri ve büyük

¹¹⁴⁴ BCA, 490.1.0.0/ 11.59.3.

¹¹⁴⁵ BCA, 490.1.0.0/ 11.59.3.

¹¹⁴⁶ Hakan Uzun, “Türkiye’de 10 Kasım Törenleri: ‘İlk Matem’ 10 Kasım 1939’dan, ‘Atatürk Haftası’ ve ‘Matemsiz Atatürk’ü Anma Günlerine”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XIX/38 (2019 Bahar), s.139.

¹¹⁴⁷ BCA, 490.1.0.0/1434.741.1.

¹¹⁴⁸ Ankara Halkevi binası ile Atatürk’ün geçici mezarının bulunduğu Etnoğrafya Müzesi yan yanadır.

bir kalabalık katılmıştır. Tören 9'u beş geçe Halkevi başkanı Ferit Celal Güven'in konuşması ile başlamıştır.¹¹⁴⁹ Ardından Atatürk'ün mezarının olduğu yöne dönülerek 5 dakika saygı duruşunda bulunulmuştur. Behçet Kemal Çağlar'ın konuşması ve Tavaf şiirini okunmasından sonra İsmet İnönü'nün Atatürk'ün ölümünün ardından yayınladığı beyanname okunmuş, Atatürk'e ait filmler ve son olarak Atatürk'ün 10. Yıl Nutkunu okuduğu film gösterilmiştir. Oldukça duygulandıran bu programın ardından Atatürk'ün kabri ziyaret edilmiştir.¹¹⁵⁰

1940 yılında Atatürk'ü anma töreni yine 9'u beş geçe başlamıştır. Törene katılım büyük ölçüde davetiye ile sınırlandırılırken gelenlerden siyah giymeleri istenmiştir. Program bir önceki yılın benzeri şeklinde gerçekleşmiştir. Merasimde Halkevi Başkanı Ferit Celal Güven ve Burhan Belge konuşmuş, Behçet Kemal Çağlar şiir okumuştur.¹¹⁵¹ 1941 yılı anma töreni de önceki yıllardaki gibi olmuştur. 1942 senesinde Atatürk'ü anma töreni aynı program çerçevesinde yapılmakla birlikte Halkevinin merasimi daha etkili kılmaya çalıştığı görülür. Tören başladığında sahne perdesi kalkarken Atatürk büstünün etrafına konulmuş 6 meşaleden çıkan dumanlar ile büstün varlığı vurgulanmaya çalışılmış bu da salonda bulunanların duygusallıklarını daha da artırmıştır.¹¹⁵²

1943, 1944 ve 1945 yıllarındaki törenlerde önceki yıllarla hemen hemen aynı program takip edilmiştir.¹¹⁵³ 1946 senesinde de Atatürk'ü anma töreni aynı olmakla birlikte son 3 yılda tören de kullanılmayan altı meşale detayına tekrar yer verilmiştir. Törende, saat 9.05'te ışıklar sönmüş, sahnedeki Atatürk büstünün etrafında bulunan 6 meşale yanmış ve matem müziği eşliğinde saygı duruşunda bulunulmuştur.¹¹⁵⁴ Sonraki yıllardaki yıllarda yer verilmeyen 6 meşalenin Atatürk'ün altı ilkesini

¹¹⁴⁹ Ferit Celal Güven konuşmasında "Onun bize emanet olarak bıraktığı cumhuriyet ve inkılap sahasında göstereceğimiz göz yaşlarından daha ziyade O'nun aziz ruhunu okşayacağına zerre kadar şüphemiz yok, Atatürk sevgisinin ölçüsü, ancak O'nun eserlerini ihya ve muhafaza hususunda gösterilecek ve gayret ve sadakattir." sözlerine yer vermiştir. **Ulus**, 11 Senteşrin 1939, s.5.

¹¹⁵⁰ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.10; "*Dün Bütün Türkiye Atatürk'ü Andı*", **Ulus**, 11 Senteşrin 1939, s.5.

¹¹⁵¹ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurttaş Gelmiştir**, s.19. "*Ankara Halkevinde Yapılacak İhtifal*", **Ulus**, 10 Senteşrin 1940, s.3.

¹¹⁵² Gazete haberlerinde Atatürk'ün ölümünün ardından geçen bu ilk yıllarda halk anma günlerinde yoğun hüznün yaşadığı, törenlerde halkın hıçkıklarda ağladığı, göz yaşları döktüğü aktarılmaktadır. "*Dün Bütün Yurt Ata'nın Yasını Tuttu*", **Ulus**, 11 Senteşrin 1942, s.1,5.

¹¹⁵³ "*Dün Bütün Memleket Ebedi Şefin Ölmez Hatırasını Saygı ile Andı*", **Ulus**, 11 Senteşrin 1943, s.1-2; *Dün Ebedi Şef Atatürk'ü Andık*", **Ulus**, 11 Senteşrin 1944, s.1-4; "*Ankara Halkevinde Yapılacak İhtifal*", **Ulus**, 10 Kasım 1945, s.1.

¹¹⁵⁴ "*Matem Gününde Ankara*", **Ulus**, 11 Kasım 1946, s.1,4.

simgelemekle birlikte çok partili yaşama geçildiği bir dönemde amblemi altı ok olan CHP'ne vurgu olarak da yorumlanabilir.

1947 ve sonrasındaki Atatürk'ü anma törenleri de benzer programı takip etmekle birlikte önceki yıllarda Halkevi başkanının konuşması ile törenin başlaması yerine dokuzu beş geçe saygı duruşu ile başlanmıştır. Bu yıllarda konuşmacı olarak üniversite öğrencilerine konuşmacı olarak yer verilmesi dikkat çekmektedir.¹¹⁵⁵ İktidarın değiştiği ve CHP'nin muhalefete geçtiği 1950 yılı anma töreninde İsmet İnönü'nün her yıl okunan beyannamesine yer verilmediği görülür.¹¹⁵⁶ Bunun , iktidar değişikliğinin CHP'ne bağlı bir kuruluş olan Halkevlerinin törenlerine yansımaları olduğu söylenebilir.

Ankara Halkevi'nde Atatürk'ü anma törenlerinin yanı sıra başka anma törenleri de gerçekleştirilmiştir. Bunlardan biri Namık Kemal'in doğumunun 100. Yılı vesilesi ile yapılan anma törenidir. Tören de İhsan Sungu, Namık Kemal Hakkında bir konferans vermiş, Namık Kemal'in torunu Hariciye memurlarından Numan Menemencioğlu onun şiirlerinden okumuş, Hamza Özbek "Namık Kemal hakkında söylenişler" konulu bir konuşma yapmış ve Halkevli gençler Namık Kemal'in şiirlerini seslendirmişlerdir.¹¹⁵⁷

Ziya Gökalp için de ölümünün on yedinci yıldönümünde bir anma töreni düzenlenmiştir. Hıfzı Oğuz Bekata, Namık Orkun, Behçet Kemal Çağlar ve Reha Oğuz konuşma yapmış, Ceyhun Atuf Kansu, Nurullah Barınan şiir okumuştur.¹¹⁵⁸ Bir diğer anma töreni Ali Suavi için yapılmıştır. İhsan Sungu, Ali Suavi'nin hayatı ve düşüncelerini anlatmıştır.¹¹⁵⁹ Hayatını kaybeden Mehmet Emin Yurdakul için de Ankara Halkevi'nde bir anma merasimi gerçekleştirilmiştir. Yurdakul'un hayatı, kişiliği, sanatı ve siyasi kişiliği üzerine konuşmalar yapılmış, şiirleri okunmuştur.¹¹⁶⁰

¹¹⁵⁵ "Dün Atatürk'ü Andık", *Ulus*, 11 Kasım 1947, s.1,5; "Ölmez Atatürk'ü Milletçe Andık", 11 Kasım 1948, s.1,4; "Atatürk'ü Milletçe Andık", *Ulus*, 11 Kasım 1949, s.5.

¹¹⁵⁶ "Atatürk'ü Dün Bütün Türk Milleti Saygı ile Andı", *Ulus*, 11 Kasım 1950, s.5.

¹¹⁵⁷ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurttaş Gelmiştir**, s.20; "Namık Kemal Dün Yurdun Her Yerinde Heyecanla Anıldı", *Ulus*, 22 İlkanun 1940, s.4.

¹¹⁵⁸ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurttaş Gelmiştir**, s.20; "Halkevinde Ziya Gökalp Günü", *Ulus*, 26 İlkteşrin 1941, s.1; "Ziya Gökalp Töreni", *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:1, Sayı:4, 16 İkincikanun 1941, s.24.

¹¹⁵⁹ "Halkevimizde Ali Suavi Günü", *Ulus*, 19 Mayıs 1942, s.2.

¹¹⁶⁰ "Halkevimizde Mehmet Emin Yurdakul Anmak İçin Tören", *Ulus*, 21 Sonkanun 1944, s.2.

Dil edebiyat şubesi dil ve hukuk kurumları ile birlikte Ahmet Cevdet Paşa için anma etkinliği düzenlemiştir. Cevdet Paşa'nı hayatının yanı sıra dil, tarih ve hukuk alanlarındaki çalışmaları anlatılmış, onun şiirlerinden örnekler seslendirilmiştir.¹¹⁶¹ Şube Ömer Bedrettin için de anma merasimi tertip etmiştir.¹¹⁶²

Atatürk Döneminde Evin anma törenlerinde yer alan ve ilk günlerinden itibaren yapılan Kubilay'ı anma törenlerinin İnönü Döneminde yapılmadığı görülür. Yine Atatürk Döneminde daha önce hayatını kaybeden Halkevliler için sıkça yapılan anma törenleri 1939 sonrası dönemde yapılmazken yalnız bir defa merhum Halkevliler mezarları başında anılmıştır.¹¹⁶³

3.2. Güzel Sanatlar Şubesinin Faaliyetleri

Güzel sanatlar şubesinin 1939 yılı komite üyeleri Refik Epikman, Refet Başokcu, Nuri Cemil Erdoğan, Mahmut Ragıp Kösemihal ve Sadık Göktuna'dır.¹¹⁶⁴ 1940 yılında Refik Epikman, Sadık Göktuna, Refet Başokçu, Şinasi Barutçu, Halil Bedi Yönetken şube komitesini oluşturmuştur.¹¹⁶⁵ Komiteye 1942 yılında da aynı isimler seçilmiştir.¹¹⁶⁶ 1944 senesinde seçimlerde Refik Epikman, Şefika Erim, Sadık Göktuna, Arif Kaptan ve Hakkı İzzet komiteyi oluşturmuştur.¹¹⁶⁷

3.2.1. Resim ve Fotoğraf Çalışmaları

Güzel sanatlar şubesinin 1939 yılı içerisindeki ilk resim sergisi, Halkevinde son yıllarda Ankaralı sanatkarları teşvik etmek amacıyla düzenli olarak açılan Halkevi Resim ve Heykel Sergisi'dir. Dördüncü Halkevi Resim ve Heykel Sergisi, 1939 yılında Halkevleri açılış yıldönümünde Maarif Vekili Hasan Ali Yücel tarafından açılmıştır. Sergide Halkevine mensup 20 ressam ve heykeltıraşın 100

¹¹⁶¹ "Ahmet Paşa Anma Töreni", *Ulus*, 25 Mayıs 1945, s.2.

¹¹⁶² "Rahmetli Ömer Bedrettin Uşaklı'yı Anma Töreni", *Ulus*, 8 Mart 1946, s.2.

¹¹⁶³ "Halkevi Ötüler Mezarları Yarın Anılacak", *Ulus*, 5 Mart 1944, s.2.

¹¹⁶⁴ *Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...*, s.20.

¹¹⁶⁵ "Ankara Halkevinde Komite Seçimleri Bitti", *Ulus*, 13 Mart 1940, s.2; *Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.*, s.26.

¹¹⁶⁶ *BCA*, 490.1.0.0/971.753.3.

¹¹⁶⁷ *BCA*, 490.1.0.0/ 971.753.3; "Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu", *Ulus*, 1 Nisan 1944, s.2.

civarında eseri sergilenmiştir. ¹¹⁶⁸ Serginin 14.050 kişinin gezdiği belirtilmektedir. ¹¹⁶⁹ Halkevleri neşriyat sergisi de Halkevleri yıldönümünde açılmıştır. 209 Halkevinin açıldıkları günden beri yayınladıkları kitap ve broşürler Ankara Halkevi'nin okuma odasında sergilenmiştir. ¹¹⁷⁰

Başta Ankara Halkevi olmak üzere Halkevleri fotoğrafçılık sanatının tanıtılması ve yaygınlaştırılması çabası içerisinde olmuşlardır. 1945 yılında hem Ankara Halkevinin hem de Halkevleri arasında yapılan amatör fotoğraf yarışmalarında birinciliği kazanan Cafer Türkmen fotoğraf sanatının gelişiminde Halkevlerinin rolünü şu sözlerle anlatıyor:

*“Bir defa Halkevleri Türkiye’de fotoğraf yarışmalarını ilk başlatan kurumdur. Sadece bu bile onun önemini anlatır. Bu sayede insanlar fotoğrafın ne olduğunu anladı, merak etti. Ayrıca fotoğraf bir sanat dalı olarak da kabul edildi bu Halkevlerinde. O zamanlar tabi daha yaygın olarak vesikalıklar filan çekiliyordu, birdenbire fotoğrafı böylesi farklı bir alanda kullanmak çoğu insanı şaşırttı. Yani halk, fotoğrafın sadece vesikalık, portre olmadığını anladı. Güzel manzara fotoğraflarının da bu şekilde çekilebileceğini gördü.”*¹¹⁷¹

Ankara Halkevi kentte resim ve heykel çalışmalarına verdiği desteğin yanı sıra fotoğrafçılığı da teşvik etmeye çalışmıştır. Güzel sanatlar şubesi bu doğrultuda bir fotoğrafçılık müsabakası açmıştır. Yalnız Ankara’daki amatör fotoğrafçıların başvurabileceği yarışmada konunun serbest olması kararlaştırılmıştır. 50 fotoğrafçının çektiği 400 fotoğrafı müsabakada yer almıştır. Yarışmada birinciye 50, ikinciye 25, üçüncüye 20, dördüncüye 15 ve beşinciye 10 lira ödül verilmiştir. Müsabakanın ardından Halkevinde, jürinin seçtiği eserlerden oluşan bir sergi açılmıştır. ¹¹⁷²

Halkevinde açılan bir diğer sergi Bulgar ressam İvanof’a aittir. Önceki yıl da Evin salonlarında sergi açan ressam 1939 yılında 40 eserden oluşan bir sergi açmıştır. ¹¹⁷³ CHP’nin tertip ettiği Yurt Gezisi Sergisi’ne de Ankara Halkevi ev sahipliği yapmıştır. CHP, 1938 yılından itibaren ressamı yurt gezisine çıkarmıştır.

¹¹⁶⁸ “Maarif Vekilimiz Veciz Bir Hitabe İle Halkevi Resim Sergisini Açtı”, *Ulus*, 20 Şubat 1939, s.1,8.

¹¹⁶⁹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.17.

¹¹⁷⁰ “Ankara Halkevinde Dün Güzel Bir Tören Yapıldı”, *Ulus*, 20 Şubat 1939, s.8; **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.18.

¹¹⁷¹ Murat Ervin, **Türk Fotoğraf Sanatının Gelişim Süreci İçerisinde Halkevleri ve Köy Enstitülerinin Rolü**, Dokuz Eylül Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006, s. 76

¹¹⁷² **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.18-19; “Halkevinde Açılan Fotoğraf Müsabakası”, *Ulus*, 5 Mart 1939, s.2.

¹¹⁷³ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.18; “Bulgar Ressamı İvanof’un Resim Sergisi”, *Ulus*, 24 Mart 1939, s.2.

CHP, Halktan beslenen, aynı zamanda halka ulaşmayı da hedefleyen bir sanat anlayışını etkin kılmak istemiştir. Ayrıca, sanatın üreticisi olan münnevverlerin halkı ve memleketi tanımaları ve eserlerinde Anadolu'yu anlatmaları hedeflenmiştir. Nitekim gezinin amacı şu sözlerle açıklanmaktadır: “*Türk sanatkarlarına halkı ve memleketi tanıtmak ve çeşitli hayat şartlarımızla karşı karşıya bulundurmak ve aynı zamanda da sanatkarı halka tanıtmak*”¹¹⁷⁴

Gönderilen ressamı akademi hocalarından oluşan bir kurul belirlemiştir. Çeşitli illere gönderilen sanatçıların büyük çoğunluğunu da yine akademi hocaları oluşturmuştur. “*Mektepten memlekete dönüş*” olarak adlandırılan bu geziler ve gezilerde üretilen resimlerden oluşan sergilerle “*sanatçıların İstanbul odaklı manzara geleneği ve dağarcığına Ankara ve Anadolu görüntüleri de eklenmiştir.*”¹¹⁷⁵ Burada CHP'nin söz konusu ressamı aracılığı ile yeni yetişen ressamı da toplumcu sanat yaklaşımını aktarmayı hedeflediği söylenebilir. Söz konusu geziler 1938-1943 arasında düzenlenmiştir.

İlk etapta 10 ressam on farklı şehre gönderilmiştir.¹¹⁷⁶ Ressamların gittikleri şehre dair gözlemlerini yansıttıkları tablolardan oluşan sergi 23 Nisan 1939 tarihinde Ankara Halkevi'nde CHP Genel Sekreteri Fikri Tüzer tarafından açılmıştır.¹¹⁷⁷ Sergi 20 gün açık kalmış ve 10 ressamın 116 eseri sergilenmiştir. Önceki yıllarda olduğu gibi CHP, ressamı ve resim sanatını teşvik amacıyla sergiden yine jüri tarafından belirlenen tablolardan 43 tanesini satın almıştır.¹¹⁷⁸

Ankara Halkevi'nin ev sahipliği yaptığı bir başka sergi Mersin Halkevi arşubesine aittir. Sergide yağlı boya tablolar ile süsleme sanatı çalışmaları, Mersin Halkevi resim öğretmeni Ali Cenani'nin asker üniformalı Atatürk tablosu yer almıştır. Halkevinde her sene sergi açan Halil Paşa 1939 yılında da 100 eserden

¹¹⁷⁴ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.16.

¹¹⁷⁵ Yasa Yaman, **a.g.e.**, s.318.

¹¹⁷⁶ Düzenlenen ilk yurt gezisinde gönderilen ressamı ve illeri şöyledir: Zeki Kocamemi-Rize, Mahmud Cuda- Trabzon, Cemal Tollu- Antalya, bedri Rahmi Eyüpoğlu- Edirne, Ali Avni Çelebi- Malatya, Feyhman Duran- Gaziantep, Hamit Görel- Erzurum, Hikmet Onat- Bursa, Sami Özeren- Konya, Sami Betik- İzmir. **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.16.

¹¹⁷⁷ “*Halkevinde Resim Sergisi CHP Genel Sekreteri Tarafından Dün Açıldı*”, **Ulus**, 24 Nisan 1939, s.1.

¹¹⁷⁸ **BCA**, 490.1.0.0/2013.8.1 ; “*CHP 43 Parça Tablo Satın Alacak*”, **Ulus**, 25 Nisan, s.2.

oluşan bir sergi açmıştır. Hem hükümet hem de Halkevi yönetimi sergiden tablo satın alarak Halil Paşa'ya destek olmaya çalışmıştır.¹¹⁷⁹

Sovyetler Birliği'nin teknik, sanat ve fikir alanlarından tanınmış 1300 kitap ve Sovyetler Birliği'nde ekonomik ve sosyal yaşamı konu alan 200 fotoğraf Halkevinde sergilenmiştir. Serginin açılışında Başbakan Refik Saydam, milli eğitim bakanı Hasan Ali Yücel, milletvekilleri, Sovyet büyükelçiliği yetkilileri ve kor diplomatik katılmıştır. Serginin 26.020 kişinin gezdiği belirtilmektedir.¹¹⁸⁰

Yılın bir diğer sergisi Atatürk'ün ölüm yıldönümünde açılmıştır. Atatürk'e ait belge ve hatıralara ait fotoğraflardan oluşmuştur. Sergi 10 Kasım'da açılmış ve bir hafta devam etmiştir.¹¹⁸¹

Güzel sanatlar şubesi her sene açtığı resim ve heykel derslerini 1939 yılında da sürdürmüştür. Öğrenciler için her gün 17 ile 19 saatleri arasında ders verilirken öğretmenler için de haftada iki gün tashih dersleri verilmiştir. Heykel dersleri Zühtü Demiroğlu, resim dersleri Malik Aksel ve Refik Epikman tarafından verilmiştir. Halkevi ders için canlı modelde sağlamıştır.¹¹⁸² Şube resim çalışmaları için ücretli canlı modeli, sonraki yıllarda da temin ederek sanatçılara destek olmaya çalışmıştır.

CHP ve Halkevi yönetimi tarafından ressamların eserlerinden satın alınması gibi desteklerin yanı sıra Evin resim atölyesi de sanatkarların çalışmalarına açık bulundurulmaya ve sanatkarlara boya, neval, fırça vb malzemelerin verilmeye devam edilmiştir.¹¹⁸³ Ayrıca Halkevinin Belediyeler Bankası altındaki galerisi de hizmet vermeye devam etmiştir. Halkevi ar komitesi idare heyeti ve dışarıdan iki ressamın oluşturduğu jürinin onayından geçen eserler galeriye kabul edilmiştir. Ressam ve heykeltıraşlara eserleri sergileme ve satma imkanı sunan galeride aylık ortalama 5 eserin satıldığı belirtilmektedir.¹¹⁸⁴

Halkevinde açılan bir diğer sergi ve beraberinde yarışma Ankara Halkevi amatör resim sergisi ve yarışmadır. Sergide Ankara'daki amatör ressamların eserleri

¹¹⁷⁹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.17.

¹¹⁸⁰ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.18; "Ankara Halkevinde Sovyet Kitabı ve Sovyet Artistik Fotoğraf Sergisi Dün Açıldı", **Ulus**, 2 Haziran 1939, s.1.

¹¹⁸¹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.18.

¹¹⁸² **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.16.

¹¹⁸³ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.15.

¹¹⁸⁴ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.19.

sergilenmiştir. Sergi sonunda Ahmet Muhip Dranas, Refik Epikman, Eşref Üren, Sadık Gökuna, Seyfi Toray, Refet Başakçı, Nurettin Ergüven'den oluşan jüri, amatör ressamalara ait eserleri değerlendirerek ilk üçe girene ödül vermiştir.¹¹⁸⁵

1940 yılında Ankara Halkevi Amatör Fotoğraf yarışmasının ikincisi düzenlenmiştir. Yarışmada önceki yıl olduğu gibi yalnız Ankaralı amatörler başvurabilmiş ve ilk beş kişiye para ödülü verilmiştir.¹¹⁸⁶ Yarışma sonrasında serginin şubat ayında açılması planlanmış ancak İnönü Günü olarak kabul edilen 1 Nisanda açılmıştır. Yarışmaya 35 fotoğrafçı yüzlerce eser katılmıştır.¹¹⁸⁷ Fotoğraf yarışmasının jüri üyelerinden biri olan Ahmet Muhip Dranas yazısında yarışmayı değerlendirirken, *“Hepsi de amatör olan gençleri tebrik etmek lazımdır. Memleketimizde fotoğraf sanatının bu seri ve mesut inkişafında halkevlerimizin büyük rolüne, bu sergi ayrıca, güzel bir misaldir.”*¹¹⁸⁸

Evin salonları bir karikatür sergisine de ev sahipliği yapmıştır. Karikatürist Ramiz Gökçe'nin girişimi ile Ankara'nın ilk karikatür sergisi açılmıştır. Sergide Ramiz Gökçe, Cemal Nadir Güler, Salih Eritmez, Muhittin Etiyen, Necmi Rıza, Mazhar Nazım Resnar'ın karikatürleri yer almıştır.¹¹⁸⁹ Burada 165 parça eser sergilenmiştir. Günlük hayattan *“son Osmanlı devrinin gülünç tarihi”*ne geniş bir konu yelpazesi karikatürlerde işlenmiştir.¹¹⁹⁰

1940 yılında önemli bir gelişmeye imza atılmış ve Ankara Halkevinde, Halkevleri resim ve fotoğraf sergisi açılmıştır. CHP 1939 yılında Halkevlerine gönderdiği yazı ile resim ve fotoğraf sergisi açmalarını istemiştir. Bu açılan sergilerde öne çıkan eserler de Ankara Halkevinde açılacak sergiye gönderilmiştir. Serginin açılışını yapan CHP genel sekreteri Fikri Tuzer yaptığı konuşmasında serginin amacını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Aziz davetlilerim; biraz sonra gezip göreceğiniz resimler, serginin isminden de anlaşılacağı veçhüzere memleketimizin en ücra köşelerine kadar yayılmış

¹¹⁸⁵ “Ankara Halkevinde Amatör Ressamlar Sergisi Kapandı”, **Ulus**, 27 Mart 1940, s.2.

¹¹⁸⁶ İkinci yılında verilen ödüller de artırılmıştır. Birinciye 75, ikinciye 45, üçüncüye 35, dördüncüye 25, beşinciye 20 lira ödül verileceği açıklanmıştır. *“Halkevinin Güzel Bir Teşebbüsü, İkinci Fotoğraf Müsabakası”*, **Ulus**, 19 Ocak 1940, s.2.

¹¹⁸⁷ *“Halkevinin İkinci Fotoğraf Sergisi”*, **Ulus**, 3 Nisan 1940, s.2

¹¹⁸⁸ *“Yirminci Asrın Gözü”*, **Ulus**, 17 Mayıs 1940, s.2

¹¹⁸⁹ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurttaş Gelmiştir**, s.22; *“Ankara Halkevinde 1 inci Karikatür Sergisi”*, **Ulus**, 23 Nisan 1940, s.2.

¹¹⁹⁰ *“Ankara Halkevinde Açılan Karikatür Sergisi”*, **Ulus**, 6 Mayıs 1940, s.2.

halkevlerimizde çalışan, kabiliyetli Türk gençlerinin kendi zevk ve hevesleriyle yaptıkları eserlerdir. Bu eserlerde teker teker büyük birer sanat iddası yoktur. Ancak sanatın inkişafını, onun milli bünyesinin kemalini ve beynel milel değerinin artmasını amatör eliyle dahi olsa, sanatı ücra köşelere kadar yaymakta ve sanat heyecanını halkın ruhuna katmakta beklemek lazımdır. Bu serginin değeri işte bu maksadı temin noktasından mühimdir. Memleketin bu sahada çalışan amatör gençlerini çalışmaya, sanattaki kabiliyetlerini inkişafa yarayacak olan bu sergiler, ileride o büyük maksadı da istihsale yarayacaklardır.”¹¹⁹¹

Sergiye 26 Halkevi 110 parça resim ve 31 Halkevi 165 fotoğraf ile katılmıştır. Jüride Nafî Atuf Kansu, Cevdet Kerim İncedayı, Salah Cimcoz, Hamdi Yalman, Cemil Ubaydın, Ferit Celal Güven, Suut Kemal Yetkin, Vedat Nedim Tör, Burhan Belge, Mümtaz Faik Fenik, a. Muhip Dranas, Refik Epikman, N Ergüven, Foto Cemal ve Foto Naim bulunmuştur.¹¹⁹² Bu sonraki 11 yıl boyunca tekrarlanacak olan sergi Halkevleri geleneği haline gelecektir. Ahmet Muhip Dranas’ın sergiyi değerlendiren yazısı aynı zamanda Partinin hedefini de ortaya koyması açısından anlamlıdır: *“Bu sergi, sanat zevk ve anlayışını memleket mikyasında telkin ederek sanatı, bir zümrenin malı olmaktan çıkarıp, halk tabakalarına götürecektir ve onun inkişafı için muhtaç olduğu tarlayı ve kültürü hazırlayacaktır.”¹¹⁹³*

Halkevinde açılan bir diğer sergide nafia vekaletinin açtığı polis koleji proje müsabakasına katılanların eserleri sergilenmiştir.¹¹⁹⁴ Halkevi ressam Salih’in tarihten çizgiler konulu sergisine de ev sahipliği yapmıştır. Sergide 84 eser ziyaretçilere sunulmuştur.¹¹⁹⁵

1941 yılının ilk sergisi Halkevleri İkinci Resim ve Fotoğraf Sergisi’dir. Sergi 23 Şubatta açılmıştır. Bu seneki sergiye 64 Halkevi, 123 tablo ve 156 fotoğraf yer almıştır. Sergideki eserler A ve B olarak iki kategoride değerlendirilmiş ve dereceye girenlere CHP tarafından para ödülü verilmiştir.

Ankara Halkevinin altıncı resim sergisi 23 Nisanda açılmıştır. Sergiye içlerinde Refik Epikman, Nurettin Ergüven, Enver Sönmez, Şerif Renkgörür, Seyfi Toray, Eşref Üren gibi tanınmış ressamların da bulunduğu çok sayıda sanatçı katılmıştır.

¹¹⁹¹ Muhip Dranas, **Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri**, Ankara Basımevi, Ankara 1941, s.14-15; Halkevleri Resim, Fotoğraf Sergisi Dün Parti Genel Sekreteri Tarafından Açıldı”, **Ulus**, 23 Mayıs 1940, s.4.

¹¹⁹² “Halkevleri Birinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi”, **Ulus**, 21 Mayıs 1940, s.1.

¹¹⁹³ Dranas, **a.g.e.**, s.19.

¹¹⁹⁴ “Mimari Proje Sergisi”, **Ulus**, 28 Haziran 1940, s.4.

¹¹⁹⁵ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurttaş Gelmiştir**, s.22; “Ressam Salih’in Tarihten Çizgileri Hakiki Müzedir”, **Ulus**, 7 Sonkanun 1940, s.1,5.

Sergi için “*renkler gittikçe Türk iklimine ve karakterine mahsus bir vuruş, bir yerlilik, bir aydınlık kazanmakta*” denilerek resimlerdeki Anadolu temasına dikkat çekilmekte ve “*halkı anlatan sanat*”a doğru bir ilerleme katedildiği belirtilmektedir.¹¹⁹⁶

Ankaralı ressamın sergilerini Halkevinin Belediyeler Bankası altındaki sanat galerisinde sürdürmüşlerdir. Burada 26 ressamın 150 parça natürmort, peysaj, portre eseri burada ziyarete açılmıştır. Ankara’daki ressamın açtığı serginin açılışını İbrahim Çallı yapmıştır.¹¹⁹⁷ Öğrencilerin resim sergisi de Halkevi galerisinde ziyarete açılmıştır. Sergide yaşları 12 ile 15 arasındaki öğrencilerin resim çalışmalarından seçmeler sergilenmiştir.¹¹⁹⁸

1942 yılı başlarken Ankara Halkevi üçüncü amatör resim ve dördüncü fotoğraf yarışması başvuruları da başlamıştır. Yarışmalar 22 ve 23 Ocakta açıklanmıştır. Yarışmalara katılan eserler 29 Ocakta açılmıştır.¹¹⁹⁹

Her yıl olduğu gibi 1942 senesinde de Halkevlerinin kuruluş yıldönümünde sergiler açılmıştır. Bunlardan ilki CHP Genel Sekreterliği’nin Halkevleri için yayınladığı eserler, evlerin çıkardığı dergi ve kitaplar ile Halkevi binalarına ait maket ve fotoğraflardan oluşan sergidir. Bir diğer sergi Halkevi sanat galerisinde açılmış ve Halkevlerinin 10 yıllık çalışmalarını çeşitli grafiklerle anlatmıştır. Bu bahsi geçen sergilerle aynı gün Sergi evinde de iki sergi açılmıştır. Bunlardan birincisi Halkevleri üçüncü resim ve fotoğraf sergisidir. 40 vilayetten sanatçıların eserlerinden oluşmuştur. İkinci sergide yurt gezisine çıkan ressamın eserleri sergilenmiştir. 40 ressamın 600’den fazla çalışması teşhir edilmiştir.¹²⁰⁰

Ankara Halkevi farklı sergi çalışmaları ortaya koymaya başlamıştır. Bunlardan biri desen sergisidir. Sergide, içinde tanınmış sanatçıların çalışmalarının da bulunduğu 180 resim yer almıştır. Çeşitli konularda yapılmış kara kalem, çini

¹¹⁹⁶ “Ankara Halkevinde Altıncı Resim Sergisi”, **Ulus**, 24 Nisan 1941, s.2.

¹¹⁹⁷ “Ankara Ressamları Eserlerini Teşhir Ediyorlar”, **Ulus**, 31 Mayıs 1941, s.2; “Ankara Ressamları Sergisini İbrahim Çallı Açtı”, **Ulus**, 8 Haziran 1941, s.2.

¹¹⁹⁸ Refik Epikman, “Ankara Halkevi Resim Galerisinde Açılan Talene Resim Sergisi”, **Ulus**, 8 Kasım 1941, s.2

¹¹⁹⁹ “Halkevinde Resim ve Fotoğraf Sergisi”, **Ulus**, 29 Sonkanun 1942, s.4.

¹²⁰⁰ “Halkevlerimizin Onuncu Yıldönümü Bayramında”, **Ulus**, 23 Şubat 1942, s.2

mürekkebi, siyah beyaz ofort tekniği ile yapılmış eserler Ankaralıların ziyaretine açılmıştır.¹²⁰¹

1942 Mayıs'ında da iki sergi sergi açılmıştır. Bunlardan birisi Evin geleneksel etkinliklerinden olan Ankara Halkevi resim sergisidir. Bu sene yedincisi düzenlenen sergide Ankara'daki 27 ressamının, 150 eseri sergilenmiştir. Sergide Refik Epikman, Arif Kaptan, Kemal Özben, Nurettin Ergüven, Pertev Boyar, Sema Elöve, Necla Çakıldağ gibi önemli ressamlar da yer almıştır.¹²⁰² Diğer ise 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı vesilesi ile açılan Atatürk kitapları sergisidir. Etkinlikte Atatürk hakkında yazılmış yerli ve yabancı 250 kitap ziyaretçilere sunulmuştur.¹²⁰³

Ankara Dördüncü Ortaokul öğrencileri de Halkevi'nin Belediye Bankası altındaki sanat galerisinde bir resim sergisi açmıştır. Öğrencilerin yaptığı 500 çalışma galeride sergilenmiştir.¹²⁰⁴

*Daha önce bahsedildiği üzere İkinci Dünya Savaşı Yıllarında Türk kamuoyunu etkilemeyi hedefleyen İngilizler, bu doğrultuda Türkiye'de propaganda faaliyetlerini İngiliz Kültür Heyeti üzerinden gerçekleştirmiştir. Savaş yıllarında Heyet ile Türk hükümeti arasında yakın ilişkiler kurulmuştur. İngiliz Kültür Heyeti ile Türk hükümetinin yakın ilişkilerinin bir yansıması da sergi açılışlarında görülür. Heyetin düzenlediği sergilerin milli eğitim bakanı veya üst düzey bakanlık bürokratlarının katılımı ile açıldığı görülür.*¹²⁰⁵

İngiliz Kültür Heyeti'nin Ankara Halkevi'ndeki ilk sergisi İngiltere'deki okulları tanıtan fotoğraflardan oluşmuştur. Serginin açılışını milli eğitim bakanı Hasan Ali Yücel yapmıştır. Sergide İngiltere'deki farklı okul kategorilerine ait 90 fotoğraf ile İngiltere'nin meşhur yerlerini, çeşitli yerlerinden manzaraları konu alan fotoğraflar yer almıştır.¹²⁰⁶

¹²⁰¹ "Ankara Halkevinde Desen Sergisi", **Ulus**, 18 Nisan 1942, s.2

¹²⁰² "Ankara Halkevi Yedinci Resim Sergisi", **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:17, 1 Haziran 1942, s.23

¹²⁰³ "Ankara Halkevinde Güzel Bir Tören Yapıldı ve İki Sergi Açıldı", **Ulus**, 20 Mayıs 1942, s.1,4.

¹²⁰⁴ "Dördüncü Orta Okulun Resim Sergisi", **Ulus**, 14 Temmuz 1942, s.4.

¹²⁰⁵ Esra Özkan Koç-Raziye Çiğdem Önal, "1940'lı Yıllarda İngiliz Kültür Heyeti'nin Ankara'da Açtığı Kültürel Propaganda Sergileri", **Ankara Araştırmaları Dergisi**, 9(1), Haziran 2021, s.120-137.

¹²⁰⁶ Koç-Önal, a.g.m., s.127; "Ankara Halkevinde İngiliz Üniversiteleri ve Maarif Kurumları Sergisi", **Ulus** 5 Haziran 1942, s.1; "İngiliz Üniversiteleri Sergisi", **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:18, 16 Haziran 1942, s.23.

1943 yılı resim faaliyetleri yine Halkevi resim ve fotoğraf yarışması ile başlamıştır. Her yıl olduğu gibi müsabakaya katılan eserler sergilenmiştir. Halkevi, yarışmaya resim ve fotoğrafın yanı sıra heykel kategorisini de eklemiştir.¹²⁰⁷

Halkevlerinin açılış yıldönümünde Ankara Halkevi'nde hem Halkevleri resim ve fotoğraf sergisi hem de ulusal giyim sergisi açılmıştır. Halkevleri dördüncü resim ve fotoğraf sergisine Adana, Afyon, Ankara, Antalya, Beşiktaş, Bursa, Çorum, Diyarbakır, Elazığ, Eminönü, Eyüp, Fatih, Giresun, İzmit, Kadıköy, Konya, Kütahya, Manisa, Malatya, Sivas, Şehremini, Tekirdağ ve Zonguldak Halkevleri katılmıştır. Sergide hasi geçen Halkevlerindeki amatör sanatçıların 98 resim ve 71 fotoğraf sergilenmiştir.¹²⁰⁸

Ulusal giyim sergisinin amacı “milli kıyafetin” tespiti olduğu ileri sürülmüştür. Sergi, Halkevleri Bürosu tarafından organize edilmiştir. Folklor müzesi bulunan ve kumaş yürü malzeme toplayan İzmir, Bergama, Tire, Aydın, Denizli, Isparta, Afyon, Konya, Adana, Antakya, Maraş, Elazığ, Sivas, Samsun, Çorum, Erzurum ve Malatya Halkevleri katılmıştır.¹²⁰⁹

İngiliz Kültür Heyeti'nin düzenlediği İngiliz Resim ve Grafik Sanatlar Sergisi 18 Mart 1943'te Ankara Halkevi başkanı Ferit Celal Güven ile İngiliz Kültür Heyeti'nin başkanı Sir Malcolm'un yaptığı konuşmalar ile açılmıştır. Sergi resim ve grafik olmak üzere iki bölümden oluşmuştur. Resim bölümünde 50 ressamın 76 eseri, 6 afiş sanatçısının 8 afiş çalışması; grafik bölümünde 140 grafik eser sergilenmiştir.¹²¹⁰ Ankara Halkevi resim sergisi de 19 Mayıs 1943'te açılmıştır. Halkevinin Belediyeler Bankası altındaki galerisinde 93 resim teşhir edilmiştir.¹²¹¹

Güzel sanatlar şubesinin 1944 yılındaki ilk sergisi yine Evin amatör resim yarışmasına katılan eserlerinden oluşmuştur. Sergi, Belediyeler Bankası altındaki Halkevi galerisinde ziyarete açılmıştır.

¹²⁰⁷ “Ankara Halkevi'nin Resim ve Fotoğraf Müsabakasında Kazanan Amatörleri Jüri Heyeti Dün Seçti”, **Ulus**, 23 Sonkanun 1943, s.1; “Ankara Halkevi'nin Dördüncü Amatör Resim Sergisi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:34, 16 Şubat 1943, s.15.

¹²⁰⁸ “Halkevleri Dördüncü Resim ve Fotoğraf Sergisi”, **Ulus**, 21 Şubat 1943, s.4.

¹²⁰⁹ “Ulusal Giyim Sergisi”, **Ulus**, 21 Şubat 1943, s.4; Naki Tezel, “Ulusal Giyim Sergisi”, **Ulus**, 4 Mart 1943, s.2.

¹²¹⁰ Koç-Önal, a.g.m., s.127; “İngiliz Resim ve Grafik Sanatlar Sergisi Ankara Halkevinde Dün Açıldı”, **Ulus**, 19 Mart 1943, s.2.

¹²¹¹ “Ankara Halkevi Yıllık Resim Sergisi”, **Ulus**, 19 Mayıs 1943, s.4; “Halkevi Resim Sergisinde”, **Ulus**, 7 Haziran 1943, s.2.

Halkevi, Türk kültürünü tanıtmaya yönelik sergilerine bu yıl da devam etmiştir. Halkevleri açılış yıldönümünde müze ve tarih şubesi ve güzel sanatlar şubesinin çalışmaları ile Türk el işleri sergisi açılmıştır.¹²¹² 16. yüzyıldan o güne kadar Anadolu’da kullanılan kavuk örtüleri, bohçalar, mendiller, havlular, çevreler, yastıklar, sedir örtüleri, perdeler, sofraltları, tıraş önlükleri mühür keseleri, ciltler gibi el işi örnekleri sergilenmiştir. Uluğ İğdemir’e göre serginin üç amacı vardır: Birincisi Türk milletinin günlük hayatında kullandığı alelade eşyayı bile ne derece yüksek bir zevkle meydana getirdiğini belirtmek, yeni ve ileri bir medeniyet hayatına giren Cumhuriyet neslinin bu emsalsiz eserlerden ilham alarak bunları modern ihtiyaçlara tatbik etmelerine yol açmak ve memleket dışına çıkarılan bu ecdat yadigarlarını toplamak ve muhafaza etmek.¹²¹³ Aynı gün açılan bir diğer sergi 5. Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi’dir.¹²¹⁴

Çeşitli sergiler nedeni ile kapalı bulunan Halkevi sanat galerisi yeni eserler ile tekrar ziyarete açılmıştır. Halkevindeki resim dersleri 1944 yılında tekrar başlamıştır. Resim derslerine 30 öğrenci kaydolmuştur. Derslerin açılışını milli eğitim bakanı Hasan Ali Yücel yapmıştır. Bakan, güzel sanatlar şubesini, ülkedeki güzel sanatların gelişimine katkısından dolayı tebrik etmiştir.¹²¹⁵

Ankara Halkevinin yıllık sergisi de 25 Mayıs’ta açılmıştır. İngiliz Kültür Heyeti 1944 senesinde de Halkevinde resim sergisi düzenlemiştir. Sergi İngiltere’nin tarihi binaları ile modern mimarisinden örnekleri ihtiva etmiştir. İngiltere’deki fabrikalara, evlere, kamu binalarına ait fotoğraflar, modern İngiliz evlerinin planları sergide yer almıştır.¹²¹⁶

¹²¹² Hakkı İzzet, “Halkevindeki Sergi Münasebetiyle: Türk El İşlemeleri Sergisi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:5, Sayı:59, 1 Mart 1944, s.10-11.

¹²¹³ İğdemir, **a.g.e.**, s.223. Vedat Nedim Tör de sergiyi değerlendirdiği bir yazısında “Halkevimizin açtığı el işleri sergisi yalnız maziye değil, yarın oynamaya namzet olduğumuz şerefli rolü de hatırlatan mükemmel bir eserdir.” diye yazmış ve serginin başka ülkelere de götürülmesini önermiştir. Vedat Nedim Tör, “*El işleri Sergisi*”, **Ulus**, 1 Mart 1944.

¹²¹⁴ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, s.19-20; “CHP Halkevleri Beşinci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:5, Sayı:59, 1 Mart 1944, s.IV; Çiğdem Doğan, **Ankara Halkevi Sergileri**, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009, s.55.

¹²¹⁵ “Ankara Halkevi Resim Kursu Yeniden Açıldı”, **Ulus**, 4 Şubat 1944, s.1.

¹²¹⁶ “İngiliz Mimari Sergisi Halkevinde Yarın Açılacak”, **Ulus**, 4 Haziran 1944, s.2; Koç-Önal, *a.g.m.*, s.129.

Halkevi resim ve heykel atölyesi de Ankaralı resim meraklılarına hizmet vermeye devam etmiş, güzel sanatlar şubesi burada resim kursları da düzenlemiştir.¹²¹⁷

1945 yılında Halkevinin ilk sergisi yine Ankara Halkevi amatör resim yarışmasına katılan eserlerden oluşmuştur. Ankara Halkevi'nin 1945 senesinde Türk kültür tarihine yönelik sergilerinden biri de Türk kumaşlar sergisidir. Sergi öncesinde Halkevi yönetimi bir çağrıda bulunarak, tıpkı el işlemeleri sergisinde olduğu gibi, halkın elinde bulunan kıymetli kumaşları sergilenmesi için Halkevine vermesini istemiştir.¹²¹⁸ Türk kumaşları sergisinde 15. Yüzyıldan 19.yüzyıla kadar dokunmuş 80 parça Türk kumaşı teşhir edilmiştir.¹²¹⁹

Aynı yıl bir fotoğraf sergisi de açılmıştır. Sergide hem profesyonel hem de amatör sanatçıların çalışmaları Halkevi sanat galerisinde bir arada sergilenmiştir.¹²²⁰ Halkevi sanat galerisinde ziyarete açılan bir diğer sergi İranlı ressam Huşenk Pezeşk Niya'ya aittir. Sanatçıya ait 40 tablo teşhir edilmiştir.¹²²¹

1945 yılında İtalyan, Hollandalı, İspanyol, Fransız klasiklerinin 13 ile 17. yüzyıl eserlerinin renkli baskılarından oluşan bir sergi Halkevi galerisinde ziyarete açılmıştır.¹²²² Her yıl olduğu gibi Halkevleri resim ve fotoğraf sergisi yine Ankara Halkevi'nde açılmıştır. Burada 96 resim, 27 fotoğraf sergilenmiştir.¹²²³ Halkevinde ressam Hasan Kavruk da bir sergi açmıştır. Sergi sanatçının 76 eseri yer almıştır.¹²²⁴ Bursa Kız Lisesi öğrencileri, resim öğretmenleri Şahin Özgür'ün desteği ile Ankara Halkevi resim galerisinde bir sergi düzenlemiştir.¹²²⁵ Ressam Faruk Alpkurt "Ankara'dan portreler" konulu resim ve karikatür sergisi Halkevinin İller Bankası altındaki resim galerisinde açılmıştır. Cumhurbaşkanı ve başbakanın da resimlerinin bulunduğu serginin açılışını çalışma bakanı Sadı Irmak yapmıştır.

¹²¹⁷ "Halkevinde Resim Kursları Başlıyor", **Ulus**, 14 İlkanun 1944, s.2.

¹²¹⁸ **BCA**, 490.1.0.0/791.164.1; "Halkevlerimizde Eski Türk Kumaşlar Sergisi Açılıyor", **Ulus**, 24 Ocak 1945, s.2.

¹²¹⁹ "Halkevinde Türk Kumaşları Sergisi", **Ulus**, 8 Mart 1945, s.2.

¹²²⁰ "Halkevi Galerisinde Fotoğraf Sergisi Açıldı", **Ulus**, 15 Mart 1945, s.2.

¹²²¹ "Dün Açılan Resim Sergisi", **Ulus**, 4 Nisan 1945, s.2.

¹²²² "Klasik Ressamlar Prodüksiyon Sergisi", **Ulus**, 5 Mayıs 1945, s.2.

¹²²³ "Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi Dün Açıldı", **Ulus**, 23 Mayıs 1945, s.2.

¹²²⁴ "Hasan Kavruk'un Resim Sergisi Açıldı", **Ulus**, 26 Ağustos 1945, s.1.

¹²²⁵ "Bugün Bir Resim Sergisi Açılıyor", **Ulus**, 26 Ekim 1945, s.2.

Halkevinde yılın son resim sergisi İngiliz Kültür Heyeti tarafından düzenlenmiştir. Sergi İngiltere’de sosyal yardımı konu alan 144 fotoğraftan oluşmuştur. Britanya’da vatandaşların doğumundan ölümüne kadar devletin sunduğu bilhassa sağlık hizmetleri fotoğraflarla anlatılmıştır.¹²²⁶ Aynı yıl ressam Arif Kaptan riyasetinde resim ve heykel kursları da verilmiştir.

Ankara Halkevi Bedri Rahmi Eyüpoğlu’nun sergisi ile 1946 senesine başlamıştır. Ankara Halkevi resim galerisindeki sergide Eyüpoğlu’nun 80’den fazla çalışması yer almıştır. Milli eğitim bakanı Hasan Ali Yücel, çalışma bakanı Sadi Irmak, ticaret bakanı Raif Karadeniz de açılıшта bulunmuşlardır.¹²²⁷ CHP’nin “bir köy” ve “bir köyün ıslahı” konulu proje yarışmasına katılan eserler 2-4 Şubatta Ankara Halkevi’nde sergilenmiştir.¹²²⁸ Daha önce 13-17.yüzyıl ressamlarının eserlerinin baskılarını sergileyen Halkevi, 1946 yılında 18 ve 19. yüzyılların önemli tabloların reproduksiyonlarından oluşan bir sergi açmıştır.¹²²⁹ Yine, Halkevleri açılış töreninde Halkevleri 7. amatör resim ve fotoğraf sergisi de açılmıştır. Sergide 22 Halkevinden gelen 113 resim ve 3 Halkevinden gelen 24 fotoğraf teşhir edilmiştir.¹²³⁰ 1946 senesinin bir diğer sergisi ressam Numan Pura’nın sulu boya resim sergisidir.¹²³¹ Ankara Halkevi’nin 11. Resim resim sergisi, 19 Mayıs’ta Evin başkanı Ferit Celal Güven’in konuşması ile ziyarete açılmıştır. 40 sanatçının 111 eseri teşhir edilmiştir.¹²³² Selma Emiroğlu’nun karikatür sergisi, Arif Kaptan’ın 50 civarında eserden oluşan resim sergisine de Halkevi ev sahipliği yapmıştır. 1923 yılından beri her sene Ankara’da sergi açan Güzel Sanatlar Birliği’nin 1946 yılı sergisi Ankara Halkevinde milli eğitim bakanı tarafından açılmıştır. Meclis başkanı Kazım Karabekir, bakanlar, milletvekilleri, bürokratlar ve çok sayıda sanat sever açılıшта bulunmuştur.¹²³³

¹²²⁶ “İngiliz Sosyal Yardım İşleri Fotoğraf Sergisi”, **Ulus**, 17 Aralık 1945, s.2.

¹²²⁷ “Bedri Rahmi’nin Resim Sergisi Dün 16’da Açıldı”, **Ulus**, 7 Nisan 1946, s.2.

¹²²⁸ “Gönderilen Projeler Dün Halkevinde Teşhir Edildi”, **Ulus**, 3 Şubat 1946, s.2.

¹²²⁹ “18 ve 19 ncu Yüzyıllara Ait Tablolar Halkevi Tarafından Sergileniyor”, **Ulus**, 7 Ocak 1946, s.2

¹²³⁰ “Halkevleri 7 inci Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi Dün Halkevinde Açıldı”, **Ulus**, 14 Mart 1946, s.2.

¹²³¹ “Ressam Numan Pura’nın Sulu Boya Resim Sergisi Bugün Açılıyor”, **Ulus**, 23 Mart 1946, s.2.

¹²³² “Ankara Halkevi Resim Sergisi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:10, Sayı:113, 1 Haziran, s.22.

“Ankara Halkevinin XI. Resim Sergisi Dün Açıldı”, **Ulus**, 22 Mayıs 1946, s.2.

¹²³³ “Güzel Sanatlar Birliği Resim Sergisi Açıldı”, **Ulus**, 19 Kasım 1946, s.1.

Halkevinde 1946 Aralığından Mayıs 1947'ye kadar sürecek resim kursu da açılmıştır. Kursu 35 öğrenci kaydolmuştur. Dersler haftada iki gün verilmiş, isteyen öğrenciler diğer günlerde de Evin atölyesinde çalışmalarını sürdürmüştür.¹²³⁴

Halkevinin güzel sanatlardaki etkinliği 1947 senesinde de devam etmiştir. İngiliz Kültür Heyeti İngiliz şehircilik sergisi ile Ankara'da etkin olma çabasını sürdürmüştür. Serginin açılışını bayındırlık bakanı yapmıştır. Sergide, Britanya'nın karşılaştığı şehircilik sorunları, şehir ve köy arazisinin faydalı bir şekilde planlanma çalışmalarını anlatan grafik, harita ve fotoğraflar yer almıştır.¹²³⁵ Serginin açılışı öncesinde bir kokteyl verilmiştir. 26 Ocakta halkın ziyaretine açılan sergiyi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve eşi Mevhibe İnönü de gezmiştir.¹²³⁶ İngiliz Kültür Heyeti yılın sonunda da Halkevinde bir sergi düzenlemiştir. Sergi manzaralar, portler, durgun hayat incelemeleri modern tekniklerle fotoğraflara yansımaları içeren 70 fotoğraftan oluşmuştur.¹²³⁷

Yılın bir diğer sergisi Ankara Halkevi resim galerisinde Salih Erimez'in "tarihten çizgiler" konulu karikatür sergisidir.¹²³⁸ Halkevinin Türk kültür tarihine yönelik sergilerinin bu yılki ayağını Türk camcılık sergisi oluşturmuştur. Türklerin asırlar boyunca ürettikleri cam eşya örnekleri sergilenmiştir. Sergide camcılık tarihine ait belgeler de yer verilmiştir. Sergide en dikkat çeken kısmını Ankara Halkevi'nin "Avani" koleksiyonu oluşturmuştur. Bunun yanı sıra Topkapı Sarayı müzesinin cam eşya dairesindeki değerli parçalardan faydalanılmıştır. "Çeşmi Bülbül" adı verilen nadide ve meşhur örnekler de sergide yer almıştır. Ayrıca Türkiye'nin modern cam sanayine ve üretilen ürünlere de sergide yer verilmiştir.¹²³⁹

Halkevi resim galerisi, Mayıs 1947'de Ankara Kız Lisesi öğrencilerinin sergisine ev sahipliği yapmıştır. Öğretmenleri Hayriye Uludağ nezaretinde 245 öğrencinin çalışmaları sergilenmiştir. Galeride açılan bir başka sergi Celal Uzel'e aittir. Sanatçının İzmir manzaralarını ve eski Türk eşyalarının natürlüklerini konu

¹²³⁴ "Halkevimizde Resim Kursu", *Ulus*, 13 Aralık 1946, s.1; "Ankara Halkevi'nin Çalışmaları", *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:7, Temmuz 1947, s.45.

¹²³⁵ "Büyük Britanya Şehircilik Sergisi", *Ulus*, 24 Ocak 1947, s.4.

¹²³⁶ Koç-Önal, a.g.m., s.133-134.

¹²³⁷ "İngiliz Fotoğraf Sergisi", *Ulus*, 25 Kasım 1947, s.2.

¹²³⁸ "Üç Resim Sergisi", *Ulus*, 24 Ocak 1947, s.5.

¹²³⁹ *Ankara Halkevi Türk Camcılığı Sergisi (23 Şubat – 23 Mart 1947)*, Ankara 1947; Halim Baki Kunter, "Türk Camcılığı Sergisi", *Ulus*, 28 Şubat 1947, s.4-5; "Halkevleri 15 Yaşında", *Ulus*, 17 Şubat 1947, s.3.

alan eserleri teşhir edilmiştir.¹²⁴⁰ Güzel Sanatlar Birliği Sergisi bu sene de Ankara Halkevinde milli eğitim bakanı tarafından açılmıştır. Birliğin 24. Ankara sergisinde 150'ye yakın eser yer almıştır.¹²⁴¹ Ekim ayında da İran Güzel Sanatlar Akademisi profesörlerinden Hüseyin Tahirzade'nin 150 eserden oluşan sergisi Halkevinde ziyarete açılmıştır.¹²⁴² Ekim ayındaki bir diğer sergi Rahmi Uluer'e aittir. Sanatçı sergide 52 çalışmasını teşhir etmiştir.¹²⁴³

Halkevleri Bürosu tarafından aralık 1947'de açılan Türk örgü işleri sergisi büyük ilgi ile karşılanmıştır. Etkinlikte iğne, tığ, mekik ve şişle yapılmış oya ve dantel gibi ince örgüler ile şişle örülmüş çorap, eldiven, başlık, bluz, atkı gibi kalın örgüler yer almıştır.¹²⁴⁴ Cemal Bingöl sergi için şu değerlendirmeyi yapmıştır:

*“Ankara Halkevi'nde bir örgü işleri sergisi açıldı: yerli, yabancı; içtimai seviyesi, ruh ve fikir olgunluğu, giyimi kuşamı, yaşı bası birbirini tutmayan bütün Ankara bayanları ile sanatsever aydınlarımız sergiye geliyorlar, karmakarışık bir halde yanyana duruyorlar, Türk kızlarının ve kadımlarının sanat eserlerine hayran hayran bakıyorlar. Hele bu eserleri gören yabancılar, pek çok millî hasletlerimizin yanında, millî sanatlarımızdan bu örgü işleri bölümünü de görerek bizi biraz daha tanıyorlar; biz de kendi kendimizi...”*¹²⁴⁵

Yılın son sergisi Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Arif Kaptan, Cemal Bingöl, Eşref Üren, Cemal Tollu ve Turgut Zaim'in karma sergisidir. Burada, bahsi geçen sanatçıların imzasını taşıyan 50 eser sergilenmiştir.¹²⁴⁶

Ankara Halkevi güzel sanatlar şubesi resim çalışmaları 1948 yılında da oldukça hareketlidir. Daha yılın başında 9. Devlet Resim ve Heykel Sergisi, Halkevi çatısı altında gerçekleşmiştir. Açılışı milli eğitim bakanı Reşat Semsettin Sirer yapmıştır. Ayrıca açılıшта bakanlıkların üst düzey bürokratları ve kordiplomatik hazır bulunmuştur. 116 ressam ve 5 heykeltıraş tarafından yapılmış 316 tablo ve 14 heykel sergilenmiştir. CHP'nin gerek devlet resim ve heykel gerekse diğer sergilerdeki ressamlara destekleri ilk günlerinden beri devam ede gelmiştir. Bu sergide de milli eğitim bakanlığı bakanlık hesabına İstanbul'daki resim ve heykel müzesine konmak üzere 22 resim ve bir heykel satın almıştır. Bu eserlere ödenen sekizbin liradır. Jüri

¹²⁴⁰ Saip Tuna, “Celal Uzel'in Resim Sergisi”, **Ulus**, 30 Haziran 1947, s.4.

¹²⁴¹ “Güzel Sanatlar Birliği Sergisi Açıldı”, **Ulus**, 2 Eylül 1947, s.2.

¹²⁴² “Hüsetin Tahir Zade'nin Resim Sergisi Açıldı”, **Ulus**, 7 Ekim 1947, s.2.

¹²⁴³ “Rahmi Uluer'in Sergisi”, **Ulus**, 21 Ekim 1947, s.2.

¹²⁴⁴ “Türk Örgü İşleri Sergisi”, **Ulus**, 7 Aralık 1947, s.2; “Türk Örgü İşleri Sergisi Büyük Rağbet Gördü”, **Ulus**, 9 Aralık 1947, s.3

¹²⁴⁵ C.B., “Halkevinde Örgü İşleri Sergisi”, **Ulus**, 21 Aralık 1947, s.4.

¹²⁴⁶ “Resim Sergisi”, **Ulus**, 18 Aralık 1947, s.2.

heyetince eserleri satın alınan sanatkârlar şunlardır: Zeki Kocamemi, Halil Dikmen, Şeref Akdik, Zeki Faik İzer, Feyhaman Duran, Mehmet Yücetürk, Refik Epikman, Ercüment Kalmık, Kemal Zeren, Ferruh Başağa, Şemsi Arel, Eren Eyüboğlu, Cevat Dereli, Hikmet Onat, Hamit Görele, Cemal Bingöl, Celâl Uzmen, Eşref Üren, Cemal Tollu, Bedri Rahmi Eyüboğlu, İbrahim Çallı. Heykeli satın alınan sanatkâr ise Zühtü Mürüdoğlu'dur.¹²⁴⁷

10 Ocakta Halkevinin iller bankası altındaki galeride Fuat Soyer'in resim sergisi açılmıştır.¹²⁴⁸ Ankara Halkevi amatör resim ve fotoğraf yarışması 22 Şubatta neticelenmiş ve yarışmaya katılan eserler 23 Şubatta sergilenmeye başlanmıştır.¹²⁴⁹ Bir başka sergi, Ankara Kız Lisesi'nin dikiş ve el işleri sergisi, Nisan 1948 de açılmıştır. Halkevindeki bir diğer sergi İngiliz dantel ve elişleri üzerinedir. İngiliz Kültür Heyeti tarafından düzenlenen serginin açılışını milli eğitim bakanlığı teknik öğretim müsteşarı açmıştır.¹²⁵⁰ İsveçli ressam M. Ragnar Alyre, Türkiye'de yapmış olduğu tablolarını Halkevinde sergilemiştir. Ressam resim yapmak için Türkiye'ye gelen ilk İskandinavıdır.¹²⁵¹

Halkevinde açılan bir diğer sergi Güzel Sanatlar Birliği'nin 25 yıldönümünde açtığı sergidir. Serginin açılışına başbakan Hasan Saka, başbakan yardımcısı Faik Ahmet Barutçu, Ankara belediye başkanı ve Halkevi başkanı Ragıp Tüzün, milli eğitim güzel sanatlar genel müdürü Nihat Adil başta olmak üzere çok sayıda kişinin katılımıyla gerçekleşmiştir.¹²⁵²

Halkevindeki ilginç sergilerden biri de Milli Tıp Kongresi vesilesiyle açılan yerli müstahzarlar sergisidir. 80 kadar laboratuvar arasından kura ile çekilen 17'sinin ilaçları teşhir edilmiştir. Eczane dekoru ile sunulan sergi oldukça ilgi toplamıştır.¹²⁵³

Halkevi sergileri 1949 yılında yine devlet resim ve heykel sergisi ile başlamıştır. 10. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'ne 128 ressam, 382 tablo ile, 7

¹²⁴⁷ “Devlet Resim ve Heykel Sergisi Dün Açıldı”, **Ulus**, 4 Ocak 1948, s.3.

¹²⁴⁸ “B. Soyhan 'ın Resim Sergisi”, **Ulus**, 22 Ocak 1948, s.2.

¹²⁴⁹ “Resim, Fotoğraf Müsabakası Neticelendi”, **Ulus**, 22 Şubat 1948, s.2; “Amatör Resim ve Fotoğraf Sergisi”, **Ulus**, 27 Şubat 1948, s.2.

¹²⁵⁰ “İngiliz Dantel ve El İşleri Sergisi Bugün Açılıyor”, **Ulus**, 18 Mayıs 1948, s.4.

¹²⁵¹ “Bu Ayda Olup Bitenler”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:19, Temmuz 1948, s.48; “İsveçli Bir Ressam Sergi Açıyor”, **Ulus**, 25 Haziran 1948, s.2.

¹²⁵² “Güzel Sanatlar Birliğinin 25. Yıldönümü, Dün Halkevinde Bir Sergi Açıldı”, **Ulus**, 14 Eylül 1948, s.2.

¹²⁵³ “Halkevinde Kurulan Müstahzarlar Sergisi”, **Ulus**, 7 Ekim 1948, s.5.

heykeltraşın 17 heykel ile iştirak etmiştir. Önceki senelerde olduğu gibi açılışını milli eğitim bakanı yapmıştır.¹²⁵⁴

24 Martta Ankara Halkevi amatör resim ve fotoğraf yarışması başvuruları başlamıştır. 8 Nisan da Cemil Ubaydın, Refik Epikman, Necdet Pençe, Naim Gören'den oluşan fotoğraf jürisi ve Refik Epikman, Eşref Üren, Arif Kaptan, Turgut Zaim ve Hakkı İzzet'ten oluşan resim jürisi sonuçları açıklamıştır. 10 Nisan'da da Evin mermer holünde Ankara Halkevi amatör resim ve fotoğraf sergisi açılmıştır.¹²⁵⁵

1947, 1948, 1949 ve 1950 yıllarında Halkevi sergileri içerisinde Halkevleri amatör resim ve fotoğraf sergisinin yer almadığı görülmektedir. Sergilerin düzenlen(e)mediği yıllar çok partili yaşama geçildiği, Halkevlerine ilginin ve partinin de Halkevlerine desteğinin azaldığı dönemdir.

Söz konusu yıllarda Ankara'da resim sergileri için uygun mekanların sayılarında da artış göze çarpmaktadır. Bazı özel sanat galerinin yanı sıra, Sergievi, Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi, Milli Kütüphane ve kitapevleri sergiler için tercih edilen mekanlar içinde yer almaya başlamıştır. Bu ise zaman içinde, sergiler hususunda Ankara Halkevi'ne ilginin azalmasında etkili olmuştur. Bununla birlikte Halkevi önemli sergilere ev sahipliği yapmayı sürdürmüştür.

Halkevinin dikkat çeken sergilerinden biri Nisan 1950'de açılan "*Ne idik, Ne olduk*" isimli sergidir. Sergi üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölümünde Milli Mücadele'nin safhaları açıklamalı fotoğraflarla anlatılmıştır. İkinci kısmında "*30 yıllık devrede iktidarda bulunan C.H.Partisinin muhtelif hükümetlerinin her safhada sarf ettiği büyük gayretler ve yurdumuzun dört bucağında başarılan büyük işler ve bilhassa milli savunma, eğitim, içişleri, dışişleri, adalet ve ulaştırma, bayındırlık, sağlık ve sosyal yardım, milli ekonomi sahalarında yurdumuzda yapılmış olan hamleler gösterilmiştir.*" Üçüncü kısımda ise grafikler yer almıştır.¹²⁵⁶ Seçimlere yaklaşıldığı günlerde CHP'nin icraatlarının tanıtımı bir serginin açılması Halkevinin CHP seçim propagandasına desteği olarak yorumlanabilir. Sergide "*halk idaresinin 30 yıllık inkaşafı*" olarak Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurulmasından itibaren süreyi temel almakta dolayısıyla CHP Milli Mücadele ile

¹²⁵⁴ "Onuncu Devlet Resin ve Heykel Sergisi", **Ulus**, 12 Ocak 1949, s.4.

¹²⁵⁵ "Ankara Halkevi Resim ve Fotoğraf Müsabakası", **Ulus**, 8 Nisan 1949, s.4.

¹²⁵⁶ "Sergiler", **Ulus**, 22 Nisan 1950, s.4; "Dün ve Bugün' Sergisi", **Ulus**, 23 Nisan 1950, s.2.

de özdeşleştirilmekte bağımsızlığın mimarı olarak da vurgulanmaktadır. Nitekim 2 ay önce Halkevleri açılış yıldönümünde “İstiklal Savaşımız” konulu sergi açılmıştır. Sergide Milli Mücadele’nin çeşitli safhaları vesikalarla anlatılmıştır. Sergi ile halka Kurtuluş Savaşı’nı dolayısı ile CHP’ni kuran Milli Mücadele kahramanlarının hatırlatılmak istendiği öne sürülebilir.

3.1.2.2. Müzik Çalışmaları

Güzel sanatlar şubenin müzik çalışmaları, müzik ve koro dersleri ile genç yeteneklerin kendilerini geliştirmelerine imkan sunmak, konser ile halka müzik keyfi yaşatmak ve diğer şubelere destek vermek gibi faaliyetler sürdürmüştür. Şube 1939 senesinde Halkevleri kuruluş yıldönümü programı için bir konser tertip etmiştir. Türk beşlisi olarak adlandırılan Cemal Reşit, Hasan Ferit Alnar, Necil Kazım Akses, Ulvi Cemal, Adnan Saygun batı tekniği ile besteledikleri eserlerini çalmıştır.¹²⁵⁷ Halkevinde 1939 yılında düzenlenen önemli konserlerden biri de Macar halk müziği konseridir. Macar müzik profesörü ve Türkolog Jan Ban ve Macar soprano Höfler Marya, Bela Bartok’un eserlerini ve derlediği halk parçalarını çalıp söylemiştir.¹²⁵⁸

Atatürk Döneminde, Cumhurbaşkanlığı Flarmonik Orkestrası her hafta Halkevinde konserler vermiştir. Orkestranın İnönü döneminde Halkevinde verdiği konserler çok nadirleşmiştir. Örneğin 1939 yılında yalnız bir konser vermiştir. Opera solisti Semiha Cenap’ın da eşlik ettiği orkestrayı şef Hasan Ferit Alnar yönetmiştir. Buna karşılık Filarmonik orkestranın Devlet Konservatuarındaki konserleri her hafta devam etmiştir.¹²⁵⁹ Halkevinin bir diğer müzik etkinliği Evin müzisyenlerinin 12 Halkevinde verdiği konserlerdir. Ankara Halkevinin girişimiyle Ekrem Zeki ve Verda Üngör İzmir, Bandırma, Manisa, İskenderun gibi Halkevlerinde ilgi ile dinlenen konserler vermişlerdir.

¹²⁵⁷ Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542.940 Yurttaş Gelmiş..., s.18.

¹²⁵⁸ Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş..., s.19.

¹²⁵⁹ Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş..., s.20.

Halkevinde yardım amaçlı konserler de gerçekleştirilmiştir. Mevhibe İnönü'nün himayesindeki Yardımseverler Cemiyeti yararına Liko Amor, David Zirkin, Advart Zuckmayer bir konser verilmiştir.¹²⁶⁰

1940 yılında Halkevinin ilk müzik etkinliği Erzincan depremi sonrasında depremzedelere yardım amacıyla verilen konser olmuştur. Riyaseticumhur Flarmonik Orkestrası Beethoven, Vagner, Veber ile Tosca, Madam Butterfly gibi operetlerden parçalar çalmıştır.¹²⁶¹

Keman sanatçısı Feyha Talay da piyanist Georgev Markoviç eşliğinde bir konser vermiştir. Sanatçı Türkiye'de viyolensel soloda ilk defa çalınan parçaların da yer aldığı pek çok parça çaldı.¹²⁶² Yine Riyaseticumhur Flarmonik Orkestrası Necip Aşkın yönetiminde Ankara Halkevinde bir konser vermiştir.¹²⁶³ Şubat ayında da Devlet Konservatuarı öğretmenlerinden Mithat Fenmen'in piyano konseri olmuştur. Sanatçı konserinde Beethoven, Chopin, Brahms, Bach ve Franck gibi batı bestekarların eserlerinden örnekler sunmuştur.¹²⁶⁴

Yine Ankara Halkevi'nde, Adnan Saygun yönetiminde yeni kurulan koronun konseri olmuştur. konserde hem tanınmış batılı bestekarların eserleri hem de Türk beşlisinden eserler ve türküler çalınmıştır.¹²⁶⁵ Peşte Radyosu eski solistlerinden viyolonist Anni Delman önce Ankara radyosunda daha sonra 5 Mayıs'ta Halkevinde bir konser vermiştir. Sanatçıya piyanoda Cemal Reşit Rey eşlik etmiştir.¹²⁶⁶

1940 yılı içinde koro çalışmalarına da ağırlık verilmiştir. Ses ve Tel Birliği korusu Halkevi çatısı altında çalışmaya başlamıştır. Bu çalışmalardan başka batı müziği üzerine konferanslar da verilmiştir.¹²⁶⁷

1941 yılının müzik etkinlikleri açısından verimsiz geçtiği söylenebilir. Yılın belki de tek etkinliği Yardımseverler Derneği yararına Feyha Talay'ın verdiği violonsel konseridir. Sanatçı, tanınmış 10 batılı bestekarın eserlerini çalmıştır.

¹²⁶⁰ “*Büyük Konser*”, **Ulus**, 2 Mayıs 1939, s.2.

¹²⁶¹ “*Konser*”, **Ulus**, 4 Sonkanun 1940, s.2.

¹²⁶² “*Halkevinde Konser ve Temsiller*”, **Ulus**, 8 Sonkanun 1940, s.2.

¹²⁶³ “*Ankara Halkevinde Konser*”, **Ulus**, 9 Sonkanun 1940, s.2.

¹²⁶⁴ “*Ankara Halkevinde Konser*”, **Ulus**, 3 Mart 1940, s.2.

¹²⁶⁵ “*Türk Müzik Birliği Korosunun İlk Konseri*”, **Ulus**, 8 Nisan 1940, s.2.

¹²⁶⁶ “*Ankara Halkevinde Konser Verilecek*”, **Ulus**, 29 Nisan 1940, s.2.

¹²⁶⁷ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurttaş Gelmiştir**, s.23.

Konser dinleyiciler tarafından oldukça beğenilmiştir.¹²⁶⁸ Bunun yanı sıra koro çalışmaları da sürdürülmüştür.

Halkevi, müzik faaliyetlerindeki önceki yılın sessizliğini 1942 yılında bozmuştur. Halkevleri yıldönümündeki konserin yanı sıra Alman ses sanatçısı Erna Sack, Kızılay Cemiyeti Ankara merkezi yararına bir konser vermiştir.¹²⁶⁹ Bunu yine Kızılay Cemiyeti menfaatine verilen Berlin Filarmonik Orkestrası'nın konseri takip etmiştir.¹²⁷⁰ Mithat Fenmen'in piyano konseri İsmet İnönü ve eşi Mevhibe İnönü, milli savunma bakanı Ali Rıza Artunkol, milli eğitim bakanı Hasan Ali Yücel, Memduh Şevket Esendal ve bazı elçilik görevlilerinin de aralarında bulunduğu bir dinleyici kalabalığı eşliğinde gerçekleşmiştir.¹²⁷¹ Bir diğer yardım konseri Kızılay Cemiyeti yararına verilmiştir. Romanya'nın tanınmış piyano sanatçılarından Sylvia Şerbescu, Ankara Halkevi'nde önemli bir kalabalık tarafından dinlenmiş, konseri dinleyenler arasında Mevhibe İnönü de yer almıştır.¹²⁷²

Halkevinin 1942 yılı içindeki bir başka konseri, Riyaseticumhur Filarmonik orkestrası keman sanatçılarından ve Devlet Konservatuvarı öğrencilerinden Nusret Kayar vermiştir.¹²⁷³ Ses sanatçısı Suzan Kocatürk de Halkevindeki konserinde Schubert ve Brahms'dan opera aryları söylemiştir.¹²⁷⁴ Halkevi de bir ses konseri tertip etmiştir. Saadet İkesus hem operalardan arylar okumuş hem de türküler söylemiştir.¹²⁷⁵

1942 yılında paralı konserler de olmuştur. Devlet Konservatuvarı profesörlerinden Valter Gedhardt piyanist Bedia Dölöner refakatiyle keman, Necdet Demir de Profesör Markoviç'in çaldığı piyano eşliğinde şan konseri vermiştir.¹²⁷⁶ İkinci Dünya Savaşı ile birlikte Türkiye'de de başlayan ekonomik sıkıntılar Halkevlerinin faaliyetlerine de yansımıştır. Ankara Halkevi'nin de bizzat CHP merkezi tarafından desteklenmesine rağmen söz konusu durumdan olumsuz

¹²⁶⁸ "Dün Akşamki Viyolonsel Konseri", **Ulus**, 15 Şubat 1941.

¹²⁶⁹ "Bn. Erna Sack Bu gece Şehrimizden Ayrılıyor", **Ulus**, 23 Mart 1942, s.1.

¹²⁷⁰ "Berlin Filarmonik Orkestrası Geliyor", **Ulus**, 25 Mart 1942, s.2; "Berlin Salon Orkestrası Dün Gece Halkevinde Birinci Konserini Verdi", **Ulus**, 29 Mart 1942, s.1.

¹²⁷¹ "Mithat Fenmen Konseri", **Ulus**, 4 Nisan 1942, s.1

¹²⁷² "Mm. Sylvia Şerbescu'nun Verdiği Piyano Konseri", **Ulus**, 9 Haziran 1942, s.4.

¹²⁷³ "Halkevinde Dün Geceki Konser", **Ulus**, 23 Nisan 1942, s.4.

¹²⁷⁴ "Halkevindeki Konser", **Ulus**, 27 Nisan 1942, s.4

¹²⁷⁵ "Soprano Bn. Saadet İkesus Tarafından Halkevinde Ses Konseri", **Ulus**, 19 Haziran 1942, s.2.

¹²⁷⁶ "Halkevinde Şan ve Keman Konseri", **Ulus**, 31 Mayıs 1942, s.4.

etkilendiği anlaşılmaktadır. Başta konserler ve temsiller olmak üzere daha önce ücretsiz olan etkinliklerin çoğu zaman paralı olduğu görülmektedir.

1943 yılına girerken Halkevinde koro çalışmaları başlamıştır.¹²⁷⁷ Koro Saadet İkesus, Nedim Otyam ve Esat Tolga tarafından çalıştırılmıştır. Gazetede Ankara Halkevi'ndeki koro çalışmaları şu sözlerle anlatılmaktadır:

“CHP, Halkevlerine verdiği musiki çalışmaları direktiflerinde korolara ve bilhassa bunların muhitte sevilmiş ve tanınmış halk türkülerini söyleyip yaymalarına büyük önem vermiştir. Ankara Halkevi bu defa teşkil ettiği genç bir koro ile bu direktifi gerçekleştirmek yoluna girmiştir. Koro, yetiştiricisi, şefi ve elemanları ile genç ve tazedir. Hepsi Halkevinin bağrında yetişen ve şevk alan bu çocuklar, köylerden kendi emekleriyle derleyip notaya aldıkları ve söylemiye geçtikleri bu parçaları, gene bir köy havası ve söylemiye geçtikleri bu parçaları, gene bir köy havası ve dekoru içinde Halkevi Musiki Kolumun köyde bir gezisi esnasında karşılıklı öğrenip söylemeler şeklinde, sunacaklardır.”¹²⁷⁸

İlerleyen aylarda 8-12 yaş arası çocuklar için de koro ve şan dersleri başlamış ve Halkevi minikler korusu kurulmuştur.¹²⁷⁹

Yılın ilk müzik etkinliği Halkevleri açılış törenidir. Bir sonraki konser 16 Mart 1943'te Feyha Talay tarafından verilmiştir. Talay'ın Halkevinde verdiği viyolensel resitalini Ankaralılar ücretsiz olarak dinlemiştir.¹²⁸⁰ Halkevinde 22 Martta Kızılay menfaatine verilen konser Evin önceki konserlerinden farklılık göstermektedir. Önceki konserlerde klasik batı müziği ve/veya halk türküleri çalınmışken ilk defa bu konserde klasik Türk müziğinden parçalar çalınmıştır. Programda Perihan Atındağ, Tanburi Ali, Dede, Sadullah Ağa, Mahmut Celalettin Paşa, Sadettin Kaynak gibi bestekarlardan parçalar seslendirmiştir.¹²⁸¹ Devlet Konservatuarında Türk musikisi kürsüsünün açıldığı dönemde gerçekleşmesi kürsünün varlığının duyurulması olarak da yorumlanabilir. Böylece önceki dönemlerde Halkevi çalışmalarında yer verilmemesi konusunda dikkat et edilen klasik Türk musikisine tekrar yer açılmıştır.¹²⁸²

¹²⁷⁷ “Halkevinde Açılan Koro Kursuna Yazılanlara”, **Ulus**, 5 Ocak 1943, s.4.

¹²⁷⁸ “Ankara Halkevi'nin Genç Korusu”, **Ulus**, 21 Şubat 1943, s.4.

¹²⁷⁹ “Halkevinde Çocuklara Şan ve Koro Dersleri”, **Ulus**, 1 Ağustos 1943, s.2.

¹²⁸⁰ “Feyha Talay'ın Konseri”, **Ulus**, 14 Mayıs 1943, s.4.

¹²⁸¹ “Ankara Halkevinde Verilen Türk Müzik Konseri”, **Ulus**, 22 Mart 1943, s.2.

¹²⁸² CHP Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu 1939 yılında Halkevlerine gönderdiği bir yazıda evlerin müzik çalışmalarında ve müsamerelerde beynelmilel modern müzik ile halk türkülerinin esas tutulacağını belirterek ud, kanun, çümbüş gibi sazların girmemesi gerektiği uyarısında bulunmuştur. **BCA**, 490.1.0.0/4.20.1

Ses ve Tel Birliği korosunun 1943 yılında gerçekleşen 11. Konserini Mithat Fenmen vermiş, Lisat, Bach, Beethoven, Franck, Faure, Chopin'den parçalar çalmıştır.¹²⁸³

1944 yılının müzik çalışmaları açısından sakın geçtiği söylenebilir. Yardımsevenler Cemiyeti yararına Varşova Operası birinci mezzo sopranosu Arnd Leska, Halkevinde bir konser vermiştir.¹²⁸⁴ Ardından Ses ve Tel Birliği'nin oda müziği konseri olmuştur.¹²⁸⁵ Feyha Talay da bir viyolonsel resitali vermiş, sanatçıya Profesör Georg Markovitz eşlik etmiştir.¹²⁸⁶

Ankara'da öğrenci sezonu¹²⁸⁷ başlarken güzel sanatlar şubesi de gençlik korusu çalışmalarının başlayacağını duyurmuştur.¹²⁸⁸ Yıl sona ererken çocuk korusu da derslere başlamıştır.

Halkevinin 1945 senesindeki ilk müzik etkinliği Halkevleri açılış yıldönümü törene için gelen misafir sanatçılar ile Ankara Halkevli sanatçıların bir araya geldiği sanat gecesi olmuştur. Gecede İzmir Halkevi'nden gelen sanatçılar ile Ankara Halkevi'ne mensup sanatçılar klasik batı musikisinden örnekler çalmış, Tokat Reşadiye'den gelen Aziz Torun kaval ile Tokat havaları çalmıştır.¹²⁸⁹

Ses ve Tel Birliği, 2 Martta bir konser vermiştir. Fuat Türkay ve Georg Markovitz'in piyano, Mükerrrem Berk'in flüt çaldığı konserde Friedl Böhm solist olarak bulunmuştur.¹²⁹⁰ 6 Nisan'da Nurettin Kösemihal'in Keman Konseri gerçekleşmiştir. Konserde Handel, Corelli, Beethoven ve Cesar Franck'tan parçalar çalınmıştır.¹²⁹¹ Halkevinde 14 Nisan 'da da bir keman ve şan konseri tertip edilmiştir. Sabahat Göksoy, İlhan Özsoy, Erdoğan amlı tarafından Georg Markovitz ve Renan Türkmen'in piyano refakatiyle bir konser vermiştir.¹²⁹²

¹²⁸³ "Konser", **Ulus**, 10 Nisan 1943, s.4.

¹²⁸⁴ "Bayan Arnd Leska'nın Konseri", **Ulus**, 12 Mayıs 1944, s.4.

¹²⁸⁵ "Ses ve Tel Birliğinin Oda Müziği Konseri", **Ulus**, 25 Mayıs 1944, s.4.

¹²⁸⁶ "Halkevinde Viyolonsel Resitali", **Ulus**, 30 Sontesrin 1944, s.2.

¹²⁸⁷ Ankara'daki okullarda genel itibari ile dersler ekim ayı başı ile mayıs ayı sonunda devam etmektedir. Diğer kentlerden okumak için Ankara'ya gelen lise ve bilhassa üniversite öğrencileri eylül ayı gibi şehre gelmektedir.

¹²⁸⁸ "Halkevi Gençlik Korusu alışmalarına Başlıyor", **Ulus**, 14 Eylül 1944.

¹²⁸⁹ "Ankara Halkevinde Sanatkarlar Gecesi", **Ulus**, 24 Şubat 1945, s.2.

¹²⁹⁰ "Halkevinde Ses ve Tel Birliği Konseri", **Ulus**, 28 Şubat 1945.

¹²⁹¹ "Nurettin Gazi Şazi Kösemihal'in Keman Konseri", **Ulus**, 4 Nisan 1945, s.2.

¹²⁹² "Keman ve Şan Konseri", **Ulus**, 13 Nisan 1945, s.2.

Ses ve Tel Birliği'nin 30 Nisan'da verdiği konser paralı olmuştur. Viyolonselist Davit Zirkin ve piyanist Mithat Fenmen Beethoven, Tchaikowsky, Eccles, Korsakof'tan parçalar çalınmıştır.¹²⁹³

İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği müzik kolu gençleri de Halkevinde 2 konser vermiştir. Birinci konser Türk musikisine ayrılmış, İtri, Zekai Dede, Aziz Efendi Üçüncü Selim, Hacı Arif Bey ve Sadullah Ağa gibi bestekarlardan parçalar çalınmıştır. Gençlerin ikinci konseri batı müziğinden eserlere ayrılmıştır.¹²⁹⁴

1945 yılı sonlarına doğru Halkevleri yaylı sazlar Orkestrası kurma çalışmaları da başlamıştır. İngiltere'de müzik öğrenimi görmüş olan Müfit İmşir çalışmalara başkanlık yapmıştır. Halkevi çocuk korusu çalışmaları da yapılmıştır.

Halkevi yaylı sazlar korosunun ilk konseri aralık ayı başında gerçekleşmiştir. Konserin ilk bölümünde batılı klasikler çalınmış, ikinci bölümde modern batı müziğinden ve Türk bestecisi Bülent Arel'den parçalar çalınmıştır. 20 kişiden oluşan orkestranın Halkevinde düzenli konserler vermesi planlanmıştır.¹²⁹⁵

Orkestrasının ikinci konseri 2 Ocak 1946 da olmuştur. 1946 yılının ilk konserlerinden biri de Devlet Konservatuarı mezunlarından viyolonist İlhan Özsoy ve Bedia Dölener tarafından verilmiştir.¹²⁹⁶ Evin yaylı sazlar orkestrasının üçüncü konseri 6 Şubatta gerçekleşmiştir.¹²⁹⁷ Ücretsiz verilen bu konserler ile klasik müzik seven Ankaralıları müzik keyfi yaşama fırsatı bulmuşlardır. Mithat Fenmen de Evin sosyal yardım şubesi yararına 15 Şubatta bir piyano resitali vermiştir.¹²⁹⁸ Şube İnönü Zaferi'nin yıldönümü için sanat gecesi düzenlenmiştir. David Zirkin de Halkevinde bir keman resitali vermiştir.¹²⁹⁹

Halkevi, radyo sanatkarlarının düzenlediği paralı halk türküleri gecesine de ev sahipliği yapmıştır.¹³⁰⁰ Ankara Halkevi'ndeki müzik etkinliklerinde batı müziğinin yanı sıra gerek Halkevleri açılış yıldönümleri kutlamalarında, gerek düzenlenen halk

¹²⁹³ "Ankara Halkevinde Ses ve Tel Birliği Konseri", **Ulus**, 22 Nisan 1945, s.2.

¹²⁹⁴ "İstanbul Üniversitesi Gençleri Halkevimizde Bir Konser Verecekler", **Ulus**, 25 Nisan 1945, s.2.

¹²⁹⁵ "Halkevi Orkestrası Evvelki Akşam güzel Bir Konser Verdi", **Ulus**, 22 Aralık 1945, s.2.

¹²⁹⁶ "Keman Konseri", **Ulus**, 3 Ocak 1946, s.2.

¹²⁹⁷ "Halkevinde Konser", **Ulus**, 2 Şubat 1946, s.2.

¹²⁹⁸ "Mithat Fenmen'in Piyano Resitali", **Ulus**, 6 Şubat 1946, s.2.

¹²⁹⁹ "Halkevinde David Zirkin Resitali", **Ulus**, 2 Nisan 1946, s.4.

¹³⁰⁰ "Halk Türküleri Gecesi", **Ulus**, 18 Nisan 1946, s.5.

gecelelerinde gerekse folklor gecelerinde halk müziğine önemli bir yer ayrılmıştır. Ayrıca Türk musikisi ve Türk halk müziği konserlerinin tertiplendiği görülür.

1947 yılında Evde verilen ilk konser 3 ocakta Nihat Esengin idaresinde verilen senfonik caz konseridir.¹³⁰¹ Yine ocak ayında Yardımsevenler Derneği yararına Mithat Fenmen'in vereceği bir piyano resitali tertip edilmiştir. Bu yıllarda Ankara Halkevi salonlarının gerek yardım gerekse bireysel konserler için sıkça kiralandığı görülür. Nisan yılında Ferhunde Erkin'in Halkevinde verdiği paralı piyano resitali bunlardan biridir. Yine Mayıs ayında Leman Utku ve Feriha Tekgöl Konseri ve Muazzez Gökmen Şan Konseri olmuştur. Eylül ayında Amerika'ya gidecek olan genç sanatçı Tarık Bulut için radyo ve konservatuar sanatçıları tarafından bir gece düzenlenmiş, Mithat Fenmen ekimde Halkevi salonunda verdiği konser Halkevinde gerçekleşmiştir.¹³⁰² Halkevinde Sümerbak'ın ülkede sanatın gelişmesine yönelik çabalarına ve sanatçılara verdiği öneme teşekkür için bir konser düzenlenmiştir.¹³⁰³

Halkevinin 1948 yılı, müzik faaliyetleri açısından hareketli olduğu bir yıldır. 1948 senesinde Ankara Halkevi'nde verilen konserler şunlardır:

Macar piyanist İmre Ungar konseri (3 ve 5 Mart 1948, paralı),

Birleşik Caz Konseri (13 Mart 1948)¹³⁰⁴

Çek keman virtüozu Vasa Prihoda'nın piyanoda Mithat Fenmen eşliğinde konseri

(22 ve 23 Mart, paralı)¹³⁰⁵

Şef Ferit Alnar idaresinde orkestra ve piyanoda Mithat Fenmen eşliğinde Vasa

Prihoda konseri (24 Mart 1948, paralı)

Fransız piyanist Madeleine de Valmate'nin tek piyano konseri (2 Nisan 1948, paralı)¹³⁰⁶

¹³⁰¹ “Konser”, **Ulus**, 3 Ocak 1947, s.4.

¹³⁰² “Mevsimin İlk Konseri”, **Ulus**, 7 Ekim 1947, s.4.

¹³⁰³ “Halkevinde bu Geceki Özel Konser”, **Ulus**, 19 Nisan 1947, s.2.

¹³⁰⁴ Ankara'da dönemin tanınmış üç caz orkestrası ilk defa tertibedilen bu konsere Korradi ve Mak Ailen orkestraları tam kadroları ile, Şaşa Kubin Wagner gibi tanınmış müzisyenlerle, Birgir Möller ve Kemal İlhan'dan müteşekkil bir kuartet zengin programı ile iştirak etmiştir. “Birleşik Caz Konseri”, **Ulus**, 6 Mart 1948, s.2.

¹³⁰⁵ “Vasa Prihoda Konserleri”, **Ulus**, 11 Mart 1948, s.9.

¹³⁰⁶ “Madeleine de Valmate'nin Tek Piyano Konseri”, **Ulus**, 22 Mart 1948, s.4.

Mithat Fenmen eşliğinde Davit Zirkin'in viyolonsel konseri (11 Nisan 1948, paralı)

Ankara ve İstanbul caz orkestralarının katılımıyla bir show¹³⁰⁷ (11 Nisan 1948, paralı)

Filadelfiya Orkestrası solisti Julius Katchen'in piyano konseri ¹³⁰⁸(paralı)

Piyanist Fuat Turkey'in piyano resitali (21 Nisan 1948, paralı)

Piyano Virtiozu Tristan Risselin'in resitali (18 Nisan 1948, paralı)

Opera sanatçıları Nurullah Şevket Taşkiran'ın Profesör G. Markowitz eşliğinde şan resitali (25 Nisan 1948, paralı)¹³⁰⁹

Macar Keman ustası Georgees Darvas'ın keman resitali (9 Nisan 1948, paralı)

Mithat Fenmen'in Beethoven eserlerinden oluşan konseri (7 Mayıs 1948, paralı)

Mithat Fenmen eşliğinde keman sanatçısı Gaspar Cassado konseri (12 ve 14 Ekim 1948, paralı)

Yardımsevenler Derneği yararına İtalyan keman sanatçısı Renato de Barbieri refakatinde Guiseppe Guastalla konseri (17 Ekim 1948)

Müfit İmşir yaylı sazlar orkestrası konseri (27 Ekim 1948, paralı)

Roma orkestrası keman sanatçısı Remy Principe konseri (10 Aralık 1948, paralı)

Amerikalı ses yıldızı Virginia Paris konseri (23 Aralık 1948 paralı)

1949 ve 1950 yıllarında Ankara Halkevi gerek salonlarını kiralayan konser etkinlikleri ile gerekse Halkevi korusu ile müzik çalışmalarına ev sahipliği yapmayı sürdürmüştür.

Güzel sanatlar şubesi, resim ve müzik faaliyetlerinin yanı sıra konferanslar aracılığı ile halkın güzel sanatlar konusunda bilgilendirilmesine çalışmıştır. 1940 yılında Halil Bedi Yönetken

¹³⁰⁷ BCA, 490.1.0.0/737.15.4.

¹³⁰⁸ “Julius Katchen Piyano Konseri Ankara Halkevinde”, **Ulus**, 10 Nisan 1948, s.6.

¹³⁰⁹ “Nurullah Şevket Taşkiran Halkevinde”, **Ulus**, 24 Nisan 1948, s.6.

I.Sırf müzik

II. Dramatik musiki

III. Sırf musiki ve dramatik musiki arasında kalan mutavassıt musiki şekilleri

konularında 3 konferans vermiş, konferanslarda batı müziğinden de örnekler çalınmıştır.¹³¹⁰ Şube 1942 yılı içerisinde güzel sanatlar üzerine bir seri konferans düzenlemiştir. Halkevinde şubat ayı sonunda başlamış ve mayıs ayı başına kadar 16 konferans verilmiştir. Söz konusu konferanslar şunlardır:¹³¹¹

1. Suut Kemal Yetkin - Sanatın Menşei
2. Sabahattin Eyüpoğlu - Sanatın Tekamülü
3. Mazhar Şevket İpşir - Rönesansta Resmin Tarihi
4. Bedri Rahmi Eyüpoğlu - Resim Nedir?
5. Bedri Rahmi Eyüpoğlu - Resim Sanatı
6. Nurullah Berk - Bugünkü Resim
7. Leopold Levi - Resim Sanatı Hakkında Hasbihal ve Hatıralar
8. Arif Kaptan - Resimde Peysaj Sanatı
9. Refik Epikman – Türk Resim Sanatı
10. Nusret Suman – Heykel Nedir?
11. Zühtü Mürtoğlu - Bugünkü Heykel
12. Marie Louis Sue - Tezyini Sanatlar
13. Tahsin Öz - Türk Tezyini Sanatları
14. Celal Esat Arseven - Mimari ve Tekamülü
15. Sedat Hakkı Eldem - Türk Mimarisi
16. Şekip Tunç - Cemiyette Sanatın Rolü

1944 yılında güzel sanatlar şubesi adına, Feyha Talay Beethoven üzerine iki konferans vermiştir.¹³¹² Talay konferanslarında Beethoven'ın eserlerini plaklar ile dinleterek izahlarda bulunmuştur.

¹³¹⁰ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.21 “*Ankara Halkevinde Üç Konser*”, **Ulus**, 9 Şubat 1940, s.2.

¹³¹¹ **B.C.A.**, 490.1.0.0/1007.886.2; “*Güzel Sanatlar Hakkında 16 Konferans*”, **Ulus**, 14 Şubat 1942, s.2.

¹³¹² “*Halkevimizde Bugün Konferans Verilecek*”, **Ulus**, 21 Sonkanun 1944, s.2; “*Halkevinde Beethoven'in Senfonileri Hakkında Konferans Verilecek*”, **Ulus**, 27 Sonkanun 1944, s.2.

3.1.3. Temsil Şubesi Faaliyetleri

Temsil şubesinin 1939 yılı komite üyeleri Mecdi Kut, Bayan Nahit, Bedri Yıldırım, Nigar İkesus, Hasan Karagöz'dür.¹³¹³ 1940 yılında Mecdi Kut, Bedri Yıldırım, Nigar İkesus, Resai Barbarosoğlu ve Hasan Karagöz şube komitesini oluşturmuştur.¹³¹⁴ Komiteye 1942 yılında Mecdi Kut, Bedri Yıldırım, Nigar İkesus, Fethi İmre ve Turan Demirkan seçilmiştir.¹³¹⁵ 1944 senesinde seçimlerde Mecdi Kut, Bedri Yıldırım, Turan Demirkan, Ekrem Gürsel ve Burhan Atakan komiteyi oluşturmuştur.¹³¹⁶ 1950 yılında da komitede bahsi geçen isimler yer almıştır.¹³¹⁷

3.1.3.1. Tiyatro Çalışmaları

Temsil şubesi Ankara Halkevi'nin etkin ve faal şubelerinden biridir. İlk yıllarında tiyatronun ve tiyatro sahnesinin olmadığı Ankara'da önemli bir boşluğu doldurmuştur. Şube İnönü Dönemi'nde de şehrin tiyatro ve sahne ihtiyacını karşılamaya devam etmiştir. Bunun yanı sıra 1936 yılında açılan Devlet Konservatuvarı ve bu okul içinde oluşturulan tatbikat sahnesi oyunlarına Halkevi ev sahipliği yapmıştır. Diğer taraftan şehre gelen tiyatro sayılarında artış olmuş, pek çok tiyatro grubu kimi zaman özel sinemalarda kimi zaman da Halkevinde temsil vermiştir. 1948 yılında Küçük Tiyatro'nun açılması ile Ankara sürekli bir tiyatro sahnesine kavuşmuştur. Daha sonra Büyük Tiyatro da açılmış böylece Ankara'da daimi iki tiyatro salonu olmuştur.

İnönü Döneminde II. Dünya Savaşı'nın zor koşullarına rağmen Ankara'da üniversite öğrenci sayısının da artması ile birlikte başta tiyatro olmak üzere sosyal etkinliklerin arttığı söylenebilir. Ankara Halkevi temsil şubesinin yanı sıra başta Devlet Konservatuvarı tatbikat sahnesi olmak üzere gerek kentteki yüksekokul öğrencileri tiyatro toplulukları oluştururken Ankara Gücü, Gençler Birliği gibi

¹³¹³ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.24.

¹³¹⁴ “*Ankara Halkevinde Komite Seçimleri Bitti*”, **Ulus**, 13 Mart 1940, s.2; **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.26.

¹³¹⁵ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

¹³¹⁶ **BCA**, 490.1.0.0/ 971.753.3; “*Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu*”, **Ulus**, 1 Nisan 1944, s.2.

¹³¹⁷ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

kulüplerdeki gençler de kendi tiyatro topluluklarını kurarak bazen kendi salonlarında bazen de Ankara Halkevi'nde oyunlarını sahnelemişlerdir.

Ankara Halkevi'nin 1939-1951 dönemindeki tiyatro oyunlarında da içerik olarak değişim söz konusudur. Halkevi repertuarı İlk yılların inkılap konulu temsillerin oldukça azalmakla birlikte sürdürülmüştür.

Temsil şubesi 1939 yılında Yalnız Bir Kelime, Zor Nikah, Monna Vanna, Çakır Ali, İstiklal, Kavga Sonu, Palavra, Kanun Adamı, Tavsiye Mektupları, Tipi, Tahta Adamlar, Mahçuplar, Yaşayan Ölü, Ateş, Uzun Mehmet, Vazife piyeslerini oynamıştır. Ayrıca İzmit Halkevi Aşkın Manası ve Yedekçi, kız ve erkek liseleri de Haftamızı Oynuyoruz ve Hasbahçe piyeslerini oynamışlardır. Yaz aylarında sıcak nedeniyle Halkevi salonunun elverişli olmaması nedeniyle Evin meydanında açık hava sahnesi kurularak milli ve sosyal temsiller verilmiştir.¹³¹⁸

Halkevi temsil şubesi yalnız Evin salonunda değil gerek Ankara'nın ilçelerinde gerekse farklı şehirlerde de tiyatro gösterileri yapmıştır. 19 Şubat 1939 tarihinde Beypazarı Halkevi'nin açılış töreni için Temsil şubesinden bir grup ilçeye giderek Çakır Ali piyesini sahnelemiştir.¹³¹⁹ Yine aynı yıl Ankara Halkevi temsil kolundan 20 kişilik grup 25 Nisan 1939-6 Mayıs 1939 tarihleri arasında Adana Tarsus ve Mersin'e giderek temsiller vermiştir. Adana'da Çakır Ali, Zor Nikah ve Palavra sahnelenmiş, öğrencilere Karagöz gösterileri yapılmıştır. Tarsus'ta Karagöz gösterisi ve Palavra piyesi sahnelenmiş, Mersin'de de Bir Kelime ve Palavra piyesleri oynanmış Karagöz gösterisi yapılmıştır.¹³²⁰

1940 yılında Ankara Halkevinde 79'u tiyatro gösterisi, 11'i kukla, 18'i Karagöz ve 12 film olmak üzere 120 gösteri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca açık havada da tiyatro gösterileri yapılmıştır.¹³²¹ 1940 yılına etkin başlayan şube yılın ilk günlerinde çalışmaya başladığı Tipi piyesini 10 gün içinde 4 defa oynamış ve 3000 kişi izlemiştir.¹³²² Şube şubat ayında Saklambaç ve Kervan oyunlarını da sahnelemiştir. Nurettin Artam, Kervan oyunu üzerinden Ankara Halkevi

¹³¹⁸ Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş..., s.21.

¹³¹⁹ Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş..., s.21.

¹³²⁰ BCA, 490.1.0.0/1021.924.4; Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş..., s.21; "Adana'ya Giden Halkevi Temsil Grubu Döndü", Ulus, 8 Mayıs 1939, s.2.

¹³²¹ Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir., s.25.

¹³²² "Halkevinde Temsil Faaliyeti", Ulus, 11 Şubat 1940.

sahnesindeki kadın oyuncu azlığına dikkat çekmiştir. Artam yazısında Türk kızlara seslenmiş ve “*güzel sanatın güzel birer havarisi olmak hususunda kendilerinden beklediğimiz şevki gereği gibi göstermemektedirler*” sitemi ile Halkevi sahnesinin onları beklediğini yazmıştır.¹³²³ Bu da Halkevlerinin ilk zamanlarında şikayet konusu olan meselenin 1940 yılında başkent Ankara’da dahi tam olarak çözülemediğini göstermektedir.

Mayıs ayında, O Devirde müzikli piyesi üç defa, Saklambaç piyesi beş kez, Mektep isimli Hint çocuk piyesi sekiz defa oynanmıştır.¹³²⁴ Halkevinin kış sezonu ekim ayı başında Fedakarlık piyesi ile açılmıştır.¹³²⁵ Sezonun ikinci oyunu Yanlış Yol olmuştur.¹³²⁶

1940 yılı tiyatro etkinlikleri içerisinde Comedie Françoise Ankara Halkevi sahnesinde beş gösteri yapmıştır. Kızılay haftası vesilesiyle, Kızılay menfaatine Muhlis Sabahattin opera heyeti Evin salonunda Kerem ve Aslı ve Muhasebeci Mutedil Efendi operetlerini sahnelemiştir.¹³²⁷

Halkevinde verilen önemli temsillerden biri Madame Butterfly operasının Devlet Konservatuvarı öğrencileri tarafından sahnelenmesidir. Madam Butterfly operası, Ankara’nın kültür sanat hayatında haftalarca gündem olmuş, ev ziyaretlerinde ve iş yeri sohbetlerinin başlıca konusunu teşkil etmiştir.¹³²⁸ Konservatuar öğrencileri hocaları Karl Ebert, Prof. B. E. Hey ve Ernst Protorius’un önderliğinde Madame Butterfly operasının ikinci perdesi ile Bastile operasından da bir perdeyi sahnelemişlerdir. Milli eğitim bakanı başta olmak üzere bakanlar, milletvekilleri ve çok sayıda üst düzey davetli ve halktan büyük bir katılım olmuştur.¹³²⁹

Devlet konservatuvarı içinde 1940 yılında tatbikat sahnesi adı ile bir tiyatro grubu oluşturulmuştur. Ankara Halkevi, Devlet Konservatuvarı tatbikat sahnesine

¹³²³ T.İ., “*Halkevi Sahnesinde Kadın*”, **Ulus**, 2 Mart 1940.

¹³²⁴ “*Halkevinde Güzel Bir Temsil*”, **Ulus**, 28 Mayıs 1940, s.2; **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.25.

¹³²⁵ “*Halkevi Temsil Faaliyeti*”, **Ulus**, 5 Birinciteşrin 1940, s.2.

¹³²⁶ “*Halkevi Temsilleri*”, **Ulus**, 13 Birinciteşrin 1940, s.2.

¹³²⁷ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.26; “*Bu Akşam Verilecek Temsiller*”, **Ulus**, 13 Temmuz 1940, s.4.

¹³²⁸ Öymen, a.g.e., 225-226.

¹³²⁹ “*Devlet Konservatuvarının İlk Opera Temsilleri*”, **Ulus**, 23 Haziran 1940, s.1,4; **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.26.

kurulduğu günden itibaren ev sahipliği yapmıştır. Tatbikat sahnesinin kurulması ve gösterilerini Ankara Halkevi'nde yapmaya başlaması Halkevinin daha profesyonel tiyatro ve opera gösterileri için de ev sahipliği yapmaya başlaması açısından da önemlidir. Ev sahipliğinin yanı sıra Devlet Konservatuarı temsilleri için maddi destekte de bulunmuştur. Halkevi, konservatuar temsillerinin prova masraflarını karşılamış, yine parasız yapılan temsillerin masrafları da Ankara Halkevi tarafından karşılanmıştır. Konservatuarın paralı temsillerinden ise, Evin bütçesini rahatlatmak adına, temsil başına 100 lira alınmıştır.¹³³⁰

II. Dünya Savaş Türkiye'de ekonomik sıkıntılara yol açarken Halkevinin tiyatro faaliyetlerinde eleman bulmak gibi zorluklara da sebep olmuştur.¹³³¹

1941 yılında Halkevi temsil şubesi Hissei Şayia, Erkek Kukla, Bir Şatonun Esrarı, Vazife Adamı, Saklambaç, O Devirde (7 defa), Akıl İdarehanesi (7 defa), Deliler, Palavra (7 defa) ve İstiklal piyeslerini sahnelemiştir.¹³³²

1941 senesinde Devlet Konservatuarı yeni temsillerle Halkevinde çalışmalarını sürdürmüştür. 2 Nisanda Tosca operası ile Otelci Kadın komedisi sahnelenmiştir. Konservatuarın bu temsilini Cumhurbaşkanı İsmet İnönü milli eğitim bakanı Hasan Ali Yücel ile birlikte seyretmiştir. Temsil sonrası sanatçıları kabul eden İnönü gösteriden duyduğu memnuniyetini dile getirmiş ve tebrik etmiştir.¹³³³ Tosca ve Otelci Kadın gösterileri paralı olarak 9 ve 12 Nisan da gerçekleştirilmiştir.¹³³⁴ Devlet Konservatuarı'nın ilk gösteriminde olduğu gibi ses getiren temsili Madame Butterfly'dır. Eserin üç perdelik tamamı sahneye konmuştur. Madame Butterfly operasının bu üç perdelik gösterisine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve eşi, meclis başkanı Abdülhalik Renda, başbakan Şükrü Saraçoğlu, vekiller, CHP genel sekreteri

¹³³⁰ **BCA**, 490.1.0.0/1021.929.4. Bunun yanı sıra Mart 1945'te Halkevi yönetimi konservatuar oyunları için "Devlet konservatuarı tarafından bu tarihten sonra Evimizde verilecek bütün temsiller için her temsilin ilk gecesini Sosyal Yardım yararına oynanması, bu temsil ve operalar için yapılacak her türlü masraflar gelirden ödendikten sonra kalanın evvelce verilen kararımıza uyularak, yarısının Sosyal Yardım komitesi tahsisatına, diğer yarısının da Evimiz bütçesinin çeşitli gelirler maddesine eklenmesi" kararı almıştır.¹³³⁰

¹³³¹ Bedri Yıldım, "Halkevi Sahnelerinde", **Ulus**, 22 Ekim 1946, s.5

¹³³² **BCA**, 490.1.0.0/775.118.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.119.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.122.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.123.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.124.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.125.2.s

¹³³³ "Devlet Konservatuarı Ankara Halkevinde İki Eser Temsil Etti", **Ulus**, 3 Nisan 1941, s.1.

¹³³⁴ "Konservatuarın Paralı Temsilleri", **Ulus**, 9 Nisan 1941, s.2.

Fikri Tuzer, kordiplomatik ve seçkin bir davetli kütlesi de katılmıştır.¹³³⁵ Ankaralıların temsile yoğun ilgisi vardır. Biletleri günler öncesinden tükenmiştir.

Burhanettin Tepsi tiyatro ekibi de 1941 yılında Ankara Halkevinde temsiller vermiştir. 5-6 ve 9 Martta Halkevindeki bu temsillerde Abdülhak Hamid'in Tarık, Finten, Eşber eserlerinden parçalar oynanmış, dans gösterileri yapılmıştır.¹³³⁶

CHP parti yönetimi Halkevleri arasında ileşimin artırılması evlerin birbirine destek vermesi kararı doğrultusunda Beşiktaş Halkevi temsil kolu da 1941 yılında Ankara Halkevinde temsil vermiştir. Konuk Halkevi, İbnürrefik Ahmet Nuri'nin Hisse-i Şayia oyununu sahnelemiştir.¹³³⁷ Önceki yıllarda da Halkevinde temsiller veren Raşit Rıza biletli 10 temsil vermiştir.¹³³⁸

Raşit Rıza Tiyatrosu'nun Ankara Halkevi'ndeki biletli temsilleri¹³³⁹ 1942 yılında da devam etmiş, ocak ayı boyunca temsiller vermiştir.¹³⁴⁰ Ayrıca Halkevi sosyal yardım şubesi yararına da 24 Ocakta oyun sahnelenmiştir.¹³⁴¹ Devlet Konservatuvarı öğrencilerinin Halkevi sahnesinde opera temsilleri şubat ayında ilk kez temsil edilecek olan Fidelio operası ile başlamıştır. Operanın ilk temsili Kızılay Cemiyeti yararına gerçekleştirilmiştir.¹³⁴² Temsil için koyu renk giyilmesi istenmiştir.¹³⁴³ Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve eşi Fidelio'nun hem birinci hem de ikinci gösterimini izlemiştir.¹³⁴⁴ Oyunun üçüncü gösterimi Mart ayında olmuştur.

¹³³⁵ “*Madame Butterfly Halkevi Sahnesinde*”, **Ulus**, 13 Haziran 1941, s.1. Falih Rıfkı Atay söz konusu temsil için şu satırları yazmıştır: “*Türk milliyetperveri için bu hadise, bir buçuk asırdanberi devam büyük mücadelenin esaslı zaferlerden birini teşkil eder... Madame Butterfly operasının Türkçe olarak, bir Türk orkestrası önünde, Türk sanatkarlar tarafından ilk defa oynanması kadar, inkılabımızın bir büyük meselesinin halledilmiş olmasıdır.*”, “*Bir Temsil Karşısında Bazı Düşünceler...*”, **Ulus**, 14 Haziran 1941, s.1.

¹³³⁶ “*Ankara Halkevinde Burhanettin Tepsi Temsilleri*”, 7 Mart 1941, s.2; “*Burhanettin Tepsi Temsilleri*”, **Ulus**, 9 Mart 1941, s.2.

¹³³⁷ “*Halkevinde Dün Akşamki Temsil*”, **Ulus**, 1 Ağustos 1941, s.2.

¹³³⁸ “*Raşit Rıza Tiyatrosu Halkevinde*”, **Ulus**, 12 Sonkanun 1941, s.5; “*Halkevinde Raşit Rıza Tiyatrosu*”, **Ulus**, 28 Sonkanun 1941, s.5.

¹³³⁹ Özel bir tiyatro topluluğu olan Raşit Rıza Tiyatrosu Halkevi salonuna kira ödemiş, oyunları ücretli olmuştur.

¹³⁴⁰ “*Halkevinde Raşit Rıza Tiyatrosu*”, **Ulus**, 4 Sonkanun 1942, s.5; “*Halkevinde Raşit Rıza Tiyatrosu*”, **Ulus**, 6 Sonkanun 1942, s.7; “*Halkevinde Raşit Rıza Tiyatrosu*”, **Ulus**, 13 Sonkanun 1942, s.6; “*Halkevinde Raşit Rıza Tiyatrosu, Halide Pişkin ile Birlikte*”, **Ulus**, 15 Sonkanun 1942, s.6.

¹³⁴¹ **BCA**, 490.1.0.0/ 782.140.1.

¹³⁴² “*Bu Yılın Opera Temsilleri Dün Fidelio ile Başladı*”, **Ulus**, 14 Şubat 1942, s.1.

¹³⁴³ “*Fidelio Operasının İlk Temsili*”, **Ulus**, 10 Şubat 1942.

¹³⁴⁴ “*Milli Şef Fidelio'nun İkinci Temsili de Bulundular*”, **Ulus**, 16 Şubat 1942, s.1.

Halkevinin amatör tiyatrocularının çalışmaları 1942 yılında oldukça azalmış görülmektedir. Bu yıl içerisinde Mektep piyesi oynanmıştır. Temsil şubesi 1943 yılında daha etkindir. Sancak, Para Delisi, Ayyar Hamza, Venedik Taciri, Kuyruklu Yıldız ve Filoktetes oyunları sahnelenmiştir.¹³⁴⁵ Bunun yanı sıra Devlet Konservatuarı temsilleri Halkevi sahnesine yine hareketlilik katmıştır. Opera temsilleri, İsmet İnönü'nün de izleyiciler arasında bulunduğu Satılmış Nişanlı opereti ile başlamıştır. Cumhurbaşkanı gençleri başarılarından dolayı takdir ve tebrik etmiştir.¹³⁴⁶ İsmet İnönü, Devlet Konservatuvarının Ankara Halkevi'nde sahnelediği operaların hepsini izlemiştir. Milli Şef'in operayı sevmesinin yanı sıra hem genç yetenekleri ve ülkedeki çiçeği burnunda opera çalışmalarını yüreklendirmek hem de halkı opera temsillerine gitmeleri konusunda teşvik etmek istediği ileri sürülebilir.

Devlet Konservatuarı mezun ve öğrencilerinin 1943 yılında Halkevi'ndeki temsillerinin sayısı ve çeşitliliği de artmıştır. Bu yıl içinde Julius Caesar, Antigone, Kral Oidiphus trajedileri, Gülünç Kibarlar, Öteki Kadın, Minna van Barnhelm komedileri, Bastienne ve Bastin, Madam Butterfly, Fidelio, Satılmış operaları temsil edilmiştir.¹³⁴⁷

Radyo sanatkarları da Yardımsevenler Cemiyeti yararına Halkevinde 21, 22, 24 ve 25 Nisan 1943 tarihlerinde Sekizinci piyesini oynamıştır. Cemiyet yararına müzikli Yanaşma oyunu oynanmıştır. Kasım ayında Ankara Halkevi sosyal yardım şubesi yararına Sadi Tek ve Muammer Karaca tiyatrosu gösteri yapmıştır.¹³⁴⁸

Halkevi temsil şubesi 1944 yılına Ocak ayında Ayyar Hamza piyesi ile başlamıştır. 8 defa oynan oyunun yanı sıra Köroğlu piyesi de oynanmıştır. Halkevleri açılış törenine katılan Eminönü Halkevinin Bir Orman Masalı balesi törenden sonra da Halkevi sosyal yardım şubesi yararına tekrarlanmıştır.¹³⁴⁹ Halkevi oyuncuları radyoevi sanatkarları ile birlikte Yardımsevenler Cemiyeti yararına Köroğlu piyesini oynamıştır.¹³⁵⁰ Bayramda temsiller düzenleyen şube Ayyar Hamza, Yanlış Yol ve

¹³⁴⁵ **BCA**, 490.1.0.0/782.140.1; **BCA**, 490.1.0.0/785.148.1; **BCA**, 490.1.0.0/785.149.1; **BCA**, 490.1.0.0/786.150.1.

¹³⁴⁶ “İnönü Gençlere Takdir ve Tebriklerini Bildirdiler”, **Ulus**, 12 Şubat 1943, s.1.

¹³⁴⁷ “Ankara’da Temsil Bayramı”, **Ulus**, 3 Mayıs 1943, s.2.

¹³⁴⁸ “Ankara Halkevi Sosyal Yardım Kolu Yararına Temsil”, **Ulus**, 26 Kasım 1943, s.2.

¹³⁴⁹ “Bir Orman Masalı Balesi Tekrarlanıyor”, **Ulus**, 23 Şubat 1944, s.2.

¹³⁵⁰ “Halkevi Sahnesinde Köroğlu Temsili”, **Ulus**, 20 Mart 1944, s.2

Yapışkanlar oyunlarını temsil etmiştir.¹³⁵¹ AHE temsil kolundan 16 kişilik bir grup Ağustos 1944'te Polatlı'ya giderek 3 gün temsil vermiştir. Temsiller Polatlı'da oldukça beğeni ile karşılanmış hatta Polatlılılar gösterilerin ayda bir tekrarlanmasını talep etmişlerdir.¹³⁵²

Siyasal Bilimler Okulu öğrencileri Bolu depremzedeleri yararına Ankara Halkevinde Sözü'n Kısası adlı komedi oyununu sahnelemişlerdir. Ankara Halkevi 1944 yılında da Devlet Konservatuvarı temsillerine ev sahipliği yapmıştır. Sadi Tek Tiyatrosu da gösterilerini Halkevinde gerçekleştirmiştir. Temsil şubesi 1944 yılı sonunda başlayan ve 1945 yılı başlarında devam eden bir tiyatro kursu açmıştır. 8 haftalık kursta dersler şöyledir:

Nurettin Sevin-Tiyatro Bilgisi,

Nurettin Sevin-Tiyatro

Süleyman Tamer- Ses Korusu

Nurettin Sevin- Tiyatronun Mazisi

Tarık Levendoğlu- Dekor ve Kostüm

Ertuğrul İlgin- Aktör

Mahir Canova- Mimik

Nüzhet Şenbay- Diksiyon¹³⁵³

Şube üyeleri 1945 yılında Kafa Kağıdı, Kızlar Ağası piyesleri ile Kapan operetini temsil etmişlerdir.

Devlet Konservatuvarı operalar dizisine bu yıl La Boheme ile devam etmiştir.¹³⁵⁴ Radyo Temsil Kolu sanatçıları Halkevinde 1,3 ve 4 Şubat 1945'te Kızılay Cemiyeti Ankara merkezi yararına Ceza oyununu sahnelemiştir.¹³⁵⁵

¹³⁵¹ “Halkevimizde Tiyatro Çalışmaları Başladı”, **Ulus**, 24 Eylül 1944, s.2.

¹³⁵² **BCA**, 490.1.0.0/1021.929.4.

¹³⁵³ **CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944**, Ankara, 1945, s.21; “Ankara Halkevi’nde Açılan Tiyatro Kursu”, **Ulus**, 8 Ocak 1945, s.2.

¹³⁵⁴ “La Boheme Operasının Son Provası”, **Ulus**, 23 Mayıs 1945, s.2.

¹³⁵⁵ “Halkevi Sahnesinde Radyo Temsil Kolu Sanatkarlarından Temsil”, **Ulus**, 29 Ocak 1945, s.2. Türkiye’de radyo yayını 1940’lı yıllarda daha programlı ve profesyonel hale gelirken radyo tiyatrosu da kültür sanat saatleri içinde kendini göstermeye başlamıştır. Radyo Temsil Kolu kurularak tiyatro çalışmaları artırılmıştır. Radyo bünyesinde çalışan sanatçıların sayısı da gün geçtikçe artmıştır. Söz konusu sanatçılar yalnız radyoda değil Ankara Halkevin’de kimi zaman yardım amaçlı kimi zamanda

Halkevinde aynı yıl bir de Fransızca temsil gerçekleştirilmiştir. Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı öğrencileri Moliere'den bir komedi sahnelemişlerdir.¹³⁵⁶ Ayrıca Burhanettin ve Seniye Tepsi Tiyatrosu da Aralık ayında Halkevinde gösterilerde bulunmuştur.¹³⁵⁷

Savaş sona ererken Halkevi tiyatro çalışmaları canlandırılmaya çalışılmıştır. Ankara Halkevi temsil komitesi başkanı Bedrettin Yıldırım, savaşın Halkevinin tiyatro faaliyetlerindeki etkisini şu sözlerle açıklamaktadır:

“İkinci dünya savaşından evvel boş zamanlarını halkevlerine tahsis gençlerimiz, harbin verdiği hayat pahalılığı karşısında fazla çalışmak ve kazanmak zaruretinde kaldıklarından eskisi gibi halkevlerinde çalışamamışlardır. Bu yüzden sahne faaliyeti de aksamıştır.

2-3 şehrimiz müstesna devamlı bir sahne faaliyeti olmıyan yurdumuzda, bu ihtiyacı sağlamak ve sahneyi yaşatabilmek için, halkevlerinde paralı temsillere yer verilmiştir.

*Ankaramızda Konservatuarımızın verdiği başarılı temsillerin hususiyeti dolayısıyla masraflı olması ve senede bir iki aya inhisar etmesi müstakil bir binası bulunmaması bakımından ihtiyacı karşılayamadığı göz önünde tutularak Ankara Halkevinin, selahiyetli ve yepyeni bir kadro ile çalışmaları başlamıştır.”*¹³⁵⁸

1946 yılında Halkevleri İdare ve Teşkilat ve Çalışma Talimatnamelerinde yapılan değişiklik ile Halkevlerinin paralı temsil verebilmesine müsaade edilmiştir. Ankara Halkevi de bu çerçevede repertuarının Ankaralıları için yeterli olmadığı düşüncesi ile 1946 yılında genel sekreterliğin oluru ile İnes Mendu (Prosper Merime), Kardeşler(Trentius), Horozibiği(Julen Renard), Barberin (Alfred de Muset) piyeslerini de repertuara almıştır.¹³⁵⁹

Halkevi yalnız konservatuar ve turne gösterine değil aynı zamanda kentteki gençlik kulüplerine de salonlarını açmıştır. Ankara Gücü temsil kolu mart 1946'da Himmetin Oğlu ve Kör piyeslerini Evin salonunda sahnelemiştir.¹³⁶⁰ Konservatuar gençleri de opera temsillerini sürdürmektedir. Daha önceki yıllarda oynanmış olan

paralı temsiller vermişlerdir. Özden Cankaya, “Kaybolan Bir Program Formatı: Radyo Tiyatrosu”, **Selçuk İletişim**, s.7-8.

¹³⁵⁶ “Ankara Halkevinde Fransızca Temsil”, **Ulus**, 22 Mayıs 1945, s.2.

¹³⁵⁷ “Burhanettin ve Seniye Tepsi Tiyatrosu”, **Ulus**, 22 Kasım 1945, s.2.

¹³⁵⁸ Bedri Yıldırım, “Halkevi Sahnelerinde”, **Ulus**, 22 Ekim 1946, s.5

¹³⁵⁹ **BCA**, 490.1.0.0/1021.924.4.

¹³⁶⁰ “Halkevindeki Temsiller”, **Ulus**, 17 Mart 1946, s.2.

Madam Butterfly tekrar sahnelenmiştir.¹³⁶¹ Cevad Memduh Altar hem Ankara Halkevi sahnesinin önemini hem de Ankaralıların Madam Butterfly operasına ilgisini şu sözlerle anlatmaktadır:

*“Ankara Halkevi’nin bütün gösterilere bağrını açık tutan sahnesi olmasaymış ne olacaktı? Bize bu sahnede, kimsenin burnu kanamadan Jül Sezar’ı bile seyrettik. Daha geçen akşam, gene aynı sahne üzerinde Madam Bartflay operasını yeniden görmek, bizleri ne kadar sevindirdi. İşin garibi, beş seneye yakın bir zamandır sık sık oynanan Madam Batrflay operasını görmek isteyenler, bir hafta önceden bile satılık bilet bulamıyorlarmış. İşittiğime göre Devlet Konservatuvarı temsillerini, İstanbul’dan görmeye gelenler de varmış.”*¹³⁶²

Faust operası da ilk defa Ankara Halkevi sahnesinde temsile başlamışlardır. Operanın ilk temsiline Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve diplomatik görüşmeler için Ankara’ya gelmiş olan Irak Heyeti başkanı Nuri Sait Paşa ve Irak heyeti de gelmiştir.¹³⁶³ Müfettiş piyesi de Konservatur Tatbikat Sahnesi tarafından Halkevinde sahnelenmiştir.¹³⁶⁴

Halkevi Temsil şubesi üyelerinden 20 kişilik bir grup haziran ayı sonunda temsil komitesi başkanı Bedri Yıldırım ile birlikte Beypazarı ve Nallıhan ilçelerine gitmiş ve buralarda Çakır Ali ve Ayyar Hamza piyeslerini oynamıştır.¹³⁶⁵ Temmuz ayında da gösteri için Kırıkkale’ye gidilmiştir. Kırıkkale’de sinema salonunu dolduran büyük bir kalabalık ile hasbihallerde bulunulmuş ve Kavga Sonu piyesi temsil edilmiştir.¹³⁶⁶

1947 yılına Evin yararına oynanan İpekçi Merhum piyesi ile başlanmıştır. Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi 1947 yılında da Halkevinde opera temsillerini sürdürmüştür. Şubat ayında Maskeli Balo opereti sahnelenmiştir. Önceki gösterilerde olduğu gibi İsmet İnönü de izleyenler arasında yer almıştır.¹³⁶⁷ Halkevi temsil kolu üyeleri de paralı temsillere başlanmış, şubat ayında ilk Halkevleri 15. açılış töreninde

¹³⁶¹ Erdal İnönü anılarında, İsmet İnönü’nün, II. Dünya Savaşı yıllarında Amerika’yı kızdarak yorumlara sebebiyet verebileceği düşüncesi ile Madam Butterfly operasının bir süre sahnelenmemesini istediğini yazmaktadır. İnönü, **a.g.e.**, Cilt:2, s.181.

¹³⁶² Cevad Memduh Altar, “Sahnede Olup Bitenler”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:104, 16 Ocak 1946, s.21.

¹³⁶³ “Milli Şefimiz Faust Temsiline Şeref Verdiler”, **Ulus**, 1 Nisan 1946, s.1

¹³⁶⁴ “Müfettiş Temsilinde”, **Ulus**, 18 Kasım 1946, s.2.

¹³⁶⁵ “Ankara Halkevi Temsil Kolu İlçelerimizde”, **Ulus**, 30 Haziran 1946, s.2; “Ankara Halkevi Temsil Kolumun Yaptığı Geziler”, **Ulus**, 1 Temmuz 1946, s.2.

¹³⁶⁶ “Ankara Halkevi Temsil Şubesi Kırıkkalede”, **Ulus**, 9 Temmuz 1946, s.2.

¹³⁶⁷ “Halkevinde Devlet Konservatuvarı Tatbikat Sahnesi Temsilleri”, **Ulus**, 9 Şubat 1947, s.6; “İnönü Dün Gece Maskeli Balo Temsilinde Bulundu”, **Ulus**, 12 Şubat 1947, s.1.

oylanan Horoz İbiği piyesi paralı olarak sahneye konmuştur¹³⁶⁸. Yine 1-8 Mart 1947 tarihleri arasında İpekçi Merhum piyesi paralı olarak temsil edilmiştir.¹³⁶⁹ Temsil şubesi yıl içerisinde Yapışkanlar Komedisini de sahnelemiştir.

Nisan ayında Kurtuluş Spor Gençlik Kulübü temsil kolu Geçti Borun Pazarı komedisini Halkevi sahnesinde oynamıştır.¹³⁷⁰ Aynı ay Fransız Komedi Tiyatrosu Halkevinde temsiller vermiştir.¹³⁷¹ Ankara Gücü temsil kolu da Halkevinde temsiller vermiştir.¹³⁷² Konservatuar Tatbikat Sahnesi de Halkevinde 16-19 Eylül 1947 tarihlerinde Moliere'in Kibarlık Budalası piyesini daha sonra da Yanlışlıklar Komedyasını sahnelemiştir.¹³⁷³

1948 yılına girerken Ankara yeni bir tiyatro sahnesine kavuşmuş, Gençlik Parkı karşısındaki Evkaf Apartmanı altında Küçük Tiyatro açılmıştır. Halkevi tiyatro salonunu kullanan Devlet Konservatuarı Tatbikat Sahnesi gösterileri Küçük Tiyatroya taşınmıştır.

Ankara Halkevi Temsil Kolu 1948 yılındaki Halkevleri açılış yıldönümü için İhtiyar Kız komedisini sahnelemiştir.¹³⁷⁴ İnönü Gününde de tiyatro gösterisi yapan şube 23 Nisan için Yapışkanlar piyesini oynamıştır. Mayıs ayında da Ceza Kanunu Piyesi sahnelenmeye başlanmıştır.¹³⁷⁵ Yine mayıs ayı içerisinde 22-23 mayıs tarihlerinde Erkek Güzeli-Bobstil oyunu biletli olarak oynanmıştır.¹³⁷⁶ Halkevi yararına yapılan bir müsamerede Suçlu Kim piyesi sergilenmiştir.

1949 yılı Mart ayında Ankara Halkevi'nden 25 kişilik bir heyet Çankırı Halkevi'nde temsil vermek üzere gitmiştir. Heyet Yalnızlar piyesini temsil etmiştir.¹³⁷⁷

¹³⁶⁸ **BCA**, 490.1.0.0/735.9.1; “Halkevinde Temsil ve Milli Oyunlar”, **Ulus**, 25 Şubat 1947, s.2; “Bir Temsil, Horoz İbiği”, **Ulus**, 3 Mart 1947, s.4

¹³⁶⁹ “Halkevi Temsilleri, İpekçi Merhum”, **Ulus**, 28 Şubat 1947, s.5.

¹³⁷⁰ **BCA**, 490.1.0.0/735.9.1.

¹³⁷¹ “Fransız Komedi Turnesi Ankara Halkevinde”, **Ulus**, 19 Nisan 1947, s.4; “Fransız Komedi Tiyatrosunun Dünkü Temsilleri”, **Ulus**, 28 Nisan 1947, s.3.

¹³⁷² “Temsiller”, **Ulus**, 3 Haziran 1947, s.4; “Temsil”, **Ulus**, 6 Haziran 1947, s.4.

¹³⁷³ “Ankara Halkevinde Kibarlık Budalası”, **Ulus**, 19 Eylül 1947, s.6.

¹³⁷⁴ “Halkevleri Yıldönümü”, **Ulus**, 22 Şubat 1948, s.1,9.

¹³⁷⁵ **BCA**, 490.1.0.0/735.9.4; “Ceza Kanunu”, **Ulus**, 24 Nisan 1948, s.4.

¹³⁷⁶ “Ankara Halkevi Temsilleri”, **Ulus**, 20 Mayıs 1948, s.4; E. Gürsel, “Halkevinde Yeni Bir Temsil”, **Ulus**, 26 Mayıs 1948, s.3.

¹³⁷⁷ **BCA**, 490.1.0.0/810.214.1.

Halkevi temsil şubesi 1949 ve 1950 yıllarındaki törenlerde temsillerini sürdürmüştür. Şube yeni oyunlar sahnelemeye de devam etmiştir. 1949 yılında Latin harflerine çevrilen Taş Parçası piyesi, Muharrir Aranıyor piyesi, 1950 yılında Hülleci piyesi sahnelenmiştir. Temsillerin bir kısmı paralı bir kısmı ücretsiz olmuştur.

Temsil şubesi diğer Halkevi şubeleri gibi çok partili yaşama geçilmesi ve Halkevlerine yapılan yardımların tartışma konusu olmasından olumsuz etkilenmiştir. Hem etkinlik sayılarında düşüş olmuş hem de çeşitli faaliyetleri için CHP Genel Sekreterliğinden aldığı desteklerde düşüş olmuştur. Örneğin Genel Sekreterlik 1939 yılında temsil kolunun Adana-Tarsus-Mersin gezisini karşılarken 1949 yılında şubenin Antakya seyahati için bütçenin yetersizliği nedeniyle para veremeyeceğini bildirmiştir.¹³⁷⁸

1951 yılına gelirken Halkevinin yaşadığı maddi sıkıntılar ve iktidardaki Demokrat Partinin Eve yönelik olumsuz tutumu temsil şubesi faaliyetlerini durma noktasına getirmiştir. Temsil kolu çalışmalarında görev alanlara ayrı ayrı para verilmesi, dekor vb masrafların ağır olması, dekor kostüm, rejisör gibi çalışanlara maaş veriliyor olması giderek kötüleşen Halkevi bütçesini zorlamıştır.

3.1.3.2. Sinema Çalışmaları

Birinci Dünya Savaşı sonrasında giderek etkisini ve gücünü artıran sinema 1940'a gelindiğinde gerek Türkiye'de gerekse etkiye daha açık bir konumda olan Ankara'da halkın ilgisini daha çok çekmeye başlamıştır. Bunda teknolojinin hızla ilerlemesinin ve sinema sektörünün profesyonelleşme konusunda ilerleme kaydetmesinin etkisi olduğu söylenebilir. Söz konusu gelişim II. Dünya Savaşı sonrasında çok daha hızlı olacaktır. Ankaralıların sinemaya ilgisi oldukça fazladır. Bunu kentteki sinemaların sayısında ve artan kapasitelerinde görmek mümkündür. CHP yönetimi Atatürk Döneminde olduğu gibi İnönü döneminde de sinemanın halk üzerindeki etkisinden faydalanmaya, etkin bir propaganda yapmaya gayret etmiştir. Halkevinde yapılan törenlerde mutlaka film gösterimine yer verilmiştir. Daha çok CHP genel Sekreterliği, bakanlıklar, genelkurmay başkanlığı ve Halkevi tarafından çekilen filimler kullanılmıştır. Törenlerde izletilen filimler Cumhurbaşkanı İsmet

¹³⁷⁸ BCA, 490.1.0.0/1021.924.4.

İnönü'nün yurt gezilerine, daha önce yapılan resmi kutlamalara, Atatürk'e ait görüntülerden oluşmuştur. Gösterilecek film törenin içeriğine göre değişkenlik göstermiştir. Örneğin 10 Kasım Atatürk'ü anma töreninde Atatürk'e ait görüntüler, 30 Ağustos Zafer Bayramında Kurtuluş Savaşı'nı anlatan filmler izlettirilmiştir. Söz konusu filmlerin üretilmesinde Halkevi de önemli mesai harcamıştır. Evin bünyesinde çalışan rejisör ve sinema uzmanı ve sinema atölyesi ile uygun imkanlara sahiptir.¹³⁷⁹

Ankara Halkevi 1940 yılında askerlere kışlık hediye verilmesini teşvik için üç dakikalık bir film çekmiştir.¹³⁸⁰ Giderek yayılan II. Dünya Savaşı Türkiye'de endişeyi artırırken Halkevinde verilen vilayet pasif korunma kurslarına katılanlara gazlar ile ilgili film gösterilmiştir.¹³⁸¹

Halkevi üzerinden İngiltere lehine kamuoyu oluşturmaya çalışan İngiliz Kültür Heyeti'nin desteği ile Halkevinde gösterilen filmlerde çeşitlilik olmuştur. Heyet Halkevi ile İngiltere'ye anlatan filmler başta olmak üzere çeşitli konularda filmler paylamıştır. İlk olarak Ekim 1942'de İngilizce kursuna katılanlara Halkevi üyelerine Pygmalion filmi izlettirilmiştir.¹³⁸²

1942 yılında Halkevinde sağlık üzerine de filmler gösterilmiştir. Bayer İlmi Şubesinin hazırladığı Sıtma, Depo edilmiş güneş kudreti ve frengi filmleri gösterilmiştir.¹³⁸³ Halkevi sinema aracılığı ile salgın hastalıklarla mücadeleye destek olmuştur. 1943 yılında tifüsle mücadele filmi yapmıştır. Filmin yapımını Münir Hayri Ürgüplü üstlenmiş, Halkevi yapım giderlerini karşılamıştır.¹³⁸⁴

Ankara Halkevi'nde İngiliz Kültür Heyeti tarafından Ocak 1947'de Londra Türk Halkevi, 1942'de Londra, Ritmik Danslar, Radyo ile ders ve Yaşamayı Öğrenmek filmleri gösterilmiştir.¹³⁸⁵ Yine İngiliz Kültür Heyeti ve Halkevi işbirliği ile 5 Mart 1947 de Londra'da Hayat Sigortası, Anavatana Doğru, Morsey Vadisi, Türkiye İş Heyeti Londra'da ve Dokumacılık, 6 Martta Arjantin ve Akordion filmleri

¹³⁷⁹ BCA, 490.1.0.0./735.10.1.

¹³⁸⁰ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddış Gelmiştir.**, s.25.

¹³⁸¹ "Bugün Halkevinde Gösterilecek Film", **Ulus**, 14 Mayıs 1940, s.2.

¹³⁸² "Ankara Halkevi İngilizce Kursları", **Ulus**, 16 İlkteşrin 1942, s.4.

¹³⁸³ "Çağrı", **Ulus**, 5 Sonteshrin 1942, s.4.

¹³⁸⁴ BCA, 490.1.0.0/789.157.1

¹³⁸⁵ "Halkevinde Sinema", **Ulus** 7 Ocak 1947, s.2

izlettirilmiştir.¹³⁸⁶ 18 Martta da Telefon nasıl basılır, Ada halkı, Kent eyaletinde meyve bahçeleri, gün doğarken, yeni maden ve çelikten dişler filmleri gösterilmiştir.¹³⁸⁷

Temsil şubesi, İngiliz Kültür Heyeti'nin film desteği ile, kültür filmi etkinliklerini sonraki yıllarda da devam ettirilmiştir. 16 Mart 1948 tarihinde Radyo ile ders (Türkçe), Ankara Halkevinde İngiliz şehircilik sergisi, Panayır kasabası (Türkçe), Kürek çekme (Türkçe yazılı), İngiltere bahçeleri (Renkli) filmleri gösterilmiştir.¹³⁸⁸ 16 Nisanda Musiki aletleri (müzikli), Suyun devir daimi (Türkçe yazılı), Ana yurt (renkli) Türkçe, Oyun zamanı (Türkçe yazılı), Su işleri (Türkçe), Dünya bahçeleri (renkli, Türkçe) gösterilen kültür filmleridir.¹³⁸⁹ Mayıs ayında Şehre Doğru (Türkçe yazılı), Londra Terminüsü (Türkçe), Bugünden yarına (Türkçe), Tipik bir Afrika nehri (müzikli) filmleri Halkevi salonunda izlenmiştir.¹³⁹⁰

Temmuz ayındaki film gösterileri Halkevi açık hava sinemasında yapılmıştır. 5 ve 7 temmuz akşamları .

1. Şehre doğru (Türkçe yazılı)
2. Yeni dünyadan haberler (Türkçe sözlü)
3. Radyo ile ders (Türkçe sözlü)
4. Anayurt (Türkçe sözlü- renkli)

filmleri gösterilmiştir.¹³⁹¹, 16 Temmuzda ise şu filmler Ankaralılara sunulmuştur.¹³⁹²

- 1- Yeni Zelanda
- 2- Kral Ailesi
- 3- Yeni Dünyadan Haberler
- 4- Dünya Bahçeleri

Halkevindeki film gösterileri 1949 yılında da havaların ısındığı mayıs ayında başlamıştır. 19 Mayıs'ta Kanada'da Zirai Kalkınma, Fenni Çiftçiye Yardım,

¹³⁸⁶ “Bu Hafta Gösterilecek Kültür Filmleri”, **Ulus**, 4 Mart 1947, s.2.

¹³⁸⁷ “Kültür Filmleri”, **Ulus**, 18 Mart 1947, s.2.

¹³⁸⁸ “Kültür Filmleri”, **Ulus**, 15 Mart 1948, s.2.

¹³⁸⁹ “Kültür Filmleri”, **Ulus**, 15 Nisan 1948, s.2.

¹³⁹⁰ “Kültür Filmleri”, **Ulus**, 12 Mayıs 1948, s.3.

¹³⁹¹ “Açık Hava Sineması”, **Ulus**, 4 Temmuz 1948, s.2.

¹³⁹² “Halkevleri”, **Ulus**, 16 Temmuz 1948, s.4.

Kanada’da Ormanlar ve Ormancılık(Göge Erişen Ağaçlar), Toprağı ve Çiftçiye Rüzgardan ve Sellerden Muhafaza İçin Ağaç Ekimi (Kırlarda Rüzgar) filmleri Halkevinde izletilmiştir.¹³⁹³ Haziranda öğretmenler için Ancylopedia Britanni kurumunun ders niteliğinde hazırladığı filmler gösterilmiştir.¹³⁹⁴

1950 yılı şubatında sık sık kültür filmi gösterimi yapılmıştır.¹³⁹⁵ Mart ayında Güreş şampiyonası, Hayvanlar konuşuyor, Piyango ile Gelin filmlerinin yanı sıra yakın zamanda Stokholm’de yapılan Dünya Greko-Romen Şampiyonası’nda önemli başarılar elde eden Türk güreşçilerinin gösteren bir film gösterilmiştir.¹³⁹⁶

3.1.3.3. Karagöz Çalışmaları

Ankara Halkevi çalışmalarında Karagöz gösterileri ayrı bir öneme sahip olmuştur. Her kesimden ve her yaş grubundan kişiye hitap edebilen Karagöz etkin bir araç olarak görülmüştür. Bilhassa geniş halk kitlelerine ve çocuklara telkin edilmek istenilen fikirler bu etkin gösteriler ile verilmeye çalışılmıştır. Halkevi, arzu edilen fikirleri ihtiva eden yeni senaryolar ile gerçekleştirilen Karagöz oyunlarını her fırsatta kullanmaya çalışmıştır.

İnönü Dönemi Ankarasında Karagöz çocuklar için önemli bir eğlencedir. 1939 yılında Halkevinin yaz programı kapsamında hafta iki gün, çarşamba ve cumartesi günleri, Evin önündeki alanda kurulan Karagöz oynatılmıştır. Söz konusu gösterilerin başın ya da aralara Halkevlilerin konuşmaları da eklenmiştir.¹³⁹⁷

Karagöz yalnız çocuklara ulaşmak değil için büyüklere ulaşmak parti prensiplerini ulaştırmak amacı için de kullanılmıştır. Bu bağlamda milli kutlama programlarında Karagöze yer verildiği görülür. 1940 yılında Ulusa Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Dil Bayramı, Milli Tasarruf Haftası, Zafer Bayramı gibi milli

¹³⁹³ “Sinema”, **Ulus**, 19 Mayıs 1949, s.4.

¹³⁹⁴ “Halkevinde Kültür Filmleri Gösteriliyor”, **Ulus**, 25 Nisan 1949, s.4.

¹³⁹⁵ “Halkevi”, **Ulus**, 9 Şubat 1950,s.4. “Halkevinde”, **Ulus**, 19 Şubat 1950, s.4; “Sinema”, **Ulus**, 23 Şubat 1950, s.4; “Sinema”, **Ulus**, 9 Mart 1950, s.4; “Film”, **Ulus**, 29 Mart 1950, s.4.

¹³⁹⁶ “Film”, **Ulus**, 29 Mart 1949, s.4.

¹³⁹⁷ “Halkevinin Yazlık Programı”, **Ulus**, 27 Temmuz 1939, s.2.

kutlamalarda Karagöz gösterisine de yer verilmiştir. Bu yıl içerisinde 18 Karagöz ve 11 kukla temsili düzenlenmiştir.¹³⁹⁸

1940 yılında çocuklara “*aileye hürmet, rejime bağlılık esaslarını telkin eden*” Karagöz oyunları her çarşamba oynatılmıştır.¹³⁹⁹ Gösterilere ilgi büyüktür. 6 Marttaki gösteriye 1000 çocuk katılmıştır. Gösterilerin düzenli sürdürülebilmesi için Ankara Halkevi maarif vekaleti işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.¹⁴⁰⁰

Halkevleri Bürosu Ankara Halkevi’ndeki Karagöz çalışmalarını desteklemek amacıyla elinde bulunan Karagöz figürlerini Ankara Halkevine vermiştir.¹⁴⁰¹

Ankara Halkevi şehir merkezindeki Halkodalarının çalışmalarına da destek vermiştir. Halkevi Halkodalarında Karagöz gösterileri düzenlemiştir.

8 Aralık 1946 tarihinden itibaren Halkevinde her hafta Pazar günü çocuklar için 15 kuruş mukabilinde Karagöz gösterileri başlamıştır.¹⁴⁰² 1947 yılında Karagöz gösterilerinin ilkokul çağındaki çocuklar için okullarda gösterilmesine karar verilmiştir.¹⁴⁰³ Halkevi önündeki alanda açık hava Karagöz gösterileri de yapılmıştır.¹⁴⁰⁴

Karagöz gösterileri yalnız Halkevinde yapılmamıştır. Ankara merkezdeki Halkodalarına da bu konuda destek olunmuştur. Mart 1947’de Cebeci Halkodası’nda gösteri yapan Küçük Ali’nin Karagöz gösterisinin Cebeci halkınca büyük ilgisini çekmiş, sanatçının haftada bir gün Cebeci Halkodasında gösteri yapması kararlaştırılmıştır. Bunun yanı sıra CHP Genel Sekreterliği, Halkevinden her hafta

¹³⁹⁸ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddış Gelmiştir.**, s.24.

¹³⁹⁹ “*Karagöz*”, **Ulus**, 8 Şubat 1940, s.3. “*Ankara Halkevinde Karagöz*”, **Ulus**, 7 Mart 1940, s.2.

¹⁴⁰⁰ “*Ankara Halkevinde Karagöz*”, **Ulus**, 7 Mart 1940, s.2.

¹⁴⁰¹ Halkevleri Bürosu Hayali Küçük Ali, Ressam Muazzez, İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Fatih Halkevi aracılığı ile Hayali Camcı Ali’den satın aldığı 657 adet Karagöz figürü ile Hayali Küçük Ali’ye yaptırdığı 263 tasviri, orta oyunu Pişekarlarından merhum Şevket’ten alınan 24 Karagöz figürü, derden yapılmış 56 adet yeniçeri tasviri ve 13 Karagöz tasviri, 1 adet kabak saz ve 22 tane camlı çerçeve ile 1 büyük çelik dolapta 2 tane özel surette hazırlattırılmış boş Karagöz albümünü Ankara Halkevi’ne vermiştir. **BCA**, 490.1.0.0/735.9.2.

¹⁴⁰² “*Halkevinde Karagöz*”, **Ulus**, 5 Aralık 1946, s.2.

¹⁴⁰³ “*Karagöz Temsili İlkokullarda Yapılacak*”, **Ulus**, 16 Şubat 1947, s.2.

¹⁴⁰⁴ “*Açık Hava Karagöz Temsilleri*”, **Ulus**, 5 Ekim 1947, s.2.

bir Halkodasında gösteri yapılmasını da istemiş, bunun için Halkevine maddi destekte de bulunmuştur.¹⁴⁰⁵

1948 yılında Halkevinde çocuklar için Karagöz ustası Küçük Ali'nin gösterileri devam etmiştir. Pazar sabahları yapılan gösterinin biletleri 25 kuruştur.¹⁴⁰⁶ Yalnız Karagöz değil kukla ustası Kemal Şakrak da canlı kukla gösterileri yapmıştır.

Hayali Küçük Ali, 1950 yılı başlarından itibaren her Pazar çocuklar için Karagöz oynatmıştır. Halkevindeki bu Karagöz gösterileri ücretsiz olmuş, isteyen veliler de çocukları ile Karagöz seyretmiştir. Gösteriler 1951 yılında da devam ettirilmiştir.¹⁴⁰⁷

3.1.4. Spor Şubesi Faaliyetleri

Spor şubesi komitesi 1939 yılında Namık Katoğlu, Sedat Şahin, Zehra Cemal Alagöz, Ekrem, Necdet Tarkaner'den oluşmuştur.¹⁴⁰⁸ 1940 yılında Namık Katoğlu, Reşat İnanlı, Zehra Cemal Alagöz, Nizamettin Kırşan ve Necdet Tarkaner komite üyeleridir.¹⁴⁰⁹ Komiteye 1942 yılında Namık Katoğlu, Nizamettin Kırşan, Zehra Alagöz, Cevdet Arun ve Reşat İnanlı seçilmiştir.¹⁴¹⁰ 1944 senesi seçimlerinde Namık Katoğlu, Zehra Alagöz, Nizamettin Kırşan, Cevdet Arun ve Ekrem Sungar komiteyi oluşturmuştur.¹⁴¹¹ 1950 yılında da komitede bahsi geçen isimler yer almıştır.¹⁴¹²

Ankara Halkevi spor şubesi Atatürk Dönemi'nde olduğu gibi gençlerin spor konusunda teşvik edilmesi ve Ankara'da sporun gelişmesi hususunda çalışmalarını sürdürmüştür. Diğer taraftan II. Dünya Savaşı ile birlikte beden terbiyesi daha da önemli hale gelmiştir. Ankara Halkevi sahip olduğu jimnastik salonu ile beden

¹⁴⁰⁵ Halkevi yönetimi Karagöz ustasına gerek Halkevinde gerekse Halkevi dışında ama Halkevi yönetiminin istediği yerlerde yaptığı her Karagöz gösterisi için para ödemiştir. **BCA**, 490.1.0.0/735.9.1.

¹⁴⁰⁶ "Çocuklara Karagöz"i **Ulus**, 3 Haziran 1948, s.2; "Karagöz", **Ulus**, 17 Haziran 1948, s.4.

¹⁴⁰⁷ "Karagöz", **Ulus**, 6 Ocak 1950, s.4; "Karagöz", **Ulus**, 3 Mart 1950, s.4; "Karagöz", **Ulus**, 30 Mart 1950, s.4; "Karagöz", **Ulus**, 1 Nisan 1950, s.4. "Karagöz", **Ulus**, 4 Ocak 1951, s.4;

¹⁴⁰⁸ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.26.

¹⁴⁰⁹ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddış Gelmiştir.**, s.28.

¹⁴¹⁰ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁴¹¹ **BCA**, 490.1.0.0/ 971.753.3; "Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu", **Ulus**, 1 Nisan 1944, s.2.

¹⁴¹² **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

terbiyesi, boks, güreş, eskrim çalışmaları için Ankara'nın en gözde mekanlarından biridir.

1939 yılında spor salonun kapalı olması Halkevindeki spor çalışmalarını önemli ölçüde aksatmıştır. Bununla birlikte Halkevi binası dışındaki spor faaliyetleri (kayak, yürüyüş, su sporları vb.) mümkün olduğu kadar sürdürülmüştür. Atatürk döneminde Halkevinin mühim faaliyetlerinden biri olan kayak için önceki yıllarda olduğu gibi spor şubesi Ankara Bölge Kayak ve dağcılık Ajansı ile birlikte çalışmıştır. Halkevi sporcuları 1939 senesinde Ayaş'a giderek sezon açmıştır. Geziye Ankara dağcılık klübü üyesi ve spor komitesi başkanı Namık Katoğlu başkanlık etmiştir.¹⁴¹³ Ardından Halkevi'nden 38 kişilik bir kafiye Uludağ'a kayak yapmaya gitmiştir. Burada 6 gün kalan Halkevçiler bir çok müsakabakaya katılmıştır. Spor şubesi Elmadağ'da ilk defa olmak üzere kayak yarışmaları düzenlemiş, kazananlara Halkevi tarafından hediyeler verilmiştir.¹⁴¹⁴ İki profesyonel kayakçı kayak dersi vermiştir.

Spor şubesi hafta sonları yürüyüşler tertip etmiştir. Ankara'da su sporunun gelişimi teşvik etmek amacıyla yüzme yarışmaları da düzenlenmiştir. Müsabaka Gazi Orman Çiftliği Karadeniz Havuzu'nda yapılmış, birinciliği kazanan Gençlerbirliği Spor Kulübüne kupa verilmiştir.¹⁴¹⁵ Her yıl olduğu gibi Evin en önemli spor faaliyetlerinden biri de Halkevi tarafından 1936 yılından beri düzenlenmekte olan Atatürk Koşusu'dur. Koşu müsabakası gazetede duyurulmuştur. Spor komitesi aynı gün için Gölbaşından başlamak üzere bir de bisiklet yarışı tertip etmiştir.¹⁴¹⁶ Katılımın geniş çaplı olmasına titizlik gösterilmiş, yarışmacıların kategorilerine göre farklı mesafeler belirlenmiştir. 1939 yılı Atatürk koşusuna 260 kişi katılmıştır. Kazanlara ödülleri Halkevinde verilen çayda yapılan konuşmalar sonrasında takdim edilmiş böylece Atatürk'ün Ankara'ya gelişi anılmıştır.¹⁴¹⁷

¹⁴¹³ “Halkevinin Tertip Ettiği Kayak Sporunu”, *Ulus*, 7.1.1938, s.2; **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.25.

¹⁴¹⁴ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.25; “Müsabakalarda Kazanan Kayakçılara Hediye Verilecek”, *Ulus*, 13 Nisan 1939, s.2.

¹⁴¹⁵ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.25.

¹⁴¹⁶ Koşuda kız öğrenciler 1.500, lise ve dengi okul öğrencileri 2.500, üniversite öğrencileri 3.000 ve büyük koşuya katılanlar için Dikmen'den başlamak üzere 12.200 metrelik bir mesafe belirlenmiştir. “4üncü Atatürk Koşusu, Ankara Halkevi Güzel Bir Program Hazırladı”, *Ulus*, 6 İllkanun 1939, s.2; “4 üncü Atatürk Koşusu Yarın Yapılacak”, *Ulus*, 26 Birincikanun 1939, s.5.

¹⁴¹⁷ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.25-26.

1940 yılında Halkevi sporcuları Elmadağ, Ayaş ve Dikmen’de kayak yapmıştır. Yılın başında Dikmen’de yiyecek ve içecek imkanlarının da bulunduğu bir kayak evi faaliyete geçmiş, böylece kayak meraklıları için uygun bir mekan oluşturulmuştur.¹⁴¹⁸ Halkevinden sporcular iki defa da Uludağ’a gitmiştir.¹⁴¹⁹ Halkevi tarafından Elmadağ’da kayak müsabakası düzenlenmiştir. müsabakada amatörler kendi aralarında profesyonel kayakçılar kendi aralarında yarışmıştır.¹⁴²⁰

Halkevi aynı yıl, eskrim teşvik müsabakasına ev sahipliği yapmıştır.¹⁴²¹ Karadeniz havuzunda yüzme teşvik müsabakası yine şubenin faaliyetleri içerisinde yer almıştır.¹⁴²² Ayrıca Bölge güreş birincilikleri de Halkevinde yapılmış, müsabakalara 50 güreşçi katılmıştır.¹⁴²³

1940 senesinde yapılan 5. Atatürk Koşusu daha geniş katılımı ile gerçekleşmiştir. Koşuya ilk defa Ankara dışından da katılım olmuş, İstanbul, İzmit, Bursa Eskişehir ve Malatya’dan sporcular da koşmuştur. 380 sporcu müsabakada yer almıştır.¹⁴²⁴ Halkevindeki ödül merasiminde hakem ve koşuculara yiyecek ikram edilmiştir.¹⁴²⁵

1941 yılında spor salonunun tamiratının bitip faaliyete başlaması ile Halkevi spor faaliyetleri canlanmıştır. Halkevi spor salonu pazartesi boks, salı beden terbiyesi, eskrim ve yüzme, Çarşamba boks, Perşembe atler, Cuma beden terbiyesi, eskrim, yüzme, cumartesi boks, Pazar atletizm çalışmalarına ayrılmıştır.¹⁴²⁶ Yılın başında salonda bayanlar için beden terbiyesi kursu açılmıştır. Dersleri Gazi Terbiye Enstitüsü beden öğretmeni Zehra Alagöz vermiştir.¹⁴²⁷

Ankara-İstanbul güreşçileri arasındaki müsabakalar Halkevi salonunda yapılmıştır. Halkevi yine Ankara bölge eskrim teşvik müsabakasına ev sahipliği

¹⁴¹⁸ “Kayakçıları Davet”, **Ulus**, 13 İkincikanun 1940, s.2.

¹⁴¹⁹ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.27-28.

¹⁴²⁰ “Elmadağında Yapılacak Kayak Müsabakaları”, **Ulus**, 29 Şubat 1940, s.5.

¹⁴²¹ “Eskrim Teşvik Müsabakaları”, **Ulus**, 28 İkincikanun 1940, s.6.

¹⁴²² **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.28; “Halkevi Yüzme Teşvik Müsabakaları”, **Ulus**, 6 Eylül 1940, s.2.

¹⁴²³ “Ankara Halkevinde Dün Bölge Güreş Birincilikleri İçin 50 Güreşçi Karşılaştı”, **Ulus**, 29 Eylül 1940, s.1.

¹⁴²⁴ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.28; “Beşinci Atatürk Koşusu”, **Ulus**, 27 Birincikanun 1940, s.1,5.

¹⁴²⁵ **BCA**, 490.1.0.0/777.128.1.

¹⁴²⁶ “Halkevi Spor Salonunda Beden Terbiyesi ve Spor Çalışmaları”, **Ulus**, 4 Mart 1941, s.2.

¹⁴²⁷ “Ankara Halkevinde Bayanlara Beden Terbiyesi Kursu Açıldı”, **Ulus**, 13 İkincikanun 1941, s.2.

yapmıştır.¹⁴²⁸ Yardımsevenler Cemiyeti yararına düzenlenen Boks maçı da Evin ev sahipliğinde gerçekleşmiştir.¹⁴²⁹ Kayak sporu için yine Ayaş ve Dikmen'e gidilmiştir.¹⁴³⁰

1941 yılındaki altıncı Atatürk Koşu'suna beş yüze yakın sporcu katılmıştır. Bu sene koşuya daha fazla şehirden katılım olmuştur. Ankara'nın yanı sıra Eskişehir, Denizli, İstanbul, Seyhan, İçel, Kocaeli, Bursa, Zonguldak, Kayseri ve Ergani Maden'den sporcular koşuda yer almıştır.¹⁴³¹ Halkevi de sporcuları teşvik etmek amacıyla 14 koşucuya çivili spor ayakkabısı vermiştir.¹⁴³²

Halkevinde 1941 yılında başlayan beden terbiyesi dersleri 1942 senesinde de devam etmiştir. Şevki Kuru Ankara Halkevi'nin beden terbiyesi ve atletizm dersleri ile ilgilenmiştir.¹⁴³³ Spor komitesi Zehra Alagöz bayanlara beden terbiyesi derslerini sürdürmüştür. Nisan ayında Evin ara verilen spor derslerinin yeniden açılması ile birlikte Halkevinde müzikli beden terbiyesi dersleri başlamıştır.¹⁴³⁴

Halkevi şubat ayında Elmadağ'da yine kayak müsabakaları düzenlemiştir.¹⁴³⁵ Halkevi kayak konusunda sayıları artan kulüpler ile birlikte çalışmayı sürdürmüştür. Mart ayında Ankara'daki kayak kulüpleri ve Halkevi kayakçıları arasında yine Elmadağ'da kayak yarışmaları yapılmıştır. Müsabakaya Yüksek Ziraat Enstitüsü, Harp Okulu, Siyasal Bilgiler Okulu, Halkevi, Gençlik ve diğer spor kulüplerine mensup sporcular katılmıştır.¹⁴³⁶

Ankara bölge güreş müsabakaları da Halkevi salonunda yapılmıştır.¹⁴³⁷ Spor şubesi haziran ayında düzenlenen tenis müsabakalarına 300 liralık destekte bulunmuştur.¹⁴³⁸ Ankara boks müsabakalarına da ev sahipliği yapan Halkevi 1942

¹⁴²⁸ "Eskrim Teşvik Müsabakası", **Ulus**, 9 Mart 1941, s.2.

¹⁴²⁹ "Yardımsevenler Kurumu Menfaatine Boks Maçları", **Ulus**, 17 Birinciteşrin 1941, s.2.

¹⁴³⁰ "Kayak Sporü", **Ulus**, 2 Şubat 1941,s.2.

¹⁴³¹ "VI ncı Atatürk Koşusu", **Ulus**, 27 Aralık 1941, s.1.

¹⁴³² **BCA**, 490.1.0.0/777.126.1.

¹⁴³³ **BCA**, 490.1.0.0/778.129.1

¹⁴³⁴ "Halkevinde Beden Terbiyesi Kursları", **Ulus**, 15 Nisan 1942, s.4.

¹⁴³⁵ "Elmadağ'da Kayak Müsabakaları", **Ulus**, 13 Şubat 1942, s.2.

¹⁴³⁶ "Ankaralı Kayakçıların Bayramı", **Ulus**, 19 Mart 1942, s.4; "Kayakçılar Bayramı Dün 200 Kayakçının İştirakiyle Kutlandı", **Ulus**, 30 Mart 1942, s.4.

¹⁴³⁷ "Ankara-İstanbul Serbest Güreş Müsabakaları", **Ulus**, 7 Şubat 1942, s.2.

¹⁴³⁸ **BCA**, 490.1.0.0/779.133.1.

yılında da yüzme teşvik müsabakaları düzenlemiştir.¹⁴³⁹ Müsabakalarda kupayı Gençler Birliği kulübü kazanmıştır.¹⁴⁴⁰

1942 yılında Halkevi güreş sporu çalışmalarına hız verme kararı almış, Güreş öğretmeni nezaretinde daha disiplinli sürdürülmesi gayretleri başlamıştır. Bu hususta Beden Terbiyesi Ankara Bölgesi ile müşterek mesai sarf edilmiştir. Beden Terbiyesi, Halkevindeki güreş çalışmalarını desteklemek amacıyla yeni yaptırdığı güreş minderini Halkevine vermiştir.¹⁴⁴¹

Halkevi spor komitesinin tertip ettiği yedinci Atatürk Koşusu 1942 yılında da geniş bir katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Koşu dört kategoride gerçekleşmiş kulüp sporcularının yanı sıra lise ve üniversite öğrencisi kız ve erkek koşucular yarışmaya iştirak etmiştir.¹⁴⁴²

1943 yılına girilirken Halkevi yönetimi Evin spor çalışmalarına yeni bir istikamet vermek amacıyla tanınmış spor uzman ve idarecileri ile bir toplantı yapmıştır. Toplantının açılışını Halkevi başkanı Ferit Celal Güven yapmış, parti yönetiminin evlerin çalışmalarında sporu biraz daha göz önünde bulundurması beklentisinin altını çizmiştir. Toplantı sonunda milli sporların o günkü hayat şartlarına uygun olanlarının canlandırılması, Türk spor tarihini öğretmek konuları üzerinde yoğunlaşılmasına karar verilmiş bunun içinde spor komitesi ile birlikte çalışacak 7 kişilik bir komisyon seçilmiştir.¹⁴⁴³

Halkevindeki önemli spor etkinliklerinden biri de “9 Mart” Serbest Güreş Müsabakalarıdır. Atatürk’ün 9 Mart 1938’de Ankara Halkevi’nde yapılan güreş müsabakaları izlemesinin yıldönümü olarak Halkevi spor komitesi tarafından güreş müsabakası düzenlenmiştir.¹⁴⁴⁴ Spor komitesi nisan ayında da yürüyüş yarışması düzenlemiştir. 19 Mayıs stadyumundan başlayan yürüyüş istasyon-Türk Hava

¹⁴³⁹ “Dün Ankara Boks Birincilikleri Bitti”, **Ulus**, 18 Mayıs 1942; **BCA**, 490.1.0.0/780.135.1; “Ankara Halkevi Yüzme Teşvik Müsabakaları”, **Ulus**, 24 Temmuz 1942, s.2.

¹⁴⁴⁰ “Dünkü Yüzme Teşvik Müsabakalarında Gençlerbirliği Halkevi Kupasını Aldı”, **Ulus**, 3 Ağustos 1942, s.1,4.

¹⁴⁴¹ “Halkevinde Güreş Çalışmaları Başlıyor”, **Ulus**, 21 İkinciteşrin 1942, s.2.

¹⁴⁴² “VII. Ankara Koşusu Bugün Yapılacak”, **Ulus**, 27 İlkkanun 1942, s.1; “VII nci Atatürk Koşusu Yapıldı”, **Ulus**, 28 İlkkanun 1942, s.1,3.

¹⁴⁴³ “Halkevi’imizde Spor Konusu Üzerinde Çalışmalar”, **Ulus**, 17 İkincikanun 1943, s.2

¹⁴⁴⁴ “9 Mart Serbest Güreş Müsabakaları Yapıldı”, **Ulus**, 11 Mart 1943, s.2. Halkevinde çeşitli güreş müsabakaları yapılmakla birlikte “9 Mart Güreş Müsabakaları”nın yapılıp yapılmadığına dair bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Kurumu-Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi-Emniyet Anıtı-Atatürk Bulvarı-Kavaklıdere istikametinden Çankaya'ya çıkılması ve aynı yoldan tekrar 19 Mayıs Stadyumuna dönülmesi şeklinde gerçekleşmiştir.¹⁴⁴⁵

Spor şubesinin tertip ettiği yüzme teşvik müsabakası bu yıl da Karadeniz Havuzu'nda yapılmıştır. 1943 müsabakalarını kazanan takım Ankaragücü olmuştur.¹⁴⁴⁶ Halkevinin uzun aradan sonra teşvik ettiği etkinliklerden biri de avcılık bayramıdır. Durağan bir vaziyette olan spor şubesi avcılık kolu bu yıl içinde canlılık göstermiştir.¹⁴⁴⁷ Avcılık kolu Ağustos 1943'ten Mart 1944'e kadar bir av programı hazırlanmıştır. Av için trenle gidilen yerler tercih edilmiştir. Kayaş civarı, Etimesgut Yuva, Kalecik, Sincan, Beylikköprü, Gazi, Nenek, spor şubesinin av için belirlediği yerler arasındadır.¹⁴⁴⁸

Spor şubesi Halkevi spor salonun etkin bir şekilde kullanılabilmesi için çabalarını sürdürmektedir. Salonda amatörler için ayrı profesörler için ayrı çalışmalar sürdürülmüştür. 1943 yılında Zehra Alagöz ve yardımcısı Lamia Çağlayan bayanlara beden terbiyesi dersini, Şevket Kuru erkekler için beden terbiyesi atletizm derslerini, Sait Yaley eskrim derslerini yürütmüştür.¹⁴⁴⁹ Ankara eskrim bölge seçme müsabakası Halkevi salonunda yapılmıştır.¹⁴⁵⁰

Aralık ayında Ankara Halkevinden 7 kişilik bir kayakçı grubu, Kayseri Halkevi'nin davetlisi olarak Kayseri'ye gitmiş ve Erciyes'te kayak yapmıştır.¹⁴⁵¹ Halkevinde kayak ile alakalı bir İsviçre filmi gösterilmiştir.¹⁴⁵² Halkevinin geleneksel Atatürk Koşusu'nda yine yoğun katılım olmuştur. Koşucular başlangıç noktasına otobüs ile götürülmüş, yarışma sonrasında da Halkevine otobüs ile getirilmiştir.¹⁴⁵³

¹⁴⁴⁵ “Halkevi'nin Yürüyüş Müsabakası”, **Ulus**, 23 Nisan 1943, s.4.

¹⁴⁴⁶ “Ankara Halkevi Yüzme Teşvik Müsabakaları”, **Ulus**, 2 Temmuz 1943, s.4; “Halkevi Su Sporları Teşvik Müsabakalarında”, **Ulus**, 5 Temmuz 1943, s.1.

¹⁴⁴⁷ **BCA**, 490.1.0.0/784.146.1; “Halkevimizin Avcılık Bayramı”, **Ulus**, 17 Ağustos 1943; “Halkevinin Av Bayramı Bugün Yapılıyor”, **Ulus**, 29 Ağustos 1943, s.2.

¹⁴⁴⁸ “Halkevimiz Avcılarının Avlanacağı Yerler”, **Ulus**, 18 Ağustos 1943, s.2.

¹⁴⁴⁹ **BCA**, 490.1.0.0/777.128.1; **BCA**, 490.1.0.0/779.132.1; **BCA**, 490.1.0.0/779.133.1.

¹⁴⁵⁰ “Eskrim Bölge Seçme Müsabakaları Dün Sona Erdi”, **Ulus**, 18 İlkteşrin 1943, s.2.

¹⁴⁵¹ **BCA**, 490.1.0.0/781.139.1; “Ankara Halkevi'nin Erciyes Gezisi”, **Ulus**, 17 İlkanun 1943, s.2.

¹⁴⁵² “Bir Millet Uyanıyor”, **Ulus**, 31 İlkanun 1943, s.2.

¹⁴⁵³ “Bugün Şehrimizde Parlak Bir Kutlama Töreni Yapılacak”, **Ulus**, 27 İlkanun 1943, s.1.

Spor şubesi 1944 yılında, ilk defa Atıcılık müsabakası düzenlemiştir. II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği günlerde böyle bir müsabaka tertip edilmesi önemlidir. Müsabakaya orta, lise üniversite öğrencileri ile Ankara Atıcılık İhtisas Kulübü ve diğer Ankara kulüpleri katılmıştır. Yarışmalarda müsabakaya katılanlar ortaokul, lise, üniversite, umum ve kulüpler olarak ve yine kadın ve erkek ayrı ayrı yarışmıştır.¹⁴⁵⁴

1944 yılı 9 Mart Güreş Müsabakaları'na Ankara Gücü, Gazi Terbiye Enstitüsü, Gençlerbirliği, Muhafız Taburgücü ve Yapı Usta Okulu güreşçileri katılmıştır.¹⁴⁵⁵ Ankara eskrimcileri arasında Nisan ve Kasım aylarında yapılan müsabakalara Halkevi ev sahipliği yapmıştır.¹⁴⁵⁶ Yüzme teşvik müsabakası ve Atatürk Koşusu spor şubesinin 1944 yılındaki diğer önemli faaliyetleridir.¹⁴⁵⁷

1945 yılında Halkevinin spor salonundaki beden terbiyesi boks, atletizm, güreş, eskrim çalışmalarının yanı sıra Atatürk Serbest Güreş Müsabakası, yüzme teşvik müsabakası, eskrim teşvik müsabakalarına ev sahipliği, Atatürk Koşusu Evin spor faaliyetleri içerisinde yer almıştır. Ayrıca spor üzerine filmler de gösterilmiştir. Ocak ayında “Kayak Kayan Bir Halk” ve Futbol Nasıl Oynanır” filmleri, aralık ayında da kayak öğrenimi üzerine film gösterimi yapılmıştır.¹⁴⁵⁸ Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'nce çekilen kayak öğrenim filminin gösterimi sırasında Vildan Aşır Savaşır da izahlarda bulunmuştur.¹⁴⁵⁹ 1945 yılında ayrıca Halkevinde bir satranç salonu açılmıştır. Her gün açık olan satranç salonu ile gençlerin satrançla meşguliyetleri desteklenmiştir.¹⁴⁶⁰

¹⁴⁵⁴ **BCA**, 490.1.0.0/787.153.1; “Halkevimizin Tertip Ettiği Atıcılık Müsabakası”, **Ulus**, 11 Şubat 1944, s.4; “Ankara Halkevinin Atış Müsabakası Şartları”, **Ulus**, 11 Şubat 1944, s.4; “Ankara Halkevi Atış Müsabakası Şartları”, **Ulus**, 13 Şubat 1944, s.2.

¹⁴⁵⁵ “Ankara Halkevinde Yapılan Müsabakalar Çok Heyecanlı Oldu”, **Ulus**, 11 Mart 1944, s.2.

¹⁴⁵⁶ “Eskrim Müsabakaları”, **Ulus**, 27 Nisan 1944; “Bölge Eskrim Teşvik Müsabakaları”, **Ulus**, 25 İkcinciteşrin 1944, s.2.

¹⁴⁵⁷ “Halkevi Yüzme Teşvik Müsabakaları”, **Ulus**, 21 Mart 1944, s.2; “Dokuzuncu Atatürk Koşusu Yarın Yapılacak”, **Ulus**, 26 Ağustos 1944, s.2; “Dün Ankara Bayram Yaptı”, **Ulus**, 28 İlkkanun 1944, s.1. 1944 yılı Atatürk Koşusu'na katılacak sporcuların yol paralarını Halkevi tarafından karşılanıyor. **BCA**, 490.1.0.0/786.151.1.

¹⁴⁵⁸ “Halkevinde Sinema”, **Ulus**, 29 Ocak 1945, s.1; “Kayak Öğretim Filmi Dün Akşam gösterildi”, **Ulus**, 20 İlkkanun 1945, s.2.

¹⁴⁵⁹ “Kayak Öğretim Filmi Dün Akşam gösterildi”, **Ulus**, 20 İlkkanun 1945, s.2.

¹⁴⁶⁰ “Halkevi Gençlerimiz İçin Bir Satranç Salonu Açtı”, **Ulus**, 16 Haziran 1945, s.2.

1946 yılında spor salonundaki çalışmalara jimnastik ve halkoyunları da eklenmiştir.¹⁴⁶¹ Atatürk Serbest Güreş Müsabakaları ve Atatürk Koşusu Evin en önemli faaliyetleridir. Spor şubesi sporun çeşitli dallarındaki çalışmaları destekleme konusundaki çabaları da sürdürülmüştür. 1947 yılında da sürdürülen bu çalışmaların yanı sıra gençler arasında satranç teşvik etmek amacıyla Halkevi Satranç Turnuvası düzenlenmiştir.¹⁴⁶² Aynı yıl spor şubesi bir de futbol turnuvası tertip etmiştir. Turnuva Ankara Gücü, Gençlerbirliği, Demir Spor ve Emniyet Gücü takımları arasında olmuştur.¹⁴⁶³ Eskrim teşvik müsabakası geçen yıllarda olduğu gibi yine tertip edilmiştir.¹⁴⁶⁴

1947 senesinde spor şubesinin üzerine aldığı halk oyunlarının gençlere öğretilmesi doğrultusunda milli oyunlar kursu açılmıştır. Halkoyunlarına ilginin yoğun olduğu bir dönemde spor şubesi mahalli ve milli oyunların tespit edilerek gençlerin halkoyunlarını doğru bir şekilde öğrenmesini sağlamak istemiştir.¹⁴⁶⁵ Kurs Halil Oğultürk yönetiminde her hafta Cuma günleri verilmiştir.¹⁴⁶⁶ Halkoyunları kursu 1948 yılında da düzenlenmiştir.¹⁴⁶⁷

1948 senesinde spor şubesi ve Ankara bölge atletizim ajansı işbirliği ile seri konferanslar gerçekleştirilmiş konferansların sonunda film gösterimi yapılmıştır. Verilen söz konusu konferanslar şöyledir:¹⁴⁶⁸

- Profesör Rasim Adal – Spor ve yorgunluk
- Naili Mora - Atletizmin Tekniği
- Vildan Aşır Savaşır – Spor Nedir?
- Nizamettin Kırşan- Sporcunun Jimnastiği
- Profesör Rasim Adal – Sporcunun Gıdaları ve Enerjisi

¹⁴⁶¹ “Halkevinde Spor Çalışmaları”, **Ulus**, 24 Ocak 1947, s.2.

¹⁴⁶² “Halkevindeki Satranç Turnuvası”, **Ulus**, 17 Mart 1947, s.3; “Halkevindeki Satranç Turnuvası”, **Ulus**, 1 Nisan 1947, s.3; “Halkevi Satranç Turnuvası”, **Ulus**, 20-21 Mart 1947, s.6.

¹⁴⁶³ **BCA**, 490.1.0.0/805.199.1; “Halkevi Kupası Maçları”, **Ulus**, 13 Aralık 1947, s.5.

¹⁴⁶⁴ “Eskrim Teşvik Müsabakaları”, **Ulus**, 21 Aralık 1947, s.10

¹⁴⁶⁵ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.28.

¹⁴⁶⁶ “Milli Oyunlarımız İçin Kurs Açıldı”, **Ulus**, 1 Mart 1947, s.2.

¹⁴⁶⁷ “Halk Türkü ve Oyunları Çalışmaları”, **Ulus**, 18 Kasım 1948, s.3.

¹⁴⁶⁸ “Spor Konulu Konferanslar”, **Ulus**, 28 Şubat 1948, s.5; “Konferans”, **Ulus**, 11 Mart 1948, s.2; “Spor Konferansları”, **Ulus**, 16 Mart 1948, s.4; “Halkevinde Konferans”, **Ulus**, 24 Mart 1948, s.2; “Halkevinde Konferans”, **Ulus**, 31 Mart 1948, s.2.

Atatürk Serbest Güreş Müsabakaları 1950 yılının başlıca spor etkinliklerinden biridir. Müsabakaya Ankara'nın çeşitli kulüplerinden oluşturulan Ankara karması ile Kömürspor ve Karabük güreş ekipleri katılmıştır.¹⁴⁶⁹ Evin spor salonu Ev kapanana kadar hizmet vermeye devam etmiş, salonda görevli hoca Şevki Koruya Nisan 1951'e kadar ödenmiştir.¹⁴⁷⁰

3.5. Sosyal Yardım Şubesinin Faaliyetleri

Sosyal yardım şubesinin 1939 yılı komite üyeleri Fatma Memik, Ragıp Tüzün, Behiye Uluöz ve İhsan Karabatur'dur.¹⁴⁷¹ 1940 yılında Ragıp Tüzün, İhsan Karabatur, Ali Rıza Tümer, Fatma Memik ve Behiye Uluöz şube komitesini oluşturmuştur.¹⁴⁷² Komiteye 1942 yılında Ragıp Tüzün, Fatma Memik, Veli Ulusu, Ali Rıza Tümer, Fahri Arı seçilmiştir.¹⁴⁷³ 1944 senesinde seçimlerde Fethi Aktan, Hadiye Kırşan, Salim Atalık, Esat Balım ve Hail Turgut komiteyi oluşturmuştur.¹⁴⁷⁴ 1950 yılında da komitede bahsi geçen isimler yer almıştır.¹⁴⁷⁵

Ankara Halkevi'nde sosyal yardım işleri Evin ilk zamanlarından itibaren en önemsenen işler arasında yer almıştır. Daha önce de belirtildiği üzere bunda halkın ekonomik durumunun yetersiz olmasının ve kentte sosyal yardım kurum ve müesseselerinin yeni yeni örgütleniyor olmasının önemli bir etkisi vardı. 1939 yılına gelindiğinde Ankara'daki sosyal yardımları önemli kılan iki etken daha vardır: II. Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz etkiler ve sayıları giderek artan üniversite öğrencilerine yönelik yurt, burs gibi imkanların yok denecek kadar az olması buna karşılık pek çok öğrencinin ekonomik sıkıntı yaşaması. Sosyal yardım şubesi yardımlarını halka ve öğrencilere yapılan yardımlar olarak iki ayırabiliriz.

¹⁴⁶⁹ “14 ncü Atatürk Serbest Güreş Müsabakaları”, **Ulus**, 7 Mart 1950, s.4.

¹⁴⁷⁰ **BCA**, 490.1.0.0/818.239.1.

¹⁴⁷¹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.31.

¹⁴⁷² “*Ankara Halkevinde Komite Seçimleri Bitti*”, **Ulus**, 13 Mart 1940, s.2; **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.35.

¹⁴⁷³ CHP Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu, 1942 seçimleri ile komite başkanı olan ve Halkevinin ilk kurulduğu günden beri sosyal yardım komitesi başkanlığı yapan Ragıp Tüzün'ün Halkevleri sostal yardım kısmı şefi ve Halkevleri müfettişi olması dolayısı ile bu görevi yürütmesinin uygun olmayacağını yerine başka bir şube üyesinin seçilmesini istemiştir. **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁴⁷⁴ **BCA**, 490.1.0.0/ 971.753.3; “*Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu*”, **Ulus**, 1 Nisan 1944, s.2.

¹⁴⁷⁵ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

Halkevinin halka yaptığı yardımların başında verdiği ücretsiz poliklinik hizmeti gelmektedir. 1936 senesinde Kızılay Şefkat Yurdu'nda açılan ve sosyal yardım komitesi üyeleri tarafından idare edilen poliklinikte haftanın belirli günleri hastalar ücretsiz muayene edilmiştir. Muayene edilen hastalardan ilaç alamayacak durumda olanların reçeteleri şube tarafından karşılanmıştır.¹⁴⁷⁶ Poliklinikte 1939 yılı içerisinde 2221 hasta muayene edilmiştir. Bu hastalardan 2082'sinin reçetesini sosyal yardım komitesi ödemiştir. Bunun yanı sıra büyük çoğunluğu öğrenci olan yardıma muhtaç 213 kişi muayene edilerek reçeteleri yine komite hesabından ödenmiştir.¹⁴⁷⁷ Şube, Yardıma Muhtaç vatandaşlara para yardımında bulunmuştur. 1939 yılında 52 vatandaşa çeşitli ihtiyaçları için 348 lira, 17 kişiye yol parası olarak 126 lira verilmiştir. Ayrıca vatandaşlara ayakkabı vb yardımlar da yapılmıştır.¹⁴⁷⁸

Atatürk Döneminde olduğu gibi İnönü Döneminde de sosyal yardım şubesinin faaliyetlerinde öğrencilere yapılan yardımlar ağırlığı taşımaktadır. Yeni açılan okullar ile Ankara'da öğrenci sayısı artarken özellikle farklı şehirlerden gelen öğrencilere Halkevi destek olmaya çalışmıştır. Şube gerek şehir merkezindeki gerekse köylerdeki öğrencilere kırtasiye, kitap, para ve kıyafet yardımları yapmıştır. 1939 yılı içerisinde Ankara'da kent merkezinde çeşitli okullarda okuyan öğrencilere 5208, halk dershanelerinde açılan kurslar ile köy ve eğitimli köy okullarında okuyan öğrencilere 5810 parça kırtasiye malzemesi dağıtılmıştır. Öğrencilere verilen para yardımı içerisinde çeşitli ihtiyaçları, okul masrafları, memleketlerine dönüşte yol parası, yemek parası yardımları vardır. Şube, 1939 yılında 414 öğrenciye çeşitli masrafları için 2578 lira, 82 talebeye yol parası olarak 559 lira 40 kuruş, 23 öğrenciye okul masrafı için 178 lira vermiştir. 99 talebeye giyim yardımı olarak 292.74 lira vermiştir. Bunların dışında Evin sürekli korumasında olan ve tüm masrafları karşılanan 35 öğrencinin tüm masrafları komitece karşılanmıştır. Yine 6

¹⁴⁷⁶ Kızılay Cemiyeti yardıma muhtaç kişilerin reçetelerinin karşılanması için her her yıl Halkevine 750 lira yardımda bulunmuştur. **BCA**, 490.1.0.0/735.9.1.

¹⁴⁷⁷ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.27; **BCA**, 490.1.0.0/767.93.1; **BCA**, 490.1.0.0/767.94.1; **BCA**, 490.1.0.0/767.95.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.96.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.97.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.98.1; **BCA**, 490.1.0.0/169.99.1; **BCA**, 490.1.0.0/769.100.1; **BCA**, 490.1.0.0/769.101.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.102.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.103.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.104.1.

¹⁴⁷⁸ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.29; **BCA**, 490.1.0.0/767.93.1; **BCA**, 490.1.0.0/767.94.1; **BCA**, 490.1.0.0/767.95.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.96.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.97.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.98.1; **BCA**, 490.1.0.0/769.99.1; **BCA**, 490.1.0.0/769.100.1; **BCA**, 490.1.0.0/769.101.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.102.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.103.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.104.1.

yardıma muhtaç öğrencinin okul taksitleri de sosyal yardım şubesi tarafından ödenmiştir.¹⁴⁷⁹

Şube ayrıca şehirdeki sosyal yardım kuruluşlarının yardım toplamak amacıyla Halkevinde yaptıkları balo, temsil gibi faaliyetlere de yardımcı olmuştur. Balo temsil gibi etkinliklerle şubeye yardım toplamaya da çalışmıştır. Her yıl olduğu gibi bu yıl da Halkevleri açılış yıldönümü şerefine törenden bir gün önce Ankara Halkevinde sosyal yardım şubesi yararına balo yapılmıştır.¹⁴⁸⁰ Ayrıca evin salonlarında 39 çiftin düğün veyahut nişanı gerçekleşmiş, söz konusu törenlerden elde edilen gelir de sosyal yardım şubesi faaliyetleri için kullanılmıştır.¹⁴⁸¹

1940 yılı da sosyal yardım faaliyetleri açısından oldukça yoğun geçmiştir. İhtiyaç sahiplerinin tespitinde öğrenciler için okul idareleri, vatandaşlar için de parti teşkilatı ile işbirliği içerisinde olunmuştur. Halkevinin, Şefkat Yurdu'ndaki polikliniğinde 2.157, Halkevinde 288 hasta muayene edilmiş, 1.637 hastanın reçetesi şube tarafından karşılanmıştır.¹⁴⁸² Yardıma muhtaç ailelere kış yardımları da yapılmıştır. Parti teşkilatınca tespit edilen 409 aileye kömür, sabun ve yiyecek dağıtılmıştır.¹⁴⁸³ Bunların yanı sıra 56 kişiye 394 lira para yardımı, 21 kişiye de 167 lira yol parası yardımında bulunulmuştur.¹⁴⁸⁴

Halkevinin sosyal yardımlarında yine öğrencilere yapılan yardımlar öne çıkmaktadır. Şube 1940 yılında köy ve şehir merkezindeki okullara 20.367 parça okul gerci dağıtmıştır. Malzemelerin önemli bir kısmı sosyal yardım komitesi tarafından sağlanmış, bir kısmı da fakir öğrencilere dağıtılmak üzere Halkevine bağışlanmıştır.¹⁴⁸⁵ 185 öğrenciye kıyafet yardımı yapılmıştır. Evin alt kat salonlarından birinde yardıma muhtaç öğrencilere öğlen aralarında sıcak yemek

¹⁴⁷⁹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.28-29; **BCA**, 490.1.0.0/767.93.1; **BCA**, 490.1.0.0/767.94.1; **BCA**, 490.1.0.0/767.95.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.96.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.97.1; **BCA**, 490.1.0.0/768.98.1; **BCA**, 490.1.0.0/769.99.1; **BCA**, 490.1.0.0/769.100.1; **BCA**, 490.1.0.0/769.101.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.102.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.103.1; **BCA**, 490.1.0.0/770.104.1.

¹⁴⁸⁰ “*Halkevlerinin Açılışının Yedinci Yıldönümünde*”, **Ulus**, 16 Şubat 1939, s.8.

¹⁴⁸¹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.30.

¹⁴⁸² **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.30.

¹⁴⁸³ “*Ankara Halkevi Sosyal Yardım Komitesinin Fakirlere Yardımı*”, **Ulus**, 11 Şubat 1940, s.2; “*Ankara Halkevinin Senelik Çalışmaları*”, **Ulus**, 25 Şubat 1940, s.7; **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.32.

¹⁴⁸⁴ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.34.

¹⁴⁸⁵ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.30.

verilmeye başlanmıştır.¹⁴⁸⁶ 1940 yılında 127 öğrenciye yemek verilmiştir. Yemekler Halkevi tarafından pişirilirken yemek için gerekli malzemeler sosyal yardım komitesi ve kentteki bazı tüccarların yardımı ile karşılanmıştır.¹⁴⁸⁷

Yardıma muhtaç öğrencilere yapılan para yardımları sosyal yardım şubesi harcamalarının önemli bir kısmını oluşturmuştur. Komite 322 öğrenciye geçim ihtiyaçları için 1.949 lira para yardımında bulunmuştur. 51 öğrencinin mektep ihtiyaçları için 294 lira, 77 öğrencinin yol masrafları için 564 lira verilmiştir. Yatılı okuyan 8 yoksul öğrencinin 608 liralık taksitleri ödenmiştir.

Şube çalışmalarına balo, konser, temsil gibi faaliyetler ile bütçe sağlamaya çalışmıştır. Geleneksel Halkevi sosyal yardım balosu yapılmış¹⁴⁸⁸, Halkevinde 30 düğün ve nişan merasimi gerçekleşmiştir.

1941 yılında şefkat yurdundaki poliklinik de ücretsiz muayene devam etmiştir. Burada muayene edilen 862 hastanın reçetesi şube tarafından ödenmiştir.¹⁴⁸⁹ Ayrıca Atatürk'ün ölüm yıldönümü dolayısıyla da fakir hastalara ilaç dağıtılmıştır. 56 vatandaşa çeşitli nedenlerle para yardımı yapılmıştır. Ceza evindeki mahkumlara 17 şer adet kalem, defter ve alfabe alınmıştır. Muhtaç vatandaşlara 750 liralık erzak dağıtılmıştır.¹⁴⁹⁰

Halkevinin ihtiyaç sahibi öğrencilere yönelik faaliyetleri 1941 senesinde, aynı doğrultuda sürdürülmüştür. Köy ve şehirdeki okullardaki fakir öğrencilere 1000 liralık kırtasiye malzemesi dağıtılmıştır. Ankara'daki ortaokul, lise, üniversite öğrencilerine okul ihtiyaçları için, yıl sonlarında memleketlerine dönmeleri için yol parası ve yemek için olarak para yardımı yapılmıştır. Ayrıca Halkevinde oluşturulan yemek salonunda çevre okullardaki öğrencilere sıcak yemek verilmiştir. Öğrencilere giyim yardımı da yapılmış, palto ayakkabı, pantolon ceketin yanı sıra 90 metrelik

¹⁴⁸⁶ Yemeklere öğrenciler öğretmenleri ile birlikte gelmişlerdir. Yemeklerin verilmeye başlandığı gün Halkevi başkanı Ferit Celal Güven, sosyal yardım şubesi başkanı Ragıp Tüzün ve yemek verilen okulların idarecileri de öğrenciler ile birlikte yemek yemiştir. “Ankara Halkevinde Sosyal Yardımlar, Her gün 108 Talebeye Öğleyin Sıcak Yemek Veriliyor”, *Ulus*, 27 I. Kanun 1940, s.1.

¹⁴⁸⁷ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.31.

¹⁴⁸⁸ “AnkaraHalkevinin Sosyal Yardım Balosu”, *Ulus*, 11 Şubat 1940, s.2.

¹⁴⁸⁹ **BCA**, 490.1.0.0/774.117.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.118.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.119.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.120.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.121.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.122.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.123.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.124.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.125.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.125.2; **BCA**, 490.1.0.0/777.126.1; **BCA**, 490.1.0.0/777.127.1

¹⁴⁹⁰ **BCA**, 490.1.0.0/777.126.1.

önlüklük kumaş dağıtılmıştır. Ayrıca Ankara'dan diğer şehirlere giden öğrencilere gerek yol parası gerekse okul masrafı olarak para desteği de sürdürülmüştür.¹⁴⁹¹

Sosyal yardım şubesi üyeleri, Halkevince idare edilen poliklinikte, 1942 yılında da yoksul vatandaşları ücretsiz muayene etmiştir. Muayene edilen hastaların 6.196 lira 64 kuruş tutarındaki reçeteleri ödenmiştir. 500 liralık erzak, 112 kilo sabun ihtiyaç sahiplerine dağıtılmıştır. 67 muhtaç vatandaşa çeşitli nedenler ile para yardımında bulunulmuştur.

Her zaman olduğu gibi öğrencilere yapılan yardımlar, şube yardım faaliyetlerinde büyük payı oluşturmuştur. Kırtasiye ve kitap dağıtımının yanı sıra öğrencilere giysi ve ayakkabı yardımları yapılmıştır. Ocak ayında 14 çift ayakkabı, Aralık ayında 8.850 liralık kitap satın alınarak okullara dağıtılmıştır. Yardımsever bir kişinin Halkevine ihtiyaç sahibi çocuklar için verdiği 3.000 metrelik kumaş, yine Halkevine bağışlanan 100 çift ayakkabı, 2.000 ders malzemesi öğrencilere dağıtılmıştır.¹⁴⁹² Öğrencilerin çeşitli okul masrafları ve ihtiyaçları için yardımlar da sürdürülmüştür. Hukuk Fakültesi, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi, Gazi Terbiye Enstitüsü, İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Sanat Okulu, Kız ve Erkek liseleri, Atatürk Lisesi, Ticaret Lisesi en çok yardım edilen okullardır. Halkevinde sıcak yemek verilen öğrenci sayısı da 172'ye çıkmıştır.¹⁴⁹³

1942 yılı ocak ayında Raşit Rıza Tiyatrosu da sosyal yardım şubesi yararına bir temsil vermiş ve temsilden 463 24 kuruş elde edilmiştir.¹⁴⁹⁴ Her yıl yapılan Halkevi balosu Evin salonlarının dolu olması sebebi ile Ankara Palas'ta yapılmıştır. Balodan da 2.660 lira toplanmıştır.¹⁴⁹⁵

Sosyal yardım şubesi 1943 yılında polikliniğinde muayene ettiği hastalardan 1.336 sının ilaçlarının bedeli olan 1.954 lira 5 kuruş komitenin hesabından ödenmiştir. 1943 yılında da gerek muhtaç vatandaşlara para gerekse ihtiyaç sahibi

¹⁴⁹¹ **BCA**, 490.1.0.0/774.117.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.118.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.119.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.120.1; **BCA**, 490.1.0.0/775.121.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.122.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.123.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.124.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.125.1; **BCA**, 490.1.0.0/776.125.2; **BCA**, 490.1.0.0/777.126.1; **BCA**, 490.1.0.0/777.127.1;

¹⁴⁹² “Ankara Halkevi'nin Yerinde Bir Teşebbüsü”, **Ulus**, 7 Birinciteşrin 1942, s.1.

¹⁴⁹³

¹⁴⁹⁴ “Ankara Halkevi Sosyal Yardım Şubesi Yararına Temsil”, **Ulus**, 17 Sonkanun 1942, s.6; **BCA**, 490.1.0.0/777.128.1.

¹⁴⁹⁵ Baloya Merkez Bankası 450, Emlak Bankası 150 lira vermiştir. “Ankara Halkevi Sosyal Yardım Balosu”, **Ulus**, 14 Şubat 1942, s.2; **BCA**, 490.1.0.0/778.129.1; **BCA**, 490.1.0.0/778.130.1

öğrencilere kırtasiye, kitap ve çeşitli giderleri için para, kıyafet ve giyim yardımları yapılmıştır. Halkevinde sıcak yemek verilen öğrencisi sayısı 200'e çıkmıştır.

1944 yılı Kasımında Atatürk'ün ölüm yıldönümü münasebetiyle yoksul ilkokul öğrencilerine verilmek üzere binlerce giyecek eşyası Halkevinde okul müdürlerine teslim edilmiştir.¹⁴⁹⁶

Ankara Halkevi sosyal yardım şubesi ücretsiz muayene ve ilaç, para, yemek, kırtasiye ve kitap, giyim gibi yardımlarını sonraki yıllarda da sürdürmüştür. Evin yardımları içerisinde en büyük kalemlerden birini ilaç giderleri oluşturmuştur. Halkevi sosyal yardım şubesi Şubat 1951'e kadar yoksul kişilerin reçetelerini ödemeyi dolayısı ile fakir vatandaşları ücretsiz muayene etmeyi sürdürmüştür.¹⁴⁹⁷ Bunun dışında iş bulmak, başkentteki işlerini çözmek, okul sınavlarına başvurmak, tedavi olmak gibi sebeplere Ankara'ya gelen, ceza evinden tahliye olup yol parası olmadığı için dönemeyenlere yardım, II. Dünya Savaşı sebebi ile silah altına alınan ve muhtaç durumda olanlara yardımlara iş kurmak isteyen yoksullara yardım, maddi sıkıntıda olan vatandaşlara yardım, okul giderlerini karşılayamayan öğrencilere yardımlar, sosyal yardım şubesinin yardım faaliyetleri içerisinde yer almıştır.

Daha önce belirtildiği üzere sosyal yardımları için evin bütçesinden şube adına ayrılan payın yanı sıra her yıl düzenlenen Halkevi sosyal yardım balosu, evin salonlarında düğün, nişan, konser, temsil gibi etkinlikler yapanlardan alınan salon kiralari, Halkevi şubelerinin yaptığı paralı etkinliklerden elde edilen gelirler sosyal yardım için kullanılmıştır. Ayrıca başta CHP Genel Sekreterliği olmak üzere Merkez Bankası, İş Bankası, Sümer Bank, Ziraat Bankası, İller Bankası gibi kurumlardan yapılan yardımlar da evin sosyal yardımlar gelirleri içerisinde yer almıştır.

Evin söz konusu yardımlarının yanı sıra kendi çalışanlarına yaptığı çeşitli yardımlar da dikkat çekmektedir. Düğün, doğum, tedavi, cenaze gibi durumlarda çalışanlarına maddi yardımlar yapmıştır. Bunun yanı sıra Evin çalışanlarına düzenli olarak takım elbise, ayakkabı, erzak gibi yardımlar da bulunulmuş.

Öğrencilere ve yardıma muhtaç vatandaşlara yapılan çeşitli yardımlarda özellikle 1949 yılında belirgin bir azalma göze çarpmaktadır. 1950 Mayısında

¹⁴⁹⁶ “Ankara Halkevi Sosyal Yardım Kolunun Faaliyeti”, **Ulus**, 12 ikinciteşrin 1944, s.2.

¹⁴⁹⁷ **BCA**, 490.1.0.0/817.237.1.

CHP'nin iktidarı kaybetmesi ile birlikte sosyal yardım şubesinin kişilere yaptığı yardım sayısı neredeyse sona ermiştir. 1951 yılında ise önemli ölçüde maddi sıkıntı yaşayan Halkevi sosyal yardım yapmakta zorlanırken iktidardaki Demokrat Parti Evi, itirazlara rağmen, iş yeri statünde kabul etmiş bu durum ise sosyal yardımların tamamen kesilmesine sebep olmuştur.

3.1.6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Şubesinin Faaliyetleri

Halk dershaneleri ve Kurslar şubesinin 1939 yılı komite üyeleri Hüseyin Avni Çubukgil, Fethi Aktan, Ali Rıza Tümer, Mazhar Karaeğe, Nezih Manyas'tır.¹⁴⁹⁸ 1940 yılında Fethi Aktan, Avni Çubukgil, Şevket Aziz Kansu, Esat Balım ve Ali Rıza Başkan şube komitesini oluşturmuştur.¹⁴⁹⁹ Komiteye 1942 yılında Fethi Aktan, Hadiye Kırşan, Avni Çubukgil, Kemal Somer, Esat Balım seçilmiştir.¹⁵⁰⁰ 1944 senesinde seçimlerde Fethi Aktan, Hadiye Kırşan, Salim Atalık, Esat Balım ve Hail Turgut komiteyi oluşturmuştur.¹⁵⁰¹ 1950 yılında da komitede bahsi geçen isimler yer almıştır.¹⁵⁰²

Atatürk döneminde halk eğitiminin önemli bir parçası olan Halkevlerinin İnönü döneminde de halk terbiyesinin mühim bir aracı olarak görülmüştür. Türkiye'de halkın okuma yazma seviyesi de eskiye oranla iyileşme olmakla birlikte halen düşüktür.¹⁵⁰³ Halk dershaneler ve kurslar şubesi halkın eğitim ve kültür seviyesini yükseltmek amacıyla çalışmaları önemini korumuştur.

Ankara Halkevi halk dershaneleri ve kurslar şubesi 1939 yılından itibaren okuma yazma kurslarını ön planda tutmuştur. Şube üyeleri önceki yıllarda cezaevindeki mahkumlara düzenli bir şekilde verilen okuma yazma dersler, devam ettirilmiştir. Ankara'da itfaiye ve belediye temizlik koşullarındaki işçilere geceleri okuma yazma dersleri verilmiştir. Gerek cezaevindeki mahkumların gerekse işçilerin

¹⁴⁹⁸ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.35.

¹⁴⁹⁹ "Ankara Halkevinde Komite Seçimleri Bitti", **Ulus**, 13 Mart 1940, s.2; **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddış Gelmiştir.**, s.37.

¹⁵⁰⁰ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁵⁰¹ **BCA**, 490.1.0.0/ 971.753.3; "Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu", **Ulus**, 1 Nisan 1944, s.2.

¹⁵⁰² **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁵⁰³ 1935 yılında okuma yazma bilmeyenlerin oranı %18,7 ike bu oran 1945'e gelindiğinde %28.5'tir. **İstatistiklerle Türkiye**, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara 2014, s.23.

kalem, defter ve alfabeleri Halkevi tarafından sağlanmıştır. Dersleri eğlenceli ve etkili kılmak amacıyla zaman zaman Karagöz ve film gösterimleri yapılmıştır.¹⁵⁰⁴

Halk dershaneleri ve kurslar şubesi yalnız okuma yazma öğretimi hususunda değil halk terbiyesi mesaisi içerisindeydir. Bu bağlamda gerek temizlik koğuşlarında gerek itfaiye koğuşunda, kahvehanelerde halka partinin prensiplerini anlatmaya, sağlık, vatandaşlık, gibi konularda bilgilendirmeye çalışmıştır. 1939 yılında kahvehanelere gidilmesi, daha önce buralara konan kütüphanelerle ilgilenilmesi ve halkın okumaya teşvik edilmesi, koğuşlardaki işçilerle görüşülmesi bu çerçevede ele alınmalıdır. Yine bu doğrultuda ilkokul öğrencilerine eğitici Karagöz temsilleri yapılmıştır.¹⁵⁰⁵

Şube 1939 yılında stenografi kursu da açmıştır.¹⁵⁰⁶ CHP Kasım 1939'da tüm Halkevlerinin okuma yazma kursu açmasına karar vermiştir.¹⁵⁰⁷ Ankara Halkevi de okuma yazma bilmeyen Ankaralıları ders verilmesi için hazırlıklarına başlamıştır.

Cezaevi ile belediye temizlik ve itfaiye koğuşlarındaki faaliyetlerinin yanı sıra Etimesgut yatılı okuluna gidilmiş, okulun konferans salonunda öğrencilere ve Etimesgut'taki vatandaşlara Karagöz oynatılmış, Sıhhi filmler ile Milli Şef'e ait seyahat filmi gösterilmiş, orada bulunanlarla görüşülmüştür.¹⁵⁰⁸

Şubenin 1940 yılında asıl ilgi uyandıran faaliyeti yabancı dil kurslarıdır. Kurs İngilizce, Fransızca ve Almanca olmak üzere üç dili kapsamıştır. İngilizce kursuna ilgi daha fazla olmuş, İngilizce için bir şube daha açılmıştır.¹⁵⁰⁹ İngilizce dersinin "dost memleketi temsil eden sayın İngilizlerden biri tarafından" verildiği belirtilmektedir.¹⁵¹⁰ Bu durum sonraki yıllarda yoğunlaşacak olan İngiliz kültür propagandasının Halkevlerindeki başlangıcı olarak yorumlanabilir.

¹⁵⁰⁴ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.33-34; "Halkevinin Halk Arasında Çalışmaları", **Ulus**, 4 Şontesrin 1939, s.2.

¹⁵⁰⁵ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.34.

¹⁵⁰⁶ "Halkevi Başkanlığından", **Ulus**, 26 Şubat 1939, s.2.

¹⁵⁰⁷ "Halkevlerinde Türkçe Okuyup Yazma Kursu Açılıyor", **Ulus**, 9 Şontesrin 1939, s.2.

¹⁵⁰⁸ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddas Gelmiştir.**, s.37; "Ankara Halkevlileri Etimesgut Okulunda", **Ulus**, 28 Şubat 1940, s.2.

¹⁵⁰⁹ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddas Gelmiştir.**, s.36; "Halkevinde Yabancı Dil Kursları", **Ulus**, 14 Mart 1940, s.2.

¹⁵¹⁰ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddas Gelmiştir.**, s.36.

1940 yılında Halkevinde, 7 aydır devam eden polis kursu mayıs ayında sona ermiştir. Kursun sonunda kursiyerlere gazlar ile ilgili bir film gösterilmiştir.¹⁵¹¹ Daha önceki yıllarda Halkevinde verilen inkılap tarihi dersleri 1940 yılı için de burada verilmiştir.¹⁵¹² Aynı yıl, şubenin daha evvel yapılmasını planladığı ilk mektep öğretmenleri için çaylı toplantılar yapılmaya başlanmıştır. İlk mektep öğretmenleri ayda bir aileleri ile birlikte Halkevindeki müzikli ve çaylı toplantıya katılarak eğlenme ve sosyalleşme imkanı bulmuştur.¹⁵¹³

Halk dershaneleri ve kurslar şubesi öğrencilerin okullarındaki bazı derslerine destek almak amacıyla da kurslar açmıştır. 1941 yılında matematik kursu ile orta ve lise öğrencileri için kimya ve fizik dersi verilmiştir.¹⁵¹⁴

Şube 1941 yılında da ilkokul öğretmenleri için çaylı toplantılar düzenlemiştir.¹⁵¹⁵ Halkevinde verilen yabancı dil dersleri konusunda dikkat çekici bir değişiklik vardır. Önceki yıllarda İngilizce, Fransızca ve Almanca olmak üzere üç dil için kurs açılırken 1941 yılında sadece İngilizce kursu açılmıştır. Kurs İngiliz Kültür Heyeti üyeleri tarafından verilmiştir.¹⁵¹⁶ Kurslara Ankaralıların ilgisi yoğun olmuştur. Halkevi yönetimi ikinci bir öğretmen temin etmiş ve yeni sınıflar oluşturulmuştur. Sınıflar hiç bilmeyen, az bilen ve daha iyi bilenler olarak üç kategoride düzenlenmiştir.¹⁵¹⁷ Yabancı dil derslerindeki bir diğer değişiklik de daha önce okul çağı dışında olanlar kurslara yazılabilirken şimdi öğrenciler içinde dersler açılmıştır.¹⁵¹⁸ Kurs öğrencilere tatil döneminde, yetişkinler için eylül ayı sonlarında başlamıştır.¹⁵¹⁹

¹⁵¹¹ “Halkevinde Polis Kursu Yakında İmtihanlara Başlıyor”, **Ulus**, 28 Nisan 1940, s.2.

¹⁵¹² “Türk İnkılabı Dersleri”, **Ulus**, 7 Şubat 1940, s.2.

¹⁵¹³ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.36; “Ankara Halkevinde”, **Ulus**, 7 Mart 1940, s.2;

¹⁵¹⁴ “Matematik Kursu”, **Ulus**, 29 İkincikanun 1941, s.2; “Halkevinde Dersler”, **Ulus**, 26 Şubat 1941.

¹⁵¹⁵ “Halkevi’nde Ankara İlk Mektepler Öğretmenlerinin Toplantısı”, **Ulus**, 2 Şubat 1941, s.2.

¹⁵¹⁶ Yetişkinlere verilen İngilizce kurslarının 2 ay tatile girmesi dolayısıyla Profesör Hamley şerefine bir çay verilmiş, çaya kursa devam eden öğrenciler de davet edilmiştir. “Halkevinde Dün Verilen Çay”, **Ulus**, 13 Temmuz 1941, s. Küçüklere İngilizce dersini M. Reino vermiştir. “İngilizce Yaz Kurslarına Devam Eden Küçüklere”, **Ulus**, 16 Temmuz 1941, s.2.

¹⁵¹⁷ “Halkevi’nde İngilizce Kursları”, **Ulus**, 15 Şubat 1941, s.2.

¹⁵¹⁸ “Ankara Halkevinde Mektepliler İçin İngilizce Tatil Kursları”, **Ulus**, 17 Mayıs 1941, s.2. İngiliz Kültür Heyeti Ankara Halkevi’ndeki derslerin yanı sıra Milli Eğitimdeki orta okul lise İngilizce öğretmenlerine de takviye dersi olarak vermiştir. 1941 yılındaki takviye derslerini profesör Hamley vermiştir.

¹⁵¹⁹ “Ankara Halkevi İngilizce Kursları 1941-1942 Devresi”, **Ulus**, 24 Eylül 1941, s.2.

Daha önce de bahsedildiği üzere İngiltere II. Dünya Savaşı'nda Türkiye kamuoyunu etkilemek istemiş ve bunu İngiliz Kültür Heyeti aracılığı ile gerçekleştirmiştir. İngiliz Kültür heyeti Türk halkına ulaşmak hususunda başta Ankara olmak üzere çeşitli şehirlerdeki Halkevlerinden yararlanmıştır. Heyet Ankara Halkevinde konferanslar, resim ve fotoğraf sergileri, film gösterileri ve İngilizce kursları düzenlemiştir. Dilin kültür tanıtımında ve kültür alışverişinde en etkin araçlarından biri olması gerçeğinden hareketle İngiliz Kültür Heyeti İngilizce kursları üzerinden İngiliz kültürünü Türk halkına anlatmak ve kendi lehine bir kamuyu oluşturmayı hedeflemiştir. İngiliz Kültür Heyeti çalışanları, bilhassa savaş yıllarında, Ankara Halkevi'nde İngilizce dersini vermeye başlamışlardır. Kursların verilmesi CHP Genel Sekreterliği'nin onayı ve kontrolü altında gerçekleşmiştir.¹⁵²⁰ Ankara Halkevinde verilen İngilizce dersleri yaz dönemi(öğrenciler için) ve kış dönemi(yetişkinler için) olarak iki grup şeklinde tertip edilmiştir.¹⁵²¹ Kış ve yaz dönemlerindeki İngilizce kurslarına katılanların ve sınıf sayıları da zamanla artmıştır. Ekim 1944-Mayıs 1945 döneminde İngiliz Kültür Heyetinden 8 öğretmen 19 sınıfta 523 kişiye ders vermiştir.¹⁵²²

İngilizce dersleri Ankara Ticaret Lisesi'nde verilmiştir. Halkevi kursun yakıt, elektrik gibi giderlerini karşılamıştır. Ayrıca Ticaret Lisesindeki idari memurların ve hizmetlilerin kurs nedeni ile yaptığı mesaipleri için ödemeler yapılmıştır.¹⁵²³ İlk zamanlar öğrencilerden herhangi bir ücret talep edilmemiştir. İlk defa 1947 yılında bir defaya mahsus olmak üzere kurs ücretlerine karşılık 5 lira alınmış sonraki yıllarda da devam ettirilmiştir.¹⁵²⁴ İngiliz Kültür Heyeti muhtemeldir ki kursu ilk zamanlar ücretsiz olarak vermiştir.¹⁵²⁵ 1950 yılında İngiliz Kültür Heyetine Halkevinde verilen dersler için ödeme yapılmıştır. Halkevinin İngilizce kurslarında yalnız İngiliz Kültür Heyeti'nin çalışanları değil Türk öğretmenlerde ders vermiştir. Halkevi İngiliz

¹⁵²⁰ Ankara Halkevi yönetimi İngiliz Kültür Heyeti'nin Evde yapacağı etkinlikler için ya önce CHP Genel Sekreterliğin onayını almış ya da Genel Sekreterliğin Heyet ile görüşmeleri sonrasında gereği Halkevi yönetimine iletilmiştir. Bkz. **BCA**, 490.1.0.0/1017.920.1.

¹⁵²¹ “*Halkevlerinde İngilizce Kursları*”, **Ulus**, 27 Mart 1942, s.4; “*Ankara Halkevi İngilizce Kursları*”, **Ulus**, 16 Birinciteşrin 1942, s.6.

¹⁵²² **BCA**, 490.1.0.0/1017.920.1.

¹⁵²³ **BCA**, 490.1.0.0/803.193.1; “İngilizce Yaz Kurslarına Devam Eden Küçüklere”, **Ulus**, 16 Temmuz 1941, s.2.

¹⁵²⁴ “*İngilizce Kurslarına Namzet Kaydolanları Çağrı*”, **Ulus**, 5 Ekim 1947, s.2.

¹⁵²⁵ 1942-1949 yılları arasında İngiliz Kültür Heyetine İngilizce dersleri verilmesine karşılık bir ücret ödendiğine dair bir ödeme kaydına ulaşılamamıştır.

Kültür Heyeti üyelerinin Halkevinde verdiği derslere karşılık heyet üyelerine Türkçe verilmesini sağlamış ve bunun ücreti Evin bütçesinden ödenmiştir. İrfan Şahinbaş Heyete Türkçe derslerini üstlenmiş ve buna karşılık Halkevinden ücret almıştır.¹⁵²⁶

Ankara Halkevi'nin ilk günlerinden beri düzenlenen Stenografi kursları sonraki yıllarda da düzenlenmeye devam edilmiştir. Bazı seneler yıl içerisinde birden fazla kez stenografi kursu düzenlenmiştir. Örneğin Polis Enstitüsü stenografi öğretmenin ders verdiği 1943 senesinde 3 stenografi kursu tertip edilmiştir.¹⁵²⁷

1943 yılından itibaren halk dershaneleri ve kurslar şubesinin önemli mesailerinden biri de okuma yazma kurslarıdır. Şube parti yönetiminin her Halkevinde okuma yazma kursu açılmalıdır kararı doğrultusunda Ocak 1943'ten itibaren okuma yazma bilmeyen Ankaralılar için okuma yazma kursları açmıştır.¹⁵²⁸ Şube, ilk kursun sona ermesinin ardından yenisini açmaya girişirken ilk kursu bitiren ve okuma yazma öğrenenlere hayat bilgilerini artıracak bir kurs açmaya karar vermiştir.¹⁵²⁹ Bundan sonraki süreçte ve yıllarda Halkevi okuma-yazma kursları A ve B olarak iki kategoride ilkokulu bitirme kursu adı altında Devrim İlkokulu binasında verilmiştir.¹⁵³⁰ Halkevi yönetimi kurs için bir öğretmen ayarlamış ve öğretmenin ücreti halk dershaneleri ve kurslar şubesinin bütçesinden ödenmiştir. Şubenin bütçesinden ödenen bir diğer kalem cezaevindeki okuma yazma derslerini veren öğretmenlere verilen ücrettir.¹⁵³¹ Şubenin cezaevindeki mahkumlar için düzenlediği kurs 1950 yılına kadar sürdürülmüştür.¹⁵³² İlkokulu bitirme kursu da haziran 1950'ye kadar devam ettirilmiştir.¹⁵³³

Halkevinde ticaret kursu da verilmiştir. 1947 ve 1948 yıllarında düzenlenen kurs ilk ve orta okul mezunu kişileri kapsamıştır. Kursta ticarethanelere katip,

¹⁵²⁶ **BCA**, 490.1.0.0/1017.920.1.

¹⁵²⁷ “Halkevindeki Stenografi Kursu”, 11 İlkkanun 1943; “Halkevindeki Üçüncü Stenografi Kursu”, **Ulus**, 14-15 Nisan 1943; “Halkevinde Stenografi Kursu”, 12 Senteşrin 1944, s.2

¹⁵²⁸ “Okuma Yazma Kursu”, **Ulus**, 6 Ocak 1943, s.6.

¹⁵²⁹ “Halkevi Okuma-Yazma Kursları”, 8 Temmuz 1943, s.2

¹⁵³⁰ “Halkevi İlkokulu Bitirme Kursunu Bitirenler”, **Ulus**, 17 Mart 1944, s.2; “Halkevimizde İlkokulu Bitirme Kursu Açılıyor”, **Ulus**, 24 Ekim 1945, s.2; “Halkevinde İlkokulu Bitirme Kursu”, **Ulus**, 20 Mart 1946, s.2; “İlkokulu Bitirme Kursu Tertip Açılıyor”, **Ulus**, 5 Mart 1947, s.2

¹⁵³¹ **BCA**, 490.1.0.0/780.135.1; **BCA**, 490.1.0.0/785.147.1;

¹⁵³² Ankara Halkevi bütçe ve harcamalarını içeren belgelerde en son Şubat 1950'de cezaevindeki kurs için 20 adet defter satın alındığı belirtilmektedir. Sonraki aylar için öğretmen ücretinin ödendiğine dair bir belge yoktur. Bununla birlikte defterlerin alınmış olmasından kursun birkaç ay devam ettirildiği ileri sürülebilir. **BCA**, 490.1.0.0/814.225.1.

¹⁵³³ **BCA**, 490.1.0.0/815.229.1.

muhasabe yardımcısı, defter tutucu gibi elemanlara gerekli muhasabe ve ticaret bilgilerini verilmiştir.¹⁵³⁴ Halkevi diğer kurslarda olduğu gibi ders verme işini ciddiyetle yerine getirmiştir. Kursun sonunda kursa devam edenler bir sınava alınmış ve yalnız sınavda başarılı olanlara belge verilmiştir.¹⁵³⁵

Halk dershaneleri ve kurslar şubesi bütünlemeye kalan öğrencilere fizik ve matematik kursları açmıştır.¹⁵³⁶ açılan kurslar arasında otomobil motor kursu da vardır.¹⁵³⁷

Şube köycülük kolu ile birlikte kahvehane ve han gezilerine katılarak köylü ve işçilerle çeşitli konularda konuşmalar yapmış, Karagöz ve eğitici film gösterileri ile hem eğlendirmeye hem de bilgilendirmeye çalışmıştır.

Şube söz konusu çalışmaların yanı sıra tiyatro, müzik, beden terbiyesi, halk oyunları, resim ve heykel kurslarının açılmasında da diğer şubelere yardımcı olmuştur.

1950 yılı sonuna kadar bilhassa İngilizce ve okuma yazma kursları şube tarafından başarı ile sürdürülmüştür. 1950 yılı sonunda, milli eğitim bakanlığı öğretmenlerin Halkevlerinde ders vermelerini yasaklamıştır. CHP yönetimi öğretmen ihtiyacını emekli öğretmenler veya eğitilmiş Halkevliler tarafından verilmesi önerisinde bulunmuştur.¹⁵³⁸ Hükümetin Evlerin statüsünün net olmaması dolayısı ile öne sürdüğü engellemeler, maddi zorluklar ve halkın ilgisinin azalması da buna eklenmiştir. Ankara Halkevi'nde diğer şubelerde olduğu gibi halk dershaneleri ve kurslar şubesi adına hiçbir faaliyet tespit edilememiştir.

3.1.7. Kütüphane ve Neşriyat Şubesi

1939 yılında kütüphane ve neşriyat şubesi komitesi İhsan Sungu, Nebil Buharioğlu, Münir Mazhar Kansoy, Server İskit ve Muhittin Doğan İnözü'den

¹⁵³⁴ “Ticaret Kursu”, **Ulus**, 19 Ekim 1947, s.2

¹⁵³⁵ “Ticaret Kursuna Girenler”, **Ulus**, 6 Temmuz 1948, s.3.

¹⁵³⁶ “Halkevinde Fizik ve Matematik Kursu”, **Ulus**, 16 Haziran 1948, s.2.

¹⁵³⁷ “Halkevinde Bir Otomobil motor kursu Açılıyor”, **Ulus**, 23 Mayıs 1945, s.2; “Halkevindeki Amatör ve Otomobil Kursuna Yazılanları Çağrı”, **Ulus**, 5 Haziran 1945, s.2.

¹⁵³⁸ **BCA**, 490.1.0.0/ 11.56.5.

oluşturmuştur.¹⁵³⁹ 1940 yılından İhsan Sungu, Münir Mazhar Kansoy, Servet İskit, Muhittin Doğan İnözü, Nebil Buharioğlu şube komitesinde yer almıştır.¹⁵⁴⁰ Komiteye 1942 yılında Faik Reşit Unat, Münir Mazhar Kansoy, Bahadır Dülgeroğlu, Muhittin İnözü, ve Hasan Karagöz seçilmiştir.¹⁵⁴¹ 1944 senesinde komite üyesi seçimlerinde Bahadır Dülger, Faik Reşit Unat, Münir Mazhar Kansoy, Hasan Karagöz, Mahir Yalnız seçilmiştir.¹⁵⁴² Bahsi geçen isimler 1950 yılında da komiteyi oluşturmuşlardır.¹⁵⁴³

Halkın kültür seviyesinin yükselmesinde önemli bir vazife atfedilen Halkevlerinin kütüphaneleri de bu bağlamda önemli görülmüştür. Giderek nüfusu artan ve başkent olmanın yanı sıra mühim bir eğitim kenti haline gelen Ankara’da kütüphanenin gerekliliği daha ön plana çıkmıştır. 1939 yılı itibari ile Ankara’da ilkokul, ortaokul, lise ve yüksekokul sayısındaki artış sürmektedir. Ankara Halkevi kütüphanesi, tüm şehre hitap etmekle birlikte daha çok öğrencilerin tercih ettiği bir mekan olmuştur.

3.1.7.1. Kütüphane Çalışmaları

Halkevi kütüphanesi hem sıcak ve uygun bir çalışma ortamı hem de öğrencilerin maddi olanaksızlıklar dolayısıyla alamadığı kitapları öğrencilere sunmuştur. Evin pek çok okula yakın konumu da bunda etkili olmuştur. Nitekim 1939 yılında Evin kütüphanesine gelen 22.382 kişiden 19.526’sı öğrencidir.¹⁵⁴⁴ Ankara Halkevi tarafından yayınlanan verilerde kütüphaneye gelenler içerisinde kadınların oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Kütüphaneye gelenlerin oranı artarken kitap sayısında da mühim bir artış söz konusudur. 1938 yılında 23.954 olan kitap sayısı 25.159’a yükselmektedir.¹⁵⁴⁵ Evin kütüphanesinde yabancı kitapların

¹⁵³⁹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.40.

¹⁵⁴⁰ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddas Gelmiştir.**, s.40.

¹⁵⁴¹ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁵⁴² **BCA**, 490.1.0.0/ 971.753.3; “*Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu*”, **Ulus**, 1 Nisan 1944, s.2.

¹⁵⁴³ **BCA**, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁵⁴⁴ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.38-39.

¹⁵⁴⁵ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.37.

fazlalılığı dikkat çekmektedir. Mevcut 25.159 kitapların 17.738'si yabancı dildedir.¹⁵⁴⁶

Kütüphanecilik ve neşriyat şubesi kitabı koruma, okumayı sevdirmeye ve özetini yapmak suretiyle kitabı tanıtmaya çalışmalarını bir arada sürdürmüştür. Şube 1939 yılında kitapların muhafazası için sürekli bir ciltçi tutmuş, altı ay içinde 500 den fazla kitap ciltlenmiştir. Aynı yıl Halkevi binasının kütüphaneye yakın balkonu camekanlanmış ve burası okuma salonu yapılmıştır.¹⁵⁴⁷ Evin içerisinde yeni okuma mekanlarının oluşturulması Halkevi kütüphanesine gösterilen ilgiyi de ortaya koymaktadır.

Şube kütüphanedeki kitapların ciltlenme işini 1940 yılında da sürdürmüştür. Bu yıl içerisinde ciltlenen kitap sayısı 1.204'tür. Ciltleme işi 1939 ve 1940 yıllarındaki yoğunlukta olmasa da sonraki yıllarda da her ay yapılmıştır.¹⁵⁴⁸

1940 yılında kitap sayısı 64.528'e ulaşmıştır. Yeni gelen 1.607 kitabın 371'i Halkevi tarafından satın alınmış, 799'u CHP ve hükümet tarafından ücretsiz verilmiş, 437'si de çeşitli kurumlar ve kişilerce hediye bağışlanmıştır.¹⁵⁴⁹ Kütüphaneye yalnız kitap gelmemektedir. Çeşitli mecmualar ve günlük gazetelerde okuyucunun hizmetine sunulmaktadır. 1941 yılında Halkevi kütüphanesine Tan¹⁵⁵⁰, Akşam, Ulus, ve Cumhuriyet olmak üzere 4 farklı gazete gelirken bu sayı sonraki yıllarda yediye kadar çıkmıştır. Şubenin kütüphane için aldığı dergiler de çeşitlilik göstermektedir. 1944 senesinin 3. haftasında, Çocuk Dergisi, Çınaraltı, Maliye, İnan, Akbaba, Resmi Gazete, Belleten, Adliye Ceridesi, Çocuk, Radyo, Yeni Adam, Varlık ve Türkiye Ziraat Gazetesi Evin kütüphanesine alınmıştır. 1945 yılının ikinci haftasında İleri Yurt, İstanbul, Başpınar, Tercüme, Portugal, Türke Doğru, Kırmızı-Beyaz, Askeri Mecmua, Tıp Fakültesi Mecmuası, Yeni Adam, Çocuk, Kaynak, Fikirler, Endüstri, Beden Terbiyesi ve Spor, Radyo ve Yurt dergileri satın alınmıştır. 1947'nin ilk haftasında satın alınan dergiler Başpınar, Endüstri, Siyasi İlimler Mecmuası, Büyükçağ, Kooperatif Dergisi, İstanbul Ticaret Sanayi Odası Mecmuası, Orman ve

¹⁵⁴⁶ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.38-39.

¹⁵⁴⁷ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.36.

¹⁵⁴⁸ **BCA**, 490.1.0.0/776.124.1; **BCA**, 490.1.0.0/778.130.1; **BCA**, 490.1.0.0/785.149.1; **BCA**, 490.1.0.0/786.152.1; **BCA**, 490.1.0.0/787.154.1.

¹⁵⁴⁹ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddış Gelmiştir.**, s.38.

¹⁵⁵⁰ Tan gazetesi Evin kütüphanesine 1946 yılına kadar düzenli olarak alınmıştır. 1946 senesinde yaşanan Tan Olayı'ndan sonra vazgeçilmiştir.

Av, T.C. Tebliğler Dergisi, Resmi Gazete, Gediz, The Antional Geografiphic Magazine'dir.¹⁵⁵¹

Şube, kütüphaneyi daha etkin, faydalı kılmak ve fakir öğrencilerin ders çalışmalarını kolaylaştırmak amacıyla ders kitaplarının miktarlarını artırmaya çalışmıştır. 1940 yılında Evin kütüphanesine yeni mektep kitaplarından üçer takım, 1941 yılında 33 tane ders kitabı satın alınmıştır.¹⁵⁵² 1947 yılında ora ve lise okul kitaplarından iki takım alınmıştır.¹⁵⁵³ Yine 7778 basımı Legislation kitabı, lüzumlu görülen Encyolopedia des Beaux-Art eserleri de alınmıştır.

Halkevi yönetimi kütüphaneden faydalananların sayısını artırmak, gençlerde okuma merakını artırıp beslemek amacıyla 1943 yılında iki önemli girişimde bulunmuştur. Bunlardan ilki bir seri konferanslardır. Kütüphane ve neşriyat şubesinin tertip ettiği konferanslar şöyledir:¹⁵⁵⁴

İhsan Sungu – Okulda ve ailede çocukları okumaya nasıl teşvik etmeli?

Faik Reşit Unat – Kitap, yazılışından basılışına kadar

Profesör B.Rohde – Eski Çağlarda Okumaya Verilen Değer

Adnan Ötüken¹⁵⁵⁵ –

Aziz Berker – Türkiye kütüphaneleri, hususiyetleri ve zenginlikleri

Nurettin Sevin – Okumak, okumamak, okutmamak

Tevfik Arted – Okuma zevki

Bahadır Dülger – Kitabın tarihi

Kütüphane ve neşriyat şubesinin ikinci girişimi, yine kitap okuma alışkanlığını yaygınlaştırmak ve teşvik etmek amacıyla açılan kitap hülasa etme yarışmasıdır.

¹⁵⁵¹ BCA, 490.1.0.0/823.253.2.

¹⁵⁵² Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir., s.39; BCA, 490.1.0.0/776.124.1.

¹⁵⁵³ BCA, 490.1.0.0/803.192.1.

¹⁵⁵⁴ “Kütüphanesinden Gençlerin Faydalanabilmeleri İçin Ankara Halkevi Güzel Çareler Buldu”, **Ulus**, 29 Sonkanun 1943, s.1; “Halkevinde İhsan Sungu’nun Verdiği Konferans”, **Ulus**, 30 Sonkanun 1943, s.2; “Halkevinde Konferans”, **Ulus**, 10 Şubat 1943, s.2; “Halkevinde Konferans”, **Ulus**, 26 Şubat 1943, s.4; “Halkevinde Dün Verilen Konferans”, **Ulus**, 10 Nisan 1943, s.2; “Halkevinde Konferans”, **Ulus**, 29 Nisan 1943, s.2; “Halkevinde Yarınki Konferans”, **Ulus**, 13 Mayıs 1943, s.4; “Halkevinde Konferans”, **Ulus**, 27 Mayıs 1943, s.4.

¹⁵⁵⁵ Adnan Ötüken’in konferans konusu tespit edilememiştir.

Yarışma Ankara'daki lise ve üniversite öğrencilerini kapsamıştır. Müsabakada Eflatun'un Sokratesin Müdafaası, Halide Edip Adıvar'ın Ateşten Gömlek ve Xenophan'ın Anabis eserlerinden istenilen bir tanesinin özetlenmesi istenmiştir. Özetlerde Sokrates'in Savunması'nın en fazla 4, Ateşten Gömlek ve Anabis'in en fazla 10 sayfa olması şart koşulmuştur. Müsabakaya 13 kişi Anabis, 11 kişi Ateşten Gömlek ve 37 kişi de Sokrates'in Savunması eseri ile başvurmuştur. Yarışmanın birincisine Maarif Vekaleti klasik tercüme neşriyatının tam koleksiyonu verilmiştir.¹⁵⁵⁶

İkinci kitap özetleme yarışması 1944 yılında yapılmıştır. İkinci yarışmada lise ve üniversite öğrencileri ayrı kategorilere ayrılmıştır. Müsabakada üniversite öğrencileri için belirlenen eserler Lozan Konferansı ve İsmet Paşa, Bilgi ve Hata, Kırmızı ve Siyah, Türkçülüğün Esasları'dır. Liseler için belirlenen kitaplar Jül Sezar, Kıralk Konak, Plevne Müdafaasında Bir İngiliz Zabitinin Hatıraları, Dünya Tarihinde Türkçülük'tür.¹⁵⁵⁷ Yarışmaya kitap çeşitliliğinin daha fazla olmasına rağmen 25 kişi başvurmuştur.¹⁵⁵⁸ Kazananlara 69 ciltlik klasik eserler ve İnönü Ansiklopedisi'nin birinci cildi verilmiştir.

Bilgi ve Hata kitabının özeti ile İsmet İnönü'nün oğlu Erdal İnönü de kazanlar arasındadır.¹⁵⁵⁹ Erdal İnönü anılarında yarışmaya katılmasını şöyle anlatmaktadır:

*"... İlanı görünce heveslendim. Yarışa girip kendimi denemek istedim. Yarışmaya katılanlar gönderdikleri yazıların isim ve adres içeren köşesini kapatacaklar; jüri kimin yazdığı belli olmayan özetler içinden seçimini yapacaktı. Seçim bittikten sonra kağıtların kapalı köşeleri açılacak ve kimlerin kazandığı ancak o zaman belli olacaktı. Böylece jürinin taraf tutması önlenmiş oluyordu ve benim için iyi bir deneme olacağı ortaya çıkıyordu... bir akşam odamda radyo haberi dinlerken spiker, 'Ankara Halkevi'nin açtığı kitap özetleme yarışması sonuçlandı' deyince kulak kabarttım, 'Bilgi ve Hata kitabının özetlenmesinde kazanan Erdal İnönü' demez mi! Çok sevindim ama kimseye bundan söz etmedim."*¹⁵⁶⁰

¹⁵⁵⁶ "Kütüphanesinden Gençlerin Faydalanabilmeleri İçin Ankara Halkevi Güzel Çareler Buldu", **Ulus**, 29 Sonkanun 1943, s.1,4.

¹⁵⁵⁷ "Halkevimizin İkinci Kitap Hülase Etme Müsabakası", **Ulus**, 10 Mayıs 1944, s.2.

¹⁵⁵⁸ "Kitap Hülase Etme Müsabakası", **Ulus**, 15 Ağustos 1944, s.2.

¹⁵⁵⁹ "Halkevinde İkinci Kitap Hülase Etme Müsabakası Bitti", **Ulus**, 31 Ağustos 1944, s.2. Erdal İnönü Anılarında yarışmaya kimsenin haberi olmadan başvurduğunu, radyodaki haberleri dinlerken yarışmayı kazandığını öğrendiğini ve durumu babasına anlattığını ve

¹⁵⁶⁰ Erdal İnönü babası İsmet İnönü'nün Halkevi Başkanı Ferit Celal Güven'den öğrendiğini ve yazısını beğeni ile okuduğunu anlatmaktadır. Erdal İnönü, **Anılar ve Düşünceler 1**, Yorum Kitapları, İstanbul 1998, s.154-155.

Halkevi kütüphanesi, yalnız öğrencilere değil şehirdeki eğitim kurumlarına da destek vermiştir. Halkevinin yayınladığı eserlerden, söz konusu kurumlara gönderilirken Evin kütüphanesinde bulunan ve gelen okuyuculara göre akademik yönü ağır basan bazı kitaplar ilgili akademik okullarla paylaşılmıştır. Örneğin Evin kütüphanesinde Silloguz kitaplığında bulunan tıp kitapları Ankara’da yeni açılan Ankara üniversitesi Tıp Fakültesine veriliyor.¹⁵⁶¹

İngiliz Kültür Heyeti de Ankara Halkevine 44 kitaplık bir set hediye etmiştir. İngilizce sette Tıp, ekonomi, ziraat gibi alanlara dair kitaplar ile roman ve hikayeler vardır.¹⁵⁶² Halkevinde farklı etkinliklerle İngiliz kültürünü tanıtmaya çalışan Heyetin İngilizce kitaplar ile de bunu pekiştirmeye çalıştığı söylenebilir.

Halkevleri kütüphanelerindeki sayıları hızla artan kitaplarının uygun bir şekilde tasnif ve tanzim ihtiyacı ve beraberinde kütüphaneciliğe vakıf eleman gereksinimi de ortaya çıkmıştır. Söz konusu ihtiyacı karşılamak amacıyla 1945 yılında Ankara Halkevinde üç ay devam eden bir kurs düzenlenmiştir.¹⁵⁶³

1945 yılında şube Ankaralıları yaz aylarında daha faydalı olmak adına mevcut okuma salonlarının yanı sıra Gençlik Parkı’nda da bir okuma salonu açmıştır. Salon yazın başından ekim ayı başına kadar açık bulundurulmuştur.¹⁵⁶⁴ Gençlik Parktaki bu okuma salonu için iki öğrenci yaz aylarında çalıştırılmıştır.¹⁵⁶⁵ Salon çarşamba hariç her gün saat 9-12 ve 14-17 saatlerinde açık tutulmuştur. 1945 yılından itibaren çocukların okuma alışkanlığını desteklemek ve yaz aylarını verimli geçirmeleri amacıyla çocuklar için de Halkevinde bir okuma bölümü açılmıştır. Evin bahçesinin bir kısmı ilkokul öğrencileri için okuma odası olarak düzenlenmiştir.¹⁵⁶⁶

¹⁵⁶¹ BCA, 490.1.0.0/737.15.4

¹⁵⁶² İngilizler bahsi geçen setin aynısından 28 Halkevine daha hediye etmiştir. “İngiliz Kültür Heyeti tarafından Halkevine Hediye Edilen Kitaplar”, *Ulus*, 3 Haziran 1943, s.2.

¹⁵⁶³ CHP 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1946, s.2

¹⁵⁶⁴ BCA, 490.1.0.0/799.183.1; BCA, 490.1.0.0/735.9.1; “Halkevi Açık Hava Kütüphanesi Açıldı”, *Ulus*, 5 Temmuz 1947; “Ankara Halkevi Kitaplıkları”, *Ulus*, 4 Ekim 1947, s.2; “Açık Hava Kitaplığı”, *Ulus*, 1 Ağustos 1948, s.5.

¹⁵⁶⁵ BCA, 490.1.0.0/804.196.1.

¹⁵⁶⁶ “Halkevinin Çocuk Odası Açıldı”, *Ulus*, 12 Haziran 1945, s.2; “Okuma Salonu Açıldı”, *Ulus*, 23 Temmuz 1947, s.2; “Ankara Halkevi Kitaplıkları”, *Ulus*, 4 Ekim 1947, s.2; “Açık Hava Kitaplığı”, *Ulus*, 1 Ağustos 1948, s.5.

1948 yılında Milli Kütüphane hizmet vermeye başlamış, öğrenciler için Ankara Halkevine önemli bir alternatif olmuştur. Bununla birlikte Ankara Halkevinin kütüphanesi kapatıldığı tarihe kadar Ankaralıları hizmet vermiştir.

3.1.7.2. Neşriyat Çalışmaları

Kütüphane ve neşriyat şubesinin neşriyat çalışmaları hem Halkevi şubelerinin yeni eserlerin basılması hem de yayınlanan eserleri teşvik edilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Şubenin 1939-1951 yılları arasında yayınladığı eserler şöyledir:¹⁵⁶⁷

Tevik Kılıçarslan – Köy Kütüklerinin Ne Şekilde Tutulacağı Hakkında Klavuz

Goerg Rohde – Büyük Ana Magna Mater

Zehra Alagöz – Milletlerarası Jimnastik Faaliyetine Ait Rapor

Ankaralı Aşık Ömerin Cumhuriyet Destanı

Ankara Halkevi 1940 Çalışmaları

İhsan Sungu – Namık Kemal

Niyazi Eset – Mukayeseli ve Neşredilmemiş Maniler

Mehmet Tuğrul – Çoban Armağanı

Nurettin Yayman – Türk Kumaşları

Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün Üç Nutku

Faik Reşit Unat – İsmet İnönü

Mahmut Akok - Eski Ankara Evleri

Refik Epikman - XVII., XVIII., ve XIV. Yüzyıllarda Dünya Resim Sanatı

Bunun yanı sıra kütüphane ve neşriyat şubesi üyeleri ve Halkevi üyeleri CHP Halkevleri Bürosunun çıkardığı kitap, broşür vb yayınların hazırlanmasında da

¹⁵⁶⁷ Orhan Özacun, a.g.e.; **Bibliyografya**, sayı:1, 19 Şubat 1946.

çalışmıştır. Ayrıca Halkevi şubelerinin etkinlikleri vesilesi ile hazırladığı broşürler de neşriyat şubesinde basılmıştır.¹⁵⁶⁸

Şube yeni çıkan eserleri desteklemeye çalışmıştır. Habib Karaaslan'ın Kalbimin Sesi kitabından 25 adet Naki Tezel'in Yıkılan Köprü eserinden 50 adet, Mehmet Tuğrul'un Malatya'dan Derlenmiş Masallar kitabından 75 adet, Cahit Beğenç'in Laf Ebesi kitabından 75, Hamdi Özkan'ın Monalia Hastalığı ve Kanser Hastalıkları kitaplarından 25'er, Fazıl Yenisey'in Bektaşî Kadın Şairlerimiz eserinden 3 adet satın alınmıştır.

3.1.8. Köycülük Şubesinin Faaliyetleri

Köycülük şubesinin 1939 yılı komite üyeleri Celal Puyan, Saffet Dengi, Remzi Gönenç, Sezai Erkut, Ali Menteşoğlu'dur.¹⁵⁶⁹ 1940 yılında Celal Puyan, Ali Menteşoğlu, Remzi Gönenç, Cemal Alagöz ve Mebrure Aksoley şube komitesini oluşturmuştur.¹⁵⁷⁰ Komiteye 1942 yılında Celal Puyan, Remzi Gönenç, Necip Yaşar, Sezai Erkut ve Cemal Alagöz seçilmiştir.¹⁵⁷¹ 1944 senesinde seçimlerde komiteye Remzi Gönenç'in yerine Ferhan Kut katılmıştır.¹⁵⁷² 1950 yılında da komitede bahsi geçen isimler yer almıştır.¹⁵⁷³

Ankara Halkevi köycülük şubesi faaliyetleri iklim koşullarına bağlı olarak iki şekilde yürütüle gelmiştir. Havaaların sıcak olduğu bahar ve yaz dönemlerinde köy gezileri, havaaların köy gezilerine müsaade etmediği sonbahar kış mevsiminde kahvehane ve han ziyaretleri yapılmıştır.

Köy gezileri şube faaliyetlerinin daha zorlu alanını teşkil etmiştir. Yolların düzensizliği ve çoğu zaman bozuk olması, yağışlı havalarda çamur ve bataklık

¹⁵⁶⁸ Halkevlerinin VII. Yıldönümü Münasebetiyle Tertip Edilen Modern Türk Musiki Festivali, Ankara 1939; Resim Heykel Sergisi, Ankara 1939; İnönü Günü Programı, 1940; Ankara Halkevi II. Fotoğraf Müsabakası Şartları ve Geçen Yılkı Fotoğraf Sergisi, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1940; Halkevleri ve Odaları Dokuzuncu Yıl Töreni Program ve İzahlar, 1941;

¹⁵⁶⁹ Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurtdaş Gelmiş..., s.51.

¹⁵⁷⁰ "Ankara Halkevinde Komite Seçimleri Bitti", Ulus, 13 Mart 1940, s.2; Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurtdaş Gelmiştir., s.44.

¹⁵⁷¹ BCA, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁵⁷² BCA, 490.1.0.0/ 971.753.3; "Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu", Ulus, 1 Nisan 1944, s.2.

¹⁵⁷³ BCA, 490.1.0.0/971.753.3.

haline gelmesi, araçların yetersizliği köy gezilerini zorlaştırmıştır.¹⁵⁷⁴ Bunun yanı sıra köye giden heyet içerisinde yer alan doktor, ziraatçi, dişçi, baytar gibi üyelerin hafta içi çalışıyor olmalarından dolayı köy gezileri ancak hafta sonları yapılabilmektedir.

Köycüler şubesi 1939 yılında Eryaman, Ergazi, Hacılar, Taşpınar, Tulumtaş, Kazan, Memlik, Yakacık, Evedik, Karataş, Mehye, Gölbaşı, Çakal, Gerder, Karaoğlu, Kayaş, Araplar, Üreğil, Karaağaç, Betik, Fethiye, Saray, Karapürçek, Tatlar, Balkat, Lodumu, Karakosun, Kıbrıs, Zir, Coğlu, Akçeviran, Buçok, İlyakut, Mülk, Zirkapı, İncik, Yalınca, Porsal, Kızılcaşar, Etimesgut, Kavaklı, Solfasol, Kızılhisar, Karacaviran, Gecik, Peçenek, Bağlıca, Yapracık, Balayurtçu, Ziryurçu, Balkuyumcu, Şehitali, Kutugon, Susuz, Teşrek, Kınık, Emirgazi, Halkavun, Karalar, Emirler, Alacaatlı, Dodurga, Kurtşeyhi, Zirpeçenek, Saraycık, Çemşit, Sincan, Pursaklar, Aşağı, Yukarı, Orta İmrahor, Yakupaptal, Anayurd, Polatlar, Ovacık, Kızılca, Aydıncık, Ortaköy, Nenek, Kapaklı, Virancık, Tutluca, Avdan, Esenler, Seberk, Çınar, Kutludüğün, Kıbrıs, Balgat, Bağlum, Kosunlar, Hasanoğlu, Kılıçlar, Ballıkpınar, Koparan, Karatepe, Yuva, Elvan, Odabaşı, Kesiktaş, Karacakaya, Orhaniye, Güveç, Aydın ve Küçükyozgat köy ve nahiyelerine gitmiştir. Bu köylerin büyük bir kısmına bir sefer gidilebilirken bazılarında iki, üç, dört hatta beş defa gidilmiştir.¹⁵⁷⁵ Köy gezilerinde ağaç dikimi yapılmış, köylülerle ziraat, hayvancılık ve sağlık üzerine konuşulmuş ve köy kanunu, CHP prensipleri icraları anlatılmış ve telkinlerle bulunulmuş, heyetlerdeki bayan üyeler köylü kadınlarla görüşmeler yapmış, hastalar muayene edilmiş, ücretsiz ilaç verilmiştir.¹⁵⁷⁶ Söz konusu gezilerin partinin köylere uzanan kolu olduğu söylenebilir.

Köy gezilerinde görsel unsurlardan mümkün olduğu kadar faydalanılmaya çalışılmıştır. Köylülere sıhhat ve muavenet vekaletinin hastalıklar, ziraat bakanlığının çeşitli konulardaki tablo ve filmleri gösterilmiş, Karagöz oynatılmıştır.

¹⁵⁷⁴ Porsal köyüne giden köycüleri taşıyan araç dönüşte Möhye köyü civarında çamura saplanmış, iki defa lastik değiştirilmiştir. Yine anayurd köyüne gitmek için yola çıkan köycüler yağmur nedeniyle Kayı köyüne gitmek durumunda kalmıştır. “Halkevi Köycülük Kolu Üyelerinin Gezileri”, **Ulus**, 19 Haziran 1939, s.2; “Halkevi Köycülerinin Gezileri”, **Ulus**, 26 Haziran 1939, s.2.

¹⁵⁷⁵ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.41-42; “Halkevi Köycülük Kolu Üyelerinin Köy Gezintileri”, **Ulus**, 5 Haziran 1939, s.2; “Halkevi Köycülerinin Gezileri”, **Ulus**, 26 Haziran 1939, s.2

¹⁵⁷⁶ “Ankara Halkevi Köycülük Kolu üyelerinin Gezisi”, **Ulus**, 8 Mayıs 1939, s.2. “Halkevi Köycülük Kolu Üyelerinin Gezileri”, **Ulus**, 19 Haziran 1939, s.2; **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.44.

Gece kalınana köylerde civar köylerin de katılımı ile köyün meydanında veya köy okul ve odalarında gösteriler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca köylere götürülen radyo ile köylülere radyo dinlettirilmiştir. Ayrıca köylülere broşürler dağıtılmıştır.¹⁵⁷⁷ Bunun yanı sıra fakir köylülere yardım da edilmiştir.¹⁵⁷⁸

Köycülük şubesinin gelenek haline gelen önemli etkinliklerinden biri Toprak Bayramı'dır. Her yıl farklı bir köyde kutlanan bayram, 1939 senesinde Eryaman köyünde kutlanmıştır. Toprak Bayramı kutlamalarına Ziraat Enstitüsü öğretmen ve öğrencileri de mutlaka katılmıştır. Törende istiklal marşının ardından köycülük şubesi başkanı Halil Sezai Erkut konuşma yapmış, 1500 ağaç dikilmiş, tablolarla sağlık ve zehirli gazlar sergisi gezilmiş, orta oyunu, mahalli oyunların ardından güreş ve cirit oynanmış kazananlara ödülleri verilmiştir.¹⁵⁷⁹ Şube Toprak Bayramının yanı sıra milli bayramların köylerde de kutlanması çalışmaları da yürütmüştür.¹⁵⁸⁰

Gittiği köylerde folklor tetkikleri ve derlemeler yapan köycüler köylerde okuma imkanlarını artırmak adına geçen sene başlatılan kütüphane dağıtma çalışmalarını sürdürmüştür. 1939 yılında 25 köye kitap dolabı verilmiştir. Dolapların içinde çeşitli konulara ait 120 ile 200 arasında değişen kitap yer almıştır. Bunun dışında da uğranılan köylerde kitap, broşür, risale, gazete vb. 9.770 neşriyat dağıtılmıştır.¹⁵⁸¹

1940 yılı içinde elliden fazla köy ziyaret edilmiştir. Söz konusu gezilerde iki bine yakın hasta muayene edilmiş, beş yüze yakın diş tedavisi yapılmıştır. Köylülerin şehirdeki işleri ile meşgul olunmaya çalışılmış, köylülere CHP'nin ana ilkeleri ve

¹⁵⁷⁷ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.43.

¹⁵⁷⁸ 29 Ekim 1939'da Memlik ve Yakacık köylerine giden köycüler heyeti 40 kalıp sabun, 32 parça elbiselik kumaş, 5 Kasımda Buçuk, Akçaviran ve İlyoğurt köylerine giden heyet de ihtiyaç sahiplerine 38 kalıp sabun, 12 gömlek, 11 parça iç çamaşırı, 18 parça elbiselik kumaş vermiştir. Söz konusu yardımlar Evin bayanları ve Türk Maarif Cemiyeti öğrencileri tarafından hazırlanmıştır. "*Yoksul Köylülere Maddi Yardımlarda Bulunuldu*", **Ulus**, 6 Kasım 1939, s.5.

¹⁵⁷⁹ "*Halkevinin Eryaman Köyünde Tertip Ettiği Toprak Bayramı Bugün Törenle Kutlanacak*", **Ulus**, 26 Mart 1939, s.2.

¹⁵⁸⁰ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.45; "*Ankara Köylerinde 19 Mayıs Bayramı*", **Ulus**, 20 Mayıs 1939, s.2.

¹⁵⁸¹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.45.

çalışmaları anlatılmıştır.¹⁵⁸² Köy ziyaretlerinde Halkevi tarafından 13 köye daha kütüphane ve ecza dolapları hediye edilmiştir.¹⁵⁸³

Toprak ve Ağaç Bayramı kutlamaları 1940 yılında Gölbaşı nahiyesi Örencik köyünde yapılmıştır. Halkevi başkanı Ferit Celal Güven'in de katıldığı törende köylüye ağacın ve ormanın bir memleket ziraati ve zenginliği üzerindeki etkisi anlatılmıştır. 1500 ağaç dikilmiş, Karagöz ve ortaoyunu oynanmış, türküler söylenmiştir.¹⁵⁸⁴

Susuz köyü de 1941 yılında Toprak ve Ağaç bayramı kutlamalarına ev sahipliği yapmıştır. Bir gün öncesinde köye giden bir grup köylülere film göstermiştir. Çevre köy ve nahiyelerden köylüler ve öğrenciler katılmıştır. Köylülere dünya hadiseleri karşısında Türk köylüsüne düşen vazifeler anlatılmıştır. Her yıl olduğu gibi programda ağaç dikmenin yanı sıra ortaoyunu, Karagöz, cirit, güreş ve türkülere yer almıştır.¹⁵⁸⁵ Köycülük şubesi 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramını da Hacılar köyünde kutlamıştır. Kutlamada konuşmalar yapılmış, şiirler okunmuş, halk oyunları oynanmış, cirit, güreş ve koşma müsabakaları yapılmış, köy çocuklarına ve yarışmacılara ödülleri verilmiştir.

II. Dünya Savaşı'nın olumsuz ekonomik etkileri köycülük faaliyetlerinin yavaşlamasına yol açmış, 1941, 1942 ve bilhassa 1943 yıllarında etkinliklerde gözle görülür bir azalma yaşanmıştır. Köy gezileri 1941 senesinde de devam etmiştir. Karacaören, Güldarpı, Esenboğa, Yakacık, Evedik Memik, Hacılar, Susuz gidilen köylerden bazılarıdır.¹⁵⁸⁶

Ankara Halkevi 1942 yılında köycülük faaliyetleri Ağaç ve Toprak Bayramı ile başlamıştır. Bu yılki kutlamalar Sincan köyünde yapılmıştır. 22 Martta yapılması planlanan tören yoğun yağmur ve çamur nedeni ile 29 Marta ertelenmiştir. Önceki

¹⁵⁸² **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddış Gelmiştir.**, s.43; “Ankara Halkevlileri Köylüler Arasında”, **Ulus**, 30 Nisan 1940, s.2; “Ankara Halkevinin Köylerde Çalışmaları”, **Ulus**, 13 Ağustos 1940, s.2. “Ankara Halkevinin Köy Faaliyeti”, **Ulus**, 22 Eylül 1940, s.2.

¹⁵⁸³ **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddış Gelmiştir.**, s.44.

¹⁵⁸⁴ “Toprak Bayramı Dün Törenle Kutlandı”, **Ulus**, 25 Mart 1940, 1,5.

¹⁵⁸⁵ “Halkevliler Bu sene Bayramı Susuz Köyünde Kutlayacaklar”, **Ulus**, 21 Mart 1941, s.1; “Toprak Bayramı ve Ağaç Bayramı Dün Ankara Civarında Susuz Köyünde Güzel Bir Törenle Kutlandı”, **Ulus**, 24 Mart 1941, s.1.

¹⁵⁸⁶ Halkevi Köycülük Şubesinin Köy Gezisi”, **Ulus**, 13 Şontesrin 1941, s.2; “Halkevi Köycülük Kolumun Köy Gezisi”, **Ulus**, 3 şontesrin 1941, s.2.

yıllardaki kutlamalara ilaveten Yurt gazetesi dağıtılmıştır.¹⁵⁸⁷ 1942 yılında Bayındır, Kutludüğün, Kayı, Çubuk, Solfasol, Karapürçek, Kavaklı gidilen köylerden bazılarıdır.¹⁵⁸⁸

1943 yılında köycülük faaliyetleri yok denecek kadar azalmıştır. Toprak Bayramı da Yüksek Ziraat Enstitüsü'nce Kalaba köyünde kutlanmıştır.¹⁵⁸⁹

1944 yılı köycülük faaliyeti açısından oldukça hareketlidir. CHP'nin köycülüğe daha ağırlık verdiği, toprak kanunu çalışmalarının yapıldığı bir dönemde Halkevi köycülük faaliyetleri yeniden canlanmıştır. Bu da Evin çalışmalarının parti ve hükümet politikaları ile paralellliğini ortaya koymaktadır. Halkevi köycüleri Toprak ve Ağaç Bayramı'nı Etimesgut'ta kutlamıştır. Etimesgut köyüne trenle gidilebildiği, ulaşım kolaylığı nedeniyle tercih edilmiştir. Kutlama haberi gazetede duyurulurken gidiş dönüş tren biletlerini katılanların kendilerinin alacağı da belirtilmiştir.¹⁵⁹⁰

Havalar ısınmaya başlarken Halkevinin köy gezileri de başlamıştır. Köycüler Susuz, Saray, Halkavun, Karapürçek, Peçenek, Karacaviran, Sarayköyü, Kutuğ ve Alacaatlı, Tulumtaş, Kızılcaşar, Taşınkar, İncik, Ballık, Hacılar, Gölbaşı ve Viran köylerine gitmiştir. Gezilerde Toprak Mahsulleri Kanunu, Milli Şef'in ilköğretim davası, dünyanın durumu ve köye dair konular üzerinde konuşulmuştur.¹⁵⁹¹ Karagöz köy gezilerinde başvuru olan önemli bir unsur olmuş, Karagöz ustası Küçük Ali de sıkça ekiplere eşlik etmiştir.

Halkevi köycülük şubesi, köycülük çalışmalarının daha verimli hale getirmek amacıyla merkez köylerinde çalışan gezici başöğretmenleriyle Halkevinde bir toplantı yapmıştır. Her ayın ikinci gününde gezici başöğretmenler, köy sandık memurları, ziraat öğretmenleri gibi köy işlerinde vazifeli kişiler ile bir araya

¹⁵⁸⁷ **BCA**, 490.1.0.0/ "Toprak ve Ağaç Bayramı Dün Sincanköy'de Köylü Şehirli Binlerce Yurttaş Tarafından Kutlandı", **Ulus**, 30 Aralık 1942, s.1.

¹⁵⁸⁸ "Ankara Halkevi Köycülerinin Dünkü Köy Çalışmaları", **Ulus**, 13 Temmuz 1942, s.2; "Ankara Halkevi Köycülerinin Dünkü Köy Gezileri", **Ulus**, 20 Temmuz 1942, s.2; "Ankara Halkevi Köycülerinin Dünkü Çalışmaları", **Ulus**, 27 Temmuz 1942, s.2.

¹⁵⁸⁹ "Toprak ve Ağaç Bayramı", **Ulus**, 4 Nisan 1943, s.1.

¹⁵⁹⁰ "Toprak Bayramı Etimesgut'ta Bu Pazar Kutlanacak", **Ulus**, 8 Nisan 1944, s.2.

¹⁵⁹¹ "Ankara Halkevi Köycüler Gezisi", **Ulus**, 1 Mayıs 1944, s.2; "Ankara Halkevi Köycülerinin Güzel Bir Teşebbüsü", **Ulus**, 4 Mayıs 1944, s.2; "Ankara Halkevi Köycülerinin Gezileri", **Ulus**, 9 Mayıs 1944, s.2; "Halkevi Köycülerinin Bu Haftaki Gezileri", **Ulus**, 16 Mayıs 1944, s.2; "Ankara Halkevi Köycülerinin Gezisi", **Ulus**, 29 Mayıs 1944, s.2.

gelinmesi ve çalışmaların değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁵⁹² Bir sonraki toplantı 2 Haziranda yapılmıştır.¹⁵⁹³

Ankara Halkevi köycülerinin 1944 yılında dikkat çeken çalışması, Atatürk Döneminde sıkça yapılan ama sonraki yıllarda çok rastlayamadığımız han ve kahvehane ziyaretleridir. Şube üyeleri, bilhassa köylülerin mallarını sattıkları, yoğun olarak bulundukları Salıpazarı, Atpazarı, Koyunpazarı ve civarındaki han ve kahvehaneleri ziyaret ederek köylülerle bir araya gelmeye çalışmıştır. Söz konusu görüşmelerde köylülerle çeşitli konularda telkinlerde bulunulmuş, onların şehirdeki işlerine yardımcı olmaya çalışılmıştır. Köycüler ziyaretlerine Karagöz ve film gösterileri de dahil ederek bu görselin köylüler üzerindeki etkisinden faydalanmıştır.¹⁵⁹⁴

Köycülük şubesinin han ve kahvehane ziyaretleri 1945 yılında da yoğun bir şekilde sürdürülmüştür. 1945 yılı ziyaretlerinde film ve Karagöze daha çok yer verildiği görülür. 15 Ocakta Pilavoğlu hanında toplananlara eski ve yeni Ankara, cumhuriyetin ilk 11 yılı, Atatürk'ün Adana seyahati ve akarsulardan enerji elde edilmesine dair filmler gösterilmiştir.¹⁵⁹⁵ 23 Ocakta orman yetiştirilmesi, bakımı ve korunması, yer altı servetlerinin çıkarılması ve değerlendirilmesi filmleri izlettirilmiş, 29 Ocakta ise milli şiir ve destanların okunmasının ardından Küçük Ali Karagöz oynatmıştır.¹⁵⁹⁶

Han ve kahvehane ziyaretlerinde Halkevlilerin bilhassa Toprak Kanunu tasarısı, cumhuriyet yönetimi ve CHP'nin *"köylü ve ziraatçı yararına aldığı büyük kararlar"*, Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun Halkevleri açılış yıldönümünde yaptığı konuşmada ifade ettiği köy davası ve hükümetin düşünceleri üzerinde durdukları görülür.¹⁵⁹⁷ Zir, Halkavun, Yavrucuk, Ballık, Koparan, Tulumtaş, Hacılar, Üreğil,

¹⁵⁹² "Ankara Halkevi Köy Üyelerinin Güzel Bir Teşebbüsü", **Ulus**, 4 Mayıs 1944, s.2.

¹⁵⁹³ "Halkevi Köycülerinin Dünkü Toplantısı", **Ulus**, 3 Haziran 1944, s.2.

¹⁵⁹⁴ "Ankara Halkevlilerin Köylülerle Temasları", **Ulus**, 12 İlkanun 1944, s.2; "Ankara Halkevi Köycülerinin Son Temasları", **Ulus**, 19 İlkanun 1944, s.2; "Halkevi Köycülük Kolu Üyelerinin Köylülerle Temasları", **Ulus**, 27 Aralık 1944, s.2.

¹⁵⁹⁵ "Ankara Halkevi Köycülerinin Dünkü Temasları", **Ulus**, 16 Ocak 1944, s.2,

¹⁵⁹⁶ "Halkevimiz Köycülük Kolunun Çalışmaları", **Ulus**, 24 Ocak 1944, s.2; "Halkevi Köycülük Kolunun Çalışmaları", **Ulus**, 30 Ocak 1945, s.2.

¹⁵⁹⁷ "Halkevi Köycülerinin Şehir İçi Çalışmaları", **Ulus**, 1 Mart 1945, s.2; "Halkevi Köycülerinin Haftalık Şehir İçi Çalışmaları", **Ulus**, 14 Mart 1945, s.2; "Halkevi Köycülerinin Şehir İçi Çalışmaları", **Ulus**, 21 Mart 1945, s.2.

Araplar, Bağlum, Ortaköy köylerine gidilmiştir. Köy gezilerinde de ana gündem Toprak Kanunu olmuştur.¹⁵⁹⁸

1945 yılında Toprak Bayramı, Sincan köyünde kutlanmıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü öğretmen ve öğrencilerinin de katıldığı kutlamalar bir gün önceden başlamıştır. Yüksek Ziraat Enstitüsü'ne davet edilen köylülere Enstitü gezdirilmiş, zirai yenilikler anlatılmış, ziraat konulu filmler izlettirilmiştir, yemeğin ardından Halkevine geçilmiştir. Burada akşam köylüler için bir eğlenceli bir program hazırlanmıştır. Ertesi gün köye önceki dikilenlere ilaveten 2200 ağaç dikilmiş, köyün yamacında bir çamlık, bir kavaklık için fidanlar dikilerek temeller atılmış ve köyün uygun yerlerinde meyve ve meyvesiz ağaçlar dikilmiştir.¹⁵⁹⁹ Köycüler 23 Nisan'ı Üreğil ve Araplar köylerinde, 19 Mayıs'ı Elmadağ'da kutlamışlardır.¹⁶⁰⁰ İlk defa Atatürk'ü anma günü için köyde etkinlik yapılmıştır. Şube üyeleri Gölbaşı'nın Hacılar köyünde Atatürk'ün köye geldiğinde bir hafta kaldığı evin önünde bir anma programı düzenlemiştir.¹⁶⁰¹ Halkevi ayrıca 15 Haziran 1945'te Toprak Kanunu'nun kabul edilişi dolayısı ile 17 martta bir tören tertip etmiştir. Tören programı Halkevi, tarım bakanlığı ve Yüksek Ziraat Enstitüsü birlikte hazırlamıştır. Törende Ziraat Enstitüsü öğrencileri istiklal marşını okumuş, CHP idare kurulu üyesi Kemal Turan, Enstitü Profesörlerinden Kadri Bilgemre, Halkevi Köycülük kolu başkanı Halil Sezai Erkut, köylüler ve öğrenciler konuşmuştur.¹⁶⁰²

1946 yılında da hem köy gezileri hem de şehir içindeki han ve kahvehane ziyaretleri sürdürülmüştür. Köy gezilerinde daha ziyade Kutludüğün, Karabayır, Kızılca, Kıbrıs, Kosonlar gibi merkeze yakın köylere gidildiği görülmektedir. Yine

¹⁵⁹⁸ “Halkevi Köycülerinin Dün Yaptıkları Gezi”, **Ulus**, 12 Haziran 1945, s.2; “Halkevi Köycülerimiz Halkavun'da”, **Ulus**, 25 Haziran 1945, s.2; “Halkevi Köycülerinin Çalışmaları”, **Ulus**, 4 Temmuz 1945, s.2; “Ankara Halkevi Köycülerinin Bu Haftaki Köy Gezileri”, **Ulus**, 11 Temmuz 1945, s.2; “Halkevi Köycülerinin Yaptığı Gezi”, **Ulus**, 17 Temmuz 1945, s.2.

¹⁵⁹⁹ “Toprak Bayramı Kutlama Hazırlığı”, **Ulus**, 26 Mart, s.2.

¹⁶⁰⁰ “Halkevi Köycüleri 23 Nisan'ı Köylerde Kutladı”, **Ulus**, 24 Nisan 1945, s.2; “Halkevi Köycüleri Spor ve Gençlik Bayramını Elmadağında Kutlayacak”, **Ulus**, 17 Mayıs 1945, s.2

¹⁶⁰¹ “Ankara Köylerinde Atatürk İhtifalleri”, **Ulus**, 11 Kasım 1945, s.2.

¹⁶⁰² “Dün Ankara Halkevinde ve Hasanoğlan Köy Enstitüsünde Yapılan Törenin Tafsilatı”, **Ulus**, 18 Haziran 1945, s.1-2.

Ağaç Bayramı¹⁶⁰³ için ulaşımın kolay olduğu Sincan köyü tercih edilmiştir.¹⁶⁰⁴ 19 Mayıs kutlaması için de Kutludüğün köyüne gidilmiştir.¹⁶⁰⁵

1946 yılından itibaren Toprak Bayramı'nın kabulü de bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır. Kutlama Halkevi önünde gerçekleşmiştir. Merasimi köycülük şubesi ve dil ve edebiyat şubesi birlikte hazırlamışlardır. 1946 yılında yapılan ilk yıldönümü kutlama törenine merkez ve Çankaya ilçelerine bağlı köylerden otuz üçer kişilik gruplar ve Ankaralılar katılmıştır. İlk olarak Atatürk'ün kabri ziyaret edilmiştir. CHP adına Naşit Uluğ bayramın manasını anlatmış, Yüksek Ziraat Enstitüsü doçenti Sedat Kansu, köycülük şubesi başkanı Halil Sezai Erkut ve üyelere Tevfik Tıǧlı, Susuz köyü muhtarı konuşmuştur. Köye dair şiirler okunmuştur. Öğleden sonra da devam eden tören Ziraat Fakültesi Dekanı Profesör Kadri Bilgemre'nin konuşmasının ardından davul zurna eşliğinde oyunlar oynanmış ve Nazlı piyesi temsil edilmiştir.¹⁶⁰⁶

Köycülük faaliyetlerinde durağanlığın yaşandığı 1947 yılında da Ağaç Bayramı Sincanköy'de yapılmıştır. konuşmalar, şiirler, orta oyunu, cirit ve güreş müsabakaları yapılmıştır. 1944 ve 1945 yılında olduğu gibi bu yıl da kutlamaya katılacak olanlar tren biletlerini kendileri karşılamıştır.¹⁶⁰⁷ Toprak Bayramı da 15 Haziranda gerçekleştirilmiştir. Konuşmalar yapılmış, şiirler okunmuş, milli oyunlar oynanmış, türküler söylenmiş, Tavukçuluk Enstitüsü, ve Ankara Tohum Islah İstasyonu ziyaret edilmiştir.¹⁶⁰⁸

Köycülük faaliyetlerinin Tekrar canlanmanın olduğu 1948 yılında Ağaç Bayramı için Bağlum köyüne gidilmiştir. Köy ziyaretleri de sıklaşmıştır. Saray, Güldarpi, Hacılar, Ballık, Yavrucak, Karaoğlan, Susuz, Aydın, Kazan, Taşpınar, Kızılcaşar, İncek köylerine gidilmiştir. Köy gezilerinde her zaman olduğu gibi hastalarla ilgilenilmiş, fakir köylülere Halkevi Köycülük Yardım Sandığı'ndan ücretsiz ilaç verilmiş, köylülerin dilekleri dinlenmiş, köy işleri hakkında konuşulmuş,

¹⁶⁰³ Bayram ilk zamanlar "Toprak Bayramı" daha sonra "Toprak ve Ağaç Bayramı" adıyla kutlanmıştır. Toprak Kanunu'nun çıkarılmasının ardından kanun kabulü Toprak Bayramı olarak kutlanmaya başlanmış dolayısı ile bayramın adı "Ağaç Bayramı" olmuştur.

¹⁶⁰⁴ "Ağaç Bayramı Yarın Sincan Köyünde Törenle Kutlanacak", **Ulus**, 13 Mayıs 1946, s.2.

¹⁶⁰⁵ "Halkevi Köycüleri Kutludüğün", **Ulus**, 21 Mayıs 1946, s.2.

¹⁶⁰⁶ "Toprak Bayramı Şenlikleri Güzel Oldu.Şehrimizdeki Törene Kalabalık Köylü Grupları da Katıldı", **Ulus**, 17 Haziran 1946, s.1,5.

¹⁶⁰⁷ "Ağaç Bayramı Sincanköy'de Kutlanacak", **Ulus**, 29 Nisan 1947, s.2.

¹⁶⁰⁸ "Yarın Toprak Bayramı Kutlanacak", **Ulus**, 14 Haziran 1947, s.2.

köylülerin ne suretle şeker alacağı anlatılmıştır. Köylülerin şehirdeki işleri takip edilmek üzere not alınmıştır.¹⁶⁰⁹ Gidilen köylerde Kimi zaman film gösterimi yapılmış, kimi zaman Karagöz oynatılmıştır.

Toprak Bayramı 1948 yılında da merkez ve Çankaya köylülerinin katılımı ile Bağlum köyünde kutlanmıştır. Köycülük komitesi başkanı Halil Sezai Erkut konuşma yapmış, şiir okunmuş Halkevi ve Sakarya gençleri halkoyunları oynamış, türküler söylenmiş ve Züğürtler piyesi sahnelenmiştir.¹⁶¹⁰ Köycüler bu yıl da köylere verilen kütüphaneleri yeni kitaplarla takviye etmişlerdir

Köycülük şubesi 1949 yılında da köy gezilerini sürdürmüştür. Köycüler nisan ayında Halkavun bucağına gitmişler burada bir düğüne katılarak çevre köylerden düğüne gelen köylülerle görüşmüşler, bir sonraki hafta Halkavun'da yapılacak ağaç bayramı için ön hazırlıklarını yapmışlar, hastaları muayene etmişler ve ücretsiz ilaç vermişlerdir.¹⁶¹¹ Gölbaşı köyleri, Ravin bucağı, Zir ve Bağlum, köycülerin ziyaret ettiği diğer yerlerdir.¹⁶¹² Şube üyeleri Taşpınar, Hacılar, Ballık, Yavrucak, Kracaviran ve Ravlı bucakları, Kızılhisar, Çınarlı, Zir, Kayı, Bucuk, Akçaviran ve Coğlu'yu ziyaret etmiştir.¹⁶¹³

1949 yılındaki son Toprak Bayramı şube üyeleri tarafından organize edilmiştir. Tören de köycülük kolu başkanı Halil Sezai Erkut ve tarım bakanlığı adına Toprak Genel Müdür Yardımcısı Ragıp Zıyan Maden konuşmuştur. Halil Sezai Erkut konuşmasında Türk köylüsünü refaha kavuşturmak yolunda Atatürk'ten başlayan direktiflerle şart ve imkanların müsaadesi nispetinde çalışıldığını müsbet mesailerle anlatmıştır. Erkut nutkunda, toprak kanununu Türk köylüsüne armağan eden Büyük Millet Meclisi'ni, Atatürk'ü ve İsmet İnönü'yü saygı ve minnetle selamlamıştır. Bir köylünün şiirinin ardından zirai kombinaların ve devlet çiftliklerinde makineli ziraat çalışmalarını konu alan bir film gösterilmiştir. Halkevi gençlerinin temsil ettiği

¹⁶⁰⁹ “Halkevi Köycüleri Dün İki Köyü Ziyaret Ettiler”, **Ulus**, 17 Mayıs 1948, s.2; “Halkevi Köycüleri Dün de 3 Köyü Ziyaret Ettiler”, **Ulus**, 24 Mayıs 1948, s.2; “Halkevi Köycüleri Dün de 4 Köyü Ziyaret Ettiler”, **Ulus**, 13 Haziran 1948, s.2; “Halkevi Köycülük Ekibi Dün de Üç Köyü Ziyaret Etti”, **Ulus**, 21 Haziran 1948, s.2.

¹⁶¹⁰ “Toprak Bayramı Törenle Kutlanıyor”, **Ulus**, 13 Haziran 1948, s.4.

¹⁶¹¹ “Halkevi Köycülük Kolunun Tertiplediği Gezi”, **Ulus**, 11 Nisan 1949, s.2.

¹⁶¹² **BCA**, 490.1.0.0/812.218.1.

¹⁶¹³ “Halkevi Köycülük Komitesinin Dünkü Köy Gezisi”, **Ulus**, 2 Mayıs 1949, s.2; “Halkevi Köycülük Kolunun Dünkü Gezisi”, **Ulus**, 16 Mayıs 1949, s.2; “Halkevi Köycülük Kolunun Gezisi”, **Ulus**, 23 Mayıs 1949

Mahçuplar piyesi ve devlet ziraat ve işletmeleri ve zirai kombinalarının bütün tesisleri köylülere gezdirilmesi ile program sona ermiştir¹⁶¹⁴.

15 Mayıs 1950’de CHP’nin muhalefete geçmesi yani toprak reformunun uygulayıcısı olamadığı dönemde ise Toprak Bayramı kutlanmamıştır.

3.1.9. Tarih ve Müze Şubesi Faaliyetleri

CHP Halkevleri Bürosu 1940 yılında Halkevlerinin işleyişini yeniden gözden geçirirken Dil, Edebiyat ve tarih şubesinin mesaisi içerisinde yer alan tarih çalışmaları, müze ve sergi şubesine aktarılmış ve şubenin adı faaliyet kollarına bağlı olarak “tarih ve müze” olarak değiştirilmiştir. Yeni düzenleme ile şubenin mesaisi, tarihi eserleri tanıtmak ve bunların muhafazası için halkı tenvir etmek, tarihi eserlerin resim ve planlarını hazırlayıp sicillerini tanzim etmek, tarihi eseler ile neşriyat yapmak ve konferans düzenlemektir.¹⁶¹⁵

1939 yılında tarih ve müze komitesi Uluğ İğdemir, Remzi Oğuz Arık ve Nuri Gökçe’den oluşmuştur.¹⁶¹⁶ 1940 yılından Uluğ İğdemir, Hamit Zübeyir Koşay şube komitesinde yer almıştır.¹⁶¹⁷ Komiteye 1942 yılında Uluğ İğdemir, Hamit Zübeyir Koşay, Remzi Oğuz Arık, Hayri Sağlam Tunç ve Mahmut Akok seçilmiştir.¹⁶¹⁸ 1944 komite seçimlerinde Uluğ İğdemir, Hamit Zübeyir Koşay, Remzi Oğuz Arık, Mahmut Akok ve Cevriye Arsan seçilmiştir.¹⁶¹⁹ Bahsi geçen isimler 1950 yılında da komiteyi oluşturmuşlardır.¹⁶²⁰ Komite üyelerinin değişiminde dikkat çene nokta 1942 senesinden itibaren komitede 5 kişinin yer almasıdır. Halkevleri talimatnamesine göre şubelerin komitelerinde yer alacak kişi sayısı şubeye kayıtlı üyeye göre belirlenmektedir. Üye sayısı 50’nin altında olan şubelerin komitesi 3, 50 ve üzerinde olanların komitesi 5 kişiden oluşmaktadır. 1932-1940 devrelerinde şubenin üye sayısının azlığı sebebi ile komite 3 kişiden oluşmuştur. 1942’de komitedeki kişi sayısının 5’e çıkması şubenin üye sayısının arttığı anlamına gelmektedir. Bu da 1940

¹⁶¹⁴ “Toprak Bayramı Dün Bütün Yurtta Törenlerle Kutlandı.”, *Ulus*, 13 Haziran 1949, s.1.

¹⁶¹⁵ *Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.*, s.45.

¹⁶¹⁶ *Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurddaş Gelmiş...*, s.58.

¹⁶¹⁷ *Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.*, s.46.

¹⁶¹⁸ *BCA*, 490.1.0.0/971.753.3.

¹⁶¹⁹ *BCA*, 490.1.0.0/ 971.753.3; “Ankara Halkevinde Komite Seçimlerinin Neticeleri Belli Oldu”, *Ulus*, 1 Nisan 1944, s.2.

¹⁶²⁰ *BCA*, 490.1.0.0/971.753.3.

yılında şubenin tarih ve müze şubesi olarak yeniden düzenlenmesinin şubeye ilgiyi artırdığını ortaya koymaktadır. Şubenin üye sayısının artmasında 1936 yılında Ankara’da açılan Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi’nin de etkili olduğu düşünülebilir.

Şube üyeleri, 1939 yılında tarihi eserlerin resim ve planlarını hazırlayıp sicillerini düzenlemek konusunda önemli bir mesai harcamıştır. Tarihi eserlerin diyalozitiflerinden oluşan bir koleksiyon meydana getirmiş, bu eserlerin ağırandismanlarından da bir koleksiyon yapılmıştır. Profesör Rohde Büyük Ana Mater konulu bir konferans vermiş ve konferans şube tarafından kitap olarak bastırılmıştır. Tarih ve müze şubesi, halkın ilgisini tarihi eserlere çekmek ve tarihi eserlerin korunmasının teşviki amacıyla duvar afişleri hazırlatmıştır. Söz konusu afişler okullar, müzeler, Halkevleri ve Halkodalarına dağıtılmıştır.¹⁶²¹

1940 yılında “Yurdumuzun eski eserlerini koruyalım” afişlerinin hazırlanması, basılması ve dağıtılması işine devam edilmiştir. Bu yıl 3 yeni afiş hazırlanmış ve dağıtılmıştır. Söz konusu afişlerden birinde “prehistuardan Yunan ve Roma çağına kadar olan eserlerden karakteristik parçalar ihtiva etmekte ve bunlar hakkında kısa malumat verilmektedir. İkinci afiş Selçuklu ve Osmanlı dönemi mimari eserlerin ve bir arşiv belgesi örneğinden oluşmuştur. Üçüncü afişte ise, Türkiye’de en eski devirlerden buyana kullanılmış para örnekleri yer almıştır.¹⁶²² Afişlerin içeriği Anadolu’nun ilk çağlardan buyana devam eden tarihsel seyri bir bütün olarak ele alınmaktadır. Buradan Anadoluculuk anlayışının etkili olduğu ileri sürülebilir.

Afiş hazırlanması çalışmaları sonraki yıllarda da sürdürülmüştür.¹⁶²³ Halkevi, müzesine yeni eserler de toplamaktadır.¹⁶²⁴ Şube 1941 yılında Halil Ethem Eldem’in Kitabeler Nasıl Kayd ve Zapt Olunmalıdır adlı eseri 2000 adet bastırmış ve dağıtılmıştır.¹⁶²⁵

Şube tarafından 1942 yılında bir seri konferans tertip edilmiştir. Söz konusu konferanslar şunlardır.¹⁶²⁶

¹⁶²¹ **Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542940 Yurttaş Gelmiş...**, s.57.

¹⁶²² **Ankara Halkevine 1940 Yılı İçinde 635.501 Yurddaş Gelmiştir.**, s.45.

¹⁶²³ **BCA**, 490.1.0.0/776.123.1.

¹⁶²⁴ **BCA**, 490.1.0.0/ 776.124.1.

¹⁶²⁵ **BCA**, 490.1.0.0/775.119.1.

¹⁶²⁶ “*Ankara Halkevinde Etnoloji ve Folklor Konferansları*”, **Ulus**, 18 Nisan 1942, s.2.

Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Antropoloji ve Etnoloji Profesörü Aziz Kansu- Etnolojik Bilgiler ve Türkiye

Maarif Vekaleti Müzeler Müdürü Hamit Zübeyir Koşay - Türk Kavimleri

Talim Terbiye Heyeti azası Ahmet Kutsi Tecer – Davar Yüzü Merasimi

CHP Halkevleri Müfettişi Kemal Güngör – Anadolu’da Bahar Gelenekleri

Dil, tarih ve Coğrafya Fakültesi sosyoloji asistanı Mediha Berkes – Kadınlar Arasında Halk Oyunları

CHP Halkevleri müfettişi Adnan Saygun – Türk Halk Müziği

Halil Bedi Yönetken – Türk Halk Müziği

Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Doçenti Pertev Nail Boratav Folklor

Kemal Güngör –Türk Ata Sözleri ve Manileri Hakkında

Ankara Vilayet Maiyet memuru Naki Tezel - Masal

Pertev Nail Boratav – Halk Hikayeleri

Dil, Tarih Edebiyat asistanı Tuğrul – Halk Türküleri

Ayrıca Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Tahsin Öz, Türk süsleme sanatları hakkında bir konferans vermiştir.¹⁶²⁷ 1943 yılında Orhun Göktürk yazısının okunuşunun 50 yılı Halkevinde yapılan bir törenle kutlanmıştır. Törende Necmi Dilmen bir konuşma yapmış, Hüseyin Namık Orkun Göktürk ve Orhun Anıtlarını anlatmıştır.¹⁶²⁸

Tarih ve müze şubesinin önemli faaliyetlerinden biri de Halkevinde geleneksel Türk el sanatlarının korunması, tanıtılması ve devam ettirmesini teşvik amacıyla açılan sergilerdir. Halkevinde 1944 yılında “Türk el işlemleri sergisi”, 1945 yılında “Türk Kumaşları Sergisi”, 1947 yılında “Türk Camcılığı” ve Türk Örgü İşleri” sergileri açılmıştır. Şube gerek Halkevi müzesinde bulunan eserler gerekse başta Halkevleri ve Topkapı Sarayı Müzesi olmak üzere çeşitli kurum ve kişilerin yardımı ile topladığı 16., 17., 18. Ve 19. Yüzyıllara ait tarihi örnekler ile geleneksel Türk

¹⁶²⁷ “Halkevimizde Türk Tezyini Sanatları Hakkındaki Konferanslar”, **Ulus**, 26 Nisan 1942, s.2.

¹⁶²⁸ “Orhun Anıtlarındaki Göktürk Yazılarının Okunuşunun Ellinci Yıl Dönümü Münasebetiyle Halkevinde bir Yören Yapıldı”, **Ulus**, 25 Kasım 1943, s.1.

kumaşları ve dokumacılığı, el işlemleri, camcılığı, el örgü işçiliği gözler önüne sermiştir. Bu sergiler aracılığı ile söz konusu eserlerin önemine ve korunmasına da dikkat çekilmiştir.

Ankara Halkevi, faaliyetleri için çeşitli kurumlardan işbirliği yaparken zaman zaman kendisi de başka kurumlara destek vermektedir. Bunlardan biri Amsterdam’da açılan Milli Türk Sergisi’dir. Ankara Halkevi müzesinde bulunan eserlerin bir kısmını sergilenmek üzere Ticaret Bakanlığı’na ödünç vermiştir.¹⁶²⁹

Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta Ankara Halkevi’nin açıldığı günden itibaren müze konusundaki çabalarını sürdürmesidir. Halkevi yönetimi ve tarih ve müze şubesi bilhassa folklorik eserleri toplamıştır. Eserlerin bir kısmı satın alma yolu ile bir kısmı bağış yolu ile toplanmıştır. Örneğin vefat eden doktor Nasuhi Savran’a ait 10 parçadan oluşan zeybek elbisesi Savran’ın ailesi tarafından Halkevi müzesine bağışlanmıştır.¹⁶³⁰ Ağızdan dolma bir adet eski tabanca, 4 çevresi oyali yazma satın alınmıştır. Halkevinde zamanla toplanan eserlerin fazla olması ve düzenlenmesi ihtiyacı sadece bu işe bakan bir müze memurunun çalıştırılmasını da beraberinde getirmiştir.

Halkevinin başlattığı önemli çalışmalardan biri de Ankara Etnoğrafya Müzesinde bulunan Ankara Şeri Mahkeme(Şeriye) Sicillerinin “tasnif ve tertip edilmesi”dir.¹⁶³¹ 1944 yılında başlayan bu mesai ile Uluğ İğdemir ilgilenmiştir. Şube, şeri sicillerin okunması tasnifi için Neşet Köseoğlu ve Necmettin Dinçer ile ücret mukabilinde anlaşmıştır. Söz konusu çalışma 1947 yılı sonuna kadar devam ettirilmiştir. Birinci cildi Necdet Köse oğlu, diğer ciltleri Necmettin Dinçer yapmıştır.¹⁶³² Bu çalışma ile Ankara Halkevi binlerce sayfa şeriye sicilinin tasnif ve düzenlenmesini sağlamıştır.¹⁶³³

1947 yılında meşakkatli bir çalışma ile ortaya çıkan Mahmut Akok’un Eski Ankara Evleri isimli çalışması da şube adına önemli bir faaliyet olmuştur. 1500 adet

¹⁶²⁹ BCA, 490.1.0.0/735.9.2.

¹⁶³⁰ BCS, 490.1.0.0/735.9.2.

¹⁶³¹ Ankara ili şeriye sicillerinin yanı sıra Çankırı şeriye sicillerinin bir kısmının da özeti hazırlanmıştır. BCA, 490.1.0.0/790.161.1.

¹⁶³² BCA, 490.1.0.0/789.158.1.

¹⁶³³ BCA, 490.1.0.0/789.157.1; BCA, 490.1.0.0/792.165.2; BCA, 490.1.0.0/798.180.1; 799.182.1; BCA, 490.1.0.0/800.184.1; BCA, 490.1.0.0/802.189.1; BCA, 490.1.0.0/802.190.1; BCA, 490.1.0.0/804.194.1.

basılan eserin basımını CHP Genel sekreterliği de satın alarak destek olmuş bazı kitapçıları satmak için teklifte bulunmuşlardır.¹⁶³⁴

3.2. Ankara Halkevinin Kapanması: Ankara'nın Kültür Hayatında Bir Dönemin Sonu

Ankara Halkevi gerek Atatürk döneminde gerekse İnönü Döneminde başkent Ankara'nın sosyo kültürel yaşamı için önemli bir merkez olmuştur. Bununla birlikte II. Dünya Savaşı yıllarında yaşanan ekonomik olumsuzlukların etkisi ile Halkevine ilgi kısmen azalmıştır. Söz konusu değişimde kentte yeni mekanların devreye girmeye başlamasının önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Yüksek öğrenim kurumlarının açılması ile birlikte bu okulların içerisinde konferans, kitaplık, spor salonu gibi tesisler de yapılmış, 19 Mayıs Stadı ve stad içerisinde yer alan tesisler açılmış, spor kulüplerinin ve örgütlerinin sayısı artmış, özel sergi salonları, kurslar faaliyete başlamıştır. Bu ise Ankara Halkevi'nin tek adres olma durumunu değiştirmeye başlamıştır. Diğer taraftan Evin bazı tiyatro, müzik etkinliklerinin paralı olmasının da geniş kesimlerin katılımını azalttığı söylenebilir.

1945 yılında yeni siyasi partilerin kurulmaya başlanması, 1946 yılında yapılan seçimlerle muhalefetin meclis içerisinde de varlığını göstermeye başlaması Halkevleri dolayısı ile Ankara Halkevi açısından yeni bir dönemi de beraberinde getirmiştir. Muhalefetin CHP'ne ait olarak gördüğü Halkevlerine yapılan yardımları eleştirmesi Evlere yapılan yardımın azalmasına neden olurken çok partili yaşama geçiş halkın bilhassa münevverlerin bir kısmının yavaş yavaş Halkevlerinden uzaklaşmasında etkili olmuştur.¹⁶³⁵

1948 yılında Küçük Tiyatro'nun, 1949 yılında Büyük Tiyatro'nun kapılarını açması ve Devlet Tiyatrosu'nun kurulması sahne anlamında da Ankara Halkevi'ne rağbetin azalmasında önemli rol oynamıştır. Söz konusu tiyatrolar hem Devlet Konservatuvarı temsilleri hem de Ankara'ya gelen özel tiyatro ve konserler için en çok tercih edilen mekanlar olmuştur. Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Konferans salonu 1945 sonrasında konferansların bilhassa da akademik mevzular üzerine

¹⁶³⁴ BCA, 490.1.0.0/823.253.1.

¹⁶³⁵ Kunter, a.g.e., s.121.

verilen konferansların değişmez adreslerinden biri olmuştur. Yine 1948 yılında açılan Milli kütüphane üniversite öğrencileri başta olmak üzere Ankaralıları için önemli bir alternatif olmanın yanı sıra konferanslar ve konserler için de önemli bir mekan olmuştur.

Söz konusu değişimlere rağmen 1950 yılı ortalarına kadar Ankaralıları için önemli bir kültür merkezi olma özelliğini koruyan Ankara Halkevi için 1950’de yapılan seçimler dönüm noktası olmuştur. Seçimlerde CHP’nin iktidarı kaybetmesi ile CHP’ne ve onun maddi desteğine bağlı olan Halkevleri önemli bir maddi sıkıntı sürecine girmiştir. Bütçesinin önemli bir kısmı CHP parti merkezinden gönderildiği için Ankara Halkevi de 1950 haziranından itibaren giderek artan maddi zorluk içerisine girmiştir.¹⁶³⁶ Daha önce de belirtildiği üzere parti merkezinden Ankara Halkevi’ne her ay 10.000 lira gönderilmiştir.¹⁶³⁷ Ancak iktidarı kaybetmesinin ardından kendisi de maddi kayıp yaşayan CHP Halkevlerine para yardımı yapmakta zorlanmıştır. Ankara Halkevi Mayıs 1950 sonrasında, parti yönetiminden haziran, eylül ve kasım aylarında 10.000 lira almıştır. 1951 yılında ise yalnız ocak ve şubat aylarında para yardımı alabilmiştir.¹⁶³⁸

Bu durum Ankara Halkevi’nin faaliyetlerinin giderek yavaşlamasına yol açmıştır. Faaliyetlerin azalmasında hiç şüphesiz Halkevlerinin CHP’ne ait olarak görülmesinin ve iktidardaki Demokrat Parti’yi destekleyen ya da tarafsız kalmayı tercih eden bazı kesimlerin Halkevlerinden uzaklaşmalarının da rol oynadığı da söylenebilir.

Ankara Halkevi’nin faaliyetlerini olumsuz etkileyen bir diğer faktör iktidardaki Demokrat Parti’nin tutumudur. CHP’ni zayıflatmak isteyen Demokrat Parti, muhalefet partisinin yurt çapına yayılmış Halkevlerini ve Halkodalarını etkisiz kılmak istemiştir. Bu doğrultuda Demokrat Parti, hükümeti devir alır almaz Ankara Halkevi’ne gönderdiği bir yazıda Evi iş kanuna tabi olarak gördüğünü ve Evin çalışanları için prim ödenmesini istemiştir. Evin yönetimi çalışma bakanlığının bu talebine karşı çıkmıştır. Bakanlığa gönderilen yazı da “*Halbuki Evimiz ne iktisadi ve*

¹⁶³⁶ Toksoy, a.g.e., s.109; Çeçen, a.g.e., s.196

¹⁶³⁷ BCA, 490.1.0.0/790.162.1; BCA, 490.1.0.0/799.181.1; BCA, 490.1.0.0/803.193.1; BCA, 490.1.0.0/809.210.1; BCA, 490.1.0.0/814.225.1.

¹⁶³⁸ BCA, 490.1.0.0/817.236.2; BCA, 490.1.0.0/817.237.1; BCA, 490.1.0.0/817.238.1; BCA, 490.1.0.0/819.242.2.

ne de sınıai bir yer değildir. Ancak yardımlarla idameihayat edilmektedir. Sabit bir gelirimiz olmadığı için bu primleri ödemek kudretinde değiliz. İleride memur ve hizmetlilerin dahi aylıklarını verip, veremeyeceğimiz ve kadroyu idame ettireceğimiz meçhuldür."¹⁶³⁹ Evin bütçe kayıtlarından anlaşıldığı kadarı ile bakanlık itirazı kabul etmemiştir.¹ Nisan 1950'den itibaren Halkevi çalışanları için sigorta prim ödemelerinin yapılması kararlaştırılmıştır. Sigorta prim ödemeleri Evin bütçesine ekstra yük getirmiştir.¹⁶⁴⁰ CHP'den yardım alamayan Ankara Halkevi bütçe ve ödemeler konusunda daha giderek artan sıkıntısı evin çalışanlarında da azalmayı beraberinde getirmiştir.1947 yılında 9 memur, 26 hizmetli olmak üzere 35 çalışanı¹⁶⁴¹ olan Ankara Halkevi'nin Ağustos 1950'de hizmetli sayısı 23'e düşmüştür.¹⁶⁴² Toplam çalışan sayısı Mayıs 1951'de 27'ye düşmüştür.¹⁶⁴³

Bunun yanı sıra DP hükümeti yayınladığı bir genelge ile öğretmenlerin Halkevlerinde görev almalarının uygun görülmediği, Halkevlerinde çalışanların derhal alakalarını kesmeleri gerektiği ifade edilmiştir.¹⁶⁴⁴ Halkevi çalışmalarının önemli destekçileri ve etkinliklerin katılımcıları olan öğretmenlerin ve memurların Halkevlerinden çekilmeye başlaması Evlerin zayıflamasında, faaliyetlerinin azalmasında önemli rol oynamıştır. Üyeleri içerisinde memur ve öğretmenlerin çokça bulunduğu Ankara Halkevi içinde oldukça olumsuz bir etki yapmış olmalıdır.

İlk önce çok partili yaşama geçilmesi daha sonra da iktidarın değişmesi ile birlikte Ankara'daki diğer kurumların Halkevlerine yaklaşımının da değiştiği söylenebilir. Örneğin daha önce defalarca Ankara Halkevinde sergi, konferans gibi etkinlikler düzenleyen İngiliz Kültür Heyeti Milli Kütüphane gibi mekanları tercih etmeye başlamıştır. Heyet 1950'deki sergisini Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde açmıştır.

CHP de iktidar devrinden sonra Halkevlerine daha sahip çıkmıştır. CHP'nin il ve ilçe kongreleri de Halkevlerinde yapılmıştır. Söz konusu durum iktidarın Evlere yönelik olumsuz tutumunun daha da artmasına yol açmıştır. Ara seçimlere

¹⁶³⁹ BCA, 490.1.0.0/816.233.1.

¹⁶⁴⁰ BCA, 490.1.0.0/817.237.1.

¹⁶⁴¹ BCA, 490.1.0.0/737.15.1.

¹⁶⁴² BCA, 490.1.0.0/816.231.1.

¹⁶⁴³ BCA, 490.1.0.0/818.241.1.

¹⁶⁴⁴ BCA, 490.1.0.0/ 1061.1075.1; BCA, 490.1.0.0/ 11.56.5; "Öğretmenler Halkevlerinde Çalışamayacak", 26 Kasım 1950, s.3.

yaklaşılırken Demokrat Parti CHP’ni güçsüz bırakmak adına Halkevlerini ve CHP mallarını hedef almıştır. İktidar Halkevlerine ve CHP’ne ait bina vb malların haksız şekilde elde edildiğini iddia etmiştir. Demokrat Parti kazandığı Mayıs 1950 seçimleri sonrasında söz konusu iddiayı dillendirse de Temmuz 1951 de iktidarın bu iddiaları yoğunlaşmaya başlamış ve bu konuda harekete geçmiştir. Daha önce de bahsedildiği üzere CHP Demokrat Parti’nin bu girişimini gasp olarak nitelemiş ve Evlerin varlığının sürdürebilmesi için iktidar ile bir araya gelip bir formül bulunmasını önermiştir. İktidar muhalefetin itirazlarına rağmen hazırladığı kanun önerisini meclise getirmiştir. Meclis çoğunluğuna sahip olan Demok Parti’nin oyları ile Halkevlerine ve CHP’ne ait malların hazineye intikaline dair kanun önerisi 8 Ağustos 1951 tarihinde kabul edilmiş, 11 Ağustos 1951 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.¹⁶⁴⁵

Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından Ankara Valiliği, Ankara Halkevi’ne bir ay içerisinde Evin hazineye teslim edilmesini bildirmiştir. Maliye müfettişleri ile Halk Partisi temsilcilerinden oluşan bir heyet de Evdeki eşyanın sayım ve tespitini yapmaya başlamıştır.¹⁶⁴⁶ Temmuz 1951’de 23’e düşen Halkevindeki çalışan sayısı Eylül ayında da 21’e inmiştir.¹⁶⁴⁷ Evin devri için gerekli görüldüğü için 21 çalışan eylül ve ekim aylarında elde tutulabilmiştir. Ankara Halkevi başkanı CHP Genel Sekreterliğine gönderdiği yazıda Evin büyük kıymete sahip eşyalarının devir işlemlerinin ekim ayı sonuna kadar ancak bitirilebileceğini ve söz konusu işlemler sona erene kadar mevcut 4 memur ile 19 hizmetlinin görevlerine devam etmeleri gerektiğini belirtmiş ve parti yönetiminden Evin çalışanlarının maaşlarını ödemesini istemiştir.¹⁶⁴⁸

Böylece Ankara Halkevi diğer Evler gibi sessizce kapanmıştır. Ankara Halkevi kapanırken binasının akıbeti de merak konusu olmuştur. Halkevlerinin varlığı tartışma konusu olurken tartışmaya en taraflı kesim, başını eski Türk Ocakları başkanı, şimdi Demokrat Parti milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver’in çektiği

¹⁶⁴⁵ **Resmi Gazete**, Sayı:788211, Ağustos 1951, s.1781-1782.

¹⁶⁴⁶ “*Ankara Halkevi Kulüp Haline Getirilecek*”, **Ulus**, 21 Ağustos 1951, s.4; “*Ankara Halkevinde 5 Oda Mühürlendi*”, **Ulus**, 22 Ağustos 1951, s.2.

¹⁶⁴⁷ **BCA**, 490.1.0.0/819.243.1; **BCA**, 490.1.0.0/819.244.1.

¹⁶⁴⁸ **BCA**, 490.1.0.0/819.244.2. Ankara Halkevi’nde Atatürk’ten partiye intikal eden ait eşyalar, CHP’ne ait ressamların yurt gezisi tabloları ve partiye ait eşyalar, Evin biriktirdiği kıymetli eşyalar bulunmaktadır.

Türk Ocaklılardır. 1949 yılında yeniden kurulan Türk Ocakları kendilerine ait mallara el konularak Halkevlerinin kurulduğunu ve kendilerine ait olduğunu öne sürdükleri malların kendilerine geri verilmesini savunmuşlardır. Bu nedenle söz konusu kanununun çıkmasını desteklemişlerdir. Kanunun kabul edilmesi ve Halkevleri mallarına el konulmaya başlanması ile birlikte Ocaklılar “*kendilerine ait malların*” iadesi talebinde bulunmuşlardır. Bu taleplerin başında da bir zamanlar Türk Ocakları merkez binası olan Ankara Halkevi yer almıştır.

11 Ağustos sonrasında binanın kendilerine verilmesi girişiminde bulunan Türk Ocağı bu hedefine 1952 yılında ulaşmıştır. 15 Aralık 1952 tarihli kararname ile Ankara Halkevi binası, kütüphane ve eşyaları ile birlikte Türk Ocağı’na verilmiştir.¹⁶⁴⁹ Bina 1961 yılına kadar Türk Ocağı binası olarak kullanılmıştır. 1961 yılında Milli Eğitim Bakanlığına tahsis edilmiş ve halk eğitim merkezi olarak kullanılmıştır. 1965 yılında alınan bir karar ile Türk Ocakları, Halkevleri benzeri kuruluşlar ile halk eğitiminden sorumlu bakanlık olan Köy İşleri Bakanlığı’nın kullanımına ayrılmıştır.¹⁶⁵⁰ 1971 yılında Ankara Halkevi binasının tamamı, kütüphanesi, kitapları, demirbaş eşyası ve mefruşatı ile birlikte Milli Savunma Bakanlığı’na tahsis edilmiştir.¹⁶⁵¹ Bina 1975 yılında tekrar el değiştirmiş, ilk olarak merkez binası olarak kullanılmak üzere Kültür Bakanlığı tarafından istenmişse de Ankara Halkevi binası kütüphanesi, demirbaş eşyası vs. ile birlikte resim heykel müzesi yapılmak üzere Kültür Bakanlığına devir edilmiştir.¹⁶⁵² Bina bugün de Devlet Resim ve Heykel Müzesi olarak kullanılmaktadır.¹⁶⁵³

¹⁶⁴⁹ BCA, 30.18.1.2/159.15.19; BCA, 30.18.1.2/130.90.19.

¹⁶⁵⁰ BCA, 30.18.1.2/269.54.2.

¹⁶⁵¹ BCA, 30.18.1.2/269.54.2.

¹⁶⁵² BCA, 30.18.1.2/269.54.2; BCA, 30.18.1.2/344.94.2.

¹⁶⁵³ Bkz. Yasa –Yaman, **Ankara Resim Heykel Müzesi**.

IV. BÖLÜM

HALKEVLERİNİN REHBER DERGİSİ: ÜLKÜ

4.1. Ülkü'nün Yayın Hayatına Başlaması

Ülkü Dergisi Şubat 1933 tarihinde Halkevlerinin birinci kuruluş yıldönümünde Halkevleri dergisi olarak yayın hayatına başlamıştır. Dergi bu tarihten Ağustos 1950'ye kadar kesintisiz yayın hayatına devam etmiştir. Dolayısıyla düzenli olarak yayınlanan en uzun ömürlü Halkevi dergisidir.

Derginin adı Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa tarafından konmuştur. Nami Onat, derginin adı için şu satırları yazmıştır:

*“(Cumhurbaşkanı), Yakında çıkacak olan Halkevi dergisine benden bir ad istediler, Sizin Ülkü'yü verdim. Bu kelimeyi tam ideal karşılığı olarak kullanmama bizim Ali Bey(Ali Çetinkaya)'ın sözleri de ayrıca yardım etti. Ali Bey, ideal kelimesinin İngilizcede timsal ve örnek anlamlarında da kullanıldığını söylediler. Bilirsiniz ki ülkü ve ülgü Türkçemizde de ölçü ve örnek de demektir.”*¹⁶⁵⁴

Derginin ilk sayısında Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa'nın fotoğrafına ve Onun dergiye gönderdiği imzalı notuna da yer verilmiştir: “Ülkü'den öz ülkümüzü yaratmak için, kutlu verimler beklerim.”

Ülkü dergisinin çıkış amacı CHF Katibi Umumisi Recep Bey tarafından şu sözlerle ifade edilmiştir.

“Ülkü, karanlık devirleri arkada bırakarak şerefli ve aydınlık bir istikbale giden yeni bir neslin heyecanını beslemek, cemiyetin kanındaki inkılâp unsurlarını ısıtmak, ileri adımları sıklaştırmak için... Ülkü bu büyük yola katılanlar arasında kafa birliği, gönül birliği ve hareket birliği yapmak için... Ülkü, milli dile, milli tarihe, milli sanatlara ve kültüre hizmet için... Ülkü bütün bu gayelere hizmet yolunda çalışan Halkevlerinin ruhundaki harareti yazı vasıtalarıyla yaymak için... çıkıyor...”

*“Ülkü'de büyük davaya inanların, buna Türk cemiyetini inandırmak, toplu ve heyecanlı bir millet kütlesi yaratmak hizmetinde vazife ve hisse almak isteyenlerin yazıları çıkacaktır.”*¹⁶⁵⁵

Ülkü dergisinin Ağustos 1933 tarihli 7. sayı da “Ülkü'yü her ay belki yirmi bin Türk münevveri okuyor. Ülkü yirmi bin nurlu kafa arasında düşünce ve duygu bağı olmaya çalışmaktadır. Ülkünün sayfaları okunmak için olduğu gibi yazmak için

¹⁶⁵⁴ Naim Onat, “Atatürk ve Ülkü Adı”, **Ülkü**, Cilt:12, Sayı:70, Birinci Kanun 1938, s.337.

¹⁶⁵⁵ Recep (Peker), “Ülkü Neden Çıkıyor”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s.1.

de bu yirmi bin ölköölü kafaya açıktır” denilmekte ve dergi, münervverleri “inkılap ölköölürini yayma” vazifesine çağırılmaktadır.¹⁶⁵⁶

Dergi bir yaşını doldururken derginin Ocak 1934 tarihli sayısında “Ölkü yeni okumak öğrenenlerin değil, kültür işlerinde halka rehberlik edeceklerin mecmuasıdır; bu itibarla umumiyetle anlaşıldığı manada halkın okuyacağı bir mecmua değildir. Bütün Halkevlerinin, yani Halkevlerinde toplanan halk rehberlerinin mecmuası olmayı şiar edinmiştir.” ifadeleri ile aynı noktaya dikkat çekilmektedir.¹⁶⁵⁷

Derginin hedefi anlaşılacağı üzere münervver kesimdir. 1930 yılında yaşanan Serbest Cumhuriyet Fırkası tecrübesi ve Menemen Olayı halkın hala inkılapların ve rejimin uzağında olduğunu gözler önüne sermiştir. 1930 itibari ile ölkede okuma yazma oranı çok düşüktü. Nüfusun büyük bir kısmı köylerde yaşamaktaydı ve içe kapalı bir toplum yapısı hakimdi. Bu noktada aydınlar halka rejimi ve inkılapları benimsetme konusunda en büyük destekçi olarak görölmüştür. Ne var ki yaşanan hadiseler ve yapılan birtakım incelemeler aydınların önemli bir kısmının ya devrimleri ve parti ideolojisini tam olarak anlayamadığını ya da onlardan beklenen vazife konusunda isteksiz olduklarını ortaya koymuştur.¹⁶⁵⁸

CHP için Öncelikli hedef, aydınları söz konusu gaye doğrultusunda organize edebilmektir. Bu ise öncelikle ilkeler ve devrimlerin yani parti ideolojisinin izahını gerekli kılıyordu. Şevket Süreyya Aydemir’e göre “İnkılabın derinleşmesi demek, bir inkılap şuurunun, o inkılabı yürüten azlık kadromun dimağından, genç neslin, köylünün, şehir halkının dimağına yayılması, yerleşmesi demektir. Bu şuur ancak, inkılabın şartlarından ve istikametlerinden çıkarılan bir inkılap ideolojisine dayandırılabilirdi.”¹⁶⁵⁹ Aydınların organize edilmesi, inkılap hareketinin vücut bulabilmesi ve yaşayabilmesi için şarttı.¹⁶⁶⁰

¹⁶⁵⁶ “İnkılap Ölköölürini Yayma Yolunda”, **Ölkü**, cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933, s.25.

¹⁶⁵⁷ “Ölkü Bir Yaşını Bitirirken”, **Ölkü**, Cilt:2, Sayı:12, İkinci Kanun 1934, s.469.

¹⁶⁵⁸ Diğer taraftan CHF teşkilatları içerisinde de bir takım örgütsel sorunların varlığı tespit edilmiştir. Bkz. Döndü Sena Gündürü, “ 1930 Yılı Sonlarında Cumhuriyet Halk Fırkası Taşra Teşkilatı: Heyet Raporları Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:66, Bahar 2020, s. 123-152.

¹⁶⁵⁹ Aydemir, **a.g.e.**, s.429.

¹⁶⁶⁰ **a.g.e.**, s.446.

Derginin ilk sayılarında bu noktaya işaret edilmekte ve şöyle seslenilmektedir: *“Türk inkılabı bu on sene içinde neler yapmıştır, ne gibi esaretleri yıkmış, ne gibi ilerlemelere yol açmıştır? Türk inkılabının en yakın muhitimizde yaptığı tesirleri, vakıalar üzerinde yapacağımız müşahede ve tahlillerle yazınız. Yazınız da inkılabı bütün memlekete yaymağı hedef tutunuz.”*¹⁶⁶¹

CHF'nın iki önemli hedefi vardır: aydınların parti ideolojisini benimsemeleri ve devrim fikirlerinin yayılması konusunda çalışmaları. Söz konusu durum karşısında gerek CHF yönetimi gerekse aydınlar çözüm arayışına girmiştir.¹⁶⁶² Nitekim 1931 yılında CHF'nın ilk parti programının ortaya konması ve bu programda altı ilkenin açıkça dile getirilmesi¹⁶⁶³, üniversitede Devrim Tarihi dersinin verilmesi, parti ambleminin belirlenmesi gibi gelişmeleri bu çerçeve de ele almak gerekir. Ülkü Dergisi de bu çabanın sonucu ve aracı olarak ortaya çıkmıştır.¹⁶⁶⁴

Ülkü dergisi gibi ideoloji arayışı içerisinde olan bir diğer dergi Kadro'dur. Kadro dergisi 1932 yılında hayatına başlamıştır. Esasında Kadro Dergisi de aynı gaye ile 1932 yılında yayın hayatına başlamıştır.¹⁶⁶⁵ Dergi Yakup Kadri(Karaosmanoğlu), Şevket Süreyya(Aydemir), Vedat Nedim(Tör), Burhan(Belge), İsmail Hüsrev(Tökin) beyler tarafından çıkarılmıştır. Kadro Dergisi, *“bir milli kurtuluş hareketi olarak Türk inkılabının sosyal ve ekonomik karakterinin ve istikametlerinin izahı”*nı¹⁶⁶⁶, diğer bir ifade ile *“Halk Partisinin prensiplerinin izahı ve tefsiri”*ni¹⁶⁶⁷ yapmaya çalışmıştır. 1932-1935 yılları arasında yayınlanan Kadro dergisi daha çıkarken muhalefetle karşılaşmıştır. Yakup Kadri'nin aktardığına göre, CHP Genel Sekreteri Recep Bey, parti adına neşriyatta bulunma hakkını kimden aldıklarını, parti adına bir yayın çıkarılacaksa onu kendilerinin çıkaracağını

¹⁶⁶¹ “İnkılap Ülkülerini Yayma Yolunda”, s.25.

¹⁶⁶² Niyazi Berkes de anılarında parti içerisinde bir ideoloji arayışının varlığına değinmekte hatta Halk Partisi'nin önde gelen isimlerinden Necip Ali Bey'in ve Ankara Halkevi başkanı Nafi Atuf'un kendisine parti ideoloğu olmasını istediklerini yazmaktadır. Berkes, **a.g.e.**, s.83.

¹⁶⁶³ **Cumhuriyet Halk Fırkası, Nizamname ve Programı**, Ankara 1931, T.B.M.M. Matbaası

¹⁶⁶⁴ Nusret Köymen, Ülkü'de şöyle yazmaktadır: “Bugün Türk münevverlerine düşen büyük vazifelerden biri Kemalizmin ilmini yapmak ve politika üzerinde her müsbet bilgi şubesinde çalışıldığı gibi ilim metodları ile çalışmaktır. Ancak bu suretledir ki cemiyet kanunlarından faydalanma fenni olan politikayı bir ‘cemiyet mühendisliği’, haline getirebiliriz.”, *“Kemalizm ve Politika Bilgisi”*, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:41, Temmuz 1936, ss.323-324.

¹⁶⁶⁵ Kadro Dergisi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Temuçin Faik Ertan, **Kadrocular ve Kadro Hareketi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.

¹⁶⁶⁶ Aydemir, **a.g.e.**, s.447.

¹⁶⁶⁷ Yakup Kadri Karaosmanoğlu, **Zoraki Diplomat**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1967, s.25.

söylemiştir.¹⁶⁶⁸ Recep Bey, parti ideolojisinin belirlenmesinin ve bunun hedef kitleye ulaştırılmasının CHP yönetiminin işi olduğu görüşündedir. Nitekim, Halkevi ve CHF parti başkanlıklarına gönderilen 26 Kasım 1932 tarihli tebligatta,

“Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, lâıykılık, devletçilik gibi millî kültürümüzün yüksek mefhumlarının izahı gibi doğrudan doğruya prensiplerimize tealluk eden ve her hangi bir tefsir ve yanlış teville mütehammil olamayan mevzuları kânunusanide Ankara’da çıkmağa başlayacak olan “Halkevleri mecmuası”le İstanbul’daki Yeni Türk mecmuasına yükletmek istiyoruz. Diğer Halkevleri tarafından çıkarılacak mecmualar da bu bahislere tealluk eden yazıların fikir itibariyle bu iki mecmuadan mülhem olmasını memlekette yaratmak istediğimiz fikir birliği noktai nazarından çok lüzumlu görüyoruz.”

sözleri ile bu husus dile getirilmektedir.¹⁶⁶⁹

Halkevleri nasıl parti ile halk arasındaki kopukluğu gidermek, halka parti ideolojisini aktarmak amacıyla kurulmuşsa Ülkü Dergisi de parti ile aydınlar arasında köprü olmak, parti ideolojisini aydınlara aktarmak, onları devrim ilkeleri ve parti idealleri altında kaynaştırmak ve bu uğurda çalışmaya yönlendirmek hedefiyle yayınlanmıştır. Bu anlamda Ülkü’nün partinin aydınlara yönelen sesi olmasının amaçlandığını söylemek mümkündür.

Aydınların “büyük dava” yolunda “kaynaşmış bir kütle oluşturmaları” ve söz konusu hedef doğrultusunda yönlendirilmeleri ihtiyacı da Ülkü’yü var eden bir diğer sebeptir. Aydın sınıfın inkılap fikirleri ile donatılmış olmasının yanı sıra aynı dili konuşmaları, aynı doğrultuda çalışmaları da istenmiştir. İşte dergi bunun için onlara ulaşma aracı olarak görülmüştür. Nitekim Ülkü’de bu hususun altı şu sözlerle çizilmiştir. *“Halka rehberlik edenlerin evvela kendi aralarında, kendi tabirleri, tarifleri ve tefsirleri üzerinde anlaşmaları lazımdır. İşte Ülkü bu anlaşmanın yapılacağı yer olmağa çalışmıştır... Ülkü inkılabı yayma ve kökleştirme yolunda kendini gösteren en büyük meseleler arasında halkçılığı, halk terbiyesini, köycülüğü, bilhassa ele almıştır.”*¹⁶⁷⁰

¹⁶⁶⁸ a.g.e., s. 26.

¹⁶⁶⁹ CHF Katibi Umumiliğinden, 26.11.1932 tarih ve 129 numaralı tebligatı.

¹⁶⁷⁰ “Ülkü iki Yaşına Girerken, Okuyucular ve Yazarlarla Konuşma”, Ülkü, Cilt:3, Sayı:13, Mart 1934, s.74.

Diğer taraftan 1931'den itibaren basın özgürlüğü giderek sınırlanmaya başlamıştır.¹⁶⁷¹ Basına yönelik baskıcı tutum bilhassa gazeteleri olumsuz etkilerken giderek sayıları artan dergiler, aydınların kendilerini ifadeleri için önemli bir araca dönüşmüştür. Bu noktada CHP'de bu etkili araçtan istifade etmek istemiş olabilir. Recep Bey, Ülkü'nün ilk sayısında CHP'nin ana mefhumlarını izah için her fırsattan yararlanacaklarını ifade ederken derginin sütunlarının bu amaç için çalışacağını altını çizmektedir.¹⁶⁷² Yine Ülkü'nün önde gelen yazarlarından Nusret Köymen de durumu “*Cumhuriyet Halk Partisi doğduğu günden beri halk terbiyesine ve propaganda işlerine büyük bir ehemmiyet vermiş ve bu mevzu üzerinde çalışmakta bulunmuştur*” sözleri ile anlatmaktadır.¹⁶⁷³

Ülkü Dergisinin yayın hayatına başlamasında devletin merkezi olan Ankara'nın aynı zamanda bir kültür sanat merkezi olması arzusunun da etkili olduğu söylenebilir. Tıpkı devrimlerin Ankara'dan Türkiye'ye yayılması gibi fikirler de Ülkü aracılığı ile Ankara'dan ülkeye yayılması hedeflenmiştir.¹⁶⁷⁴ Söz konusu nokta Ülkü'de şu satırlarla dile getirilmektedir: “*Ülkü, bu yılda Halkevlerinin kurulma ve ilerleme hamlelerine bazen mefhumlar üzerinde durarak, bazen de çalışmaları sayfalarına alarak katılmıştır. Derginin yayılma şekli, yurdun en uzak köşelerindeki Türk okuyucularına erişecek ölçüde olduğundan Halkevlerinin kültür hizmetleri ÜLKÜ ile bütün yurd hacminde genişlemiştir.*”¹⁶⁷⁵

Halkevi dergileri için yol gösterici ve denetleyici bir rehber gereksinimi de Ülkü dergisinin çıkarılmasında etkili olmuştur. Nasıl ki, Ankara Halkevi, merkezi olmayan Halkevleri için bir merkez ise Ülkü dergisi de Halkevi dergileri için merkez yayın vazifesi üstlenmiştir.¹⁶⁷⁶ Dergiye “Ülkü Halkevleri Mecmuası” adının verilmesi bu açıdan anlamlıdır. Diğer Halkevi dergileri çıkaran Halkevinin adını

¹⁶⁷¹ Seda Bayındır Uluskan, **Atatürk'ün Sosyo Kültürel Politikaları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010, s.135; Nurettin Güz, **a.g.e.**, s.87-91.

¹⁶⁷² Recep(Peker), *a.g.m.*, s.2

¹⁶⁷³ Nusret Köymen, “*Canlı Ders*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:38, Nisan 1936, ss.87.

¹⁶⁷⁴ Mustafa Oral, **Kemalist Cumhuriyetin İnşası, Bir İdeolojik Aygıt Olarak Ülkü Dergisi**, İstanbul 2016, 123. Halkevleri ile ilgili bir yazıda yer alan şu satırlar bu bakış açısına örnek verilebilir: “Gök yüzleri kadar yıldızlı, gökyüzleri kadar sonsuz, gök yüzleri kadar türkileri bol, türkileri işidilmemiş bir alem içindeyiz... Türkün kendine, tarihine döndüğü Ankara bir güneş gibi... Ankara O demek olduktan sonra...” Kamuran Bozkır, “*Bizim Alem- Halkevleri*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936, s.159.

¹⁶⁷⁵ “*Ülkü Üçüncü Yılı Doldururken*”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:36, Şubat 1936, s.480.

¹⁶⁷⁶ Şakiroğlu, *a.g.m.*, s.132.

almıştır. Örneğin *Uhudağ Bursa Halkevi Dergisi*, *Ün Isparta Halkevi Mecmuası*, *Fikirler İzmir Halkevi Dergisi* gibi. Tıpkı Halkevi çalışanlarına öncülük edilmesi gibi onların oluşturduğu yayınlara ve Halkevi çalışmalarına da yol göstermesi hedeflenmiştir.

Ankara Halkevi'nden sorumlu olan parti merkezi, *Ülkü* dergisinden ve onun dağıtımından da sorumlu olmuştur. Parti Genel Sekreteri Recep Bey vilayetlere gönderdiği 9 Mart 1933 tarihli yazıda “*Fırka Umumi İdare heyeti kararı ile 19 Şubat'tan itibaren Ankara'da neşrine başlanmış olan 'Ülkü' memleketin her köşesine intizamli bir şekilde dağıtılması hizmetini mecmuanın buradaki idaresi yapacaktır. Yalnız dağıtılma ve satın alma işinin merkezde muntazam takibi hususunda Fırka teşkilatımızın alakalı yardımlarına çok ihtiyaç vardır...*” denilmektedir.¹⁶⁷⁷

Ülkü dergisi üç seri halinde yayınlanmıştır. Bu seriler gerek dergi yönetiminden sorumlu kişiler açısından gerekse de yayın politikası ve yazılarda ağırlık taşıyan konular açısından farklılık göstermektedir.

Birinci seri 19 Şubat 1933'ten Eylül 1941'deki 102. sayıya kadar olan dönemi kapsamaktadır. Dergi ilk olarak “*Ülkü Halkevleri Mecmuası*” adı ile yayınlanmaya başlamıştır. Temmuz 1935'te yani 29. sayıda “*Ülkü Halkevleri Dergisi*” ismini almıştır. 1940 yılında Halkodalarının açılması ile birlikte 86. sayıdan (Mayıs 1940) itibaren “*Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*” olarak yayınlanmaya başlamıştır.

İlk yayınlanmaya başlandığında dergi kapağında H ve E harflerinden oluşan Halkevleri logosu yer almaktadır. 13. Sayıdan itibaren kapakta Halkevleri logosunun altında içindikiler kısmına da yer verilmiştir. Bir sonraki sayıda yani Ağustos 1935'te ise derginin kapak logosu altı ok olarak değişmiştir. 1936 yılında mecmuanın yönetiminde yaşanan değişiklik kapağa da yansımış derginin yeni direktörü olan Fuat Köprülünün adı da kapakta yer almaya başlamıştır. 1937 de kapakta tekrar bir değişikliğe gidilir. Öncelikle dergi logosu Ankara Kalesi ve onun ardında yer alan altı ok olur. Bunun yanı sıra *Ülkü Halkevleri Dergisi* yazısının altında “*Her Ayın Birinde Çıkar Kültür Mecmuası*” ifadesi de yer almaya başlamıştır. İlk serinin sona erdiği Ağustos 1941 tarihli 102. Sayıya kadar yayın hayatına bu şekilde devam etmiştir.

¹⁶⁷⁷ C.H.F. Katibi Umumiliği'nin..., Cilt:2, s.35.

Ülkü 18x25 ebadında ve 79 sayfa olarak yayınlanmıştır. Sayfa numaraları aynı cilt içinde birbirini takip etmiştir. Ülkü'nün aylık fiyatı 25 kuruş, yıllık abonelik 250 kuruştur. Nurettin Güz derginin o günkü şartlara göre yüksek bir fiyat olduğunu dile getirse de sayfa sayısı Kadro, Yeni Adam gibi dergilerle karşılaştırıldığında makuldür denebilir.¹⁶⁷⁸ Derginin kar amacı gütmeyeceği daha ilk günden vurgulanmıştır. Yalnız kağıt, mürekkep gibi malzeme bedelini ve matbaa vb masrafları karşılayacak bir fiyat konulması hedeflenmiştir. Yine bu doğrultuda Ülkü'ye reklam alınmayacak ve yazarlarına para verilmeyeceği söylenmiştir.¹⁶⁷⁹ Buna karşılık 61. sayıdan itibaren reklam alınmaya başlanmıştır.

Dergi 1933 -1934 yıllarında Hakimiyeti Milliye Matbaasında, 1934 ve Ağustos 1939 tarihleri arasında Ulus Basımevi'nde basılmıştır. Mart 1940'ta Ankara Ulusal Matbaasında, İkinci kanun 1941'den 1942'ye kadar Zerbamat Matbaasında ve son sayısı Ulus Matbaasında basımı gerçekleşmiştir. İmtiyaz sahibi Nusret Kemal Köymen, Umumi Neşriyatı İdare eden Necip Ali Küçüka iken 48. Sayıdan serinin sonuna kadar direktör Fuat Köprülü olmuştur.

İkinci seri “*Yeni Seri*” olarak adlandırılmış ve Ekim 1941'den Aralık 1946'ya kadar sürmüştür. Yeni Seri'de ilk olarak imtiyaz sahibi Fevziye Abdullah, Umum Neşriyatı idare eden Cevdet Kerim İncedayı, müdür Ahmet Kutsi Tecerdir. Üçüncü sayıdan itibaren umum neşriyatı idare eden Bedrettin Tuncel, İmtiyaz sahibi Hasan Reşit Tankut olmuş ve. 44. sayı ile birlikte Atıf Akgüç imtiyaz sahipliğini üstlenmiştir. Bu dönemde mecmua “*Ülkü Milli Kültür Dergisi*” adını almıştır.

Yeni serinin ilk sayısında milli hayatın sağlığı için onu oluşturan okumuşların aktardığı değerler (dış) ile nitelendirilen halkın benimsediği (iç) , sakladığı değerler arasında etkileşimin sorunsuz yaşanması gerektiği ifade edilmektedir. Derginin gayesi aynı amaç doğrultusunda kurulmuş olan Halkevleri ile birlikte, iç ve dışın etkileşiminde ortaya çıkabilecek meseleler etrafında bütün halkı, işçiyi ve mütehassısı, köylüyü ve okumuşu, iç ve dışı birleştirmektir. “Hayata daha yakın”

¹⁶⁷⁸ Güz, a.g.e.,

¹⁶⁷⁹ Bu konuda “ÜLKÜ, ticaret fikirlerine dokunur bir tarafı olmadığını taassupla gösterecektir. ÜLKÜ'ye ilan konmayacaktır. ÜLKÜ'ye yazanlara yazı parası da verilmeyecektir. Bu nokta tespit olunurken mecmuayı kuvvetli, şerefli ve muvaffakiyetli bir unsur yapmak maksadında en ileri çareleri düşünen arkadaşlar tereddüt ettiler. Para karşılığı yazan kıymetli makalecilerin yazılarından mahrum kalmanın ÜLKÜ için bir eksiklik olacağını düşündüler.” Denilmektedir. Recep (Peker), a.g.m., 3.

olan yeni seride bütün yazılarda hedef “bütün genişliği ile halkta ve okumuşlarda yaşayan ve milli kültürümüzü yükseltmeye yarayan değerleri umumi hayata mal etmektir.”¹⁶⁸⁰ İlk serinin aksine yeni serinin sayfaları tüm okuyuculara açıktır.¹⁶⁸¹ 15 günde bir çıkmaya başlayan Yeni Seri’de, derginin ilk birkaç sayısında kapakta içindikiler kısmına yer verilmiştir. İlerleyen sayılarda kapak Turgut Zaim, Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Arif Kaptan, Abidin Dino, Eşref Üren gibi dönemin ünlü ressamlarının büyük çoğunluğu Anadolu’yu ve günlük hayatı konu alan resimlerinden oluşmuştur. Serinin sonuna doğru kapakta fotoğraflara da yer verilmiştir.

Derginin 15 günde bir çıkması ile birlikte sayfa sayısı ve boyut da buna bağlı olarak değişmiştir. Bu seride dergi 23 sayfa olarak çıkmıştır. Buna bağlı olarak derginin fiyatı da değişmiştir. Bir sayı 15 kuruş, 6 aylık 150 kuruş ve yıllık 300 kuruş olarak belirlenmiştir. Reklamlar bu seride de devam etmiştir.

Üçüncü seri Ocak 1947’de başlamış derginin son sayısı olan Ağustos 1950’ye kadar sürmüştür. Derginin adı tekrar değişmiş ve *Ülkü Halkevleri ve Halkodarı Dergisi* adını almıştır.¹⁶⁸² Serinin ilk sayısında, “*Türk devriminin değerlerini belirtmek, yaymak ve sindirmek, milli hayatı geliştirmek ve milli kültürün açılması ve serpilmesine yol açma yolunda aralıksız çalışan*” Ülkü’nün kendisini şimdiye kadar olduğundan daha çok halkevlerinin ve odalarının hizmetine bağlayacağı, bütün gayretleriyle halkevlilerin bir dergisi olmaya çalışacağı vurgusu yapılmaktadır.¹⁶⁸³ Halkevlerinin tartışma konusu olmaya başladığı bir dönemde söz konusu vurgu ve isim değişikliği oldukça anlamlıdır.

İmtiyaz sahibi Tahsin Banguoğlu, yazı işleri müdürü Mehmet Tuğrul’dur. 36. Sayıda imtiyaz sahibi Muhsin A. Binal olur. İmtiyaz sahipliği 44. Sayıda Halil Sezai Erkut’a geçer. Yazı işleri müdürü de Ahmet Yalçın Orkun olur.

Bu dönemde Ülkü tekrar aylık olarak çıkmaya başlamıştır. Derginin kapak ve boyutunda da değişiklik söz konusudur. İlk yıl (1947) kapakta, bir önceki seride olduğu gibi, önemli ressamların resimlerine yer verilmiş ancak ikinci yıldan itibaren

¹⁶⁸⁰ “Okuyucularımıza”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:1, Birinciteşrin 1941, s.1.

¹⁶⁸¹ “Okuyucularımıza”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:5, Birincikanun 1941, s.1.

¹⁶⁸² Ayrıca 1948’den itibaren kapakta sadece *ÜLKÜ* adı yer almış. İç kapakta *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi* olarak yazılmıştır.

¹⁶⁸³ Tahsin Banguoğlu, “*Ülkü, Halkevleri Dergisi*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:1, Ocak 1947, s.48.

resimlerin yerini fotoğraflar almıştır. Sayfa sayısı 48'dir.¹⁶⁸⁴ Her sayıda sayfa numarası yeniden başlamıştır. Ebatları 20x28 olan derginin fiyatı 30 kuruştur. Ülkü'ye reklam almaya bu seride de devam edilir.

4.2. Ülkü Dergisine Yayın politikası

Ülkü'nün ilk sayısında kendini anlatıyor diyebiliriz. Derginin birinci sayısı sonraki sayılar için rehber niteliğindedir. İlk olarak “*Okuyanlarımızla Konuşma*” başlıklı yazıya yer verilmektedir. Buna göre en büyük kuvvet olan halk kendi haline bırakılamayacağı için onları verimli kılmak adına düşünürler canla başla çalışmalıydı. Memleketin her köşesine dağılmış muallimler, memurlar, Halkevi üyeleri, halk arasında ve halk için çalışanlar derginin muhatabı kabul edilmektedir. Ayrıca, Türk inkılabının yükselmesi ve süreklilik kazanması adına bu kesim ile konuşmak ve fikir birliği sağlamak hedeflenmektedir.¹⁶⁸⁵

Bir sonraki yazıda dergide yer alacak konu başlıkları bilgisine yer verilmektedir. Derginin sayılarında şu bölümlere yer verilecektir: Edebiyat ve Dil (şiir, hikaye, roman, tasvir, tetkik), Güzel Sanatlar(musiki, resim, heykel, mimarlık), Tarih, İçtimaiyat ve Felsefe, İktisat ve Ziraat, Halk Terbiyesi, Yurt Koruma, Kadınlık, Fen, Halk Sıhhati ve Nüfus, Spor, Oyun ve Eğlence, Köycülük, Bibliyografi, Halkevleri Haberleri, Haberler, Teklifler.¹⁶⁸⁶ Ülkü'nün yazı bölümleri Halkevlerindeki şubeleri andırmaktadır.

Üçüncü yazıda Ülkü'de yazı yazmak isteyenlere seslenilir. Yazıların sade ve günlük konuşma dili ile ve öz Türkçe kelimelerle yazılması istenmektedir. İnkılapçılık, halkçılığın rehberliği ile milli dayanışmayı telkin etmek ve ilgi ve alaka uyandıracak tarzda yazmak yazılarda temel noktalar. Ayrıca verilmek istenenin ana fikri fazla vurgulayarak onu fazla öne çıkarmak ya da nasihat vb. tarzda ve söylenenlerin tekrarı şeklinde kaleme alınmamasının da altı çiziliyor.¹⁶⁸⁷

İlk sayıda şu yazılar çıkıyor:

¹⁶⁸⁴ Yalnız son iki sayıda sayfa sayısı 16'ya düşmüştür.

¹⁶⁸⁵ “*Okuyucularımızla Konuşma*”, *Ülkü*, cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s.88-89.

¹⁶⁸⁶ “*Ülkü'nün Yazı Bölümleri*” *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s.90-93.

¹⁶⁸⁷ “*Yazıların Umumi ve Müsterek Vasıfları Hakkında Muharrirlerimizden Rica*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s. 94.

- “Ülkü Niçin Çıkıyor”
- “Halkevleri Açılma Nutku”
- “Ankaranın Gazi Bayramı”
- “Gazi Mustafa Kemal”
- “Ergenekon”
- “Ölü ve Diri Tarih”
- “Konuşunuz ve Konuşturunuz”
- “Birinci Türk Tarihi Kongresi”
- “Türk Dili Tetkik Cemiyeti”
- “Milli Mısakın Tarihi Kıymeti”
- “İnkılapçılık”
- “19 Şubat”
- “Halk Kuvveti”
- “Dahili Borç”
- “Demiryolu Siyasetimiz”
- “Turizm”
- “Spor Telakkimiz”
- “Halk Sıhhati”
- “İlim ve Fen Aleminde”
- “Yağı Alınmış Su”
- “Geçen Yılın Kitapları”
- “Okuyanlarımızla Konuşma”
- “Ülkü’nün Yazı Bölümleri”

İlk seriyi kendi içinde iki döneme ayırmak da mümkündür. Serinin ilk bölümünü Nusret Kemal Köymen’in sorumlu olduğu sayılar oluşturmaktadır. Köycülük ve halkevleri ideolojisi ağır basmaktadır. Fuat Köprü’nün editörlüğü ile başlayan ikinci bölümde Ülkü daha bilimsel bir dergi havasındadır. Serinin birinci dönemindeki münevverlere çeşitli konularda bilgilendirme ve onları yönlendirme çabasında olan derginin yerini münevverler için tarih, edebiyat, felsefe, coğrafya vb konularda akademik yazılardan oluşan bir yayın almıştır.

Ülkü dergisi döneminin sadece siyasi gelişmelerinden etkilenmemiştir. Aynı zamanda ülkenin önemli bir kültür merkezi olan Ankara'daki edebi ve düşünsel gelişmelerin de derginin yayın çizgisine yansıdığı söylenebilir.

Yeni seri Ekim 1941 tarihinden itibaren yayınlanmaya başlanmıştır. Derginin yeni seriye başlaması Türkiye'de siyasi, ekonomik ve kültürel atmosferin değiştiği bir döneme tekabül etmektedir. İsmet İnönü'nün cumhurbaşkanlığında olduğu bu dönemde II. Dünya Savaşı'nın etkileri yoğun bir şekilde hissedilmektedir. II. Dünya Savaşı, savaşa giren girmeyen tüm ülkeleri olumsuz etkilemiştir. Türkiye, ekonomisi bu durumdan en çok etkilenen ülkelerden birisi olmuştur. Özellikle 1941 yılından itibaren Türkiye'nin dış ticaret hacmi önemli ölçüde azalmıştır.¹⁶⁸⁸ İthalata getirilen kısıtlama sonucunda ortaya çıkan kağıt sıkıntısı basın hayatını da olumsuz etkilemiştir.¹⁶⁸⁹ Bu durum pek çok zorluğa rağmen yayın hayatını sürdürmeye çalışan Halkevi dergilerinin faaliyetlerini sürdürmelerini daha da zora sokmuş ve pek çok dergi kapanmıştır. Söz konusu olumsuzluk Ülkü'yü de etkilemiş derginin sayfa sayısında önemli bir düşüş olmuştur.¹⁶⁹⁰

Diğer taraftan 1940 yılında Halkevlerinin gerek işleyişi gerekse faaliyetleri yeniden ele alınmaya başlanmıştır. Savaşın tesirlerinin hissedildiği bu süreçte Halkevlerinin faaliyetlerindeki düşüş bir yana, evlerin faaliyetlerinde folklor ve yerelliğe daha çok yer verilmesi beklentisi öne çıkmıştır.¹⁶⁹¹ Tarih ve folklor çalışmalarının ağırlıkları artırılmıştır. Bunun yanı sıra Halkevlerinin yönetimi için Halkevleri Bürosu genişletilmiş ve burada alt şubelerden biri tarih ve folklor olmuştur. Halkevlerinin yanı sıra köylerde Halkodalarının kurulmasına karar verilmiştir. 1936 yılından itibaren geri planda kalan köy tekrar ele alınmaya başlanmıştır. Bahsi geçen gelişmeler Ülkü dergisinin içeriğinin belirlenmesinde rol oynamıştır.

II. Serinin başladığı dönemde, Ülkü'nün ilk yıllarında da üzerinde durulan köy öğretmeni yetiştirme meselesinde önemli bir adım olan Köy Enstitüleri açılmıştır.

¹⁶⁸⁸ Timur, **a.g.e.**, s.190.

¹⁶⁸⁹ Güz, **a.g.e.**, s. 25.

¹⁶⁹⁰ Mecmuanın daha önce 79 olan sayfa sayısı 15 günde bir çıkmaya başladığında 45 gibi bir sayı olması gerekirken önceki sayfa sayısının neredeyse dörtte birine düşmüştür. Bizzat parti yönetimi tarafından desteklenen Ülkü'nün de kağıt sıkıntısı yaşaması, kağıt sıkıntısının boyutunu ortaya koyması açısından anlamlıdır.

¹⁶⁹¹ Bkz. **Halkevleri Talimatnamesi.**

Aynı yıl Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in çabaları ile bakanlığa bağlı olarak çalışacak Tercüme Bürosu açılmıştır. 1966 yılına kadar varlığını sürdüren bu büronun en verimli dönemi 1943 ile 1946 yıllarıdır. Burada hem batı hem de doğu dillerinden edebiyat felsefe gibi alanlarda pek çok eser çevirisi yapılmıştır. Büronun çevirmen kadrosu dönemin önemli aydın, yazar ve akademisyenlerinden oluşmuştur.¹⁶⁹² Nurullah Ataç, Sebahattin Eyüpoğlu, Azra Erhat, Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday, Orhan Burian, Yaşar Nabi Nayır, Suut Kemal Yetkin, Reşat Nuri Gültekin Çeviri Bürosu'nda çalışan önemli isimlerdendir.¹⁶⁹³ Çeviri Bürosu, zengin bir çeviri kütüphanesi meydana getirirken bu kütüphaneden beslenen çağdaş Türk kültürü ve edebiyatının oluşmasına katkıda bulunacaktır. Ülkü sayfaları Tercüme Bürosuna önemli katkı sunan pek çok isme açık olacaktır.

III. Seri 1947 yılında başlamıştır. Bu dönemde çok partili yaşama geçilmiştir. Demokrat Parti 1946 yılında yapılan seçim sonrası meclise girmeyi başarmıştır. Demokrat Partinin muhalefet sıralarında yer almaya başlaması ile de Halkevleri iktidar partisi olan CHP ile muhalefet arasında tartışma konularından birini oluşturmuştur. Muhalefet partisi iktidara bağlı olarak varlığını sürdüren Halkevlerinin gerek statüsüne gerekse bütçeden halkevlerine yapılan yardımlara yönelik eleştiriler getirmiştir. 1947 yılında CHP içerisinde de Halkevlerinin durumu yeniden ele alınmış ve evlerin durumu için çözüm arayışlarına gidilmiştir.

III. Serinin başladığı dönemde Halkevlerine gösterilen ilgi de azalmıştır. Çok partili yaşama geçilmesi ile birlikte DP'ye yakın olan kesim Halkevlerine uğramak, faaliyetlerine katılmak konusunda isteksiz davranmaktadır. Söz konusu gelişmeler Halkevleri dergisi olan ve CHP yayın organı olarak görülen Ülkü'yü de etkilediği söylenebilir. Derginin tam da bu gelişmeler yaşanırken ve "*Halkevleri ve Odaları Dergisi*" adıyla çıkması manidardır. Yine serinin ilk sayısında Halkevlerinin ve Halkodalarının fonksiyonuna dikkat çekilmesi bu anlamda kayda değerdir.

¹⁶⁹² Jutta Sauer, "*Türkiye'de İlk Çeviri Dergisi: Tercüme*", çev. Mustafa Çakır, **Kebikeç**, Sayı:5, 1997, s.35.

¹⁶⁹³ Seyhan Bozkurt, "*Bir Kültür Fabrikası: Tercüme Bürosu*", **Eğitim YADA Eğitim**, Sayı:1, Kasım 2019, s.76.

4.3. Ülkü Dergisinde Yer Alan Konular

4.3.1. Dil

Dil konusu Ülkü’de ele alınan meselelerin başında gelmektedir. Her üç seride de yer almakla birlikte dil meselesi 1936 yılına kadar ülkü sayfalarında sıkça görülen konulardan biridir.¹⁶⁹⁴ Bu dönem dil ve tarih tezlerinin, dilde sadeleşme çabalarının yoğun olduğu bir dönemdir. Daha önce de belirtildiği üzere Gerek Halkevlerinin faaliyetlerine başlamasında gerekse Ülkü’nün çıkışında söz konusu çabaların geniş kitlelere ulaştırılması önemli bir etken olmuştur.

Ülkü dergisi CHP’nin yayın organı niteliğinde olduğu için dergide ortaya konan görüşler de büyük ölçüde partinin yaklaşımını yansıtmıştır. Nitekim dil konusunu da bu doğrultuda ele almak gerekir. Dil meselesi milli kimliğin bir parçası olarak ve milli bir mesele olarak ele alınmaktadır. “*Dil inkılabımız; layık, halkçı ve her türlü kültür kapitülasyonlarından kurtulmuş, müstakil Türk dilini kurtarmak hareketidir.*”¹⁶⁹⁵ denilmekte ve bunun yeni bir ulus var etme gayesi olduğu üzerinde durulmaktadır. Derginin Dil Devrimi savunusu gerek yazılan makalelere gerekse şiir, hikaye vb yazılara da yansımıştır.

Derginin ilk sayısında Edebiyat ve Dil Bölümünde

“Hususiyle millet ve vatan sevgisini, inkılapçılık heyecanını kuvvetlendirecek eserler; Türk tarihinin bütün anlarını yaşatan, milli mücadelenin kahramanlıklarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini, kasabalarını, köylerini, tabii güzelliklerini tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve sevdiren, taassubun, batıl itikatların fena göreneklerin çirkinliklerini ve gülünçlüğüne ortaya koyan, ahlak yüksekliğini her sahada güzel örnekleri ile gösteren, halkçılık sevgisini aşıl原因 ve ruhları o yola yönelten”

yazıların yer alacağı ifade edilmiştir. Yine yazılarda, halk edebiyatının güzel örnekleri, Türk dilinin eskiliği, Selçuklu ve Osmanlı devirlerinde Türk dilinin uğradığı değişimler ve halk dili ile yazı dili arasındaki ayrılık ve dilde sadeleşme hususundaki çalışmalar işlenecektir.¹⁶⁹⁶

Ülkü’de 1937’ye kadar çıkan yazıların Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin çalışmalarını aydınlara anlatmak ve onları sade ve öz Türkçe bir dil kullanmaya

¹⁶⁹⁴ “Dil Seferberliği”, **Ülkü**, Cilt:1, sayı: 2, Mart 1933, s.116-118; Hasan Ali “*Türk Dilinin Bölümleri, Edebi Lehçeleri*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:4, s307-312.; Mehmet Saffet, “*Kültür İnkılabımız*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933, s.351-353

¹⁶⁹⁵ Hasan Ali, “*Dil İnkılabımızın Karakteri*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:22, Birincikanun 1934, s.257.

¹⁶⁹⁶ “*Ülkü’nün Yazı Bölümleri*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, ss.90

teşvik etmek gibi bir misyon üstlendiği söylenebilir. Dergi daha çıkarken yazıların mümkün olduğu kadar sade, alışılmış konuşma diliyle ve öz Türkçe kelimelerle, kısa cümleli, açık ve sarıh bir ifade ile yazılmış olması istenmekteydi. Dolayısıyla yalnız dil üzerine yazıların yer alması ile değil aynı zamanda yazılarda kullanılan dil ile de aydınlara örnek olmak istenmiştir. İlk dönemde yazarların mümkün olduğu kadar “arı” bir dil kullanmaya çalıştıkları görülür. 1937’den itibaren bu çaba azalmaya başlamıştır.¹⁶⁹⁷

Meşrutiyet Döneminde halka doğru akımıyla bağlantılı olarak ortaya çıkan dilde sadeleşme hareketi halkçılık düşüncesinin halkla aydın kesim arasındaki iletişim zorluğunun düzeltilmesi gerekliliğini beraberinde getirmiştir.¹⁶⁹⁸ Ülkü’de de hedef, yalnız aydınların aynı dili konuşması değil halk ile aynı dili kullanmasıdır.

Dil konusunda dikkat çeken noktalardan biri eski dildeki kelimelerin öz Türkçe karşılığının verilmesidir.¹⁶⁹⁹ Ocak 1935 tarihinden itibaren dergide dil devrimine paralel olarak öz Türkçe kelimeler kullanılmaya dikkat edilmiştir. Bu durum Fuat Köprülü’nün dergi yönetimine katılmasına kadar devam etmiştir.

Ülkü dil ve edebiyat konularını işleyen yazıları ve dergide kullanılan dil ile Halkevlerine ve Halkevi dergilerine örnek olmaya çalışmıştır. Milli bir dil ve edebiyat oluşturma çabasının Halkevi dergileri aracılığı ile yaygınlaştırılması istenmiştir. Bunun yanı sıra dil ve edebiyat konusunda yayınladığı konular ile Halkevlerinin dil çalışmalarına da örnek olması ve yol göstermesinin de amaçlandığı söylenebilir. Güneş Dil Teorisi, Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin çalışmaları ve beklentileri dergi aracılığı ile münevverlere ve Halkevlerine ulaştırılmıştır.¹⁷⁰⁰

Yalnız dilde değil edebiyatta da öze dönüş savulmaktadır. Bu çerçevede Ülkü’de halk edebiyatına önem verilmektedir. Kazım Nami de bunun altını şu sözlerle çiziyor:

¹⁶⁹⁷ Mehmet Ölmez, “Ülkü ve Dil Yazıları”, **Kebikeç**, Sayı:3, 1996, s.144.

¹⁶⁹⁸ Oral, **a.g.e.**, s.125.

¹⁶⁹⁹ Örneğin Atatürk’ün Büyük Millet Meclisi’ni açma nutkunun altında, bu nutukta geçen bazı kelimelerin öz Türkçe karşılığı verilmiştir. “Gazi’nin Büyük Millet Meclisi’ni Açma Nutku”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:22, Birincikanun 1934, s.241-245.

¹⁷⁰⁰ Todeust Kovalski, “Türk Dilinin Komşu Millet Dilleri Üzerindeki Etkisi”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:20, Birinciteşrin 1934, s.98-105; H. Reşit Tankut, “Sümer, Mohancodaro, Harappa ve Ana Dil”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:32, Birinciteşrin 1935, s.90-92; İ.N. Dilmen, “Güneş-Dil Teorisinin Ana Kaynakları ve Analiz Yolları”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:38, Nisan 1936, s.88-95; İ.N. “Güneş-Dil Teorisi Üzerine Birkaç Sual ve Cevapları”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936, s.178-83.

“İlk Türk edebiyatı, şüphe yok ki, bir halk edebiyatıdır. Bugün de yaşayan milli edebiyatımız bence bu edebiyattır... Milliyetçi edebiyat, milliyet terbiyesi için lazımdır. Fakat yalnız terbiyeye değil, milli duyguları esaslaştırmaya, kendine bütün insanlık içinde orijinal bir mevki kazandırmaya yarar... Arkadaşlar milli edebiyat yolundayız. Bunu bütünlemeğe çalışmak gençlere düşer; fakat tekrar edeyim ki, bu bilgisiz olmaz; metotla yapılması gerek olan en mühim işlerdendir.”¹⁷⁰¹

İlk seride halk edebiyatından örnekler verilmekle birlikte daha çok sade bir dille yazılmış önemli bir kısmı köyü konu alan hikayelere yer verilmiştir. Milli bir dilin yanı sıra konularını halktan alan ve halk edebiyatından beslenen bir milli edebiyat vücuda getirmek istenmiştir. Milli Dil ve edebiyat hedeflenen ulus anlayışının bir parçası ve aracı olarak görülmüştür. Ülkü aracılığı ile münevver kesim bilgilendirilmeye ve yönlendirilmeye çalışılmıştır.

Şiirler de bahsi geçen hedefin bir parçası olarak ele alınmıştır. Birinci seride yer alan şiirlerde tarihi bir olay yada köy hayatı gibi konular sade bir dille işlenmiştir. Şiirleri milli hisleri kuvvetlendirmeye yönelik olanlar ve köye yönelik olanlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. İlk grupta yer alanların bir kısmı açıktan milliyetçiliği konu almıştır. *Türklüktür Bu*¹⁷⁰² gibi. Bir kısmı ise Milli Mücadele yıllarının zaferleri gibi tarihi başarıları konu almıştır.¹⁷⁰³ İkinci grupta ise Anadolu’ya dair konular işlenmiştir.¹⁷⁰⁴ Atatürk’ü ve cumhuriyeti öven örneklerle de rastlanmaktadır.¹⁷⁰⁵

Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin çalışmaları hakkında da bilgi veriliyor. Cemiyetin Arapça ve Farsça kelimelere Türkçe karşılık bulmak amacıyla başlatmış olduğu anket çalışması Ülkü sayfalarından da duyurulmuştur.¹⁷⁰⁶ 2. Sayıdan 6. sayıya kadar Cemiyetin Türkçe karşılık bulunmasını istediği Arapça ve Farsça kelimelerin listesi “*Dil Seferberliği*” başlığı altında okuyucularla paylaşılmış ve onlardan bu çalışmaya katkı sunmaları istenmiştir.¹⁷⁰⁷ Yine bu doğrultuda Dil Bayramlarına da özel bir yer veriliyor. Her sene kutlanan Dil Bayramı kutlamaları okuyucularla paylaşılıyor.

¹⁷⁰¹ Kazım Nami, “Türk Edebiyatına Bir Bakış”, *Ülkü*, Cilt:3, Sayı:14, Nisan 1934, s.116-124.

¹⁷⁰² Hüseyin Hüsnü, “Türklüktür Bu”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933, s.28-29.

¹⁷⁰³ Münir Müeyyet Bekman, “30 Ağustos”, *Ülkü*, Cilt:6, Sayı: 31, Eylül 1935, s.64-65.

¹⁷⁰⁴ Ahmet Demir Miroğlu, “Zeybek”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:8, Eylül 1933, s.139.

¹⁷⁰⁵ Haşim Nezihi, “Gazi”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:9, Birinci Teşrin 1933, s.162.

¹⁷⁰⁶ “Dil Seferberliği”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933.ss.116.

¹⁷⁰⁷ Türk Dili Tetkik Cemiyeti tarafından Türk Dili dergisinin çıkarılmaya başlanması ve çalışmaların bu yayın aracılığı ile sürdürülmesi üzerine devam etmemiştir. İbrahim Necmi, “T.D.T.C. Bir Yıl İçinde Neler Yaptı”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:9, Birinciteşrin 1933, s.190.

Birinci Serinin İkinci kısmında dil çalışmalarına yer verilmezken kullanılan dil de değişmiş, öz Türkçe konuşma çabaları da terk edilmiştir.

Yeni Seri'ye geçilmesi ile birlikte dil meselesi tekrar ele alınıyor. İlk seride olduğu gibi dilde sadeleşmeye önem verilir. Aydınların, bilim adamlarının yazarların yazarken ve anlatırken “*arı ve doğru*” Türkçe kullanmaları istenir.¹⁷⁰⁸ Birinci seride yabancı kelimelere Türkçe karşılık bulma hususunda yeni kelimelerin üretilmesi daha çok teşvik edilirken bu seride halk dilinde yaşayan köklü Türkçe kelimelerin derlenip toparlanması, işlenip ortaya konması yeni kelime bulmak olarak nitelendirilmektedir.¹⁷⁰⁹

Dil ve dil meselesinin ikinci seride de ön planda yer almasında, dilin aynı zamanda folklorun kaynağı olarak görülmesinin önemli bir etkisi olduğu söylenebilir. Dil konusunda halkın önemli kaynak olduğu yazı dili esas alınmakla birlikte halkın kullandığı dilin Türkçenin zenginleştirilmesinde önemli bir rol oynayacağı bunun için de ilkökul öğretmenlerinin çocukları yetiştirirken onların kullandıkları dili özgür bir şekilde ifade etmelerine müsaade etmeleri isteniyor.¹⁷¹⁰

Yine Ülkü'de İstanbul Türkçesi söz hazinesi açısından yetersiz bulunmaktadır. Halkı anlatmak ve halkın anlamasını sağlamak için onun diline yaklaşmak, onun yaşayışıyla olduğu kadar diliyle de kaynaşmak gerekiyordu.¹⁷¹¹ Söz konusu yaklaşım ilk seriden beri devam eden halk ile münevverler arasındaki mesafenin kapatılma çabalarının bir sonucu olarak değerlendirilebilir.

Derginin ikinci serisinde dil ve edebiyatta millilik vurgusu devam eder. Örneğin “*Romana Hasret*” başlıklı bir yazıda artık üretilen eserlerde hayatın muhitin anlatılmadığı ve kişilerin memleketi yansıtmadığından yakınılmaktadır.¹⁷¹² Dergide edebiyat ve sanatın “*memleketin lezzetini ve kokusunu*” taşıması, milli varlıktan

¹⁷⁰⁸ Ahmet Kutsi Tecer, “*Türkçede Yeni Gelişmeler*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:25, 1 I. Teşrin 1942, s.1.

¹⁷⁰⁹ Bedrettin Tuncel, “*Yeni Kelimeler*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:8, Sayı:18, Haziran 1942, s.1.

¹⁷¹⁰ Tahsin Banguoğlu, “*Büyük Bir Halk Dili İstiyoruz*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:48, 16 Eylül 1943, s.3

¹⁷¹¹ S. N. Özerdim, “*Anadolu Dil Hazinesi*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, s.35.

¹⁷¹² Nafi Atuf Kansu, “*Romana Hasret*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:16, 16 Mayıs 1942, s.1.

beslenmesi gerektiği fikri öne çıkmaktadır. Kökü milli varlığın derinliklerine gitmeyen sanat sahte ve ölüme mahkum bir sanat olarak nitelendirilmektedir.¹⁷¹³

İlk seriden farklı olarak şiirlerin önemli bir yer tuttuğu görülür. Her sayıda en az üç şiir yayınlanmıştır. Derginin sayfa sayısı düşünüldüğünde (23 sayfa) şiire verilen önem daha iyi anlaşılabilir. Bu ise Ülkü'nün edebiyat folklor ağırlıklı çizgisini ortaya koymaktadır. Şiirlerde daha çok köye, doğaya, memlekete dair konular işlenmiştir.¹⁷¹⁴ Ceyhun Atuf Kansu, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dranas gibi tanınmış şairlerin yanı sıra halk ozanlarının şiirlerine de dergi sayfalarında yer açılıyor. Yine önceki yıllardan farklı olarak halk edebiyatına daha ağırlık veren bir çizgi söz konusudur.¹⁷¹⁵ Aşık Veysel, Nevşehirli Aşık Yahya, Ulukışlalı Aşık Süleyman, Şarkışlalı Ali İzzet Özkan gibi dönemin halk ozanlarına ait şiirlere de yer veriliyor.¹⁷¹⁶

İkinci seride kaleme alınan hikayeler daha köy yaşamını anlatmaktadır. Ayrıca Memduh Şevket Esendal, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi tanınmış edebiyatçılardan da eserler paylaşıyor.

Dil bayramları, yine mecmuanın sayfalarında yer verilen konulardandır. Dil bayramının dilin millileştirilme ve sadeleştirilme çabasının bir sembolü olarak görüldüğü söylenebilir. Bu çerçevede 1945 yılında anayasanın Türkçeleştirilmesine büyük önem veriliyor. 80. Sayı bu konuya ayrılıyor.¹⁷¹⁷

Üçüncü seride de dil meselesi ele alınmaya devam ediliyor. Dil konusunda daha az sayıda olmakla birlikte önceki serilerle aynı çizgide yazılar yayınlanmıştır. Çok partili yaşama geçilmesi, bilhassa 1949-50 sayılarında dil konusunda tartışmaların olduğu anlaşılıyor. Bazı çevrelerin dil devrimine eleştiri olarak

¹⁷¹³ Suut Kemal Yetkin, “Edebiyatta Milli Benliğe Dönüş”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:24, 16 Eylül 1942, s.1.

¹⁷¹⁴ Hulusi Akyol, “Bağ Bozumu”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:32, 16 II. Kanun 1943, s.11; Cahit Özkanlı, “Yaylaya Göç”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:24, 16 Eylül 1942, s.16; Ceyhun Atuf Kansu, “Bir Düğün Şenliğinde”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:25, 1 I. Teşrin 1942, s.

¹⁷¹⁵ Vehbi Cem Aşkın, “Sivasta Aşık Kerem”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:36, 16 Mart 1943, s.5-6; İlhan Başgöz, “Halkbilgisi ve Halk Edebiyatı”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:5, Sayı:51, 1 İkinciteşrin 1943, s.23-24.

¹⁷¹⁶ Serinin ilk yılında halk ozanları için çeşitlilik söz konusu ise de sonraki sayılarda sadece Aşık Veysel'in şiirlerine yer verilmiştir.

¹⁷¹⁷ Bkz. **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:80, 16 Ocak 1945.

“uydurulmuş dil” ifadesini kullandıkları aktarıyor. Bunun her şeyden önce dile zarar veren bir yaklaşım olduğu ifade edilmektedir.¹⁷¹⁸

Dergide yine “köy tadında” şiir ve hikayeler yer almaktadır. Bu noktada halk edebiyatı da bu seride ön plana çıkarılıyor. Halk edebiyatı ile ilgili gerek inceleme yazıları gerekse halk edebiyatından örnekler görülmektedir.¹⁷¹⁹ Aşık Veysel bu seride de “halk ozanlarını temsilen” şiirleri ile dergiye katkı verenler arasındadır.¹⁷²⁰ Yine şiir yoğunluğu da devam etmiştir.

4.3.2. Tarih

Milli Mücadele sonrası bir devlet inşa edilirken bir ulus inşa etme sürecine de girilmişti. Parti yönetimi, rejimin ve inkılapların kalıcı olabilmesinin bu sürecin başarıya ulaşmasına bağlı olduğunu düşünmüştür. Milli bir kimlik yaratma konusunda dil ve bilhassa tarih önemli araçlar olarak görülmüştür. CHP’nin 1931 programında tarihe atfedilen önemi şu sözlerle ortaya konulmaktaydı: “*Fırkamız, vatandaşların, Türkün derin tarihini bilmesine fevkalade ehemmiyet verir. Bu bilgi Türkün kabiliyet ve kudretini, nefesine itimat hislerini ve milli varlık için zarar verecek her cereyan önünde yıkılmaz mukavemetini besleyen mukaddes bir cevherdir.*”¹⁷²¹

Bu noktada aydınların gerek Türk Tarih Tezinin oluşması ve geliştirilmesi gerekse tezin topluma ulaştırılması, anlatılması açısından desteklerine ihtiyaç duyulmuştur. Parti ideolojisini münevverlere anlatma görevini üstlenen Ülkü, gerek ulus bilinci aşılama gerekse Türk Tarih Tezinin aktarılması doğrultusunda yazılar yayınlamıştır. “Türklerin Medeniyete Hizmetleri” başlıklı yazıda “*Bu yazılarımıza sebep olan araştırmalarımızda yalnız tarihi hakikati bulmak faydasından başka, kendimizi gene kendimize öğretmek, Türk milletinin ilim ve sanat aleminde neler yapmış olduğunu göstererek kendi nefsimize güvenme, duygusunu kuvvetlendirmek*

¹⁷¹⁸ Mustafa Nihat Özön, “‘Uydurma Dil’ Üzerine”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:IV, Sayı:43, Temmuz 1950, s.1-2.

¹⁷¹⁹ Hikmet Dizdaroğlu, “*Halk Şiirleri Üzerine Bir Düşünce*” **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:7, Temmuz 1947,s.7-8; Kemal Edip Kürkçüoğlu, “*Nesimi*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:13, Ocak 1948, s.5-6.

¹⁷²⁰ Aşık Veysel Şatıroğlu, “*Aşıklar*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:5, Mayıs 1947, s.31; “*Bahar*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, sayı:6 Haziran 1947, s.21.

¹⁷²¹ **C.H.F. Nizamnamesi ve Programı**, s.35-36.

elhasıl Türklüğü ‘manevi ölüm’ tehlikesinden kurtarmak gibi en canlı ve mühim bir gaye de vardır”¹⁷²² denilerek bu durumun altı çizilmektedir.

Tarih ile milli kimlik oluşturma konusunda mühim bir dayanak elde edilirken 1930 yılından itibaren Türk Tarih Tezi ortaya konmaya başlanmıştır. Türk Tarih Tezinde özet olarak; Orta Asya’da yaşanan Türklerin, yüksek bir medeniyete sahip oldukları, iklimdeki değişimler gibi nedenlerle dünyanın dört bir yanına göç ettikleri; yarattıkları medeniyeti göç ettikleri yerlere taşıdıkları dolayısıyla uygarlığı yayan bir ulus oldukları savunulmakta ve Türklerin Anadolu’ya binlerce yıl önce göç ettikleri, dolayısıyla Anadolu’nun Türklerin ana yurdu olduğu iddia edilmektedir.¹⁷²³

Türk Tarih Tezi ile “*Türk benliğini oluşturacak bir araç ve gelecek kuşaklar gözündeki onurlu bir amaç olması isteniyordu.*”¹⁷²⁴ Tez aynı zamanda Batı’daki negatif Türk algısı ve Türklerin Anadolu’daki varlığına tarihsel meşruiyet arama ihtiyacının da bir sonucudur.¹⁷²⁵ Türk Tarih Tezi ile Türkler Anadolu’nun kadim uygarlığı olarak nitelendirilirken kültüre dayandırılan milliyetçilik Türkiye hudutları çerçevesinde ele alınmıştır.

Milli bir tarih yazma çabası İslamiyet öncesi Türk tarihine duyulan ilginin artmasını beraberinde getirmiştir. Bu durumun Ülkü’nün içeriğine de yansıdığı görülmektedir. Dergide, 1937’ye kadar olan dönemde, tarih yazılarının büyük bir kısmı Türk Tarih Tezi ve onun bir sonucu olarak İslamiyet öncesi Türk tarihi üzerinedir.¹⁷²⁶ Bu noktada Osmanlı tarih yazıcılığı gayri milli kabul edilmekte ve Osmanlı devrinde yazılan eserlerin “Türk Tarihi adını taşımağa layık olmadıkları”nın altı çizilmektedir.

Ayrıca Cumhuriyet devri tarihçiliği “*Türk Milletinin tarihini yeniden buluşu*” olarak nitelendirmekte ve Türk Tarih Tezi’nin önemi vurgulanmaktadır.¹⁷²⁷ Dönemin

¹⁷²² Ali Rıza Seyfi, “*Türklerin Medeniyete Hizmetleri*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933, s.120.

¹⁷²³ Yücel Kabapınar, “*Başlangıcından günümüze Türk tarih tezi ve lise tarih kitaplarına etkisi*”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, 1992, s.144.

¹⁷²⁴ Behar, a.g.e., s.89.

¹⁷²⁵ Yunus Emre Özkul, “*Akademik Literatürde Türk Tarih Tezi Sorunsalı*”, *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1 Sayı:1, Haziran 2019, s.43.

¹⁷²⁶ Reşit Galip, “*Türk Tarih İnkılabı ve Yabancı Tezler*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:9, Birinci Teşrin 1933, s.164; Hüseyin Namık, “*Sümerlere Dair*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:11, Birinci kanun 1933, ss.386-393; Hüseyin Namık, “*Türk Adının Eskiliği*”, *Ülkü*, Cilt:3, Sayı: 17, Temmuz 1934, ss. 344-348.

¹⁷²⁷ Reşit Galip, “*Türk Tarih İnkılabı ve Yabancı Tezler*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı: 9, Birinciteşrin 1933, s.164-166.

kültür bakanı Saffet Arıkan da Dil, Tarih Coğrafya Fakültesi'nin açılış konuşmasında Türk Tarih Tezine vurgu yapmaktadır. *Ülkü*'nün “*okuyucularına sunmayı borç bildiği*” bu konuşmada Türklerin medeniyeti dünyaya yaydığını ancak Osmanlıların ve Selçukluların bu gerçekliği ve atalarını unuttuklarını ifade etmektedir. Atatürk ile birlikte tekrar “*Türklüğün kıvançla bahsedilen yeni bir devri*” başlamıştır.¹⁷²⁸ Doğrudan Tezi ele alan yazıların yanı sıra dolaylı olarak bu konuyu işleyen yazı ve şiirlere de rastlanmaktadır. Yine İslamiyet öncesi Türk tarihini konu alan hikayeler de bulunmaktadır.¹⁷²⁹

Bununla birlikte dergide Kurtuluş Savaşı'na gerek yazılarda gerekse şiirlerde ayrı bir önem veriliyor. Özellikle 30 Ağustos Zafer Bayramı¹⁷³⁰, İnönü Savaşı'nın, Lozan Barış Antlaşması'nın yıldönümü¹⁷³¹ gibi önemli günler mutlaka dergide işleniyor. Mecmuanın, Kurtuluş Savaşı üzerinden de bir milli tarih ve milli kimlik oluşturmayı hedeflediği söylenebilir. Tüm serilerde var olan bu yaklaşım ilke ve inkılapları konu alan yazılarda da görülmektedir.

İlk ciltlerde Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin çalışmaları üzerinde de duruluyor. Kurumun yıllık toplantıları, programları okuyucularla paylaşıyor. Daha önce belirtildiği gibi aydınları söz konusu çalışmalardan haberdar etme ve onları bu doğrultuda çalışmaya yönlendirme gayesi söz konusudur. Yine bu çerçevede ülkedeki arkeoloji faaliyetleri¹⁷³² de ele alınmış ve okuyucular bilgilendirilmeye ve

¹⁷²⁸ “Yeni Fakültemizin Açılışı, Saffet Arıkan'ın Söylevi”, *Ülkü*, Cilt:6, Sayı:36, Şubat 1936, s.403-404. Afet İnan da Türk Tarihinin Ana Hatları kitabının yazılış amacını açıklarken aynı noktaya dikkat çekmiş, gerek Osmanlı gerekse yabancılar tarafından yazılan kitaplarda Türklerin dünya tarihindeki yerinin küçültüldüğünü dile getirir. İnan'a göre “Türklerin, ecdat hakkında böyle yanlış malûmat alması, Türklüğün kendini tanımasında, benliğini inkişaf ettirmesinde zararlı olmuştur. Bu kitapla istihdaf olunan asıl gaye, bugün bütün dünyada tabîi mevkiini istirdat eden ve bu şuurla yaşayan milliyetimiz için zararlı olan bu hataların tashihine çalışmaktır, aynı zamanda bu, son büyük hadiselerle ruhunda benlik ve birlik duygusu uyanan Türk milleti için millî bir tarih yazmak ihtiyacı önünde atılmış ilk adımdır.” Türk Tarihinin Ana Hatları, Devlet Matbaası, İstanbul 1930, s.1.

¹⁷²⁹ Enver Behnan, “*Bumin*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:8, Ağustos 1933, s.143-145.

¹⁷³⁰ Behçet Kemal, “*Ergenekon*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s.14-17. “*Büyük Zafer*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:7, Ağustos 1933, s.30; Feyzullah Sacit, “*Birinci İnönü*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:12, İkincikanun 1934, s.440; Ferit Celal Güven, “*Utkular Ayı Ağustos*”, *Ülkü*, Cilt:6, Sayı:31, Eylül 1935, s.1-4.

¹⁷³¹ M. Cemil, “*Lozan Muhabesi*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:6, Temmuz 1933, s.420-421; .Nafi Atuf, “*Lozan ve Milli Kültür*”, *Ülkü*, Cilt:3 Sayı:18, Ağustos 1934, s.405-408.

¹⁷³² Arkeoloji Türk Tarih Tezinin önemli dayanaklarından biri olarak kabul edilmiştir. Gerek Anadolu uygarlığının en eski uygarlık olduğu gerekse “medeniyetin kaynağı olan” Türk kültürünün ispatı olarak arkeoloji 1930 yıllarda ayrı bir önem arz etmiştir.

yönlendirilmeye çalışılmıştır. Tıpkı Halkevlerinde olduğu gibi Ülkü’de de tarihi eserlerin toplanmasına, korunmasına dikkat çekmeye gayret edilmiştir.¹⁷³³

1936’dan itibaren Türk Tarih Tezi işleyen makaleler yer almaz. Bununla birlikte daha önce yer almayan Osmanlı tarihi ile ilgili yazılar yayınlanmaya başlanır.¹⁷³⁴ Bu değişimde Fuat Köprülü’nün etkisinin olduğu muhakkaktır. Türk Tarih Kurumu tarafında Ocak 1937’de Belleten dergisinin çıkarılmaya başlanması da bu değişimde etkisi olduğu söylenebilir.

Fuat Köprülü yönetiminde daha akademik bir görünüm kazanan dergide Prof A. Mez’in Orta Zaman Türk-İslam Dünyası adlı eseri Eylül 1936’dan Temmuz 1941’e kadar parçalar halinde verilmiştir. Bununla birlikte İslamiyet sonrası Türk İslam tarihin de yer almaya başlamıştır.

İkinci seride tarihe dair yazılar ilk seriye oranla oldukça azalmıştır. Daha çok Dumlupınar, Lozan, Birinci İnönü, Gaziantep Müdafaası gibi Milli Mücadele döneminin önemli olayları işlenmiştir. Bu seride bahsi geçen olaylara verilen önem devam etmiştir. Genelde derginin birinci sayfasında yıldönümleri ele alınmaktadır. İlk seride olduğu gibi Türk Tarih Tezi dile getirilmese de tarihin milliyetçiliğin temel unsurlarından biri olarak kabul edilme anlayışı devam etmiştir.

30 Ağustos Zaferi’nin yıldönümü için kaleme alınan yazıda şöyle denilmektedir:

*“Atilla’dan, Alp Arslan’dan Atatürk’e İnönü’ye kadar ve daha çok öncelerden beri soyumuz dünyaya ulus ulus, budun budun varlıklarını yaymıştır. Öyleki Türk’e biz, medeniyet kervanı diyebiliriz. Her çağdan, her iklimden aşır gelen bir kervan... Otuz ağustos yeni devletin başlangıcı olmasa bile eski devletin herhalde sonudur. Otuz ağustostan sonra sarayın ve sarığın temizlenmesi bir gün meselesi olmuştur.”*¹⁷³⁵

Son seride de önemli günlerin yıldönümleri öne çıkarılmıştır. Bu seride Osmanlı ile barışma söz konusudur denilebilir. Diğer serilerden farklı olarak Osmanlı Devleti ile ilgili yazılar da yer almaya başlamıştır. “Kanuni Devrinde Süleyman

¹⁷³³ “Tarih Belgeleri Nasıl Değerlendirilmelidir”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:31, Eylül 1935, s.13-17.

¹⁷³⁴ Halim Baki Kunter, “Vakfiyelerin Tarih ve Sosyoloji Bakımından Önemi”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:35, İkincikanun 1936, ss.335-340; M. Fuat Köprülü, “Osmanlı Devleti’nin Doğması ve Büyümesi”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:42, Ağustos 1936, ss.404-409; Ömer Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda Çiftçi Sınıfların Hukuki Statüsü”, **Ülkü**, Cilt:9, Sayı:49, Mart 1937, s.33-48

¹⁷³⁵ “Konuşma”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:47, 1 Eylül 1943, s.1.

Paşa'nın Hint Seferi"¹⁷³⁶, "Mohaç Savaşı"¹⁷³⁷, "İstanbul'un Fethi"¹⁷³⁸, "Osmanlı Vezirlerinin Yaşayışları"¹⁷³⁹ yazılarını örnek olarak verebiliriz.

4.3.3. Köycülük

Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun büyük çoğunluğunun köylü olması ve ülke ekonomisinin önemli bir kısmının köye dayanması ister istemez köyü bir "mesele" olarak ele alma ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bununla birlikte daha Mütareke yıllarında başlayan köycülük faaliyetleri de bu ilgiyi beslemiştir. 1930 öncesinde köye yönelik bazı çabalar olmakla birlikte 1930 tarihinden itibaren köycülük çalışmalarının yoğunlaşmaya başladığı görülür. Söz konusu çalışmaların halka ulaşma, onlara rejimi ve inkılapları benimsetme çabaları ile paralellik göstermesi şaşırtıcı değildir. Bu dönem aynı zamanda Halkevlerinin kurulması ve Ülkü mecmuasının yayın hayatına başladığı zamana denk gelmektedir. Dolayısıyla köycülüğün hız kazanmasında söz konusu iki gelişmenin önemli bir etkisi vardır.¹⁷⁴⁰

Ülkü dergisi ile "*Türk köylüsünü kurtarmak ve yükseltmek*"¹⁷⁴¹ olarak ifade edilen köycülük mesaisine, münevver kesimin ilgi ve alakasını çekmek, onları bu mesaiye dahil etmek hedeflenmiştir. CHP, Münevverlerin halkı dönüştürmede ve halka ulaşmada oynayabilecekleri rolü bu alanda da değerlendirmek istemiştir. Köye dair yazıların CHP ideolojisinin daha yoğun olarak işlendiği dönemde ağırlık kazanması anlamlıdır.

Mecmuanın ilk sayısında, köycülük hususunda

"Memleketin yararını düşünme ve yükseltme bakımından köycülüğün ehemmiyetini gösterir, gençlere köylere giderek çalışarak milli medeniyetin değerli yapıcısı olmanın şerefini anlatır ve onlara bu isteği teklif eder yazılar.

¹⁷³⁶ Herbert Melzig, "Kanuni Devrinde Süleyman Paşa'nın Hint Seferi" **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, Ocak 1941, s.

¹⁷³⁷ M. Şakir Ülkütaşır, "Mohaç Savaşı", **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:14, Şubat 1948, s.11-12.

¹⁷³⁸ Enver Ziya Karal, "İstanbul'un Fethi", **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, Sayı:30, Haziran 1949, s.4-6.

¹⁷³⁹ M. Şakir Ülkütaşır, "Osmanlı Vezirlerinin Yaşayışları", **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, Sayı:34, Ekim 1949, s.20-22.

¹⁷⁴⁰ Funda Gençoğlu Onbaşı, "Halkevleri ve Ülkü Dergisi: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycülük Tartışmaları", **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:20, Sayı:3, Temmuz 2011, s.76.

¹⁷⁴¹ Mehmet Saffet, "Köycülük Nedir?", **Ülkü**, Cilt:1, Sayı: 6, Temmuz 1933, s.422.

Köylerden şehirlere doğru akmanın münevver ve zeki nüfusun büyük şehirlere merkezleşmenin yarın için zararlarını göz önüne seren yazılar.

*Köylerde yaşama şartlarının mahalli imkanlar dairesinde islahı, köylünün refahlandırılması ve kültürlendirilmesi çareleri hakkında yazılar. Köy tetkikleri” ne yer verileceği duyurulmuştur.*¹⁷⁴²

Nusret Kemal’in şu sözleri bir çağrı niteliği taşımaktadır: “*Bütün nurlu Türk gençleri, şehirlerin havasını fazla esaretli ve biraz da zehirli bulduğunuz zamanlar oluyorsa bir köye gidiniz; basit fakat kibirsiz insanlar arasında ruhumuzu temizleyiniz, emeklerinizi tam yerine sarfetmek tadını duyunuz. Ve ÜLKÜ sizin toplanacağınız, konuşacağınız yer olsun.*”¹⁷⁴³

Derginin Halkevlerine bilhassa evlerin köycülük şubelerine köy çalışmalarında yol göstermek, onları yönlendirmek gibi bir amaç taşıdığı da söylenebilir. Parti yönetimince çıkarılan Ülkü’nün köycülük meselesini ciddiyetle ele alması Halkevi şubelerinin bu husus üzerindeki çalışmalarında önemli bir tesir yapmış olmalıdır. Diğer taraftan mecmuada köycülüğü konu alan yazılar, aynı zamanda parti yönetimine ve hükümete bu konuda yol göstermek köy sorununa daha etraflıca çözüm üretmeyi sağlamak, bu konuda hükümeti ve partiyi daha etkin kılmaya çalışma çabası olarak da yorumlanabilir.¹⁷⁴⁴

Köycülük özellikle 1933-1936 yılları arasını kapsayan ve Nusret Kemal Köymen’in sorumlu olduğu dönemde çıkan sayılarda en önemli konuların başında gelmektedir. Her sayıda mutlaka köye, köycülüğe dair yazı bulunmaktadır. Ülkü’nün ilk iki yılı değerlendirilirken, bu süreçte köycülüğün en önemli mesele olarak işlendiği ve derginin bu hususta önemli bir çığır açtığı kaydedilmektedir.¹⁷⁴⁵

Ülkü dergisinde köycülük ile ilgili yazılarda dikkat çekici noktalardan biri köy gerçekliğinin ortaya konulmaya çalışılmasıdır. Nusret Köymen 1933 yılında şu tespitlerde bulunuyor:

¹⁷⁴² “Ülkü’nün Yazı Bölümleri”, s.92-93.

¹⁷⁴³ Nusret Köymen, “Köy Misyonerliği”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:8, Eylül 1933, s.150.

¹⁷⁴⁴ Bu açıdan CHP’nin, 1935 yılında programında köyden ve köylüden bahsetmesi de önemlidir. Programda “Yeni Türkiye’nin hayatında, köyü her bakımdan önemli sayarız. Köylünün sıhhati, güler yüzlüğü, kültür ve devrim anlayışında değerli ve ekonomik alanda varlıklı olması, bütün çalışma kollarımız için önemli bir iş olarak göz önünde tutulacaktır.” denilmekte ve yine ilk kez köylünün toprak sahibi olmasına çalışılacağı ifade edilmektedir. *Cumhuriyet Halk Partisi Programı*, s.52 ve s. 29-30.

¹⁷⁴⁵ Nusret Köymen, “Ülkü Üçüncü Yılına Girerken”, *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:25, Mart 1935, s.79.

“800.000 kilometre murabbına yakın bir sahaya serpili 40.000 köy. 37.000 inde ne mektep var, ne posta, ne de dükkan. Bu kırk bin köyde 11 milyon insan oturuyor. Ancak yüzde ikisinin okuma ve yazması var. Konuşmak ve düşünmek için en zekisinin kullandığı kelime sayısı belki beş yüzü bulmuyor. Yalnız askerden gelmiş birkaç kişi biraz memleketten, dünyadan haberli; köyünün çevresini geçmemiş olanlar var.”

Yazara göre milli iktisadiyatın belkemiği olan köyün kalkındırılması, köyle kentin birbiri ile iletişim içerisinde olması ve hepsinden önemlisi köylüyü “demokrasi vatandaşı” olarak yetiştirmek gerekmektedir.¹⁷⁴⁶

“Memleketin bilfil sahibi ve efendisi olan” köylünün içinde bulunduğu şartların anlatıldığı bir başka yazıda, köylünün memleket üretiminin önemli bir kısmını ürettiği, 4 mevsim çalıştığı, büyük bir kısmının cahil olduğu, ağa, bey gibi unsurlarca ezildiği, aşar vergisinin köylüye büyük yük olduğu kaydedilmektedir. Cumhuriyetle birlikte CHP ve hükümeti başta aşar vergisi olmak üzere köylüyü “yüksek randıman veren iyi bir müstahsil yapmak ve mesut ve müreffeh yaşatmak için icap eden her tedbiri almış ve daha da almak emelindedir” denilerek eski dönem ile karşılaştırma yapılmaktadır.¹⁷⁴⁷

Aynı sayıda yer alan “Cumhuriyetten Evvel ve Sonra Köylerimiz” başlıklı yazıda da benzer karşılaştırma yapılmakta ve Köy Kanunu hakkında bilgi verilmektedir. Eski devrin köyü ve köylüyü “en acıklı ve yıkıcı” bir suretle ihmal edişine karşılık yeni yönetimin köye ve köylüye gösterdiği öneme dikkat çekilmektedir.¹⁷⁴⁸

Diğer taraftan da köyü ve köylüyü öven yazılar da kaleme alınmıştır. Özellikle Nusret Kemal’in köycülük üzerine yazılarında köy ve köylü yüceltilir.¹⁷⁴⁹ Köylerin şehirlere karşı üstünlüğü üç noktada toplandığı ileri sürülebilir: “gerçek” Türk kültürünün ve ırkının köylerde olduğu, köy iktisadiyatının üstünlüğü ve şehirlerin ahlaki yozlaşmasına karşın köylerin muhafazakarlığı.¹⁷⁵⁰

Dergide, köy çocuğuna yönelik de övgüler yapılmaktadır. Örneğin H. Raşit Öymen “Köy Mektebi ve Köy Muallimi” başlıklı yazısında köy çocuğu övülmekte

¹⁷⁴⁶ Nusret Kemal, “Köy Seferberliği”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933, s.155-157.

¹⁷⁴⁷ Ali Galip, “Köylü”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı: 10, İkinciteşrin 1933, s.326-336.

¹⁷⁴⁸ Kadri Kemal, “Cumhuriyetten Evvel ve Sonra Köylerimiz”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933, s.339-343.

¹⁷⁴⁹ Zafer Toprak, “Türkiye’de Fikir Dergiciliğinin 100 Yılı”, *Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler 1849-1984*, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984, s.18.

¹⁷⁵⁰ M. Asım Karaömerlioğlu, “Tek Parti Döneminde Halkevleri ve Halkçılık”, *Toplum ve Bilim*, no. 88, (İlkbahar, 2001): 174-176.

ve şehirde yetişen çocuğa göre daha güçlü ve şanslı bir varlık olarak ele alıyor. Bunun yanı sıra köy öğretmeni “sadece köy çocuklarını değil bütün köyü yükselten bir rehber” olarak nitelenir.¹⁷⁵¹ Yalnız öğretmenler değil münevverlerin köye yönelmesi istenirken “köycülük misyonerliği” fikri ileri sürülüyor köylünün milletin efendisi olduğu düşüncesinin herkesçe benimsenmesi için mücadele etmek en öncelikli iş olarak görülmektedir.¹⁷⁵² Dergide yer alan hikayelerde de köy hayatı işlenmektedir. Bu sayede köye dair romantik bir yaklaşım oluşturulmaya ve bilhassa genç münevverlerin ilgisinin köye çekilmeye çalışıldığı söylenebilir.

Köycülüğün ortaya çıkmasındaki temel kaygılardan birinin köylüyü köyde tutma ve şehirlere olası göçün önlenmesi olduğu da savunulmaktadır.¹⁷⁵³ 1929 sonrası artan ekonomik sıkıntılar gerekse şehirlerin daha fazla imkana sahip olması sebebiyle olası bir göç endişesi vardır. Aptullah Ziya (Kozanoğlu) bu endişesini “...köylüyü köyüne bağlayan her şeyi köyünde olmalıdır, aksi taktirde köylü kendisine verilmeyen bu hakları aramak için şehirlere hücum edecektir... Vay o şehirlerin haline!”¹⁷⁵⁴ Dolayısıyla dergide köylerin yaşam şartlarının düzeltilmesi üzerinde duruluyor. Bu bağlamda ideal köy var etme çabaları da *Ülkü* sayfalarına yansımaktadır. Örneğin, “Cumhuriyette Köy yapımı” başlıklı yazıda CHP’nin “numune köy”¹⁷⁵⁵ oluşturma girişimi ele alınır. Bu çabada eksikler bulunsa da “hastalık bulunmuş, anlaşılmış doktor da elini uzatmıştır.”¹⁷⁵⁶

Köycülerin köy yaşamının değiştirilmesi ile birlikte üzerinde durdukları bir diğer nokta köy terbiyesidir. Köy terbiyesinde asıl önemli olan yetişkinlerin eğitimidir. Köycülere göre köylerin ekonomik ve sosyal geri kalmışlığının nedeninin eğitimin yetersizliğidir. Bu nedenle köylerin gelişmesinde eğitimin önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Bunun için getirilen önerilerden biri *Yüksek Köy Halk Okulları*dır. Almanya ve Danimarka’dan esinlenen bu öneri okul sonrasında da

¹⁷⁵¹ Hıfzırrahman Raşit Öymen, “Köy Mektebi ve Köy Muallimi”, *Ülkü*, Cilt:4, Sayı:24, Şubat 1934, s.414-417.

¹⁷⁵² “Köycülük Programına Giriş”, *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:26, Nisan 1935, s.141.

¹⁷⁵³ Karaömerlioğlu, a.g.m., s.171.

¹⁷⁵⁴ Abdullah Ziya, “Cumhuriyette Köy Yapımı”, *Ülkü*, Cilt: 2, Sayı: 10, İkinci teşrin 1933, s. 333-336.

¹⁷⁵⁵ Numune köyler mübadillerin için inşa edilmeye başlanmış 1928’ten sonraki yıllarda modernleşme ve kalkınmanın kırsalda temsili amacı ile kuruluşlarına devam edilmiştir. 1923-1934 yılları arasında 69 adet numune köy inşa edilmiştir. Bkz. Hilal Tuğba Örmecioğlu, “Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köycülük Tartışmaları ve Numune Köyler”, *Belleten*, Cilt:LXXXIII, Sayı: 297, Ağustos 2019, ss. 729-752.

¹⁷⁵⁶ Abdullah Ziya, “Cumhuriyette Köy Yapımı”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:10, s.336.

gençlerin köyde kalarak kendini geliştirmesini ön görüyor. Ayrıca köylünün eğitiminin şehirlilerden farklı olması, köy yaşamının ihtiyaçlarına göre düzenlenmesi gerektiği savunulmaktadır. Esasen Ülkü dergisinde köy meselesi ve köylünün eğitimine dair öne sürülen fikir ve tartışmaların Köy Enstitülerine giden yolda etkili olduğu söylenebilir.

Dergide zaman zaman köycülük çalışmaları hakkında öz eleştiriler de yapılmaktadır. Köycülük şubelerinin çalışmaları için özel bir programın olmadığı, gerekli fikri yönlendirmelerin yapılamadığı, bu konuda çalışacak gençlerin yönlendirilemediğinden dem vurulmaktadır.¹⁷⁵⁷ Ayrıca köylerin sosyo ekonomik ve kültürel yapılarına dair bilgiye sahip olunamadığının altı çiziliyor. Köycülüğün ilmi ve ameli olmak üzere iki şubede sürdürülmesi gerektiği savunulur.¹⁷⁵⁸

Köy anketleri de derginin köycülüğe ayrılan sayfalarında okuyucuyla buluşuyor. Köy anketi genellikle köy muallimleri tarafından gönderilmektedir. Bu anketlerde köy yaşamına dair gözlemler, köye yönelik öneriler bulunmaktadır.

Mecmuada yalnız Türkiye'deki köycülük meselesi değil diğer ülkelerdeki köycülük çalışmalarına da değiniliyor.¹⁷⁵⁹ Bu çerçevede Ülkü'nün aynı zamanda köycülük çalışmaları için bir tartışma platformu olarak da değerlendirilmek istendiği söylenebilir. Aynı zamanda bu alandaki çalışmalar için yeni bir ufuk kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Köycülük yazılarında üzerinde durulan noktalardan biri de köy iktisadiyatıdır. Nüfusun büyük bir kısmının köylerde yaşadığı, bu nedenle de köye dayanan bir sanayinin geliştirilmesi gerektiği ileri sürülüyor. Bu husustan bahsederken eski devir ile cumhuriyet devri karşılaştırması da yapılmaktadır.¹⁷⁶⁰

¹⁷⁵⁷ Makalede yazar, "Oturduğu mahallenin sosyal yaşayışı hakkında fikri olmayan bir şehirlinin köycülük yapmaya kalkışması kadar zor bir şey yoktur. Şehirde yaşayan bir insan köydeki sosyal, ekonomik yaşayış hakkında ancak basit ve ampirik bir fikir olabilir." Selahattin Kandemir, "Köycülüğümüz", *Ülkü*, Cilt:6, Sayı:31, Eylül 1935, s.34-35.

¹⁷⁵⁸ A.g.m., s.36.

¹⁷⁵⁹ Nusret Köymen, "Meksika'da Yeni Köycülük Programı", *Ülkü*, Cilt:3, Sayı:17, Temmuz 1934, s.387-393; Rıdvan A. İhsan, "Fransa'da Bir Köy Tetkiki: Enval", *Ülkü*, Cilt:4, Sayı:23, İkincikanun 1934, s.295-400.

¹⁷⁶⁰ "Köylü ve Ziraat Bankası", *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933, ss.315-316.

Celal Bayar 1936 yılında kaleme aldığı yazısında Türkiye'nin tarıma değil sanayiye ağırlık verilmesinin gerektiğinin altını çizirken¹⁷⁶¹ Köymen ise “köycü endüstri” fikrini öne sürerek “kırsal sınıfların” çıkarlarına öncelik veren bir perspektifi savunmuştur.¹⁷⁶² Bu bağlamda 1936 sonrasında köycülük konusundaki yazıların yer almamaya başlaması, *Ülkü* dergisi yönetiminde değişim yaşanmasında söz konusu fikir ayrılığının da etkisi olduğu söylenebilir. Mecmuadaki bu değişime karşılık köye ve köy sorununa ilginin devam ettiği görülür ki bu durumun somut örneklerinden biri Köy Enstitüleridir.

Köy meselesi Yeni Seri'ye geçilmesi, dergi yönetiminin değişmesi ve ülkede yaşanan politik ve sosyo kültürel değişimin etkisi ile birlikte yeniden ele alınmaya başlanmıştır. “Köylü bu memleketin nüfusça, iktisatça, kültürce kökenidir. Onun kaderi bizim kaderimizdir. Onu hırpalamak şöyle dursun, elbirliğiyle onun için çalışmalıyız”, sözleri ile bu serinin köy meselesine yaklaşımını ortaya koymaktadır.¹⁷⁶³

İkinci seride de münevverler ile aydınlar arasında hala varlığını koruyan uçuruma ve aydınların yanlış tutumlarına dikkat çekiliyor. İlk seride olduğu gibi Türk aydınının köyü ihmal ettiği, köye giremediği, köyün yapılandırılmasında ve canlandırılmasında köylü ile münevverlerin el ele vermesi gerekli görülmektedir.¹⁷⁶⁴

Aydınların halka karışması, kendilerini keşfetmeleri anlamına geldiği aydınların “Türk ülkesinin” yüzde sekseninin köy olduğunu, Türk kültürünün köye dayanacağını hatırlarından çıkarmamaları istenir. Burada dikkat çeken nokta Türk şehirlerinin daha yeni kurulduğu, birçok şehirlerin içinde bile köyün yaşadığı ifade edilirken şehir kültürüne ve köylerin gelişmesinin şehirlerin gelişmesine katkı sağlayacağı ileri sürülmektedir.¹⁷⁶⁵

Tıpkı ilk seride olduğu gibi köylünün köye bağlanması, köyde tutulması üzerinde durulur. Mehmet Tuğrul devlet çiftliklerinin topraksız köylülere

¹⁷⁶¹ “Celal Bayar'ın Endüstri Planımız Üzerine Söylevi”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:37, Mart 1936, s.9-15.

¹⁷⁶² Nusret Köymen, “Sanayileşmemiz Üzerinde Düşünceler”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:37, Mart 1936, s.16-22.

¹⁷⁶³ Ahmet Kutsi Tecer, “Köylü”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, s.26

¹⁷⁶⁴ Samet Ağaoğlu, “Köy ve Köylü Meselesi”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:2, Sayı:22, 16 Ağustos 1942, s.6.

¹⁷⁶⁵ Hilmi Ziya Ülken, “Halk ve Aydınlar”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:2, Sayı:23, 1 Eylül 1942, s.6.

dağıtılmasına dikkat çekilerek çifti olan köylünün köyde yaşamaya devam edeceğini aksi takdirde göçe mecbur kalacağını ifade etmektedir.¹⁷⁶⁶ Tuğrul’a göre bunun için de köylerin kalkınması gereklidir.

Mecmuada köylünün kalkına bilmesinin, köyün gelişebilmesi ve köy konusunda devletin çabalarının meyve verebilmesi için köylünün de çaba sarf etmesi gerektiğine, bunun yolunun da kooperatifleşmeden geçtiği işaret edilmektedir. Köy kalkınmasında başarılı olunabilmesi için köylünün toptan yetiştirilmesi gerekli görülmektedir. Bu noktada Köy Enstitülerinin kilit rolde olduğu, Enstitülerin önce köyleri birbirine, sonra da hepsini birden şehirler ve kasabalara maddeten ve manen bağlayacağı savunulmaktadır.¹⁷⁶⁷

Köy idarelerinin köylerin kalkınmasındaki önemine de dikkat çekilmektedir. Köy kanunu doğrultusunda, yapılması gerekenleri anlayan ve gerekliliğine inananların muhtar, köy ihtiyar heyeti olmasının bu bağlamda köylerin gelişimini hızlandıracağı üzerinde durulmaktadır.¹⁷⁶⁸

Bu bağlamda, köy halkının kültür seviyesini yükseltmek için devletin bir girişimde bulunması gerektiği onların halkın anlayacağı dilde yayınlar yapılması önerilmektedir.¹⁷⁶⁹ Yine köylerin gelişimi için radyo önemli araçlardan biri olarak görülmektedir. Köylü için yapılacak düzenli ve zengin radyo yayınlarının köy kalkınması çalışmalarını destekleyeceği görüşüne yer verilmektedir.¹⁷⁷⁰

İlk seride olduğu gibi köyü konu alan yazıların yanı sıra şiir ve hikayeler ile bu mesele ele alınmaktadır.¹⁷⁷¹ Yalnız ilk seriye oranla bu tarz şiir ve hikayelerin daha

¹⁷⁶⁶ Mehmet Tuğrul, “ *Köy Kalkınması ve Para*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:66, 16 Haziran 1944, s.4-6.

¹⁷⁶⁷ Mehmet Tuğrul, “*Köy Kalkınması ve Köy Enstitüleri*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:19, 1 Temmuz 1942, s.4. Söz konusu beklentinin pek çok kişi tarafından paylaşıldığını söylemek yanlış olmasa gerektir. Örneğin Şevket Süreyya Aydemir’in 1933 yılında yayınlanan *İktisat Mücadelesinde Köy Muallimi* ve 1963 yılında basılan ancak 1950’li yılların başında geçen *Toprak Uyanırsa Ekmeksiz Köy Öğretmeninin Hatıraları* kitaplarında da köy öğretmenlerinden beklenen vazifeye dikkat çekilmektedir. Bkz. **İktisat Mücadelesinde Köy Muallimi**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1933; **Toprak Uyanırsa**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2019.

¹⁷⁶⁸ Yahya Sezai Ural, “*Köylerimizin İdari Bakımdan Kalkınması II*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:84, 16 Mart 1945, s.18.

¹⁷⁶⁹ Mehmet Tuğrul, “*Köy Kitapları*”, **Ülkü**, s.29.s

¹⁷⁷⁰ Mehmet Tuğrul, “*Köylü ve Radyo*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:10, Sayı:110, 16 Nisan 1946, s.10.

¹⁷⁷¹ Ceyhan Atuf Kansu, “*Bir Köylü Kızı İçin Şiir*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, 16 Birinciteşrin 1941, s. 5; M.Kemal Yılmaz, “*Mısır İmecesinde*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1,

yoğun olduğu söylenebilir. Bu seride, 1 Eylül 1943'te, yurdun farklı yerlerinden gönderilen mektuplara da yer vermeye başlanır. Bahsi geçen bölümün derginin köycülüğü öne çıkaran yaklaşımı ile paralellik gösterdiği söylenebilir. Söz konusu mektuplarda ya bir il ya da ilçenin tanıtımı, ya bir köy enstitüsüne dair gözlem ya da bir halkevinin çalışmaları anlatılmıştır.¹⁷⁷²

Köye dair yazılar üçüncü seride de yer alır. Ancak bu seride köy sorunlarına daha az değinilmektedir. Önceki serilerden farklı olarak köy tanıtımları dikkat çekmektedir. Neredeyse her sayıda bir köy tanıtımına yer verilir.¹⁷⁷³ Bunun yanı sıra köy işlerini konu alan yazılar bulunmaktadır.

4.3.4. İlke ve İnkılaplar

Ülkü'nün var olmasındaki en önemli nedenlerden biri ilke ve inkılapların yalnız halka değil aydınlara ve partililere anlatılması ve aktarılması ihtiyacı idi. Daha önce belirtildiği üzere inkılapların ve rejimin halk tarafından henüz anlaşılmadığının fark edilmesi parti ideolojisinin halka ulaştırılması ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Parti yönetimi, inkılapların halka münevver kesim sayesinde ulaşacağı düşüncesindedir. Aydın kesime hitap eden Ülkü dergisi bunun için önemli bir araçtır. Mecmuadaki yazılar ile okuyucuyu yapılan inkılaplar doğrultusunda bilgilendirmek ve inkılapların yayılmasını hızlandırmak hedeflenmiştir.

Dergide söz konusu başlık altında “İnkılabımızın hukuki ve içtimai mahiyeti hakkında tetkikler ve bu bakımdan dün ve bugün arasında mukayeseler. Vatandaşlık haklarına, vazife ve mesuliyetlerine, maşeri yasayış şartlarına dair yazılar. Yeni kanunların içtimai kıymetleri hakkında tetkikler ve izahlar...” yer alacağı

Sayı:6, 16 Birincikanun 1941, s.11; İbrahim Zeki Burdurlu, “Döndü'nün Bohçası”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:14, 16 Nisan 1942, s.20.

¹⁷⁷² “Malatya Mektubu”, **Ülkü Milli Kültür**, Cilt:5, Sayı:49, Birinci Teşrin 1943, s.1; Nuri Erkoldaş, “İzmir Halkevi Mektubu”, **Ülkü Milli Kültür**, Cilt:5, Sayı:54, Birinci Kanun 1943, s.1; İbrahim Zeki Burdurlu, “Burdur Mektubu”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı 62, 16 Nisan 1944, s.1; İbrahim Zeki Burdurlu, “Aksu Mektubu”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:64, s.1; Ziya Şenses, “İskilip Mektubu”, **Ülkü Milli Kültür**, Cilt:6, Sayı:69, 1 Ağustos 1944, s.1

¹⁷⁷³ Temel Ziya Dursunoğlu, “Kisarna Köyü”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı: 19, Temmuz 1948, s.33-34; Halis Topçu, “Tikence Köyü”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, sayı:28, Nisan 1949, s.30-31; İsmail Kukluk, “Aksakal Köyü”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, sayı:30, Haziran 1949, s.33-34.

açıklanmıştır.¹⁷⁷⁴ Bu doğrultuda dergide harf inkılabı, Medeni Kanun, Soyadı Kanunu, Üniversite Reformu, kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi, ölçülerde değişiklik gibi yapılan inkılapları anlatan yazılar paylaşılmıştır.

1938 tarihli yazısında Fuat Köprülü, harf inkılabını Türklerin kültür tarihindeki en büyük dönüm noktası olarak nitelendirir, alfabe değişikliği ile eski kültürden yeni kültüre geçişin sağlandığı ve Türk seslerine göre oluşturulmuş bir alfabeye sahip olduğunu anlatır. Ayrıca harf inkılabının 10. Yılında ulaşılan noktadan övgü ile söz eder.¹⁷⁷⁵

Medeni Kanun da Ülkü’de üzerinde durulan inkılaplardan biridir. Medeni Kanun ile kadının kendisinden yararlanılan bir mal olmaktan çıktığına vurgu yapılmaktadır.¹⁷⁷⁶ Türk kadınına sosyal ve iktisadi sahadaki bağımsız varlığını ve haklarını tam ve gelişmiş olarak Cumhuriyet rejiminin kanunlarının vermiştir.¹⁷⁷⁷ Cemiyeti biçimlendirme işinde ailenin temel olarak kabul edilmesi Medeni Kanunu önemli kılmıştır denilebilir. CHP’nin önemli isimlerinden Necip Ali “Biz kanunu medeniyi kabul etmekle yeni bir cemiyet, yeni bir aile tipine yani Avrupa ailesine doğru gittik” sözleri ile bu noktanın altını çizmektedir.¹⁷⁷⁸ Bir başka yazısında da kadın erkek eşitliğinin Türk kültürünün özünde var olduğu, “fıkıh medeniyetinin” nüfuz edemediği köylerde bunun korunduğunu ifade ederek Kemalizmin skolastik düşünceye karşı olduğunu hatırlatmaktadır.¹⁷⁷⁹

Soyadı Kanunu ile verilen iki yıllık soyadı belirleme süresi sona ermeden, tatbiki için aydınlara seslenilmekte, halkın soyadı kanununda çerçevesinde soyadı belirlemesinde yardımcı olmaları, özellikle köylerde yaşayanlara rehberlik etmeleri istenir. Ayrıca inkılap prensiplerine aykırı soyadı seçilmesinin önüne geçilmesi konusunda da yardım beklenmektedir. Soyadı Kanunu da tekrar verilmiştir.¹⁷⁸⁰

¹⁷⁷⁴ “Ülkü’nün Yazı Bölümleri” s.91.

¹⁷⁷⁵ Fuat Köprülü, “Alfabe İnkılabı”, **Ülkü**, Cilt:12, Sayı:67, Eylül 1938, s.1-2.

¹⁷⁷⁶ Ürgüplü, a.g.m., s.39.

¹⁷⁷⁷ Münir Hayri Ürgüplü, “Kadın Hukuku”, **Ülkü**, Cilt:8, Sayı:43, II. Teşrin 1936, s.41.

¹⁷⁷⁸ Necip Ali, “İnkılap ve Türk Kanunu Medenisi”, Cilt:2, Sayı:9, Birinciteşrin 1933, s.183.

¹⁷⁷⁹ Necip Ali, “Türk İnkılabında Yeni Bir Adım Daha”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933, s.275.

¹⁷⁸⁰ “Ahmet Köyer, “Münevverler Soyadı İşinde Rehberliğiniz Lazım”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:38, Nisan 1936, s.114-118. 1938 yılına gelindiğinde de soyadı alma konusuna hükümet çözüm bulmaya çalışmaktadır. Bkz. Temuçin Faik Ertan, “Cumhuriyet Kimliği Tartışmasının Bir Boyutu: Soyadı Kanunu”, **Kebikeç**, Sayı:10, 2000, s.269.

Yine yeni ölçü ve tartı birimlerinin benimsenmesi konusunda da yardım istenir. 1931 yılında kabul edilen değişikliğin 1 Kanunusani(Ocak)1933 tarihinde yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır. Kanunun yürürlüğe girdiği 1933 yılında ölçülere dair üç makalenin yayınlanması konunun iktidar tarafından önemsendiği kadar değişiklik ile bir takım sıkıntıların yaşandığını ortaya koymaktadır.¹⁷⁸¹ Ülkü'nün Birincikanun(aralık) 1933 tarihli sayısında “Halkın zararına meydan verilmemesi ve kolaylıkla yeni ölçülere alışılması için Halkevlerinin bu sahadaki faaliyetlerini azami dereceye çıkarmaları milli bir borçtur.” denilmektedir.¹⁷⁸²

Dergide inkılapların anlatımı ile birlikte ulaşılmak istenen hedeflerden birinin, yapılan inkılapları dolayısı ile CHP icraatlarını meşrulaştırmak olduğu ileri sürülebilir. Örneğin Üniversite reformu kültür hayatında tarih ve dil inkılabından sonra üçüncü mühim bir inkılap olduğu ve her şeyden evvel “zihniyetin değişmesi” meselesi olduğu ifade edilmektedir.¹⁷⁸³ Üniversite reformunun övüldüğü bir başka yazıda üniversite sayesinde kültür rehberlerinin yetiştirilebileceği ve geniş bir halk terbiyesi sisteminin temellerinin atıldığı kaydedilmektedir.¹⁷⁸⁴

İlke ve inkılaplardan bahseden yazılarda eski ile yeni karşılaştırması mutlaka yapılmaktadır. Bununla birlikte yeni dönemi, cumhuriyet yönetimini, Türk inkılabını yücelten ifadeler de sık sık kullanılarak meşrulaştırma, CHP icraatlarını anlatma çabası söz konusudur. Örneğin Medeni hukuk anlatılırken “Eğer Cumhuriyet inkılabı olmamış olsaydı, yeni kanunu medeninin bugünkü tatbiyatını rüyamızda bile göremez ve tasavvur edemezdik.” Denilmektedir.¹⁷⁸⁵

Ülkü sayfalarında bilhassa birinci serinin ilk döneminde altı ilkeyi ve dolayısıyla Türk inkılabını açıklayan, anlatan yazılar önemli bir yer tutar. Münevverlerce söz konusu prensiplerin benimsenmesi, bu ilkelere daha bağlı bir aydın sınıf oluşmasına ve bu kesimin rejim ve inkılapları yayma konusunda aktif hale gelmesi adına yoğun bir çaba göze çarpmaktadır. Diğer taraftan münevver

¹⁷⁸¹ Salih Murat, “Ölçüler ve Ölçme”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:6, Temmuz 1933, s.485-489; Selim Nüzhet, “Yeni Ölçü ve Tartılarımız”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:11, Birincikanun 1933, s.420-421; Necati, “Metre Sistemi”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:11, Birincikanun 1933, s.422-425.

¹⁷⁸² Necati, *a.g.m.*, s.425.

¹⁷⁸³ Mehmet Saffet, “Üniversite İnkılabı”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933, s.8.

¹⁷⁸⁴ Nusret Kemal, “İstanbul Üniversitesi ve Bir Terbiye Esası”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:11, Birincikanun 1933, s.380-381

¹⁷⁸⁵ Necip Ali, “İnkılap ve Türk Kanunu Medenisi”, s.185.

kesim arasında da bilhassa ilkeler yani parti ideolojisi konusunda zaman zaman kafa karışıklığı ve bilgi eksikliği de söz konusudur. “Halka rehberlik edenlerin kendi aralarında kendi tabirleri, tarifleri ve tefsirleri üzerinde anlaşmaları” başka bir ifade ile aynı dili konuşmaları ve anlatımları yapabilmeleri istenmektedir. Bahsi geçen durum CHP yönetimince çıkarılan Ülkü’nün varlık sebeplerinden biridir. Nusret Köymen bunu “istediğim memleket münevverliğini inkılap etrafında fikri teşkilatlanmağa davet eden Ülkü’de payıma düşen işi yapmaktır.” sözleri ile ifade etmektedir.¹⁷⁸⁶

Ülkü dergisinin söz konusu misyonu ve CHP tarafından çıkarılan çıkarılan bir dergi oluşu mecmuada yayınlanan yazıların da parti ilkeleri doğrultusunda ve onları destekleyen bir yaklaşım ile kaleme alınmasını beraberinde getirmiştir. Dergide topluma, ekonomik gelişmeye vs. bakışlar büyük ölçüde Türk Devrimi’nin temel zihniyeti ile uyum içindedir.¹⁷⁸⁷ Nitekim İlkeler ile ilgili yazılar da parti programında yer alan tanımlar doğrultusundadır.

Ülkü dergisinde ulusal iradenin Türk inkılabının temel niteliklerinden biri olduğu ileri sürülür. Mehmet Saffet cumhuriyetçiliği, “Türk inkılabı her sahada bir halk hakimiyeti, milli hakimiyet inkılabıdır... Bu kısaca cumhuriyettir. İmparatorluk devrinin umumi mutlakiyet ve teokrasi rejimine karşı siyasi, ictimai, dini ve hukuki bir aksülamelden ibaret olan inkılabımızın bütün safhaları bizzat kendisinin yarattığı bu felsefe ile izah edilir.¹⁷⁸⁸ Cumhuriyetçilik, “hakimiyeti sultanların, padişahların elinden alıp halkın eline veren” güç olarak yeni yönetimin kendini meşrulaştırırken hem de halk hakimiyetine dayanması hasebiyle muasır medeniyetler içerisinde bulunma çabasının bir tezahürü olarak ortaya konmaktadır. Nafi Atuf Kansu, “Türk inkılabı hakikatte her yönden, Osmanlı rejimine sırt çevirme ve medeniyet aleminde değerli bir varlık olarak yaşama kararının verildiği günden başlar.” demektedir.¹⁷⁸⁹

Söz konusu yazılarda anlatım Milli Mücadele ile başlatılmaktadır. Türk inkılabının temelinde bağımsızlık mücadelesinin yer aldığı vurgulanarak Türk inkılabı ile milliyetçilik özdeşleştirilmektedir. Aydoslu Sait, “Varlığımızın kaynağı ve istikbalimizin biricik güvenç dayanağı olan milliyetçilik..” sözleri ile

¹⁷⁸⁶ Nusret Köymen, “*İnkılap İdejisinde Halkçılık*”, *Ülkü*, Cilt:3, Sayı: 14, Mart 1934, s.45

¹⁷⁸⁷ Oral, *a.g.e.*, s.217.

¹⁷⁸⁸ Mehmet Saffet, “*İnkılap Terbiyesi*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:8, Eylül 1933, s.106.

¹⁷⁸⁹ N. Atuf Kansu, “*Türk İnkılabı*”, *Ülkü*, Cilt: 8, Sayı:45, İkinciteşrin 1936, s.229

milliyetçiliğe atfedilen anlamı ifade etmektedir.¹⁷⁹⁰ Ülkü’de hem milliyetçilik kavramı ve tarihsel gelişimi ile ilgili yazılar okuyucu ile buluşturulmuş hem de milliyetçilik ilkesine dair yazılara yer verilmiştir.

Milliyetçilik ilkesi ile milli tarih anlayışı ve dil devrimi birlikte ele alınmıştır. Kültür inkılabının biri tarih biri dil olmak üzere iki önemli ayağı olduğu ifade ediliyor. Dergiye göre kültür inkılabının özü “muasır medeniyetin en ileri safında layık olunan mevkii almak”tır.¹⁷⁹¹ Bu çerçevede yeni nesillerin terbiyesi ve millileştirilmesi başta gelmelidir.¹⁷⁹²

Recep Peker ulus için şu ifadeyi kaydetmektedir: “Bize göre ulus, dili bir, kültürü bir ve mazi hatıraları ile istikbal emelleri bir olan aynı hadiselerden aynı surette duygulanan müşterek felaketlerden beraber acı duyan, müşterek mazhariyetlerden beraber sevinen ve müşterek zorluklara beraber karşı koyan siyasi ve sosyal bütünlük olmalıdır.”¹⁷⁹³

Devrimin ideolojisine yönelik yazılarda sıkça vurgulanan müsavilik yani eşitlik inkılabın ana unsurlarından biri olarak kabul edilir. Bu bağlamda Ülkü sayfalarında üzerinde durulan konulardan biri de halkçılıktır.

Ülkü’de halkçılık üzerine yazı yazarların başında derginin editörlüğünü de yapan Nusret Köymen gelir. Köymen halkçılığı “vatandaşlar arasında fertlerin veya zümrelerin, fertler veya kümeler üzerinde herhangi bir şekilde tahakküme meydan verecek ırsi veya kisbi farklar tanımamak, devlet eliyle bütün işlerde bütün vatandaşları eş tutmak” olarak tanımlar.¹⁷⁹⁴

Parti programında ve mecmuada halkçılık bahsinde irade ve hakimiyetin kaynağının millet olduğu öne sürülmektedir.¹⁷⁹⁵ Halkçılık, meşruiyet kaynağının halk

¹⁷⁹⁰ Aydoslu Sait, “*Millet ve Milliyet*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933, s.282.

¹⁷⁹¹ Mehmet Saffet, “*Kültür İnkılabımız*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933, s.352-353.

¹⁷⁹² Aydoslu Sait, “*Millet ve Milliyet*”, s.284

¹⁷⁹³ Recep Peker, “*Uluslaşma-Devletleşme*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936, s.III.

¹⁷⁹⁴ Nusret Köymen, “*İnkılap İdeolojisinde Halkçılık*”, s.41

¹⁷⁹⁵ Parti programında Halkçılık için, “İrade ve hakimiyetin kaynağı millettir. Bu irade ve hakimiyetin, devletin vatandaşa ve vatandaşın devlete karşılıklı vazifelerinin hakkıyla ifasını tanzim yolunda kullanılması Fırkaca büyük esastır. kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiç bir ferde, hiç bir aileye, hiç bir sınıfa, hiç bir cemaate imtiyaz tanımayan fertleri halktan ve halkçı olarak kabul ederiz.” denilmektedir. **CHF Nimzنامه ve Programı**, s.31.

olduğu savından hareketle “Halka dayanan” yeni rejimin, kendini meşrulaştırma çabasının bir parçası olarak ele alınmaktadır.¹⁷⁹⁶

Yine dergide “Halkçı bir devletin en büyük vazifesi halkı mümkün olduğu kadar süratle kendi kendini idare edecek kültür ve şuur seviyesine vardıracak tedbirler almaktır.” Denilmekte ve devlet halkçılığının başka bir vazifesinin de, halkın, o seviyeye ulaşmaya kadar koruyucusu olmak olduğu kaydedilmektedir.¹⁷⁹⁷

Ülkü’ye göre “halk, bir memleketin en umumi kültürüyle birbirine bağlı olan ve aşağı yukarı aynı kazanç ve yaşayış seviyesinde bulunan büyük ekseriyet, büyük orta tabakadır.” Dolayısı ile halktan kasıt on milyon Türk köylüsüdür.¹⁷⁹⁸ Dergide halkçılık ile köycülüğün özdeşleştirildiği söylenebilir. Halkçığın “halktan alıp halka vermek esasına dayandığı” savunuluyor.¹⁷⁹⁹

Nusret Kemal göre halkın düşmanı tahakkümdür ve “halkçılık en evvel yabancı bir siyaset ve kültür tahakkümü ile iktisadi tahakküme düşmandır.”¹⁸⁰⁰ “¹⁸⁰¹Halk Fırkası neşrettiği ana programında Türk devletinin esas karakterlerinden birinin Halkçılık olduğunu tespit etmiştir. Halkçılığı esas olarak eline alan bir devletin Türk halkını çağdaş muasır bir millet halinde organize edebilmek için zaruri olarak milliyetçi olması şarttır.” Bu bağlamda dergide, halkçılık milliyetçilik aynı potada birleştirilmektedir. Mete Tunçay halk kavramının yerine ulus kavramı konularak ulusçuluğa dönüştürüldüğünü ileri sürmektedir.¹⁸⁰² Recep Peker 1935 kurultayında yaptığı konuşmada söz konusu durumu “Ulus yığını bu saf duygularla halkçı olmalıdır ki halk yığınları ulusçuluğun yaptığı büyük kuvvetle birbirini seven birbirine bağlanan büyük bir varlık teşkil edebilsin.” sözleri ile dile getirmektedir.¹⁸⁰³

Dergide Halkevlerinin kurulması ve faaliyetleri de halkçılık ilkesi doğrultusunda ele alınmaktadır.

¹⁷⁹⁶ Asım Karaömerlioğlu, *a.g.e.*, s.43.

¹⁷⁹⁷ Nusret Köymen, “*Halkçılık*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı: 3, Nisan 1933, s.187. Osman Halit, Türk vatanında yaşayan yurtdaşların kültür, bilgi, iktisat, ahlak, siyasi faaliyet sahasındaki her türlü ileri hareketin yani halk terbiyesinin halkçılık hareketinin en geniş manası olduğunu ileri sürer.

¹⁷⁹⁸ Köymen, “*Halkçılık*”, s.186.

¹⁷⁹⁹ Osman Halit, “*Cumhuriyette Halk Terbiyesi*”, s.292.

¹⁸⁰⁰ Köymen, “*İnkılap İdeolojisinde Halkçılık*”, s.42.

¹⁸⁰¹ Osman Halit, *a.g.m.*, s.289.

¹⁸⁰² Tunçay, *a.g.e.*, s.212.

¹⁸⁰³ “*Partinin Yeni Programı için Kurultayda Recep Peker’in Söylevi*”, *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:28, Haziran 1935, s.250.

Ülkü’de doğrudan laiklik üzerine yazılmış tek bir yazı bulunmaktadır. 6 sayfalık bu yazıda laiklik kavramının geniş bir açıklamasına yer verilir. Ayrıca “Bugün ‘laik’ olan bir adam veya bir devlet, Allah ile kul arasında mütevassıt bir sınıf tanımıyor. Laik devlet, her ferdi, kendi dininde, itikadında hür bırakan insan veya devlettir.” Denilmekte ve aynı yazıda CHP programında yer alan laiklik maddesinin, kavramın gelişim aşamasının bir özeti niteliğinde olduğu, bu kısmın “Türk inkılabının en muazzam, en şerefli sayfası” olduğu kaydedilmektedir.¹⁸⁰⁴

Laiklik ile ilgi tek makalenin bulunması bu ilkeye önem verilmediği anlamına gelmez. Türk inkılabı ile, ilkelerle ilgili hatta eğitim, dil gibi konular üzerine yazılarda da laikliğe vurgu yapılır. Recep Peker’in İtalya’da yayınlanan ve Ülkü’de aynen paylaşılan “Uluslaşma-Devletleşme” makalesinde partinin laikliğe bakışını şu sözlerle ifade etmektedir: “Türkiye’de din telakkisinin hududu yurddaş vücudunun cildini aşamaz. Onun ne sosyete, ne administrasyonda ve ne politikada yeri yoktur. Bunun yanında ne sosyete, ne kanun ve ne de politika yurddaşın dindarlığı veya dinsizliği ile hiç meşgul olmaz. Din sade bir vicdan işidir, asla bir devlet işi değildir.”¹⁸⁰⁵

Medeni kanunu ele alan bir yazıda ulusun fertleri arasında ekonomik ve sosyal birliğin din kuralları ile sağlanamayacağı çünkü değişmez kaideler içerdiği ancak değişime açık kanunlar ile sağlanabileceğinin altı çizilir.¹⁸⁰⁶ Nafi Atuf Kansu dine dayalı yapının olumsuz etkilerine dikkat çeker. Kansu’ya göre Türk kültürünün ve toplumunun kurtuluş ve yükseliş yolu medeni şartlara uyum ile açılmış oldu.¹⁸⁰⁷ Yine bir başka yazıda da “Atatürk’ün, Türk kültüründe yaptığı en feyizli hamle, bu kültüre laikliğin karakterini vermesidir.” denilmektedir.¹⁸⁰⁸

Ülkü dergisi Türk devriminin sosyo kültürel yönü ile ele alma ve bunu münevverlere aktarma amacını taşımakla birlikte Türkiye’de devletçi bir ekonomik modelin uygulanmaya başlandığı ve devletçilik ilkesinin biçimlendiği bir süreçte bunu münevverlere ve partililere aktarma, anlatma görevi üstlenmiştir.

¹⁸⁰⁴ Necmeddin Sadık, “Layık Ne Demektir”, *Ülkü*, Cilt: 2, Sayı: 11, Birinci Kanun 1933, s.370-378.

¹⁸⁰⁵ Recep, “Uluslaşma-Devletleşme”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:40, s.III.

¹⁸⁰⁶ Ürgüplü, a.g.m., s.38.

¹⁸⁰⁷ Nafi Atuf Kansu, “Türk İnkılabı”, *Ülkü*, Cilt:8, Sayı:45, İkinciteşrin 1936, s.230.

¹⁸⁰⁸ İhsan Sungu, “Kültür İşlerimiz”, *Ülkü*, Cilt:8, Sayı:45, İkinciteşrin 1936, s.244.

Peker’e göre devletleşme fikri, ulusun bütün kuvvetlerini ve bütün enerjisini ziyana uğramaktan koruyarak onu gene ulus için büyük yekun yapacak istikametlere kanallandırmak eder.¹⁸⁰⁹ Dergide ekonomik buhran sonrasında devletlerin ekonomik politikalarını sorgulama yoluna gittikleri ve liberal ekonomilerin zararlarının anlaşıldığı dolayısıyla devletçiliğin gerekliliği ortaya konmaya çalışılır. Nusret Köymen de on beş yıllık bir seyir takip etmiş olan Türk inkılabını ve onun devletçilik telakkisinin inkişafını demokratik planın harikulade ifadesi olduğunu kaydetmektedir.¹⁸¹⁰

Ülkü yazılarında inkılapçılık ilkesi de ele alınır. Ülkü dergisinde inkılapçılık eski toplumsal yapının bütün kurumları ile reddi üzerinden biçimlendirilir. Burada inkılapçılık siyasal ve sosyal yaşamda topyekün bir değişikliği ifade etmektedir.¹⁸¹¹

Mehmet Emin inkılapçılığı, “cumhuriyetin yaptığı büyük ve feyizli değişiklikleri benimsemek ve onu bütün ruhlara yerleştirmeye çalışmak manası”na gelmekle birlikte içtimai meseleler karşısında alınması lazım gelen vaziyet hakkında hususi ve muayyen bir görüşüm var” diyebilmek olarak açıklar.¹⁸¹²

Bir başka yazıda “inkılapçılık bir dinamizmayı ifade eder. İnkılapçı Parti ve onun Hükümeti bir taraftan bütün yapılmış inkılab eserlerinin bekçisidir; onların sarsılmasına, gerilemesine asla müsamaha edemez. Diğer taraftan yükseliş hamlesi bitmemiştir. Milli kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin fevkine çıkarmak için normal şartların ve imkanların üstünde çalışmak zaruretindeyiz.” sözleri ile CHP ile inkılaplar özdeşleştirilir.¹⁸¹³

Mecmuada sıkça kullanılan ifadelerden biri de çağdaş muasır medeniyetler arasında yer almak vurgusudur. Atatürk’ün 10. Yıl Nutkunda “Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medenî memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî

¹⁸⁰⁹ Peker, “Uluslaşma-Devletleşme”, s.IV.

¹⁸¹⁰ Nusret Köymen, “Bizim Planlarımız”, *Ülkü*, Cilt:3, Sayı 14, Mart 1934, s.17.

¹⁸¹¹ Gümüsoğlu, *a.g.e.*, s.294-295; Kazım Nami, “Cumhuriyet Terbiyesi”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:9, Birinciteşrin 1933, s.204

¹⁸¹² Mehmet Emin, “İnkılapçılık”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s.44.

¹⁸¹³ Nafi Atuf Kansu, “Türk İnkılabı”, s.231.

kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.”¹⁸¹⁴ Sözleri ile ifade ettiği bu yaklaşım Ülkü’de de tekrarlanmıştır. Burada “Milli varlığı medeni camia içerisinde layık olduğu mümtaz mevkie yükseltme”nin hedefinin her fırsatta altı çizilir.¹⁸¹⁵

Gerek inkılaplar gerekse ilkeler ile yazılarda dikkat çeken noktalardan biri de ilke ve inkılapları Atatürk ile özdeşleştiriliyor olmasıdır. Atatürk’e “*Büyük Önder*”, “*Büyük Ata*” gibi ünvanlarla seslenilirken “*Atatürk’ün en büyük eseri olan cumhuriyetin...*”, “*Atatürk’ün dehasının ışık tuttuğu, o güneşin altında koşuyoruz.*” benzeri ifadeler ile rehber vurgusuna sıkça rastlanmaktadır.

İnkılap derslerinin bir kısmı da Ülkü de okuyucularla paylaşılmıştır. Dergide Türk devrimi üzerine yazılar, 1935’teki Büyük Kurultay sonrasında sıklaşmaktadır.¹⁸¹⁶ 1937 yılına gelindiğinde itibaren inkılaplara dair yazılar kaleme alınmamaya başlanması dikkat çekicidir. Sonraki serilerde de bu durumun devam ettiği görülür.

İkinci ve üçüncü serilerde ilk seride devrim ideolojisi hususunda var olan heyecan görülmez. Tarih ve dil üzerine inşa edilmeye ve güçlendirilmeye çalışılan milliyetçilik bu serilerde folklor üzerinden işlenmiştir.

4.3.5. Eğitim

Eğitim de Ülkü dergisinde tartışılan konulardandır. Eğitim ile ilgili yazıların başta halk terbiyesi(eğitimi) ¹⁸¹⁷ olmak üzere ülkedeki eğitim sorunlarına yönelik olduğunu görüyoruz. Özellikle ilk seride bu mevzu üzerinde daha çok durulmaktadır. Eğitim konusunda geri kalınmış olması, nüfusun büyük bir bölümünün okuma yazma bilmiyor olması eğitimin, bilhassa da halk terbiyesi meselesinin öne çıkmasında etkili olmuştur. Halk terbiyesi ile ilgili yazıların, bunun aydınlar ile birlikte gerçekleştirilebileceği düşüncesinden hareketle onları bu konuda bilgilendirme, yönlendirme ve daha aktif kılma isteğinin bir yansıması olduğu söylenebilir.

¹⁸¹⁴ ASD, Cilt:III, s.318.

¹⁸¹⁵ Hilmi, “*Halk Neşriyatının Ehemmiyeti*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933, s.70.

¹⁸¹⁶ Oral, a.g.e., s.216.

¹⁸¹⁷ Mecmuada 1936 yılına kadar “terbiye” kavramı “eğitim” manasında kullanılmıştır. Bu tarihten itibaren her iki kavram da kullanılmıştır.

Derginin ilk sayısında, yazı bölümleri anlatılırken halk terbiyesi konusunda, Türk inkılabını bütün safhalarındaki inkısaflarıyla ve umumi heyetindeki mütecanisliğiyle, birliğiyle ortaya koyarak ve içtimai hayatımıza getirdiği iyilikleri meydana çıkararak onu halkın ruhuna sindirecek yazılar...Halk terbiyesi konusunda “halka vatandaş terbiyesi vermenin cemiyet içinde haklarını ve vazifelerini hakiki hudutlariyle tanıtarak maşeri hayatın icaplarına uymayı öğretmenin yollarını gösterir yazılar... mektep çağını geçmiş olanların öğrenme kabiliyeti ve bunlara öğretme yolları ve vasıtaları, mektep dışı terbiye hakkında yazıların paylaşılacağı duyurulmuştur.”¹⁸¹⁸

“Mecmuada halkın eğitimi iki boyutta tartışılmıştır: siyaset eğitimi ve vatandaşlık eğitimi. Vatandaşın devlete, devletin vatandaşa karşı hakları ve sorumluluklarının öğrenilmesi yine bu kapsamda ele alındığı söylenebilir.”¹⁸¹⁹ Dergide “Kafası hür ve salim düşünceye alışmış vatandaşların çoğalmasındır ki demokrasileri muvaffakiyete ve memleketleri, dolayısıyla beşeriyeti, sadete erdirecektir.”denilmektedir.¹⁸²⁰

Halk terbiyesi, “Halk kütlelerini bir millet haline koymaya matuf faaliyetler” ve “Türk vatanında bütün yurttaşların kültür bilgi, iktisat, ahlak, siyasi faaliyet sahasındaki her türlü ileri hareketleri” olarak tanımlanmaktadır.¹⁸²¹ Bir başka yazıda da halk terbiyesi “memleketin şive, mezhep ve medeniyet itibariyle birçok parçalara ayrılan zümrelerini bir içtimai vücut ve millet haline yoğurma, fertlerin düşünüş, duyuş ve isteyişini bütün milletin mefkuresine uygun bir tarzda işleyerek ruhu yetiştirme” olarak tarif edilmektedir.¹⁸²²

Ziya Fahrettin Fındıkoğlu da halk terbiyesini benzer şekilde ele almıştır. Ona göre mektepler, yetişen nesilleri milli idealin ruhu ile ruhlandırırken bunların yanında ergin nesiller, bu nesiller içinde Türkçeyi konuşmayan ruhları siyasi Türkiye’ye bağlı

¹⁸¹⁸ “Ülkü’nün Yazı Bölümleri”, s. 92.

¹⁸¹⁹ Gümüsoğlu, a.g.e., s.307

¹⁸²⁰ Nusret Köymen, “Halk Terbiyesi”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933, s.19.

¹⁸²¹ Osman Halit, “Cumhuriyette Halk Terbiyesi”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933, s.289.

¹⁸²² Hamit Zübeyir, “Halk Terbiyesi Vasıtaları”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933, s.152.

olsa da bedi ve harsi Türkiye'ye yabancı olan zümreler halk üniversitelerine muhtaçtırlar.¹⁸²³

Halk terbiyesine, “büyük inkılap” işine bütün vatandaşları, ilerlemeye açık bir inanışla ortak etme vazifesi yüklenmektedir.¹⁸²⁴ Bu manada milli bilincin oluşması da halk terbiyesinin vazifesi olarak vurgulanıyor.¹⁸²⁵ Dolayısıyla milli bayramlar halk terbiyesi üzerinde önemli bir unsur olarak değerlendiriliyor. Bu hususta Sovyet Rusya gibi başka ülkelerdeki bayramlara dikkat çekiliyor.¹⁸²⁶ Yine milli bayramlar münevverler ile halkın kaynaşması için bir fırsat olarak da gösteriliyor.¹⁸²⁷

Dergide yine terbiye konusunda altı çizilen nokta, ki pek çok husus için de aynı noktaya vurgu yapılıyor, asıl halkı oluşturan köylerde kasabalarda ve henüz köy kültüründen çıkamamış şehirlerde yaşayanlar olduğu ve şehir halkının refah ve inkişafının, asıl halkın refah ve inkişafına bağlı olduğu görüşüdür.¹⁸²⁸ Daha önce de belirtildiği üzere bunun yolunun halk terbiyesinden geçtiğine inanılmaktadır.

Halk eğitimi kadar olmasa da okul çağındaki çocukların yetiştirilmesi üzerinde de durulur. Cemiyet, ahlak ve vatandaşlığın telkini için en önemli araç mektep olduğu belirtilmektedir. Çocukların hem doğrudan dersler ile hem de spor, musiki, sosyal faaliyetler, sınıf faaliyetleri, talebe teşkilatı gibi çalışmalar aracılığıyla bunun pekiştirilmesi tavsiye edilmektedir. Çocuklara iyi bir inkılap terbiyesini temin ve iyi cumhuriyet vatandaşları yetiştirmek için öncelikle muallimlerin inkılap terbiyesi doğrultusunda yetiştirilmesi gerektiğinin altı çizilmektedir. Öğretmenlerin yaptığı işe inanmaları inkılap terbiyesinin kazandırılmasını sağlayacaktır.¹⁸²⁹

Ebeveynlerin eğitiminin de önemli olduğunun altı çiziliyor. Eğitimin ailede başlaması nedeniyle anne babanın, özellikle de annenin, çocuğa yaklaşımlarının onun

¹⁸²³ Ziya Fahrettin, “Alsas Loren Halk Üniversitesi Nasıl Çalışıyor”, *Ülkü*, Cilt:4, Sayı:20, Birinciteşrin 1934, s.118

¹⁸²⁴ Köymen, “*Halk Terbiyesi*”, s.19

¹⁸²⁵ Köymen, “*Halk Terbiyesi*”, s.20.

¹⁸²⁶ Nusret Kemal, “*Sovyetlerde Bayram ve Terbiye*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:9, Birinciteşrin 1933, s..238-240.

¹⁸²⁷ Nusret Köymen, “*Milli Bayram ve Halk Terbiyesi*”, *Ülkü*, Cilt:2, s.9, Birinciteşrin 1933, s.250.

¹⁸²⁸ Nusret Kemal, “*Halkçılık*”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:3, Nisan 1933, s.186.

¹⁸²⁹ Mehmet Saffet, “*İnkılap Terbiyesi*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:8, Eylül 1933, s.105-114. Öğretmenlere eğitim işinin, inkılap terbiyesi kazandırma görevinin dışında halkın yurt savunmasına hazırlanması gibi vazifeler de verilmektedir. Şakir Hazım Gökmen, “*Milli Müdafada Öğretmenin Rolü*”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936, s.203-204.

eğitiminde belirleyici olarak görülüyor bu nedenle de anne ve babaların çocuklarına şefkatle ve onu anlayan bir tutum izlemeleri tavsiye edilmektedir.¹⁸³⁰

Bunun yanı sıra başka ülkelerdeki, yine başta halk eğitimi olmak üzere, eğitime dair makaleler de vardır. Bu makalelerde; Sovyetler Birliği, Danimarka, Çekoslovakya, ABD, İngiltere, Meksika, Almanya, İtalya vb. ülkelerdeki halk eğitimi ile ilgili kurumlar bütün boyutlarıyla tartışılır.¹⁸³¹

Eğitim konusunda üzerinde durulan bir husus da köy çocuklarının eğitimidir. Mecmuada köye yönelik farklı bir müfredatın uygulanması ve köy öğretmeni yetiştirme meselesi üzerinde önemle durulmaktadır.¹⁸³² Köy okullarındaki müfredatın köy yaşayışına uygun olması gerektiği savunulmaktadır. Ayrıca köy çocuğu şehirde büyüyen bir çocuğa göre daha güçlü ve şanslı bir varlık olarak görülür.

Köy öğretmeni yetiştirme işi de mecmuada tartışılmıştır. Bu konuda bazı denemelerden bahsediliyor.¹⁸³³ Köy öğretmeni “sadece köy çocuklarını değil bütün köyü yükselten bir rehber” olarak değerlendiriliyor. Zira köy terbiyesinde güç olduğu kadar mühim olan yetişkinlerin eğitimidir.¹⁸³⁴ Dergide köy öğretmeni yetiştirilmesi ve nitelikleri üzerine yapılan bu tartışmalar 1936 yılında açılacak olan köy eğitmen kurslarına¹⁸³⁵ giden süreçte anlamlıdır. Daha önce belirtildiği gibi Ülkü dergisi yalnız münevverlere bir takım düşüncelerin ulaştırılması değil aynı zamanda o düşüncelerin tartışıldığı ve karar mekanizmasında yer alanlara da yol gösterici olmaya çalışıldığı bir platform olmuştur.

¹⁸³⁰ Hilmi Malik Evrenol, “Ana Baba Eğitimi Dirim Eğitimidir”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936, s.192-195; Şeref Erdoğan, “Terbiye’de Ana Baba Rolü”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936, s.287-288.

¹⁸³¹ Orhan Recep, “İngiltere’de Tahsil”, *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:30, Ağustos 1935, s.424-428; Hasan Ali Yücel, “Fransa’da İlk Öğretimin Tarihçesi”, *Ülkü*, Cilt:6, Sayı:36, Şubat 1936, s.452-458; “Japon Maarif Teşkilatında Orta ve Yüksek Öğretim Kurumları”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı: 42, Ağustos 1936, s.410-415; Gümüsoğlu, *a.g.e.*, s.306.

¹⁸³² Ali Sami, “Köy Mekteplerinde Resim”, *Ülkü* Cilt:2 Sayı:12, İkincikanun 1934, s.463-466; Hıfzırahman Raşit, “Köy Muhiti ve Çocuk Terbiyesi”, Cilt:4 Sayı: 20, İkinciteşrin 1934, s.154-157; “Köy Öğretmen ve Eğitmeni Yetiştirme İş”, *Ülkü*, Cilt:8, Sayı:46, Birincikanun, 1936, s.259-267.

¹⁸³³ “Köy Öğretmen ve Eğitmeni Yetiştirme İş”, *Ülkü*, Cilt:8, Sayı:46, Birincikanun 1936, s.259-267.

¹⁸³⁴ Hıfzırahman Raşit, “Köy Mektebi ve Köy Muallimi”, *Ülkü*, Cilt:4, Sayı:24, Şubat 1935, s.414-415.

¹⁸³⁵ Köy eğitmen kursları için bkz. Çiğdem Erdem, “Cumhuriyet Yönetimi’nin 1930’lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte ‘Dönüşüm’ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aracı Olarak Köy Eğitmen Kursları”, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10/3(2008), s.187-200.

Mecmuanın Fuat Köprülü editörlüğündeki 1937-1941 yılları arasında eğitime dair yazılarda gözle görülür bir azalma yaşanmıştır. Yeni seriye geçilmesi ile birlikte eğitim tekrar ele alınmaya başlanmıştır. İkinci seride eğitim konusunda yine halk eğitimi ele alınmakla birlikte örgün öğretime de ilk seriye göre daha geniş yer verildiği görülmektedir. Burada amacın aydınların her iki konuda da katkısının bekleniyor olmasının ve hükümetin çabalarının geniş kesimlere ulaştırılma amacının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Bu doğrultuda Ülkü, münevverleri, 1944 yılında cumhurbaşkanınca başlatılan ilköğretim davasına katkı sunmaya davet etmektedir. Aydınların okul yönetimi ile işbirliği yapmaları, Halkevleri ve Halkodalarında okuma yazma kursları vermeleri, okul yapımına destek olmaları, materyal desteğinde bulunmaları istenmektedir.¹⁸³⁶

Dergide eğitimin üç amacı olduğu kaydediliyor: vatandaş yetiştirmek, aydın yetiştirmek ve meslek adamı yetiştirmek. Lise eğitimi “halktan ve halk için aydınlar yetiştirmek” meselesi olarak değerlendiriliyor. Üniversiteye geçişi sağlaması açısından da ciddiyetle verilmesi gerektiği anlatılıyor.¹⁸³⁷

Diğer taraftan eğitim konusunda yetersiz kesimin büyük bir kısmını köy halkının teşkil ettiği ve halk eğitiminde öncelikli olarak bu kesimin ele alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Halk eğitimi işinin yalnız bir okuma ve yazma öğretme işi olarak değil, şumullü bir talim ve terbiye problemi olarak ele alınması gerektiği, köy okullarında çalışan öğretmen ve eğitmenlerin “halk yetiştiricisi” olduğu ifade edilmektedir. Halkevlerinin de halk eğitiminde önemli rol oynamakta olduğuna dikkat çekilmektedir.¹⁸³⁸

İlk seride olduğu gibi aydınlar halk eğitiminin önemli parçası olarak görülürken bilhassa köy öğretmenleri en önemli neferi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla Köy Enstitüleri gerek eğitim, gerek öğretmen yetiştirilmesi ve gerekse halk eğitiminin sağlanabilmesi açısından dergide üzerinde durulan konulardan biridir. Köy kalkınmasının köylünün yetiştirilmesine yani halk eğitiminde başarılı

¹⁸³⁶ Ahmet Kutsi Tecer, “Hep Beraber”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı 74, 16 I. Teşrin 1944, s.1

¹⁸³⁷ Yunus Kazım Köni, “Öğretim Davamız”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:4, Sayı:45, 1 Ağustos 1945, s.10-11.

¹⁸³⁸ Fuat Baymur, “Halk Eğitimi Davamız”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:5, Sayı:45, 1 Ağustos 1945, s.20.

olunmasına bağlanması da Köy Enstitülerin öne çıkarılmasını ve onlardan beklentilerin vurgulanmasını beraberinde getirmiştir.

İkinci seride eğitim konusunda üniversite öğrencilerine dair yazılara da rastlanmaktadır. 1940'lı yılların ortalarında yaşanan üniversite olayı dolayısıyla gençliğe dair yazılar Ülkü'de önemli bir yer tutmuştur.¹⁸³⁹ Gençlerin solcu ya da sağcı(Turancı)düşüncelerin Türk gençlerini etkileyemeyeceği kaydediliyor. Türk inkılabı rejiminin açık ve aydınlık yolunda bir tek kitle ve bir tek cephe halinde yürümeğe devam eden gençlerin kendilerine emanet edilen rejimi korumayı sürdürecekleri vurgusu dikkat çekmektedir.¹⁸⁴⁰

Bu doğrultuda Turancılık hadisesine de değinilmekte, isim verilmeden olayın iyi niyetli olmayan ırkçı ve Turancı bir öğretmenin yazdıkları ile gençliğin saf milliyetçiliğinden faydalanmak istediği ancak Parti ve programının milliyetçilik konusunda net olduğu ifade edilir. Aynı yazıda “Bugün Cumhuriyet İnkılabı'nın yetiştirdiği olgun ve şuurlu gençliği bu ülküden ne sağa ne sola bir adım bile saptırmak mümkün değildir. Hem Türk gençliği, geleneklerinden ve Şeflerinden aldığı terbiye ile, devlet otoritesini en muhterem otorite olarak tanıyan bir gençliktir. Tahrikçiler, birkaç genci aldatmış olabilirler, fakat asıl suçlu onlardır.” denilerek gençlere bu konuda tahriklere kapılmamaları telkin edilmeye çalışılır.¹⁸⁴¹

Dergide parti programında yer aldığı gibi dil, kültür ve ülkü birliği temelinde milliyetçiliğin savunulması gerektiği, aksi propagandalara kapılmamaları çağrısı yapılmaktadır.¹⁸⁴² Ahmet Kutsi Tecer de görünüşte parti prensiplerine sarılarak, milliyetçilik kisvesi altında ırkçılığın, Turancılık gibi yanlış fikirlerin propagandasının yapıldığına dikkat çeker. Ülke bir bütün halinde ve milli bir ruhla yönetilmektedir. Gençlere düşen görev gece gündüz yılmadan çalışmaktır.¹⁸⁴³

Önceki serilerde önemle üzerinde durulan eğitim konusuna son seride değinilmekle birlikte yazılarda gözle görülür bir azalma vardır. Eğitimi ele alan yazılar serinin üç yıllık yayın hayatında 10'u bulmamaktadır. Özellikle önceki seride

¹⁸³⁹ Oral, a.g.e., s.200.

¹⁸⁴⁰ Tahsin Banguoğlu, “Türk Gençliği Tek Cephe”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:64, s.2

¹⁸⁴¹ “Türk Gençliği ve Tahrikçiler”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, sayı:63, 1 Mayıs 1944, s.1.

¹⁸⁴² Tahsin Banguoğlu, “Bizim Ülkülerimizde Taviz Yoktur!”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:65, s.8.

¹⁸⁴³ Ahmet Kutsi Tecer, “Biz Ne İstiyoruz”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, cilt:6, sayı:64, 16 Mayıs 1944, s.1

sıkça bahsi geçen Köy Enstitüleri ile ilgili 1-2 yazı bulunması hükümetin Enstitülere yönelik tutumunun değişmeye başladığı bir döneme denk gelmesi açısından manidardır. Söz konusu durum bu politika değişikliğinin parti yayın organı niteliğinde olan Ülkü'nün sayfalarına yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Üçüncü seride daha çok örgün eğitim üzerine yazılar yayınlanmıştır.¹⁸⁴⁴ Birinci ve ikinci serilerde önemle işlenen halk eğitimi meselesinin bu seride yer almadığı görülmektedir. Bunda dergide daha çok edebiyat, kültür ve sanat konularına ağırlık veren çizgisinin ve çok partili yaşama geçişin etkili olduğu söylenebilirse de her zamankinden daha fazla Halkevleri dergisi iddiasındaki son seride Halkevlerinin varlık nedeni olan halk eğitimine değinilmemesi dikkat çekicidir.

4.3.6. Ekonomi

Ülkü dergisinin yayın hayatına başlamasında Dünya Ekonomik Buhranı sonrasında yaşanan ekonomik değişimin önemli bir etkisi olmuştur. Parti yönetiminin 1930 yılından itibaren yöneldiği devletçi ekonomik modelin tartışılma ve anlatılma ihtiyacı söz konusudur. Ekonomi ile ilgili doğrudan ya da dolaylı makalelerin daha yoğunluk gösterdiği ilk seride öncelikli hedefin iktidarın dolayısıyla parti yönetiminin ekonomik görüş ve politikalarının münevverlere aktarma gayreti olduğu anlaşılmaktadır.

Nitekim Dergi çıkmaya başlarken ekonomi hususunda; İktisadi teşkilatlanmanın önemi, devletçiliğin hedef ve sınırları, sanayinin bugünkü durumu ve geliştirmek için izlenecek yollar, yetiştirilen başlıca tarım ürünleri ve madenler, köy ve şehir iktisadiyatları, ziraat meselelerine dair yazıların yayınlanacağı duyurulmuştur.¹⁸⁴⁵

Diğer konularda olduğu gibi dönemin üst düzey bürokratları, siyasetçileri ve akademisyenleri Ülkü'nün sayfalarında ekonomi üzerine yazılar kaleme almışlar ve yazıları ile bilhassa mecmuanın ilk yıllarında devletçilik politikasının

¹⁸⁴⁴ Hasip Aytuna, “Çocuklarımız ve Hatalı Terbiyemiz”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:42, Haziran 1950, s. ; Mehmet Tuğrul, “İlkokul Öğretmenlerinin Aylıkları” **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:14, Şubat 1948, s. ; Hasip Aytuna, “Çocuklarımızın Okul Dışı Hayatları”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:20, Ağustos 1948, s..

¹⁸⁴⁵ “Ülkü'nün Yazı Bölümleri”, s.91-92.

belirlenmesinde önemli rol oynamışlardır.¹⁸⁴⁶ Devletçilik konusundaki yazılar yöneticilerin yazdığı ve düşünürlerin yazdığı yazılar olarak iki kısımda ele alınabilir. Parti önde gelenlerinin yazı ve konuşmaları üzerinden devletçilik konusunda hükümetin yaklaşımı iletilirken diğer yazılarda ise devletçilik ilkesi kurumsallaştırılmaya çalışılmıştır

Devletçilik Ülkü’de konu başlığı olarak ele alınmasa da farklı başlıklar altındaki ekonomi yazılarında ifade edildiği görülmektedir. Örneğin 1933 yılı bütçesi anlatılırken şöyle denmektedir: “Her şeyi yeniden kurulmak ihtiyacında olan ve fertlerin istihsal ve kazanç kabiliyetleri henüz inkişaf etmiyen memleketlerde milli iktisadi, milli refahı yaratmak da devletin en büyük bir işidir.”¹⁸⁴⁷ Dergide devletçilik Dünya Ekonomik Buhranı gibi tehlikelere karşı koruyucu bir kalkan olarak da görülmektedir.¹⁸⁴⁸

Ülkü’de zaman zaman dönemin yöneticilerinin konuşmalarına da yer veriliyor. Bunlardan biri Başbakan Recep Peker’in 1935 programına dair konuşmasıdır. Bu konuşmada Başbakan devletçiliğe vurgu yapmaktadır. Peker’e göre liberalizmin ekonomik başarıların yolunu kapacağını iddia etmektedir. Oysa devletçilik sayesinde Türk malların hakim olduğu bir ekonomi dolayısıyla ekonomik bağımsızlık sağlanmaktadır.¹⁸⁴⁹ Bu görüş hem konuşmanın dergide basılması hem de Ülkü’nün parti yönetimince çıkarılıyor olması dolayısıyla derginin de görüşüdür denebilir.

1930’lu yıllarda yoğunlaşan sanayi çabalarına da dikkat çekiliyor. Endüstrileşme Türkiye için hayati bir dava olarak ele alınmaktadır. Bu noktada devletçiliğe ve planlı ekonomiye vurgu yapılmaktadır. Endüstrileşmenin önemine

¹⁸⁴⁶ Esra Ergüzeroğlu Kilim, “Ülkü’de Devletçilik ve Planlama”, **Memleket Siyaset Yönetim**, Cilt:2, Sayı:5, 2007/5, s.177.

¹⁸⁴⁷ Kemal Turan, “1933 Devlet Bütçesi”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:5, s.346. CHP’nin 1931 programında devletçilik şöyle izah edilmektedir: “Ferdî mesai ve faaliyeti esas tutmakla beraber mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha ve memleketi mamuriyete erdirmek için milletin umumî ve yüksek menfaatlerinin icap ettirdiği işlerde - bilhassa iktisadî sahada- Devleti filen alâkadar etmek mühim esaslarımızdandır.” **CHF Nizamname ve Programı**, s.31.

¹⁸⁴⁸ Necmeddin Sadık, “Buhranın Sebepleri ve Türkiye’de Devletçilik”, **Ülkü**, Cilt: 5, Sayı:30, Ağustos 1935, s.1-2.

¹⁸⁴⁹ “Partinin Yeni Programı İçin Kurultayda Recep Peker’in Söylevi”, **Ülkü**, Cilt:5, Sayı:28, Haziran 1935, s.250.

dikkat çekilmekle birlikte, Türkiye'nin tam anlamıyla kendine yeter bir ekonomiye sahip olamayacağı ihracat için ithalatın da gerekli olduğu dile getiriliyor.¹⁸⁵⁰

Planlı ekonomi ile “devletçi Türkiye”nin en bağımsız, milli birliği ve iktisadi yapısı en ahenkli milleti olacağı vurgusu vardır.¹⁸⁵¹ Ülke topraklarının işlenmeyi bekleyen yer altı ve yer üstü kaynakları açısından zengin olduğuna dikkat çekilmekte ve ekilmemiş bir toprak, işletilmemiş bir maden milli varlığın hesabına bir kayıp olarak değerlendirilmektedir.¹⁸⁵²

Sanayi hamleleri anlatılmakla birlikte Türkiye'nin önceliğinin sanayileşme mi yoksa ziraat konusunda ilerle mi olduğu tartışması da yapılmaktadır. Seride 1936 yılına kadar, köycülük fikrinin ağır basmasına paralel olarak, sanayileşme ile ziraatın beraber olması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁸⁵³ Diğer taraftan nüfusun önemli bir kısmının köylerde yaşaması, dolayısıyla da ekonominin büyük ölçüde tarıma dayanması nedeniyle köy iktisadiyatı da öne çıkarılmaktadır. Mecmuada bu konu üzerinde en fazla yazı yazan Nusret Köymen'dir. Köymen “köycü endüstri” kavramını ortaya atmakta ve köye dayanan sanayinin olması gerektiğini, Dünya Ekonomik Buhranı gibi gelişmelerin bunu doğruladığını ileri sürmektedir.

Ekonomi hususunda işlenen konulardan biri de demiryolu politikasıdır. Demiryoluna atfedilen önem şu sözlerle ifade ediliyor: “ Türk vatanının siyasi ve iktisadi emniyeti, Türk milletinin zenginlik ve varlık içinde yaşaması, ancak milli iktisat bakımından kuvvetlenmek ve ilerlemekle mümkün olacaktır. Bu ilerleyişi ise birinci derecede şimendifer hazırlayabilir”¹⁸⁵⁴

Devletçilik bağlamında ele alınan demiryolu iktisadi gelişmenin önemli bir aracı olarak görülmektedir. Demiryolu meselesi mecmuada, konuya dair yazıların yanı sıra şiirler ile de işleniyor. Bu durum demiryoluna parti yönetiminin dolayısıyla

¹⁸⁵⁰ “Türkiye'nin Endüstrileşme Davası”, *Ülkü*, Cilt:6, Sayı:36, Şubat 1936, s.416-420.

¹⁸⁵¹ Nusret Köymen, “Sanayide Yayıcılık”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936, s.176. Atatürk de 4. Kurultay açılışında benzer ifadeler kullanıyor güdümlü ekonominin “yurdun ihtiyaçlarını karşılayacak ve onu az zamanda gelişmeye ve genişliğe erdireceğini” ifade ediyor. *ASD*, Cilt:2, s.399.

¹⁸⁵² “Okuyucularımızla Konuşma”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s.89.

¹⁸⁵³ Nusret Köymen, “Türkiye Evvela Sanayileşmeli mi Yoksa Ziraatini mi İlerletmeli?”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936, s.248-252.

¹⁸⁵⁴ Ali Süreyya, “Demiryolu Siyasetimiz”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s.56.

Ülkü'nün verdiği önemi de göstermesi açısından anlamlıdır.¹⁸⁵⁵ Ayrıca demiryollarının gelişmesinin askeri bakımdan da mühim olduğu belirtilmektedir.¹⁸⁵⁶

Ulaşımı ele alan bir yazıda demiryolu dolayısıyla da ulaşım ağının gelişmesi toplumsal açıdan da önemli bulunmaktadır. Dergide şöyle deniyor: "...bugünkü yolları tamamen iktisadi ve ticari noktai nazardan görmek yerine bir içtimai tamamıyet dahilinde siyasi, iktisadi, coğrafi, kültürel unsurları arasında bir vahdet olan bir bütünlük olarak mütalaa etmemiz lazımdır." Cumhuriyetle birlikte sosyal hareketliliğin ve toplum içerisindeki iletişimin arttığı, hızlandığı bunun için gerekli vasıtaların hızla geliştirildiği savunulmaktadır. Yazara göre eskiden Paris'e gitmek Sivas'a gitmekten daha kolayken şimdi durum değişmektedir.¹⁸⁵⁷

Ulaşım ağı konusunda demiryolu mu kara yolu mu tartışması da yapılmaktadır. Ülke içerisinde ulaşım için her ikisinin de aynı ölçüde önemli olduğu ve her ikisinin de geliştirilmesi gerektiği belirtiliyor. Demiryolunu besleyen şoseler ile ulaşım ağının çok daha faydalı olacağı savunulmaktadır.¹⁸⁵⁸

Ülkü dergisinde zaman zaman yıllık bütçeler hakkında bilgiler de veriliyor. Cumhuriyet maliyesi anlatılırken Meşrutiyet dönemi maliyesi ile karşılaştırma yapılıyor. Bütçe konusunda cumhuriyet idaresinin daha gerçekçi ve mütevazı olduğu vurgulanıyor.¹⁸⁵⁹

Türkiye ekonomisinin bazı sorunları da ele alınır. Samet Ağaoğlu Mevsimlik işçi sorununu¹⁸⁶⁰ kaleme alırken Muhlis Ethem ise eleman ihtiyacı üzerinde durur. Ethem'e göre iktisadi siyasete, iktisadi tedrisatın reformu ile başlanmalıdır çünkü işletme bilgisine sahip eleman ihtiyacı bulunmaktadır.¹⁸⁶¹

1937 yılına gelindiğinde dergide ülke meselelerini ele alan yazıların sayıları oldukça azalırken ekonomi konusu da daha az işlenmeye başlamıştır.

¹⁸⁵⁵ Kamuran Bozkır, "Yeni Bir Yol Üstündeyiz", **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:36, Şubat 1936, s.421-422. Onuncu Yıl Marşı'nda da "Demir ağlarla ördük anayurdu dört baştan." sözleri 1930'lu yıllarda demiryoluna verilen önemi yansıtmaları açısından anlamlıdır.

¹⁸⁵⁶ A.g.m., s.60.

¹⁸⁵⁷ Niyazi Hüsnü, "Cumhuriyet Münakaleciliğinin Milli Cemiyetleşmedeki Rolü", **Ülkü**, Cilt:2, s.9, Birinciteşrin, 1933, ss.241-244.

¹⁸⁵⁸ Ali İlhami, "Otomobil mi Şimendifer mi?", **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:21, İkinci Teşrin 1934.

¹⁸⁵⁹ "Cezmi Erçin, "1936 Bütçemizin Kısa Bir Tahlili", **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:40, s.241-251.

¹⁸⁶⁰ Samet Ağaoğlu, "Memleketimizde Mevsimlik Ziraat İşçisi Meselesi", **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936, s.273-286.

¹⁸⁶¹ Muhlis Etem, "İktisadi Teşkilatlanma, İşletme İktisadiyatı", **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:6, Temmuz 1933, s.433-435.

İkinci seride yer alan az sayıdaki ekonomi yazıları ya savaş yıllarının sıkıntılarına yöneliktir ya da köy kalkınmasına. Dünya Savaşı yıllarına denk gelen bu dönemde savaş yıllarının ekonomik sıkıntıları da dergiye yansımaktadır. “İktisat Durumu Karşısında Vazifelerimiz” başlıklı makalede harp ekonomisine ait tedbirlerin zaruretine herkesi inandırmak ve halkın manevi tammül ve kudretini artırmak gerektiği ileri anlatılmaktadır. Yazıda “En büyük vazifemiz bu mahsurları öne sürerek halkın sıkıntılarını istismara kalkanlar yahur bilerek bilmeyerek kötümser hava yaratarak bu sıkıntıyı artırmak isteyenler karşısında, bu tedbirlerin zarureti halkımızın inancını kuvvetlendirmek ve milli gaye uğrunda tahammülle mükellef olduğumuz sıkıntının acısını azaltmak ve hatta onu zevk haline sokmaktır.” denilmektedir.¹⁸⁶²

Savaş yıllarında ülkü sayfalarında değinilen noktalardan biri de Milli Korunma Kanunu’dur. “Kanunlar ve Milli Korunma” başlıklı yazıda kanunun uygulanmasına yönelik yapılan bazı düzenlemeler okuyucuya duyurulur.¹⁸⁶³ Bir başka yazıda iş ahlakından ve Osmanlı zamanında var olan lonca sisteminin öneminden dem vurulurken iktisadi teşkilatlanmanın önemi ve bu manada Milli Korunma Kanunun gerekliliği vurgulanır.¹⁸⁶⁴ Yazının Varlık Vergisi’nin uygulandığı günlerde kaleme alınmış olması dergi aracılığı ile hükümetin alınan ekonomik tedbirlerden duyulan hoşnutsuzluğu giderme çabasının sonucu olarak yorumlanabilir.

Yine savaş yıllarında dergide üzerinde durulan konulardan biri yerli malıdır. Yerli Malı ve Tasarruf Haftası vesilesi ile derginin birinci sayfasında yer alan yazıda yerli malı davasının milli iktisat davasının en şümüllü davalarından biri olarak görülmesi gerektiği, milli iktisadın kendi kendine yerliliğini, bütünleşmesi açısından önemli olduğu ifade ediliyor.¹⁸⁶⁵

Köy iktisadiyatına yönelik yazılarda derginin ilk yıllarında olduğu gibi köyün Türkiye ekonomisinin temeli olduğu ve köylerin canlandırılması gerektiği anlatılır.

¹⁸⁶² Mehmet Emin Erişirgil, “İktisat Durumu Karşısında Vazifelerimiz”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:28, 16 II.Teşrin 1942, s.2-3.

¹⁸⁶³ Hazım Atıf Kuyucak, “Kanunlar ve Milli Korunma Kararları”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cit:2, Sayı:15, 1 Mayıs 1942, s.7-8.

¹⁸⁶⁴ Samet Ağaoğlu, “İktisatta Teşkilatlanma”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:32, 16 İkincikanun 1943, s.2-3.

¹⁸⁶⁵ Şevket Raşit Hatipoğlu, “Yerli Malı ve Tasarruf Haftası”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:7, 1 İkincikanun 1942, s.1-2.

Köy kalkınması için başta Mehmet Tuğrul olmak üzere bazı Ülkü yazarları kooperatifçiliği önermişlerdir.¹⁸⁶⁶

Köy iktisadiyatında öne sürülen fikirlerden biri de köylünün çiftlik işlerinden arta kalan zamanında, ki bu yılın yarısı demektir, başka işlerle zamanını değerlendirmesidir. Samet Ağaoğlu köylünün tezgah sahibi yapılması ile hem ülke ekonomisinin kalkınmasına mühim katkı sunulacağı hem de köylünün ekonomik refahının artacağını öne sürmektedir. Ağaoğlu'na göre bu sayede köylü toprağına bağlı kalacaktır.¹⁸⁶⁷

Ülkü'nün bu serisinde de Endüstri ile ziraat münasebetleri üzerine kafa yorulur. Şevket Raşit Hatipoğlu bu konuyu ele aldığı bir yazısında “Türkiye’de milli iktisadın kuruluşunda ve bu iktisat bünyesinde yerli endüstrinin doğuşunda ve oluşunda biricik servet kaynağı zırrattır” diye yazmaktadır. Yazar bir başka yazısında da ziraatın milli iktisadın temeli olduğunu ve bu nedenle ziraatın geliştirilmesi gerektiğini dile getirmektedir.¹⁸⁶⁸ Bununla birlikte endüstri üzerine yazılara da rastlanmaktadır.¹⁸⁶⁹

Toprak meselesi diğer bir ifade ile toprak konunu yine üzerinde durulan ekonomik konulardan biridir. Toprak davası her şeyden önce milli iktisadın sağlam temeller üzerine kurulması ve büyük ölçüde gelişmesi meselesi olarak değerlendiriliyor. Üçüncü seride de toprak meselesine dikkat çeken bir yazıda davanın temelini vatan ve millet sevgisi olduğu anlatılmaktadır.¹⁸⁷⁰ Son seride bu yazı dışında ekonomi yazılarının neredeyse olmadığını söylenebilir.

¹⁸⁶⁶ Mehmet Tuğrul, “Köy Ekonomisi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:64, 16 Mayıs 1944, s.3-4; Mehmet Tuğrul, “Köye Göre Kooperatif”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:67, 1 Temmuz 1944, s.2-4; M. Fethi Aktan, “Türk Kooperatifçiliği”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:78, 16 I.Kanun 1944, s.1-2.

¹⁸⁶⁷ Samet Ağaoğlu, “Köylü ve Tezgah”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:4, 16, İkinciteşrin 1941, s.7-8.

¹⁸⁶⁸ Şevket Raşit Hatipoğlu, “Türkiye’de Ziraat ve Endüstri Münasebetleri”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 2, 16, Birinciteşrin 1941, s.6-7; Hatipoğlu, “Endüstrinin Kuruluşunda Ziraat”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:3, 1 İkinciteşrin 1941, s.5-6.

¹⁸⁶⁹ Süleyman Kazmaz, “Endüstri Davasında Sümerbank”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:75, İkinciteşrin 1944, s.34-40.

¹⁸⁷⁰ Niyazi Akı, “Toprak ve Köylü”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:6, Haziran 1947, s.29.

4.3.7. Sanat

Bir yandan ideoloji arayışının diğer yandan parti prensiplerini ve inkılapları yayma çabasının dikkat çektiği bu dönemde sanata da bir misyon yüklenir. Sanat milli kimlik inşasının bir aracı ve parçası olarak görülür. Modern bir ulus var etme dolayısıyla milli bir kimlik oluşturmak için halk kültürü kaynak olarak görülmüştür. Halk kültüründen beslenen ama modern tarzda şekillenen bir sanat ile Türk kültürünün çağdaş muasır medeniyetleri içerisinde yerini alması sağlanabilecektir.

Sanat aracılığı ile inkılap özüne uygun milli bir kültür oluşturma ve yine sanat aracılığı ile bunu halka mal etme düşüncesi diğer alanlarda olduğu gibi devlet eliyle sanatın şekillendirilmesini beraberinde getirmiştir.¹⁸⁷¹ Nitekim 1931'den itibaren CHP programlarında güzel sanatlara, bilhassa müziğe inkılabın yüksek anlayışına uygun önem verileceği ifade edilir.¹⁸⁷² Sanatçılar, aydınlar milli bir sanat vücuda getirme amacıyla yönlendirilmeye çalışılır. Zira milli kültürü biçimlendirecek ve yayacak olanlar onlardır.

Okuma yazma oranının düşük olduğu ülkede göze ve kulağa hitap eden sanatın bireyi daha kolay etkilediği gerçeği hiç şüphesiz iktidarın güzel sanatları ele almasında önemli bir etken olmuştur.¹⁸⁷³ Mecmuada müzik, resim, film ve radyonun halk terbiyesinin araçları olarak ele alınması da bu bağlamda kayda değerdir.¹⁸⁷⁴

Ülkü'de güzel sanatlar üzerine yazılar CHP'nin söz konusu yaklaşımı doğrultusunda kaleme alınır. Dergide güzel sanatları geliştirmeğe ve inkılaba maletmeğe çalışmak milli vazifelerden biri olarak tanımlanır.¹⁸⁷⁵ "Bedii Terbiye" başlıklı yazıda şöyle denmektedir:

"Biz laik, milliyetçi, halkçı ve inkılapçı bir cumhuriyetin evlatları olduk. Onun için şimdiden sonra tek mil terbiyemiz, muhtaç olduğu kuvvetleri bu büyük prensiplerin kaynaklarından alacaktır. Şu halde güzel sanatlarımız da bütün varlığımıza yeni bir temel kuran bu prensipleri iyice emmek suretiyledir ki muasır, medeni ve hakikaten inkılap Türkiyesine layık yeni bediaları ortaya getirebiliriz. Eğer şair, romancı,

¹⁸⁷¹ Şenol Durgun sanatı ve sanatçıyı destekleyen bir zümrenin olmamasının da devletin sanata müdahalesini beraberinde getirdiğini ileri sürmektedir. Şenol Durgun, **Türkiye'de Devletçi Gelenek ve Müzik**, A Kitap Yayınları, Ankara 2015.s.86.

¹⁸⁷² **CHF Nizamnamesi ve Programı**, s.36; **CHP Programı**, s.39

¹⁸⁷³ Şenol Durgun, **a.g.e.**, s.85

¹⁸⁷⁴ Bkz. Zübeyir, **a.g.m.**

¹⁸⁷⁵ Ali Sami, "Güzel Sanatları İnkılaba Nasıl Maledebiliriz?", **Ülkü**, Cilt:3, Sayı17, Temmuz 1934, s.359.

*tiyatro muharriri, musikişinas, heykeltıraş, ressam, her ne ve her kim olursa olsun, bir sanatkar bunları anlayamadı, kavrayamadı ise heder olan dehasına da acırım, milletin kaybettiği zamana da!”*¹⁸⁷⁶

Milli sanatın kurulması gerektiği düşüncesini savunan mecmuada bu yeni ve milli sanatı “İnkılap Türkiye’si”nin kendi duygusundan ve kendi ruhundan çıkaracağı ifade edilir.¹⁸⁷⁷ Behçet Kemal Çağlar da büyük ve güzel sanatın Türk tarihine ve Türk halkına dayanan sanat olduğunu ifade ederek sanata yüklenen misyonu vurgulamaktadır.¹⁸⁷⁸ Ülkü’nün yazı bölümlerinde güzel sanatlar konusunda halk musikisine, Türk heykeltiriliğine, eski Türk mimarisine dair örnekler ve incelemeler ile bu alanları geliştirmeye yönelik yazıların bulunacağı belirtilmiştir.¹⁸⁷⁹

Başta müzik olmak üzere Türk sanatının halka dayanması gerektiği vurgulanmakla birlikte halk kültürü ile batı kültürünün harmanlanması gerektiği savunulmuştur. Atatürk söz konusu bektentiye şu sözlerle dile getirmiştir:

*“Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğini bilir. Bu yapılmaktadır. Ancak burada, en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir. Bugün dinletmeye yeltenilen musiki yüz ağartıcı olmaktan uzaktır. Bunu açıkça bilmeliyiz. Ulusal ince duyguları, düşünceleri anlatan, yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak bu güzeyde Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir.”*¹⁸⁸⁰

Ülkü’de sanat konusunda da eski ile yeninin karşılaştırması yapılmaktadır.¹⁸⁸¹ Malik Aksel de bu karşılaştırmayı yapar ve güzel sanatların dar bir çevreye ait iken cumhuriyet sonrasında geniş kütlelere ulaşmaya başladığını, sanatın İstanbul’a özgülüğünün değiştiğini dile getirir.¹⁸⁸²

Milli sanat için özellikle müziğe ayrı bir yer verilmektedir. Bunu hem ‘devrimin ruhuna uygun’ hem ‘Anadolu’nun ruhuna tercüman’ hem de kitleleri etkileyebilecek bir güç olması ile açıklamak mümkündür. Nafi Atuf Kansu Halkevleri 9. yıldönümü konuşmasında “Bugünkü tören programımızı zenginleştiren

¹⁸⁷⁶ Fazıl Ahmet, “Bedii Terbiye”, *Ülkü*, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933, s.135,

¹⁸⁷⁷ Ali Sami, “Türk İnkılabının Beklediği Sanat”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933, s.305.

¹⁸⁷⁸ Behçet Kemal Çağlar, “Gönüllü Sanat”, *Ülkü*, Cilt:4, Sayı:23, İkincikanun 1935, s.337.

¹⁸⁷⁹ “Ülkü’nün Yazı Bölümleri”, s.90

¹⁸⁸⁰ ASD, Cilt:1, s.396.

¹⁸⁸¹ Ali Sami, a.g.m., s.359-360; Mahmut R. Kösemihal, “Cumhuriyet Devrinde Musiki”, *Ülkü* Cilt:12, Sayı:69, İkinciteşrin 1938, s.236

¹⁸⁸² Malik Aksel, “20 Yıllık Sanat Hareketleri”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:4, Sayı:51, II. Teşrin 1943, s.25-26.

halk türküleri, halk raksları birçok Halkevlerimiz'in üzerinde şevkle çalıştıkları bir mevzu olmuştur. Umarız ki milli ruhdan doğan bu güzel eserler, dar çatıların altından çıkarak geniş meydanlarda binlerce halkın neş'e, hareket kaynağı olsun."¹⁸⁸³208 (130)

Sanatçıları yönlendirmek bu sayede milli bir sanat vücuda getirmek hedefi yazılarda kendini göstermektedir. Necip Ali Küçüka, nasıl dünya edebiyatındaki yeni türler ile daha etkili bir milli edebiyat sahası oluşmuşsa, "divan edebiyatı ile omuz omuza yaşayan dünkü müzik" metodu yerine milli bir müziğin doğacağını ifade eder.¹⁸⁸⁴ İnkılap sanatı, inkılap ruhiyatı, ,inkılap ülküsünü hazmetmiş bir sanat muhitinde doğabilir. En mühim işlerimizden biri de böyle bir sanat muhiti kurmağa çalışmaktır."¹⁸⁸⁵

Ülkü dergisinde yer alan yazılar, halkın müzikal beğeni ve algısını dönemin müzik politikaları doğrultusunda değiştirme amacı taşımış olup, mecmua bu doğrultuda egemen ideolojinin bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır.¹⁸⁸⁶ *CHP tarafından oluşturulmak istenen ulusal sanatın, ulusal müziğin savunusu yapılırken aynı zamanda aydınlar da bir müzik kültürü oluşturmak da istenmiştir. Bilhassa "Musikinin Tarih ve Edebiyatı", "Opera Nasıl Doğdu" gibi batı müziği hakkında yazıların söz konusu amaç doğrultusunda kaleme alındığı söylenebilir.*¹⁸⁸⁷

Başta müzik olmak üzere iktidarın ve Ülkü dergisinin söz konusu yaklaşımının aynı zamanda sanatta da halk ile aydınları buluşturmayı hedeflediği ileri sürülebilir. İkinci ve üçüncü serinin yayın çizgileri de bunu kanıtlar niteliktedir. Bu serilerdeki yazılarda halk müziği ön plana çıkarılmaktadır.

İlk seride sanatta halka dayanılması öngörülmekle birlikte türkülerin çok sesli müzik formu ile çalınması gibi çağdaş formlarla harmanlanması diğer bir ifade ile halkın sanat beğenisini belirleme ve yönlendirme anlayışı hakimdir. Sonraki serilerde

¹⁸⁸³ Nafi Atuf Kansu, "Halk Terbiyesi ve Halkevleri", *Ülkü*, Cilt:17, Sayı:97, Mart 1941, s.3-6.

¹⁸⁸⁴ Necip Ali, "Türk Dili ve Türk Müziği", *Ülkü*, Cilt:4, Sayı:22, Birincikanun 1934, s.248.,

¹⁸⁸⁵ Ali Sami, "Güzel Sanatları İnkılabı Nasıl Maledebiliriz?", *Ülkü*, Cilt:3, Sayı17, Temmuz 1934, s.361.

¹⁸⁸⁶ Türker Erol-Semih Akgül, "Ülkü Mecmuası Müzik Yazıları Bibliyografisi", *İnönü Üniversitesi Kültür Sanat Dergisi*, Cilt:5, Sayı:2, 2019, s.16.

¹⁸⁸⁷ Aziz Çorlu, "Musikinin Tarih ve Edebiyatı", *Ülkü*, Cilt:4, Sayı: 23, s.359-361; Selim Sırrı Tarcan, "Avrupa'da On Dokuzuncu Asrın Dahi Sanatkârları", *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:29, s.384-387; Cevat Memduh Altar, (1939), "Opera Nasıl Doğdu?", *Ülkü*, Cilt:13., Sayı:77, s.419-422.

ise halk kültürünü doğal formu ile meydana çıkarma çabası görülmektedir. Hiç şüphesiz, bu serilerde derginin yayın çizgisinde Türk folkloruna ağırlık verilmesinin önemli bir etkisi vardır.

İkinci serinin ilk sayısında okuyucuya seslenen başka bir deyişle mecmuanın yeni yayın çizgisi hakkında ipuçları veren yazıda “*Milli sanat davası, edebiyat da dahil olduğu halde milli düşüniş çerçevesi içinde ele alınmak lazımdır. Bunun yolu, usulü ise milli hayatı her işin ve her düşüncenin çıkışı, kaynağı yapmaktır. Fakat bu da ancak halkın hayatı içine karışmak, ondaki hem maddi, hem manevi değerleri birbirinden ayırmadan ele almak, toplu yaşayışın nabzını tutmakla kabildir.*” Denilerek folklor vurgusu yapılmaktadır.

Nitekim İlhan Başgöz Ülkü dergisinde yer alan yazısında derginin yeni yönetimi ile birlikte folklor araştırmalarına daha geniş yer verildiğinin, folklor çalışmalarının önemli bir kısmının Halkevleri tarafından yapıldığının ve parti yönetiminin folklor çalışmalarına desteklerinin altını çizilmektedir.¹⁸⁸⁸

İkinci seride yerel aşıkların şiirlerinin yanı sıra halk oyunları, köy tiyatrosu, çorap ve kilim motifleri, halk destanları, kap nakışları, Türkmen türküler gibi Türk folklorunun farklı alanları okuyucuya sunulur. Bunların yanı sıra kına gecesi gibi geleneklerden de bahsedilir. Ayrıca folklor araştırmaları üzerine yazılar da paylaşılır.¹⁸⁸⁹ Diğer taraftan bu yeni seride derginin kapağının her sayıda Anadolu’yu konu alan farklı bir resimden oluşması da derginin çizgisini ortaya koymaktadır.

Üçüncü seride folklor ağırlıklı yayın çizgisi devam ettirilir. Önceki seride olduğu gibi halk kültüründen farklı motiflere yer verilmiştir. Bu seride mutlaka her sayıda bir türkü tanıtımı yapılmıştır. Bunun yanı sıra tarihi eser tanıtımları da yapılmaktadır.

Halk kültürünün ön plana çıkarılması çağdaş sanatların önemsenmediği anlamına gelmez. Başta resim ve klasik batı müziği olmak üzere çağdaş sanatlar da Ülkü’de yer bulur. 1940’lı yıllar Türkiye’de resim sanatının önemli ölçüde

¹⁸⁸⁸ İlhan Başgöz, “Halk Bilgisi ve Halk Edebiyatı”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:51, II.Teşrin 1943, s.24.

¹⁸⁸⁹ Sadi Yavuz Ataman, “Müzik Folkloru Araştırmaları”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:5, Mayıs 1947, s.11-13; Ahmet Adnan Saygun, “Bir Folklor Enstitüsü Hakkında”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt: , s.2-4

desteklendiği ve gelişme kaydettiği bir dönemdir. CHP tarafından düzenlenen Türk ressamlarının yurt gezileri ve sonrasında düzenlenen resim sergilerinden bahsedilirken¹⁸⁹⁰ Ankara’da gerçekleştirilen mühim sergilere dair izlenimlerde de okuyucu ile paylaşılmıştır.¹⁸⁹¹ Yine kültür sanat haberlerinde de resim sergilerinden, klasik müzik konserlerinden okuyucu haberdar edilmeye çalışılıyor.

Aynı şekilde son seride de çağdaş sanatlar derginin sayfalarında yerini almıştır. Bilhassa resim geniş yer bulur. Doğrudan resim sergileri üzerine yazıların yanı sıra “Bu Ayda Olup Bitenler” başlığı altında bir ay içerisinde, önemli bir kısmı Ankara’da gerçekleştirilen kültür sanat olayları hakkında haberlere bahsedilir.

Bunların yanı sıra sanat yarışmalarına da mecmuada yer verilmiştir. CHP sanat mükafatı, hikaye yarışması gibi girişimlerle güzel sanatların gelişimini desteklemeye çalışmıştır. Bahsi geçen yarışmaların ilanları, sonuçları, eserler ve yarışma sonrasında düzenlenen sergiler *Ülkü* sayfalarında paylaşılmıştır. Burada hem sanat çalışmalarını teşvik etmek hem de CHP’nin icraatının tanıtmak hedefinin bulunduğu söylenebilir.¹⁸⁹²

4.3.8. Halkevi Dergileri

Ülkü dergisinin üstlendiği vazifelerden biri de sayıları giderek artan Halkevi dergilerine örnek olmak ve onları yönlendirmektir.¹⁸⁹³ “İtiraf edelim ki bazı Halkevleri bu çetin imtihanın ilk yoklamalarını henüz muvaffakiyetle geçmiş

¹⁸⁹⁰ 1938 tarihinden itibaren CHP’nin desteği ile yurdun değişik bölgelerine gönderilerek gittiği yerleri anlatan resimler yapmaları isteniyor. Bedri Rahmi Eyüp Eyüpoğlu, Turgut Zaim, Cemal Tollu, Abidin Dino gibi tanınmış ressamların da aralarında bulunduğu sanatçıların yurt gezileri her yıl düzenli olarak tekrarlanmış, yapılan tablolar da sergilenmiştir. Malik Aksel “Çamlıca’dan Kurbağalıdere’den, Boğaziçi’nden çıkamayan ressamlar, kökleşmiş ihtiyatlarını bir tarafa bırakarak, yeni renk ve ışık dünyalarına doğru yürümek, onların zevkini tatmak ve tattırmak imkanını bulmuşlardır.” sözleri ile resim sanatındaki değişimi ifade ediyor.

¹⁸⁹¹ “C.H.P. Resim Sergisi”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:2, Sayı:13, 1 Nisan 1942, s.9; Eşref Üren, “Ankara Halkevi Yedinci Resim Sergisi”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:2, Sayı:17, 1 Haziran 1942, s.23. Ahmet Hamdi Tanpınar, “Bedri Rahmi Eyüpoğlu Resim Sergisi”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:9, Sayı:106 1 Şubat 1946, s.,

¹⁸⁹² Eşref Üren, “Halkevleri IV. Resim ve Fotoğraf Yarışması”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:4, Sayı:38, 16 Nisan 1943, s.12-14. “CHP Sanat Mükafatı”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:3, Sayı:35, 1 Mart 1943, s.24; Yunus Kazım Köni, “CHP Tiyatro Müsabakalarının Sonucu”, *Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:9, Sayı:107, 1 Mart 1946, s.2, 15. Ayrıca bkz. Hakan Uzun, “Türkiye’de Sanat ve Sanatçıların Teşvik ve Ödüllendirilmesi: Cumhuriyet Halk Partisi Sanat Mükafatı Yarışması”, *Türkiyat Mecmuası*, Cilt:28, Sayı:1, 2018, s.213-239.

¹⁸⁹³ Güz, a.g.e., s.18; Şakiroğlu, a.g.m., s.132; Özacın, a.g.m. s.90.

değildirler. Bazı yerlerde tedahüle kalmış, bazı yerlerde birkaç nüshası birleştirilmiş mecmualar vardır. Bazı mecmuaların yazıları henüz üzerine aldığı işin ehemmiyetile mütenasib bir olgunluğa varmamıştır.”sözleri duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.¹⁸⁹⁴ Merkez Halkevinin dergisi olarak ve bizzat parti yönetiminin gözetiminde çıkıyor olması Ülkü dergisine Halkevi dergileri üzerinde olma vasfı ve görevini de beraberinde getirmiştir.

Halkevi dergilerinden ilk defa Ağustos 1934 tarihinde bahsedilmiştir. Burada bütün Halkevleri adına çıkan Ülkü’nün memleketle ve münevverle ilgili konuları ele aldığı diğer Halkevlerince çıkarılan mecmuaların ise yerel mevzular üzerinde durması gerektiğinin altı çizilmektedir.¹⁸⁹⁵ Dolayısıyla Ülkü ile Halkevi dergileri arasında bir görev paylaşımı yapılmaktadır.

Halkevi dergilerine dair asıl yazılar Ocak 1935 tarihli 23. sayıdan itibaren başlamaktadır. Ülkü bir sonraki sayıda “Bir Halkevinin neşriyatı her şeyden evel mahalli halka hitab etmek ıstırarında olduğu halde bazı yazılar halktan çok uzakta kalmaktadır.” uyarısı ile Halkevi dergilerinden beklenen hatırlatılmaktadır.¹⁸⁹⁶ “Halkevi Mecmuaları” başlıklı bu yazılarda ilk olarak Taşpınar, 6 Ok, Yeni Doğu, Yeni Tokat, Aksu ve Ün dergileri değerlendirilmektedir.

Dergide yereli konu alan yazıların daha övgüyle karşılandığı gözlemlenmektedir. Örneğin Balıkesir Halkevi dergisi Kaynak’ın 26. sayısı için “Kaynak memleket araştırmalarına birinci derecede yer verdiği için günden güne daha mütakamil ve daha dolgun bir halde çıkıyor. Yine aynı nüsha Çağatay manileri, yeniköy ve içme suları, maniler gibi her münevveri ve ciddi okuyucuyu yakından alakadar eden yazılar ” bulunduğu dile getirilmektedir.¹⁸⁹⁷ Isparta Halkevi dergisi Ün memleketin tarihini, dilini, folklorunu iyiden iyiye araştırmaya çalıştığı için tebrik edilir.¹⁸⁹⁸

Halkevi dergileri yerel konulara ağırlık verdikleri için övülürken kendilerinden beklenilenin dışına çıktıklarında da eleştirilirler. Tokat Halkevi dergisi Yeni Tokat’ın

¹⁸⁹⁴ N. Taragay, “Yeni Tokat ve Ün”, *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:25, s.76.

¹⁸⁹⁵ N.K., “Halkevleri Neşriyatı”, *Ülkü*, Cilt:3, Sayı:18, Ağustos 1934, s.465-466. Aynı yazıda bahsi geçen dergilerin sayısının 10 olduğu ve İstanbul Halkevi dergisinin bunlardan istisna tutulduğu da dile getirilmektedir.

¹⁸⁹⁶ Taragay, *a.g.m.*, s.76.

¹⁸⁹⁷ “Halkevleri Mecmuaları”, *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:27, Mayıs 1935, s.239.

¹⁸⁹⁸ “Halkevleri Mecmuaları”, *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:28, Haziran 1935, s.120.

hikaye, tercüme ve haberleri bir tarafa bırakıp Tokat'ın folkloru ile uğraşıp bu doğrultuda yazılarla derginin doldurulması istenirken Kaynak (Balıkesir) dergisinde mezar taşları ile ilgili yazı dışında kayda değer bir çalışmaya rastlanmadığı ikazı yer almaktadır.¹⁸⁹⁹

Ülkü'nün Mart 1936 tarihli sayısında Halkevlerine şu tavsiyede bulunuluyor: “Halkevleri, dergileri vasıtasıyla halka direktifler vermeğe çalışmalıdır. Bu işin partice yapılan neşriyat ile başarılmakta olduğu malumdur. Binaenaleyh biz dergi çıkaran Halkevleri dergilerimizde mahalli tetkikler çıkararak bulunduğumuz yeri tanıyacak, öğrenecek, araştırarak ve seveceğiz. Aynı zamanda da başka yurddaşlara memleketimizi tanıtmış olacağız. Dergilerimizin birinci amacı işte bu nokta olması gerektir.¹⁹⁰⁰ Dolayısıyla mecmuaların değerlendirilmesinde öncelikle buna dikkat edilmiştir.

Dergilere yönelik zaman zaman sert eleştiriler de yapılmaktadır. Bafra Halkevi dergisi Altın Yaprak için “Alphonse Daudet'den tercümeleri bir tarafa bırakarak bize Bafra hakkında yazılar yazmaları daha faydalı olur.” Denilirken yine Eskişehir'deki Halkevi dergisi “Eskişehir'deki arkadaşların Freud'un Psikanalizini bir tarafa bırakarak dürbünlerini uzaklara değil Eskişehir'e çevirmelerini bekleriz” ifadelerine yer verilir. Taşpınar dergisi de “Afyonlu arkadaşlardan da Şekspir'i bir tarafa bırakarak Pınarı kurutmamalarını bekleriz” sözleri ile eleştirilir.¹⁹⁰¹

İlk seride Halkevi dergilerine dair değerlendirmelere serinin sonuna kadar devam edilmiştir. Yeni seriye geçildiğinde Halkevi dergilerinden bahsedilmemektedir. Ancak çok partili yaşama geçilmesi ve ilk defa çok partili seçimlere gidilmesi Halkevlerini ve Halkevi dergilerini tekrar gündeme getirmiş olmalıdır ki 1946 yılında “Halkevlerimizde” başlığı altında dergilerden de bahsedilmeye başlanmıştır. Ne varki II. Dünya Savaşı yıllarında sayılarında önemli azalma görülen Halkevi dergilerinden ilk seride olduğu kadar heyecanla

¹⁸⁹⁹ “Halkevleri Mecmuaları”, *Ülkü*, Cilt:5, Sayı:30, Ağustos 1935, s.470.

¹⁹⁰⁰ Hüseyin Namık Orkun, “Halkevleri Dergilerine Aylık Bakış”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:37, Mart 1936, s.77.

¹⁹⁰¹ “Halkevi Dergilerine Aylık Bakış”, *Ülkü*, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936, s.239.

bahsedilmediği söylenebilir. Dergilerin yerele yer vermeleri olumlu karşılanırken bazı dergilerin iki ya da üç sayıyı birleştirip çıkarmaları da eleştirilir.¹⁹⁰²

Halkevleri dergilerinin yanı sıra Halkevlerini yönlendirmek de Ülkü'nün misyonları arasındadır. Derginin Ankara Halkevi mecmuası değil de Halkevleri dergisi olarak ortaya çıkması da bunun göstergesidir denilebilir. Parti ideolojisini aktaran yazıların yanı sıra çalışmaları hususunda da yol gösterici olmaya çalışmıştır. “Eski eserleri Niçin ve Nasıl Korumalıyız”¹⁹⁰³, “Tarih Belgeleri Nasıl Derlenmelidir”¹⁹⁰⁴, “Devrim Müzesinde Halkevlerinin Ödevi”¹⁹⁰⁵ gibi yazıları örnek verebiliriz.

Bunun yanı sıra Halkevlerinin çalışma koşullarındaki değişiklikler de ülkü sayfaları aracılığı ile Halkevilere duyuruluyor. Milli Şeften Halkevlerine Direktifler”¹⁹⁰⁶, “Yeni Beden Terbiyesi Kanunu”¹⁹⁰⁷, “Halkevlerinin İdaresinde ve Çalışmasında Bazı Esaslar”¹⁹⁰⁸ yazıları da söz konusu duruma misal verilebilir.

Ayrıca Halkevleri kuruluş yıldönümü kutlamaları da derginin mart sayılarında yerini almaktadır. Tören konuşmaları mutlaka paylaşılırken Halkevleri çalışmaları konusunda genel değerlendirmelere de yer verilir. Tabiri caizse mart sayıları Halkevlerine ayrılmıştır. Halkevlerinin çalışmalarından da bahsedilir. Pek tabidir ki bu noktada, Ankara Halkevi çalışmaları dergide en çok bahsedilen konudur. İkinci Dünya Savaşı yıllarının Halkevi çalışmalarına bilhassa sosyal yarım çalışmalarına en fazla yer verildiği dönem diyebiliriz.

İkinci seride Halkevleri çalışmalarından ve Halkevi dergilerinden bahsedilmezse de serinin son yılında yani 1946’da “Halkevlerimizde” başlığı ile bu kurumların faaliyetlerine yer verilmiştir. Halkevi haberlerinin yer almaya başlamasında hiç şüphesiz çok partili yaşama ve seçim sürecine geçilmesi ile birlikte

¹⁹⁰² “Halkevlerimizde”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:10, Sayı:120, 16 Eylül 1946, s.19; “Halkevlerimizde”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:11, Sayı:122, 16 Ekim 1946, s.19. 1 Aralık 1946 tarihli sayıda şöyle denmektedir: “Ekser halkevi dergilerimiz aslında ayda bir çıkmaları gerekirken, nedense iki ayda bir çıkmayı, kendilerini dolgun göstermeyi uygun görüyorlar”. “Halkevlerimizde”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:11, Sayı:125, 1 Aralık 1946, s. 20.

¹⁹⁰³ “Eski eserleri Niçin ve Nasıl Korumalıyız”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:10, s.

¹⁹⁰⁴ “Tarih Belgeleri Nasıl Derlenmelidir”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:31, s.13-17.

¹⁹⁰⁵ Münir Hayri, “Devrim Müzesinde Halkevlerinin Ödevi”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:31, s.18-24.

¹⁹⁰⁶ “Milli Şften Halkevlerine Direktifler”, **Ülkü**, Cilt:13, Sayı:75, Mayıs 1939, s.195-198.

¹⁹⁰⁷ Rahmi Apak, “Yeni Beden Terbiyesi Kanunu”, **Ülkü**, Cilt:12, Sayı:68, İlkteşrin 1938, s.123-125.

¹⁹⁰⁸ Kemal Ünal, “Halkevlerinin İdaresinde ve Çalışmasında Bazı Esaslar”, **Ülkü**, Cilt:15, Sayı 89, Temmuz 1940, s.387-389.

CHP'nin Halkevlerinin gücünden yararlanmak istemesinin önemli bir etkisi olmuştur.

Yeniden, Halkevleri ve Halkodaları dergisi olarak çıkan son seride bu kurumların çalışmalarına her sayıda “Halkevlerinde-Halkodalarında” başlığı altında anlatılmaktadır. Ancak Halkevi dergilerinden bahsedilmemektedir. Dergilerin sayılarında önemli bir azalma olmasının söz konusu tutumda etkili olmuş olabilir.

Diğer taraftan çok partili yaşama geçilmesi ile birlikte Halkevlerinin varlığı iktidar ile muhalefet arasında tartışma konusu olmuştur. Halkevleri ve Halkodaları dergisi adını taşıyan Ülkü dergisi de doğal olarak Halkevlerinin varlığının gerekliliğini ortaya koymaya çalışmıştır.

4.3.9. Güncel Konular

Ülkü mecmuası ile hedeflenenlerden biri de hedef kitlesi olan münevver kesimin parti ideolojisinin yanı sıra yurtda ve dünyada yaşanan gelişmelerden haberdar almasını sağlayarak düşünce ufuklarını genişletmektir.

İlk seride dünyaya dair haberler de “Ayın Politikası” başlığı altında işlenmiştir. Zeki Mesut tarafından yazılar Mart 1934'ten Haziran 1936'ya kadar devam etmiştir. Dünya siyasetinin oldukça hareketli olduğu 1930'lu yıllarda aydın kesimin olup bitenlerden haberdar olması isteğinin sonucu olarak değerlendirilebilir. Birincikanun 1934 tarihli Ülkü'de Ayın Politikası'nda Balkan Barışı, Macar Politikası, Sar Meselesi, Ruzvelt(Roosevelt) Zaferi, Fransız İç Siyaseti ve Silahlanma İş konularına değinilmiştir.¹⁹⁰⁹

Bununla birlikte iç politikada önemli olaylara da yer verilir. 1935 Kurultayı, Hükümetin Progmı, Dil Tarih Coğrafya Fakültesinin açılışı, İkinci Beş Yıllık Endüstri Planı, Uluslar arası İzmir Sergisi, Kayseri Dokuma Fabrikası'nın açılışı gibi gelişmelerden haberdar etmek istenmiştir.

Ocak 1939 da haberler tekrar yer almaya başlar. “Ayın Hadiseleri” başlığı ile 1939 yılı sonuna kadar yalnız iç olaylardan bahsedilirken Ekim 1939 sayısından

¹⁹⁰⁹ “Ayın Politikası”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:22, Birincikanun 1934, s.285-292.

itibaren yani II. Dünya Savaşı'nın başlaması ile birlikte iç ve dış olaylar bir arada verilmiştir. Bu durum serinin sonuna kadar devam etmiştir.

Yeni seriye geçilmesinin ardından mecmuanın yayın politikasında ve içeriğinde değişime gidilmiştir. İkinci seride ve üçüncü seride ilk seride olduğu gibi iç ve dış hadiseleri ele alan bir bölüm bulunmaz. İkinci seride “Günler Boyunca” başlıklı bölümde kültür sanat olayları ile CHP'nin bazı önemli olayları anlatılır.¹⁹¹⁰

Bunun yanı sıra on iki seride öncekinden farklı olarak birinci sayfa dergiye ve editörüne ayrılır. Burada dergi açısından ayın önemli gelişmesine dair yazı bulunur. İkinci seride söz kısmında yazı daha çok Dumlupınar, Halkevleri, 30 Ağustos, Lozan Barış Antlaşması, İnönü Savaşı gibi konular üzerinedir. Genelde Ülkü imzası ile yazılan yazılara Tahsin Banguoğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Bedrettin Tuncel gibi isimlerin tarafından yazınlar da eklenir. Zaman zaman Toprak reformu, Üniversiteler, Türkiye'nin savaşa girme kararı, dış politika nüfus sayımı gibi konular da işlenir.

Özellikle dış politikaya dair yazılar dergide neredeyse yer almaz. Bu durumun Türkiye'nin savaşta tarafsızlığını koruma çabası ile ilgisi olduğu söylenebilir. Çünkü Türkiye'nin 1944 yılında Almanya ile siyasi ve iktisadi münasebetini kesmesinin ardından dış politikaya dair yazılar da dergide çok sık olmamakla birlikte ele alınır. Örneğin Türkiye'nin bu kararı “Tarihi Karar” başlığı ile duyurulur.¹⁹¹¹

Çok partili yaşama geçilmesi ile birlikte Ülkü'de buna paralel yazılarda paylaşılmıştır. Gerek birinci sayfa yazılarında gerekçe dergi içerisinde çok partili yaşama geçiş ele alınmaktadır.¹⁹¹² 1946 yılı sayılarında bazen açıktan bazen de dolaylı bir şekilde CHP'ni destekleyen yazılar paylaşılmıştır. Başta Toprak Kanunu olmak üzere CHP'nin icraatlarının altı çizilirken Demokrat Parti'ye eleştiriler söz konusudur.

¹⁹¹⁰ 1. Sayıda Sivas Kongresi'nin 22. Yıldönümü, Van ve Ağrı Zلزzelesi, Dil Bayramı alt başlıkları; 20. Sayıda Milli Şef Ankara Üniversitesinde, Meclisin Yaz Tatili, Mimar Sinan Anıtı, Jül Sezar Temsili, Namık Kemal Eserleri gibi küçük başlıklar verilir.

¹⁹¹¹ Bedrettin Tuncel, “Tarihi Karar”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:70, 16 Ağustos 1944, s.1-2.

¹⁹¹² Bkz. Emin Erişirgil, “Demokrasi ve Parti Terbiyesi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:8, Sayı:95, Eylül 1945, s.1; Kemal Turan “Milli Şefin Tarihi Nutku”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:100, 16 Kasım 1945, s.7-9; Yavuz Abadan, “Türk Demokrasisi ve Yeni Parti”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:104, 1 Ocak 1946, s.2.

1 Eylül 1941- 16 Aralık 1946 tarihleri arasında ayın 1. ve 16. günü düzenli çıkan derginin sadece 18 Temmuz 1946 tarihli sayısı iki gün gecikmeli çıkmıştır. Gecikmenin sebebi Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 17 Temmuz 1946'da yayınlanan seçim beyannamesidir. Beyanname 17 Temmuz tarihli olarak derginin birinci sayfasında yer almıştır.¹⁹¹³ İsmet İnönü'nün CHP adına oy talebinde bulunduğu beyannamenin yayınlanması, parti tarafından çıkarılan Ülkü için de öncelikli olması tabi karşılanacak bir durumdur.

Üçüncü seri için farklı bir durum söz konusudur. 1947 yılında başlayan seri Türkiye'de çok partili yaşamın hüküm sürdüğü bir dönemde yayın hayatına devam eder. Bahsi geçen dönemde muhalefetteki Demokrat Parti'nin Halkevlerine yoğun eleştiriler yöneltir. Bu dolaylı olarak Halkevleri adına çıkan Ülkü için de geçerli demektir. Dolayısıyla bu seride siyasete dair hiçbir yazı Ülkü sayfalarında yer almaz. “Bir Ay İçinde Olup Bitenler” Başlığı altında daha çok kültür sanat haberlerine değinilir.

4.3.10. Sağlık, Spor ve Nüfus

Erken Cumhuriyet döneminde toplumun ihtiyaçlarını karşılamak, sorunlara çözüm bulmak ve çağdaşlaşma hedefine ulaşmak amacıyla sağlık da titizlikle ele alınmıştır. Bu dönemde doktor ve eğitilmiş sağlık çalışanı yetersizliği, nüfusun az ve çocuk ölüm hızının yüksek olması, verem, frengi, sıtma ve trahom gibi hastalıkları ile mücadelenin yanı sıra özellikle taşrada hastane ve sağlık merkezlerinin (doğumevi ve sanatoryum gibi) yetersizliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. . Bu doğrultuda da kanun ve tüzükler çıkarılmış, sayıca oldukça yetersiz olan sağlık çalışanı yetiştirilmesi, sağlık tesislerinin artırılması gibi çalışmalar ortaya konmuştur.¹⁹¹⁴

Ülkü'de yer alan sağlık yazıları ile hem cumhuriyet yönetiminin sağlık çalışmalarının halka duyurulması hem de sürdürülen sağlık çalışmalarına destek

¹⁹¹³ “Milletvekili seçimi Münasebetiyle Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İsmet İnönü'nün Beyannamesi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt 10, Sayı:116, 18 Temmuz 1946, s.1-2

¹⁹¹⁴ Gamze Nesipoğlu, “Olgusal Bir Yapı Olarak Sağlık Politikaları:1920-1960 Yılları Arası Cumhuriyet Döneminin Tarihsel İzleği”, **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:21, 2018, s. 168-171.

olunmaya çalışıldığı söylenebilir. Nitekim dergide sağlık konusunda nüfus düşüşünü önleyecek, çocuk bakımı ve sağlığı, bulaşıcı hastalıkların zararları, dünyada ve yurttan nüfus hareketleri hakkında yazıların bulunacağı duyurulmuştur.¹⁹¹⁵

Dergide gerek halk sağlığına dair bilgiler gerekse cumhuriyet ile birlikte sağlık alanında yapılanlara dair yazılar göze çarpmaktadır. Sağlık başlığında sağlıklı beslenmek, çocuk ölümleri, çocuk bakımı, köylerin sağlığı, kampların faydaları, zararlı maddelerin kullanımı gibi konulara değinilmekte ve kuşpalazı, difteri, kalp gibi hastalıkları hakkında bilgi verilmektedir.

Nüfusun önemli bir kısmını barındırdığından dolayı köylerin sağlığının önemsenmesi ve köylerin gerek yaşam koşulları gerekse insan sağlığı açısından ele alınması gerektiği ifade edilmektedir.¹⁹¹⁶ Bir başka yazıda cumhuriyet yönetiminin salgın hastalıklarla mücadelesi anlatılmaktadır. Ayrıca sağlık alanında yapılan çalışmalara yer verilmekte ve diğer konularda olduğu gibi sağlık konusunda da eski devir ile karşılaştırma yapılmaktadır. Özellikle köy sağlık işlerinin Osmanlı zamanında ihmal edildiği oysa cumhuriyet yönetiminin “yurdun en uzak köşelerine kadar girmiş ve yerleşmiş” olduğu belirtilmektedir.¹⁹¹⁷

Birinci seride Fuat Köprülü dönemi ile birlikte sağlık yazıları yer almamaya başlamıştır. İkinci seride de bu konuda yazılar yer almamaktadır. Ancak üçüncü seride sağlık yazıları tekrar *Ülkü* sayfalarında yerini alır. Söz konusu değişimde son seriye geçildiği 1947 yılında uygulanmaya başlanan Birinci On Yıllık Milli Sağlık Planı’nın etkisi olmuş olabilir.

Üçüncü serideki yazılarda daha çok hastalıklar hakkında bilgiler yer alırken yine dönemin sağlık çalışmalarına dair anlatılar da vardır. Örneğin, Türkiye’de aşı üretimine ağırlık verildiği bir dönemde “Aşılar ve Serumlar” başlıklı bir yazıya yer veriliyor.¹⁹¹⁸

Spor ve beden terbiyesi de CHP yönetimince sağlıkla birlikte ele alınan bir konudur. Atatürk bir konuşmasında “Ulusun, ulus gençlerinin, çocukların sağlıkları,

¹⁹¹⁵ “*Ülkü’nün Yazı Bölümleri*”, s.91

¹⁹¹⁶ Zeki Nasır, “*Köylerimizin Sağlık İşleri*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933, s.42-45.

¹⁹¹⁷ “*Cumhuriyetin Sağlık, Bakım ve Yardım İşleri*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı 9, Birinciteşrin 1933, s.253-258. Zeki Nasır, “*Sağlığı Koruma Terbiyesi*”, *Ülkü*, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933, s.294-297.

¹⁹¹⁸ Hamdi Dilevurgun, “*Aşılar ve Serumlar*”, *Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi*, Cilt:2, Sayı:16, 16 Nisan 1948, s.18-20.

sağlamlıkları, gürbüzlükleri devletin üzerine düştüğümüz çok gerekli bir dirlik işidir.”sözleri ile buna dikkat çekmektedir.¹⁹¹⁹ Nitekim halkevlerinde spor şubelerinin varlığı da spora verilen önemi ortaya koymaktadır.

Ülkü’de Anadolu’da salgın hastalıklar yüzünden sıhhati bozulmuş bir buçuk asırdır sıhatsız ve bakımsız kalmış halkın hacimce “daha büyük ve sporca daha hazırlıklı milletlerle” karşılaştırılamayacağını altı çizilirken “Sağlam yapılı, güzel gövdeli ve inkılap ahlakıyatını benimsemiş onbinler ve yüzbinler istiyoruz.” denilmektedir.¹⁹²⁰

Başbakan Şükrü Kaya da bir konuşmasında şu ifadeleri kullanmaktadır: “Türkler bütün sporları yapmış ve onlarla vücudunu kuvvetlendirmiş bir millettir. Tarihe bu kadar şanlı zaferler verebilmek için onu, o zaferleri elde edenlerin herhalde çok kuvvetli olması lazım gelirdi. Diğer milletlere üstün kuvvetleri ve daima şuurlu kafaları sayesinde bugün medeniyet aleminin bile iftihar ettiği birçok meydan muharebelerinde zaferler kazanmıştır.”¹⁹²¹

Bu doğrultuda, “Türk milli hayatında sporun yerini, eski Türk sporlarını tanıtacak ve bunların günün şartlarına göre canlandırılması imkanlarını gösterecek yazılar... Halk arasında mevcut maşeri spor, oyun ve eğlenceler ve milli rakıslar hakkında yazılar ve halkın, bilhassa köy halkının yaşayışındaki yeknesaklığı giderecek yeni sporlar ve eğlenceler hakkında tetkik ve teklifler.” Ülkü’nün spor ve eğlence yazılarının içeriğini oluşturacaktır. Ayrıca uluslar arası sporlar ile yurttan spor haberleri de yer alacaktı. ¹⁹²²

Birinci seride spor ilk sayılarda ele alınmakla birlikte daha çok 1935’ten itibaren işlenmeye başlıyor. Bu durumda Avrupa’da yükselen faşist yönetimlerin etkisi olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Ülkü’de spora, beden terbiyesine vurgunun daha çok yaklaşmakta olan savaşa karşı hazırlı olma ihtiyacının bir sonucu olduğunu söylemek daha doğrudur.¹⁹²³ Derginin spora yaklaşımı parti programı ile de

¹⁹¹⁹ ASD, Cilt:1, s.395.

¹⁹²⁰ Burhan Asaf, “Spor Telakkimiz”, Ülkü, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933, s.71-72.

¹⁹²¹ “Başbakan Şükrü Kaya’nın Nutku”, Ülkü, Cilt:11, Sayı:66, Ağustos 1938, s.481-482.

¹⁹²² “Ülkü’nün Yazı Bölümleri”, s.93.

¹⁹²³ Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk 1934’ten itibaren mecliste yaptığı konuşmada buna dikkat çekmedir. Bkz., ASD, s.394-432. Atatürk, 1934 senesinde TBMM’nin toplantı yılını açarken “Arsıulusal durum nazik bir buhran geçirmektedir. Eski ve büyük anlaşmazlık, son çatışmalar heyecanlı bir noktaya gelmiştir. Bugünkü yüksek insanlığın, ulusları birbirine yaklaştırma çareleri

paralellik içerisinde. 1931 programından farklı olarak 1935 programı gençlerin beden terbiyesi almalarının önemine dikkat çekmektedir.¹⁹²⁴

Dergide beden terbiyesinin önemi, boks, dağcılık gibi sporların yanı sıra 1936 olimpiyatları, spor kongresi gibi gelişmeler spor yazılarının içeriğini oluşturur. Spor faaliyetleri ve beden eğitimi hakkında yazıların yanı sıra başka ülkelerdeki beden terbiyesi ve gençlik teşkilatlarına ilişkin yazılar bulunmaktadır.

Spor yazılarına Fuat Köprülü'nün derginin başında olduğu dönemde ara verilmişse de II. Dünya Savaşı'nın yaklaştığı 1938 sonu 1939 başlarında tekrar gündeme gelmeye başlamıştır. söz konusu yıllar hükümetin de spora ağırlık verdiği bir dönemdir. 1938 yılında yeni beden yasası çıkarılmıştır. Mecmuada yeni kanun için şöyle denilmektedir: “Muharrirlik, doktorluk, avukatlık para kazanmak için girilen bir meslektir; fakat vatani müdafaa için girilen kışlalarla, vatan müdafaasına elverişli yurttaşlar yetiştirmek için girilen spor kulüplerinde alışveriş ve kazanç olmaz.”¹⁹²⁵

Kültür folklor yazılarının ağır bastığı ikinci seride savaş yılları olmasına karşın spor yazıları bulunmamaktadır. Daha çok Halkevlerine ait olunduğu söylenen üçüncü seride ise her sayıda ayın spor hareketlerine yer verilmiştir.

Nüfus konusu da Ülkü'de ele alınan konulardan biri olmuştur. Cumhuriyet, savaşlarla dolu yakın geçmişinden nüfus meselesini devralmıştı. 1912'den 1922'ye kadar devam eden savaşlar nedeniyle Anadolu ve Trakya nüfusunun önemli bir kısmı kaybedilmiştir. Üstelik yitirilen nüfus toplumun faal ve üretken kesimidir.¹⁹²⁶Ölümler askerlerle sınırlı kalmamış sivilleri de kapsamıştır. Açlık, salgın hastalıklar, tehcir, mübadele nüfus kaybında etkili olmuştur. Diğer taraftan erkek kıtlığı ve geçim derdi nedeniyle evlilik oranındaki düşüşün yanı sıra, çocuk

bularak, genel güvensizliği ortadan kaldırmasını ummak isteriz... Bununla beraber bütün dünya gidişini göz önünde tutarak dikkatli, hazırlıklı, uyanık bulunmak lüzumuna kaniiz.”s.400-401

¹⁹²⁴ “Türk gençliği, onu temiz bir ahlak, yüksek bir yurd ve devrim aşkı içinde toplayacak ulusal bir örgüte bağlanacaktır. Bütün Türk gençliğine şevk ve sıhhatlarını nefse ve ulusa inanlarını besleyecek beden terbiyesi verilecek ve gençlik, devrimi ve bütün ergenlik şartları ile yurdu korumayı en önemli görev tanıyan ve onları, bu görev uğrunda bütün varlıklarını vermeye hazır tutan bir düşünüşle yetiştirilecektir.”, **C.H.P. Programı**, Ulus Basımevi, Ankara 1935, s.41.

¹⁹²⁵ Rahmi Apak, “Yeni Beden Terbiyesi Kanunu”, **Ülkü**, Cilt:12, Sayı:68, Birinciteşrin 1938, s.125.

¹⁹²⁶ Zafer Toprak, “Erken Cumhuriyet, Nüfus Sorunu ve Çocuk Ölümleri”, **Toplumsal Tarih**, Sayı:281, s.22

ölüm oranı da son derece yüksekti.¹⁹²⁷ Savaş sonrasında ülke nüfusunu artırmak mühim bir mesele olarak görülmüştür. Nitekim CHP'sinin program ve tüzüklerinde nüfusa yer verilmesi meselenin cumhuriyet yönetimince önemsendiğini ortaya koymaktadır.¹⁹²⁸ Cumhuriyet yönetimi bir yandan nüfus artışını teşvik etmeye çalışırken diğer taraftan da çocuk ölümlerinin önüne geçmeye çalışmıştır.

Ülkü dergisi de diğer konularda olduğu gibi nüfus meselesinde de parti yönetiminin sesi olmuştur. Mecmuada nüfusun devletlerin gücü için mühim bir faktör olduğu ileri sürülüyor. Salgın hastalıklarla mücadele, annelerin özellikle de köy annelerinin bilinçlendirilmesi vb. çabaların nüfusun doğal yolla artmasını sağlayacağı ileri sürülmektedir.¹⁹²⁹

Bununla birlikte nüfusun sağlıklı olması üzerinde de durulur. Nüfus artışını sağlamanın hem de nüfusu korumanın önemli yollarından biri olduğu düşüncesi bilhassa çocuk ölümlerinin önüne geçme noktasında sağlıklı nüfusa sahip olma gereği vurgulanmaktadır. Ekonominin büyük ölçüde tarıma dayandığı ve tarımda makineleşmenin düşük olduğu yani üretimde insan gücüne ihtiyaç duyulduğu düşünüldüğünde meselenin hükümetçe ve dolayısı ile Ülkü'de ele alınması da kaçınılmaz bir durumdu denilebilir.

Çocuk düşürme meselesi için Necip Ali Küçüka şöyle bir ifade kullanıyor: “Bizim gibi az zaman içinde çoğalmağa muhtaç olan memleketler için bu tarzda hareket ise Türk dünyasına karşı açık bir ihanettir.”¹⁹³⁰

Sonraki serilerde de zaman zaman nüfus meselesi üzerine yazılar yer almıştır. Tahsin Banguoğlu 1945 nüfus sayımı için kaleme aldığı yazısında “Biz her milletten ziyade bütün umutlarını çokluk ve kalabalık bir millet olmaya bağlamış bir milletiz.” sözleri ile nüfus meselesine dikkat çekmektedir.¹⁹³¹

¹⁹²⁷ Toprak, *a.g.m.*, s.23.

¹⁹²⁸ **CHP 1935 Programı**, s.44.

¹⁹²⁹ Zeki Nasır, “*Nüfus İşinin Tetkiki*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933, s.414-416.

¹⁹³⁰ Necip Ali Küçüka, “*Çocuk Düşürme*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:37, Mart 1936, s.26.

¹⁹³¹ Tahsin Banguoğlu, “*Çok Nüfuslu Türkiye*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:98, s.1.

4.4. Ülkü'nün Yayın Hayatının Sona Ermesi

Ülkü dergisi Şubat 1933'ten Ağustos 1950'ye kadar kesintisiz yayın hayatına devam etmiş ve düzenli bir şekilde çıkan en uzun ömürlü Halkevi Dergisi olmuştur. Zorluklarla yayın hayatlarını sürdürmeye çalışan dergiler için ilk yaprak dökümü İkinci Dünya Savaşı ile yaşanmıştır. Halkevi Dergileri eleman sıkıntısı, ekonomik sıkıntı gibi sorunlara kağıt sıkıntısı, artan ekonomik olumsuzlar da eklenmiş ve Halkevi dergilerinin sayısında 1940-1942 yılları arasında önemli bir azalma yaşanmıştır.¹⁹³² Ülkü mecmuası da bahsi geçen olumsuzluklarından etkilenmiştir. Derginin parti yönetimince çıkarılıyor olmasına rağmen sayfa sayısında önemli bir düşüş yaşanmıştı.

Hem Halkevi dergilerini hem de Ülkü dergisini olumsuz etkileyen gelişme çok partili yaşama geçilmesi olmuştur. Cumhuriyet Halk Partisi'ne muhalif partilerin ortaya çıkması ile birlikte iktidar partisine bağlı olarak varlığını sürdüren Halkevlerine ve dergilerine halkın ilgisi azalmıştır. Diğer taraftan muhalif partilerin Halkevlerine yapılan yardımları eleştirmeye başlaması ile birlikte merkezden söz konusu kuruluşlara yapılan yardımların da azalmasına yol açmıştır. Yardımların azalması Halkevi dergilerinin varlıklarını sürdürmeleri daha da zora sokmuştur. Çok partili yaşama geçiş sonrasında yine pek çok Halkevi dergisi kapanma sürecine girmiştir.

Parti merkezince çıkarılmakla birlikte bu durumun Ülkü dergisi için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Savaş yıllarında ortalama 23-24 sayfa çıkan Ülkü üçüncü seriye geçildiğinde yani çok partili yaşama geçildiği ve bahsi geçen tartışmaların yaşandığı dönemde 48 sayfa olarak çıkmıştır. Bu sayı bir önceki serinin sayfa sayısına eşken birinci serinin sayfa sayısının yarısı civarındadır. Bu ise CHP'nin muhalefetin eleştirileri karşısında, merkez yayın organına destek konusunda dahi sıkıntı yaşadığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca yine çok partili yaşama geçişle birlikte derginin okur kitlesinin önemli bir kısmını oluşturan aydın kesimin Ülkü'ye ilgisinin azalması da etkili olduğu ileri sürülebilir.

¹⁹³² Akpınar, Aksu, Anafarta, Halk Bilgisi Haberleri, 4 Eylül, Yeni Türk gibi uzun süreli Halkevi dergileri bu dönemde kapanmıştır. Bkz, Şakiroğlu, *a.g.m.*, s.133-142.

CHP Genel Sekreterliği'ne gönderilen 28 Kasım 1946 tarihli yazıda yayın bürosunun yapacağı yardımın özellikle siyasi ve fıkri sahada yapılacak yayına masraf yapılması salık verilir. Aynı yazıda Ülkü dergisi için şu satırlar bulunmaktadır: “Ülkü dergisi Halkevleri ve odalarının bir kültür dergisi olarak Halkevleri Bürosu emrine bırakmayı uygun buluyoruz. Çok masrafa mal olan bu derginin daha mütevazı bir bütçe ile intişarı sağlanabilir. Mesela kapaktan vazgeçilir, ayda bir çıkarılabilir.”¹⁹³³

Derginin son serisinin yayınlandığı dönemde iktidar ile muhalefet arasındaki Halkevleri tartışmaları her geçen gün artmıştır. Demokrat Parti, Halkevlerinin Halk Partisi'ne bağlı kuruluşlar olduğunu bu nedenle devlet bütçesinden pay ayrılmayacağı üzerinde ısrar ederken CHP Halkevlerinin herkese açık olduğunu savunmuştur. Belki tartışmaların da etkisi ile Ülkü dergisinin son döneminde siyaset yazıları yer almamıştır. Ülkü bu yayın çizgisi ile adeta tüm kesimlere hitap eden bir dergi olduğu mesajını vermeye çalışmıştır.

CHP de muhalefetin baskısı ile Halkevlerine yaptığı maddi yardımları kılmaya başlamıştır. Ödenek yetersizliği Ülkü dergisini de etkilemiştir. Parti yönetimi 1947 yılından itibaren daha önce il ve ilçe idare kurullarına ücretsiz gönderilen mecmuanın ancak abone olunması halinde gönderilmesi kararını almıştır.¹⁹³⁴ Yine 1950 bütçesi hazırlanırken daha önceki yıllarda dergide yer alan ve önemli bir gelir olan devlet kuruluşlarının reklamlarının 1950 yılı için bulunmaması da derginin maddi durumunu olumsuz etkilemiştir.¹⁹³⁵

Mayıs 1950 seçimlerinde iktidarın el değiştirmiş ve çiçeği burnunda iktidar Demokrat Parti, Halkevlerinin mallarına el konulması tartışmalarını başlatmıştır. Muhalefete geçen CHP kendi imkanları ile Halkevlerini desteklemeye çalışmıştır. CHP'nce çıkarılan bir dergi olarak Ülkü de, ekonomik sıkıntılarla daha çok karşı karşıya kalmıştır. Dergi Temmuz 1950'ye kadar 42 sayı boyunca 48 sayfa olarak çıkarken son iki sayı olan temmuz ve ağustos nüshaları 16 sayfa olarak

¹⁹³³ BCA, 490-1-0-0/31-136-4.

¹⁹³⁴ BCA, 490-1-0-0/909-548-1. CHP'nin Halkevlerine yardım konusunda oldukça zorlandığı anlaşılmaktadır. Radyo isteyen halkodasına durumun bütçeden azami tasarrufu gerektirdiği bildirilirken, Halkevlerine düzenli gönderilen Türk Ekonomi dergisine de ödenek yetersizliği nedeniyle aboneliğin sonlandırılacağı söylenmektedir.

¹⁹³⁵ BCA, 490-1-0-0/909-549-1 (Ülkü dergisinin dağıtım, abone işlemleri ve 1949-1950 yılları bütçesi ile ilgili yazışmalar)

yayınlanmıştır.¹⁹³⁶ Söz konusu durum Ülkü için sonun habercisi olarak yorumlanabilir.

Mecmua Ağustos 1950 sayısından sonra bir daha çıkmamıştır. Hem birinci seriden ikinci seriye geçerken hem de ikinci seriden üçüncü seriye geçerken okur bilgilendirilmiştir. Ancak şimdi Ülkü sessiz sedasız yayın hayatından çekilmektedir. Son sayıda derginin yayınlanmaya devam etmeyeceğine dair herhangi bir ibare bulunmamaktadır. Son sayının sanki herhangi bir sorun yokmuş ve yayınlanmaya devam edecekmiş edası ile çıkması mecmuanın devamlılığı konusunda CHP'nin ani karar almış olabileceği düşüncesini çağrıştırmaktadır.¹⁹³⁷ Ancak sayfa sayısındaki belirgin azalma derginin yayınlanmaya devam edemeyeceğini de ortaya koymaktadır.

Ülkü'nün yayınlanmasına neden son verildiğine dair CHP tarafından alınmış bir karar ya da yapılmış açıklamaya ulaşamamışsa da Hamdi Olcay ve Cehdi Pilten'e hitaben yazılan 29.8.1950 tarihli iki ayrı yazıda "Ülkü'nün çıkış müddeti ile forma ve baskı sayısına ait alınan yeni karar üzerine dergideki ödevinize son vermek zorunda kaldık" denilerek işlerine son verildiği bildirilmekte ve dergideki hizmetleri için teşekkür edilmektedir.¹⁹³⁸ Buradan CHP'nin dergiyi kapatmayı istememekle birlikte mevcut zorluklar karşısında bu kararı verdiği anlaşılmaktadır.

Ekonomik sıkıntıların yanı sıra iktidardaki Demokrat Parti'nin aldığı bazı kararların da Ülkü'yü varlığını sürdürme konusunda zorladığı ileri sürülebilir. 15 Ağustos 1950 tarihinde yazı işleri müdürü Şevket Tezel parti yönetimine istifa dilekçesini sunmuştur. Tezel istifa gerekçesinde devlet memuru olması sebebiyle yeni basın kanuna dayanarak kendisine istifa etmesi gerektiğinin bildirilmesini öne sürmektedir.¹⁹³⁹ Derginin yönetimi için eleman sıkıntısı yaşandığı da söylemek mümkündür.

¹⁹³⁶ Bkz. **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:43; **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:44.

¹⁹³⁷ Derginin her sayısında olduğu gibi son sayısında da mecmuaya abone olmak isteyenlere seslenir.

¹⁹³⁸ **BCA**, 490-1-0-0/909-549-2.

¹⁹³⁹ 24 Temmuz 1950 tarihinde çıkarılan matbuat kanununa göre devlet memuru olan kişilerin yazı işleri müdürü olması yasaklanmaktadır. Bkz.

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc033/kanuntbmmc033/kanuntbmmc03305680.pdf (Erişim tarihi 31.07.2021)

Ekonomik imkansızlık ve eleman sıkıntısı yaşanırken parti yönetimi de yaklaşan il genel meclisi, muhtarlık ve belediye seçimlerine odaklanmış ve daha çok propaganda işine ağırlık vermiştir. Bu durumda Ülkü dergisinin daha arka planda kaldığı görülmektedir.

Ülkü mecmuası 17 yıllık ömründe önce yükselen zamanla düşen devrimci bir ruhu yansıtır.¹⁹⁴⁰ Dergi bu süreç zarfında öncelikle parti ideolojisinin aydınlara aktarımı açısından önemli bir vasıta olmuştur. Bununla birlikte Anadolu'nun farklı coğrafyalarına dağılmış münevver kesim için önemli bir nefes kaynağı olduğu söylenebilir.¹⁹⁴¹ Halkevlerine ve onların çıkardığı dergilere de önemli bir yol gösterici olmuştur.

Ülkü dergisinin asıl önemli başarısı Türk folklor çalışmalarına yaptığı katkıdır. Daha önce de belirtildiği gibi gerek folklor çalışmalarını teşvik ederek gerekse folklor kaynaklarına sayfalarında yer vererek bu alanda önemli bir çığır açmıştır. Yine köycülük çalışmaları ile aydınların köye açılan penceresi olmaya çalıştığı ileri sürülebilir.

¹⁹⁴⁰ Gümüšoğlu, a.g.e., s.390.

¹⁹⁴¹ Doğan Aysan anılarında, II. Dünya Savaşı yıllarında devlet görevlisi babasının görevi nedeniyle Elazığ'daki günlerini anlatırken "Ankara Halkevinin çıkardığı Ülkü dergisi yıllar boyunca evimizde okunup saklanan bir dergiydi." Satırlarına yer vermektedir. Doğan Aysan, **Cumhuriyetin Çocukluk, Gençlik Yılları ve Bugün**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s.70.

SONUÇ

Halkevleri, 1932 yılında rejimin ve inkılapların halka benimsetilmesi, ortak bir ulus kimliği üzerinde halkın bütünleştirilmesi hedefi doğrultusunda kurulmuştur. Bu kuruluşlar, halk eğitim misyonunun yanı sıra çağdaş muasır medeniyetler seviyesine ulaşmanın bir aracı olarak faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Halkevleri 1951 yılına kadar Türk toplumunun kültür ihtiyacını önemli ölçüde karşılamışlardır. İlk kurulan Halkevlerinden biri olan Ankara Halkevi başkent Halkevi olarak kurulmuş olmakla birlikte bir merkezden yönetilmeyen Halkevleri için yol gösterici konumdadır.

Ankara Halkevi'nin başkent Halkevi olması dolayısı ile kentte bulunan her düzeyde partili de Halkevinin üyeleri arasında yer almıştır. Tek parti yönetimin hakim olduğu bir dönemde ve Halkevlerinin iktidar partisinin bir uzantısı olduğu süreçte, başkentteki çok sayıda bürokrat, aydın ve sanatçı da yine Ankara Halkevi çatısı altında toplanmıştır.

Bunun yanı sıra Ankara Halkevinin yönetimine bakıldığında dönemin CHP milletvekillerinin, Gazi Terbiye Enstitüsü ve Dil, Tarih Coğrafya Fakültesinin akademisyenlerinin, Türk Tarih ve Türk Dil Kurumu üyeleriyle, pek çok üst düzey bürokratin yanı sıra gazeteci ve aydının görev aldığı görülmektedir. Ankara Halkevi'nin bu özelliği, diğer Halkevlerinden farklı olarak, bu kurumun cumhuriyet ideolojisinin oluşmasında ve yayılmasında etkin rol oynamasını sağlamıştır.

Ancak Ankara Halkevi her şeyden önce Ankara'nın "Evi" olarak çalışmıştır. Ankara Halkevi, dokuz şubesi ile başkent Ankara'nın modern bir şehir olması hususunda önemli katkılar sunmuştur. Dil ve edebiyat şubesi ile genç yeteneklerin Halkevinin faaliyetlerinde yer almalarına, kendilerini ifade etmelerine fırsat verilmiş ve yeni sanatçıların yetişmesine ortam hazırlanırken, tanınmış edebiyatçıların halkla bir araya gelmesi sağlanmıştır. Ankara Halkevi, üyeleri içerisinde yer alan edebiyatçılar ile erken Cumhuriyet Dönemi'ndeki edebî tartışmalara da ev sahipliği yapmıştır. Halkevinin çatısı altında, millî bayramlar, resmî törenler düzenli olarak kutlanmıştır. Bu sayede Ankara Halkevi, halkta millî kimliğin oluşması, halkın milli kimlik etrafında birleşmesi ve ülkede tören kültürünün yerleşmesinde de etkili olmuştur. Halkın kültür seviyesini yükseltmek amacıyla düzenlenen konferanslar da bu kurumun öne çıkan faaliyetleri arasında yer almıştır. Halkevinin başkentte yer

alıyor olması ve kentte pek çok aydın, bürokrat, sanatçı ve bilim insanının bulunması zaman zaman verilen konferansların akademik düzeyde olmasına yol açmıştır. Söz konusu konferanslar ile geniş kesimlere yeteri kadar hitap edilememişse de münnevver kesim ile halkı bir araya getirme ve aydın kesimi kendi içinde kaynaştırma, onların kendilerini geliştirmeleri konusunda mühim rol oynamıştır.

Ankara Halkevi, resim ve müzik alanlarında da kentte çağdaş sanatın benimsenmesi ama aynı zamanda millî sanat arayışının beslenmesine de ortam sağlamıştır. Evin salonlarında verilen konserler ile Ankaralıların klasik batı müziği ile tanışmasına ve sevmesine çalışılmış, ücretsiz müzik kursları ile de bu desteklenmiştir. Ayrıca, Ankara Halkevi'nin müzik çalışmalarında yer alan Ahmet Adnan Saygun, Cemal Reşit Rey, Hasan Ferit Alnar gibi önemli isimler aracılığı ile modern Türk müziğine yön verilmeye çalışılmıştır. Ankara Halkevinde diğer Halkevlerinde olduğu gibi Türk sanat müziğine yer verilmezken halk müziğinin hem geleneksel hem de modern formuna yer verilmesi, halk müziğinin bilinirliğini artırmıştır.

Tiyatro sahnesinin olmadığı ve tiyatro kültürünün zayıf olduğu Ankara'da Halkevi temsil şubesi mühim bir misyon üstlenmiştir. Ankara Halkevi'nin sahnesi uzun yıllar kentteki tek tiyatro sahnesi olarak, tiyatro çalışmalarına hizmet etmiştir. Halkevi sahnesinde oynanan ücretsiz oyunlar ile her kesimden Ankaralı tiyatro izleme fırsatı bulmuştur. Tiyatro sanatçılarının yetişmesine de ortam sağlayan Ankara Halkevi, kadınların sosyal yaşama sınırlı dâhil olabildiği Ankara'da kadın ve erkekleri aynı salonda izleyici olarak bir araya getirmiş; kadınların oyuncu olarak piyeslerde yer alması ile toplumda kadına bakışın değişmesinde rol oynamıştır. Temsil şubesi, Karagöz gibi geleneksel oyunların varlığını koruması konusunda da katkı sunmuştur. Karagöz oyunu halka ulaşmak adına etkin bir araç olarak kullanılırken halka telkin amacıyla üretilen güncel senaryolar bu oyuna halkın ilgisini canlı tutmuştur.

Güzel sanatlar şubesi, resim galerisinin olmadığı Ankara'da, sanat galerisi olarak da hizmet vermiştir. Halkevi binasındaki salonların yanı sıra İller Bankası binasının alt katında, Halkevine tahsis edilen galeri ile ressamalara eserlerini sergileme ve satma imkânı sunulmuştur. Halkevi ve CHP yönetimi sergilerde yer

alan eserlerden bazılarını satın alarak da sanatçıları ve sanatı desteklemeye çalışmıştır. Halkevinde kurulan atölye ile sanatçılara resim malzemeleri ve çalışma ortamı sunularak da ressamlar desteklenmiştir. Ücretsiz resim dersleri ile de genç ressamların yetişmesine ön ayak olunmuştur. Ankara Halkevi, amatör resim ve fotoğrafçılık yarışmaları düzenleyerek genç yetenekleri teşvik etmiş, yarışmaya katılan eserleri sergileyerek genç sanatçıları cesaretlendirmiştir. Ayrıca söz konusu yarışma ve sergi ile Türkiye’de fotoğrafçılığın sanat olarak kabul edilip gelişmesinde de rol oynamıştır. Tıpkı edebiyatta ve müzikte olduğu gibi resimde de ulusal izler taşıyan modern resim sanatının ortaya çıkışında Ankara Halkevi ve bu kurumun sanatçı üyelerinin hatırı sayılır bir katkısı vardır.

Halkevi çalışmalarında öne çıkanlardan biri de köycülüktür. Erken cumhuriyet döneminde nüfusun büyük bir bölümünün köylerde yaşaması köycülük faaliyetlerini gerekli ve önemli kılmıştır. Ankara Halkevi de gerek köy gezileri gerekse köylülerin sıkça uğradığı han ve kahvehanelere ziyaretler yapmıştır. Her ne kadar söz konusu çalışmalar ile köylülerin “eğitilmesi” ve yaşam şartlarının değişmesi hedeflerine tam olarak varılamamış ve pek çok çalışma yüzeysel düzeyde kalmış ise de aydınların köyü tanımaları, köy gerçeklerinin farkına varmaları açısından önemli bir aşama kaydedildiğini söylemek mümkündür.

Ankara Halkevi ekonomik kalkınma hamlelerini sürdüren Türkiye’de, halkın ekonomik yetersizlik içerisinde olduğu, sağlık güvencesinin sınırlı olduğu bir dönemde kapılarını açmıştır. Sosyal yardım şubesi yardıma muhtaç vatandaşlara para ve erzak yardımlarında bulunmuş, ücretsiz muayene ve ilaç imkanı sunmuştur. Ankara Halkevi’nin asıl yardımları öğrencilere yönelik olmuştur. Sosyal yardım şubesi, öğrencilere yurt ve burs imkanlarının çok sınırlı olduğu Ankara’da, yurt, kitap, kırtasiye, yemek, giyim ve para yardımları ile maddi zorluklar nedeniyle okuyamayacak durumdaki gençlerin ve çocukların okumalarına destek olunmuştur.

Ankara Halkevi, kütüphane konusunda da yetersiz olan kente modern ve zengin bir kütüphane kazandırmıştır. Halkevi kütüphanesi, çok sayıda kitap, dergi ve günlük gazeteleri halkın hizmetine sunmuştur. Kentte giderek sayıları artan öğrenciler için Ankara Halkevinin kaloriferli sıcak binası önemli bir ders çalışma merkezi olmuştur. Konferanslar ve kitap tanıtımları ile okumayı teşvik etmeye

çalışmıştır. Buna ilave olarak, Halkevleri şubelerince yazılan kitap ve broşürlerin basılması ile Türk yazın kültürüne de pek çok eser kazandırılmıştır.

Halk dershaneleri ve kurslar şubesi de memur ve öğrenci sayısının çok olduğu Ankara'da yabancı dil öğrenimi konusunda kurulduğu ilk günden itibaren mesaiye bulunmuştur. İlk zamanlar İngilizce, Fransızca ve Almanca, 1941'den itibaren sadece İngilizce dersleri ücretsiz olarak verilmiştir. Daha çok okul çağı dışındaki Ankaralılara verilen yabancı dil dersleri ile başkentte önemli bir boşluğu doldurmuştur. Cezaevinde verilen okuma-yazma dersleri ile 1932'den 1951'e kadar pek çok mahkûma okuma-yazma öğretilmiştir. Yine Ankara Halkevi sayesinde 1943 yılından 1951 yılına kadar ilkokulu bitirme kursları ile okul çağını geçmiş vatandaşlar okuma-yazma ve vatandaşlık bilgilerini öğrenmiştir. Ankara Halkevi söz konusu etkinlikleri ile halk eğitimi konusunda önemli bir hizmet vermiştir.

Halkevinin kurulduğu günlerde Ankara'da spor salonu da yoktur. Ankara Halkevi uzun bir süre şehrin tek kapalı spor tesisi olmuştur. Halkevi jimnastik salonu kentteki profesyonel ve amatör tüm sporcuların çalışmalarına ücretsiz olarak açık tutulmuştur. Evin ilk günlerinden itibaren üzerinde titizlikle durulan eskrim sporunun Türkiye'de yaygınlaşması ve profesyonel bir spor dalı olarak gelişmesinde Evin açtığı eskrim dersleri ve müsabakaları önemli paya sahiptir. Ayrıca, boks, kayak, güreş gibi spor dallarının gelişmesi ve kentte yeni spor kulüplerinin kurulmasına da ön ayak olunmuştur. Ayrıca düzenlenen müsabakalar ile sporcular teşvik edilmiştir. Ankara Halkevi, ilk kez 1936 yılında yapılan Atatürk koşusunu 1951 yılına kadar her yıl düzenleyerek, ülkeye bugün de devam ettirilen önemli bir spor organizasyonu kazandırmıştır.

Müze ve sergi şubesi ise tarihi eserleri koruma bilincinin gelişmesi, tarihi ve folklorik eserlerin toplanması, Ankara ve Çankırı şeri sicillerinin tasnifi gibi önemli işlere imza atmıştır.

1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşı'nın olumsuz etkilerine rağmen CHP Genel Sekreterliği'nin destekleri ile Ankara Halkevi şehrin en gözde kültür mekânı olma özelliğini muhafaza etmiştir. İnönü Dönemi'nde kentin sosyal yaşamına eklenen tiyatro binaları, konferans salonları, kütüphaneler Ankara Halkevi'nin rağbetini azaltsa da Halkevi edebiyat müsabakaları ile genç yetenekleri teşvik etmiştir.

Halkevleri amatör resim ve fotoğraf yarışması ile yalnız Ankara'daki değil diğer Halkevlerindeki genç sanatçılara kapılarını açmıştır. Devlet Konservatuarı oyunlarına sahnesini açarak tiyatronun gelişimine katkı sunmayı sürdürmüştür.

Ankara Halkevi sanatta ve edebiyatta milliliği savunmuş ve buna katkı sunmaya çalışmıştır. Hem milli sanatın hem de edebiyatın halktan beslenmesi gerektiği düşüncesi Halkevi çalışmalarında da folklorun yer almasını beraberinde getirmiştir. Halkevinde, özellikle İnönü Dönemi'nde, folklor çalışmaları ağırlık kazanmıştır. Halkevinde düzenlenen folklor günleri ile çeşitli yörelere ait türkü, halk oyunu, yemek gibi kültürel özellikler tanıtılmıştır. Yine radyoda yapılan Halkevleri folklor saatine gelen ekiplerin bir kısmı da Halkevinde de program düzenlemiştir. Böylece farklı yörelerin tanıtılması, öğrenilmesi yolu ile geleneksel değerlerin ortaya çıkması ve korunmasına ön ayak olunmuştur. Ayrıca yurt içerisinde farklı yerel kültürler ile yetişmiş vatandaşların kaynaşmasına da yardımcı olunmuştur. Halkevindeki folklor çalışmalarının önemli kazanımlarından biri de halkoyunlarının sevdendirilmesi, genç nesillere öğretilmesi ve bu oyunların geleneksel formlarının korunmasıdır. Ankara Halkevi gerek tören programlarında halk oyunlarına yer vererek gerekse Halkevi bünyesinde halkoyunları dersi verilmesi ve bir halkoyunları ekibi kurulması ile söz konusu çalışmalara önderlik etmiştir.

Halkevleri dergisi olarak çıkan ama özünde Ankara Halkevi dergisi niteliği taşıyan *Ülkü* büyük ölçüde Ankara Halkevi üyeleri tarafından çıkarılmıştır. *Ülkü* dergisi, münevverlere ve halkevlerine partinin düşüncelerini iletme vazifesi üstlenmiştir. Dergi, aydınları rejimi ve inkılapları halka aktarmaları konusunda daha etkin kılmayı hedeflemiştir. Tüm Halkevlerine ulaştırılan *Ülkü*, halkevlerine sanat, edebiyat vb alanlarda nasıl çalışmaları gerektiği konusunda yol gösterici olmuştur. Milli sanat, milli edebiyat tartışmaları *Ülkü* dergisinde de yapılmış ve dergide şiir, hikaye gibi milli edebiyat örnekleri okuyucularla paylaşılmıştır. Ayrıca derginin önemli savunularından biri olan dilde sadeleşme, *Ülkü*'nün sade bir dille kaleme alınmış sayfaları ile münevverlere sunulmuştur. Böylece dergi, Edirne'den Kars'a Hakkari'ye, Yozgat'tan Antalya'ya Artvin'e ülkenin dört bir yanına yeni edebiyat ve dil anlayışının yaygınlaşmasında önemli bir araç olmuştur.

Ülkü dergisi ayrıca, edebiyat, sanat, tarih, sağlık, eğitim, köycülük, dış politika, spor, ekonomi gibi farklı alanları içeren yazıları ile münevverlerin kendilerini geliştirmelerine önemli katkı sunmuş, ülkenin en ücra köşesindeki bir öğretmen, doktor ya da memur için bilginin ulaşılabilirliğini kısmen kolaylaştırmıştır.

Merkez Halkevinin dergisi olarak ve bizzat parti yönetiminin gözetiminde çıkıyor olması *Ülkü* dergisine Halkevi dergileri üzerinde olma vasfı ve görevini de beraberinde getirmiştir. *Ülkü*, Halkevlerinin çıkardığı dergiler için yol gösterici olmuş, onları yayın politikaları ve dergi içerikleri konusunda yönlendirmiş ve yerel tarih ve folklor çalışmalarının yapılması konusunda Halkevi dergilerini teşvik etmiştir.

Derginin en önemli hizmetlerinden biri folklor çalışmalarına verdiği önemdir. Ülkü dergisi gerek folklor çalışmalarını teşvik ederek gerekse folklor kaynaklarına sayfalarında yer vererek bu alandaki araştırma ve incelemeler için önemli bir yol gösterici olduğu gibi günümüzde mühim bir folklor arşivi niteliği de taşımaktadır. Dergi köycülük tartışmalarına geniş yer ayırarak köycülüğü çalışmalarına Türkiye’de köycülüğün gelişimine destek olmaya çalışmıştır. *Ülkü* adeta aydınların köye açılan penceresi olmuştur.

Sonuç olarak, Ankara Halkevi, 1932’den 1951 yılına kadar edebiyat, güzel sanatlar, tiyatro, spor gibi alanlardaki faaliyetleri ile modern bir kent olma yolunda ilerleyen Ankara’nın ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılamış, büyük ve donanımlı binası ile şehrin konferans, toplantı, sergi ve spor salonu, kütüphanesi olmuştur. İnkılapların ve yeniliklerin büyük ölçüde Türkiye’nin merkezi Ankara’dan yurda yayıldığı göz önüne alındığında Ankara Halkevi, Ankara’nın ve Türkiye’nin modernleşmesinde öncü bir kurum olmuştur.

Ankara Halkevi tıpkı diğer Halkevleri gibi “halkın evi” olması gayesi ile kurulmuştur. Söz konusu hedefe ulaşılmasa da büyük ölçüde aydınlara ev sahipliği yapmıştır. Bununla birlikte yine Halkevlerinin kurulma amaçlarından biri olan parti ile halkın ve aydınlar ile halkı bir araya getirme, aydınları parti ideoloji doğrultusunda harekete geçirme ve yönlendirme konusunda önemli bir işlev görmüştür. Ayrıca aydın kesimin kültürel açıdan beslenmesinde ve bu kesimin genişlemesinde, ülkede modern sanat ve kültürün gelişiminde de öncü olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivleri

Resmi Yayınlar

DP Meclis Grubu Müzakere Zabıtları, Cilt.X, 12 Aralık 1950.

TBMM Tutanak Dergisi, D:9, Cilt:9, Toplantı:1, 6 Ağustos 1951.

Tutanak Dergisi, D:9, Cilt:9, Toplantı:1, 8 Ağustos 1951.

Kitaplar

Ağaoğlu, Samet, **Babamın Arkadaşları**, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

Ağaoğlu, Süreyya, **Bir Ömür Böyle Geçti**, Ağaoğlu Yayınevi, 1984.

Ahmad, Feroz, **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2006.

Arai, Masami, **Jön Türk Dönemi Türk Milliyetçiliği**, İletişim Yayınları, İstanbul 2008.

Arar, İsmail, **Atatürk'ün Halkçılık Programı**, Baha Matbaası, 1963.

Anık, Remzi Oğuz, **Halkevlerinde Müze Tarih ve Folklor Çalışma Kılavuzu**, Ankara 1947.

Atatürk, Gazi Mustafa Kemal, **Medeni Bilgiler**, Örgün Yayınevi, İstanbul 2003,

Atatürkçülük (Atatürkçü Düşünce Sistemi), Atatürk Dizisi No:2, MEB. Yayınları İstanbul 2001.

Atay, Falih Rıfkı, **Eski Saat**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

Ayas, Nevzad, **Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler**, Milli Eğitim Basımevi, Ankara 1948.

Aydemir, Şevket Süreyya, **İktisat Mücadelesinde Köy Muallimi**, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1933.

Aydemir, Şevket Süreyya, **Suyu Arayan Adam**, Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2000.

Aydemir, Şevket Süreyya, **Toprak Uyanırsa**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2019.

Aysan, Doğan, **Cumhuriyetin Çocukluk, Gençlik Yılları ve Bugün**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001.

Baltacıoğlu, İ. Hakkı, **Halkın Evi**, Ulus Basımevi, Ankara 1950.

Baydar, Mustafa, **Hamdullah Suphi ve Anıları**, Menteş Kitabevi, İstanbul 1968.

Behar, Büşra Ersanlı, **İktidar ve Tarih, Türkiye’de Resmi Tarih Tezinin Oluşumu**, Afa Yayınları, İstanbul 1992.

Berkes, Niyazi, **Atatürk ve Devrimler**, Adam Yayınları, İstanbul 1993.

Berkes, Niyazi, **Unutulan Yıllar**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

Bischoff, Norbert Von, **1930’larda Ankara, Avusturya Büyükelçisi’nin Gözüyle**, Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2015.

Bozdağ, Oğuzhan, **Türk Ocakları İdeolojisi ve Mimarisi (1913-1931)**, Türk Ocakları Yayını, Ankara 2014.

Bozdoğan, Sibel, **Modernizm ve Ulusun İnşası, Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Mimari Kültür**, Metis Yayınları, İstanbul 2012.

Candar, Avni, **Bibliyografya Halkevi Neşriyatı**, Ulus Basımevi, Ankara 1939.

Cantek, L.Funda Şenol, **“Yaban”lar ve “Yerliler, Başkent Olma Sürecinde Ankara**, İletişim Yayınları, İstanbul 2016.

Cengizkan, Ali, **Ankara’nın İlk Planı 1924-1925 Lörcher Planı**, Arkadaş Yayıncılık, İstanbul 2018.

Çeçen, Anıl, **Atatürk’ün Kültür Kurumu Halkevleri**, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul 2000.

Dıranas, Ahmet Muhip, **Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğrafçılık Sergileri**, CHP Neşriyatından, Ankara 1941.

Durgun, Şenol, **Türkiye’de Devletçi Gelenek ve Müzik**, A Kitap Yayınları, Ankara 2015.

Elibol, Gültekin, **Atatürk ve Resim-Heykel**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1973.

Emrence, Cem, **Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

Eraslan, Cezmi, **Yakın Dönem Türk Düşüncesinde Halkçılık ve Atatürk**, Kumsaati Yayınları, İstanbul 2003.

Ertan, Temuçin Faik, **Kadrocular ve Kadro Hareketi**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.

Ertan, Temuçin Faik (Ed.), **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2019.

Esendal, Memduh Şevket, **Ayaşlı ve Kiracıları**, Bilgi Yayınevi, Ankara 2020.

Galanti, Avram, **Vatandaş Türkçe Konuş**, Kebikeç Yayınları, Ankara 2000.

Gentizon, Paul, **Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu**, çev. Fethi Ülkü, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.

Georgeon, François, **Osmanlı Türk Milliyetçiliği(1900-1930)**, YKY Yayınları, İstanbul 2006.

Gökalp, Ziya, **Türkçülüğün Esasları**, Kum Saati Yayınları, İstanbul 2001.

Grew, Joseph, **Yeni Türkiye, Amerika'nın İlk Büyükelçisinin Anıları**, Multilingual Yayınları, İstanbul 1999.

Güler, Birgül Ayman (ed), **Açıklamalı Yönetim Zaman Dizini 1940-1949**, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi KAYAUM Merkezi, Ankara 2008.

Güray, Cenk, “*Cumhuriyet Politikalarının Halk Müziğine Yaklaşımı: Bir Toplumsal Dönüşüm Modeli*”, **Cumhuriyetin Müzik Politikaları**, der. Fırat Kutluk, H2O Kitap, İstanbul 2018.

Güz, Nurettin, **Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları, Halkevi Dergileri (1932-1950)**, Kariyer Matbaacılık, Ankara 1995.

Hacaloğlu, Yücel, **Türk Ocakları ve Atatürk**, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara 1993.

İğdemir, Uluğ, **Halkevi Kütüphaneleri için Rehber**, Tisa Matbaası, Ankara 1941.

İğdemir, Uluğ, **Yılların İçinden: Anılar, Makaleler, İncelemeler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1976.

İğdemir, Uluğ, **Yılların İçinden**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

İnan, Afet, **Türk Tarihinin Ana Hatları**, Devlet Matbaası, İstanbul 1930

İnan, Arı, **Tarihe Tanıklık Edenler, Cumhuriyet'in Kurucu Kuşağıyla Söyleşiler**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2018.

İnan, Rauf, **Gazi'nin Halkçılık Ülküsü, Halkevleri ve Sonrası**, TTK Yayınları, Ankara 1988,

İnönü, Erdal, **Anılar ve Düşünceler 1**, Yorum Kitapları, İstanbul 1998.

İstatistik Göstergeler 1923-2011, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara 2012.

İstatistiklerle Türkiye, Türkiye İstatistik Kurumu Yayınları, Ankara 2014.

Kafesoğlu, İbrahim – Saray, Mehmet, **Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller**, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul 1998.

Kansu, Metin Atuf -K. Işık, Kansu, **Cumhuriyet eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949)**, Mülkiyeliler Birliği Yayını, Ankara 2011.

Karadağ, Nurhan, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları(1932-1951)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.

Karaer, İbrahim, **Türk Ocakları (1912-1931)**, Türk Yurdu Neşriyatı, Ankara 1992.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, **Zoraki Diplomat**, Bilgi Yayınevi, İstanbul 1967.

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri, **Yaban**, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.

Karaömerlioğlu, Asım, **Orda Bir Köy Var Uzakta, Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem**, İletişim Yayınları, İstanbul 202.

Karpat, Kemal, **Türk Demokrasi Tarihi**, Alfa Yayınları, İstanbul 1999.

Kemal, Mehmet, **Türkiye'nin Kalbi Ankara**. Çağdaş yayınları, İstanbul 1983.

Kongar, Emre, **Atatürk ve Devrim Kuramları**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1981.

Kongar, Emre, **Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk**, Remzi Kitabevi, İstanbul 2009.

Kortan, Enis, **Ankara 1939-1945**, Boyut Yayınları, İstanbul 2014.

Köker, Levent, **Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi**, İletişim Yayınları, İstanbul 2000.

Kunter, Halim Baki, **Kuruluşlarının 32. Yıldönümünde Halkevleri**, Halkevleri Genel Merkezi Yayınları, İstanbul 1964.

Kral, August R. Von, **Kemal Atatürk'ün Ülkesi, Modern Türkiye'nin Gelişimi**, Alfa yayınları, İstanbul 2010.

Odyakmaz, Cevad, **Anılarla Düünden Bugüne** , 12 Levha Yayıncılık, İstanbul 2011.

Oral, Mustafa, **Kemalist Cumhuriyetin İnşası Bir İdeolojik Aygıt Olarak Ülke Dergisi**, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul 2016.

Ölçen, Nejat, **Halkevleri**, İnönü Vakfı Yayınları, Ankara 2001.

Öncü, Ayşe, **Örgüt Sosyolojisi**, Turhal Kitabevi, Ankara, 1982.

Öner, Erdoğan, **İstanbul Şehremaneti(Belediyesi)'nin Kuruluşu ve 1917 Bütçesi**, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara 2008.

Öymen, Altan, **Bir Dönem Bir Çocuk**, Doğan Kitap, İstanbul 2002.

Öz, Esat, **Otoriterizm ve Siyaset, Türkiye'de Tek Parti Rejimi ve Siyasal Katılma (1932–1945)**, Ankara 1996.

Özacun, Orhan, **CHP Halkevleri Yayınları Bibliyografyası (1932-1951)**, İstanbul 2001.

Özdenoğlu, Şinasi, “Yaşadığım Ankara”, **Başkent Söyleşileri**, Kent Koop Yayınları, Ankara 1979.

Özdenoğlu, Şinasi, **Anılar ve Portreler**, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2000.

Öztürk, Kazım, **Türk Parlamento Tarihi**, TBMM 3. Dönem (1927-1931), Cilt:3, Ankara 2006.

Öztürkmen, Arzu, **Türkiye'de Folklor ve Milliyetçilik**, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.

Resim Heykel Sergisi, Ankara 1939.

Sarınay, Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları**, Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.

Sarıoğlu, Mehmet, **Ankara Bir Modernleşme Öyküsü**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.

Soyak, Hasan Rıza, **Atatürk'ten Hatıralar**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2004.

Şimşir, Bilal N., **Ankara Ankara: Bir Başkentin Doğuşu**, Bilgi Yayınları, Ankara 2006

Taner, Hasan, **Halkevi Bibliyografyası**, Recep Ulusoğlu Matbaası, Ankara 1944.

Taner, Hasan, **Bibliyografya**, CHF Halkevleri Yayımı, Ankara 1946.

Tanyol, Cahit, **Atatürk ve Halkçılık**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1984.

Tekinalp, Munis, **Kemalizm**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1998.

Timur, Taner, **Türk Devrimi ve Sonrası**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 2001.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasi Partiler (1858-1952)**, Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1952.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasi Partiler**, cilt:1, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.

Tunçay, Mete, **Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.

Turan, Şerafettin, **İsmet İnönü, Yaşamı, Dönemi, ve Kişiliği**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

Uluskan, Seda Bayındır, **Atatürk’ün Sosyo Kültürel Politikaları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2010

Uran, Hilmi, **Meşrutiyet, Tek Parti ve Çok Parti Hatıralarım**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Üstel, Füsün, **Makbul Vatandaşın Peşinde**, İletişim Yayınları, İstanbul 2004.

Üstel, Füsün, **İmparatorluktan Ulus-Devlete Türk Milliyetçiliği: Türk Ocakları**, İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

Weiker, Walter, **Political Tutelage and Democracy in Turkey, The Free Party and Its Aftermath**, Leiden Brill 1973.

Yeşilkaya, Neşe Gurallar, **Halkevleri:İdeoloji ve Mimarlık**, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

Yetkin, Çetin, **Atatürk’ün Başarısız Demokrasi Deneyimi, Serbest Cumhuriyet Fırkası**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1997.

Zeyrek, Şerafettin, **Halkevleri ve Halkodaları**, Anı Yayınları, İstanbul 2006.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Ankara Halkevi Broşürleri

Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurttaş Çatısı Altında Topladı, Ankara 1936.

Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 384.793 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, Ankara 1937

Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, Ankara 1938.

Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 408.673 Yurddışı Çatısı Altında Topladı, Ankara 1939.

Ankara Halkevi, **Dil-Edebiyat ve Tarih Şubesi,** Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

Ankara Halkevi İctimai Yardım Komitesi Mesai Raporu, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934.

Ankara Halkevi İctimai Yardım Şubesi Hususi Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

Ankara Halkevi İctimai Yardım Şubesinin 1934 Çalışma Raporu, Ankara 1935.

Ankara Halkevi Ar Şubesi, **II. Resim Heykel Sergisi,** Ankara 1937.

Ankara Halkevi II. Fotoğraf Müsabakası Şartları ve Geçen Yılki Fotoğraf Sergisi, Ankara Basım ve Ciltevi, Ankara 1940.

Ankara Halkevi Kütüphane ve Neşriyat Şubesi Hususi Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1933.

Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

Ankara Halkevi Müze ve Sergi Şubesi, **Katalog,** Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1934.

Ankara Halkevi Şarkı Gecesi, Bayan Maria Müller Tarafından, 6 Nisan 1936.

Ankara Halkevi Türk Camcılığı Sergisi (23 Şubat – 23 Mart 1947), Ankara 1947.
CHP, **Halkevleri 1932-1935, 103 Halkevi Geçen Yıllarda Nasıl Çalıştı,** s.2-3.

CHP, **Halkevleri 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasesi,** Ulus Basımevi, Ankara 1936,

CHP, Halkevleri ve Halkodalarının 1940 Çalışmaları, Ankara 1941.

CHP Halkevleri ve Halkodaları 1944, Ankara, 1945.

CHP, 1939'da Halkevleri, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1940.

CHP, 1945 Yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1946.

CHP Halkevleri Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1932.

CHP, XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1947.

CHP, XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1947.

CHP, 18. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara 1950.

CHP Genel Sekreterliği Halkevleri ve Halkodalarının Onuncu Yıldönümü Yayınlarından, Recep Uslu Basımevi, Ankara 1942.

CHF Nizamname ve Programı, TBMM Matbaası Ankara 1931.

Cumhuriyetin 50. Yılında Rakam ve Grafiklerle Milli Eğitimimiz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1973.

Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin, Mayıs 1931'den Birinci Kanun 1932 nihayetine kadar, cilt:1.

Cumhuriyet Halk Fırkası Katibiumumiliğinin Fırka Teşkilatına Umumi Tebligatı, Mayıs 1931'den Birinci Kanun 1932 nihayetine kadar, cilt:1, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1933.

Cumhuriyet Halk Fırkası, Nizamname ve Programı, Ankara 1931, T.B.M.M. Matbaası

Cumhuriyet Halk Partisi, 1937 Yıldönümü Broşürü: Geçen Yılda Halkevleri Nasıl Çalıştı?, Ulus Basımevi, Ankara 1937.

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinin Parti Teşkilatına Umumi Tebligatı, 1 İkinci Kanun 1940'dan 30 Haziran 1940 Tarihine Kadar, cilt: 20, Ankara 1940.

Cumhuriyetin X uncu Yılı Programı, 1933, www.ferhundeerkin.com' adresinden

C.H.F. Halkevleri Talimatnamesi, Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara 1931.

C.H.F. Nizamname ve Programı, TBMM Matbaası, Ankara 1931.

C.H.F. Üçüncü Büyük Kongre Zabıtları 10 Mayıs 1931-18 Mayıs 1931, Devlet Matbaası, İstanbul 1931.

C.H.P. Programı, Ulus Basımevi, Ankara 1935.

C.H.P. Yedinci Büyük Kurultayı, Ankara 1948.

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi, Zerbamat Matbaası, Ankara, 1940.

Halkevi Dergilerinin Yazı Kadroları, Ankara 1939.

Halkevleri ve Odaları Dokuzuncu Yıl Töreni Program ve İzahlar, 1941.

Halkevlerinin 1933 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Hâkimiyeti Milliye Matbaası, 1934.

Halkevleri 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Ulus Basımevi, Ankara 1935.

Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülasası, Ulus Basımevi, Ankara 1936.

Halk Kültürü Kongresi(20-23 Kasım 2017/Ordu), Kültür Bakanlığı, Ankara 2018.

Halk Müziği Hakkında Bela Bartok'un (3) Konferansı, Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1936.

Halkevlerinin VII. Yıldönümü Münasebetiyle Tertip Edilen Modern Türk

Musiki Festivali, Ankara 1939.

İnönü Günü Programı, 1940.

XV. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları, Ankara 1948.

Söylev ve Demeçler, Cilt:III, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1997.

Söylevler 1932–1942,C.H.P. Genel Sekreterliği Halkevleri ve Halkodalarının Onuncu Yıldönümü Yayınlarından, (Halkevleri ve Halkodalarının Yıldönümlerinde Verilmiştir), Recep Ulusoglu Basımevi, Ankara 1941.

Makaleler

Abadan, Yavuz, “*Türk Demokrasisi ve Yeni Parti*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:104, 1 Ocak 1946.

Abdullah Ziya, “*Cumhuriyette Köy Yapımı*”, **Ülkü**, Cilt: 2, Sayı: 10, İkinci teşrin 1933.

Abdülhak Şinasi, “*Bir İnkılap Müzesi İçin*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:9, Birinci Teşrin 1933.

Ağaoğlu, Samet, “*Memleketimizde Mevsimlik Ziraat İşçisi Meselesi*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936.

Ağaoğlu, Samet, “*Köylü ve Tezgah*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:4, 16, İkinciteşrin 1941.

Ağaoğlu, Samet, “*Köy ve Köylü Meselesi*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:22, 16 Ağustos 1942.

Ağaoğlu, Samet, “*İktisatta Teşkilatlanma*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:32, 16 İkincikanun 1943.

Ahmet Demir Miroğlu, “*Zeybek*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:8, Eylül 1933.

Albayrak, Mustafa, “*Millet Mektepleri, Yapısı ve Çalışmaları (1928-1935)*”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, sayı:29, cilt:X, Temmuz 1994.

Ali Galip, “*Köylü*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı: 10, İkinciteşrin 1933.

Ali İlhami, “*Otomobil mi Şimendifer mi?*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:21, İkinci Teşrin 1934.

Ali Rıza, “*Akça Köy*”, **Ülkü**, Cilt:2, sayı:7, Ağustos 1933.

Ali Rıza Seyfi, “*Türklerin Medeniyete Hizmetleri*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933.

Ali Sami, “*Türk İnkılabının Beklediği Sanat*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933.

Ali Sami, “*Güzel Sanatları İnkılabına Nasıl Maledebiliriz?*”, **Ülkü**, Cilt:3, Sayı17, Temmuz 1934.

Ali Sami, “*Köy Mekteplerinde Resim*”, **Ülkü**, Cilt:2 Sayı:12, İkincikanun 1934.

Ali Süreyya, “*Demiryolu Siyasetimiz*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933.

Altar, Cevat Memduh, (1939), “*Opera Nasıl Doğdu?*”, **Ülkü**, Cilt:13. Sayı:77.

Altar, Cevad Memduh, “*Sahnedede Olup Bitenler*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:104, 16 Ocak 1946.

Akder, Necati, “*Türkocacakları, halkevleri ve Kültür Dernekleri*”, **Türk Yurdu**, yıl:50, sayı:287, Ağustos 1960.

Akı, Niyazi, “*Toprak ve Köylü*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:6, Haziran 1947.

Aksel, Malik, “*20 Yıllık Sanat Hareketleri*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:51, II. Teşrin 1943.

Aktan, M. Fethi, “*Türk Kooperatifçiliği*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:78, 16 I.Kanun 1944.

Akter, Ahmet, “Halkevleri Bütçesi İçin Bir Deneme: Gelir Gider Tablosunun Tespiti”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:63, Güz 2018.

Akyol, Hulusi, “*Bağ Bozumu*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:32, 16 II. Kanun 1943.

Akyüz, Kenan, “*Türk Ocakları*”, **Belleten**, C. 1, S.196,(1986).

Apak, Rahmi, “*Yeni Beden Terbiyesi Kamumu*”, **Ülkü**, Cilt:12, Sayı:68, İlkteşrin 1938.

Aptullah Ziya, “*Köy Mimarisi*”, **Ülkü**, cilt:2, sayı:7, Ağustos 1933.

Arseven, Celal Esad, “*Sovyet Artistlerinin Konseri*”, **Ulus**, 19 Nisan 1935.

Arseven, Celal Esad, “*Dün Geceki Konser*”, **Ulus**, 23 Nisan 1935.

Asaf, Burhan, “*Tiyatro ile Seyirci*”, **Ulus**, 4 Şubat 1935.

Aslan, Zehra, “*Devlet Tiyatroları ve Operası*”, **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr>. (Erişim tarihi 20 Nisan 2022)

Aşkın, Vehbi Cem, “*Sivasta Aşık Kerem*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:36, 16 Mart 1943.

Ataman, Sadi Yavuz, “*Müzik Folkloru Araştırmaları*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:5, Mayıs 1947.

Aydemir, Şevket Süreyya, “*Halk Evleri*”, **Kadro**, Mart 1932.

Aydın, Suavi, “*Halkevleri ve Türk Tarih Tezi*”, **Kebikeç**, Sayı:3, 1996.

Aydoslu Sait, “*Millet ve Milliyet*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933.

Aytuna, Hasip, “*Çocuklarımızın Okul Dışı Hayatları*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:20, Ağustos 1948.

Aytuna, Hasip, “Çocuklarımız ve Hatalı Terbiyemiz”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:4, Sayı:42, Haziran 1950.

Banguoğlu, Tahsin, “*Ülkü, Halkevleri Dergisi*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:1, Ocak 1947.

Banguoğlu, Tahsin, “*Türk Gençliği Tek Cephe*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:64, Mayıs 1944.

Banguoğlu, Tahsin, “*Bizim Ülkülerimizde Taviz Yoktur!*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:65, 1 Haziran 1944.

Banguoğlu, Tahsin, “*Çok Nüfuslu Türkiye*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:98, Mayıs 1945.

Banguoğlu, Tahsin, “*Büyük Bir Halk Dili İstiyoruz*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:48, 16 Eylül 1943, s.3.

Barkan, Ömer, “*Osmanlı İmparatorluğunda Çiftçi Sınıfların Hukuki Statüsü*”, **Ülkü**, Cilt:9, Sayı:49, Mart 1937.

Başgöz, İlhan, “*Halkbilgisi ve Halk Edebiyatı*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:5, Sayı:51, 1 İkinciteşrin 1943.

Baymur, Fuat, “*Halk Eğitimi Davamız*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:5, Sayı:45, 1 Ağustos 1945.

Behçet Kemal, “*Ergenekon*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933.

Behçet Kemal, “*Yeni Edebiyat Nasıl Olmalı*”, **Hakimiyeti Milliye**, 6 Nisan 1933.

Behçet Kemal, “*Halkevinde Resim Sergisi*”, **Hakimiyeti Milliye**, 26 Haziran 1933.

Behçet Kemal “*Büyük Zâfer*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:7, Ağustos 1933.

Belge, Burhan, “*Ankara Halkevi 'nde*”, **Ulus**, 27 Şubat 1941.

Belge, Murat, “*Türkiye 'de Günlük Hayat*”, **CDTA**, Cilt:3, İletişim Yayınları, İstanbul 1985.

Bekman, Münir Müeyyet, “*30 Ağustos*”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı: 31, Eylül 1935.

Şevket Beysanoğlu, “*Anılarımda Diyarbakır Halkevi*”, **Kebikeç**, Sayı:3 Nisan 1996

Bilgen, Hürriyet, “*Ankara 'da Günlük Yaşam 1928-1938*”, **Mimarlık Dergisi**, Yıl 23, Sayı: 2-3, 1985.

Birkan, Güven - Pehlivanlı, Selçuk, “*Mimar Arif Hikmet Koyunoğlu ile Bir Söyleşi*”, **Mimarlık**, Yıl:15, Sayı:150, 1977.

Boyacıoğlu, Levent, “*İnkılap Temsilleri*”, **Tarih ve Toplum**, sayı:102, Haziran 1992.

Bozkır, Kamuran, “*Yeni Bir Yol Üstündeyiz*”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:36, Şubat 1936.

Bozkır, Kamuran, “*Bizim Alem- Halkevleri*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936.

Bozkurt, Seyhan, “*Bir Kültür Fabrikası: Tercüme Bürosu*”, **Eğitim YADA Eğitim**, Sayı:1, Kasım 2019.

Bozyiğit, Ali Esat, “Eski Ankara Sinemaları”, **Kebikeç**, Sayı:9, 1999.

Bulut, Sedef, “*Türk Dünyasının Ortak Tarihini Oluşturmada Arşivlerin Rolü*”, **Dünya Uygarlığı İçinde Türk Uygarlığı Tarih ve Dil Meseleleri Kurultayı 26-29 Haziran 2014**, Eskişehir Valiliği Kültür Yayınları, Eskişehir 2014.

Bulut, Sedef, “*Milli Korunma Kanunu Çerçevesinde Türkiye’de Kira Denetimi Meselesi (1940-1960)*”, **Belgi**, Cilt:2, Sayı: 20, Temmuz 2020.

Bulut, Sedef, “*Halkçılık İlkesi*”, **Atatürk Ansiklopedisi**, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/halkcilik-ilkesi/> (Erişim Tarihi 2 Mayıs 2022)

Burdurlu, İbrahim Zeki, “*Döndü ’mün Bohçası*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:14, 16 Nisan 1942.

Burdurlu, İbrahim Zeki, “*Burdur Mektubu*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı 62, 16 Nisan 1944.

Burdurlu, İbrahim Zeki, “*Aksu Mektubu*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:64, Haziran 1944.

Burhan Asaf, “Spor Telakkimiz”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933.

Cankaya, Özden, “*Kaybolan Bir Program Formatı: Radyo Tiyatrosu*”, **Selçuk İletişim**, Cilt:6, Sayı:4, 2011.

Cankaya, Özden, “*Ankara Radyosu’nda Geçmiş Yolculuk: Radyo Tiyatrosu*”, **Cumhuriyetin Ütopyası: Ankara**, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara 2012.

Celal Davut, “*Arıcılık*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:4, Mayıs 1933.

Çağlar, Behçet Kemal, “*Gönüllü Sanat*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:23, İkincikanun 1935.

Çağlar, Behçet Kemal, “*Resim Sergisi*”, **Ulus**, 1 İkinciteşrin 1936.

Çağlar, Behçet Kemal, “*Halkevleri Salonları Seyircilere Dar Geliyor*”, **Ulus**, 10.5.1937.

Çağlar, Behçet Kemal, “*Halkevi Salonları, Türk Sanatının Bahar Tarhları*”, **Ülkü**, Cilt: 9, Sayı: 53, Temmuz 1937.

Çağlar, Behçet Kemal, “*Kemaliye, Ülkü Milli Kültür Dergisi*, Cilt:5, Sayı:56, 1 İkincikanun 1943.

Çağlar, Kerim Ömer, “*Ankara Köylerinde Bir Toprak ve Su Etüdü*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:24, Şubat 1935.

Çakmak, Fevzi, “*Halkevlerinin Kapatılması ve C.H.P. Mallarına El Komulması*”, **International Journal of History**, Volume 7, Issue 3, Sep. 2015.

Çapa, Mesut, “*Ankara Radyosu’nda Halkevleri Sanat ve Folklor Saati ve Trabzon Halkevi Programı*”, **Karadeniz İncelemeleri Dergisi**, Cilt:5, Sayı:15, Nisan 2013.

Çavdar, Tefvik, “*Halkevleri*”, **CDTA**, cilt:4, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

Çeliktemel-Thomen, Özde, “*Halkevlerinde Eğitici Sinema Repertuarı: Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Sinema, Eğitim, Propaganda (1923-1945)*”, **Sinecine**, 6(2), Güz, 2015.

Çorlu, Aziz, “*Musikinin Tarih ve Edebiyatı*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı: 23, Ocak 1935.

Dilevurgun, Hamdi, “*Aşılar ve Serumlar*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:16, 16 Nisan 1948.

Dilmen, İ.N., “*Güneş-Dil Teorisinin Ana Kaynakları ve Analiz Yolları*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:38, Nisan 1936.

Dilmen, İ.N., “*Güneş-Dil Teorisi Üzerine Birkaç Sual ve Cevapları*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936.

Dizdaroğlu, Hikmet, “*Halk Şiirleri Üzerine Bir Düşünce*” **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:7, Temmuz 1947.

Doğaner, Yasemin, “*Atatürk İnkılabının Yerleşmesinde Halkevlerinin Rolü*”, **KÖK Araştırmalar**, Cilt:2, Sayı:2 (Güz 2000).

Dursunoğlu, Cevat, “*Halkevlerinin 18. Yıldönümü Konuşması*”, **Ülkü**, Cilt:7, sayı:39, Mart 1950.

Dursunoğlu, Temel Ziya, “*Kisarna Köyü*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı: 19, Temmuz 1948.

Durukan, Ayşe – Uluşu, Türkan Uraz, “*Cumhuriyetin Kültür Kurumu Olarak Halkevi Binaları*”, **itüdergisi/a**, Cilt:7, Sayı:1, Mart 2008.

Enver Behnan, “*Bumin*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:8, Ağustos 1933.

Epikman, Refik, “*Ankara Halkevi Resim Galerisinde Açılan Talene Resim Sergisi*”, **Ulus**, 8 Kasım 1941.

Erçin, Cezmi, “*1936 Bütçemizin Kısa Bir Tahlili*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936.

Erdem, Çiğdem, “*Cumhuriyet Yönetimi’nin 1930’lu Yıllarda Köyde ve Köylülükte ‘Dönüşüm’ü Gerçekleştirme İsteğinin Bir Aracı Olarak Köy Eğitim Kursları*”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 10/3(2008).

Erdoğan, Şeref, “*Terbiye’de Ana Baba Rolü*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936.

Erişirgil, Mehmet Emin, “*İktisat Durumu Karşısında Vazifelerimiz*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:28, 16 II.Teşrin 1942.

Erişirgil, Emin, “*Demokrasi ve Parti Terbiyesi*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:8, Sayı:95, Eylül 1945.

Erkoldaş, Nuri, “*İzmir Halkevi Mektubu*”, **Ülkü Milli Kültür**, Cilt:5, Sayı:54, Birinci Kanun 1943.

Erol, Türker – Akgül, Semih, “*Ülkü Mecmuası Müzik Yazıları Bibliyografisi*”, **İnönü Üniversitesi Kültür Sanat Dergisi**, Cilt:5, Sayı:2, 2019.

Ertan, Temuçin Faik, “*Cumhuriyet Kimliği Tartışmasının Bir Boyutu: Soyadı Kanunu*”, **Kebikeç**, Sayı:10, 2000.

Ertan, Temuçin Faik, “*Ankara Üniversitesi’nin Kuruluşu ve Gelişimine Genel Bir Bakış*”, **Cumhuriyetin 90. Yılında Başkent Ankara ve Ankara Üniversitesi**, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara 2016.

Erşan, Mesut, “*Eskişehir Halkevi ve Halkevi Dergisi*”, **CTAD**, yıl:6, sayı:12 (Güz 2010).

Evcin, Erol, “*Ankara Radyosu’nda Halkevleri Sanat ve Folklor Saati*”, **9. Milletlerarası Türk**

Evrenol, Hilmi Malik, “*Ana Baba Eğitimi Dirim Eğitimidir*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936.

Eyice, Semavi, “*Albert-Louise Gabriel*”, <https://islamansiklopedisi.org.tr/gabriel-albert-louis>.

Fazıl Ahmet, “*Bedii Terbiye*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933.

Feyzioğlu, Turhan, “*Atatürk ve Milliyetçilik*”, **Atatürk Araştırma Merkezî Yayınları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, Mart 1985.

Feyzullah Sacit, “Birinci İnönü”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:12, İkincikanun 1934.

Gedikli, Şevket, “Halkevlerinde Köycülük ve Eğitim”, **Atatürk ve Halkevleri(Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler)**, Türk Tarık Kurumu Basımevi, Ankara 1974.

Gençosman, Kemal Zeki, “Bir Halkodasında: Ankara Halkevi Tiyatro Anısı”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:13, 1942.

Gurallar, Neşe, “Mabet: Türk Ocakları Genel Merkezi’nden Halkevleri’ne”, **Ankara Resim Heykel Müzesi(ed. Zeynep Yaman)**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2012.

Gündüz, Aka, “Ankara’nın İnkılap Tarihi”, **Hakimiyeti Milliye**, 23 Mart 1932.

Günenç, Ömer Faruk, “Ankara’nın İnşasında Bir Mimar: Arif Hikmet Koyunoğlu”, **Sosyoloji Divanı**, Yıl:4, Sayı:7, Ocak-Haziran 2016.

Güner, Hikmet Eldek, “Türk Ocakları, Mimarisi ve Geleneksel Öğeleri:Ankara ve İzmir Örneği”, **Online Journal of Art and Design**, volume 6, issue 1, January 2018.

Güneş, Günver, “Serbest Cumhuriyet Partisi Döneminde Türk Ocakları ve Siyaset” **Tarih ve Toplum Dergisi**, 11/65(Mayıs 1999).

Güneş, Müslime, “Adnan Menderes ve Halkevleri”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XII/25(2012-Güz).

Gürsel, E., “Halkevinde Yeni Bir Temsil”, **Ulus**, 26 Mayıs 1948.

Güven, Ferit Celal, “Utkular Ayı Ağustos”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:31, Eylül 1935.

Gökmen, Şakir Hazim, “Milli Müdafaaada Öğretmenin Rolü”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936.

Göndürü, Döndü Sena, “ 1930 Yılı Sonlarında Cumhuriyet Halk Fırkası Taşra Taşra Teşkilatı: Heyet Raporları Üzerinden Bir Değerlendirme”, **Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:66, Bahar 2020.

Hamit Zübeyir, “Halk Terbiyesi Vasıtaları”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933.

Hasan Ali, “Türk Dilinin Bölümleri, Edebi Lehçeleri”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:4.

Hasan Ali, “Dil İnkılabımızın Karakteri”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:22, Birincikanun 1934.

Haşim Nezihi, “Gazi”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:9, Birinci Teşrin 1933.

Hatipoğlu, Şevket Raşit, “Türkiye’de Ziraat ve Endüstri Münasebetleri”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı: 2, 16, Birinciteşrin 1941.

Hatipoğlu, Şevket Raşit, “*Endüstrinin Kuruluşunda Ziraat*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:3, 1 İkinciteşrin 1941.

Hatipoğlu, Şevket Raşit, “*Yerli Malı ve Tasarruf Haftası*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:7, 1 İkincikanun 1942.

Hıfzırrahman Raşit, “*Köy Muhiti ve Çocuk Terbiyesi*”, **Ülkü**, Cilt:4 Sayı: 20, İkinciteşrin 1934.

Hıfzırrahman Raşit, “*Köy Mektebi ve Köy Muallimi*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:24, Şubat 1935.

Hıfzırrahman Raşit, “*Köy Öğretmen ve Eğitmeni Yetiştirme İş*”, **Ülkü**, Cilt:8, Sayı:46, Birincikanun, 1936.

Hıfzırrahman Raşit Öymen, “*Köy Mektebi ve Köy Muallimi*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:24, Şubat 1934.

Hilmi, “*Halk Neşriyatının Ehemmiyeti*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933.

Huyugüzel, Ö. Faruk, “*Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatında Halkevlerinin Rolü*”, dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/45/799/10212.pdf.

Hüseyin Hüsnü, “*Türklüktür Bu*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933.

Hüseyin Namık, “*Sümerlere Dair*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:11, Birinci kanun1933.

Hüseyin Namık, “*Türk Adının Eskiliği*”, **Ülkü**, Cilt:3, Sayı: 17, Temmuz 1934.

İbrahim Necmi,”*T.D.T.C. Bir Yıl İçinde Neler Yaptı*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:9, Birinciteşrin 1933.

İğdemir, Uluğ, “*Halkevleri ve Halkodaları*”, **Atatürk ve Halkevleri, Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1974.

İnan, Afet, “*Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi’nin Kuruluş Hazırlıkları Üzerine*”, **Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt:0, Sayı:1, 1957.

İnönü, İsmet, “*Halkevleri Yıl Dönümünde*”, **Ülkü**, sayı:2, cilt:1, Şubat 1933.

İsmail Hakkı, “*Malik Bey ve Talebesinin Resim Sergisi*”, **Ülkü**, Cilt:3, Sayı:16, Haziran 1934.

İzzet, Hakkı, “*Halkevindeki Sergi Münasebetiyle: Türk El İşlemeleri Sergisi*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:5, Sayı:59, 1 Mart 1944.

Kabapınar, Yücel, “*Başlangıcından günümüze Türk tarih tezi ve lise tarih kitaplarına etkisi*”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, 1992.

Kadri Kemal, “*Cumhuriyetten Evvel ve Sonra Köylerimiz*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933, s.339-343

Kandemir, Selahattin, “*Köycülüğümüz*”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:31, Eylül 1935.

Kansu, Ceyhun Atuf, “*Bir Köylü Kızı İçin Şiir*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:2, 16 Birinciteşrin 1941.

Kansu, Ceyhun Atuf, “*Bir Düğün Şenliğinde*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:25, 1 I. Teşrin 1942.

Kansu, Ceyhun Atuf, “*Halkevlerinin Kaynağı*”, **Atatürk ve Halkevleri(Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler)**, Türk Tarik Kurumu Basımevi, Ankara 1974..

Kansu, N. Atuf, “*Türk İnkılabı*”, **Ülkü**, Cilt: 8, Sayı:45, İkinciteşrin 1936.

Kansu, N. Atuf, “*Halkevlerinin 9. Yıldönümü*”, **Ülkü**, cilt:7, sayı:97, Mart 1941.

Kansu, Nafi Atuf, “*Halk Terbiyesi ve Halkevleri*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:97, Mart 1941.

Kansu, Nafi Atuf, “*Romana Hasret*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:16, 16 Mayıs 1942.

Kaplan, Kadri, “*Halkevleri*”, **Atatürk ve Halkevleri(Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler)**, Türk Tarik Kurumu Basımevi, Ankara 1974.

Karadağ, Nurhan, “*1932-1942 Yılları Arasında Halkevleri Tiyatro Çalışmaları*”, **Tiyatro Araştırmaları Dergisi**, sayı:8, 1988.

Karal, Enver Ziya, “*İstanbul’un Fethi*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, Sayı:30, Haziran 1949, s.4-6.

Karaömerlioğlu, Asım, “*The People Housesandthecult of thepeast*”, **Middle Eastern Studies**, Vol.4, Number:4, October’98.

Karaömerlioğlu, Asım, “*Tek Parti Döneminde Halkçılık*”, **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Kemalizm**, C.2, İletişim Yayınları, İstanbul 2001.

Karaömerlioğlu, M. Asım, “*Tek Parti Döneminde Halkevleri ve Halkçılık*”, **Toplum ve Bilim**, no. 88, (İlkbahar, 2001).

Karataş, Murat, “*Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Siyasal Bir Portre: Ziya Gevher Etili*”, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Yıl:2014, Sayı:35.

Karpat, Kemal, “*ThePeople’sHouses in Turkey: EstablishmentandGrowth*”, **Middle East Journal**, Vol. 17, No:1/2(Winter-Spring, 1963).

Kazım Nami, “*Cumhuriyet Terbiyesi*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:9, Birinciteşrin 1933.

Kazım Nami, “*Türk Edebiyatına Bir Bakış*”, **Ülkü**, Cilt:3, Sayı:14, Nisan 1934.

Kazmaz, Süleyman, “*Endüstri Davasında Sümerbank*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:75, İkinciteşrin 1944.

Kemal Turan, “*1933 Devlet Bütçesi*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933.

Keskin, Candaş, “*Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Resminde Toplumsallıktan Bireyselliğe Geçiş Süreci*” **TSA / YIL: 18 S: 1**, Nisan 2014.

Keskin, Candaş, “*Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Resminde Toplumsallıktan Bireyselliğe Geçiş Süreci*”, **TSA**, Yıl:18, Sayı:1, Nisan 2018.

Kilim, Esra Ergüzeroğlu, “*Ülkü’de Devletçilik ve Planlama*”, **Memleket Siyaset Yönetim**, Cilt:2, Sayı:5, 2007/5.

Koç, Esra Özkan – Önal, Raziye Çiğdem, “*1940’lı Yıllarda İngiliz Kültür Heyeti’nin Ankara’da Açtığı Kültürel Propaganda Sergileri*”, **Ankara Araştırmaları Dergisi**, 9(1), Haziran 2021.

Koçyiğit, Elif Selena Ayhan, “*A Tale of Ulus Square: Emergence, Transformation and Change*”, **Ankara Araştırmaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:7, 2019.

Kodal, Tahir, “*Mustafa Kemal Atatürk ve Türk Ocakları*”, A.Ü. **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi(TAED)**, 52, Erzurum 2014.

Kovalski, Todeust, “*Türk Dilinin Komşu Millet Dilleri Üzerindeki Etkisi*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:20, Birinciteşrin 1934.

Köni,Yunus Kazım, “*Öğretim Davamız*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:45, 1 Ağustos 1945.

Köni, Yunus Kazım, “*CHP Tiyatro Müسابakalarının Sonucu*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:107, 1 Mart 1946.

Köprülü, M. Fuat, “*Osmanlı Devleti’nin Doğması ve Büyümesi*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:42, Ağustos 1936.

Köprülü, Fuat, “*Alfabe İnkılabı*”, **Ülkü**, Cilt:12, Sayı:67, Eylül 1938.

Kösemihal, Mahmut R., “*Halk İçin Koroller*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı: 40, Haziran 1936.

Kösemihal, M.Ragıp, “*Bela Bartok Aramızda*”, **Ülkü**, Cilt:9, Sayı:50, Nisan 1937.

Kösemihal,M. Ragıp, “*Bela Bartok Aramızda*”, **Ülkü**, Cilt:9, Sayı:52, Haziran 1937.

Kösemihal, Mahmut R., “*Cumhuriyet Devrinde Musiki*”, **Ülkü** Cilt:12, Sayı:69, İkinciteşrin 1938.

Köyer, Ahmet, “Münevverler Soyadı İşinde Rehberliğiniz Lazım”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:38, Nisan 1936.

Kukluk, İsmail, “*Aksakal Köyü*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, sayı:30, Haziran 1949.

Kunter, Halim Baki, “*Vakfiyelerin Tarih ve Sosyoloji Bakımından Önemi*”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:35, İkincikanun 1936.

Kunter, Halim Baki, “*Türk Camcılığı Sergisi*”, **Ulus**, 28 Şubat 1947.

Kuyucak, Hazım Atıf, “*Kanunlar ve Milli Korunma Kararları*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:15, 1 Mayıs 1942.

Küçüka, Necip Ali, “*Çocuk Düşürme*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:37, Mart 1936.

Kürkçüoğlu, Kemal Edip, “*Nesimi*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:13, Ocak 1948.

M. Cemil, “*Lozan Muahedesi*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:6, Temmuz 1933.

Macar, Elçin, “*İstanbuldan Ankara’ya: İstanbul Helen Edebiyat Cemiyeti (Syllogos) Kütüphanesi’nin İzinde*”, **İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl:12, Sayı:23, Bahar 2013.

Mehmet Emin, “*İnkılapçılık*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933.

Mehmet Saffet, “*Kültür İnkılabımız*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933.

Mehmet Saffet, “*Köycülük Nedir?*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı: 6, Temmuz 1933.

Mehmet Saffet, “*Üniversite İnkılabı*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933.

Mehmet Saffet, “*İnkılap Terbiyesi*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:8, Eylül 1933.

Melzig, Herbert, “*Kamuni Devrinde Süleyman Paşa’nın Hint Seferi*” **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, Ocak 1941.

Mugulkoç, Ziya G., “*Halkevlerinin Gelişme Dönemi*”, **Atatürk ve Halkevleri (Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler)**, Türk Tarık Kurumu Basımevi, Ankara 1974.,

Muhlis Etem, “*İktisadi Teşkilatlanma, İşletme İktisadiyatı*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:6, Temmuz 1933.

Münir Hayri, “*Bir Sergi Münasebetile*”, **Hakimiyeti Milliye**, 25 Haziran 1932.

Münir Hayri, “*Devrim Müzesinde Halkevlerinin Ödevi*”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:31, Eylül 1935.

N.K., “*Halkevleri Neşriyatı*”, **Ülkü**, Cilt:3, Sayı:18, Ağustos 1934.

Nafî Atuf, “*Lozan ve Milli Kültür*”, **Ülkü**, Cilt:3 Sayı:18, Ağustos 1934.

Nasır, Dr. Zeki, “*Köylerimizin Sağlık İşleri*”, **Ülkü**, cilt:2, sayı:7, Ağustos 1933.

Nayır, Yaşar Nabi , “*Halka İftira Etmiyelim*”, **Ulus**, 13 Şubat 1935.

Necati, “*Metre Sistemi*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:11, Birincikanun 1933.

Necip Ali, “*Halkevlerinin Birinci Yıldönümü Nutku*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:2, Mart 1933.

Necip Ali, “*İnkılap ve Türk Kamumu Medenisi*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:9, Birinciteşrin 1933.

Necip Ali, “*Türk İnkılabında Yeni Bir Adım Daha*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933.

Necip Ali, “*Türk Dili ve Türk Müziği*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:22, Birincikanun 1934.

Necmeddin Sadık, “*Layık Ne Demektir*”, **Ülkü**, Cilt: 2, Sayı: 11, Birinci Kanun 1933.

Necmeddin Sadık, “*Buhranın Sebepleri ve Türkiye’de Devletçilik*”, **Ülkü**, Cilt: 5, Sayı:30, Ağustos 1935.

Nesipoğlu, Gamze, “*Olgusal Bir Yapı Olarak Sağlık Politikaları:1920-1960 Yılları Arası Cumhuriyet Döneminin Tarihsel İzleği*”, **Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi**, Cilt:1, Sayı:21, 2018.

Niyazi Hüsnü, “*Cumhuriyet Münakaleciliğinin Milli Cemiyetleşmedeki Rolü*”, **Ülkü**, Cilt:2, s.9, Birinciteşrin, 1933.

Nusret Kemal, “*Halkçılık*”, **Ülkü**, cilt:1,sayı:2, Nisan 1933.

Nusret Kemal, “*Köy Seferberliği*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933.

Nusret Kemal, “*Halk Terbiyesi*”, **Ülkü**, cilt:1 sayı:7, Ağustos 1933.

Nusret Kemal, “*Bir Köycülük Projesi Tecrübesi*”, **Ülkü**, cilt:2, sayı:8, Eylül 1933.

Nusret Kemal, “*Sovyetlerde Bayram ve Terbiye*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:9, Birinciteşrin 1933.

Nusret Kemal, “*İstanbul Üniversitesi ve Bir Terbiye Esası*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:11, Birincikanun 1933.

Nusret Köymen, “*Halkçılık*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı: 3, Nisan 1933.

Nusret Köymen, “*Halk Terbiyesi*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933.

Nusret Köymen, “*Köy Misyonerliği*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:8, Eylül 1933.

Nusret Köymen, “*Milli Bayram ve Halk Terbiyesi*”, **Ülkü**, Cilt:2, sayı:9, Birinciteşrin 1933.

Nusret Köymen, “*Bizim Planlarımız*”, **Ülkü**, Cilt:3, Sayı 14, Mart 1934.

Nusret Köymen, “*İnkılap İdeojisinde Halkçılık*”, **Ülkü**, Cilt:3, Sayı: 14, Mart 1934.

Nusret Köymen, “*Meksika’da Yeni Köycülük Programı*”, **Ülkü**, Cilt:3, Sayı:17, Temmuz 1934.

Nusret Köymen, “*Ülkü Üçüncü Yılına Girerken*”, **Ülkü**, Cilt:5, Sayı:25, Mart 1935.

Nusret Köymen, “*Köycülük Çalışmaları*”, **Ülkü**, C.6, S.33, İkinciteşrin 1935.

Nusret Köymen, “*Sanayileşmemiz Üzerinde Düşünceler*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:37, Mart 1936.

Nusret Köymen, “*Canlı Ders*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:38, Nisan 1936.

Nusret Köymen, “*Sanayide Yayıcılık*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:39, Mayıs 1936.

Nusret Köymen, “*Türkiye Evvela Sanayileşmeli mi Yoksa Ziraatini mi İlerletmeli?*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936.

Nusret Köymen, “*Kemalizm ve Politika Bilgisi*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:41, Temmuz 1936.

Obuz, Ömer, “*Halkevlerinin Kapatılmasının Türk Basımına Yansımaları*”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:8, Sayı:41, Aralık 2015.

Olçay, Hamdi, “*Urfa Gecesi*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:10, Sayı:56, 1 İkincikanun 1943.

Onat, Naim, “*Atatürk ve Ülkü Adı*”, **Ülkü**, Cilt:12, Sayı:70, Birinci Kanun 1938.

Onbaşı, Funda Gençoğlu, “*Halkevleri ve Ülkü Dergisi: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycülük Tartışmaları*”, **Çağdaş Yerel Yönetimler**, Cilt:20, Sayı:3, Temmuz 2011.

Orhan Recep, “İngiltere’de Tahsil”, **Ülkü**, Cilt:5, Sayı:30, Ağustos 1935.

Orkun, Hüseyin Namık, “*Halkevleri Dergilerine Aylık Bakış*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:37, Mart 1936.

Osman Halit, “*Cumhuriyet Halk Terbiyesi*”, **Ülkü**, cilt: 1, sayı: 10, İkinci teşrin 1933.

Ölmez, Mehmet, “*Ülkü ve Dil Yazıları*”, **Kebikeç**, Sayı:3, 1996.

Örmecioğlu, Hilal Tuğba, “*Cumhuriyetin İlk Yıllarında Köycülük Tartışmaları ve Numune Köyler*”, **Belleten**, Cilt:LXXXIII, Sayı: 297, Ağustos 2019.

Özbudun, Ergun, “Atatürk ve Halkçılık”, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1992.

Özden, Mehmet, “*Türk Halkçılığının Evrimi (1908-1918)*”, **Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:8, Sayı:16, Ekim 2006

Özdenoğlu, Şinasi, “Yaşadığım Ankara”, **Başkent Söyleşileri**, Kent-Koop Yayınları, Ankara, 1979.

Özer, İsmail, “*İngiliz Kültür Derneği(British Council) ile Halkevleri Arasında Kültürel Münasebetler (1939-1950)*”, **TSA**, yıl:14, sayı:2, Ağustos 2010.

Özertim, S. N., “*Anadolu Dil Hazinesi*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:80, 16 Ocak 1945.

Özkanlı, Cahit, “*Yaylaya Göç*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:24, 16 Eylül 1942.

Özkaya, Yücel, “Atatürk ve Halkçılık”, **Atatürkçü Düşünce**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1992.

Özkul, Yunus Emre, “*Akademik Literatürde Türk Tarih Tezi Sorunsalı*”, **İzmir Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:1 Sayı:1, Haziran 2019.

Özon, Mustafa Nihat, “*‘Uydurma Dil’ Üzerine*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:IV, Sayı:43, Temmuz 1950.

Recep (Peker), “*Ülkü Neden Çıkıyor*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:1, Şubat 1933.

Recep Peker, “*Uluslaşma-Devletleşme*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:40, Haziran 1936.

Reşit Galip, “*Türk Tarih İnkılabı ve Yabancı Tezler*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı: 9, Birinciteşrin 1933.

Rıdvan A. İhsan, “Fransa’da Bir Köy Tetkiki: Enval”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:23, İkincikanun 1934.

Salih Murat, “Ölçüler ve Ölçme”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:6, Temmuz 1933.

Sauer, Jutta, “Türkiye’de İlk Çeviri Dergisi: Tercüme”, çev.Mustafa Çakır, **Kebikeç**, Sayı:5, 1997.

Sarıkaya, H. Sehan – Tunalı, Sancar, “Bela Bartok’un Türk Müziğine Katkılarının İncelenmesi”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:16, Sayı:2, Aralık 2014.

Saygun, Ahmet Adnan, “Bir Folklor Enstitüsü Hakkında”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:

Selim Nüzhet, “Yeni Ölçü ve Tartılarımız”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:11, Birincikanun 1933.

Sırrı, Nahid, “Ankara’daki Resim ve Heykel Sergisi”, **Ülkü**, Cilt: 9, Sayı:53, Temmuz 1937.

Sunbas, Ahi, “Türk Modernleşmesi’ni Ankara Palas Üzerinden Okumak: ‘Doğu’dan Batı’ya Açılan Bir Pencere”, **Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:31, Sayı:1, Haziran 2013

Sungu, İhsan, “Kültür İşlerimiz”, **Ülkü**, Cilt:8, Sayı:45, İkinciteşrin 1936, s.244.

Şahin,Feyza Kurnaz, “Türk Ofis”, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/turkofis-1934-1939/>

Şakiroğlu, Mahmut H., “Halkevi Dergileri ve Neşriyatı”, **Kebikeç**, yıl:2, sayı:3, 1996.

Şapolyo, Enver Behnan, “Atatürk ve Halkevleri”, **Atatürk ve Halkevleri(Atatürkçü Düşünce Üzerine Denemeler)**, Türk Tarık Kurumu Basımevi, Ankara 1974.

Şatiroğlu, Aşık Veysel, “Aşıklar”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, Sayı:5, Mayıs 1947.

Şatiroğlu, Aşık Veysel, “Bahar”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:1, sayı:6 Haziran 1947.

Şenalp, Leman, “Milli Kütüphanemizin Kuruluş Yılları Üzerine”, **Türk Kütüphaneciliği**, Cilt:2, Sayı:2, 2009.

Şenses, Ziya, “İskilip Mektubu”, **Ülkü Milli Kültür**, Cilt:6, Sayı:69, 1 Ağustos 1944.

Tankut, Gönül, “*Jansen Planı Uygulama Sorunları ve Cumhuriyet Demokrasisinin Kent Planına Yaklaşımı*”, **Tarih İçinde Ankara Eylül 1981 Bildirileri**, Ortadoğu Üniversitesi Yayınları, Ankara 1984.

Tankut, H. Reşt, “*Sümer, Mohancodaro, Harappa ve Ana Dil*”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:32, Birinciteşrin 1935.

Tanpınar, Ahmet Hamdi, “*Bedri Rahmi Eyüpoğlu Resim Sergisi*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:106 1 Şubat 1946.

Tanrıkulu, Deniz, “*Ankara’da Eğlence Yaşamı 1928-1938*”, **Mimarlık Dergisi**, Yıl 23, Sayı: 2-3, 1985.

Taragay, N. “*Yeni Tokat ve Ün*”, **Ülkü**, Cilt:5, Sayı:25, Mart 1935.

Tarcan, Selim Sırrı, “*Avrupa’da On Dokuzuncu Asrın Dahi Sanatkârları*”, **Ülkü**, Cilt:5, Sayı:29.

Taşdemirci, Ersoy, “*Atatürk’ün Halk Eğitimi Hakkında Görüşleri ve Atatürk Döneminde Türkiye’de Halk Eğitimi*”, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sayı:7, 1996.

Tecer, Ahmet Kutsi, “*Türkçede Yeni Gelişmeler*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:3, Sayı:25, 1 I.Teşrin 1942.

Tecer, Ahmet Kutsi, “*Biz Ne İstiyoruz*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, cilt:6, sayı:64, 16 Mayıs 1944.

Tecer, Ahmet Kutsi “*Köylü*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**,

Tecer, Ahmet Kutsi, “*Hep Beraber*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı 74, 16 I. Teşrin 1944.

Tekeli, İlhan, “*Türkiye’de Halkçılık*”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C.7, İletişim Yayınları, İstanbul 1983.

Tekeli, İlhan, “*Ankara’nın Başkentlik Kararının Ülkesel Mekan Organizasyonu ve Toplumsal Yapıya Etkileri Bakımından Genel Bir Değerlendirilmesi*”, **Tarih İçinde Ankara, Eylül 1981 Seminer Bildirileri**, Der. Ayşıl Tükel Yavuz, TBMM Basımevi, Ankara 2000.

Topçu, Halis, “*Tikence Köyü*”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, sayı:28, Nisan 1949.

Toprak, Zafer, “*Halkçılık İdeolojisinin Oluşumu*”, **Atatürk Dönemi Ekonomik ve Toplumsal Sorunlarıyla İlgili Sorunlar Sempozyumu**, 14–16 Ocak 1977, İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Mektebi Mezunları Derneği Yayını, İstanbul 1977.

Toprak, Zafer, “*II. Meşrutiyet’te Solidarist Düşünce: Halkçılık*”, **Toplum ve Bilim**, Sayı:1, Bahar 1977, s.95.

Toprak, Zafer, “*Türkiye’de Fikir Dergiciliğinin 100 Yılı*”, **Türkiye’de Dergiler Ansiklopediler 1849-1984**, Gelişim Yayınları, İstanbul 1984.

Toprak, Zafer, “*Erken Cumhuriyet, Nüfus Sorunu ve Çocuk Ölümleri*”, **Toplumsal Tarih**, Sayı:281, Mayıs 2017.

Tör, Vedat Nedim “*Elişleri Sergisi*”, **Ulus**, 1 Mart 1944.

Tuğrul, Mehmet, “*Köy Kalkınması ve Para*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:66, 16 Haziran 1944.

Tuğrul, Mehmet, “*Köy Kalkınması ve Köy Enstitüleri*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:19, 1 Temmuz 1942.

Tuğrul, Mehmet, “*Köy Ekonomisi*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:64, 16 Mayıs 1944.

Tuğrul, Mehmet, “*Köye Göre Kooperatif*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:67, 1 Temmuz 1944.

Tuğrul, Mehmet, “*Köylü ve Radyo*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:10, Sayı:110, 16 Nisan 1946.

Tuğrul, Mehmet, “*İlkokul Öğretmenlerinin Aylıkları*” **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:14, Şubat 1948.

Tuğrul, Mehmet, “*Köy Kitapları*”, **Ülkü**,

Tuna, Saip, “*Celal Uzel’in Resim Sergisi*”, **Ulus**, 30 Haziran 1947.

Tuncel, Bedrettin, “*Yeni Kelimeler*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:8, Sayı:18, Haziran 1942.

Tuncel, Bedrettin, “*Tarihi Karar*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:6, Sayı:70, 16 Ağustos 1944.

Turan, Kemal, “*Milli Şefin Tarihi Nutku*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:9, Sayı:100, 16 Kasım 1945.

Tünay, Muharrem, “*Atatürk’ün Halkçılık İlkesi ve Çalışma Hayatı*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.II, S.5, Mart 1986.

Türkoğlu, Ömer, “*Halkevlerinin Kuruluş Amaçları, Örgütsel Yapısı ve Bazı Uygulamaları*”, **Kebikeç**, sayı:3 Nisan 1996.

Tüzün, Nejat, “Atatürk Halkçılığı”, **Atatürk’ün 50. Ölüm Yılı Anma Konferansları**, Gazi Üniversitesi İnkılâp Tarihi ve Atatürk İlkeleri Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara 1989.

Ural, Yahya Sezai, “Köylerimizin İdari Bakımdan Kalkınması I”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:7, Sayı:84, 16 Mart 1945.

Uzun, Hakan, “İktidarını Sürdürmek İsteyen Bir Partinin Kimlik Arayışı: Cumhuriyet Halk Partisi’nin 1947 Olağan Kurultayı”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XVII/25(2012-Güz).

Uzun, Hakan, “Milletin İradesiyle Oluşan Bir Bayram: Atatürk’ü Anma 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı ve Atatürk Döneminde Kutlanması”, **Karadeniz Araştırmaları**, Cilt:6, Sayı:24, Kış 2010.

Uzun, Hakan, “Türkiye’de Sanat ve Sanatçıların Teşvik ve Ödüllendirilmesi: Cumhuriyet Halk Partisi Sanat Mükâfaatı Yarışması”, **Türkiyat Mecmuası**, Cilt:28, Sayı:1, 2018.

Uzun, Hakan, “Türkiye’de 10 Kasım Törenleri: ‘İlk Matem’ 10 Kasım 1939’dan, ‘Atatürk Haftası’ ve ‘Matemsiz Atatürk’ü Anma Günlerine”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, XIX/38 (2019 Bahar).

Uzunoglu, Meryem, “Kültür-Sanat İlişkisi Bağlamında Cumhuriyetin İlk Yıllarında Özgün Türk Resmi Oluşturma Çabaları”, **İdil**, Cilt:2, Sayı:10, 2013.

Uzunçarşılı, İ. Hakkı, “Yeni Türk Tarihinde Vesikacılık”, **Belleten**, 7/8 (1938).

Ülken, Hilmi Ziya, “Halk ve Aydınlar”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:23, 1 Eylül 1942.

Ülkütaşır, M. Şakir, “Mohaç Savaşı”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:2, Sayı:14, Şubat 1948.

Ülkütaşır, M. Şakir, “Osmanlı Vezirlerinin Yaşayışları”, **Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi**, Cilt:3, Sayı:34, Ekim 1949.

Ünal, Kemal, “Halkevlerinin İdaresinde ve Çalışmasında Bazı Esaslar”, **Ülkü**, Cilt:15, Sayı:89, Temmuz 1940.

Ürgüplü, Münir Hayri, “Sinema ve Eğitim”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı:36, Şubat 1936.

Ürgüplü, Münir Hayri, “Kadın Hukuku”, **Ülkü**, Cilt:8, Sayı:43, II. Teşrin 1936.

Üren, Eşref, “Ankara Halkevi Yedinci Resim Sergisi”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:17, 1 Haziran 1942.

Üren, Eşref, “*Halkevleri IV. Resim ve Fotoğraf Yarışması*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:4, Sayı:38, 16 Nisan 1943.

Yaşar Nabi, “*Muallim Malik Bey ve Talebelerinin Resim Sergisi*”, **Hakimiyeti Milliye**, 15 Mayıs 1934.

Yetkin, Suut Kemal, “*Edebiyatta Milli Benliğe Dönüş*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:2, Sayı:24, 16 Eylül 1942.

Yıldım, Bedri, “*Halkevi Sahnelerinde*”, **Ulus**, 22 Ekim 1946.

Yılmaz, M.Kemal, “*Mısır İmecesinde*”, **Ülkü Milli Kültür Dergisi**, Cilt:1, Sayı:6, 16 Birincikanun 1941.

Yücel, Hasan Ali, “*Fransa’da İlk Öğretimin Tarihçesi*”, **Ülkü**, Cilt:6, Sayı:36, Şubat 1936.

Yücel, Hasan Ali, “*Japon Maarif Teşkilatında Orta ve Yüksek Öğretim Kurumları*”, **Ülkü**, Cilt:7, Sayı: 42, Ağustos 1936.

Zeki Nasır, “*Nüfus İşinin Tetkiki*”, **Ülkü**, Cilt:1, Sayı:5, Haziran 1933.

Zeki Nasır, “*Köylerimizin Sağlık İşleri*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:7, Ağustos 1933.

Zeki Nasır, “*Cumhuriyetin Sağlık, Bakım ve Yardım İşleri*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı 9, Birinciteşrin 1933.

Zeki Nasır, “*Sağlığı Koruma Terbiyesi*”, **Ülkü**, Cilt:2, Sayı:10, İkinciteşrin 1933.

Ziya Fahrettin, “*Alsas Loren Halk Üniversitesi Nasıl Çalışıyor*”, **Ülkü**, Cilt:4, Sayı:20, Birinciteşrin 1934.

Sözlükler

Develioğlu, Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara 2003.

Kızılçelik, Sezgin - Erdem, Yaşar, **Açıklamalı Sosyoloji Terimleri Sözlüğü**, Göksu Matbaası, Konya 1992.

Pakalın, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, C.I, MEB. Yayınları, İstanbul 2004.

Sami, Şemsettin, **Kamûs-ı Türki**, Akçağ Yayınları, Ankara 2017.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara 1983.

Ülken, Hilmi Ziya, **Sosyoloji Sözlüğü**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1969.

Sürelî Yayınlar

Arkitera

Ankara Araştırmaları Dergisi

Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi

Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi

Atatürkçü Düşünce

Belgi

Belleten

CTAD

Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

Çağdaş Yerel Yönetimler

Eğitim YADA Eğitim

Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,

Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi

Hakimiyeti Milliye

İdil

İnönü Üniversitesi Kültür Sanat Dergisi

International Journal of History

İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

İzmir Sosyal Bilimler Dergisi

Karadeniz Araştırmaları

Karadeniz İncelemeleri Dergisi

Kebikeç

KÖK Araştırmalar

Memleket Siyaset Yönetim

Middle East Journal

MiddleEasternStudies

Milliyet

Mimarlık Dergisi

Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce, Kemalizm

Online Journal of Art and Design

Selçuk İletişim

Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi

Sinecine

Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

Tarih Araştırmaları Dergisi

Tarih ve Toplum Dergisi

Tiyatro Araştırmaları Dergisi

Toplum ve Bilim

Toplumsal Tarih

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

TSA

Türk Kütüphaneciliği

Türk Yurdu

Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi(TAED)

Türkiyat Mecmuası
Ulus
Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi
Ülkü
Ülkü Halkevleri ve Halkodaları Dergisi
Ülkü Milli Kültür Dergisi
Vakit
Zafer Gazetesi

Tezler

Algan, Hamdiye, **Halkevlerinde İnkılap Temsilleri (1932-1951)**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011.

Demiralp, Şule, **Ankara Halkevi'nin Musiki Çalışmaları**, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2018.

Doğan, Çiğdem, **Ankara Halkevi Sergileri**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2009.

Ervin, Murat, **Türk Fotoğraf Sanatının Gelişim Süreci İçerisinde Halkevleri ve Köy Enstitülerinin Rolü**, Dokuz Eylül Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

Hasar, Veysel, **Atatürk Döneminde Ankara Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1938)**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2022.

Yaşar, Volkan, **Türkiye'nin Modernleşme Sürecinde Ankara Halkevi Faaliyetleri (1932-1951)**, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi, Tarih Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir 2018.

EKLER

EK:1

1930'larda Ankara Halkevi Binası

(<https://www.modamuzayede.com/> erişim tarihi 25 Mayıs 2022)

EK:1

(<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecek yer/ankara-resm-ve-heykel-muzes> Erişim tarihi 25 Mayıs 2022)

Ankara Halkevi'nin Açılışı

(Hakimiyeti Milliye 20 Şubat 1932, s.1)

EK:5

Ankara Halkevi üyesinin üyelik kartı

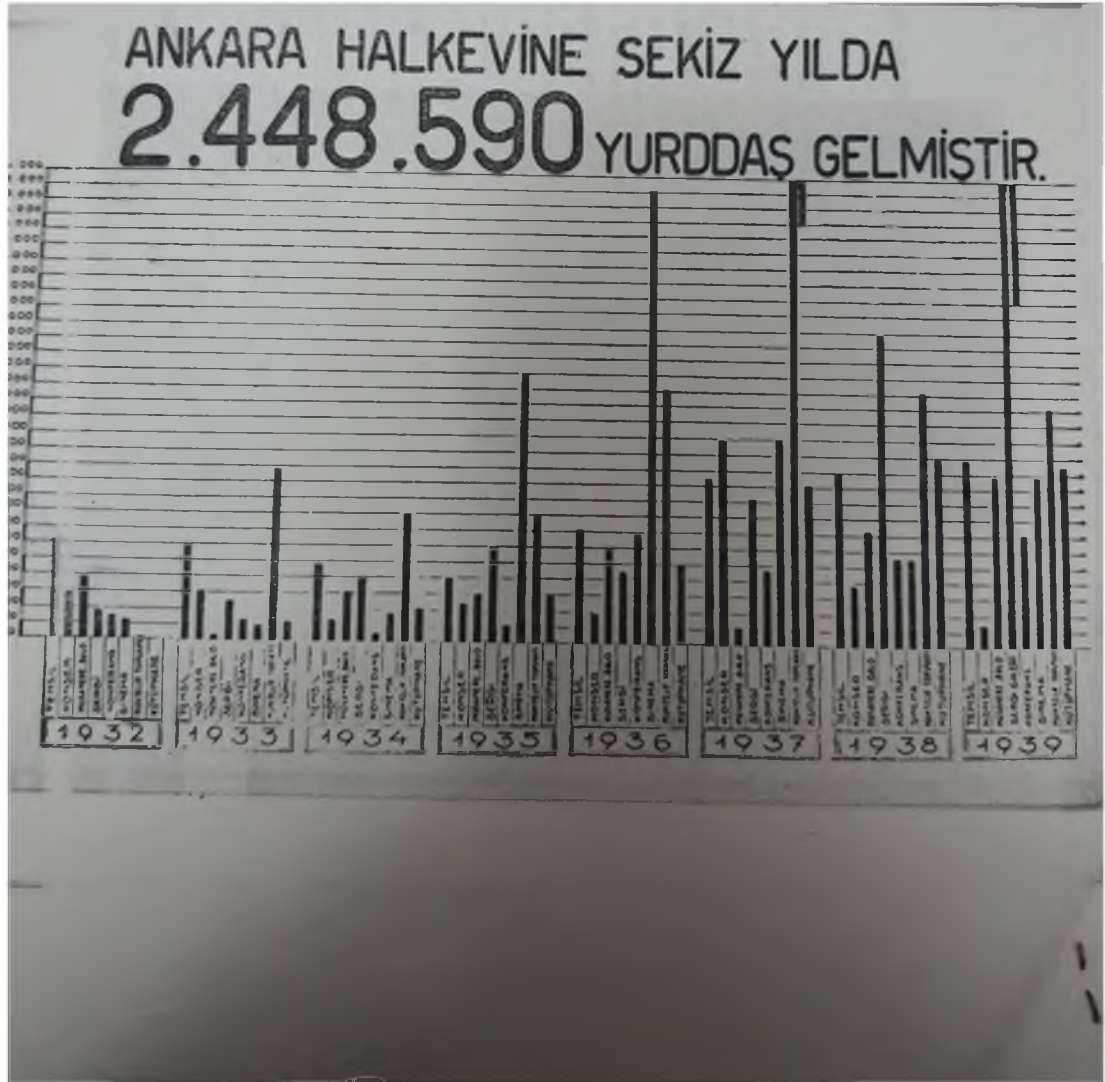
(<https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection>) Erişim tarihi 14 Nisan 2022

EK: 6

Atatürk ve İsmet İnönü Ankara Halkevi'nde
(<https://isteaturk.com/Kronolojik/Tarih/1934/9/26/Mustafa-Kemal-Ataturk-Ankara-Halkevinde-Dil-Bayrami-kutlanirken-Ismet-Inonuyle-birlikte-26091934/1> Erişim Tarihi 29 Mayıs 2022)

EK:7

Ankara Halkevi etkinliklerine gelenlerin yıllara göre dağılımını gösterir tablo

(Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542.940 Yurddaş Gelmiş, Evin Çalışmalarından Faydalanmış, Evin İşlerine Yardımcı Olmuştur, Ankara 1940.)

EK:8 Ankara Halkevinde 1939 Yılında Verilen Konferanslar

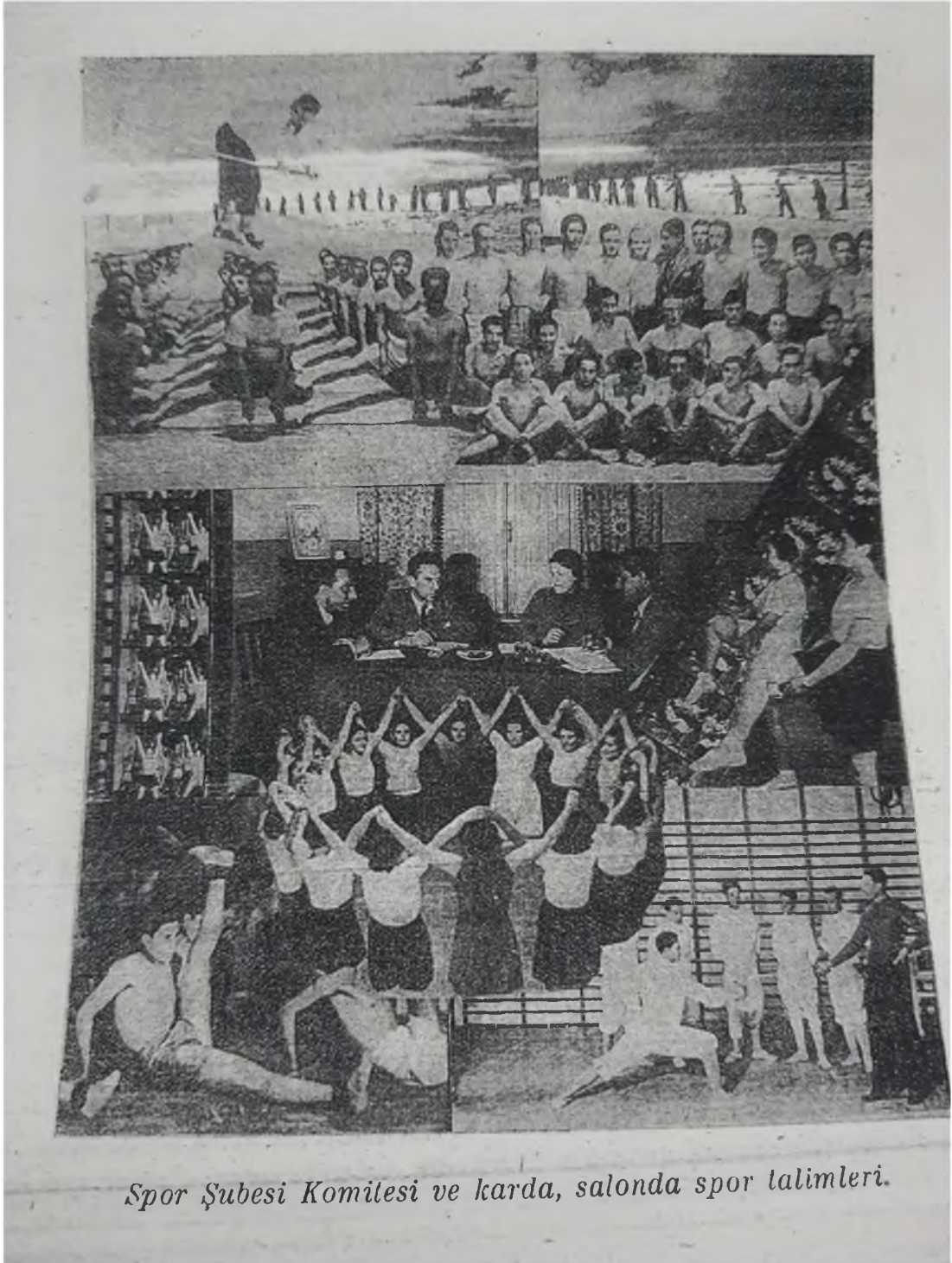
S.No	Konferansı Veren	Konferansın Konusu
1	Prof.Hirsch	Devlet iktisadi teşekküllerinin hukuki mahiyeti.
2	Dr.Şeref Nuri	Harp ekonomisi
3	Prof. Ahmet Esat Arsebük	Tarihi mektep
4	Prof.Erich Auerbach	Roman filojisine dair
5	Prof. Ferit Ayten	Yeni alman hukuku
6	Prof.Honig	Eski ve yeni tabii hukuk
7	Prof.W.Eberhard	Eski çin menbalarından eski türk kavimleri hakkında malumat.
8	Doçent Dr.Muhlis Ete	Türkiyede Devlet iktisadı.
9	Doçent Dr. Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu	Türkiyede içtimai siyaset ve tatbikatı
10	Doçent Dr. Sadi Irmak	Nietzsche ve fevkalbeşer
11	prof. H.Avni Göktürk	Evlenmede eşlerin durumu
12	Doçent Yavuz Abadan	Hakkın iktisap ve istimalini tayin eden prensipler
13	Prof. Herbert Louis	Glasiye devrinde Asyanın bilhassa anadolunun kurak mıntaka gölleri
14	Prof. Besim Atalay	İranda dil inkılabı
15	Prof. Landsberger	Ras Şamrada yeni keşfedilen eski Fenike çivi yazılarının tarihi ehemmiyeti
16	Prof. Ali Fuat Başgil	Muasır huku7kta amme hükmi şahıslarının mesuliyeti meselesi
17	Prof. Güterbock	Eti kültürü
18	Prof. L. Raşonyi	Tuna havzasındaki kavimler
19	Prof. Walter Ruben	Buddhistlik ve Şamanlık

S.No	Konferansı Veren	Konferansın Konusu
20	Prof. Von Der Osten	Dünya ve bugünkü Anadolu kültürü veya mazideki Anadolu kültürünün bugünkü kültürümüz için ehemmiyeti
21	Doçent Dr.Melahat Özgü	Faust, insanlığın trajedisi.
22	Lektör O. R. Baker	İngiliz köyü
23	Doçent. Saffet Dengi	Shakespeare trajedisi
24	Doçent. Dr. Ş. Akkaya	Makyevelin tarih telakkisi ve tarihçilikteki mevki
25	Prof. Ali Rıza Türel	Kanun hakimiyeti
26	Doçent. Danyal Bediz	Egenin iktisadi coğrafyası
27	Prof. Şükrü Baban	Para meseleleri
28	Prof. İbrahim Necmi Dilmen	Dilin ve dillerin orjini üzerine ileri sürülmüş lenuistik teorilerinin tetkik ve münakaşası.
29	Prof. M. R. Belgesoy	Mesuliyet
30	Prof. Pittard	Tarih ve Türk tarihi
31	Prof. Pittard	Tarih ve Türk tarihi
32	Prof. Pittard	Tarih ve Türk tarihi
33	Prof. Pittard	Tarih ve Türk tarihi
34	Prof. Pittard	Tarih ve Türk tarihi
35	Prof. Sıddık Sami Onar	Müessese nazariyesi ve bu nazariyenin bazı türk idare müesseselerinin doğuşuna ve inkişafına tatbiki.
36	Doçent. Cemal Alagöz	Tabiat karşısında insan kudreti: Felemenk polderleri ve suya karşı mücadele
37	Prof. Ömer Celal Sarç	Türkiyenin nüfusu ve nüfus meseleleri
38	Doçent. Nusret Kürküoğlu	İzafiyet nazariyesinin bugünkü hali
39	Doçent. Refi Şükrü Suvla	Osmanlı imparatorluğunda, Türkiye Cumhuriyetinde devlet borçları

S.No	Konferansı Veren	Konferansın Konusu
40	Prof. Houille	Chateaubriand
41	Doçent. S. Rahmi Eyüboğlu	Fransız realizmi
42	Doçent. T. Bankoğlu	Türk kavimleri
43	Doçent. Pertev Boratav	Türk destanları tetkikinin bugünkü vaziyeti ve vardığı neticeler
44	Prof. Sehwarz	Mukayeseli hukuk bakımından indiliz borçlar hukukunun ana prensipleri
45	Doçent. Dr. Zeki Yalım	Saadet Ülküsü, sağlık
46	Prof. Fazıl Nazmi Orkün	Hacıbayram camiine bitişik eski roma mabedinin duvarlarına nakşedilmiş olan imparator Augustun vasiyetnamesi ismile maruf bulunan latince kitabe hakkında
47	Prof. Dr. Süheyl Ünver	Selçuk tababeti
48	A. Gaffar Güney	Edebi tercüme
49	Doçent Hıfzı Velet	Zarara muvafakatın cezai ve hukuki neticeleri
50	Nurullah Ataç	Yeni Şiir
51	Prof. Politis	Zamanımız hadiseleri ve devletlerde değişmeler
52	Şükrü Kurgan	Tanzimatın 100 üncü yıl dönümü
53	Behçet Kemal Çağlar	Anadolu seyahati notları, halk şairi ve şiirleri
54	Behçet Kemal Çağlar	Anadolu seyahati notları, halk şairi ve şiirleri
55	Ziya Gevher Etili	Zabıta ve halk
56	Mitat	Körlük ve körler
57	Prof. Cemil Bilsel	Tanzimat ve beynelmilel münasebetlerimize tesiri

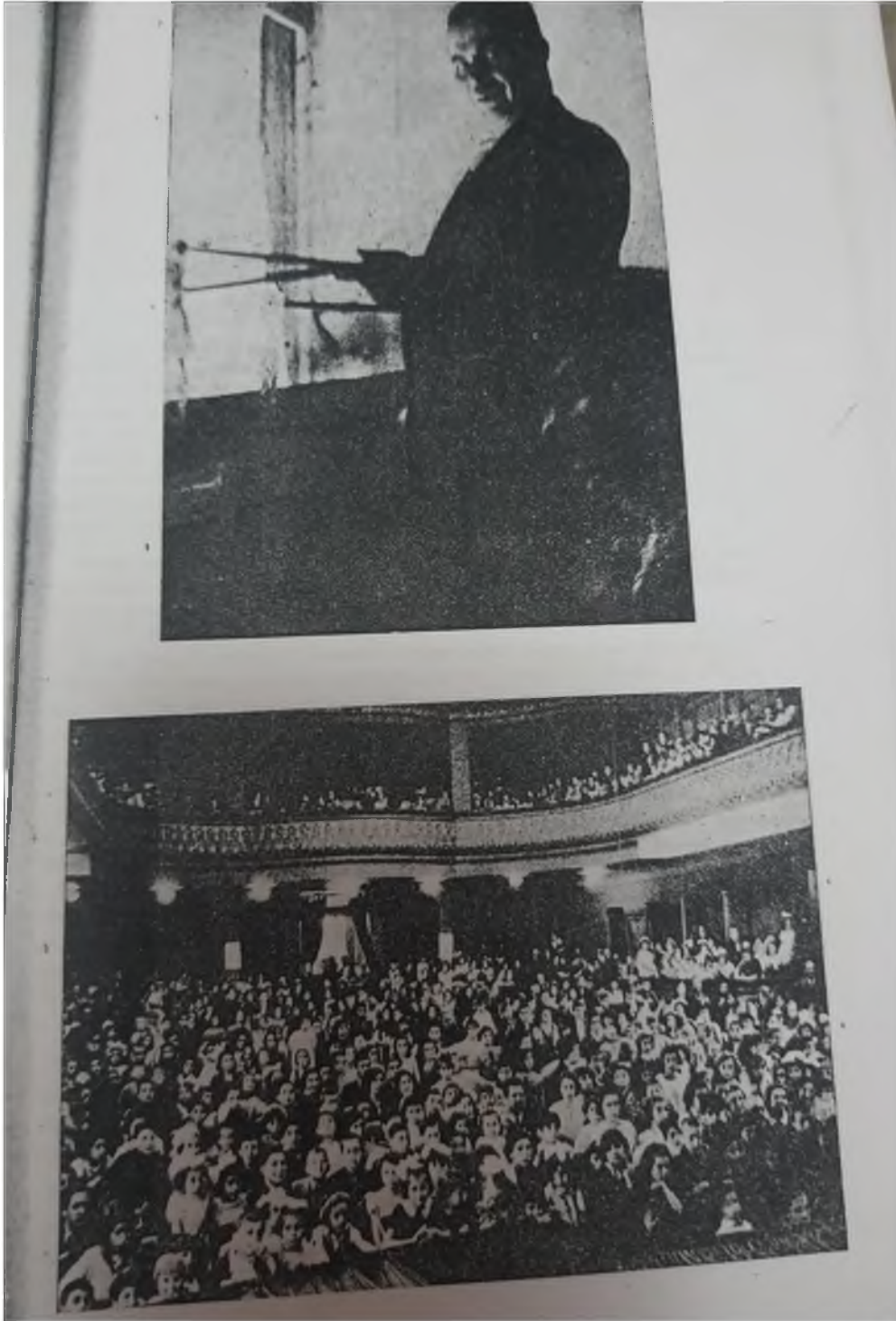
(Ankara Halkevine 1939 Yılı İçinde 542.940 Yurttış Gelmiş, Evin Çalışmalarından Faydalanmış, Evin İşlerine Yardımcı Olmuştur., Ankara 1940, s.10-14.)

EK: 9

(Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurttası Çatısı Altında Topladı, Ankara 1936, s.35)

EK:10

Ankara Halkevi'nde Karagöz gösterisi

(Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 300.000 Yurttası Çatısı Altında Topladı, Ankara 1936, s.35)

EK:11

Ankara Halkevi sergi broşürlerinden iki örnek

Evimizin Kitapsarayı.

Halkevinin Yazlık Okuma Salonu.

Ankara Halkevi Kütüphanesi

(Ankara Halkevi Bir Yıl İçinde 475.651 Yurttaşı Çatısı Altında Topladı, Ankara 1938)

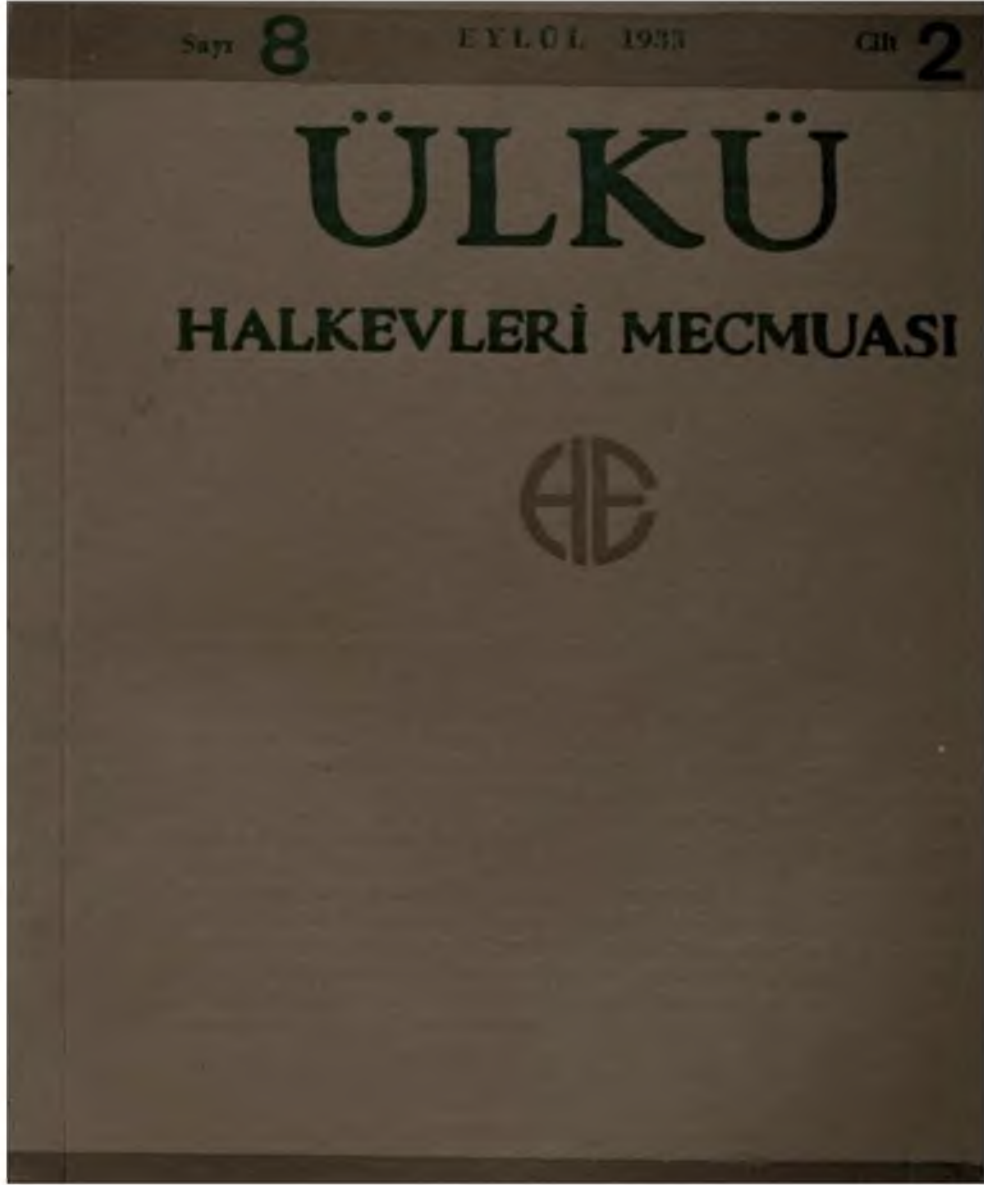
EK:14

Ankara Halkevi'nde Makbet Piyesi Sahnelenirken

(Ankara Halkevi'ne 1940 Yılında 635.501 Yurddaş Gelmiştir, Ankara 1941)

EK:15

<https://iyikigormusum.com/cumhuriyet-doneminin-ilk-dergileri-4-ulku-dergisi>

Erişim tarihi 1 Haziran 2022

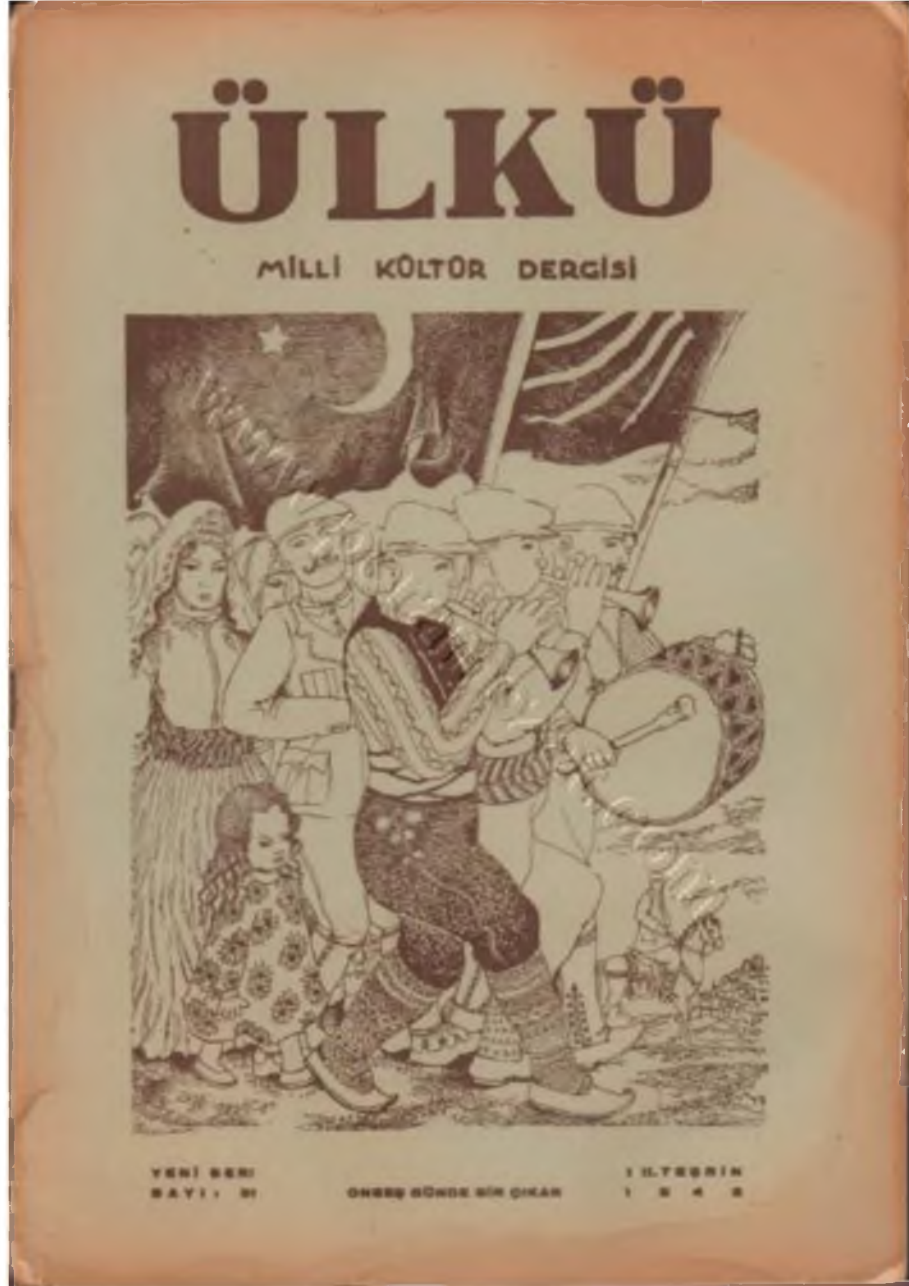
EK:16

[https://issuu.com/toluhan/docs/lk_halkevleri_dergisi - say 101](https://issuu.com/toluhan/docs/lk_halkevleri_dergisi_-_say_101)

Erişim tarihi 17 Nisan 2022

EK: 17

<https://peripatetikler.wordpress.com/2019/04/24/1155/>

Erişim Tarihi 30 Mayıs 2022

EK:18

https://www.kitantik.com/product/Ulku-Halkevleri-ve-Halkodalari-Dergisi-3-Seri-Sayi-3_1br9qfwkl19k4hm1x9v (Erişim tarihi 30 Mayıs 2022)

ÖZGEÇMİŞ

İlk, orta ve lise öğrenimimi Ankarada tamamladım. Hacettepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 2001 yılında mezun oldum. Yüksek lisans eğitimimi 2004 yılında, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsünde tamamladım. 2007 yılında Yozgat Bozok Üniversitesi'nde Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümünde okutman olarak göreve başladım. Halen aynı kurumda öğretim görevlisi olarak görevime devam etmekteyim.